IOANNIS

BRECHAEI TVRONI IVRECONSVLTI

AD TITVLVM PANDECTARVM

De verborum & rerum significatione,

COMMENTARII,

Cum Indicibus Legum ac sententiarum Insignium.

N. E. Εἰς τὸ τοῦ Βρεχαίου ἄγαλμα.

Θνητὴν ὧδε βλέπεις τὴν μορφὴν στηλόγραφος
Ἀνδρὸς, τοῦ ἀρετὴ ἔσσεται ἀθάνατος.

LVGDVNI,

APVD IOANNEM TEMPORALEM.

1556

Cum priuilegio Regio.

Extrait du priuilege du Roy.

IL est permis à Monſieur maiſtre Iean Breche aduocat à Tours, dimprimer ou faire imprimer, vendre & diſtribuer par telz Libraires & Imprimeurs que bon luy ſemblera les Commentaires ſus, *De verborum & rerum ſignificatione*, par ledit Breche. Et eſt defendu à tous autres de quelque eſtat & condition qu'ilz ſoyent de n'imprimer, faire imprimer, ou apporter vendre, ny diſtribuer, aux païs, terres & ſeigneuries du Roy, dautres que ceux qui ſeront faitz du gré & conſentement dudit Bréche, & ce iuſques au temps & terme de ſix ans prochainement venans, à conter du iour & date que le liure ſera paracheué dimprimer : & ce ſur grands peines, Comme plus à plein eſt contenu & declairé es lettres ſur ce données à Fontainebleau le huytiéme de Ianuier, mil cinq cens cinquante trois. Et au deſſoubz eſt eſcript.

Par le Roy. Le Comte, Maiſtre des Requeſtes de l'hoſtel Preſent. Signées,

Burgenſis.

Et ſéellées ſur ſimple queüe de cire iaune du grand ſéel.

En vertu duquel Priuilege cy deſſus, ledit de Breche a donné permiſſion & congé à Iean Temporal de Imprimer & vendre le preſent liure tant de fois que bon luy ſemblera.

PRÆFATIO
IN ANNALES MAGISTRATVVM, AD LECTOREM.

AVGVRABAT non ſemel animus, candide & amice Lector, cùm de his componendis Annalibus cogitare cœpiſſem, fore, vt noſter hic labor in varias reprahenſiones incideret, multiplicesque pateretur ab Ariſtarchis noſtri ſæculi virgas cenſorias: cùm ſcilicet tot indies exoriantur noui ſcriptores, qui diligentem curam in antiquitatibus eruendis, & reſtituendis veterum auctorum monumentis impendere non ceſſant, & alijs nil reliqui facere videntur. Multis item perſuaſum eſſe, neſcio quàm opinione cæca, videmus; literas, artes, atque ingenia iam ad tantum excellentiæ culmen perueniſſe, vt altiùs ſcandere nequeant. Eandem igitur me ſubiturum ſortem mox exiſtimaui cum illis, qui ſecus viam ſtructuræ ingentis molem ædificant, & prætereuntium quorumuis notas expectare coguntur. At hi tamen ex moleſtia atque incommodo commodum haud mediocre (ſi ſapiunt) referunt: quod ex aliorum vel ſanis, vel inſanis iudicijs ſuum corrigere, exacuereque pronum ipſis, ac facilè ſit. Non puduit profectò pictorum omnium præſtantiſſimum illum Apellem Coum opera ſua quæuis in pergula tranſeuntibus ſpectanda proponere, vt ipſe populi cenſuras non procul inde latitans audiret: acutiores multorum oculos, vulgumque ſe dilegentiorem iudicem autumans, nec etiam ſutoris ſupercilium recuſans, modò quid diſcere poſſet. Quapropter operæprecium facturus mihi videbar, ſi non ſtatim præ metu manum ferulæ ſubducerem, vt pueri ſolent: ſed potiùs, quemadmodum Timocles in Marathonijs apud Athenæum ait libro XIII.

Exordium ab operis difficultate varijs calumnijs obnoxij.

Falſa quorundam opinio.

Vulgi cẽſura commodum ex incommodo.

Apellis pictoris laudata ſolertia.

Manus ferulæ non ſubtrahenda.

Πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύ γε.

Scilicet, vt iucundè plagas tenellis palmis acciperem diſcendi ſtudio, omniumque præceptorum imperia expectarem. Sed abſint literarum obliuiones Orbilij; atque acutinimium Perſei; quales etiam magiſtros & cenſores doctiſſimi Poëtæ Lucilius, & Horatius olim fugiebant. Vt vt tamen erit, Momos qualeſcumque feram patienter: agnoſcant modò, labores iſtos immenſos veteris diſciplinæ, reique literariæ promouendæ ſtudio à me ſuſceptos eſſe: atque in eo me verſari opere, quod ciuitatibus, Principibusque, ſimul & omni vitæ mortalium inſignem ac perpetuam adferat vtilitatem, quodque vnius ætas hominis ad vnguem nunquam expedire poterit. Nam vt in apum ciuitate, vel in agro vernante ſemper ſeſe contemplantium oculis offert aliquid prius non viſum, quodque miretur, & inquirat ſpectator vlterius: ſic & in Romanæ reipublicæ floridiſſimo campo, peramplóve potius mundo conſiderando, nunquam deerit ſtudioſis diſcendi materia, nunquam doctis labor & negotium, ſi diligentius cuncta perluſtrare, eius proſtratæ iam reliquias perſcrutari, fragmina colligere, & reſarcire voluerint. Neſtora verò talem quempiam nunc optare citius, quàm inuenire licet; qui vrbis, atque imperij iſtius, quod per nongentos amplius annos etiam cladibus ſæpe ſuis creſcere non deſtitit, ſtatum & potentiam disertè exprimere, vel exactè ſcriptis vnus mandare poterit: in tanta, nimirum, veteris hiſtoriæ inopia iam à multis ſæculis inuecta ab eius, ſcilicet, ruinæ exordio, cùm hoſtes barbari deuotis animis ad vrbis, imperijque exitium, & ad abolendam Romani nominis memoriam coniurare cœpiſſent. His etenim victoribus, cum imperiorum ac morum mutatione pedetentim quaſi priſcæ literæ, artes, inſtituta, linguæ ac diſciplinæ degenerárunt: cùm maximè bellicis cladibus, varijsq; caſibus bibliothecæ vaſtarentur, monumentaque veterum artium quæuis pulcherrima obliuionis caligine preſſa perirent. Si nunc extaret T. Liuius, ſi plures alij reipublicæ, vel hiſtoriæ Romanæ ſcriptores antiqui ſupereſſent: haud exiguam ſanè mereretur laudem, qui magiſtratuum annuorum faſtos nobis ex ijs ſuccinctè concinnaret, lucem enim tenebris antiquitatis inferret quàm maximam. Habentur quidem in precio M. Aurelius

Deprecatur nimis ignara & nimis ingenioſa iudicia.

Captatio beneuolentiæ ab operis vtilitate, & amplitudine.

A ſimili.

Ab impoſſibili.

Artium atq; diſciplinarũ occaſus.

Annalium, atq. hiſtoriarum reſtauratio quàm laudabilis.

Cassiodorus, Prosper Aquitanicus, Marcellinus Comes, aliȷ́que similes, quamuis infelicioris seculi scriptores, & non immeritò: quod nimirum, Chronologijs suis non tantùm Regum, ac Imperatorum successiones ordine prodiderint, sed etiam consulum nomina, quibus anni & tempora notabantur, simul cum annorum serie diligenter expresserint, Liuium historiæ

Temporum distinctio quàm vtilis.

Romanæ principem, aliósque vetustissimos imitati. Annorum enim ac temporum exacta distinctio quantum luminis cognitioni rerum gestarum adferat, non est quod latiùs hîc explicemus. Nam huius sine glomi ductu cæcus & inexplicabilis est labyrinthus antiqua

A simili.

quæuis narratio, vel historia; nec dissimilis nocturnæ cuidam peregrinationi, in qua viator perampla prouinciarum spacia, quasi per somnium, percurrit, atque vix quippiam se vi-

Fastorũ vtilitas.

disse certò referre potest. Eius generis igitur fasti & chronologiæ certam successuum viam demonstrant, ordinéque suo dubia tollunt, & memoriam firmant, ex præterlapsis consilia suggerunt, quibus rectè prospici futuris possit. Quare non minus sunt vsui, ac necessarij doctis, rerumque publicarum columinibus; quàm magnetum pixides naucleris ignotum mare

Fastorũ Capitolinorum laudes.

obscura ac intempesta nocte nauigantibus. Quod ipsum quidem reapse demonstrant indies magis vel illa sola, licet admodum mutila, florentis attamen imperij Romani tempore correctissimè sculpta fastorum fragmenta marmorea, ante annos plus minus quadraginta primùm è fori Romani ruinis eruta, quasi nostris, fato nescio quali, reseruata temporibus. Vt scilicet, facem in Romana historia versantibus præferrent ad dispellendum ignorantiæ nostræ tenebras, inopiamque detegerent nostram: quo cognoscamus clarè, quid in principe Liuio, ceterisque Romanæ rei tam Græcis, quàm Latinis scriptoribus desideretur historiarum, quanto distemus adhuc interuallo ab illa cana priscaque ex vetustatis commemoratio-

Cur Græcos semper pueros dixerit Aegyptius sacerdos.

ne scientia, sine qua Solonem & Græcos semper pueros esse senex ille sacerdos Ægyptius apud Platonem in Timæo dicit. Denique quàm insigniter item cæcutiant, & fallantur; qui scientias ac artes nostro seculo ad supremum excellentiæ cacumen euasisse putant. Et iam

Narrat dissusius occasiones, & causas huius suscepti operis per dialogismum.

dicta quidem fastorum marmora cùm adolescens Romam veniens viderem tabularum, vti fuerant, forma reparari, & columellis quatuor quadris (quæ fastos triumphales exactissimè cum annorum & dierum, quibus acti sunt, notis exsculptos separatim continent) includi Alexandri Farnesij Cardinalis auspicijs, ac impensis, vt in Capitolio postea publica-

Fasti triumphales.

rentur: in tantum me rapuit sui in admiratıonem eius antiquitatis veneranda maiestas, vt

Cogitationes animorum oculi.

oculis animi mei obuersarentur quotidie tot heróum triplices imagines, quot in istis monumentis dictatorum, consulum, atque censorum nomina, vel triumphos legissem. Quid enim

Triplices heróum imagines.

pulchrius, quàm ex vnius nomine simul patrem, auumque cognoscere? Atque vtinam residuas fastorum illorum reliquias quæ bona sors adhuc è ruinis, aut tenebris extraheret; ô

Nobilium familiarum stemmata & propagines.

quàm eximiam suppeditarent studiosis materiam, ac occasionem indagandi nobilium quarumcumque familiarum à prima stirpe stemmata, & propagines. Non potui non igitur illud omne literarium ocium, quod mihi meæ fortunæ tenuitas tunc Romæ impartiebatur, in ijs fragmentis graphicè delineandis, delineatáque diligenter conferendis, & corrigendis impendere. Quæ vbi comparare T. Liuio, Dionysio Halicarnassæo, Plutarcho vel alijs scriptoribus classicis cœpi, facilè mox intellexi, quantum veri luminis historiæ Romanæ hæc laudis atque auctoritatis antiquissimæ fragmenta possent adferre: si horum ductu in auctoribus nominum propriorum, temporum atque annorum notæ corrigerentur, quæ maiorum nostrorum ignorantia, librariorumque neglegentia nusquam non in voluminibus occurrunt deprauatissimæ. Quapropter incredibile dictu est, quantis votis optârim fastorum illorum integritatem, quanta mihi mox incesserit cupido tentandi, num veterum scriptorum aliorum auspicijs, & auxilio in suum ordinem genuinum illa fragmina dirigere; atque suppletis (quoad in tanta materiæ coæuæ inopia fieri posset) eorum lacunis, in priscæ formæ

Michaël Angelus Bonarotus pictor, sculptor & architectus sui temporis primus.

tabulas concinnare possem. Quales olim ipsas fuisse peritissimus ille Michaël Angelus Bonarotus architectonica ratione collegerat ex fragmentis ipsis, & distinctas columnis suis triumphalibus in Capitolio posuerat. In quo stadio cùm indefesso labore iam aliquamdiu cucurrissem, video me præuentum esse à doctissimo, totiusque Romanæ historiæ peritissimo

Carolus Sigonius.

viro Carolo Sigonio, qui illa recens inuenta fragmenta tam magistratuum, quàm trium-

phorum

piorum suis factis Romanis non infeliciter inseruerat, vt ea quasi suppleuisse videretur. Mansi igitur diu dubius ac anxius, an sistere cursum, & præuentori palmam relinquere deberem. Sed durum videbatur tot incassum labores à me susceptos esse. Quid igitur agerem? Quid? Potiùs visum fuit nil perdere, sed aliorum etiam probatissimorum auctorum exemplo de rebus iisdem alio modo dicere: præsertim cùm viderem Carolum in libri, commentariorumque formam composuisse, mihique propositum esset, tabulas Capitolinas tantùm supplere, atque prorsus imitari. Cùm igitur spacium istius mei curriculi iam ferè confecissem, res meæ me ex Italia porrò in Belgium, atque in patriam reuocârunt: vbi per ocium suppletas mea manu diligenter delineaui, maiusculisque, vti sunt, literis correctè descripsi. Et cùm denique propter mea quædam negocia Bruxellam profectus per occasionem eas ostendissem Antonio Perrenoto tunc Atrebatensium episcopo: is, vt erat antiquitatum, atq; omnis eruditionis amator, & patronus, mihi mox auctor est factus, vt eas studiosorum in gratiam à Christophoro Plantino typis euulgari permitterem. Qui cùm non diu post Antonij Morillonij mortem vltrò me inter suos cooptasset, vt illi essem ab epistolis Latinis, & à bibliotheca: non destitit deinceps impellere, vt mea quæcunque collectanea, in quibus T. Liuij, auctorumque veterum plurimorum, qui magistratus & res Romanas attingunt, loca fastis istis contuleram, atque infinitos librariorum errores depræhensos notâram, in annales redigerem exactiores. His tabulas istas ab vrbis initio diffusiùs explicarem, earumque collatione vicissim auctores alios, & in iis vitiata corrigerem. Quòd si magistratus annuos alios, per quos à primo quæsturæ gradu ad imperia summa, maximosque magistratus in tabulis expressos scandebatur, prouinciarumque successiones adiicere possem: pulcherrimam profectò me per varias illas reipub. Romanæ mutationes, per progressus & incrementa totius imperij Rom. sciagraphicam quandam imaginem è tenebris extracturum, quæ temporum vetustate, barbarorumq; iniuria cum priscæ historiæ scriptoribus magna ex parte desideratur. Rem valde difficilem mihi à tanto viro propositam pudore suffusus arbitrabar. Nec tamen ausus omnino refragari, recusaréve labores; me vehementer dubitare dixi, an hoc nostro sæculo reperiatur quispiam inter tot doctos, & studiosos, qui tantæ molis opus aggredi non vereretur. Carolo Sigonio satis, inquam, fuit, fastorum Romanorum illa nuper reperta fragmenta supplere, & commentariis illustrare, nec eorum limites excedere. Onuphrius Panuinius quid amplius præstare voluit, vt est laboriosissimus: cuius fasti nuper Venetiis prodiere, quos ab vrbis exordio vsque ad nostra deduxit tempora. Nec solùm his illa Romana fragmenta sub Verrij Flacci, nescio quàm rectè, titulo: sed & Aurelium Cassiodorum, & alios quos reperire potuit veteres chronologos intexuit. Addidit Olympiades, ac annos à natali Seruatoris nostri IESV CHRISTI, *nec non indictiones, duplices imperiorum Orientis, & Occidentis successiones, duplicemq; annorum ab vrbe condita supputationem. Nec vlla in re diligentior fuit, quàm in temporum calculis. In peramplis tamen suis commentariis, si excipias prolixa prolegomena, nil aliud exequitur ferè, quàm Regum, Consulum, Censorum, Dictatorum, ac Imperatorum nomina, ac titulos: res gestas verò, bella, victorias, & triumphos carptim percurrens. Aliquoties etiam, tanquam labore fatigatus, aut fastidio quodam pulsus admodum perfunctoriè de anno in annum transilit, vt galli gallinacei per prunas solent: nil aliud adferens, quàm auctorum nuda nomina, quos ad fastos suos probandos putat conducere. In eum insuper finem ingessit infinitos marmorum, atque nummorum antiquorum titulos, quos vndiq; corradere potuit. Hinc est quod docti in eius illa rapsodia desiderent delectum accuratiorem, ordinemque concinniorem: in qua tamen, vt ingenuè dicam, multiplex ad structuræ perfectioris opus absoluendum materia reperitur. Ad hæc Perrenotus. Eius igitur imprimis laudanda est diligentia, promptaque ad inseruiendum rei literariæ voluntas. Præstitit itaque quod potuit, &, vt ais ipse, quid amplius quàm priores. Tu sequere, & eius exemplo quid item amplius præsta. Te si non frustra laborasse videbunt studiosi, non deerunt fortasse, qui per tua vestigia progredi vlterius item volent. Qua ratione spero futurum, vt multorum labore & industria tandem ingens illa ciuitatis Romanæ machina magna ex parte in perfectiorem*

Antonius Perrenotus episcopus Atrebatẽsis, postea Cardinalis Granuellanus.

Sciagraphica reipub. & imperij Romani imago.

Fasti Sigoniani. Fasti Onuphriani.

Vt galli per prunas. In festinantes prouerbium.

Operis immensa materia.

quandam formam paulatim reducatur. Et cæco sanè perspicuum est, non vnius, vel etiam Herculis, esse, tanti laboris circulum omnino absoluere, & colophonem dignum imponere. Etenim si monarchias à mundi exordio, si populorum aut ciuitatum quæ toto orbe terrarum floruerunt, res atque facta literarum monumentis mandata mente reuoluamus, interque se collata consideremus:

Romæ, atq. imperij Romani præcellentia.

vrbe Roma nil grandius, nil imperio potentiaque diuturnius, nil rebus domi belliquegestis præclarius vsquam inueniemus. Maximo quidem argumento est, quod per tot ætates, rerumque mutationes, per tot clades quibus Romana potentia conquassata fuit; imperij nomen, iuris ac reipublicæ forma penitus aboleri non potuerit. Ad cuius sanè iuris exemplum victores ipsi Gothi, Longobardi & Franci, licet barbari, sua regna constituere, ciuitatibus ac populis leges præscribere non dubitârunt: quemadmodum optima quæque nos seligere, & amplecti ratio lexque naturæ iubet.

Romanæ gubernationis imaginem quandã plures orbis Christiani ciuitates adhuc aliquatenus retinere.

Imò constat plures orbis Christiani prouincias, præcipuasque ciuitates adhuc vti iure Romano, magistratus ac potestates aliquatenus imitari, normamque priscam illam gubernationis magna ex parte conseruare. Sitimus igitur admodum eius vnici fontis, è quo tot scientiarum ac artium, tot legum & disciplinarum flumina promanârunt; limpidas scatebras; hoc est, cupimus vt Romanæ ciuitatis initia, progressus, atque mutationes ordine per annales nobis vtcunque describantur. Quàm enim nobis istius vera cognitio sit necessaria, tu facilè perspicis, & indies magis palam fit studiosis omnibus. Nec puto posse clarius reipublicæ istius virtutes & vitia scriptis repræsentari, quàm si fastorum ductu magistratuum gradus, prouinciarum successiones, & quicquid apud veteres auctores, aut in alijs antiquorum monumentis ad historiam Romanam pertinens reperiri poterit, annorum ac temporum ordo distinguat.

Romanæ antiquitatis quæ supersunt reliquiæ, & quomodo in vnũ corp° redigi possint.

Nunc enim, quod eius est reliquum, vel historicorum fragmenta sunt, vel casu ab auctoribus alijs sparsim adducta, quæ Dei prouidentia cum ceteris antiquitatum reliquijs ab interitu seruauit; & adhuc, tanquam ingentis alicuius naufragij tabulæ per vastum pelagus, vel informia quædam rerum variarum elementa, per cæcum quoddam nostræ ignorantiæ chaos fluctuari temerè videntur. Iam si membratim in concinnum aliquod corpus illa coalescere inciperent, continua fortaßis exurgeret ex ijs fragmentis historia, & temporum ordine certior:

Annalium vtilitas.

dum annuatim nimirum occurrant non solùm res gestæ, sed earum simul occasiones; per quos item viros, quibus artibus institutisque partum, & auctum ingens illud imperium fuerit: quibus denique vitijs labente disciplina, legibusque contemptis, præceps abierit.

Temporum ordinem obscura multa detegere.

Et in ipso quidem opere, modò diligenter & accuratè singula velis excutere, ac in ordinem suum reducere: multa ne per somnium quidem hactenus animaduersa sperarem haud dubiè è tenebris extrahi posse. Astipulor, inquam, opinioni tuæ, patrone dignissime. Non semel enim expertus sum ipse, dum rem quamque gestam ad antiquitatis suæ calculos reuoco, atque exempla auctorum quorumcumque scriptis mandata ad annorum suorum lapidem Lydium exploro, plurimum lucis his accedere ex rerum aliarum eiusdem temporis circumstantijs: & interim video commissos negligentia vel imperitia scriptorum errores in auctorum libris clarissimè detegi.

Veritas Téporis vel Saturni filia.

Quapropter veteres non ineptè Veritatem deam Temporis, vel Saturni filiam dixêre: quæ (sicuti etiam pulchrè Democritus fabulatur) ab ipso Tempore ex ignorantiæ tenebroso puteo in lucem protracta vitam accipit.

Eius dulces fructus.

Laboris tædium hæc sola tunc aufert, & sudores meos dulciter abstergit: dum quid prius non animaduersum ostendit, & agellum meum nouo quopiam flore, fructuque fœcundat. Quo fit vt animus inquies labore suo semper pascatur. Age, Perrenotus ait; Iam

Pabulũ animi.

te video degustasse suauißimum illud studij, atque doctrinæ pabulum, quo nihil animo iucundius. Quare non dubito, quin tibi calcar idipsum adijciat ad labores. Crebro stimulat, dixi.

Explicat operis difficultates. A simili.

Sed res est ardua (vt C. Plinij dicam verbis) vetustis nouitatem bonam dare, nouis auctoritatem, obscuris lucem, atque dubijs fidem. Vbi nunc Vitruuius quispiam inuenietur, qui nobis Romam antiquam ex parte maxima vastis suis in ruinis latentem, deficiente materia, solis è ruderibus in florentem statum, atque nitorem suum pristinum restaurare volet? Vt reor, non inuenietur.

Totã remp. Romanam plenè describi nõ posse.

Sic multò minùs, qui ciuitatis illius imperatricis populorum omnium instituta, iura, leges, magistratus, atq; res gestas dignè scriptis complectetur,

in tanta

in tanta priscæ historiæ inopia. An ne potius tale quid sibi persuadere volentes Andabatæ, vel Gigantes propter audaciam, temeritatemque Promethei pœnis digni viderentur, vt, scilicet, ab insatiatis vulturibus ipsorum iecinora perpetuò tonderentur? hoc est, vt criticorum aculeis vlcerosa pectora semper haberent? Pœna dignissimi profectò forent, Perrenotus respondit, si qui Romam vrbem nunc nobis in tabula depingere se posse præsumerent, qualem marmoream se D. Augustus pro lateritia reliquisse quondam iactauit: vel operosis ad miraculum ædificijs triumphantem, sicut Traianus, Hadrianus, atque Antonini successoribus illam tradidêre. Nec minorem arrogantiæ, temeritatisque culpam incursuros autumo, si qui totam & perfectam eius quæ quondam fuit reip. Romanæ imaginem repræsentare se nunc posse putarent: qualem M. Tullius olim illam in suis dialogis, aut T. Pomponius Atticus in suis annalibus expreßêre. Ingenij tamen atque industriæ sibi comparârunt haud mediocrem laudem Pyrrhus Ligorius, & post eum Stephanus Duperacus architecti celebres, qui Romæ antiquæ, ædificiorumque eius picturam pulcherrimam nobis prodidêre: non solùm ex P. Victore, & Sex. Rufo, verùm etiam ex ipsis fundamentorum vestigijs, ruinarum parietinis, marmorum, nummorum figuris, aliarumque antiquitatum reliquijs illam summo labore colligentes. Quorum idcirco tabulæ venustatem ac maiestatem eximiam præ se ferunt, & ad veterum auctorum intelligentiam magnopere conducunt. Posse sic etiam autumo per magistratuum, atque prouinciarum populi Rom. successiones quandam reip. veteris speciem ex Liuio, Dionysio, Plutarcho, Dione, Appiano, ceterisque qui nobis reliqui sunt historicis: item ex M. Tullio, Valerio Maximo, & alijs qui Romanæ ciuitatis res præclarè gestas memorant, formari: & si non omnino perfectam, ad minus talem, quæ nobis rerum ordinem atque successum magna ex parte demonstrare poterit. Quamuis etiam in operis tanta mole propter materiæ defectum, & priora damna maneant areæ patentes, loca quædam vacua, partes imperfectæ: spes tamen est suppleri aliquando posse studiosorum industria. Nam, vt Flaccus ait, Multa renascentur quæ nunc cecidere. Multa præter expectationē longa dies, aut fortuita quæpiam occasiones producunt. Quod experimur indies, cùm ex antiquitatis caligine in lucem prodire veterum libros antè neglectos non solùm videmus: sed & alia nobilia monumenta multa, quæ iam à sæculis multis perierant maiorum inscitia nullius æstimata. Hęc quidem vt primùm inuenta sunt, sua raritate noua prouocant animos, excitantque præclara quæque ingenia: quæ nunc demum priscæ scientiæ præstantiam ex priscis auctoribus ipsis, ac antiquitatum veris reliquijs degustare, summoque studio propter vtilitatem prius incognitam inquirere incipiunt. Itaque multis iam curæ passim est, vt perdita recuperentur, antiquatæ pulcherrimarum disciplinarum, & artium memoriæ renouentur. Et immortali laurea digni non immeritò censentur, qui, cùm tantæ cladis literariæ ruinas restaurare prorsus nequeunt; reliquias tamen omnes, ex quibus quid disci potest, corradere non cessant, & in lucem ne malè pereant proferre conantur. Constat enim insignia monumenta & opera in vsum publicum elaborata, non solùm nobilitare suos primos auctores: verùm etiam alios omnes, qui in ipsis promouendis & absoluendis vel sumptus, vel curam, aut industriam suam impenderunt. Sed ne longior sim, vel sola sint exemplo nunc eximia illa fastorum fragmenta nuper in Capitolio posita. Anne restauratoribus suis famam nomenque fecêre? Fatemur non inuiti, fecisse: simul etiam innotescere cunctis indies magis, quam gratiam apud studiosos isti vestri labores inire debeant: eum plurimum lucis historiæ Romanæ subministrent, & vitiorum plurimas maculas ex auctorum veterum libris tollant. Iam si forte bona quapiam in præsens denuò fastorum eiusdem generis, vel operis alia fragmenta è ruinis alicunde prodirent, quæ à vestris supplementis non nihil discreparent: an hoc vobis vitio vertendum esse quispiam candidus censeret? Minimè quidem. Sed potiùs librorum veterum inopiæ, ac historiarum, antiquitatisque caligini, qua premimur hactenus. Ad hæc mox ego. Non tamen deerunt vnquam, mi domine, vitilitigatores: qui liuidorum vulturū instar opera quæuis bona nō sua carpere, atque alieno se sudore, tanquam miseri Promethei iecore cupient saginare. Tum Perrenotus. Sanè fateri necesse est, magnis sublimium ingeniorum conatibus inuidiam semper aduersam

Promethei fabula obiter explicata.

Pyrrhus Ligori⁹. & Stephanus Duperac⁹ pictores & architecti.

Romæ antiquæ tabulæ pictæ.

Ciuitatis atque imperij Rom. speciē per annales describi magna ex parte posse.

Temporis circulus secū omnia voluens, ac mutans.

Priscæ scientiæ studium resurgens.

Opera nobilitant auctores suos.

Candor.

Inuidiæ & calumniæ malum.

uersam esse: atque etiam in ipso gentium exordio hanc in orbe terrarum inter mortales viguisse docent non solùm sacræ nostræ historiæ duobus primis fratribus, sed etiam antiquissima, ad quam alludis Promethei fabula, quæ nobis eius mali typum inter cetera videtur exprimere. Ceterùm quàm immeritò pœnas dederit propter immensa dijs hominibusque præstita beneficia, conqueritur & declarat apud Æschylum poëtam, & Lucianum sophistam multis verbis ipse. Cui nullum maius in pœnis, nec efficacius remedium fuit, quàm recti conscientia, quàm memoria, & commemoratio benefactorum suorum, quæ tristem animum immortalis gloriæ solatio semper pascebat. Virtutis igitur cura rediuiuum illud iecur sit, cui singulare fomentum est, sine noxa vapulare sermonibus ingratorum. Nec cessat calumnijs improborum virescere immortaliter, & vegetari in magnanimo pectore minus, quàm fabulosum Promethei iecur quotidiano liuidi vulturis rostro tonsum. Ergo securus sis oportet, &, vt M. Cato tuus, vitilitigatorum orationes præterfluere tu sine: qui nil aliud, quàm litigant, aut vitiosas lites quærunt. Nec cede futilibus hisce terriculis. Sed contra potiùs audentior ito, magis operis amore, publicique commodi studio incensus, quàm incommodi priuati tædio perculsus. Aderit virtutis conatibus diuinum auxilium, & candidorum hominum fauor applaudere nonquam non poterit. Huiusmodi, candide lector, incitamentis ac stimulis crebris impulsus ab illo sæculi nostri primario viro, qui tum temporis sub Carulo v. Imp. Aug. eiusdemque filio Philippo Hispaniarum Rege principales rerum curas vnus ferè moderabatur, atque studiorum artiumque ingenuarum præcipuus erat Mæcenas, in Herculeos profectò labores quosdam me incidisse mox comperio: prouinciæ mihi impositæ multiplices difficultates, & obscuros eius labyrinthos considerans. Nam cùm prima quæque perficiendo minui debere sperarem opus, longius progrediendo semper crescere idipsum experior: nec me magis securum ac ociosum fore vidi, quàm qui mare pedibus ingressi à littore tentantes vlteriora vada, venientesque in vastiorem altitudinem, vel fluctuare, vel natare coguntur. Quare dum patroni maximi satisfacere expectationi laboro, cogor magnanimum illum Iulium secundum, aliosque Pontifices Maximos imitari: qui præclaram atque ingentem Vaticanæ basilicæ molem dum moliuntur, suis successoribus, cùm fato decedunt, negocij non parum hactenus relinquunt. Quod etiam me facturum in hac mea qualicumque molitione (sed cur non ingenuè fatear?) praeuideo. Etenim inæstimabilis illa, nimirum, nec dum penitus perscrutata Romanæ reipublicæ substructio, quæ terrarum orbis miracula quæuis exuperat, ex suis ruinis excitare vlterius, aut altius euehere nemo (ni fallor) poterit: quàm quousque vel eius reliquiæ patiuntur, vel idonea reparandi materia reperiatur. Cuius vtriusque quæ sit inopia, ex iam antè dictis manifestum est, & opus ipsum ostendit. Quod quantum & quale fuerit, eius reliquiæ, licet minutæ, non minus, quàm vngues vastum & robustum leonem produnt. Ad huius enim malè sarta tecta, nudatos ac rimosos parietes, coronaria & ornamenta detracta, solutas testudines, tabulata rupta, nec non perspicua perforataque culmina spectator non barbarus ingemiscere debet: cognoscens ex deflendis ruinis quid damni bonis disciplinis atque artibus ingenuis quibuscumque Gothica rabies, atque eius gregales stupor & ignorantia intulerint, quæ post victoriam gentium vbique multis sæculis dominabantur. Itaque non miraberis spero, lector, istius ruinæ misellam ac ieiunam restaurationem, quam temporum necessitas, atque rerum angustia in magnis etiam publicis operibus frequenter excusat. Nam vbi ad culmina tegenda marmoreæ, vel æneæ, quæ priùs fuerant, laminæ deficiunt; foramina atque lacunas scandulis vel palea obturare cogimur: pro columnis item tibicines fornicibus sæpe supponere. Sic item vias vetustate vel tempestatibus interruptas nonnunquam fascibus, aut arboribus temerè congestis continuamus vt peruiæ maneant: donec lapidibus adductis tandem solidiore materia reparentur. In hoc igitur opere tam multiplici, sed pluribus indigo, defectoque, si non omnium expectationi votisque respondeat labor noster, veniam des, precor, & pro errore inuento propensæ voluntatis ardorem amplectere. Sunt etenim multa in quibus & ipsi desideramus non parum. Quæ tamen non existimauimus omnino silentio prætereunda esse, tametsi quæ super his apud auctores reperire potuimus, non vsquequaq; satisfaciant:

attamen

Promethei fabulam ex parte declarat.

Promethei iecur.

Virescit vulnere virtus.

M. Catonis vitilitigatores. Vade eius verba ex commentarijs de re militari apud Plinium in præfatione naturalis historiæ.

Antonij Perenoti laudes.

Declarat operis difficultatem.

A simili, ad imitationem Liuij in præfatione belli Macedonici.

Basilica D. Petri Vaticana.

A magnitudine.

A defectu & damnis acceptis.

Vnde clades literarum atque artium.

Excusat operis imperfectionem.

attamen in hoc adferre visum fuit, vt alijs indagandi diligentius daremus occasionem, quibus felicius est ingenium maiorque eruditio: vel quibus vberior antiquitatum, ac librorum copia in promptu est.

Vita nõ fert ocium.

Ipsi interim comicum illud mussitabimus, οὐχ ὡς θέλομεθα, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα, dum hæc musitamur, quò pluribus horis viuamus: vt M. Varronis idipsum verbis dicam, & obiter C. Plinij locum corrigam. Me quidem consolatur candidorum illa præclara sententia, IN MAGNIS VOLVISSE SAT EST. *Atque idcirco constat probam, & pulchram in prouehendis studijs caussam eorum esse, qui publicam vtilitatem cuiuis commodo, vel gratiæ placendi priuatæ præferunt.*

Explicat ordinem & scopum totius operis.

De septem regum actis.

Iam vt ordinem & scopum huius nostri laboris intelligas lector, proposuimus Fastorum Capitolinorum ductu Romanos Annales ab Vrbis exordio in aliquot volumina redigere: atque primùm septem regum, qui tantæ vrbis ac imperij fundamenta iecêre, res succinctè (quemadmodum alios fecisse comperimus) non singulorum annorum, sed temporum dumtaxat ordine complecti. Sic enim iubet necessitas. Quia nec T. Liuius, nec quisquam veterum historicorum, ex his qui nobis residui, quod sciam, sunt, per singulos annos regum Romanorum acta descripsit. Annotabimus tamen rerum gestarum tempora sparsim, sicut à varijs auctoribus per occasionem aliquando expressa reperimus.

De magistratuũ ordine.

Post reges exactos à primis consulibus singulorum annorum magistratus ordine persequemur sequentibus libris: & apud primos quosque, de cuiusque exordio, iure, ac potestate latius differam; sicut in primo libro de rege, & regia potestate lectorem instruximus. Quod necessarium fore putaui, quo facilius quisque discernere posset, quid rectè vel perperam pro potestate sua quilibet magistratus gesserit. Igitur annalis vnusquisque (sic etenim anni vnius historiam cum Tullio vocare possumus) à consulibus suis incipiet, & per aliorum magistratuum annuorũ, qui tum fuêre, collegia gradatim ad quæsturam vsque descendet, interimque passim quicquid offeretur memorabile, breuiter recensebit. Denique post quæstores, & eorum sortes subtexentur prouinciæ, simul cum triumphis actis, cùm occurrent.

De nominũ propriorum correctione.

Singulis annis consulum, ceterorumque magistratuum nomina, sicut diuersimodè citantur ab auctoribus, singulatim adducimus: &, si quo loco mendosè leguntur, corrigenda docemus. In quo non parum perplexitatis frequenter occurrit. Nam cùm triplicia ferè sint Romanorum propria nomina, & auctores illa breuitatis caussa non semper plenè proferant; sed aliquando tantùm gentis, vel familiæ nomen, addita dumtaxat horum alteri prænominis nota quapiam, aut etiam omissa nonnunquam: fit vt non parum obscuritatis adferat in auctoribus illa nominum varietas. Adde quod scriptorum neglegentia reperiantur in exemplaribus vbique locorum miris modis vitiata. In his itaque reconciliandis & corrigendis diligentiæ plurimum impendimus.

Occurrit obiectioni.

Lanam caprinam explicare nos fortasse dicent quidam: sed illi tantùm, ni fallor, qui auctores neglegenter percurrũt, & ipsam veritatem intelligere pensi non habent. Sed veritatis, ac scientiæ cupidum, curiosumque lectorem sæpe distrahit, & anxium reddit illa nominum in eodem homine multiplicitas incognita; vt diuersos aliquando putet, qui ijdem sunt; & quæ eiusdem anni sunt acta, non vnius existimet. Attamen quantum luminis adferat, & quàm crebros detegat in auctoribus errores ista diligens nominum distinctio, candido lectori constabit facilè ex his annalibus. Magni enim interest ad veram rerum gestarum cognitionem adipiscendam, certò scire, quo quis nomine affectus fuerit.

Prænominis personas distinguere.

Et quia personas solis prænominibus Romani singulatim distinguebant, non profectò paruũ est negocij nunc in auctorum scriptis, atque exemplaribus corruptis sine historiarum & antiquitatis exacta peritia patrem à filio, fratrem à fratre, patruelem à germano rectè discernere. Quod admodum eleganter atque breuiter Romanos veteres vel solis prænominum notis fecisse & obseruasse religiosissimè, non solùm Capitolinæ fastorum tabulæ, verùm etiam quæuis alia marmorum atque nummorum antiqua monumenta nobis ostendunt. Vix equidem dubito, quin & Cicero, & Liuius, Valerius Maximus, Tacitus, alijque scriptores Latini veteres multò accuratius notis suis proprias personas distinxerint, quàm nunc in eorum libris factum reperimus. Sed posterior ætas per ignauiam prolapsa sensim in barbariem atque inscitiam, multa eius generis non intellecta, tanquam ociosa minimeque necessaria prætermisisse videtur. Quo factum vt

Scriptorum imperitia propriorum nominū notas plurimas in auctorum libris periiſſe, vel vitiatas eſſe.

librarij ſcriptores notarum veterum imperitia ſparſim vbique truncârint, & corruperint libros, & obſcuritatem haud exiguam veterum ſcriptis introduxerint. Quapropter non malè mereri de literis opinor, qui nomina propria diligenter corrigendo, adiectis etiam prænominum notis perſonas, vbi neceſſe eſt, diſcernendo, non parum luminis auctorum ſcriptis adferunt: maximè, ſi veterum faſtorum auxilio correcta, notiſque ſuis diſtincta nomina locis auctorum adiungere voluerint.

Magiſtratuū omnia collegia ſingulis annis ſuppleri nō poſſe.

Omnia quidem magiſtratuum collegia ſingulis annis ſuppleri non poſſe, nemo non nouit: quando non extant eius generis antiqui faſti, vel annales, in quibus plenè recenſentur. Soli conſulum faſti nobis reliqui ſunt, ab Aurelio Caſſiodoro, & alijs poſteriorum temporum auctoribus collecti.

Faſtorū Capitolinorum præcellentia.

At Capitolini faſti, vt antiquiores, & florentiſſimi ſanè temporis: ita praeclariores ſunt, & maximo in precio habendi, quòd non ſolùm conſules, verùm & alios maximos magiſtratus, cenſores ſcilicet, & dictatores cum ſuis equitum magiſtris proferant, magiſtratuumque ſingulorum perſonas patris, auique prænominibus exactè diſcernant, vt ex ſimilitudine nominum naſci confuſio, vel obſcuritas nequeat. Hæc quidem eximia, cedroque perenni digna videntur. Vtinam ſimiles item faſti reperirentur prætorum, ædilium, tribunorum plebis, atque quæſtorum: viua profectò reipub. Romanæ ex his quædam depingi imago, atque per honorum gradus illuſtrium virorum, omniúque nobilitatis à ſtirpe ſua propagines, & ſtemmata deduci in annales, ac in lucem proferri poſſent. Ceterùm cùm T. Liuius, & alij hiſtoriarum, rerumque Romanarum ſcriptores magiſtratus omnes ordine non deſcribant, ſed tantùm cùm occaſio narrationis poſtulat, eos nominent: non mirum eſt magiſtratuum nomina multa deſiderari in annalibus noſtris, plurimaque ſubſellia in tam ampla ſenatus curia reperiri vacua. Igitur ne prorſus hiulcum, ac patulum vbique maneret tantæ molis opus, ex varia multiplicique veterum monumentorum, & antiquitatum conſarcinatione, quantum potui illud ſolidare conatus ſum, & vndequaque conquiſitam materiam foraminibus inſarcire.

Cur, & quomodo magiſtratuū collegia ſuppleuerit.

Vt annis itaque ſingulis plena exhiberem magiſtratuum collegia, familiarum nobilium inſuper ſucceſſiones continuaremus, quàm diu in reipub. adminiſtratione ex his quempiam fuiſſe ſit veriſimile: profectò nomina intermortua licet, immò iam dudum ſepulta, quamuis nullius ferè ſint auctoritatis, in lucem reuocare neceſſe fuit. Quæ quidem ita ſubiunximus vacuis magiſtratuum ſubſellijs, vt facilè diſcerni, & cognoſci queant, & nihilominus ſua loca certis, & legitimis nominibus, ſi fortè poſtea reperiantur, aperta maneant.

Vetera nomina non ſemper mala.

Vetera quidem nomina non ſemper eſſe mala, nec reijcienda prorſus eſſe, rerum experientia ſæpe docuit. Quid autem obſtat eorum adferre nomina, quorum memoria celebris ad poſteros peruenit, quoſque veriſimile eſt rempub. attigiſſe? De quibus ſi prætereà nihil, ad minus hoc diſcimus, quo tempore vixerint, & magiſtratus gerere potuerint. Supplebunt ideircò multa magiſtratuum minorum vacua ſubſellia cenſorij, conſulares, atque prætorij: quando ferè conſtet ipſos à quæſtura per illos honorum gradus aſcendiſſe ad ſumma magiſtratuum dicta culmina.

Honor honorē trahit.

Supplebunt item ſimilium illuſtrium hominum fratres, patres, auique, nec non nobilium familiarum ſoboles: quas ex Capitolinorum faſtorum fragmentis, & alijs antiquitatum reliquijs elicere potuimus.

Claritudini generis aptior eſt ad honores via.

His etenim ob generis claritudinem facilior, ac promptior ad honores omnes erat acceſſus, quàm obſcuris, & abiectæ ſortis hominibus. Ægrè namque vel ab initio pop. Rom. nouis ac ignobilibus magiſtratus dare ſolet, ſed eorum quàm maximè ſemper habere rationem, quorum patres auoſque conſules viderant, beneque de republ. meritos eſſe nouerant. Quod ex ipſa hiſtoria, & T. Liuij varijs locis manifeſtum eſt.

Leges primæ de ambitu cur latæ.

Hinc primùm nata plebis inuidia tribunitiæ leges de ambitu aduerſus patriciorum togas candidas, eò quòd humilium hominum ſordes populus ſpernere, & præterire videbatur.

Nobilitatis atq. imaginū ius vnde.

Iam verò cùm more Romano vetuſtiſſimo iure nobilitatis atque imaginum ad poſteritatis memoriam populus ſimul cum curuli magiſtratu dederit tam plebeijs, poſt conſulatum plebi communicatum, quàm patricijs:

Nobiliores qui.

ſanè nobiliores duci cœperunt, qui plures domi imagines oſtendere, plures magiſtratus

maiorum

maiorum curules è fastis memorare, & in titulis suis simul patris, & aui nobilia nomina adscribere, & ciere poterant. Hinc tria nomina nobiliorum esse, poëta Ausonius in Grypho ternarij numeri cecinit; non solùm quod prænomine, nomine, & cognomine vocarentur, hoc enim omnibus plerumque Romanis fuit commune: verùm etiam quia cum suo patris auiq. prænomina ciere nobilitatis testandæ caussa possent. Addidere quidam & proaui prænomen. Quod inter alios L. Munatius Plancus orator fecit, qui C. Cæsaris, & Augusti temporibus clarus fuit. Hoc enim testatur elogium ipsius inscriptũ Mausolæo marmoreo Caietæ in promontorio adhuc extante. Item Romæ titulus ex æde Saturni reliquus, quam de manubijs Gallicis idem Plancus fecerat. Quemadmodum antiquissimus, sic & celeberrimus fuit mos ille citandi in titulis patres, auosque. Nimirum gentilitatem quisque suam, simulque per patris auique prænomina nobilitatem suam in hunc modum prodere solebat. Sic enim apud Liuium lib. X. *pulchrè P. Decius Mus, qui bis consul fuerat, cùm legem de sacerdotijs plebi communicandis suaderet anno vrbis* CDLIII. *Qui vt probaret se non minus nobilem esse, quàm patricius quispiam, sic tantummodo dictus, quia patrem ciere potest: cùm sine honoribus alijs non vltra quam ingenuus sit; addit in oratione sua contra legis dissuasorem Ap. Claudium hæc verba. Consulem iam patrem ciere possum, patrem auumque iam poterit filius meus. Et rectè, iam enim pater ante annos* XL. *Cos. se deuouerat, ipse cùm hæc diceret bis consul, censor, & magister equitum fuerat: & eius filius postea Cos. in prælio contra Pyrrhum regem cecidit bello Tarentino, sicut apertius demonstrabunt Annales. Quapropter non adeò videtur absurdum patres, & auos in fastis Capitolinis, alijsve publicis monumentis citatos, oportunis annis ad alios magistratus vacuos prouehere, quo videlicet gentium ac familiarum illustrium stemmata atque propagines vtcumq. continuemus. Prorsus igitur mihi curæ fuit, vt ipsa ciuitas & reipub. species ordine procedat, historiæque temporum respondeat: vtique pro anni cuiusque statu magistratuum collegia, de quibus auctores nullos reperimus, plena tamen* καθ' ὅσον ἐφικτόν ἐστι, *ex familiarum successione distribuantur. Vt autem, lector, in tanta collectaneorum varietate singula commodè possis discernere, & dijudicare; quæ maiusculis antiqua forma literis excusa sunt, certa fide digna censeto. Nam vel ex antiquis fastorum Capitolinorum marmoribus vel alijs antiquitatum monumentis, qua fieri potuit cum diligentia, produximus: cetera ex probatis auctoribus, quorum etiam nomina plerumque suis locis, ne quis dubitare possit, adiunximus. Quorum autem magistratuum nomina semicirculis inclusa talibus [ ] inuenies, ex sola stirpis propagine desumpta scito, & ad eos annos ratione temporis conducta. Quæ verò duos inter asteriscos * * collocata videbis, vt dubia relinquito. Nolim enim Sibullæ foliorum instar esse, quæ tantùm ex verisimilibus coniecturis ita disponere coactus fui, quarum rationes tamen aliquoties suis locis adieci. Sat scio coniecturam nihil decernere, fidemque non facere. Hactenus tamen prodesse, fateri necesse est, quod excitet ingenia non socordia studiosorum, ad rem diligentius perquirendam. Quare melius est coniecturas aliquando, quàm nihil (vt ociosi faciunt) omnino persequi. Non opus esset cõiecturis, vel tot supposititijs magistratuum nominibus: quinimò superfluus, ac inutilis esset hic meus labor totus, si quis bonus Genius è tenebris in lucem nobis reuocaret celeberrimos illos T. Pomponij Attici magistratuum annales, quorum M. Tullius non semel, & Cornelius Nepos in Attici vita non sine laude meminerunt, sicut nos in annali primò mox diffusius exponemus. Nunc autem in magno materiæ defectu, rerumque inopia tanta cogimur, vbi certa nobis deest auctoritas, imitari rhetores vel causidicos: qui cùm testibus rem probare nequeunt, argumentantur à casu simili per exempla, & hoc modo sæpius fidem faciunt. Quàm aptè, quàm festiuè fabulas suas poëtæ proferunt? anne personis, & verbis effictis res veras, morum, atque vitæ communis expressam imaginem repræsentant non sine ingenij atque inuentionis laude? Et ad rem sanè nihil interest, quo quid nomine, modò ad scopum, & ad vsum aliquem proferatur. Quinetiam Cosmographis licitum esse videmus in regionum orbis situ describendo, loca ad quorum cognitionem peruenire non possunt, fabulosa*

Tria nomina nobiliorum.

L. Munatius Plancus orator.

Mos ciendi patres & auos in titulis.

Patricij vnde dicti.

Stemmatum continuatio.

Quatenus possibile est.

Qua ratione discerni, & dijudicari hæc collectanea debeant.

Coniecturæ in quem finē adferantur.

Annales magistratuum T. Pomponij Attici.

A simili. Rhetores & causidici.

Poëtæ.

Cosmographi.

quapiam

quapiam descriptione contegere: atque in tabulis suis vel paludes imperuias, ac saltus syluas-ve non penetrabiles, vastas arenas, vel montes etiam inexuperabiles, ac similia depingere, quæ nec ipsos, nec quempiam mortalium penetrasse sciunt. Hæc aliaque me reuoluentem animo, doctorum ac studiosorum hominum candor, qui literas, ac ingenuas artes comitari solet, inprimis consolatur: cùm fore sperem haud dubiè, quòd illi, qui qualecumque virtutis studium syncerum probabunt, in nostram sententiam, sic vt nos etiam laudent, sint venturi. Qui verò conatus hosce nostros improbabunt, quamuis in alia quidem prorsus eant omnia: errare humanum esse nihilominus dicent, & venia nos dignos, quod prodesse volumus, censebunt. Omnes denique nos id agere putabunt, ne frustra nati videamur: & cum discendi, remque literariam prouehendi amore per inuia & salebrosa gressum promouentes quandoque cespitamus & labimur: fauore & auxilio nos potius, quàm ludibrio dignos iudicabunt. In quorum albo, candide lector, vt esse semper velis, precor & obtestor. Vale.

Triplicem spem suam perorando declarat.

SEPTIMONTIVM SEPTIZONIVMVE ROMANVM. LIBER I. ANNALIVM P. R.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM CAMPENSEM.

MARTIA ROMA HVMILI ET TENEBROSO NATA LVCAEO,
MOX ROMVLI ET REGVM SEPTENO VERTICE SVRGENS,
ORBIS IMPERIVM FVNDAT VI, LEGIBVS, ARMIS.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI.

SEPTIMONTIVM, seu Liber primus continet annorum CCXLIII. historiam; incipitque per prolegomena quædam de bono rege & optima regni forma. Explicat Romani imperij initia, & cur à regno inceperit; quis reip. status sub regibus fuerit, quid singuli imperio adiecerint. Septem deinde regum acta sequuntur. Romulus vrbem condit, ciuitatem in ordines distribuit, tribus & curias facit, sacra constituit, legesque

Romulus.

legesque primus tulit. Matrimonia quoque vi raptis Sabinis vsu capit, bella hinc orta gerit, & rege Cæninensium Acrone occiso Ioui Feretrio prima spolia opima dedicat: Cum Sabinis T. Tatio rege in regni societatem accepto pacem facit, &tribus ex bellis feliciter gestis cùm ter triumphasset, moritur, diuorumq; numero adscribitur. Interregni annui ratio, modúsve qualis fuerit deinde narratur. Cùm rex vnus denuò placeret, Numa Pompilius è Curibus Sabinis euocatur ad regnum, philosophia, & pacis virtutibus insignis. Populum ab armis auocat, religionis ac iustitiæ studium inducit, omnemque diuinum cultum docet. Sacerdotiorum genera, & sacra plurima instituit. Leges tulit, & pace cum finitimis ab initio regni facta, Ianum primus clusit, nullaque bella gessit. *Numa Pompilius.*

Sequitur Tullus Hostilius qui arma resumpsit, & cum Albanis primum bellum gessit, eosque Tergeminorum Horatiorum victoria in potestatem redegit, cumque ijs fœdere facto triumphat. Secundum bellum cum Fidenatibus gessit, eosque ingenti prœlio victos, vrbe obsessa ad deditionem compulit. Metium Suffetium proditorem cum Albanis auxiliarijs in acie deficientem quadrigis dilaniatum puniit. Albam, ciuibus Romam translatis, diruit: & de Fidenatibus alterum triumphum egit. Cum Sabinis deinde ad Eretum ingenti prœlio conflixit, castrisque hostium captis tertiò triumphauit. Cumque disciplinam militarem formasset, vrbem ampliasset, incendio cum regia absumptus est. *Tullus Hostilius.*

Successit Ancus Marcius Numæ ex filia nepos. Ius Fœcialium instituit, leges tulit, vrbem ædificijs, ac aquæductibus adornatam, pomerio prolato ampliauit. Septem bella gessit. De Sabinis & Veientibus triumphauit. *Ancus Marcius.*

Tarquinius Priscus peregrinæ originis, tutor liberorum Anci regis, ambitiosè regnum adeptus est. Is imperij maiestatem regijs insignibus, senatus & equitum numero adaucto, prouexit. Vrbem cloacis, circo, templis, areaque Capitolina adornare cœpit. Tres amplissimos triumphos duxit de Latinis, Etruscis & Sabinis. Demum insidijs liberorum Anci regis occisus, Seruium Tullium generum obscura origine è serua natum successorem habuit, euectum astu Tanaquildis socrus. *Tarquinius Priscus.*

Qui proscriptis populi iudicio Anci regis liberis, regnum obtinuit, censum ac lustrum, rem salubetrimam tanto futuro imperio, centuriataque comitia, populo in classes & centurias distributo, instituit primus, & leges plurimas tulit. Etruscos diuturno bello subegit, atque de ijs ter triumphauit. Tandem à L. Tarquinio genero Prisci filio occisus est: *Seruius Tullius.*

qui regum septimus, & vltimus, regnum paricidio partum tyrannicè administrans Superbi cognomen à moribus adipiscitur. Nam cædibus exhausto senatu, tributo & operibus subacta plebe, sublatis legibus ac maiorum institutis, omnia ex libidine sine patrum consilio, sine populi iussu gessit. At hæc præclarè. Ferias Latinas instituit, libros Sibullinos Reip. comparauit, Capitolinum templum, cloacas, circum maximum paterna opera inchoata extruxit. Sabinos & Volscos vicit, bisque triumphauit. Postea ob Sex. filij sui stuprum honestissimæ matronæ Lucretiæ illatum, cum omni stirpe regno pulsus, & in exilium actus est, atque libertas populi Romani L. Bruto duce asserta est anno post Romam conditam CCXLIIII. *L. Tarquinius Superbus.*

HÆC EX AVCTORIBVS.

Bibliorum sacrorum, Platone, Xenophonte, Isocrate, Homero, M.Tullio Cicerone, D.Aurelio Augustino, D.Hieronymo, C.Suetonio Tranquillo, M.Varrone, Plutarcho, Aelio Spartiano, Io.Bapt.Egnatio Veneto, Horatio Flacco poëta, Io.Stobæo, Diotogene Pythagorico, Hesiodo, Eusthatio commentatore, Aeschylo poëta, Pompeio Trogo, Herodoto, Dionysio Halicarnassæo, Platone philosopho, P.Ouidio Nasone, T. Liuio Patauino, Speusippo, Demosthene, Xenophane, Tyrtæo poëta, Val. Maximo, L.Iulio Floro, Fastorum tabulis Capitolinis, Eratosthene Cyrenæo, Apollodoro, M.Catone, Q. Catulo, Polybio Megapolitano historico, Arriano Epicteto, C.Sempronio, Theophilo Antiocheno, Corn.Nepote, Pindaro poëta, C.Iulio Solino, Aristotele Stagirite, Timæo Siculo, Agathocle Siculo, Cephalone, Callia, L.Cincio Alimento, Q. Fabio Pictore, Verrio Flacco grammatico, Sex.Pompeio Festo. A.Gellio, T. Pomponio Attico, C.Plinio maiore, M.Messalla, Macrobio, Asconio Pædiano, Corn.Tacito, Propertio poëta, L.Tarrutio Firmano mathematico, Panætio, Pindaro poëta, Pomponio iurisconsulto. Iunio Gracchano, Ausonio poëta, Appiano Alexandrino, Carulo Sigonio, Hippodamo Pythagoræo, Massurio Sabino, Vlpiano iuriscos. Auctore de viris illustribus, Eusebio Cæsariensi, Q. Scæuola pontifice, P.Terentio comico, Seruio Sulpicio iuriscos. Athenæo, Alcimo Siculo, Pandectis, Institutionibus Iustiniani, Cod. Cõstitutionum Augustalium, Corn.Strabone, Columnis triumphalibus Capitolinis, Pythagora, Orpheo, Anaxarcho sophista, Iulio Capitolino, Ammiano Marcellino, Pausania, Iustino, Sophocle, Cn. Gellio historico, P. Virgilio Marone poëta, Stephano Buzantio grammatico, Io.Zonara, Eutropio, Tertulliano, Iulio Capitolino, Flauio Vopisco, Pontificum annalibus, Suida, Sex. Rufo, Ennio poëta, C. Probo, Lucano poëta, Numæ commentariis, Fastis pontificum, Cassio Hemina, Censorino, Caio iuriscos. Regum commentariis, XII. tabulis, Cassiodoro, L. Pisone, Iornande, L. Cælio Lactantio Firmiano, Ser. grammatico, Myrsilo Lesbio, Annio Viterbiensi, Pomponio Mela, Iulio Paullo, Aelio Tuberone, Sallustio historico, Vennonio, Remæo, Sex.Victore, Paullo Orosio.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM STEPHANI VINANDI PIGHII:

AD SIDERVM NATALIVMQVE SPLENDORE DIVINO SERENISSIMVM ATQVE FELICISSIMVM IVVENTVTIS PRINCIPEM PHILIPPVM AVSTRIVM, PHILIPPI II. *Regis Catholici F. Hispaniarum, Indiarum, multarúmque Prouinciarum hæredem.*

DVPLICARE, Principum serenissime, gratiam sibi solent oportuna quæuis munuscula, sint vilia licet & exilia: modò tam aptè, tempestiuéque dentur, vt vel vsui esse, vel delectare possint. Poma, nuces, crepundia, & pupæ pusiones atque puellulas exhilarant, flentibus mox gaudium & risus excitant. Sic Apollinis & Musarum pueros lyræ; librique; Martios spiritus Enyus alumnos operosæ phaleræ, ac armillæ, nec non equi nobiles, & arma quàm affabrè facta capiunt. Quid animosissimus ille Græcorum Achilles? Qui in Scyro latitans inter regias filias, veste muliebri in fœminam ferè transformatus adolescebat obscurus, & incognitus. Anne, cùm inter oblata virginibus apta xenia reperiret item Martia viris digna, mox indolem detexit? & bellicum tubę cantum audiens, longa stola reiecta, pro calatho clypeum, & hastam pro colu rapuit? Militari deinde gestu circumactus, stolatum anne virum se, non virginem Vlyssi, ceterisque præsentibus imprudens prodidit? In hunc modum, vt verè poëta cecinit,

Exordium cum captatione beneuolentiæ à munusculi qualitate.

Achilles in Scyro latitans.

Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque.

Munerum vis & efficacia.

Adeò sua quemque voluptas vel inuitum quandoque trahit. Vetus & laudatum est Græcorum prouerbium, Ξεινίων δέ τε θυμὸς ἄριστος, docens animum munerum optimum esse. Secundùm quod Xerxes rex potentissimus rustici cauis manibus oblatam aquam, animum eius respiciens, gratam habuit: Christus regum Rex viduæ paupercula teruncíolos, propter animum, totis gazophilacij thesauris prætulit. Sed quantò sunt ære, vel aqua, vel quibusuis Fortunæ bonis preciosiora fructuum ingenij, animique munera: tantò gratiora meritò debent esse, præsertim si ex deuoti pectoris scrinio deprompta præsententur. Hæc profectò principem adolescentem, quem Deus supra plebis conditionem euehit ad monarchiam, apprimè decent, quæ virtutibus ipsum opulentiorem facere forsan poterunt. Eius namque maiestatem ac amplitudinem multò pulchriùs exornabunt, quàm aurum, gemmæ vel purpura: multò prouehent altiùs, quàm aulicorum turba, vel quæuis alia fortunæ pompa: multò denique certiùs, atque securiùs ipsum tuebuntur, quàm quæuis panoplia, vel barbarorum satellitum cohortes miliariæ plures. Animi quidem munera non malè, ni fallor, appellamus virtutum fructus, & rerum expetendarum, aut fugiendarum cognitionem, doctrina, vel vsu longo partam. Doctrinam verò per literas & disciplinas studiosè sectamur, quia facilior est quædam, atque securior ad prudentiam introductio, multisque parasangis compendiosior, quàm

Magnos reges magna decet comitas.

Animi ac ingenij munera cunctis præferenda.

Animi munera quæ.

Vsus atq; doctrina synergeia. vsus aut experientia. Si tamen pari passu simul vsus atque doctrina virtutis ductu via recta pergant, principes generosos discipulos suos ad verę Sapientiæ cathedram sistere solent: vt ab ipsa regnorum fidissima custode sine vi sceptra tenere, & ad æterni numinis regulã subditos gubernare discãt. *Sapiẽtia regnorum fidissima custos.* Cùm autem artium & disciplinarũ pulcherrima quæque sit plerumque difficillima, summoque labore patanda: inter omnes tamẽ, vt Aristoteles opinatur, nulla neq; pulchrior neque difficilior, quàm benè regnandi, id est, quæ docet salutarem agere principem. *Benè gubernandi ars, vt difficillima, sic pulcherrima est.* Cuius excellentiã quo penitius introspicimus, eò magis in sapiẽtissimi Platonis, & doctissimi Xenophõtis sententiam pedibus ire cogimur: qui pronunciãrunt quiddam homine maius, planeque diuinum esse, liberis hominibus, nec inuitis imperare. Huius autem artis peritiam sola Sapientia docet, quam assequi nemo nisi virtutum dotibus, animique bonis potest: sit licet ditissimus, principũmve potentissimus. Eius artis, vt vult Isocrates, præcipua sunt capita, reip. felicitatem tueri, & propagare, mala quæuis auertere. Verùm enimuerò vt in his rectè quispiam satisfaciat, si multum indiget eruditionis, & sedulitatis bonus medicus in vno corpore regendo, si plurimum prudentiæ nec non vigilantiæ probus paterfamilias in vna domo conseruanda: quantum, quæso, doctrinæ, consilij, atque prouidentiæ sibi comparet oportet princeps, cui multorum populorum salus à Deo commissa est? *Non pauca requiri ad artu dicta perfectionẽ.* Integras dormire noctes an huic decorum? Nequaquam. Quinimo Somnium à Ioue veniẽs in castris ante Troiam apud Homerum deterret à tanta socordia regem Agamemnona, vt principem prudentem, & consiliarium virum. Proinde quo potentior imperio, regnisque princeps est: eò virtutum ac artium adminiculis ad gubernandũm necessarijs instructior esse debet. *Animus regius ac principe dignus, qui rectis imbutus opinionibus est.* Quæ quidem omnia suppeditabuntur abundè, si indoles sit principe digna, & à puero recta quadam institutione tenellus eius animus sensim imbuatur regijs atque rectissimis opinionibus: vti Deum ac pietatem ante omnia colat, virtutem ac eruditionem in summa gloria & honore ponat, vitia, & ignorantiam pro flagitio, & dedecore reprobet, artes ingenuas magni faciat. *Quomodo erudiendus.* Quod compendio præstari poterit salubribus præceptis atque consilijs: item honesta in primis conuersatione doctorum hominum, iudicio, prudentia, vitæq. integritate præstantium: nec non exemplis ex historia petitis, quæ docent sine tædio, atque efficacissimè generosos spiritus mouent, & accendunt. *Cur ab antiquo ingeniorum opera principibus offerri solẽt.* Quocirca de eorum valdè, nec minùs vtile est habitum etiam antiquissimis temporibus, animi potiùs, quàm Fortunæ arbitrio subiectis muneribus honorare principem: quorum auxilio Fortunam ipsam, rerum humanarum, vt plerique putãrũt, dominam atque reginam regere, sibique morigeram facere poterit. Non igitur adeò ineptum fore munusculum, nec absurdè me facturum arbitror (quandoquidem maximæ terrarum Monarchiæ Romanæ magistratus, prouincias, resque gestas à me temporum ordine descriptas orbis Christiani maximo potentissimoq. Regi dedicaui) *Annales maxima monarchia cur maximo Regi; Septimõtiũ cur eius filio dedicãtur.* si deinceps verbis auspicatis SEPTIMONTIVM, SEPTIZONIVMVE, ROMANVM, hoc à me qualitercumque concinnatum, consecrem ipsius inclyto germini, id est, filio ad multa regna nato. Vestibulum etenim videtur esse quoddam amplissimæ, quæ fuit vnquam, monarchiæ, septem columinibus impositum: quod in aditu primo tam per legum, ac iusticiæ, quàm per expeditionum atque victoriarum gradus viam varijs exemplis monstrat ad magna quæuis imperia, quæ à bono Rege, regnoque legitimo solent exordium incrementumque sumere. *Rationẽ nominis incipit explicare, cur Septimontiũ liber vocetur.* Quapropter à septenarij numeri mysterijs arcanis non infaustum, nec ineptum libro nomen imponere placuit, qui perfecti Regis virture sua Dei beneficia inter homines distribuentis imaginem quandam per septem regum acta breuiter exprimit. Siquidem Rex bonus in terris ac ciuitate

sua

sua summi Dei est imitator: dum eius opera, ac virtutes, quantum potest, sequitur. Quocirca tam huic, quàm Deo conuenit septenarius numerus, & vtriusque quædam est nota, seu hieroglyphicum quoddam apud Platonem, & Pythagoricos propter causas non futiles, sed graues: cùm ex impari toto ternario, & pari toto quaternatio sit compositus septenarius, in ambabus suis partibus vim obtinens geminam vinciendi. Ternarij namque vinculum inter monadem triademque media dyas est: quaternarij verò inter monadem atque tetractyn mediæ dyas & trias. Quæ vincula coniuncta tanquam funiculo triplici denuo septenarium colligunt, & constituunt. Hunc numerũ itaque M. Tullius libro de rep. VI. non ineptè rerum omnium ferè nodum dixit. Pythagorici συζυγίας καὶ νόμον appellârunt: coniugium, scilicet, ac legem numeris, proportione, temperaturaque sua conseruantem omnia; qua Deus mundum, Rex ciuitatem gubernat, atque regit. Quare continet perfectionis perfectissimæ plenitudinem, qua mundus conditus, ac homo formatus est. Rursus vniuersitatem notat, omneque tempus in se complectitur, septem dierum continuo circuitu menses, annos, ac sæcula generans, eademque opera corporum animatorum naturas immutans. Nec discrepant ab hisce philosophorum opinionibus antiqua nostræ religionis vaticinia, sicut vno consensu docent eorum fide dignissimi interpretes. Sed horũ argumenta & rationes epistolæ breuitas cùm nõ capiat, in aliam oportunitatem vt ea reseruemus, necesse est. Sed illud præterire nequeo, diuini spiritus vim & efficaciam septenario contineri, cuius præcipua charismata siue dona numero septem ab Esaia vate, & Diuo Paullo nominantur. Et quia mentem hominis hæc diuiniorem reddunt, nec non virtutibus supra sortem mortalitatis extollunt: oracula vatum mystica voce, montes, sæpius appellârunt hisce diuini spiritus donis præditos. Itaque montes Dei aliquando vocantur sancti eius, vt Diuo placet Augustino. Ad virtutum enim excelsa perueniens quisque mons rectè dicitur, quemadmodum D. Hieronymus Esaiæ, Ioëlis, & aliorum vaticinia vult interpretari. Eodem sensu montes excelsi dicuntur Reges, & Principes non adeò propter dignitatis excellentiam; vel propter fastum & potentiam, quos montes Deus aliquando cõcutit, & transfert in cor maris: sed illi præcipuè, qui vt conditione sublimiores sunt, ita naturæ bonitate, virtutum suarum fructus deriuant in suos subditos. Tunc enim mella sudare montes, & stillare lactis dulcedinem perhibentur in sacris oraculis. In quibus etiam Rex regum Christus, cuius imperium super omnia, quàm rectissimè mons montium nuncupatur: è cuius cacumine spiritus Domini cunctarum virtutum fons atque principium septemplici riuo sese diffundit per colles & valles, per agros, pascua, & plantaria in sitientium salutem. Sine quo monte in vertice montium posito, atque eius fonte; hoc est, absque Christo, sicut D. Hieronymus ait, nec sapiens quis, nec intelligens: nec consiliarius, nec fortis: nec eruditus, nec pius: nec plenus est timoris Dei. Atque hæc quidem de mystico SEPTIMONTII mei titulo, Serenissime princeps, clariùs intellexisse spero non pigebit. Quod nomen ab antiquissimis Vrbis temporibus auspicatum, ac celebre quondam fuit apud Romanos annuo die festo, quem Suetonius in Domitiano Septimontialem sacrorum diem appellat. Eodemque, vt auctor est M. Varro, septem in Vrbis locis sacrum fiebat: quia tum Seruius Tullius rex septimum Vrbi montem addidisset. Quo quidem festo die per Romam vehiculis vehi nefas ac criminosum habebatur. Caussam Plutarchus in problematis suis quærit, sed præcipua fuisse videtur, quod censebant Romani Martium animal equum bellatorem eo die feriari, ac iugo liberum esse in Vrbe libera debere, qui Romæ Martiæ gentium domitrici sacer esset. Iam verò quòd liber altero titulo SEPTIZONIVM

Septenarius numerus cur Dei ac Regis sit symbolũ.

Rerum omnium nodus septenarius.

Hebdomas vniuersi temporis circuitus.

Septẽ S. Spiritus dona mentem hominis in mõtem excelsum verti.

Montes Dei.

Montes excelsi.

Mons montium.

Fons spiritus Domini septiplex.

Septimontiale sacrum Romæ.

Cur Septimontiali die festo vehiculis per vrbẽ vehi nõ licitum fuit.

Septizonium cur vocetur liber.

vocetur, mirum fortasse videbitur; à scopo tamen nostro non aberrat hoc nomen Romanis antiquis non incognitum. Erat enim famosum ac insigne substructionis vel ædificij genus, quod septem marmoreis zonis, siue plureis plures columnatum ordines in altum euehebat, & tanquam diadematibus vel coronis totidem opus per ambitum exornabat. Qualia, ni fallor, duo Romæ sumptu ambitioso L. Septimium Seuerum Imp. extruxisse ex Aelij Spartiani historia duobus in locis, quamuis admodum mutilatis, & mendosis, colligi potest. Vnum enim sepulchri, vel Mausolæi in vsum fecit in Appia via euntibus ad portam dextrùm: in quo, Seuero iam mortuo, filius eius minor P. Geta à fratre Bassiano occisus, fuit sepultus: Alterum in Vrbe fieri curauit, vel potiùs, vt opinor, in ampliorem formam excitauit, quod multò priùs in Vrbis x. regione iuxta Palatini montis radices extitetat: quemadmodum constat ex tabulis regionum vrbis Romæ P. Victoris titulo extantibus. In quarum antiquissimo exemplari characteribus Romanis maiusculis exarato, quod Romæ vidi, & exscripsi, Septizonium vetus appellatur: Prope quod T. Vespasianum Cæsarem natum testatur Suetonius. Meminit eiusdem Ammianus Marcellinus historiarum lib. xv. Hoc autem opus, vt ex Spartiani verbis appatet, Seuerus absens, per Vrbis præfectum Modium absoluit, vt obirer nomen præfecti restituam, quod in exemplaribus Spartiani scriptorum culpa perijt, ac in (medium) transijt. Extant autem huius Septizonij ad radices Palatini montis adhuc temporis visendæ reliquiæ quædam, minimè ad sepulchri formam factæ non procul à circo maximo: sed miserum in modum à barbaris deformatæ. Quod profectò non dextrum, sed sinistrum est euntibus ad portam Capenam, quà in Appiam viam exitur. Ex hoc quidem Seuerus Augustus atrium regium, per quod ab ea parte montis aditus esset ad Palatinas ædes, imperij Romani tunc sedem, facere decreuerat, sicut eiusdem Spartiani residua truncæ historiæ verba volunt apertè satis innuere: quæ corrector Io. Bapt. Egnatius Venetus non penitiùs considerans corrupit magis, quàm emendauit. Vt ad rem porrò redeamus, meum hoc Septizonium, Princeps Serenissime, dabit gradatim aditum ad summæ monarchiæ sedem, tranquillamque possessionem, via, licet non adeò structuris splendida, multò tamen solidiore, certioreque: quæ non pedum labore, sed ingenij industria exuperanda est. Hanc in eo libro monstrabunt septem regum auspicijs exurgentis Romæ leges, & instituta, populi mores, studia, & labores, regum bella, victoriæ, atque triumphi. E quorum omnium euentu insignia reipublicæ gubernandæ exempla, tanquam regulæ quædam consiliorum & actionum instituendarum salubertimæ depromi poterunt. Repræsentat insuper Septizonium nostrum arcano suo nomine, non solùm prudentis, atque perfecti Regis, verùm etiam fortis & bellicosi Imperatoris imaginem. De septenatij virtute perfecta satis antè dictum: de Zona quidem ex multis hoc tantùm addemus, significare Græcis atque Latinis tam medij corporis infirmiorem partem, quàm eius tegmen & armaturam; non è chalybe, vel ferro loricam: sed in primis medium corporis cinctum, vel fasciam latam, Marti deorum furiosissimo peculiarem. Hinc est quòd Homerus Agamemnona regem depingens, eum capite, atque oculis Ioui fulminatori, Zona Marti, & pectore Neptuno similem esse cecinit. Martis igitur statuam antiqui toto corpore nudam formârunt, cuius tantùm caput galea, pedes caligulis curtis, & lumbi lata zona tecti muniebantur. Videmus eius in hunc modum elegantissimè sculpta signa in gemmis, & nummis antiquis. Martis porrò numen, animi flagrantem impetum perturbationibus varijs obnoxium inter alia significabat, qui nisi moderationis zona stringatur, nil aliud quàm furor erit. Hic igitur zonæ cinctus animi generosi, & temperati, nec

Septizonia Romæ duo. Aelij Spartiani locus animaduersione dignus.

Vsus præsentis Septizonij.

Septizonij mystica significatio.

Zona quid.

Martis statuam veteres vt formârint, cur eius lumbos lata Zona cinxerint.

rati, nec non inter pericula fortis prouidum iudicium designat: cuius vinculo passionum & appetituum impetus retineri, & fluxæ cupiditates coërceri possunt, non secus ac zona renes, lumbos, ac præcordia stringit. In his enim vt animæ sentientis, ita & perturbationum fomes est. In iecore scilicet cupiditatum, curarum & amoris, in pulmone fastus & superbiæ: in lumbis ac renibus luxuriæ, atque libidinis. Sic irascimur felle, splene ridemus, solo corde nonnumquam sapimus, vt volunt Physici: in quo rectoris animi sedes esse creditur, quia purioris sanguinis, atque spirituum serenio-rum fontem continet. Itaque mos receptissimus fuit apud antiquos, hæc imbecillia corporis vitalia cinctu custodire, validaque zona compescere. Cuius significatio per anagogen translata frequenter ad animi continentiam vsu loquendi referebant. Hinc institutum etiam disciplinæ militaris Romana lege, militem timidum, ac ignauum, moribus fluxum, ac vita dissolutum zona militari spoliare, discinctumque per ignominiam destituere. Despiciebátur enim miles sine zona malè cinctus, eratque ludibrio, tanquam vilis, ac nihili. E contrà diligenter & industriè cinctus magni fiebat, vt prudens, strenuus, fortis, ac generosus. Quales olim antiquitas Cinctutos appellabat, Horatio poëta teste, quasi cinctu tutos aduersus Fortunæ vitiorumque pericula, quia virtutum zona muniti erant. Hos autem εὐζώνους Græci dixere. Quapropter hæc animi zona solers, & præcipuæ nobilitatis erat, & ad egregia virum inflammabat facinora: sic plurimos etiam sortis infimæ per gradus honorum sæpiùs ad summum imperium euexit. Cuius septemplice diuini spiritus cinctu Rex aut Imperator pectus armet suum necesse est, quisquis ad immortalis gloriæ culmen scandere cupit. Tibi charum sit igitur, generosissime Principum, tale Septizonium, supplico, totidemque virtutum heroicis diadematibus feliciter caput exornet precor, ad quot regnorum prouinciarumque gubernacula te potentissimus Rex pater tuus, pro sua pietate summa diligenter enutrit, & institui curat. Nam quod imperio genuit, præstare quoque imperio dignum cupit: solidamque virtutum columnam erigere, in illa sua basi, inquam, non solùm vrbs Roma, verùm etiam vniuersus orbis Christianus spes expectationesque suas tutò reclinare poterit. O quàm sapienter optimus ille Princeps, præsentibus non tantùm rebus, sed & futuris consulendum esse, sibi persuasit. Nec sufficere imperium benè gerere, verùm in primis curandum esse, ne tot regna, totque prouincias relinquat deteriori: sed vt filius successor patris sublati desiderium regijs virtutibus potiùs leniat, ac minuat, quàm vitijs tyrannicis augeat: patris gloriam, si fieri poterit, præclarè factis pluribus obscuret magis, quàm malè factis illustret. Quantoperè hoc illi curæ sit, reapse declarat, quòd institutionis filij sui sæpiùs obseruator & promotor ipse velit esse: rarissimo sanè nunc temporis exemplo, quod vtinam plures Principes imitarentur. Equidem autumo non sine summi numinis (cuius in manu corda Regum sunt) nutu, ac prouidentia singulari hæc fieri: Qui post Romanum Imperium socordia, & impietate Principum in Occidente iam diu collapsum noua denuò maximæ monarchiæ secuta fundamenta substruere in hoc angulari, ad normam rectè expolito lapide decreuit: cuius potentia Catholicam fidem Romanam, iustitiam, pacemque suam per orbem terrarum omnem denique propagare, atque Ecclesiæ suæ per multa sæcula militanti auream quadrigam ad triumphum, peramplam ac indissolubilem parare volet. Cuius quidem decreti magna hoc æuo nostro indicia, atque præclara rei præparamenta videmus. Optant igitur boni votis supplicibus, Christianos Principes omnes

Animæ sentientis, & perturbationum fomes vbi.

Corde sapimus.

Cinctus allegorica significatio.

Discinctus miles ignauus.

Cinctutus, εὔζωνος, egregius, fortis, industrius.

Septizonium Principis.

Regis Philippi patris in filium laudatissima pietas.

Pax & religionis vnitas aurea Ecclesiæ quadriga triumphalis.

in hunc finem animorum consensu conglutinatos, atque diuini spiritus zona pulchrè cinctutos: nimirum numeris virtutum omnibus ad vnguem factos, qui hanc auream Ecclesiæ Dei quadrigam, vt eius operarij diligentes, gnauiter fabricare incipiant. Inter quos, ô Serenissime Principum, quemadmodum idem summus opifex te super omnes alios euehit imperij magnitudine, & prouinciarum per præcipuos orbis habitabilis tractus amplitudine: sic mentem indolemque generosissimam tuam sui spiritus gratia fouet & excitat, vt sub integerrimis doctissimisque tuis institutoribus lubenter operam nauare velis, quò virtutibus animi non minùs alios antecellas, quàm regijs sceptris & diadematibus. Spes igitur effulget nobis à tua Serenitate lætissima, quod maximi patris auspicijs, & exquisitissima suorum cura publicam expectationem haud dubiè superabit. Quod vt augusto vaticinem augurio, vates non profanus, faxit Deus Opt. Max. cuius vnius nutu regna sub sole cuncta cadunt, & exurgunt. Porrò iam tempus & ordo postulat, vt quædam scitu digna, nec non ad operis institutum necessaria, præformemus.

Votiua præfationis conclusio.

D E

DE REGE IVSTIQVE REGNI ORIGINE.

MAGNA, Serenissime Principum, vis humani est ingenij ratione vegeti, qua sola maiorum nostrorum maior pars ante multa secula, necdum vllo Christianæ doctrinæ lumine illustrata causarum causam, & mouentium motorem vnum Deum esse cognouit. Nam vigor & solertia rationis rerum ordinem contemplantibus facilè persuasit, omnia quæ sunt & mouentur, quæque vel sensui vel intelligentiæ subijciuntur, ad vnam efficientem & mouentem causam referri debere: Ne, si non considerationis cursui ponatur terminus, neque apprehendatur extremum vnum aliquod per se existens & immobile, cuncta tamen mouens; perpetuum, & à nullo creatum, creans ipsum tamen vniuersa: in infinitum quid omnia destruens procedatur, quod nos vagos incertosque, & rationis ac numeri expertes reddit, sicut pulchrè in Platonis Philebo Socrates disputat. Ab vno itaque principio petẽda sunt omnia, nempe ab auctore & moderatore vniuersi summo Deo; à quo perenni fonte virtutes rerum promanant, diffunduntur que per totam hanc mundi machinam. Qui vt Hierarchiam suam in cælis constituit, ita & in terris rectè atque ordine suo vniuersa disponit. Atque vt Imperator supremus in exercitu officia ac ministeria vnicuique sua attribuens, alios præfectos, alios tribunos, centuriones alios quidem constituit; summam tamen imperij sibi ipse reseruat: sic & vniuersi corpus, velut vnam aciem ipse regit, atque æterna mente gubernat. Non inepiè verò differit apud Stobæum Diotogenes Pythagoricus ex eius sectæ doctrina constituens rerum felicem statum in numeris, proportione, & harmonia quadam. Siquidem inter præstantissima totius vniuersi Deum excellere dicit; inter terrena atque humana, Regem. Nempe vt Deus ad mundum, ita se Rex ad ciuitatem habet; & vt ciuitas ad mundum, ita se Rex ad Deum. Ciuitas enim ex varia multitudine concinnata, mundi structuram & harmoniam imitari debet; in qua Rex vnus imperium habens nulli obnoxium, & lex viua existens Dei quandam imaginem repræsentat. Hæc, vt alia multa pulchrè Diotogenes. Vt igitur Regum in potestate sunt homines, ita Regum ac principum corda in manu sunt Dei, & è nutu eius dependent. Nec dissentiunt veteres poëtæ, quos Plato duces sapientiæ appellat. Homerus enim regibus Iouem σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, id est, sceptrum & consilia dare scribit. Quid Hesiodus? Regésne Iouis filios iudicat, in Theogonia sua ex Ioue Reges nasci canens? Idem Minoa regem legislatorem à Ioue sceptrum accepisse dicit. Quod nil aliud esse vult Plato, quàm Iouis doctrinam, hoc est, æqui atque iusti regulam ac rationem à Deo acceptam, qua Cretensem rempublicam felicissimè instituit, ac rexit. Quapropter diuinæ intelligentiæ oculus sceptro superpositus est: quo rectè cuncta perpendere, ad amussim perspicere, ac diiudicare Rex debet. Is itaque Minos Iouis familiaris & discipulus appellatur ab Homero, qui Iouis ipsius alumnos Reges esse fingit, Iliados β. dum canit:

> Θυμὸς γὰρ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.

Reges igitur, vt Homerici commentatoris hæc dicam verbis, Ὡς μαθηταὶ τοῦ Διὸς, καὶ ὑπὸ αὐτοῦ πεπαιδευμένοι τὴν βασιλικὴν παιδείαν (τρέφειν γὰρ ἐνταῦθα τὸ παιδεύειν, καὶ τροφὴ ἡ παιδεία τῆς ψυχῆς) id est, tanquam Iouis discipuli, & ab ipso instituti regia doctrina (nutrire namque hic est erudire, & animæ nutrimentum ipsa est disciplina) nutui & arbitrio diuino subiecti parêre debent. Qua in sententia videmus etiam Flaccum esse, cùm canit,

> *Regum timendorum in proprios greges,*
> *Reges in ipsos imperium est Iouis.*

Creauit autem hominem in primis Deus ad imaginem suam, eumdemque, vt omnibus in mundo creatis vi rationis dominaretur, in terris principem constituit, & hominum cœtibus multiplicatis, vti patresfamilias domibus, sic Reges quosdam diuiniores homines sapientia atque iustitia conspicuos populis præfecit; seruans in humanis etiam rebus hierarchiæ suæ cælestis quoddam exemplum, vti vnus imperio omnibus præesset, quem ποιμένα λαῶν Homerus appellat, sicut item Æschilus, & Plato, & Xenephon, Homerum imitati; vt ille non inepiè pecudum gregibus hominum cœtus assimilârit, quibus semper pastor adesse debet. Nec minùs Regem bonum reipublicæ suæ felicitate, diuitijs; quàm pastorem salute ac vbertate gregis sui gaudere ac frui decet, quemadmodum Cyrus censet apud Xenophontem. Plato autem inter reipublicæ formas regnum legitimum vt rem diuinam, ac summum inter mortales bonum effert; quod ad naturam diuinam propiùs accedat, &

cælestem

Marginal notes: Ab vno principio petẽda omnia esse. — A Deo petenda omnia esse. — Hierarchia cælestis politia terrestris debet esse similis. A simili. — Dei & Regis comparatio. — Regum corda in manu Dei sunt. — Poetæ duces sapientiæ. — Sceptra Regum à Ioue. — Sceptrum regium quid. — Minos Iouis familiaris & discipulus. — Reges Iouis alumni & discipuli. — Disciplina nutrimentum animæ. — Reges ab initio mundi in terris fuisse. — Adam primus Rex. — Rex pastor populi. — Regni laus ab excellentia & antiquitate.

cælestem vim maximè attingat. Nec vllam politiæ formam in orbe terrarum antiquiorem nobilioremve existimant auctorum præcipui. Nam principio gentium nationumque (vt Pompei Trogi verbis dicam) imperium penes Reges erat; quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis quàm proferre mos erat. Intra suam cuique patriam regna finiebantur. Sed hi mores aureo illo Saturni sæculo vigebant in terris. Non solùm igitur apud Medos, Herodoto, & Dionysio Halicarnassæo testibus, verùm etiam apud omnes gentes iustitiæ fruendæ causa benè morati Reges primùm constituti sunt; quia, vt Aristoteles opinatur, tam difficile erat in paruis illis ciuitatibus plures inuenire, quibus rectè rerum gubernacula committerentur. Crescente tamen hominum multitudine, cùm plures pari prudentia & æquitate præstantes reperirentur, qui concordi consilio rempub. regere possent, ab vnius dominatione sæpius ob Regum vitia, vel fastidium, gubernacula ciuitatum ad optimates sunt translata. His etiam aliquando, vt nihil in terris est perpetuum, per luxum atque opes in discordiam & vitia prolapsis, populus ipse frequenter destitutis optimatibus rempub. capescere cœpit, atque omnia suis suffragijs administrare. Plebe verò deinceps nimia libertatis dulcedine insolentiùs inconsultiusque imperio vtente, spretisq; legibus patrijs omnia per factiones seditionesque (vt fieri solet) pessum dante: ad vnius denuo dominatum necessariò sæpe respub. relabitur. Atque hæc fatalis illa imperiorũ rota est, quæ ob imperfectionem humani generis rerumpublicarum omnium status ac formas assiduè permutat, sicut ex Græcorum ac Romanorum populorumq; aliorum historijs est manifestũ. Quemadmodum igitur, vt iam satis demonstratum est, ciuitates præclaræ, & potentissima quæque imperia plerumque à monarchia exordium sumpsere; sic & vrbs Roma recèns condita Regibus ab initio paruit. Qui tantæ futuræ reip. non solùm vtilis, verùm etiam propemodum necessarius esse videbatur regiminis modus. Neque enim pastorum, exulum, conuenarumque incondita multitudo aliter contineri potuisset, cùm adhuc nec coniugum, nec liberorum pignora, nec ipsius soli (cui longo tempore quis primùm assuescit) charitas animos eorum consociasset: nisi ad nutum vnius absoluti imperij ab initio fuisset coacta respicere. Nam soluta metu supremæ potestatis popularibus protinus seditionibus (vti post exactos Reges non semel contigit) agitari in diuersum cœpisset, atque summa cum reip. pernicie, certoque periculo, ciuili cum patribus contentione decertasset. Non secus ac contigisse ferunt in stupenti, & bruta illa prima materia, atque indigesta, formæ scilicet legisque experte, elementorum congerie: quam poetæ Chaos appellârunt, in qua semper, vt Ouidij verbis dicam,

Qui veri Reges.
Cur initia imperiorum & monarchiis.
Mutatio regni in Aristocratiam.
Mutatio Aristocratiæ in Democratiam.
Mutatio Democratiæ in Monarchiam seu regnum.
Rota imperiorum fatalis.
Romana resp. à regno cur inceperit.
Nimia libertas radix seditionum.
Comparatio.

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis;
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

Vt igitur non sine vnius summi Dei numine, ac prouidentia, immensa atque pulcherrima hæc mundi machina formari potuisset; ita nec cuiuscunque stabilis reipub. quæ mundi quandam imaginem repræsentat, initia vel fundamenta rectè constitui posse putamus, nisi ab vno bono Principe legislatore,

Quem populi aspiciunt reddentem iura benignè
Iudicijs rectis.

Deus vnus Chaos in mundum conuertit.
Ab vno Rege ciuitatem rectè constitui.
Hesiod. Theog.

Iam verò cùm semel plebs illa rudis Romana primùm vnius subiecerit imperio, ex cuius arbitrio ciuitas omnis pendebat; nullis distracta dissidijs, faciliùs accreuit. Et quamdiu sub Regibus tranquilla legum temperatione fota coalescebat, altas tantæ potentiæ radices agere, certaque futuri imperij fundamenta iacere potuit. Neque ambigitur, vt Liuius adstipulatur, quin L. Brutus, idem, qui tantum postea gloriæ, Tarquinio Superbo rege exacto, meruit, pessimo id publico facturus fuerit, si libertatis immaturæ cupidine priorum Regum alicui regnum extorsisset. Sensit mox idipsum prudens senatus post Romuli excessum, annuo interregno nimium imbecilles nec dum adultæ libertatis vires expertus: nec ad robur dominationis regiæ vltro redire dubitauit, quamuis non contemnenda Regis incommoda paulo antè sensisset. Quis porrò reip. Romanæ status ille primus fuerit, breuiter hoc loco declarandum nobis erit, antequam ad singulorum Regum acta perueniamus. Romulus Vrbis conditor non vltro vsurpatum, non hæreditarium; sed à populo ipso concessum, & auspicio confirmatum accepit imperium. Legitimus igitur Rex dici potuit, Platone, Xenophonte, Speusippo, Diotogene Pythagorico, alijsque magnis auctoribus suffragantibus, quando volentem, & non inuitum populum secundùm leges rexerit, imperio, vt monstraui, oportuno, & etiam necessario. Nullus enim felicitatis bonorumque omnium, quæ Dij, vt Demosthenes ait, largiuntur, in ciuitate fructus aut vsus est sine iure,

Quæ generatio Imperij Rom.
L. Brutus primus assertor Romanæ libertatis.
Interregnum.
Romanæ reip. status sub Regibus.
Tria requiri ad ciuitatis felicitatem.

"iure, lege, aut bono Principe. Ius finis est legis, Principis opus lex, Princeps bonus lex viua, & imago Dei cuncta rectè administrantis: qui præsertim ad cælestis hierarchiæ, vt diximus, imitationem, cum monarchia imperióve suo absoluto, ex Solonis sententia, decora atque virtutes aristocratiæ temperat, & coniungit; non sibi soli omnia quæ posset vsurpans, sed optimatum seniorumque consilio plurimum attribuens. Quique democratiæ suum quoque locum relinquit, plebi conuenientem ac vtilem libertatem concedens, felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam: huic insuper magistratuum quædam ornamenta, ac iura comitiorum indulgens. Atque hæc quidem moderatio ac temperatura sanitatem reipub. conseruat: cui nihil, teste Xenophane, mali poterit innasci, si Rex imperij fundamenta iecerit abstinentiam ac moderationem. Quapropter omni laude dignissimum est Lycurgi legislatoris regis apud Lacedæmonios primum ac præcipuum institutum, quo ciuitatis quieti ac saluti valdè consuluit. Suspensa namque & vacillante sæpiùs rep. nunc per Reges in tyrannidem, nunc impetu populari in nimiam democratiam tumescenti, vt ait Plato, Regum imperio, atque plebeiæ licentiæ interposuit velut tutissimum munimen quietis, & certum pacis æquilibrium, viginti octo seniorum concilium; tot enim fuisse refert Aristoteles. Horum erat populi iura ac libertatem contra Regum (quos Achargetas appellabant) nimiam vim defendere: & rursus Regum auctoritatem à plebis licentia inuiolatam reddere. Iam verò cùm post annos centum triginta seniores isti, regiæ potentiæ nimium addicti plebem opprimere, & effrenem validamque Oligarchiam inuasisse viderentur; à moderatissimo Rege Theopompo, contra Regum seniorumque potentiam, Ephororum nouus è plebe magistratus in rempub. inductus, qui plebis libertatem tueretur. Is enim primus legem de Ephororum potestate latam, Lycurgæis legibus, quas ῥήτρας, vel vaticinia Delphica vocabant, curauit adscribi: quod ipsum suum decretum Apollinis item oraculum esse ciuitati persuasit. Refertur autem illud à Tyrtæo poëta his versibus:

Princeps bonus lex viua, & imago Dei. *Harmonia politica.* *Monarchia miscendam esse aristocratiam, & democratiæ.* *Sanitas reipub. in ordinum temperatura.* *Lycurgi institutum apud Lacedæmonios.* *Seniores XXVIII apud Lacedæmonios.* *Achargetæ.* *Theopompi institutum.* *Ephororum magistratus è plebe.* *Ῥῆτραι Spartanorum.*

Φοίβου ἀκούσαντες Πυθωνόθεν, οἱ τάδε νικαν
  Μαντείας τε θεοῦ καὶ τελέω τ' ἔπεα.
Ἄρχειν μὲν βουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆας
  Οἷσι μέλει σπάρτας ἱμερόεσσα πόλις.
Πρεσβύτας τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημότας ἄνδρας
  Εὐθείαις ῥήτραις ἀνταπαμειβομένους.

Quos Lapus interpres non malè sic Latinè vertit:

Pythius hæc loquitur, sunt hæc oracula Phœbi,
  Discite veridici Delphica verba dei.
Consilij teneant Reges & iura habenas;
  Queis curæ est Spartæ conspicienda domus,
Grandæuiq́, senes, & qui de plebe creati,
  Sanctarum legum ciuibus instar erunt.

Hoc autem pacto Theopompus ciuitatis statum, addita noua potestate, ad Lycurgæam misturam ac temperamentum denuò reduxit; & tamquam bonus & doctus musicus lyræ suæ, quo certiùs dulciusque concreparet, nouam chordam induxit. Cui cùm vxor obijceret, quòd humilius regnum filijs esset relicturus, quàm accepisset: Immo maius, inquit, & diuturnius. Laudandus igitur Theopompus, qui, vt Valerius Max. ait, legitimis regnum suum vinculis constringendo, quo longiùs à licentia retraxit, hoc propiùs ad beneuolentiam ciuium admouit. Prudens enim Princeps non alia conditione se præfectum regno, ac cœtui humano existimabit, quàm qua Deus animam rationalem in vertice humani corporis præposuit; penes quam quidem esset regimen & arbitrium totius: ita tamen vt sensuum interiorum organis, membrisque ceteris omnibus, quamdiu rationis rectæ regulam non excedunt, sua habere commoda, suaque obire munera permittat. Sic enim iubet ordo naturæ à Deo constitutus, à quo nunquam discedere bonum Principem decet, qui rempublicam saluam, regnumque sibi diuturnum cupit. Pereat enim inedia ac tabe corpus necesse est, si mentis vitio ac rationis defectu contingat cerebrum, cor, epar, stomachum, aliásve nobiliores eius partes opprimi, ac munere non fungi suo; futurum namque mox, vt etiam exteriora membra, oculi, aures, manus, pedes ab officio quæque suo destituantur. Intereat item respub. oportet, si Princeps sibi tantùm sapere, atque ingenij, vel educationis peruersitate non senatus, non optimatum consilio, atque opera vti: non hos curare, non in statu locóve suo seruare: sed opprimere & vilipendere velit; plebem denique ipsam acerbis tributis vltra modum exhaurire, ad paupertatem extremam reducere, grauibusque seruitutis compedibus vincire studeat. Tunc enim primùm multorum capitum illa belua incipit efferuescere, vires suas pertentare, ac demum non sine certo Principis periculo, summaque reip. pernicie, legum vincula, imperijque frenos sensim immissos

Theopompi dictum præclarũ. *Princeps in ciuitate est quod anima rationalis in corpore humano.* *Ordo naturæ.* *Corporis morbus exitialis.* *Reip. morbus extremus.* *Plebs belua multorum capitum.*

vnoim-

vno impetu dirumpere; atque in libertatem sese vindicare. Quapropter si rempub. suamque salutem, atque omnia imperij sui decora diligat Princeps, summoperè sibi aduigilandum esse existimet, ne in tantam ruinam, mentis excitate semet præcipitet, atque illud noctedieque cogitet, habeatque persuasum, nullum iustum, vel diuturnū esse imperium quod sola metus vi mordicus tenetur. *Imperiū violētum instabile atq; iniustum.* Quod ipsum historiæ ab initio orbis omnes, & magistratuum omnium acta memoriæ prodita, abundè demonstrant. Proinde Principem oportet, vt Diotogenes ait, instar lyræ rempub. benè gubernandam constituere, & concordare; *Principis boni officium.* vbi priùs in seipso iustissimum terminum vel tonum, ac legum ordinem posuerit: sciens quòd populi concinnitas atque concentus, cuius curam à Deo acceperit, ad Dei aures accommodari debeat. Itaque in primis necesse est, felicitatis ac gloriæ suæ fundamentum, non in metu, sed amore, & concordia ciuium ponere; atque Homericum illum principem imitari, qui, ex magnanimorum senum consilio neminem iniuria afficiens, instar clementis est patris erga subditos populos, vt decet diuinum Regem. *Homericus princeps. Iliados β.* Illud autem ipsi haud difficile futurum erit, si Themidem regnm reginā domi forisq; sedulò obseruet, ex eius vnius oraculis, æquum bonumque docentibus, seipsum, ciuitatemque gubernet: leges ex consilio senatus, bonorumque consensu præscribat, lites æquè dirimat; &, bonos defendendo, noxas & crimina vindicet; rursum, malos deprimendo, iniurias depellat. *Themis Regū regina.* *Iustitia laus.* Et proculdubio nihil tam eximium tamq. regium: immo nihil tam diuinū in terris esse videtur, quàm iustitiæ exercitium, quod solum Reges dijs similes facit: subditosq. felices ac beatos, qui talium imperio parent, quorū æquitate virtutes dignis afficiuntur honoribus, ac præmijs remunerantur; vitia è cōtrario pœnis coërcentur. Ex his etiā initijs Vrbs imperiumq. Romanum, quod in orbe terrarum maximum fuit, geniturum atque incrementum cœpit. *Imperij Romani genitura.* Romulum quippe conditorem Vrbis ciuilem ac moderatam instituisse regni formam: Numam deinde, Regesque, præter Tarquinium vltimum, cæteros temperatam istam, regendi rationem sequutos esse, non autem plenum ac absolutum, ideoque ingratum imperium in ciues pro libidine sibi vsurpasse, tam reip. successus, quàm ipsa historia declarabit. *Ciuilis & moderata regni forma apud Romanos.* *Quibus conditionibus Romæ regnatū fuerit.* Manifestum est etenim certis eos legibus gubernacula accepisse, vti scilicet ex senatus consilio, & populi consensu rerum summam administrarent. Nam Regum præcipuè hæc munia fuisse ex Liuio, Dionysio, Plutarcho, alijsque res Romanas memorantibus colligere est. *Regum Romanorum officia.* Vt diuinos cultus promouerent, sacra facerent; legum, morumque patriæ regimen tenerent: bella ex senatus auctoritate & populi iussu indicerent, & gererent, pacem & fœdera facerent, pecunias publicas dispensarent, in castris vitæque necisque ius imperiumque summum haberent. *Pythagorici tria Regū officia faciunt: Deos colere, Iudicare, Imperare. Quæ tria, ius Papirianum complectebatur etiam apud Romanos.* Leges nouas ex senatus auctoritate & populi suffragio ferrent, magistratus & sacerdotes crearent. Senatum cùm vellent cogerent, populique comitia haberent: huius scita, illiusque consulta ritè exequerentur. Ius, adiuncto sibi ex senatu concilio iudicum, dicerent, ac secundùm leges crimina vindicarent. Cognoscimus igitur ex iam dictis, Reges ipsos gubernationis partem haud exiguam ciuibus suis communicasse, ne tyrannidis suspicionem, inuidiamque subditorum omnia sibi vindicando incurrerent. *Ius regium Papirianum.* Quare ius illud Romanum primùm ex regijs institutis ac legibus ab initio natum (quod Papirianum veteres iurisco. appellarunt) quando plurimum æquitatis ac libertatis in se continuerit, non tam exactis Regibus penitus abolitum fuisse fit verisimile, quàm iuri ciuili, sublatis libertatis publicæ, per nouas leges, obstaculis, posteà insinuatum atque insertum esse. Huiusmodi autem administrationis tam temperatæ vtilitatem Romani per ducentos ampliùs annos experimento didicere. Quod temporis spatium L. Florus primam ætatem, atque infantiam pop. Rom. non illepidè appellat; qui tum circa ipsam matrem suam cum finitimis est luctatus: atque ob immaturæ ætatis imbecillitatem Rege aliquo semper, ceu nutritore vel pædagogo quodam indiguit. *Infantia pop. Romani.* Et quia gressum per se minimè sistere potuit, sceptro inniti regio necessum habuit. Nobis verò spatium illud SEPTIZONIVM appellare placuit; quòd Regum septem zonis siue diadematibus, tanquam fascijs quibusdam, tenerum illud infantiæ Romanæ corpus, vt rectè coalesceret, constringi & muniri debuit. *Septizoniū cur liber hic sit dictus.* Aut potiùs SEPTIMONTIVM augurato faustoque Romanis antiquis nomine, quòd vrbs Roma septem Regum tempore per montes septem extensa maximi imperij sui fundamenta iecerit, quemadmodum anteà latiùs exposuimus. *Septimontium.* At hi quidem Reges simul (si eius temporis statum, atque illa initia rectè consideremus) perfecti monarchæ, ac Regis planè Platonici imaginem nobis expressisse videntur; quando quilibet horum, vitia, si quæ habebat, excellenti atque efficaci aliqua virtute obscurārit, excepto vltimo Tarquinio. *Rex Platonicus.* Eius tamen intolerabilis superbia & iniquitas prorsus saluti Romanæ reip. fuere, sicut aliquando ex postrema pernicie, summa vtilitas enasci solet diuina quadam prouidentia, cuius ex solo incomprehensibili nutu dependent omnia. Age nunc Regum singulorum dotes consideremus, quibus remp. quisque prouexit; manifestum sic fiet fatali quadam felicitate pop. Romanum incrementa sua cepisse. *Cephalæosis de septē Regibus ex L. Floro ferè, quid quisq; profuerit Imperio Romano.* *Romulus.* Nam quid Romulo ardentius atque audacius? Sed tali con-

tali conditore fuit opus, vt tolleretur tyrannus Amulius, nouum regnum exurgeret: ciuitas institueretur, coniugia negata quærerentur. Audaces enim fortunam iuuare constat, molemque ingentem non extrui sine alicuius incommodo posse. Quid Numa religiosius, & continentius? Talem tunc res quoque poposcit, vti rudis ac ferox populus metu deorum formaretur & mitigaretur. Is enim ex intemperantia & feruore Martio ciues ad pacem & modestiam traduxit: vt vi & iniuria partum imperium iustitia, & religione gubernaretur. Quapropter non ineptè Plutarchus Numam ac Lycurgum legislatores Reges citharistis, vel musicis artificibus comparauit: sed diuersam vtrumque reformandæ ciuitatis rationem sequutum esse dicit. Numa namque vehementiam Romæ bellicam, nimiumque intensos neruos remisit. Lycurgus autem delicijs deditam, & dissolutam opibus & luxu Spartam intendit. Auctor enim fuit vti relictis theatris ac cænaculis, in palæstra atque armis sese exercitaret populus Spartanus; depositoque auro & argento, thoraces indueret, ferrum ac enses tractaret. E contrà Numæ successor, Tullus tertius ille Regum, artifex militiæ, imperijque & Vrbis amplificator Lycurgum imitatus liræ suæ neruos intendere rursus non dubitauit. Sed bellatrici Romæ atque imperaturæ quàm fuit vtilis ac necessarius? Is enim longa pace segnem populum denuo ad arma reuocauit, disciplinamque militarē formauit, vt acueret ratione virtutem Duplicauit idem imperij fines, Alba vicina sublata, consanguineoque populo intra corpus ciuitatis recepto. Deinde quid ædificator Ancus? Vrbem muro tutiorem reddidit, ponte iunxit, salinis instruxit, & colonia ad mare extendit. Iam verò Tarquinius Priscus quantam principi populo maiestatem addidit, senatus ac equestris ordinis incremento? quantam ex ipso habitu dignitatem? fasces, insigniaque imperij atque ornamenta triumphi à domitis Etruscis auferendo? Institutus autem à Seruio census quid effecit, nisi vt ipsa se nosceret respublica, suaque vitia reprimere semper posset? Postremò Superbi illius importuna dominatio non parum profuit. Hæc enim in causa fuit, vt agitatus iniurijs populus cupiditate libertatis incenderetur. Itaque nullus Regum istorum fuit, qui non suis auspicijs remp. promouerit; nullus qui non ex aliqua parte fuerit vsui. Atque hæc in vniuersum de regni forma, imperijque Romani prima origine, altiùs, ab ipsis scilicet incunabulis principio sumpto, iam dicta sufficiunt. Itaque promoto nunc pede, ad singulorum Regum acta secundùm ordinem suppletæ Capitolinæ tabulæ properemus: cuius verba sic habent.

Numa Pompilius. — *Numa Pompilij & Lycurgi comparatio.* — *Harmonia politica.* — *Tullus Hostilius.* — *Ancus Marcius.* — *Tarquinius Priscus.* — *Ser. Tullius.* — *Tarquinius Superbus.*

ROMVLVS. REX. PRIMVS.

Romulus. rex. Vrbem. condidit. anno. primo. Olympiadis. VII.
Qua. vicit. in. stadio. Daicles. Messenius. regnante. Athenis.
Charope. a. d. XI. Kal. Maias.

VRBS. ROMA. gentium terrarumque victrix quo primùm anno fuerit condita, variæ sunt etiam antiquissimorum opiniones Quibus breuitatis causa prætermissis, quum ab alijs diligenter & exactè satis eas enarratas sciam, probatiori, magisque receptæ assentiri, atque inhærere visum fuit: quæ Olympiadis septimæ anno circiter primo conditam tenet. Eius autem assertores habemus Eratosthenem Cyrenæum, Apollodorum, M. Catonem, Q. Catulum: & qui hos ferè sequuti sunt Polybium Megapolitanum, Dionysium Halicarnassæum, C. Sempronium, Theophilum Antiochenum, Cornelium Nepotem, & C. Iulium Solinum, vt alios plures prætermittam. Horum enim plerique recitatis ac refutatis aliorum opinionibus suam hanc sententiam firmis rationibus rectè probare, tuerique videntur. Qui verò ab hac Eratosthenis inuicta, vt aiunt, regula multis annis dissentiunt, fabulosam potiùs, quàm veram ac receptam vrbis Romæ originem sunt amplexi: vti Aristoteles Stagirites, Timæus, & Agathocles, Siculi; Cephalon, Callias, pluresque Græci, quos Plutarchus in Romulo, & Dionysius Halicarnassæus recensent. His adde Latinos L. Cincium Alimentum, & Q. Fabium Pictorem. Iam qui in vno vel altero, tertióve tantùm variant anno, parum profectò, vel ferè nihil discrepare videntur in reliqua temporum serie. Quod fortè contigit vel propter varium anni exordium, diuersis temporibus obseruatum: vel quòd historici quidam duos vel tres annos ampliùs, quàm ceteri, Latinorum ac Albanorum Regibus: alij rursus septem Romanis Regibus simul annos CCXLI. vel CCXLIII. vel CCXLIV. adscribant. Quo factùm videtur vt in historia vetusta Romana incerta quædam annorum supputatio, vel vsque ad bellum Punicum primum ferè reperiatur, vt ex annalibus nostris constare poterit. Sunt tamen vbique in numerorum notis librariorum culpa inuectæ difficultates

Roma quando condita. — *Eratosthenis inuicta regula.* — *Cur in annis vrbis Romæ notandis aliqui scriptores discordent.*

cultates in auctorum omnium libris, non parum obscuritatis adferentes. Quæ profectò studiosorum diligentia corrigi tandem ad fastorum atque annalium fidem debent. Quisquis autem est auctor ille fastorum Capitolinorum antiquitatis ac historiæ veteris peritissimus, quem operis elegantia sæculi omnino florentis fuisse demonstrat, eundem Eratosthenis calculum cum multis alijs, vt approbatissimum, sequi videtur, sicut eius ex fragmentis, quæ meis hisce annalibus inserere proposui, colligere possumus. Sed quónam ipsum nomine proprio celebrare poterimus, adhuc obscurum nobis est. Equidem temerè non crediderim, fuisse Verrium Flaccum Grammaticum libertinum, qui nepotes Augusti Caium, & Lucium Romæ in Palatio docuit; quod ex vno loco libelli veteris de claris grammaticis Latinis, Suetonij Tranquilli sub titulo nunc extantis, quidam conijcere voluerunt. Cuius hæc sunt verba de Verrio, vbi loquitur: Statuam habet Præneste in inferiore fori parte, contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicârat. Sed quàm procul hic locus à foro Romano, vbi fastorum marmora inuenta fuere? Visum est igitur noua metamorphosi quadam accommodare locum, & vt ipsorum opinioni magis suffragaretur, immutare contra fidem exemplarium non nihil nomen, & pro Præneste, propè Vestæ, vel pro Vestæ legendum ibi esse, censere: quo Palatinus ille grammaticus statuam habuisse in foro Romano, fastosq; suos ibidem publicasse videatur. Egregia, me Hercule, foret, & ingeniosa correctio: si fastorum appellatione solùm intelligerentur illæ magistratuum Rom. tabulæ, quæ Romæ in foro publicantur, & si eorum opinioni simul auctoris cetera verba congruerent. Verùm in his ferè nihil ad farinam, nisi quod prodant, Verrium fastos ordinasse, & publicasse marmoreo parieti incisos. Quales tamen fuerint non explicant. Si sacri, de Capitolinis profectò fastis intelligi verba nequeunt. Si ciuiles, adhuc dubium est, an de vrbicis Romanorum magistratuum, an de municipalibus loquantur: quod quidem apertè videntur adserere, cùm municipium ipsum nominent. Haud dubium quidem est, quin municipia & coloniæ alicuius nominis suos annuos magistratus, suaque sacra habentes, fastos etiam suos habuerint. Quorum nonnullæ reperiuntur adhuc tēporis per Italiam reliquiæ. Ceterùm Præneste non paruum municipium fuisse; sed vt antiquissimum, sic amplitudine celeberrimum; cùm ipsæ ruinæ, tum auctorum plurima loca testari poterunt, quæ huc singulatim adferre longum esset. Sufficit vnum hoc, quòd L. Florus Præneste nominet inter Italiæ municipia splēdidissima, quæ dominante, proscribenteque L. Sulla dictatore, sub hasta veniêre cum Spoletio, Interamnio, atque Florentia. Sex. Pompeius Festus Prænestinos recenset inter eos Italiæ populos, qui ad ciuitatem ita venerunt, vti & * municipia essent sua cuiusque ciuitatis & coloniæ: hoc est, vt A. Gellius opinari videtur, qui cùm ciues essent Romani, sui tamen iuris erant, suisque vtebantur legibus: muneris tantùm honorarij cum pop. Romano participes, vt ciues Romani dicerentur, & in legione tanquam ciues militarent. Itaque Ser. filius aiebat, hos ea conditione ciuès Romanos factos, vt semper remp. separatim à pop. Rom. haberent. Quod si ita est, vti sacra, iura, leges, magistratusque suos habuerint Prænestini; fastos etiam peculiares tam sacros quàm ciuiles habuisse, ex quorum ordine remp. administrarent, omnino putandum erit. Ouidius poëta quidem plures municipiorum Italiæ fastos peregrinos, & à Romanis diuersos recenset fastorum libro tertio, & libro denique sexto Prænestinos disertè nominat, vbi Iuno dea sic loquitur:

Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
*Et populus Laurens * Lauiniumq; meum.*
Est illic mensis Iunonius. Aspice Tibur,
Et Prænestinæ mœnia sacra deæ,
Iunonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit, at nostri Roma nepotis eras.

Intelligantur hæc licet de sacris dierum ac mensium fastis. Quis idcirco docere poterit, ciuiles magistratuum fastos his municipijs aut colonijs non fuisse? cùm similium reliquiæ nunc temporis etiam reperiantur: vt in annalibus suo loco constabit. Iam verò qua ratione cetera dicti auctoris de Verrio adducta verba ipsorum opinionem confirment non video. Nulla enim Verrij Flacci statua, nec eius vllæ partes Romæ apud Capitolina marmora in foro, vel iuxta forum inuentæ sunt; nec hemicycli vlla vestigia, in quo Verrium fastos suos publicasse legimus, ibidem apparuere. Quin & marmorum ipsa fragmina in Capitolium translata si bene consideres, non hemicycli, sed plani potiùs parietis formā inter se collata repræsentant. Igitur ex iam dictis, opinor, liquet, quàm non solidè coniecturas suas fundârunt, qui ex illo de claris grammaticis libello Verrium Flaccum auctorem esse Capitolinorum fastorum asserunt, & eius opinionis ob caussam vulgati libelli verbum quoddam, vt vitiatum, immutare volunt. Veritatem in ignorantiæ puteo, vel vetustatis caligine latentem per vestigia & cōiecturas inquirere fas quidem esse puto: modò fiat sine bonorum auctorum

Auctor fastorū Capitolinorum incertus.

Verrius Flaccus.

Sacri, & ciuiles fasti.

Municipales fasti.

Præneste municipiū ciuium Romanorum.

* Municipes essent suæ fortè legendum.

Prænestinorum fasti.

* Sic vetustis. Nam ibi tum Sospita celebatur: Lauinij verò Penates. In vulgatis malè Lauinium.

auctorum incommodo vel iniuria. Equidem cùm Capitolinorum fastorum marmora nobis residua sæpiùs ipse contemplarer, atque maiore semper cum admiratione summã operis illius elegantiam, arq; ordinis pulcherrimum filum & contextum, telæque tam nobili atque eximiæ intertextas artificiosissimè familiarum illustrium successiones, animo perpenderem: sæpiùs etiam opinari coactus fui, non tam Verrium Flaccum, quàm T. Pomponium Atticum istius structuræ incomparabilis magistrum, vel architectum esse. Quis enim inter veteres historicos tam Latinos, quàm Græcos, quorum memoria ad nos peruenit, quæso, reperietur, qui Capitolinorum ordine modoque sic magistratus Romanos annis ac temporibus suis accommodauit, vt simul cognationum successiones, per singulas personarum appellationes, continuarit, quemadmodum in Capitolinis illis marmoribus factum videmus? Legimus apud Plinium libro XXXV. cap. 11. M. Valerium Messallam senem de Romanis familijs scripsisse volumina. Et apud Cornelium Nepotem, à iam dicto T. Pomponio quorundam illustrium virorum togatu quasdam familias gentium Romanarum à prima stirpe seriatim ad sua tempora singulis libris fuisse descriptas: sed qui magistratus Rom. eorumque præclara gesta, temporum & annorum ordine describendo suum cuique genus ad proauos, vel abauos vsque attexuerit, præter hunc ipsum Pomponium inuenio neminem. Qui hoc in annalibus suis præstitit, mirum in modum à M. Cicerone laudatis in Bruto, propter temporum ordinem explicatissimum & rerum Romanarum memoriam breuiter in ijs comprehensam. Quos ipsos in annorum calculis se sequi profitetur ibidem. Familias autem Romanas simul in eodem opere fuisse declaratas, pulchrè nobis ostendit Cornelius Nepos: qui non diu post Attici mortem admodum accuratè vitam eius descripsit. Nam vbi studia, eruditionem, ac illius
„ scripta recenset, de iam dictis annalibus sic verba facit. Moris etiam maiorum summus
„ imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, vt eam to-
„ tam in eo volumine exposuerit, quo magistratus * ordinauit. Nulla enim lex, neque pax,
„ neque bellum, neque res illustris pop. Rom. quę non in eo suo tempore sit notata. Et quod
„ difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, vt ex eo clarorum virorum propa-
„ gines possimus cognoscere. Anne nobis hoc idem præstant Capitolini fasti? Me hercle, ni fallor, prorsùs idem. Et quamuis annales volumen illud non appellet Nepos, ex argumen-
„ to tamen cõstat annales fuisse. Quod etiam ex Cicerone colligimus, nam in exordio Bruti
„ fingit elegãter, se isto Pomponij libro admonitum esse, vt ab ipso sumeret aliquid ad se re-
„ ficiendum, eumque remunerandum, si non pari, at grato tamen munere. Quibus sanè verbis videtur indicare, se de clatis oratoribus ordine temporum Pomponij sui exemplo, vel etiam ex eius annalibus differere velle, sicut ipsum fecisse liber illius ostendit. Rursus vbi
„ deinde Pomponium ad ista respondentem inducit, fatetur idem: se post editos Ciceronis
„ de rep. libros, non minùs impulsum atque incensum fuisse ad veterum annaliũ memoriam
„ comprehendendam. Quo, scilicet, per temporum gradus, vt opinor, ciuitatis Romanæ statum omnem perlustrando, meliùs de optimo iudicare posset. Nam libris illis sex suis Cicero remp. ciuitatis optimam, non more Platonico qualis esse deberet, & nusquam reperitur, descripsit: sed qualis erat à maioribus in optimo statu Romæ constituta. Quemadmodum Macrobius in Scipionis somnium commentando testatur. Quapropter ex iam dictis apparet haud dubium esse, quin Attici volumen illud annales fuerint: qui veterũ annalium populi Romani res omnes breuiter memoriæ caussa cõplectebantur. Quin ipse Tullius ad Atticum scribens, &, vti solet, de rerum tempore & annis ipsum consulens epistolarum
„ lib XII. annalem eius hoc volumen appellat, vbi sic ait: Quibus Coss. Carneades, & ea le-
„ gatio Romam venerit scriptum est in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ causa fuerit. Quin etiam testem habemus Asconium Pædianum, qui annales Attici citat non semel: vt, pro Corn & in Pisonem. Vt denique finem faciam, & ab hoc diuellar argumento; cùm tantæ fuerit auctoritatis Attici volumen illud, in quo tam accuratè succinctèque magistratuum Romanorum successiones, & illustrium hominum genus, & tempora persequutus est: non possum profectò non aliquando dubitare, cùm fastos Capitolinos eiusdem genij, ordinis, & antiquitatis quasi esse videam, num Atticus horum auctor esse possit. Quod palàm asserere cùm difficile sit, quia Corn. Nepos fastorum inter eius scripta non meminit: impellor tamen ad minus suspicari, quempiam alium doctum historicum postea ex dictis Attici annalibus maiorum magistratuum fastos ordinasse populo Romano publicandos: quemadmodum & M. Tullius claros oratores suos ex ijsdem excerpserat, & digesserat. Iuuat suspicionem hanc meam Corn. Tacitus lib. historiarum quarto scribens, post Vitellium occisum ciuili bello sublato, rerumque summam adepto Vespasiano, post Romam conditam anno DCCCXXII. ipso iterum, & Tito eius filio Coss. fastos Romæ renouatos fuisse. Tum
„ enim, vt Tacitus refert, è patribus anni initio sorte ducti, per quos redderẽtur bello rapta;
„ quique æra legum vetustate delapsa noscerẽt, figerentque, & fastos adulatione temporum
„ fœdatos exonerarent, modumque publicis impensis facerent. Quod decretum est factum

Capitolinorum fastorum ingeniosissimus contextus.

T. Pomponius Atticus.

M. Messalla orator de familijs Romanis.

* ornauit alias.

Fasti quando Romæ renouati, & correcti.

T. Pomponius Atticus quando mortuus. *Fasti Pomponiani.*

anno centesimo primo post Attici mortem: qui, vt Corn. Nepos auctor est, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit, anno Vrbis DCCXXI. Non adeò mirum itaque videri poterit, si quis opinari velit, Attici annalium imitatorem quempiam, ex ijsdem maiorum magistratuum, triumphorumq; fastos ordinasse, diu post Verrij Flacci tempora; quando palàm est, vlterius etiam multò productos fuisse, & inter marmorum fragmenta reperiatur vnum, in quo ludi sæculares, à Domitiano Augusto facti, fuere insculpti, sicut ex vestigijs, & anno Vrbis adscripto clarè cognoscimus. Ceterùm in hisce, quæ sola coniectura nituntur, cuique liberum sit iudicium. Mihi quidem fasti Capitolini vel *ἀνώνυμοι καὶ ἀδέσποτοι* manebunt, vel Pomponiani, tanquam in aliam inde domum adoptati æstimabuntur, donec quid certius de illorum auctore ex antiquitatis tenebris eruatur.

Parilia vel Palilia.

Iam ante diem XI. Kal. Maias pomœrium Vrbis à Romulo ductum fuisse consentiunt quàm plurimi auctores, qui dies Parilia dictus est, ab Iliæ Vestalis partu; vel Palilia, quod eodem à pastoribus sacra Pales deæ iam olim obirentur, quo simul vrbis Romæ natalem celebrabant postea Romani. Hinc ita Propertius in Tarpeiæ fabula lib. IV. cecinit.

Vrbi festus erit, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus esse dies,

Horoscopus vrbis Romæ.

Suffragatur item Cicero de diuinatione. L. Tarrutius Firmanus, inquit, Chaldaicis sermonibus eruditus vrbis Romæ natalem diem repetebat ab his Parilibus, queis eam conditam accepimus. Ex eodem autem L. Tarrutio mathematico signorum cælestium concursum, hoc est, eius temporis horoscopum collegere, M. Varro, C. Sempronius, & Solinus, quo Romulus faustissimis auspicijs tantæ Vrbis atque imperij fundamenta iecit. Sed vide Liuium lib. primo, Dionysium Halicarnassæum secundo, & Plutarchum in Romulo.

IdemQ. populum. distribuit. Senatus. equitum. ac. plebis. ordines. legit. tribus. et. curias. constituit. atQ. ciuitati. sacra. legesQ. dedit.

Vrbium vera salus & recta tutela. *Quæ requiruntur ad concordiam ciuitatis conseruandam.* *Religio.*

ROMVLVS Vrbis iactis fundamentis, ductoq; pomœrio, non tam illius, reip. custodiam atque salutem in altis muris, latis & validis propugnaculis, amplis, profundisve fossis positam esse iudicauit; quàm beneuolentia, & concordia ciuium. Eam verò vti adipisceretur & conseruaret, opus esse in primis cognouit religione patria simplici, ordinũ temperata quadã diuisione, legum ac iustitię æquitate, laboris atq; negocij assiduitate. Religione quidem certa ac simplici, ne opinionũ diuersitas distraheret ciuium animos, morumq; discrepantiã induceret. Siquidem religio est virtutũ omnium, & in primis concordiæ fundamentum, ac validissimũ animorum frenum; quo solo facillimè populus ducitur atque in obedientia continetur. Ideoq; Alexander vel falsam religionem, superstitionémve solebat cõmendare, quòd facilè per illã omne conceptum in animos hominũ illaberetur, & commodè vulgus ad quiduis impelleretur.

Ordinum distributio.

Ordinum autem temperatam diuisionem postulari constabat, vti quisq; conditionẽ atq; officium nosceret, seruaretq; suũ: cuius vel ignoratio, vel obliuio turbas, discordias ac rerum confusionem generat. Nam vt affirmat ex Panætio Tullius, „nulla vitæ pars neque publicis, neque priuatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus: neque si tecum agas quid, neque si eum altero cõtrahas, vacare officio potest: in eoque colendo sita vitæ est honestas & securitas omnis, in negligendo turpitudo ac diffidentia.

Legum æquitas. *Ciuitatis anima.*

Legum verò ac iustitiæ æquitatem requiri videbat, qua sibi benè constaret ciuitatis corpus, ex conuenarum diuersa & discordi congerie conflatum. Hæc enim societatem tuetur humanam, commercia conseruat, ciuitates adauget, omnesq; adfert cõmoditates, quæ ad humanam vitam sustentandam sunt necessariæ. Officiorum enim magistra legum æquitas est, ac veluti ciuitatis anima, Demosthene oratore teste; qua ablata, velut exanime corpus, concidat illa & pereat oportet: maximè si animæ rationalis vi nobiliore destituatur, cuius instar in ciuitate legum æquitatis executor princeps, vel magistratus est.

Occupatio & labor.

Denique in labore, industria, ac negocijs continuis exercendam ciuitatem existimauit, quæ virtutes exacuunt, ignauiæ atque ocij vitia tollunt, dulcia, sed cæca malorum scelerumq; semina: ex quibus superbia & luxus, moxq; discordiarum origines, temeritas & contumelia, enascuntur: vti pulcherrimè Pindarus Solonem atque Pythagoram sequutus cecinit.

Prima comitia, & lex de regio imperio. *Romulus rex declaratus auspicijsq; confirmatur.* *Asylum.*

Itaque Romulus ne regnum occupasse, vel contra alicuius voluntatem obtinere videretur, ex aui Numitoris auctoritate & consilio multitudine omni in concionem vocata, populum rogauit, an vnius, an plurium imperio subesse mallet, ipseque communicato consilio discerneret, quod sibi ac reipub. vtilius videretur. Populus communi suffragio vnum Regem, ac Romulum se velle declarauit: Qui regia potestate instructus, & sumptis extemplò auspicijs confirmatus, rempub. ordinare cœpit, eũ prius augendæ multitudinis caussa in Capitolio asylum aduenis omnibus aperuisset. Quem locum inter duos lucos consecrauerat tutelæ ac libertati aduenarum: quò qui confugissent liberi, an serui religionis priuilegio mox æquo eum alijs omnibus iure in ciuitatem Romanam reciperentur.

Vetus in hoc consilium condentium vrbes sequutus, ac sæpiùs antè ab alijs vsurpatum, *Vetus mos condentium vrbes.*
qui religionis ac libertatis prætextu obscuram, pauperem ac humilem ad se conclēdo turbam, nasci è terra sibi prolem mentiri, vicinārum ciuitatum vires carpere, suas adaugere solebant. Quod sibi tum quoque opportunum videbat Romulus esse, cùm multæ per Italiam vrbes vel tyrannide, vel paucorum factionibus opprimerentur. Ingentem igitur breui *Prima populi distributio per tribus & curias.*
spatio omnis generis hominum multitudinem congregauit, & cùm iam vitium haud pœniteret, primò vniuersum populum in tres æquales partes diuisit, quas tribus appellauit; & vnamquamque tribum in decem curias, & has iterum in decurias: quibus omnibus duces suos præfecit, decuriones, curiones, & tribunos vocatos. Ex tribubus autem Ramnensium *Ramnenses.*
prima, à Romulo dicta est, in qua Albani omnes erant ad tria millia peditū, & equites trecentos, qui cum Romulo Romam coloniam condiderunt. Duæ reliquæ ex populo aduentitio constabant, Tatiensium vna ex Sabinis, vt multi existimant; Lucerum altera, vel ex Etruscis, qui cum Lucumone, vel ex Ardeatibus, qui cum Lucero Romam tum temporis *Tatienses. Luceres.*
commigrarant; vel mixtim ex omnibus qui in lucum Asylum confugerant. Curijs autem *Curiæ xxx.*
triginta vt Dionysius, Plutarchus alijque, qui M. Varronem sequuntur, volunt, partim locorum, partim virorum nomina sunt indita. Liuius tamen & hunc sequuti Pædianus & Sex. Pompeius Sabinarum raptarum nomina his deinde imposita fuisse tradūt. Nihilominus ipsa vetusta, quæ adhuc apud quosdam auctores sunt residua curiarum nomina pauca Liuium redarguere aliquantulum videntur, quod ex Sex. Pompeio maximè cognoscitut.
,, Nouæ curiæ, inquit, proximè compitum Fabricium ædificatæ sunt; quòd parum amplæ *Curiæ nouæ.*
,, erant veteres à Romulo factæ, vbi is populum & sacra in partes triginta distribuerat, vt in
,, ijs ea sacra curarent. Quæ quando ex veteribus in nouas euocabantur, quatuor curiarum *Curiæ veteres.*
,, per religiones euocari non potuerunt, Itaque Foriensis, Raptæ, Veliensis, Velitiæ res diui-
,, næ fiunt in veteribus curijs. Idem Sex. Pompeius affirmat alio loco Titiam curiā à T. Tatio rege vocatam esse; & Tifatam à loco, veteres enim Tifatā ilicetа dixisse ibidem indicat. Sic Foriensis à Foro, Veliensis, & Velitia videntur à Velia nuncupatæ, qui tractus ad forum erat in radice Palatini montis. Sauciam verò curiam, cuius Liuius lib. IX. meminit, & Raptam, quam recenset inter alias Sex. Pompeius, ex Sabinarum casu & fortuna verisimile est nomen traxisse. Iam Calabram curiam vbi tantùm ratio sacrorum gerebatur, Sex. Pompeio teste, à calando vocatam esse Macrobius docet Saturn. lib. primo. Atque eo modo Romulus vrbem agrumque Romanum singulis tribubus, curijsque æqualiter diuisit, exceptis tamen partibus quas publico, & quas templis ac curiarum sacellis construendis, sacrisque muneribus obeundis addixit. Etenim, vt ex iam dictis cōstat, singulis curijs suas ædes, deos colendos, suaque sacra curanda attribuit: Vniuersis autem comitiorum suffra- *Comitia curiata.*
giorumque iura, atque totius ferè reip. arbitrium permisit. Vnde Curiarum appellatio-
,, nem Pomponius de origine iuris prodijsse arbitratur. Postea, Inquit, aucta ad aliquem mo- *Cur dictæ Curiæ.*
,, dum ciuitate, ipse Romulus traditur populum in triginta partes diuisisse, quas partes Cu-
,, rias appellauit propterea quòd tunc reip. curam per sententias earum partium expediebat. Non solùm enim Reges, sacerdotes, ac magistratus creatos, verùm etiam leges omnes ad Ser. Tullij regis tempora vsque comitijs curiatis perlatas esse cōstat: hoc est, per curias diuiso populo, cùm suffragia ferenda essent. At Ser. Tullius primùm in centurias populum distribuit secundùm census, & comitia centuriata inuenit, vt postea suo loco dicetur. Rur- *Centuriata comitia.*
sus vt consilium reipub. pararet, ordinum dignitatumque gradus secerneret, aliam deinde *Altera populi distributio in patricios & plebeios.*
populi vniuersi diuisionem fecit, ab humili ac paupere multitudine illustrioribus segregatis, qui genere, opibus, ætate ac virtutibus præcellebant: E quibus centum creat senatores, ex seniorum prudentiorumque numero, qui patres ab ætate & honore, eorumque progenies patricij appellati. Atque hic primus ordinum gradus, & supremum in ciuitate consi- *Senatus.*
lium fuit, ad quod de summa reip. referretur, & quorum auctoritate agerentur omnia quæ publicè suscipienda erant. His autem plebis tutelam ac patrocinium cōmendauit, tenuio- *Patroni, Clientes.*
ribus ciuibus in ditiorum ac patriciorum tutelam distributis; vti quælibet nobilis ac patricia domus plures haberet è plebe familias, quas auctoritate ac patrocinio suo ab aduersariorum iniurijs defenderet, filias egenas clientium dotaret. Quæ maxima laus familiarum nobilium, quamplurimas habere, vel hæreditarias, vel virtute partas pauperum clientelas: Ideoque religio item erat alteris in alteros testimonium dicere. Atque hoc vinculum in nouo populo ad concordiam seruandum constat fuisse maximum. Familiæ verò *Familiæ patriciæ maiorum gentium.*
nobilissimæ quæ ab his primis senatoribus promanārunt, patriciæ maiorum gentium appellatæ sunt, è quibus istas fuisse comperio.

HOSTILIA.	POTITIA.	PINARIA.
FABIA.	HORATIA.	ANTONIA.
QVINCTILIA.	ROMILIA.	TARPEIA.

Senatores autem hac ratione legisse Romulum tradit Dionysius. Iussit vnamquamque tri- *Senatorum lectio.*

bum tres omnium præstantissimos è suo corpore creare, atque his nouem lectis, vnamquamque deinde curiam tres item simili modo renunciare; atque ita nonaginta nouem pop. suffragio creatis, ipse centesimum declarauit, cui & administrationem rerum vrbanarum se absente, cùm foris exercitum duceret, committere solebat; qui idcirco præfectus vrbis est appellatus. Alteram porro lectionem fecit ex nobiliore iuuentute, è qua tres equitum centurias conscribi iussit, ex singulis tribubus singulas; vnde & nomina ipsa tribuum centurijs remansêre, vti Ramnenses, Tatienses & Luceres appellarentur. His autem militaris exercitationis causa custodiam corporis sui commisit, Celeres primùm dictis; vel à celeritatis officio, vel, vt Valerius Antias prodidit, à Fabio Celere primo eorum Præfecto. Sed audiamus Sex. Pompeium de his differentem. Celeres, inquit, antiqui dixerunt, „ quos nunc equites dicimus; à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo ijs præpositus fuit; qui primitus electi fuerunt ex singulis curijs deni, ideoque omnino trecenti fuêre. „ Et alibi sic dicit. Trossuli equites dicti, quòd oppidum Tuscorum Trossulum sine opera „ peditum ceperint. De eadem re diffusiùs etiam Plinius lib. XXXIII. cap. II. scribit in hunc modum. Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in ijs quoque, qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo Regibusque appellati sunt, deinde Flexumines, „ postea Trossuli, cùm oppidum in Tuscis, citra Volsinios passuum nouem millia sine vllo „ peditum adiumento, cepissent eius vocabuli. Idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius „ certè qui ab eius amicitia Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis. Quod ad „ equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo qui non „ intelligunt Trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari; & caussam „ quæ suprà indicata est exponit: inuitosque etiamnum Trossulos vocari. Hæc ibi Plinius, „ sed cur Flexumines appellentur non declarat. Quidam tamen ibi legere malunt Flexanimos; quæ si vera lectio est, ratio nominis haud dubia est, eos quippe sic vocatos ab eloquentiæ studio, cui hic ordo præclaram operam nauare solebat. Quemadmodum Cicero de oratore lib. III. ex vetusto poëta quodam orationem flexanimam appellat, quæ animos flectere posset. Et quamuis Romuli successor Numa, teste Plutarcho Celerum ministerio ad custodiam corporis non sit vsus; alios tamen Reges eosdem resumpsisse, & numerum eorum adauxisse ex sequentibus constabit. Ab his initijs ordo post senatorium secundus equitum Romanorum promanauit; nam tertius atque infimus reliquæ multitudinis fuit, plebeius exinde dictus, quòd vrbanam atque rusticam plebem omnem complecteretur, propter obscuritatem vel paupertatem exclusam à superioribus ordinibus. Itaque Ausonius poëta Romam triplicem facit, in grypho ternario sic canens,

Martia Roma triplex equitatu, plebe, senatu.

Verùm medius equester ordo inter senatum & plebem erat interiectus, vt ex Appiano, Liuio, Valerio, Plinio alijsque auctoribus est manifestum. Atque hæc de ordinum gradibus antiquaque pop. Rom. distributione isto loco dicta sufficiant: quandoquidem vir vndecunque doctissimus, & in antiquitate Romana versatissimus Carulus Sigonius hæc adeò exactè atque eruditè, in libris suis de iure ciuium Romanorum, est executus, vt alijs nihil ferè reliqui ad scribendum fecerit. Neque longè dissimilem reip. formam nobis describit Pythagoreus Hippodamus apud Stobæum, è quo studiosus lector abundè poterit de ordinum istorum vsu & differentia instrui, si eandem cum historia Romana conferre non piguerit. Iam de religione, quantum ijs initijs satis erat, Romulus quædam noua constituit, nam Consum consecrauit, & Consualia, aliaque publica curiarum, priuataq. familiarum sacra cæremoniásve vel instituit, vel ab alijs accepit. Adsciuit ab Albanis suis eosdem ferè quos Græci habebāt deos, Iouem, Iunonem, Ianum, Saturnum, Martem, Palladem, Mercurium, Apollinem, aliosque, probrosis tamen Græcorum fabulis, vt Dionysius ait, repudiatis. A vicinis autem Arcadibus, qui Palantium condiderant Herculis in foro Boario sacra Græco ritu ab Euandro instituta; item Saturni sacra ab Hercule ibi relicta ad aram cliui Capitolini. Cerealia quoque, & Panis Lycæi siue Fauni Lupercalia antiquissima sacra recepit, vt à Liuio, Dionysio & alijs memoriæ proditum est. Cùm Sabinis deinde pace facta & communicata repub. Sangus & Cloacina, Sabinorumque antiqua quædam sacra admissa sunt: creuitque simul cum imperio & rep. religio successu temporis in immensum: quam tamen totam suis legibus ac ritibus formauerat Numa Pompilius, iuris diuini conditor apud Romanos. Annum quoque Romulus ordinare non neglexit, quem decem mensium fecit, & Martium primum à patre Marte vocauit: qui tamen Albanis antea tertius mensis fuerat, vt pulchrè declarat Ouidius lib. III. Fastorum. Sacerdotum insuper collegia plura Romulus ex senioribus & nobilioribus patricijs instituit, nempe augurum, aruspicum, curionum, fratrum arualium, vt latè Dionysius ex Varrone, & Gellius ex Massurio Sabino referunt. Creasse item duos Flamines Dialem & Martialem Plutarchus auctor est: Liuius tamen & Dionysius à Numa rege flaminum collegium institutum esse tradunt.

Nunc

Præfectus vrbis. Equitum lectio. Celeres. Trossuli. Flexumines. Plinij locus declaratus. Plebeius ordo. Religionis constitutio. Consus deus. Consualia. Dij Romanorum. Hercules. Cerea, Pan. Sangus, Cloacina. Annus Romuli. Sacerdotum collegia ex patricijs. Flamines.

Nunc porrò præcipuæ à Romulo latæ leges, quibus resp. nascentis statum firmauit, recensendæ sunt, quas verisimile est non admodum multas fuisse: nimirum in ciuitate insequenti, & prima illa resp. legum multitudinem parum necessariam esse, quilibet iudicabit, in qua præsertim iussa Regum pro legibus habentur.

Leges primæ à Romulo latæ.

Legem de imperio suo tulit. Populum enim, vt dixi, ex aui sui Numitoris consilio rogauit, VTRVM. *vnius. an. plurium. imperio. gubernari. mallet. &. eui. quibúsve. ius. omne, potestatémque. in. se. regiam. dare. vellet. Populus. vnum. sciuit. ius. regium. potestatémque. in. se. omnem. Romulum. habere. cum. imperio. ducere. exercitus. bella. gerere. pecuniam. publicam. per. quæstores. suos. tractare. iussit.* Vide Dionysium lib secundo, & Plutarchum in vita Romuli. Regiam vocat hanc legem Vlpianus Iurisc. qua Regis summa potestas à populo confirmatur, fitque publico consensu legitima. Meminit eiusdem Tacitus annalium lib. XI. & hanc Curiatam appellat, qua populus ceteris etiam deinde Regibus, excepto postremo Tarquinio dedisse imperium videtur, & hanc ostendere dicit, quæstores Regibus etiam imperantibus in republica fuisse, eandemque L. Brutum Regibus exactis cùm primùm Consul esset factus, de suo, collegæque imperio repetijsse.

Regia lex de imperio prima.

Legem de perduellione, atque Vrbis suæ maiestate tulit. NE. *quis. nisi. per. portas. ingrederetur. egrederetúrve. mœnia. sacrosancta. essent. Qui. contrà. fecisset. fossam. vel. vallum. transilisset. tanquam. perduellis. impunè. mactaretur.* Hanc primam pomœrio ducto legem à Romulo latam volunt multi, occasione dissidij inter ipsum & Remum fratrem eius exorti; qua lege & hunc primum cecidisse tradunt Liuius & Dionysius. Ante Vrbem munitam, & mœnia extructa latam fuisse demonstrat auctor, qui de viris illustribus scripsit, siue is Plinius secundus sit, vti vulgò inscribitur, siue Cornelius Nepos. Suetoniúsve, vt quidam autumant, Aureliúsve Victor, cuius breuiario hanc vitarum epitomen in antiquis codicibus manuscriptis insertam inueni. Itaque de nomine adhuc inter doctos controuersia est: quo fit, vt veluti anonymum libellum citent plures. Is igitur in primo ca- » pite seu Romuli vita apertiùs hoc exprimit his verbis. Ipsi fratres pastoribus coadunatis » ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio victor, quòd ipse XII. Remus VI. vultu- » res viderat, Romam vocauit. Et, vt eam prius legibus quam mœnibus muniret, edixit: Ne » quis vallum transiliret. Quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurio- » ne rastro fertur occisus. Et Ouidius Fastorum lib. IIII. legem eandem aptè depingit hoc disticho:

Perduellionis crimen vnà cũ ciuitate natum.

Libellus de viris illustribus incerti auctoris.

Neue quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.

Quam tamen legem honestatis ex fonte nequaquam vti debebat fluxisse Cicero Officiorum lib. III. censet, cùm potiùs priuatæ vtilitatis, atque ambitionis caussa videatur esse la- » ta. At in eo Rege, inquit, qui Vrbem condidit non item vtilitas valuit propter honesta- » tem Species enim vtilitatis animũ pepulit eius: cui cùm visum esset vtilius solum, quàm » cum altero regnare, fratrem interemit. Omisit hic & pietatem & humanitatem, vt id quod » vtile videbatur, neque erat, assequi posset; & tamen muri caussam opposuit speciem hone- » statis neque probabilem, neque satis idoneam. Peccauit igitur, pace vel Quirini, vel Ro- » muli dixerim. Atque hæc est Tullij sententia de prima perduellionis lege, ex quo tam impuro fonte, maiestatis imminutæ arbitrarium iudicium, immensa & cæca crudelitatis ac auaritiæ vorago, in remp promanauit ad eius posteros.

Ciceronis iudicium de lege prima perduellionis.

Legem de auspicijs tulit. NE. *quis. nisi. auspicatò. regnum. imperiúmve. assumeret. sacerdotium. magistratúmve. iniret. leges. ferret. immo. ne. quid. publicè. inauguratò. ge-* » *reretur.* Legis formulam similem adfert Cicero de legibus tertio: In publicis institutis ac » legibus auspicia seruanto Auguri publico parento Et in lib. III. de nat. deorum hanc le- » gem laudat apprimè, ab eaque profluxisse imperij magnitudinem significat. Mihique, in- » quiens, ita persuasi Romulum auspicijs, Numam sacris constitutis, fundamenta iecisse no- » stræ ciuitatis: quæ nunquam profectò sine summa placatione deorum immortalium tanta » esse potuissent. Et rectè quidem Tullius. Nam, vt & M Varro existimat, nulla ratione faciliùs, quàm metu diuini numinis iniecto, populus subijci legibus poterit. Atque ideo primam legislatorum curam Plato scribit esse debere, vt religione obstringant ciuium animos; vti sancto & diuino cultu pios ac iustos faciant: quoniam qui pietatem exercet, iustitiam violare non potest. Quapropter ab Vrbis exordio, falsæ licet, ac superstitiosæ religionis hoc vinculum iniectum ciuitatem semper in officio continuit, vt non comitia haberentur, non leges ferrentur, non magistratus, sacerdotia, aut imperia darentur sine augurum auctoritate; nil publicè domi militiæve nisi auspicatò gereretur; comitia, concilia, prœlia, summæque rerum omnes, vbi aues non addixissent, signúmve de cælo infaustum obuenisset, impedirentur. Quod latissimè etiam probant Cicero, Dionysius, & alij.

Lex de auspicijs.

Religionis vis.

Auspiciorum ius summum.

Legem de deorum cultu simplici tulit. NE. *quis. Romanus. deos. peregrinos. præter.*

Lex de deorum cultu.

 Faunum.

Faunum. coleret. ſacrificiáve. externa. faceret. ne quid iuris diuini, negligendo patrios ritus, peregrinoſque adſciſcendo, turbaretur: maximè cùm ex diſparitate religionis animorum quoque diſparitas oriatur, & ex ea odia & ſeditiones proueniāt. Meminit legis Dionyſius lib. II. Itaque Cicero in ſecundo de legibus ſcribit, deos neque nouos poſtea, neque alienigenos, niſi publicè atque ex S.C. à Romanis adſcitos eſſe; veluti Æſculapius ex Epidauro ad auertendam peſtem: Mater deúm ex Phrygia victoriæ cauſſa, vt poſtea patebit. Sanxit item. N E. *quis. fabuloſa. de. ijs. figmenta. crederet. cùm. illa. contemptum. religionis. ac. licentiam. inducant*; vt diſertè Dionyſius explicat, & meminit Euſebius de præparatione Euangelica. Item M. Varro antiquitatum diuinatum, humanarumque in libris, ex Romanorum veteri diſciplina, Theologiam partitur in fabuloſam, naturalem, & ciuilem. Fabuloſam mendaciſſimam atque turpiſſimam eſſe dicit. Phyſicam verò à plebe remotam ac parietibus incluſam. Tertiam politicam ac popularem eſſe à maioribus inſtitutam. Primam pertinere ad theatra, ſecundam ad mundum, tertiam ad vrbes atque ſacerdotes; qua ciuitas in diſciplina continetur. Eadem ferè tradit Q. Scæuula Pontifex Romani iuris peritiſſimus, quæ latius habes apud D. Auguſtinum de ciuitate Dei lib. IV.

Lex de deorum fabulis.

Theologia Romanorum triplex antiquitus.

Lex de ſacrificijs.

Abſtinentia laudabilis à religione peregrina.

Legem de ſacrificiorum ritu caſto & frugali tulit. N E. *in. templis. nocturnæ. vigiliæ. haberentur. néve. coitiones. clancularia. fierent. aut. quid. per. noctem. minùs. caſtè. religionis. ſpecie. committeretur.* Quam legem vſque ad ſua tempora Dionyſius perdurasse tradit, & corruptis iam moribus ſæpe ſe miratum dicit, in vrbe maxima, atque in immenſo peregrinarum nationum confluxu, quibus neceſſitas incumbat patrios deos domeſtico ritu colere, vt etiam ferè ipſis permiſſum erat; nuſquam tamen inter ingenuos ciues Romanos vel cœtus clancularios, aut occulta Græcorum myſteria, nuſquam promiſcua peruigilia, peregrináve barbarorum ſacra publicè fuiſſe vel permiſſa, vel recepta. Eandem verò legem Cicero ſic obiter memorat inter alias religionis Romanæ, libro ſecundo de legibus. » *Nocturna. mulierum. ſacrificia. ne. ſunto. præter. illa. quæ. pro. populo. ritè. fiant: néve. initiantor.* Sanxit item. *vti. frugalia. eſſent. ſacrificia. &. omni. moroſa. curioſitate. carerent.* » Auctor Dionyſius.

Frugalitas in ſacrificijs.

Lex de ſacerdotijs.

Sacerdotiorum iura.

Legem de ſacerdotijs tulit. V T I. *è. ſingulis. curijs. ſacerdotes. bini. legerentur. annum. egreſſi. quinquageſimum. qui. virtute. &. genere. inter. patricios. excellerent. Cenſum. haberent. ſufficientem. integróque. eſſent. corpore. Vtique. ea. lectio. rata. foret. ſi. comprobata. eſſet. ab. auguribus. Vtique. honorem. ſacerdotij. tota. vita. gererent. ſacra. legéſque. curarent. ſeruarentque. immunes. eſſent. propter. ætatem. à. militia. &. propter. ſacerdotij. priuilegium. ab. vrbanis. negocijs.* Igitur tunc penes ſacerdotes, qui omnes patricij erant, ſacrorum ac iuris erat cognitio & interpretatio: vt Vlpianus non malè ſacerdotes primos fuiſſe Iuriſcos. dicat, l. prima. ff. de iuſt. & iure. Quapropter ab initio reipub. ſacerdotum erat maxima auctoritas, apud quos ſolos diuini humaniq; iuris prudentia & interpretatio manebat: à quibus etiam dies agendi lege petere neceſſe, priuſquam à Cn. Flauio ſcriba faſti erant populo publicati. Quemadmodum pulchrè Cicero in oratione pro Murena ad Ser. Sulpicium Iuriſcos. dicit his verbis. Deinde etiam ſi quid fuit apud maiores noſtros in iu- » ris ſtudio admirationis, id enunciatis veſtris myſterijs totum eſt contemptū & abiectum. » Poſſet agi lege nec ne, pauci quondam ſciebant. Faſtos enim vulgò non habebant; in ma- » gna erant potentia qui conſulebantur: à quibus etiam dies, tanquam à Chaldæis peteban- » tur. Inuentus eſt ſcriba quidam Cn. Flauius, qui cornicum oculos confixerit, & ab ipſis iu- » riſcos. eorum ſapientiam compilarit. Sanxit item Romulus. V T I. *quæ. ſacra. mulieres.* » *puerósve. patrimos matrimóſque. obire. oportet. oportebit. ea. ſacerdotum. vxores. liberiq;. obire. deberent.* Auctor Dionyſius libro II.

Primi iuriſcos. ſacerdotes.

Faſti promulgati.

Lex de mulierum ſacris.

Lex de ſenatorum officio.

Legem de ſenatorum patriciorumque officio tulit, V T I. *ſacra. curarent. auſpicia. haberent. reſp. conſulerent. magiſtratus. gererent. iudices. eſſent. &. patrocinia. pauperum. ſuſciperent.* Auctores ſunt Dionyſius, Liuius, Plutarchus, & Cicero varijs locis. Libro autem III. de leg. iſtius legis formulam ex parte talem fuiſſe docet. S E N A T V S. *decreta. ra-* » *ta. ſunto. ac. ni. poteſtas. par. maiórve. prohibet. S. C. præſcripta. ſeruāto. Is. ordo. vitio. vacato. ce-* » *teris. ſpecimen. eſto. Populi. iuſſa. vetitáve. cùm. ſenatus. ſuffragio. quum. ſciſcentur. optima-* » *tibus. nota. plebi. libera. ſunto. Senatori. qui. nec. aderit. aut. cauſſa. aut. culpa. eſto. Loco. ſena-* » *tor. &. modo. orator cauſſas. populi. ſenento.* »

Senatorum vitia carere debere.

Lex de populi poteſtate.

Legem de populi poteſtate tulit. V T I. *magiſtratus. crearet. leges. ſanciret. bello. pacem. &. fœdera. iuberet.* Qua lege creati primùm à pop. triuiri, qui perduellionem iudicarent, Tribunus celerum, qui equitibus præeſſet, primi item quæſtores, quemadmodum Iunius Gracchanus auctor eſt. Vlpiani tamen aliorumque diuerſa eſt ſententia, vt ſuo loco dicemus. Vide Pomponium de origine iuris, & Dionyſium lib. II. & lib. VI. in ſeceſſione plebis antiquam legem ab Vrbe condita dicit eſſe.

Lex de plebis officio & exercitio.

Legem de plebis officio exercitioque tulit. V T I. *ciues. ingenui. omnes. artem. militarem.*

tarem. atque. rem. rusticam. colerent. Vti. sellularias. ac. sordidas. artes. corporibus. animísque. tractantium. noxias. & . turpibus. seruientes. voluptatibus. libertini. duntaxat. peregrini. ac. serui. exercerent. Auctores Dionysius & Plutarchus. Qua quidem lege plebs Romana in duas partes diuidi cœpit, in rusticam nempe & vrbanam: quarum illa, vt simplicior, ita integrior atque laudabilior semper est habita, vel M. Catone teste, qui in proœ-
» mio librorum de re rustica sic scribit. Ex agricolis & viri fortissimi, & milites strenuissimi
» gignuntur, maximeque pius quæstus, stabilissimusque consequitur, minimeque inuidio-
» sus: minimeque malè cogitantes sunt qui in eo studio occupati sunt. Altera verò vrbana **Plebs vrbana**
pars, vt moribus corruptior atque inconstantior; ita libertinorum humiliorumque opificum fæce sordidior & inquinatior erat. Atque idcircò contemptior vsque fuit, maximè ob multitudinem quam comprehendebat vilium hominum, quorum artes sordidæ atque illiberales æstimabantur. Quemadmodum pulchrè declarat Cicero officiorum libro primo,
» quem ipsum audire differentem non inutile erit. Primùm, inquit, Improbantur ij quæstus,
» qui in odia hominum incurrunt: vt portitorum, & fœneratorum. Illiberales autem & sor-
» didi quæstus mercenariorum, omniumque quorum operæ, non quorum artes emuntur.
» Est enim in illis ipsa merces auctoramentum seruitutis. Sordidi etiam putantur, à merca-
» toribus qui mercantur, quod statim vendant. Nihil enim proficiunt nisi admodum men-
» tiantur: nec vero quicquam est turpius vanitate. Opificesque omnes in sordida arte ver-
» santur, nec enim quicquam ingenuum potest habere officina; minimeque artes hæ pro-
» bandæ, quæ ministræ sunt voluptatum, cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores, vt ait Te-
» rentius: adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totumque ludum talarium. His verbis
Tullius sordidas artes vrbanæ multitudinis ferè omnes obiter perstrinxit, à quarum exercitio ciues ingenuos remouendos esse Romulus censuit.

Legem de coniugijs tulit. VTI. *vxor. in. mariti. esset. manu. mancupióque. eidemque. sacrorum. pecuniarum. rerúmque. omnium. esset. socia. & . particeps. eidémque. si. vel. orbus. vel. intestatus. diem. obyßet. ex. asse. hæres. esset. si. filios. reliquisset. ex. semisse. Contra. maritum. huic. querelæ. diuortíique. vel. adulterij. caussa. ius. nullum. esset. Si. ipsa. delinqueret. maritus. cum. propinquis. iudicaret. Impudicam. veneficámve. in. liberos. aut. temulentam. caussa. cum. propinquis. cognita. morte. multaret. vel. si. mallet. diuortium. faceret. Quòd. si. quis. alia. de. caussa. vxori. nuncium. remisisset. dotem. bonorúmque. partem. redderet. partem. Cereri. sacraret. atque. deos. inferos. ritè. placaret.* Qua lege cum Romulus vxores maritorum arbitrio atque potestati subiecisset, ita probas & obsequentes effecit, vt per annos DXX. nullum in Vrbe diuortium fuerit, Dionysio, Plutarcho, Gellio, Val. Maximo, alijsque magnis auctoribus consentientibus. Primus enim tum, vt in eo Vrbis annali latius dicemus, Sp. Caruilius Ruga ob sterilitatem vxori nuncium dicitur remisisse: nec anteà cautiones rei vxoriæ caussa Romæ necessarias esse visas tradit Ser. Sulpicius Iuriscos. in libro quem de dotibus composuit. Ceterum multa pulchrè de his Gellius lib. X. cap XXIII. ex M. Catonis oratione de dote, & mulierum veterum victu & moribus. Meminit etiam Athenæus Polybium, & Alcymum Siculum auctores adferens, quem lib. X, cap XIII. vidisse non pœnitebit.

Lex de coniugijs. **Romanarum matronarum probitas.** **Primũ diuortium in Vrbe.** **Cautiones rei vxoriæ caussa quando primũ inuentæ.**

Legem de patrum iure ac potestate in liberos tulit. VTI. *omnis. verberum. vinculorúmque. vitæ necísque. arbitrium. & . potestas. ter. insuper. venum. dandi. ius. patri. in. suos. filios. esset.* Auctores sunt Plutarchus & Dionysius, qui hanc postea inter XII. tabularũ leges relatam esse dicit; sed, vt autumo, temperatã à Numa rege, vt suo loco dicemus. Atque singulare ac proprium ius Quiritium in veteribus iurisconsultorum libris reperitur, quod maius ac violentius patri in liberos, quàm domino in seruos vel mancipia datum est: vt. ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l Item in potestate. Hinc institutionum Iustiniani lib. I.
» Iuriscos. ita loquitur. Ius potestatis quod habemus in liberos, proprium est ciuium Ro-
» manorum; nulli enim sunt homines, qui talem in liberos habent potestatem, qualem nos
» habemus. Nec aberrat à vero Iuriscos. Serui enim erat melior conditio, quàm filijfamilias: Ille enim semel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterum sui iuris fit: hic autem à patre venditus, si liber reddatur, iterum ac tertiò in potestatem patris redit. Eam verò legem diu in rep. remansisse constat, cùm eius in Balbiana meminerit Cicero. Imperatorum tamen tempore sublatam fuisse docent Diocletianus & Maximinianus Augg. manifesti iuris esse pronunciantes, non licere parentibus vendere liberos; vt Cod. de patrib. l prima. Rursus verò Constantinus Aug. propter summam paupertatem patribus idem ius indulsisse videtur sub certis conditionibus. Quod extat decretum Cod. eod. l. secunda.

Lex de patria potestate. **Ius Quiritium.**

Legem de parricidio tulit. VTI. *partus. monstrosi. v. virûm. vicinorum. ex. sententia. impunè. possent. necari. vel. exponi. Qui. alioquin. hominem. liberum. non. perduellem. occidisset. parricida. esset.* Auctor Dionysius lib. II. qui eadem lege necessitatem non solùm Vrbi, verùm etiam colonijs omnibus impositam scribit, educandi quicquid esset masculum,

Lex de parricidio.

masculum,& è filiabus maximè primogenitas: idque ciuitatis augendæ, atque multitudinis conseruandæ causa. Hanc quoque legem à Numa renouatam dicemus suo loco.

Lex de coloniis.

Legem de colonijs tulit. V T I. *in. vrbes. agrósque. ab. hoste. captos. coloni. ex. plebe. Romana. deducerentur. Ne. quis. hostem. inermem. captum. deditiúmque. occideret. venúmve. daret. ceterùm. ex. senatus. auctoritate. pax. fœdus iúsque. libertatis pro. merito. cuiusque. victis. concederetur.* Quæ lex imperij Romani seminarium ingens, atque libertatis firmissimum fundamentum fuit, Dionysio teste, vt verè scripsisse Gellium cognoscamus colonias esse ciuitates ex ciuitate Romana quodammodo propagatas. Quas successu temporis idoneis locis contra suspiciones periculorum, veluti propugnacula imperij, passim maiores collocasse adfirmat Tullius in agraria secunda. His enim ex lege deducendis non vno modo consulebant reipub. Propagabant enim tuebanturque limites imperij; rebelliones, seditionesque coërcebant; stirpem ciuium augebant, superfluam, ac onerosam ex vrbe Roma plebis multitudinem exhauriebant: ac postremò veteranos milites, agris bello captis assignatis, post emerita stipendia remunerabant.

Coloniæ.

Quàm auxerit ciuitatem Romanã Romulus.

His ferè institutis ac legibus Romulus conditor, reipub. Initijs optimè constitutis, vrbem Romam ex parua & imbecilli breui tempore magnam ac potentem fecit. Nam secum qui ex Alba, ad amplissimi istius imperij fundamenta iacienda, vix trecentos equites, & pedites paullò vltra bis mille adduxerat, idem moriens, teste Dionysio, reip. reliquit peditum sex & quadraginta millia, & equites non multò minùs mille. Iam quid de vrbis agrique Romani primis terminis dicam? Vrbem primam Romulus, Plutarcho teste, mille tantùm domuum statuit, ad vnius exigui collis Palatini radices pomœrio circumducto: quam paullò pòst tribus alijs vicinis collibus munitis, interiectisque campis occupatis, tutiorem, ac triplo ferè maiorem reddidit. Et qui ab auo Numitore agri modicum in Latio acceperat, quòd paruo popello sufficeret, quodque vix sex millibus passuum ab vrbe, quà longissimè aberat, Strabone teste, sese extendebat, mox, Sabinis adiunctis; multisque populis deuictis, agri Romani terminos vndequaque, & vltra Tiberim latissimè protulit, atque colonijs Cæninam, Medullliam, Fidenas, Crustumeriam, Cameriam, Antemnas deductis, imperij ramos amplissimè propagauit. Cuius vestigia ceteri Reges, ac deinde Consules sequuti, vrbem, agrum, imperiumque Romanum in orbe terrarum maximum, & potentissimum fecêre, quemadmodum ex annaliũ nostrorum ductu manifestum fiet. Nunc verò cùm regni constitutionem, & res à Romulo domi gestas satis dilucidè perstrinxerim: vt ordinem à nobis institutum seruemus, res etiam militiæ gestas; bella, scilicet, victorias, atque triumphos ductu Capitolinorum fastorum persequemur; vti discat ex ipsa historia lector, quibus virtutibus, & qua industria ad tantam imperij amplitudinem Romana respublica peruenerit.

Vrbs Roma mille domuũ. Pomœrium primum. Qui primus agri Romani terminus. Coloniæ sub Romulo deductæ.

DE. IVRE. BELLI. VICTORIAE. ATQ. TRIVMPHI.

Hoc loco candide lector, mox speciosa quædam philosophorũ diatribe latissimum nobis aperit disserendi campum de iure belli atque militiæ, quo sibi Romanus summam potentiam, orbisque terrarum dominium vindicauit: an illud ex iuris naturæ limpidissimo fonte profluat, quemadmodum primæ classis auctores quosque probatissimos opinari video. Qui volunt Deum mundi conditorem omni naturæ certam legem præscripsisse, quæ corporum animatorum sensus ad sui conseruationem ducit; hominum verò mentes rationis auxilio ad excelsam quandam virtutem erigit, vt Dei creatoris sui gloriam atque gratiam semper rebus omnibus præferant, & sponte sua bonum quærant, malum vitent & auertant. Cùm verò genus animatorum omne solitudini naturaliter aduersetur, & genus humanum sine societate diu feliciter viuere non possit: iubet item dicta lex diuina sui generis consortium & amicitiam vnumquemque quærere, se non magis quàm proximum diligere, & publicum commodum semper & vbique priuato præponere, quò pax & tranquillitas in communi vita maneat. Non enim amicitia vel societas foret vlla, si quisque sibi dumtaxat viuere, & consulere vellet: nec domus, aut ciuitas feliciter coalesceret vnquam, sine mutua commodi atque vtilis communione, quam sola iustè tranquilleque dispensat æquitas. Hinc non absurdè veteres poëtæ Eunomiam, id est, æquitatem, Dicen, & Irenen, id est, iustitiam & pacem Iouis & Themidis nymphæ cælestis tres filias finxere. Cuius deæ numen nil aliud est, quàm à summo Deo præscriptum animæ viuenti fas, licitum & honestum, iuris optimi, iniuriam omnem excludentis, fons & origo. Æquitas enim legibus bonum temperantes fouet, & firmat Iustitia legum executione malum sortiter repellit & punit. Pax sororum indiuidua comes, boni legibus conseruati fructus humano generi benignè largitur, & distribuit. Sed memini me ante annos ferè viginti quatuor Themin hanc deam eum filiabus, omniaque fabulæ istius mysteria latiore dialogo Antonij Perenotti Cardinalis Grauellani in gratiam explicasse & diuulgasse. Quare de his nil amplius hic

Lex diuina.

Æquitas.

Themis.

pliùs hîc à me, lector, est quod expectes. Inde verò, vel à philosophis petas oportet, si quid exactiùs intelligere cupis. Ego autem nunc institutum meum sequar.

Cur mũdi inferiora mutationi subiecta.

Mundi inferiora hæc omnia mutationi subiecta esse Dei summi prouidentia in hunc quoque finem videtur velle, ne homo, quem rerum mensuram pulchrè Pythagoras dixit, & modum omnibus imponere Deus voluit, quietis & ocij perpetuo situ obtorpesceret: sed vt rationis & intellectus facultates acceptas impendentium consideratione mutationum exerceret: cura boni, malíque metu mentem excitaret sedulò; & ad seipsum, suumque creatorem noscẽdum erigeret. Cogitur igitur lege sibi præscripta, si saluus esse velit, bonum vbique prouehere. Quocirca cùm crebro fiat malo in boni perniciem peruicaciter inualescente, vt societas, paxque publica periculosè turbetur: publica sanè iustitia armata bonum defendere, tum necesse est, & ratio iubet. Malo namque nodo, iactari vt vulgò solet, malus quærendus est cuneus; & clauum clauo, perticamque pertica pellere quandoque licebit.

Bellum quãdo bonũ & quando malum. Eius etymologia.

Atqui bellum, quod iustitia in terris publica debet esse, si non mali pellendi, sed regni tantùm caussa suscipitur, vt rectè D. Augustinus de ciuitate Dei lib. IV. censet, nil aliud quàm grande latrocinium est: & nomen virtutemque suam à bellua trahere, sicut Sex Pompeius affirmat, & M. Tullius non semel insinuare videtur, non ineptè censebitur. Sed cùm ius diuinum & humanum, Dei gloriam, pacemque publicam tutatur & propagat: sanè non per Antiphrasin, vt Grammatici quidam aiunt, bellum, quasi minimè bonum appellabitur; sed rectiùs quia malum reprimendo bonum bellè promoueat, ac restauret. Necessarium igitur atque pium bellum ob iam dictas caussas pro aris, pro focis, vt aiunt, susceptum, quamdiu ab Ichnææ Themidis, vel legis diuinæ vestigijs non discedit, consensu bonorum omnium firmissimo iuris fundamento nititur.

Bellum optimâ lege missum.

Quod optima lege iubebatur apud Romanos olim senatus auctoritate, populi suffragio, & fetialium clarigatione: quorum erat de iniurijs factis primùm cognoscere, res repetere, & non reddentibus, hastam in hostium fines torquendo bellum clarigare, id est, clara voce indicere.

Clarigare. Fetialium ius.

Sed de istorum sacerdotum antiquissimo iure fortsan diffusius postea suis locis loquemur: sine quo Romanus piè iustéve bellum geri non posse ab initio putauit. Non assentior Pomponio iurisconsulto. vel illi, qui sub eius nomine titulum de origine iuris ex historia consarcinauit multis erroribus suffultum: Qui scribit hoc iuris instituisse Numam Pompilium regem, cùm indicendum esset bellum Fidenatibus. Quid hoc, quæso, noui? Aliter Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij historiæ Romanæ scriptores: quorum consensu constat à Numa rege nullum bellum indictum vel gestum fuisse; sed toto regni sui tempore annis XLIII. pace conseruata Ianum clausum tenuisse. Sed de his, vt dixi, suis locis oportuniùs.

Bellica numina.

Ex iusto legitimoque bello vera victoria prodire potest, & hæc triumphum inclytum producere. Quibus rerũ humanarum vicibus sua numina singulis, sicut rerum ferè quarumcunque mutationi, veterum vana religio deputauit.

Mars. Gradiuus. Quirinus. Triumphus. Iustitia.

Ardor enim atque impetus iustitiæ bello sese ab iniuria vindicantis Mars & Gradiuus à Romanis appellari videtur: cùm deferuescit in tranquillitatem & concordiam, Quirinus: cùm denique profligata iniuria pacem restituit, gaudium & lætitiam adfert, Triumphus. Itaque triplicis istius numinis beneficia quæcunque sola Iustitia Cæligena illa dispensat inter mortales, sine qua Mars crudelis, tyrannus, & latro; Quirinus stolidus & iniquus: Triumphus futilis ac vanus. Hanc deam hymnotheres Orpheus in sacro Iouis regis throno sedere canit, Anaxarchus sophista Iouis summi sedulam ministram vocat, alij filiam volunt esse. Cui dicta iam numina subseruiunt, bonis vt eudæmones, sceleratis vt cacodæmones; Iouis nutu Nemeseos imperio subiecti, & coërciti.

Nemesis dea.

Multiformem hanc, magnaque in bellis potestate præditam existimârunt antiqui, cui & inter alia Capitolina numina Romani tam principes quàm magistratus ad bellum profecturi sacrificare, votaque nuncupare debebant, priusquam paludati in prouinciam ad exercitum abirent, vt Iulius Capitolinus auctor est.

Romani principes.

C. Flaminij Cos. clades.

Cuius religionis neglectæ caussa C. Flaminium Cos. ad Trasimenum lacum cum XV. millibus Romanorum ab Annibale cæsum tradunt Liuius & alij. Legimus etiam tam obseruantes eius Romanos fuisse, vt exercitus in Istria suum consulem C. Claudium Pulchrum, quia religione hac neglecta non paludatus in castra venisset, per ludibrium repudiarit, ac velut priuatum obedientia negata, Romam ad vota in Capitolio nuncupanda remiserit.

C. Claudius Pulcher cos.

Quod anno Vrbis conditæ DLXXVI. contigit, vt Liuius libro XLI. latiùs memorat.

Nemesis quid.

Nemesin itaque deam superborum vltionem ipsam, atque iustorum præmium esse sunt opinati. Ammianus Marcellinus ex veterum theologia Iustitiæ deæ filiam esse tradidit. Ceterùm Plato in quarto de legibus non minùs aptè iudicij cum deo cuncta permeantis angelum dicit. Et rectè quidem, ni fallor. Vindicta namque atque Victoria nunciant & declarant diuini iudicij, hoc est, cælestis iustitiæ veritatem & bonitatem efficacem. Quemadmodum in prælio ad Marathonem contigit, vbi Nemesis Supplicium Persis fuit, & Victoria Græcis, vt Pausanias in Attica, & elegantissima Græcorum quædam epigrãmata in Nemesin Phidiæ sculptoris conscripta testantur. Diximus Martem,

cùm

Gradiuus unde.

Quirinus unde. Quirrre vel quurare obsoleta nunc, olim apud Sabinos vsitata verba fuisse videntur, à quibus quiris & Cures.

Hasta quid signet.

Triumphus & Liber pater idẽ.

Θρίαμβος Liberi patris expeditiones.

cùm Gradiuus ſcilicet eſt, hoc eſt, cùm ordinato, certoque legum & diſciplinæ militaris gradu tendit ad victoriam, bellatorem non iniquum videri; Quirinum deditis, & pacem petentibus iuſtas leges, ac fœdera redderet; quia Quirinus ab æquo quirendo, vel quurando nomen habere putatur. Sicut & haſta iuſti belli atque imperij celebre quoddam ſymbolum, propter rectam æquitatem vetuſta Sabinorum lingua quiris dicta fuit, à qua Quirinum dictum plures opinantur. Qua de cauſſa pro Marte colebatur, vt M. Varro teſtatur, & deorum, regumque ſimulachris, velut inſigne iuſtitiæ, haſtas erectas adiungi ſolere Iuſtinus ex Pompeio Trogo ſcribit libro XLIII. Diximus etiam Triumphum parta victoria gaudium & lætitiam cum pace, laborum inſuper præmia, honores, opes, imperia, cunctaq; publicæ pacis adferre beata commoda: quo cognomine Romani Liberum patrem colunt & celebrant, quemadmodum & Græci Bacchum vel Dionyſium eundem Θρίαμβον inuocant antiquiſſimo nomine, poſtmodum à Latinis, aſpiratione tranſpoſita, duabusque tantum literis mutatis, vſurpato, ſicut M. Varro cenſet. Recepta namque fuit antiquitus opinio, prima in terris arma propter iuſtitiam à Libero patre, vel Baccho mota fuiſſe. Quem fabulantur cum magno ſexus vtriuſque exercitu terrarum orbe luſtraſſe, ſceleribus expurgaſſe, tyrannos impios, & iniuſtos, tanquam feras perſequendo, locorum vbique liberiorem hominibus vitam reſtituiſſe. Eaq; de cauſſa Liberum patrem Romanis, & Ἐλευθέριον Græcis, nec non à ſeruitute iniqua ſoluenda Lyæum, & Lyſium nuncupatũ eſſe. Quod planè Martium eſſe nemo non fatebitur. Hinc & Enyalius, ſicut etiam Mars & Quirinus vocabatur, ab impetu & furore bellico. Coniungunt enim hos duos eodem nomine, velut vnum numen. Aliorum tamen alia eſt ſententia, diuerſos nimirum eſſe: & Sophocles dæmonis maioris belli præſidis Enyalium miniſtrum facere videtur. Inter Liberum verò Martemq; patres, vt hos Romani nominare voluerunt, quidnam intereſſe videatur, veterum fabulæ, ſacrorum myſteria, nominum epitheta, item ſimulachrorum ſymbola interpretata declarare poterunt.

Enyalius.

Musæ Liberi patris in expeditionibus comites militia.

Liberi patris arma.

Ex quibus inter alia colligimus, Liberum ductu, auſpicijsque Muſarum (quas in eius etiam caſtris militare fingunt poetæ) rationum ac artium telis pugnare magis quàm Martem: & idcirco faciliore via, minoreque cum ſanguine ius & æquum prouehere, iniurias propulſare, ſuperbiam & barbariem domare. Hinc eius arma non ex ære, vel ferro, bubulóve ſeptemplice corio thoraces, clypei & caſſides: ſed molles hinnulorum, dorcadum & lyncum exuuiæ: non haſtæ, lanceæ, pila ferrata, gladiiue; ſed thyrſi, ferulæ & vites eſſe canuntur. Crebris igitur & glorioſis victorijs inclytum, & exultantem Liberum cùm plures iniquos tyrannos, barbaraſque gentes ſubiugaret, Triumphum appellatum volunt, & pompam ſacram victoriarum cauſſa celebrandam Ioui patri, Marti, Mineruæ ceteriſque dis bellicis inſtituiſſe, & à ſe nominaſſe; quod à Græcis Θρίαμβος, quaſi Θηρίαμβος (quemadmodum vocis etymon doctiores explicant) fuerit appellatus: quia feras & leones equitarit, & atrociſſimas belluas ſubiugatas curtui ſuo iunxerit, vt habent fabulæ. Quibus ſignificatur heroicum & diuinum quippiàm fuiſſe, ferum, ac ſilueſtre genus hominum ab initio vagum & indomitum iuſtitiæ, legumque iugo ſubijcere, & ad humanæ libertatis ciuilitatem reducere. Vt enim optima victoria eſt, Platone iudice, ſeipſum, id eſt, truces affectus ſuos vincere: ſic & nobiliſſimus triumphus eſt de vitijs quibuſcunque triumphare.

Cur Triumphus & Θρίαμβος sit appellatus.

Triumphales pompæ Liberi patris.

Equidem Bacchicas eius generis triumphales pompas plures & pulcherrimas marmoreis tabulis & ſepulchralibus arcis lapideis, arte ſumma, atq; elegãtiſſima varietate ſculptas Romæ vidi, veteris philoſophiæ doctiſſimis myſterijs plenas: non hic tamen ſed alibi diligentiùs explicandas. Nam ſi ex Pythagoræ, Platonis, Orphei & Ægyptiorum arcanis hæc proferre deberem, iuſti ferè voluminis opus aggredi neceſſe foret. Ex iam dictis porrò liquere ſatis puto, Triumphum Liberum patrem à Romanis, & Dionyſium à Græcis dictum; & pro dæmone à Martis & Quirini poteſtate non alieno cultum fuiſſe: cuius etiam ſimulachra in denarijs Romanorum antiquis expreſſa reperimus, quemadmodum locis opportunis aliquando declaraturi ſumus in annalibus noſtris.

Diui Augustini locus.

Itaque D. Auguſtinum ad pompam illam ſacram potiùs, quàm ad numen aliquod reſpexiſſe veriſimile eſt, cùm libro de Ciuitate Dei IV. cap. XVII. ſcriberet hæc verba, deos Romanos irridens. » Nam ſi Victoria dea eſt, cur non deus eſt & triumphus; & Victoriæ iungitur, vel maritus, vel frater, vel filius? » At Liberum patrem vel Bacchum Triumphum deum vocatum fuiſſe, non puto D. Auguſtinum ignoraſſe. Iam de iure quidem belli, victoriæ, atque triumphi ſatis, quæ ad rem præſentem faciunt, ni fallor, diximus. De pompa verò triumphali, nil hic addam ampliùs, ne actum agere videar: cùm antiquitatum & humaniorum literaturæ periſſimi viri Pomponius Lætus, Io. Baptiſta Marlianus, & Carolus Sigonius ante me multa de hac eleganter ſcripſerint, & Onufrius Panuinus ferè cuncta congeſſerit, quæ ad hoc argumentum ei ſpectare videbantur. Nos tamen in annalibus ſingulorum ducum, vt victorias, ſic & triumphos cum ſpolijs, & manubijs gradatim curioſiùs adferemus: vt cognoſcas, candide lector, ex quàm exiguis initijs Vrbs, atque imperium

perium in summam potentiam; triumphus in ambitiosos & insanos sumptus successu temporis excreuerit. Transeamus igitur nunc ad primi Regis Romuli primum triumphum, atque auspicatissima spolia opima prima.

ANN. POST. ROMAM. CONDITAM. IIII.

Romulus.rex.triumphum.egit.preimus.anno.post.Romam.conditam.quarto. De.Cenninensib. Crustumerineis. &. Antemnatibus. Is q. preimus.spolia.opeima. Ioui.rettulit.duce.hostium. Acrone.cæso. //. //. //.

PRIMA Romanis bella intulerunt Latinorum vicini Cenninenses, Crustumerini, Antemnates & Sabini iniuriæ atrocis dolore irritati, quòd Romulus ipsos amicè ad ludorum solemnitatem inuitatos, virginibus ex composito per vim raptis, grauissima contumelia affecisset. Ex his Cenninenses, Crustumerini, & Antemnates primi, non expectato aliorum populorum apparatu & subsidio, Rege Cenninensium Acrone duce in agros Romanos impetum fecerunt. Sed obuius eum exercitu Romulus, intra paucos dies oppressit vagabundos prœlio victor, in quo suapte manu ducem hostium Acronem obtruncatum, armis spoliauit. Mox castris oppidisque hostium captis exercitum præda diuitem reducens Romam, primus triumphum duxit: & spolia Regis occisi, trunco arboris ramo suspensa, Ioui Feretrio dedicans, opima vocauit, quasi ampla & magnifica, quæ dux ipse duci occiso detraxisset, quorum vtrimque auspicijs res geritur. Rarum quippe decus, quod ter solummodo inter tot tantaque pop. Rom. bella contigisse, intra octingentos ampliùs annos historici tradunt, quemadmodum suis locis annotabo. Sed de his primis Romuli opimis lubet elegantes Propertij poëtæ versus adducere, ex elegiarum libro quarto.

Prima bella Romanorum.
Triumphus primus.
Iupiter Feretrius
Opima spolia quæ.
Tria fuisse duntaxat
Prima opima spolia Romuli.

Nunc Iouis incipiam caussas aperire Feretri,
Armaq. de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Induis exemplum prima tu Romule palma
Huius, & exuuijs plenus ab hoste redis.
Tempore quo portas Ceninûm Acrona petentem
Victor in euersum cuspide fundis equum.
Acron Herculeus Cennina ductor ab arce
Roma tuis quondam finibus horror erat.
Hic spolia ex humeris ausus sperare Quirini,
Ipse dedit, sed non sanguine sicca suo.
Hunc videt ante cauas vibrantem spicula turres
Romulus, & votis occupat antè ratis.
Iupiter hæc hodie tibi victima corruet Acron
Vouerat, & spolium corruit ille Ioui.

Acron rex.

Hæc quarto Vrbis anno accidisse scripsi, quod Gellium, referente Dionysio, auctorem habeamus grauissimum, Sabinas eo anno Consualibus ludis raptas fuisse, quo etiam procul dubio bellum istud mox exortum, ac subitò etiam confectum est, vt fiat verisimile eodem simul anno triumphatum esse. Eusebius in Chronico, si numeri non sunt mendosi, sicut in eo plerumque accidisse auctore video, Sabinas anno Vrbis tertio raptas dicit. Sunt item qui quarto post Vrbem conditam mense hoc factum volunt: sed horum opiniones apertè satis refellit Dionysius. Post triumphum, ac redditas Ioui Feretrio votiuas victimas, spoliorumque ac prædæ primitias Romulus primùm propter victoriam in Capitolio eidem deo templum extruxit, & dedicauit: retulitq; mox ad senatum de captis oppidis, & primus sententiam dixit, vti raptarum mulierum, pro parentibus & consanguineis intercedentium, in gratiam victis venia daretur, ac liberum arbitrium Romam transmigrandi quibus videretur: hisque ciuitas daretur, bona atque agri manerent. In singula oppida capta trecenti ab Vrbe coloni ex lege mitterentur, quibus agrorum pars tertia diuideretur. In quam sententiam senatusconsultum est factum, & Romam inde frequenter migratum est à parentibus, & propinquis raptarum, vnà cum familijs: eosque mox in tribus & curias describit Romulus, vsque ad tria millia; ita vt tunc primùm ad sex millia peditum censeri Romanus exercitus cœperit, Dionysio auctore. Cenninam igitur, Antemnas, & Crustumerium eodem anno ductæ sunt coloniæ, pluresque inuenti sunt, vt refert Liuius, qui propter vbertatem terræ in Crustumerium nomina darent.

Primùm in Capitolio templum Ioui Feretrio dedicatum à Romulo.
S.C de captis oppidis, coloniaq. deducendis.
Incrementũ ciuitatis Romanæ.
Coloniæ primæ. Cennina, Antemnæ, Crustumerium.

Post istam victoriam grauius deinde bellum sequitur, Sabinum T. Tatio rege duce, qui

Bellũ Sabinum T. Tatij Regis.

non re-

non temerè ac contemptim, vt alij; sed multò maiore apparatu Romanos inuasit, vindicaturus raptarum virginum iniuriam. Quod vario discrimine & euentu protractū, triennio durasse ex Dionysio colligimus: & Romam non semel periclitatam legimus, capto, Tarpeia virgine prodente, à Sabinis Capitolio, profligataque propemodum Romanorum acie in foro, dum Romulus in ipso pugnæ discrimine fugientibus suis Ioui Statori templum in foro vouit. Æquo tamen Marte ab armis postea discessum fuit, mulierum raptarum interuentu, duce Hersilia; quarum precibus, atque intercessione pax coaluit, & fœdus ictum est. Vti potestate imperioque pari Romulus Tatiusque in Vrbe regnarent. Sabinis volentibus domicilium transferre, atque Romæ manere, ius ciuitatis esset, centum ex ijs senatores legerentur, communicatisque vtrimque sacris in tribus & curias reciperentur. Vrbi à Romulo nomen maneret, populus à Curibus Tatij patria Quirites appellarentur. Hoc fœdere æquato demum imperio, duos Reges Roma per quinquennium habuit; auctoque in duplum populo, ducenti post lectionem hanc Romuli secundam exinde senatores fuerunt. Multiplicatoque maiorem in modum populo, & Vrbis spacium vltra pomœrium extendisse Reges, tradit Dionysius; occupante cum Sabinis Capitolium, vicinumque Quirinalem T. Tatio rege: Romulo cum veteribus ciuibus tenente Palatinum, & adiunctum Cælium montes. T. Tatio autem per insidias Lauinij post quinquennium extincto, solus Romulus deinde regno quoad vixit potitus est. Igitur de Sabinis ex iam dicto bello triumphatum non fuit. Historiam verò diffusiùs scribunt Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij. Ouidius quoque victorias hasce vnico versu pulchrè complexus est, ad Romulum dicens Fastorum secundo.

Capitoliū captū proditione Tarpeiæ.
Iupiter Stator.
Hersilia.
Pax & fœdus inter Sabinos & Romanos.
Duo Reges per quinquennium Romæ.
Ducenti patres.
Incrementum Vrbis.
T. Tatij mors.

Te Tatius, paruiq́ue Cures, Cenninaq́ue sensit.

Ouidij locus correctus.

Vbi ita legendum est, non *Cecinnáque*, vel *Cænináque* quemadmodum vulgati habent codices.

Cennina, Antemna, Crustumerium.

Cenninenses, Antemnates & Crustumerinos Plinius lib. III. cap. V. inter quinquaginta tres veteris Latij populos enumerat, qui ante Romam conditam & eius incrementum celebres admodum fuerant, sed Vrbis postea amplitudine ac potentia obruti funditus interière: vt suo tempore nulla vestigia reliqua fuisse scribat Strabo lib. V. Geographiæ. Idem auctor est horum ciuitates quasdam, olim amplas & potentes, vicos suo tempore fuisse, priuataque ciuium ædificia: quemadmodum Virgilius Aeneidos VI. libro de his quoque cecinit:

Hæc tunc nomina erant, nunc sunt sine nomine terræ.

Cenninam verò Stephanus Grammaticus In vrbium lexico Sabinorum fuisse dicit, & populos Græcis Cennitas appellatos. Crustumerium autem Latinorum fuisse olim asserit, atque hoc ex Dionysij Halicarnassensis auctoritate, quem citat ex secundo antiquitatum Romanarum. Iam populos Cenninenses & Crustumerinos appellant Latini. At Virgilius Aeneidos VII. Crustumerios vocat:

Ardea, Crustumeriq́ue, & turrigeræ Antemnæ
Tegmina tuta cauant capitum, flectuntq́ue salignas
Vmbonum crates.

Ex his Cenninam & Antemnas eodem auctore Dionysio Aborigines pulsis Siculis olim tenuerant: Crustumerium verò ab Albanis aliquot ante Romam sæculis fuisse conditum tradit idem.

ANN. P. R. C. XVI.

Romulus rex II. anno XVI. de Camerineis. Kal. Sextilibus.

Bellum Camerinum.

HIc Plutarchum auctorem sequimur, qui in Romulo scribit Cameriam captam, atque coloniam factam esse anno ferè Vrbis XVI. Kal. Sextilibus. Aliter aliquantò Dionysius, qui viuo adhuc T. Tatio bellum hoc exc[i]tum, atque duorum Regum auspicijs gestum esse refert. Innuit tamen bis bellatum cum Camerinis fuisse, atque priore bello, cum agrum Romanum populabundi inuasissent, à Romulo & Tatio fusos prœlio, atque oppido vi capto, armisque ademptis, multatos agri parte tertia. Vrbem deuictam tunc Reges fecisse coloniam Romanam, & vsque ad quatuor fermè millia Camerinorum traduxisse Romam, atque in tribus & curias adscripsisse. Post aliquot deinde annos occiso iam Tatio, & Fidenate bello confecto, vt idem Dionysius auctor est, Camerinos solus Romulus bello repetijt: eò quòd colonos Romanos secum habitantes per insidias oppressissent, grauante Romam pestilentia, audaciores facti. Id scelus vlturus Romulus munitionibus hostium expugnatis, auctores defectionis affecit supplicio, prædamque omnem militi concessit. Atque agri tum dimidio multatæ Vrbi præsidium sat validum imposuit. Ex hoc itaque bello Romulus, eodem Dionysio teste, secundum triumphum egit, & ex manubijs Vulcano dedicauit quadrigas æreas, simulque effigiem suam, cum Græco titulo à se gestarum clo-

Camerium colonia deducta.
Quadrigæ æreæ Vulcano dedicatæ. Statua Romuli.

rum elogio. Atque hæc anno ferè XVI. contigisse vult Plutarchus, quo etiam eò coloniam deductam tradit: Romulum quippe sex millibus hostium in prælio occisis, atque vrbe capta, ex his quos belli calamitas reliquos fecerat, dimidiam ciuium partem Romam traduxisse, & duplicem deinde colonorum numerum Roma Camerium deduxisse. Cum reliquis insuper spoliis Camerio, quadriiugum æreum curruum deportasse Romam, atque in Vulcani templo statuisse, cum statua triumphali & elogio rerum à se gestarum. Et hæc ferè de bello Camerino Dionysius & Plutarchus, de quo Liuius mentionem nullam facit. Solinus autem capite II. ait Romulum triumphasse iterum de Antemnatibus, tertiò de Veientibus: de Camerino verò triumpho nil etiam ipse prodidit.

Camerium Plinius loco suprà memorato collocat in Latio veteres inter vrbes, quæ Romæ potentia & magnitudine abolitæ sunt. Albanorum coloniam dicit Stephanus fuisse, & deinde victam coloniam Romanorum hoc anno esse factam docent Plutarchus & Dionysius. *Camerium.*

ANN. P. R. C. XVII.

Romulus. rex. III. anno. XVII. De. Veientibus. Fidenatibusq. Idib. Octobr.

VEIENTES & Fidenates non iniuria, sed vel spes prædæ, vel potentiæ nimium crescentis, atque vicinæ metus ad arma impulit. *Veientes ac Fidenates bellum.* Quo autem maximè anno hoc bellum cœptum ac gestum fuerit, non reperimus. Consentiunt tamen auctores, à Fidenatibus belli principium exortum esse. Cùm enim, post pestem, Roma fame laboraret, Crustumerio colonia deuectum nauigiis commeatum ac frumentum Fidenates diripuisse Dionysius refert, atque iuuentute armata, mox agri, quicquid inter Vrbem ac Fidenas est latè vastasse. Igitur Romulus cum toto exercitu obuiam profectus, collocatis circa Fidenas insidiis, hostilem exercitum simulata fuga eò pertraxit: vnde subitò exorti Romani transuersam inuadunt hostium aciem, multiplicique terrore perculsos in fugam vertunt. Itaque dum illi oppidum effusè petunt, inhærens tergo Romanus equitibus insequutus, priusquam fores portarum obiicerentur, velut agmine vno, simul irrumpit. Atque ita captæ primo impetu Fidenæ: quæ mox præsidio imposito, aliarum quoque vrbium victarum fortunam, colonis acceptis, agrisque ademptis, est passa. Belli autem Fidenatis contagione sunt irritati Veientes; vicini namque & consanguinei erant: ideoque postulant vti libertas agerque Fidenatibus restitueretur, præsidium abduceretur. Qua re non impetrata, ingenti exercitu educto, castra prope Fidenas muniunt: variaque primùm fortuna cum Romanis certant; sed tandem vno ingenti prælio eos vicit Romulus, quatuordecim millibus hostium occisis. *Prælium cruentum, atque insignis Romuli victoria de Veientibus.* Referuntque nonnulli (quod fabulosum est atque incredibile) maiorem dimidia partem eorum propria manu Romulum obtruncasse: quali iactantia ferunt Messenij Aristomenem suum, trecentorum à se cæsorum ex Lacedemoniis victimas Diti immolasse. *Aristomenes Messeniorum dux.* At ista clade fracti Veientes, missis Romam legatis, centum annorum fœdus ac inducias, obsidibus quinquaginta datis, magnaque agri parte mulctati, impetrarunt. *Induciæ centum annorum.* Maritimis enim locis ferè omnibus Ostiam vsque, & salinis, agroque secundum Tiberim, qui Septem pagi vocatur, Romano cedere coacti sunt. *Septempagius ager.* Igitur ex hac victoria tertium triumphum egit Romulus, vt Plutarchus auctor est, Idibus Octobris: idque splendidissimè, magna captiuorum multitudine, regeque etiam Veientium ipso, valde sene in triumphum ducto. *Triumphus.* Sed vide Plutarchum in Romulo, Liuium, ac Dionysium. Meminere insuper triumphi Zonaras, Solinus, & alij.

Veios potentissimam Etruscorum vrbem fuisse tradit Dionysius, centesimo à Roma stadio, neque Athenis minorem; fundatam in abrupto scopulo. *Veij.* Nec dissentit Liuius, qui vrbem validam muris, & situ ipso munitam fuisse dicit, quæ grauia sæpius bella Romanis intulit; tandem à M. Furio Camillo per obsidionem capta & direpta est, vt suo loco referetur. Eutropius XVIII. ab Vrbe milliario distare scribit. Plutarchus in Camilli vita Etruriæ propugnaculum vocat, & vrbem armis æquè ac Roma potentem, frequenter cum Romanis pro imperio dimicasse scribit, βηϊὰς vel οὐηϊεντανὰς nominans: licet in vulgatis codicibus οἰνεντανὰς legatur. *Plutarchi locus.* Quod fefellit interpretem, vt Oenctanos eos appellarit. Vide Plinium lib. III. cap. V.

Fidenæ, Græcis φιδήνη καὶ φίδηνα, Albanorum colonia auctore Stephano. *Fidenæ Albanorum colonia.* Dionysius lib. II. magnam & populosam fuisse scribit, quadragesimo ab vrbe Roma stadio distitam ad Anienis & Tiberis confluentes ab Albanis conditam, eodem quo Nomentum ac Crustumerium tempore, tribus fratribus colonias deducentibus, quorum natu maximus Fidenarum fuerit conditor. *Nomentum.* Romulus captam & subiugatam, coloniam Romanorum fecit, bis mille quingentis colonis Idibus Aprilis eò deductis, vt auctor Plutarchus *Fidenæ Romanorum colonia.*

 est,

est. Post annos deinde plus minùs trecentos A. Cosso, T. Penno coS. vt apud Liuium legimus, colonorum numerus additus, agerq; ijs bello interemptorum est assignatus. Quos cùm Fidenates biennio post per scelus occidissent, mox vrbs ista à Romanis deleta est, vt nunc nullæ eius extent reliquiæ. Vide Plinium lib. III. cap. V. Strabonem lib. V. Eutropius eam septimo ab vrbe miliario locat, sed error est in numero.

Fidena deleta.

ANN. P. R. C. XXXVII.

Romulus. rex. è. medio. sublatus. Diuorum. numero. adscriptus. & Quirinus. appellatus. est.

Romuli decessus. Nonæ Caprotinæ. Populifuga. Quirinus. Odiosa & periculosa tyrannis. Superbia immedica.

HÆc anno Vrbis XXXVII. accidisse Nonis Quinctilibus consentiunt historicorum præcipui; qui dies ob rei casum Nonæ Caprotinæ, & Populifuga à posteris est appellatus, & fastis adscriptus. Eo quòd extra Vrbem cum senatu ad Capreæ paludem exercitum lustrans, orto solis deliquio, & cæli tempestate subita ingruẽte, cum magna imbrium grandinis & tonitrus procella, disperso in fugam populo, disparuerit. Hinc Diuus vulgò credi cœpit, & mox Quirinus deus appellatus, ac cultus est. Verisimilior tamen & receptior est opinio, nobilium conspiratione clàm in senatu occisum, corpusque dissectum per frusta sub senatorum togis asportatum esse. Prospero namque rerum successu superbior & intolerabilior factus, inuisus non solùm senatui, verùm etiam omni populo cœperat esse, quod legitimè à se constitutum regnum in tyrannidis speciem vertere videretur. Purpurea namque indies toga, vestituque corporis insolenti conspicuus, ingenti satellitio, lictorumque turba stipatus dabat iura populo, iudiciaq; subinde solus exercebat, sua vnius sententia damnatos supplicio afficiens: senatus insuper auctoritatem, populumque omnem contemnere videbatur, quòd agrum bello partum militibus pro libidine distribueret, obsides Veientium patribus inconsultis redderet, multaque contra leges perpetraret. Itaque feroci, & seruilis iugi insueto populo grauior, & molestior est visus: qui Regem vel fortuito casu, vel optimatum coniuratione sublatum maluit Diuum credere & colere, quàm viuum diutiùs tolerare ac metuere. Quod ipsum & alijs sæpe principibus indultum est, qui consecrantur non ad fidem numinis, sed ad honorem emeritæ potestatis: vt Tertullianus ait in Apologetico contra gentes. Quocirca & pop. Rom. ne ingratus erga conditorem Vrbis, Imperijque videretur; Romulum vt deum deo natum, Regem & parentem vrbis Romæ, templis, sacrificijsque lubenter honorauit, fidem diuinitatis faciente in primis Iulio Proculo viro primario, qui visum à se Romulum è cælo delapsum augustiore forma affirmabat, mandasseque Quiritibus suis, vt se pro numine acciperent, Quirinum appellarent: ita dijs superis placitum esse; iustitiam, artemque militarem colerent: ijs artibus Romam caput orbis terrarum futuram. Historiam omnem latiùs cognosces ex Liuio, Dionysio, Plutarcho, Zonata, & alijs. Pulchrè item Ouidius Fastorum II. canit de hoc Romuli exitu, vbi Quirinalia describit.

Diuus Romulus. Apotheosis imperatorum. Romulus post mortem visus.

ANN. P. R. C. XXXIIX.

INTERREGNVM PRIMVM.

Interregnum. hoc. anno. vicissim. apud. patres. fuit.

Interregnum. Auspicia penes patricios. Interreges omnes patricij. Interregni origo prima. Certamen de regno.

POST excessum Romuli, vt Flauius Vopiscus ex annalibus Pontificum refert in vita Taciti imperatoris, ex senatus auctoritate, dum post bonum principem bonus alius quæritur, interregnum est initum, quod Græci μεσοβασιλείαν appellant. Itaque semper ita comparatum ab eo tempore fuit: vt quotiescunque vsus postulabat interreges prodere, quod frequentissimè stante rep. contigit; eius potestatis vicissitudo penes patricios senatores permanserit, quia apud hos auspicia in primis pollere crederentur. Cuius rei illustre testimonium extat in Ciceronis oratione ad Pontifices pro domo sua, vbi falsam P. Clodij inimici adoptionem insectatur. Auspiciaque pop. Romani, inquit, si magistratus patricij „ creati non sint, intereant necesse est: cùm interrex nullus sit, quod & ipsum patricium esse, „ & à patricio prodi necesse est. Hinc Suidas ex nobilissimis senatorum creari interreges so- „ lere scriptum reliquit his verbis: Μετὰ θάνατον Ῥωμύλου ἀναρχίας οὔσης ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐνιαυτὸν ὅλον, ἡ σύγκλητος τὸ κῦρος τῶν κοινῶν εἶχε πραγμάτων. πενθήμερον ἀρχὴν τῆς δημοσίας ἐξουσίας τῶν βουλευτῶν, ἐκ διαδοχῆς κατανεμόμενοι, οὓς μεσοβασιλεῖς. Interregni verò primi originem ac rationem hanc nobis reddit Liuius. Romulo mortuo inter patrum ordines certamen ortum est. Oriundi enim ab Sabinis, quia post Tatij mortem ab sua parte non esset regnatum, ne in societate æqua possessionem imperij amitterent, sui corporis creari Regem volebant. Romani veteres peregrinum Regem aspernabantur. In varijs voluntatibus Regem tamen

omnes

omnes volebant, libertatis dulcedine nondum experta. Needum etiam singulorum ambitionibus certabatur, quia nemo magnopere eminebat in nouo populo. Timor deinde patribus incessit ne ciuitatem sine imperio, exercitum sine duce, multarum circa ciuitatum irritatis animis, vis aliqua externa adoriretur: & esse igitur aliquod caput placebat, & nemo alteri cedere in animum inducebat. Igitur centum patres, ne quis expers imperij esse videretur, decem decurijs factis, singulisque in singulas decurias creatis, qui summæ rerum præessent, rem ita consociant. Vnus cum insignibus imperij & lictoribus erat, quinque dierum spacio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, annuumque interuallum regni fuit. Id ab re, quod nunc tenet nomen, interregnum appellatum. Sic ferè de huius magistratus exordio & forma Liuius. Atque eo modo quinquaginta dierum spacio per singulas decurias semel circuibat administratio, decem habitis interregibus. Repetitoque deinde sæpiùs per circulos eodem ordine, octaui circuli primus interrex lunaris anni CCCLIV. dierum explebat spacium; vel tertius, anni solaris dierum CCCLXV: vel septimi denique circuli primus, annum vt Romulus instituit, decem mensium, dierum videlicet CCCIIII.

Interregni ratio & forma secundum Liuium.

Aliquanto aliter interregni ordinem describit Dionysius antiquitatum lib. II. Ducentos quippe, adiunctis Sabinis senatoribus, patres fuisse, eosque in decurias distributos decemuiris sorte commisisse Vrbis imperium: atque inter hos vnum post alium quinis diebus lictores, & regni tenuisse insignia, à primo videlicet vsque ad decimum. Inde in sequentem decuriam transisse hunc magistratum, deinde rursus in aliam: adeo vt octauæ decuriæ primus interrex annum absoluerit lunarem, aut tertius solarem: vel annum Romuli septimæ decuriæ primus, vt antea de Liuianis circulis diximus.

Interregni ratio & forma secundum Dionysium.

Plutarchus autem ab vtroque discrepat in Numæ vita; centum namque quinquaginta senatores fuisse dicit, inter eosque conuenisse, vt seorsim quisque cum regalibus insignibus sacra faceret, ius diceret, Regisque omnia munia obiret, sex horas noctis, & sex diei; idque ad amouendam populi inuidiam, qui vno die ac nocte eundem ex Rege priuatum intueretur. Eutropius & Zonaras Plutarchum sequi videntur, per continuos enim dies imperasse senatores asserunt, & his regnantibus annum completum fuisse. Quòd si Plutarcho credendum, decuriam quamuis quinque solummodo diebus, non quinquaginta, administrasse necesse est.

Interregni ratio secundum Plutarchum.

Receptior tamen est altera opinio, dierum quinque imperium vnicuique interregi ex more fuisse: quemadmodum Pædianus in oratione pro Milone testatur, Clodianam factionem referens
„ M. Æmilij Lepidi interregis domum per omnes interregni eius dies (fuerant autem, ait, ex
„ more quinque) obsedisse, & comitia continuè postulasse. Sic item Liuius libro IX. in ora-
„ tione P. Sempronij tribuni plebis contra Ap. Claudium Cæcum censorem; Quem semestri,
„ inquit, dictatura: quem interregno quinque dierum contentum forte putas. His adstipulatur & Sex. Rufus, scribens post Romulum singulos senatores, per quinos dies anno vno regnasse: nec desunt testimonia alia multa, quibus iam dicta probari possint. Equidem si opinionem Plutarchi sequamur, hoc annuo primo interregno senatores omnes interreges fuisse, negare non velim: si Liuium, Dionysiúmve, minimè. Constat enim, vt suprà monstraui, septimam, octauámve decuriam annuum spacium expleuisse, reliquas gubernacula imperij non attigisse. Et facilè credo rarissime deinceps, imò nunquam, interregis nomen totum patricij senatus ordinem percurrisse, & rursus nunquam in vno solo interrege interregnum desijsse: licet hæc ratio magistratus diu postea in vsu fuerit, nomenque interregni, etiam regia potestate sublata, permanserit, neque semper vacua hoc nomine fuerit resp. Romana.

Interregnum quinque dierum.

Absentibus enim ab Vrbe Consulibus, atque adeò detentis, vt ad habenda comitia adesse non possent, vel si propter auspicia, tribunorúmve plebis intercessiones comitia nouorum magistratuum suo tempore ante anni excessum ritè haberi non potuissent; nullo in Vrbe curuli magistratu reliquo, qui auspicia haberet, aut comitijs præesse posset, neque eorum caussa dictatore, vt sæpe fieri solet, creato; res ad interregnum deducebantur, inibantque auspicatò vicissim (vt dixi) quinque dierum interregnum patricij senatores, donec noui a pop. creati essent consules.

Interregni vsus.

Et moris erat à primo interrege comitia non haberi, sed a secundo vel sequentibus; prout dissidia, vel occasiones aliæ protraherent comitia. Idipsum quoque testatur Pædianus loco priùs adducto. Post biduū, inquiens,
„ quàm Clodius occisus erat, interrex primus proditus est M. Æmilius Lepidus. Non fuit
„ autem moris, ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi. Sed Scipionis &
„ Hipsæi factiones (quia recens inuidia Milonis erat) contra ius cùm postularent, vt interrex
„ ad comitia consulum creandorum descenderet, idque ipse non faceret, domum eius per
„ omnes interregni dies (fuerant autem ex more quinque) obsederunt. Et in argumento scribit, plures tum quoque fuisse interreges, qui consularia comitia, propter eorum candidatorum tumultus, & manus armatas, habere non poterant: vixque tandem V. Kal. Martias, mense intercalario à Ser. Sulpicio interrege, consulem sine collega creatum esse Cn. Pompeium Magnum. Idem varias ob caussas sæpiùs accidisse docent historiæ, quemadmodum

Primus interrex comitia habere non solet.

Vrbis conditæ CDXII. anno, ingruente belli Latini grauissima mole. Tunc enim mandatum consulibus à senatu, ante tempus abdicare se magistratu, quò maturiùs noui coss. crearentur. Religio autem incessit ab ijs, quorum imminutum erat imperium, comitia haberi: ideoque interregnum initum, duoque interreges fuere, post quos noui coss. creati inierunt, sicut auctor est Liuius lib. VIII. Rursus anno CDXXVI. M. Claudium Marcellum dictatorem, qui comitiorum habendorum caussa creatus erat, vitio factum esse pronunciârunt augures: ideoque ab eo comitia non sunt habita. Res verò ad interregnum redijt, dilatisque alia atque alia de caussa comitijs, quartus decimus demum interrex consules creauit. Sed plurima eius rei exempla apud auctores reperimus. Interregis autem vt summa, rep. magistratibus vacua, dignitas erat; ita eius erat munus, omnia administrare, quæ Regum, vel consulum in vrbe solent esse officia, atque in primis, comitia surrogandorum magistratuum, vt auspicatò, legitimeque haberentur, operam dare: ne diu summo honore maneret orba ciuitas. Et hæc quidem de interregno dicta sufficiant.

Imperij imminuti religio.

Interregum munus ac officium.

ANN. P. R. C. XXXIX.

NVMA. POMPILIVS. REX. II.

Numa.Pompilius.Pom. F. Sabinus.Rex.populi.iussu.&c. patrum. auctoritate.

Plebeia commotiones ius in ciuitate.

Modestia senatus.

S.C. de Rege creando Gratum de plebs.

INTERREGNI tædio cùm fremere & tumultuari inciperet plebs, multiplicatam seruitutem, centum pro vno dominos factos conquerens: patribus visum est Regem creare, cum sensissent populum non vltra, nisi Regem, & ab ipsis creatum esse passurum. Offerendum igitur vltro rati quod amissuri erant, gratiamque inire volentes, summam potestatem populo permiserunt: sed ita, vt non plus darent iuris, quàm sibi retinerent. Decreuerunt enim, vt cum populus Regem iussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent. Adeò id gratum tunc pop. fuit, vt, ne victus beneficio videretur, id modò sciscerет, iuberetque, vti senatus decerneret qui Romæ regnaret. Atque hæc ferè Liuius Dionysius verò optionem pop. à senatu datam fuisse scribit, virum vno Regi, an magistratibus annuis credere remp. mallet: electionis arbitrium ad patres remisisse populum sua sponte. Patres quidem omnes Regem voluisse è populi consensu, sed de persona non côuenisse: priscis senatoribus Regem è suo corpore, nouis item è suo quærentibus. Conuentum postea, concedentibus nouis, vt prisci patres Regem alium quàm è corpore suo designarent. Conditione accepta, priscos externum Regem potiùs, nulli factioni obnoxium scilicet, quàm ex patrum nouorum numero, à quibus exclusi fuerant, nominare maluisse. Propositum vero ab ipsis externum Numam Pompilium Curibus ortum; cumque & propter virtutes, & quia Sabinæ gentis erat, nouis facilè patribus placuisse. Mox omnium ordinum consensu Numam, licet tergiuersantem, honorifica legatione ad gubernacula accitum, à populo comitijs curiatis, patrumque deinde auctoritate comprobante Regem declaratum; auspicijsque ritè peractis, inauguratum fuisse. Dionysium in his ferè sequitur Plutarchus, dissensione patrum partim, ac partim virtutibus suis ad regnum vltrò euectum esse Numam docens. Verùm vt priscus comitiorum similium ordo aliquantò latiùs à nobis explicetur; is denique Rex ritè creatus deinceps dicebatur, quem populus comitijs habitis, auspicatò suffragijs suis iussisset, atque postea patrum auctoritas confirmasset, auguriaque demum comprobassent, quemadmodum à Dionysio traditur. Et Liuius etiam ipse, vbi de Numæ creatione scribit, apertè his verbis interregis populum ad suffragia vocantis hoc indicat. Quirites Regem create, ita patribus visum est: Patres deinde, si dignum qui secundus à Romulo numeretur, creantis, auctores fient. Et postea populus Regem iussit, patres auctores facti. Qui mos deinceps etiam in magistratibus, & legibus omnibus rogandis permansit: vt populus iuberet, patres auctores fierent. Primus inter Reges hunc morem prætermisit Ser. Tullius rex, quem Tanaquil regina socrus illius, occiso Tarquinio Prisco marito, astu ad regnum perduxit. Is enim primus iniussu populi, voluntate patrum, vt ait Liuius, regnauit: donec firmata regni possessione, conciliata prius per agrariam largitionem plebis voluntate, fuit ausus ad pop. ferre, vellent, iuberéntne se regnare: Quod summo tunc consensu, vti rogas, iussum fuit. Igitur hoc illi obiectar Tarquinius Superbus apud Liuium: Seruum quippe, serua natum, post mortem indignam parentis sui, non interregno, vt antea, inito: non comitijs habitis, non per suffragium populi, non auctoribus patribus, muliebri dono occupasse regnū increpans. Ita & Cicero Verrem reprehendit

Numa Pompilius rex declaratus.

Priscus ordo magistratuum creandorum, comitiorumque: vt populus iuberet, patres auctores fierent.

Ser. Tullius Rex.

C. Verres.

reprehendit actione quinta, quòd sua sponte, iniussu populi, sine senatus auctoritate iura Siciliæ prouinciæ immutasset. Quem morem respexit etiam L. Vitellius consularis & censorius, formulamque vetustam loquendi expressit apud Tacitum lib. XII. Claudium imperatorem ad incestas Agrippinæ nuptias instigans percunctando: an iussis populi, an auctoritati senatus cederet? At ille vnum se, ciuium consensui impatem respondit. Verùm is honestus vitiosæ libidini prætextus tunc quærebatur. Reip. tamen tempore in omnibus quæ ad commune spectabant, & ritè fieri volebant, solemne, atque vsitatum semper fuisse constat (laudato, me Hercle, & salubri more) vt nihil ratum publicè fieret sine auspicijs, sine pop. iussu, & patrum auctoritate. Quod fundamentum Romanæ libertatis diligentissimè fuit priore illo sæculo conseruatum: atque adeò vt etiam pacis fœdera, & pacta cum hostibus iniussu pop. ab ipsis Coss. facta aliquando rescissa fuerint, veluti Sp. Postumium consulem, qui Caudinam pacem turpiter coactus fecerat, apud Liuium in senatu contendisse legimus, consulem iniussu pop. nihil sancire posse, quod populum teneat. Porro summam hanc potestatem denique nimia licentia perdidit populus; cùm priùs per seditiosos tribunos plebis patrum auctoritatem conculcasset, vt non ampliùs plebiscita senatus, vel plebs senatus consulta comprobaret: comitiaque sibi omnia libera per vim asseruisset. Cicerone idipsum in Planciana conquerente: Non enim, inquit, patres tenere potuerunt, vt reprehensores essent comitiorum; licet magistratum non gerebat is, qui cœperat, si patres auctores non essent facti. Itaque non diu pòst libertatem omnem vltrò idem populus stolidè prostituit, cùm nobilium aliquot hominum potentia & ambitione per largitiones distraheretur in factiones & dissidia, atque per vim, spretis legibus & auspicijs, precio omnia iuberet, simulque C. Cæsari viam inuadendæ reip. aperiret, atque ad libertatem armis opprimendam opportunitatem daret.

L. Vitellius. Claudij imp. nuptiæ illicitæ cũ Agrippinâ. Fundamentũ libertatis Romanæ. Fœdera iniussu pop. ac sine patrũ auctoritate facta irrita. Liber ac pop. Rom. vt senatum perierit.

Iam vt vnde digressi sumus reuertamur. Numa Pompilius externus licet, & Curibus Sabinis natus, ob prudentiam, iustitiam, doctrinam, philosophicam vitam, aliasque virtutes quibus erat eo sæculo clarissimus, dignus videbatur omnium iudicio, qui ad regnum vltrò acciretur, & Romæ secundus post Romulum pop. iussu, patrumque auctoritate legitimè regnaret. Is igitur auguratò ex lege Romuli regnũ auspicatus est anno tertio Olympiadis XVI. qua vicit in stadio Pythagoras Lacedæmonius, qui fuit anno Vrbis conditæ XXXIX. vt auctores sunt Dionysius, Plutarchus, & Liuius.

Idemq. pace. populo. Romano. parta. Ianum. primus. clusit. Sacra. instituit. cæremonias. atq. omnem. diuinum. cultum. docuit. Annum. in. menses. XII. diuisit. Dies. quosdam. fastos. alios. nefastos. esse. iussit. Pontifices. Augures. Flamines. Salios. Vestales. aliosq. sacros. ordines. omnemq;. plebem. vrbanam. per. conlegia. distribuit. Leges. plurimas. tulit.

Laudatissimam diuini Platonis sententiam populus Rom. meritò comprobauit, asserentis nullam gubernationem priuatim vel publicè felicem futuram sine philosophia: nec mala atque incommoda à ciuitatibus vnquam absutura, nisi quarum Reges, vel qui regum nomine potentes in rep. sunt, verè ac legitimè philosophentur. Hanc enim verissimam esse ante ducentos, priusquam Plato nasceretur, annos pop. Romanus re ipsa expertus est in Numa Pompilio suo: qui non bellica fortitudine, armisve superbus, sed omnis diuini humanique iuris consultissimus, religione, iustitia, & veterum Sabinorum, seu, vt alij volunt, Pythagorica philosophia insignis arma omnia superauit. Is igitur in regnum adscitus, Vrbem nouam vi & armis conditam, religione, iure, ac legibus de integro condere parat: Atque eò denique modestiæ ciuilitatisque rudem, ac militia ferocem populum, desuetis armis, longa pace redegit; vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione & iustitia velut legitimum sibi vindicaret; nemine vicinorum, quorum intererat, intra XLIII. annos quibus ipse gubernabat, contradicente. Quibus omnibus æquitate sibi conciliatis, amicitia quoque & societate iunctis, Iani templum primus, ob pacem vndique partam, clusit, & toto regni tempore clausum tenuit. Liuius auctor est, à Numa rege Ianum indicem pacis bellique factum & consecratum esse; vt apertus, in armis esse ciuitatem; clausus, pacatos circum populos omnes significaret. Hunc sequuntur plures alij recentiores. Plinius naturalis historiæ lib. XXXIV. cap. VII. tradit, Ianum geminum à Numa rege dicatum, pacis bellique argumento quidem cultum; sed eius signum, digitis in numeros figuratis, trecentorum sexaginta quinque dierum annum solarem à se institutum simul notasse. Ipse enim primus apud Romanos, vt Liuius alijque consentiunt, annum in duodecim menses, additis Ianuario, Februarioque ad Lunæ cursum descripsit, vtque ad

Regem philosophum esse debere. Numa Rex philosophus. Iani templum vel pacis, vel belli argumentum. Iani signũ digitis annum notasse. Annum XII. mensiũ à Numa constitutum.

Intercalaris mensis. *Dierum differentia.* *Sacrorum constitutio.* *Egeria nympha.* *Deorum manium sacra.* *Iupiter Elicius.* *Fides dea.*

solaris anni metam responderet, intercalarium quoque mensem inuenisse dicitur dierum xxii, qui alternis annis Februario adiungeretur. Mutauit & anni exordium, vtque Ianuarius primus mensis esset, instituit. Idem nefastos dies, comitiales, fastosque fecit; quia aliquando nihil cum populo agere vtile futurum erat. Sacra deinde & cæremonias, omnemque cultum deorum immortalium, suggerente, vt ipse fingebat, Egeria nympha, docuit, & scriptis promulgauit: quibus dijs, quibus diebus, quibus hostijs, ad quæ templa sacra fierent: atque vnde in eos sumptus pecunia erogaretur. Nec cælestes modò cæremonias, sed iusta quoque funebria, placandorumque manium ritus præscripsit: quæque prodigia fulminibus, alióve quo visu missa, susciperentur atque procurarentur, ad ea elicienda è mentibus diuinis, Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Fidei quoque solemne instituit, ad cuius sacrarium flamines curru arcuato bigis vehi iussit: manuque ad digitos obuoluta, rem diuinam facere; significantes fidem tutandam: sedemque eius etiam in dextris sacratam esse.

Romuli statuta Numam non mutasse. *Sacerdotes.*

Ritus autem sacros legesque à Romulo traditas, non tam mutauit, quàm adauxit, conditis multis sacellis, aris, templisque: ne quem deorum relinqueret inhonoratum, & attributo suo cuique numini festo die sacrificioque. Nec minùs sacerdotum numero ampliando adiecit animum, quanquam ipse plurima sacra obibat, ea maximè, quæ postea ad Dialem flaminem pertinebant: sed quia in ciuitate bellicosa Regibus non semper pacem futuram sciebat, ne sacra regiæ vicis bellorum caussa desererentur, flaminem Ioui assiduum sacerdotem creauit, insignique eum veste, nempe prætexta toga, & curuli regia sella adornauit. Huic duos flamines adiecit, Marti vnum, alterum Quirino. Vestales quatuor item virgines legit, Alba oriundum sacerdotium; atque his Palladij, Penatium, ignisque perpetui sacretorum imperij pignorum custodiam commisit; vtque assiduè templi antistites essent, stipendium de publico statuit, triginta annorum virginitate, alijsque cæremonijs venerabiles ac sanctas fecit. Et hæc quidem anno Vrbis xl. Numam constituisse pulchrè canit Ouidius Fastorum lib. vi.

Flamen Dialis officium Regum subiens in sacris obeundis. *Flamen Martialis, item Quirinalis.* *Vestales virgines.*

Dena quater memorant habuisse Palilia Romam
Cum flammæ custos æde recepta dea est.
Regis opus placidi, quo non metuentius vllum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.

Salij.

Salios item duodecim Marti Gradiuo legit, & his tunicæ pictæ insigne dedit, & super tunicam æneum pectori tegumen, cælestiaque arma, quæ ancilia appellantur, ferre, ac per vrbem ire canentes carmina cum tripudijs solemnique saltatu iussit. Quæ sacra anno regni octauo, pestis sedandæ caussa, Numam instituisse tradit Plutarchus

Fæciales.

Volunt & Fœcialium collegium à Numa sacerdotijs adiectum fuisse Dionysius atque idem Plutarchus: quamuis Liuius & alij ab Anco Rege fœciales postea introductos scribant. Erant autem viginti ex nobilissimis familijs electi, M. Varrone teste lib. iv. de lingua, vti per hos iustum susciperetur bellum, & vt fœdere fides pacis constitueretur. Ex his enim mittebant, antequam bellum indicerent, qui res repeterẽt; & per hos etiam fœdus (quod antè fidus dictum fuisse scribit Ennius) solemni ritu porco immolato feriebatur. Vnde Fidei flamines, siue sacerdotes existimati sunt; ac fœciales appellati (vt Sex. Pompeius vult) à faciendo: quod belli pacisque faciundæ ius apud ipsos esset. Quod ipsum ius sacrum non à Numa inuentum, sed aliunde desumptum auctores consentiunt: vel ab Ardeatibus nimirum, vel ab Æquicolis; sicut à Dionysio ambiguè refertur. In epitome de prænominibus C. Probi Valerio Max. adiuncta legimus ab Æquicolis prouenisse ius fœcialium, eiúsque inuentorem fuisse Sertorem Resium. Auctor de viris illustribus Ancum Regem Romam illud transtulisse scribens, Hesum appellat, qui apud Æquos ius fœcialium excogitauerat: vbi nomen hoc mendosè legi videtur.

Fœdus olim fidus. *Fidei flamines.* *Fæciales vnde dicti.* *Fœcialium ius vnde.*

Pontifices. *Pont. Max. primus.*

Iam verò Pontifices item quatuor à Numa primùm creatos è patribus fuisse tradunt, quorum præcipuus Pontifex maximus appellabatur, atque is primus, teste Liuio, factus est Numa Marcius M. f. qui cum Rege Romam migrauerat, & suasor regni capessendi fuerat. Huic sacra omnia exscripta, exsignatáque attribuit, ceteráque omnia publica, priuatáque Pontificijs scitis subiecit: vt esset quò de rebus dubijs consultum, velut ad oraculum, plebs veniret. Nam, vt Pomponius Iuriscos. in lege secunda de origine iuris differit, cùm deinde ex legibus scriptis variæ actiones nascerentur, quibus inter se homines disceptarent; eas ne pop. vt vellet institueret, earum formulas certas & solemnes fieri necesse fuit. Quæ quidem, leges interpretandi, actionúmque ex legibus componendarum, scientia, penes collegium Pontificum remansit: ex quibus constituebatur quotannis, qui actionibus componendis præesset, priuatus. Eáque consuetudine pop. annos propè centum est vsus, eodem Pomponio teste, donec simul cum fastis à Cn Flauio scriba publicarentur. Pro quibus tamen postea prætorum edicta perpetua succesſêre. Iam dictas igitur ob caussas collegium Pontificum semper honore & auctoritate amplissimum in rep. fuit; eo quòd Pontifices deinceps religioni deorum immortalium, & summæ reip. præessent.

Pontifices iuris interpretes. *Pontificum auctoritas.*

Omnis

Omnis enim eius dignitas, omnis ciuium salus, vita, libertas, aræ, foci, dij penates, bona, fortunæ, domicilia, horum sapientiæ, fidei, potestatiq; commissa & credita esse videbantur, quemadmodũ Tullius in oratione pro domo sua testatur. Quapropter non ineptè Q. Scæuola Pontifices, quasi posifices, à posse & facere, dictos esse volebat: vt vnico vocabulo summa eorum potestas significaretur. Quem sequi videtur Lucanus hoc versu:

Pontifices unde dicti.

Pontifices sacri quibus est permissa potestas.

M. Varro tamen lib. IV. de lingua, nec non Dionysius alijque à ponte sic vocatos arbitrantur: nam ab ijs pons Sublicius primùm factus, & sæpe restitutus est, quum idcirco sacra & vltra & cis Tiberim, non mediocri ritu fierent. Ceterùm has ferè religiones, hæc sacra, sacerdotumque collegia Numam veteribus à Romulo institutis adiecisse reperimus; quem omnia quæ ad Romanas religiones & cæremonias attinent, octo libris iuxta totidem sacerdotum genera complexum esse Dionysius asserit. Nam primus sacra & iura Curionum triginta complectebatur, quos Romulus publicè pro curialibus suis rem diuinam facere iusserat. Secundus pertinebat ad flaminum iura & sacra, quæ rara & multiplicia fuisse Plutarchus in problematibus, Gellius, Macrobius docent ex M. Varrone, Cincio, Massurio Sabino, Fabio Pictore & alijs antiquis auctoribus, quos studiosus lector consulere poterit. Tertij libri iura sacra spectabant ad tribunos celerum, siue equitum Romanorum præfectos: nam equestri ordine Numa, non, vt Romulus faciebat, ad satellitium vel custodiam corporis vtebatur; sed his etiam solemnium quorundam sacrorum curam, atque tutelam commiserat. Quartus augurum artes, ritus & sacrificia continebat. Quintus virginum Vestalium sacra & priuilegia; & sextus Saliorum. Iam septimus fœcialium iura & cæremonias explicabat; & octauus Pontificum iura potestatemque docebat: quemadmodum latius à Dionysio narratur. His igitur alijsque pluribus pulcherrimè ad reip. vsum excogitatis disciplinis, Numa diuinitatis opinione & auctoritate adiutus, religionem ac iustitiam penitus in vrbe fundauit, cùm maximè sua quæque instituta legibus ad populum latis sanctione publica confirmaret: & ipse suarum legum obseruantissimus, pietate & innocentia cunctos ad sui imitationem facilè induceret; adeò vt multitudine omni à vi & armis ad religionem frugalitatemque conuersa, non ambitio, non auaritia, non Martius furor, sed assidua deorum propiciandorum cura, æquitatis ac pacis perpetuum studium animos hominum occuparet, cùm interesse rebus humanis cæleste numen videretur. Tum ea pietate omnium pectora imbuerat, vt sola fides ac iusiurandum, non legum, nõ pœnarum metus, ciuitatem regerent, & à vitijs abstraherent. Et cùm ipsi homines, in Regis optimi, atque vnici exempli mores, se formarent; tum finitimi etiam populi (qui priùs castra, non vrbem positam in medio ad sollicitandam omnium pacem, turbandamve quietem crediderant) in eam verecundiam adducti sunt, vt ciuitatem in cultum deorum versam, non minùs quàm sacratissimum templum violare nefas ducerent. Hac autem ratione Numa religionis atque virtutis summam vim liquidè demonstrauit, de cuius nunc ciuilibus institutis, quibus Vrbem in pace ac disciplina continuit; quædam sunt addenda, priusquam ad eius leges ordine constituto deueniam.

Iura religionũ octo libris Numa complexus est, secundum octo genera sacerdotum.
Curionum sacra.
Flaminum sacra.
Celerũ sacra.
Augurum iura.
Vestalium.
Saliorum.
Fœcialium.
Pontificum.
Numa regis summa virtus & auctoritas.
Ciuilia Numa instituta.

Diximus Romulum, lege de plebis officio exercitioque lata, ciuibus plebeis ingenuis agriculturam commendasse, opificiaque, atque artes manuarias vrbanas libertinis, atque pauperibus inquilinis imposuisse, qui vix ciuium numero habebantur. Immo non ciuibus, sed peregrinis dumtaxat atque seruis, si Dionysio credendum est: nam asserit Romulum sellularias, vt appellat, atque sordidas artes à ciuibus ingenuis penitus remouisse, seruis ac exteris tractandas tradidisse, diuque Romanis pudori fuisse similia opificia. Et lib. VI. dicit, de lustro VII. verba faciens, Romanorum nemini cauponariam, aut operosam artem tractare licuisse; ideoque in censum non receptos mercatores, sordidósve artifices. Quòd si Romuli institutum illud tale prorsus fuit, vt ciues Romani omnes præter agriculturam & militiam nil exercerent, vt videtur velle Dionysius; profectò non diu legem istam in vsu permansisse existimo. Quid enim de ciuibus egenis asyli beneficio in ciuitatem acceptis atque libertinis dicendum? qui nec agros habebant, neque ad militiam agriculturámve erant idonei? quales in exulum fugitiuorumq; illo confluxu plurimos fuisse verisimile est, qui operario tantùm quæstu, artibusque licet sordidis, ciuitati tamẽ necessarijs, vitam sustentare possent. Hos quidem ciues fuisse fatendum erit, sed ob artium sordes & quæstus infamiam, ab ingenuis ciuibus, de quibus Dionysius loqui videtur, semper fuisse secretos non negauerim: & propter ignominiam non vocatos ad militiam, nisi cogente necessitate, constat. Sic ferè neque à censoribus, nisi capite, operariam illam plebis multitudinem censeri propter inopiam solere, atque tributi onere expertem fuisse rationi cõsentaneum, atque etiam ex historia colligere est. Nam sæpiùs censores, in condendo lustro, ingenuorum dumtaxat ciuium in tabulas relatorum, numerum, exceptis proletarijs & capitecensis, prodidisse, exemplis doceri posset, & in annalibus nostris demonstrabo. Iam verò cùm

Romuli lex de plebis officio exercitioq; vt intelligenda.
Artes sellulariæ, sordidæ, ac seruiles.
Dionysij locus conciliatus.
Libertinos ac operarios ciues quidem fuisse, sed nõ ingenuos.
Qui ciues à militia immunes.

serui

Serui ob virtutes libertate & ciuitate donabantur.

serui frequentissimè ob ingenium, industriam, atque artes suas libertate & ciuitate donarentur, nec minùs peregrini indies ob similes virtutes ciuitatem adipiscerentur, sanè non videntur confestim à suis consuetis exercitijs abstinuisse, & ad agriculturam transijsse. Vix enim Latium omne atque Etruria vel Romuli ciuibus ad agriculturam satis fuisset, quos

Quot ciues ad militiam aptos Romulus moriens Vrbi reliquerit.

etiam ad militiam aptos vltra quingenta millia ipsum morientē reliquisse Dionysius idem asserit. Quapropter doctissimi Sigonij sententiæ non illubenter accedo, qui infimā ciuium plebem, non in agris colendis occupatam fuisse, sed in vrbe mechanicis artibus operam dedisse opinatur: quod ipsum etiam multis argumentis probat. Quinimo si diligentiùs veterum scripta consideremus, fit prorsus verisimile, Romulum, si nō ab initio, certè postmodum, ciuitate crescente, vrbanam pauperum ciuium multitudinem ad vrbana etiam opificia admisisse: vel Numam Pompilium regem, quem ex Plutarcho, Plinio, alijsque in-

Artificum ex plebe vrbana collegia.

telligimus artificum, opificumque collegia ex plebe ciuium vrbana instituisse: quemadmodum sacra sacerdotum collegia, ex patriciorum nobiliorumque ciuium corpore ordinauerat, ingenua interim plebe ab initio ad agriculturam destinata. Scribunt enim in eius vita Dionysius & Plutarchus, ipsum agros Romanos finibus primùm terminasse, atque in pagos diuisisse; agrum verò publicum regium, quem Romulus armis sibi comparauerat, egenis ciuibus æqualiter distribuisse; ex Romuli instituto singulis bina iugera diuidendo;

Agriculturæ studiū vt commendatū Romanis fuerit.

vt tanto maiorem ciuium multitudinem ab armis atque egestate, ad pacis & agriculturæ studium traduceret; & adeò omnibus, lege Romuli ad agriculturā destinatis, ciuibus, rem rusticam commendasse; vt solertes & gnanos honoribus & præmijs ad labores excitârit, pigros atque inertes ignominia ac pœnis castigârit. Atque adhuc reperiuntur præceptorum ac legum eius ea de re quædam vestigia apud auctores. Insuper ad hoc idem studium non solum honoribus, sed etiam religione obstrinxerant plebem ambo Reges. Etenim vt ante Numam agriculturæ obseruandæ caussa Palilia, Cerealia, Lupercalia, Fratrum arua-

Sacra propter agriculturam instituta.

lium sacra à Romulo fuere introducta: ita Numam cōstat, rei rusticæ commendandæ caussa, inuenisse Terminalia, Fornacalia, Fordicidia, Vinalia, Meditrinalia, Rubigalia, aliaque plurima sacra, quæ fastis pontificalibus adscripta sunt. Nec minùs deorum præsidentium

Dij agrorum præsides.

agris, & propter fructus propiciandorum nomina excogitasse, vt Rubigum, Terminum, Spiniensem, Nodotum, Seium, Segestam, Tutulinam, Volutinam, aliaque infinita rurum vana numina, quæ ex M. Varrone D. Augustinus alijque diffusè recensent, atque sugillant. Instituit etiam, vt auctor est Cassius Hemina, far torrere sacrorum gratia; ex vite putata dijs libare, mola salsa supplicare, deos lacte & fruge colere, vt his cæremonijs sacrificijsque maiore in pretio res rustica haberetur. Nunc satis dictum, quò pacto plebem rusticam Numa post Romulum ad opus instruxerit; addendum igitur est, vt vrbanæ ciuium multitudini, quibus agri non erant, rectè etiam cōsuluerit. Quod eius Institutum inter alia, vt præclarissimum, & maxima admiratione dignum, laudat Plutarchus. Nam cùm ciuitas, Sabinis receptis, duorum populorum esse videretur, atque idcirco contentiones assiduæ diuersarum partium nascerentur; vt discordiarum semina extirparet Numa, & differentiam illam aboleret, qua ciuium alij Quirites à Curibus & Tatio, alij Romani à Roma vel

Collegia vrbaniarum ciuium concordiæ, & discordiæ tollendæ caussa instituta.

Romulo dicebantur; omnem vrbanam ciuium multitudinem in partes plures resciſsam, per opificum genera in variarum artium collegia distribuit. Antiquissima hæc tunc in vrbe collegia exorta sunt tibicinum, architectorum, aurificū, fabrûm æratiûm, tinctorum, sutorum, cerdonum, & figulorum. Reliquas verò artes simul commiscens in vnum colle-

Collegia artificum.

Sodalitates, conuentus & sacra collegiorū.

gium reiecit: quibus omnibus cùm sodalitates & conuentus, & sacra vnicuique generi apta tradidisset, differentiam istam Romanorum Sabinorumque ciuium facile deleuit, & obliuione sustulit; quemadmodum pulchrè Plutarchus declarauit. L. Florus tamen velle videtur Ser. Tullium regem, qui censum primus instituit, collegiorum quoque auctorem fuisse. Plinius tamen Plutarcho adstipulatur, qui septimum figulorum collegium à Numa

Æris signandi vsus antiquissimus.

constitutum esse affirmat lib. xxxv. cap. xv. Item, æris signandi antiquitatem vrbi æqualem esse declarans, docet eius rei caussa tertium collegium fabrûm ærariûm à Numa rege

Tibicinum collegium.

institutum fuisse lib. xxxiv. cap. i. Nec dubito quin & tibicinum, qui sacris publicis præstò forent, collegium primum ab eodem Numa religionis conditore originē traham; quod antiquissimum in Vrbe fuisse testantur Liuius lib. viii. Val. Max. lib. ii. cap. v. M. Varro,

Ser. Tulliū regem collegia diuisisse & in classes redegisse.

Festus, Censorinus, & Ouidius in Fastis. Quapropter malim existimare Ser. Tullium regem plebem vrbanam per artium collegiorumque discrimina in tabulas censorias potiùs redegisse, quàm ipsa primùm collegia constituisse. Atque ab eodem numerum quoque collegiorum auctum fuisse in tanto Vrbis ac ciuium incremento nō negauerim. Crescente namque populo, alia subinde collegia inter plebem inuenta, & aliquoties etiam sine pu-

Sponte exorta & illicita vel legia S. C. sublata.

blica auctoritate exorta sunt: sæpius etiam pleraque, quia cōtra remp. videbantur esse, varijs Senatusconsultis ac legibus sublata, teste Asconio Pædiano in Cornelianam. Qui & in Pisonianam scribens ait, L. Cæcilio, Q. Marcio coss. idem accidisse, & S. C. collegia

sublata

sublata fuisse quæ aduersus remp. esse videbantur, ludosque simul discussos esse, quos magistri collegiorum facere solebant, sicut magistri vicorum faciebant compitalitios prætextati. Post nouem deinde annos P. Clodium trib. pl. non solum lege lata restituisse ista collegia, sed etiam alia noua adiecisse ex omni fece ac seruitio Vrbis. De qua item re increpat Clodium ac Pisonem Cicero in eadem oratione. Verùm hæc annales nostri locis suis exactius proferent. Iura autem veterum ac legitimorum collegiorum bellè à Caio Iurisco. sunt explicata, XII. tab. leges interpretante. Vbi his lege potestatem fieri dicit, pactionem, quam velint, sibi ferre: dum ne quid ex publica lege corrumpant. Eorum item proprium esse ab antiquo res habere communes, ad exemplum reip. arcam communem, & actorem, siue syndicum, per quem tanquam in repub. quod communiter agi fierique oportet, agatur & fiat.

Collegiorum legitimorum iura & priuilegia.

Atque hæc quidem de Numæ Pompilij regis institutis ferè reperimus apud auctores, quibus ille religionem atque politiam Romanam, Romuli legibus emendatis, formauit exactiùs; & ciuitatem à militari ferocia barbarieque ad religionis æquitatisque studium, pace vndique parta, traduxit. Eademque ipsum, aliaque plurima Romuli exemplo legibus ad pop. latis, diligentiùs sanxisse in perpetuum, Liuius, Dionysius, Plutarchus alijque auctores sunt. Quas quidem duabus tabulis publicasse, in vna nempe religionis leges, in altera quæ ad ius ciuile pertinent, ferè colligere possumus ex Sex. Pompei fragmentis, ex qui-

Leges Numæ Regis.

„ bus ex Numæ secunda lege secundæ tabulæ hæc verba citantur. Quid horum fuit vnum
„ iudici, arbitróve, reóve, eo die diffensus esto. Eas autem leges nunc expromere institutus ordo postulat. Atque primùm religionis à Numa vel institutæ, vel à Romulo sumptæ, summam exprimentes: si non omnes, quod, me Hercle, difficile atque infinitum foret, certè quas apud auctores nunc habemus, atque in primis apud Ciceronem lib. II. de leg. vbi plures de religione veteri Romanorum à Numæ legibus, vt ipse asserit, non multum discrepantes recenset: aut ex Numæ regúmve commẽtarijs, aut ex XII. tab vt plures opinantur, in quibus optimæ quæque Regum leges etiam relatæ erant. Cùm enim prius in libris de rep. asseruisset, omnium rerumpub. veterem illam Romanam fuisse optimam, leges sanè, vt ait, optimæ reip. consentaneas dare voluit. Quarum si quæ fortè in rep. non fuerint, erant tamen, inquit, in more maiorum, qui tum, vt lex, valebat. Ex ijs tamen dumtaxat nunc adducemus, quæ vel Romuli, vel Numæ fuisse, vel horum institutis quàm maximè congruere videntur. Sunt autem istæ.

Leges de religione.

Legem de deorum cultu tulit hanc. A D. *diuos. adeunto. castè. pietatem. adhibento. opes. amouento. Quei. secus. faxit. Deus. ipse. vindex. esto. Separatim. nemo. habessit. deos. néve. nouos. néve. aduenas. nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa à. patribus. delubra. habento. & Larium. sedes. Ritus. familiæ. patrumq́. seruanto. Diuos. & eos. qui. cælestes. semper. habiti. sunt. colunto. Illos. item. quos. in. cælum. merita. vocauerunt. Herculem. Liberum. Castorem. Pollucem. Quirinum. & illa. propter. quæ. datur. homini. adscensus. in. cælum. Virtutem. Pietatem. Fidem. earum. laudum. delubra. sunto. Nec vlla. vitiorum. sacra. solemnia. obeunto.*

De deorum cultu.

Legem de ferijs sacrificiorumq́; ritu tulit. FERIIS. *iurgia. amouento. easq́. in. famulis. operibus. patratis. habento. Itaque. vt. ita. cadat. in. annuis. anfractibus. descriptum esto. Certósque. fruges. certasq́. baccas. sacerdotes. publicè. libanto. Hoc. certis. sacrificijs. ac. diebus. Idemq́. alios. addes. Vbertatem. lactis. fœturæq́. seruanto. Idq́. ne. committi. possit. ad. eam. rem. & rationem. cursus. annuos. sacerdotes. finiunto. Quæq́. cuiq́. diuo. decora. grataq́. sint. hostia. prouidento.*

De ferijs & sacrificijs. Fasti.

Legem de spolijs consecrandis tulit, cuius quædam verba extant apud Sex. Pompeium lib. XIII. Quamuis legislatoris ipsius nomen in vulgatis libris ibi perierit, legaturque perperam, compelli Reges; pulchrè tamen id emendatum est ab doctissimo viro Antonio Augustino, qui ita locum Sex Pompei restituit. Esse etiam Pompilij regis legem opimo-

De spolijs opimis.

„ rum spoliorum talem: CVIVS *auspicio. classe. procincta. opima. spolia. capiuntur. Ioui. Fere-*
„ *trio darier. oporteat. & bouem. cadito. qui. cepit. ære. ducenta. Secundo. spolio. in. Martis. aram.*
„ *in. campo. solitaurilia. vtra. voluerit. cadito. Tertia. spolia. Iano. Quirino. agnum. marem. cadi-*
„ *to. centum. qui. ceperit. ex. ære. dato.*

Legem de sacerdotum generibus ac officijs tulit. DIVIS. *alijs. alij. sacerdotes. omnibus. pontifices. singulis. flamines. sunto. Virgines. Vestales. in. vrbe. custodiunto. ignem. foci. publici. sempiternum. Quoque. & priuatim. & publicè. modo. ritusq́. fiant. discunto. ignari. à. publicis. sacerdotibus. Eorum. autẽ. duo. genera. sunto. Vnum. quod. præsit. cæremonijs. ac. sacris. alterum. quod. interpretetur. fatidicorum. & vatum. effata. incognito. quum. senatus. adsciuerit. Interpretes. autem. Iouis. optimi. Maximi. publici. augures. signis. & auspicijs.* * *postera. vidento. disciplinam. tenento. Sacerdotes. vineta. virgetaq́. & salutem. populi. auguranto. Quiq́. agent. rem. duelli. quiq́. populare. auspicium. præmonento. ollisq́. obtemperãto. Diuorum. iras. prouidento. ijsq́. parento. cælíq́. fulgura. regionibus. ratis. temperanto. Vrbemq́. & agros. & templa. liberata. &.*

*De sacerdotijs. Pontifices, Flamines, Vestales. Sacerdotum publicorum duo genera. Augures. In Ciceroni perperam * postea.*

Faciales.
Fœderis feriendi ritus.
Paterpatratus.
Verba solennia fœcialium in fœdere feriundo.
Diespiter. Porcus.

rata.& effata.habento. Quæq̃.augur.iniusta.nefasta.vitiosa.diráve.dixerit.irrita.infectaq̃. sunto. Quiq̃.non.paruerit.capitale.esto. Fœderum.pacis. induciarum. fæciales. oratores. iudicésve.sunto. Fœdera.publica.fæcialis.legatus.hisce.ritibus.facito.iungitoq̃. Fæcialis.regem.rogato.iubeátne.se.cum.patre.patrato.populi.N.fœdus.ferire. Rege.iubente. sagmina.poscito atque.ex.arce.graminis.herbam.puram.tollito.regemq̃.rogato. faciátne.se.regium.nuncium.populiq̃.Rom.Quiritium.vasa.comitesq̃.suos.Rege.sine.fraude.sua.populiq̃. Rom.Quiritium. faciente patrempatratum.legito.qui verbena.caput.capillosq̃.tangens.ad.iusiurandum.patrandum.fœdus.solemnibus.verbis.peragat.legesq̃.conditas.recitet. Inde.hisce.ritibus.verbisq̃. fœdus fæcialis.sancito. Audi.Iupiter. Audi.paterpatrate populi. N. audite.populus.N.vt.illa. palam.prima.postremáve ex.illis.tabulis.ceráve. recitata.sunt sine.dolo. malo. vtique. ea. hic. hodie.rectissimè.intellecta.sunt.illis.legibus.populus.Rom.prior non.deficiet. Si.prior.defecerit.publico.consilio.dolo.malo.tum. Diespiter.pop. Romanum.sic. ferito. vt. ego. hunc. porcum. hodie.feriam.tantoq̃.magis.ferito.quanto.magis.potes.pollesq̃. Quibus.dictis.porcum.saxo.silice.percutito. Atque eo ritu pacem cum vicinis populis fecisse Numam verisimile est: eodemque Tullum Hostilium successorem eius cum Albanis fœdus iunxisse docet pulchrè Liuius libro primo. Nec vlla vetustior fœderis memoria est, factaque sunt deinceps ex hisce Numæ legibus eodem ritu fœdera alia omnia. *Prodigia.portenta.ad.Etruscos. & .aruspices.si senatus iusserit, deferunto. Quibus.diuis.creuerint.procuranto. Idemq̃.fulgura.atq. obstita.pianto. Nocturna.mulierum.sacra.ne sunto.præter.illa.quæ.pro.populo.ritè fient. Neve.initianto.*

Aruspices.
De nocturnis sacrificijs.

De expiationibus.
* est in vulg.
De sacrilegio, periurio, incestu.
* violantis alias, forte melius.

Legem de sacrorum atque expiationum ritu tulit. S A C R V M. *commissum.quod.neque. expiari.poterit.impiè.commissum.* esto.quod.expiari.poterit.publicè.sacerdotes.expianto. Ex. patrijs.ritibus.colunto.optima Sacrum.sacróve.commendatum.qui.clepserit.rapseritve. parricida.esto. Periurij.pœna.diuina.exitium.humana.dedecus. Incestum.pontifices.supremo.supplicio.sanciunto. Impius.ne.audeto.placare.iram.deorum. Sanctè.vota.reddunto. Pœna. *violati. iuris. esto. Ne.quis.agrum.consecrato. Auri.argenti.eboris.sacrandi.modus.esto.sacra. priuata.perpetua.manento.*

De modo sacrandi.
De dijs manibus.

Legem de manium religione & iure tulit. D E O R V M. *manium.iura.sancta.sunto. Hos. leto.datos.diuos.habento. Sumptum.in.illos luctumq̃.minuunto.*

De iure sepulchrorum & funerum sumptibus.

Legem postumiam de sepulchrorum iure & funerum sumptibus tulit. V I N O. *rogum. ne. respergito.* Eam verò citat Plinius lib. XIV. cap XII. & Numæ postumiam legem appellat. Quin plures eiusdem generis tulerit, quibus deorum manium religionem, atque sepulchrorum iura constituit, & funerum immodicos sumptus coërcuit, dubio procul est: testantur enim idipsum Liuius, Plutarchus, Ouidius, Macrobius, alijque quemadmodum nos alibi latiùs docebimus. Quapropter ab eius institutis non abhorrere videntur & illæ leges, quas Tullius loco suprà memorato adducit ex XII. tabulis, Solonis item legibus ferè conformes. H O M I N E M. *mortuum.in.vrbe.ne.sepelito.néve. vrito. in. locóve. publico. sepulchrum.fieri.ne.quid.iuris.esto. Modus.sumptus.rogum.facito.asciâ ne.polito. lectos. plures.acerráve.vnctiones.aspersionesve.sumptuosas.ne.adhibento. neve. aurum addito. Coronas.nisi.virtute partas.non.imponito. Seruile.corpus.ne.inungito. Homini.mortuo.ne.ossa.legito.quo.post funus.fiat. Mulieres.genas.ne.* radunto.néve.lessum funeris.ergo.habento. Vltra.decimum.mensem.luctum.ne.protrahito. Ploratus. & . lamentationes. in. funere. sublata. sunto.* Eiusdem est generis quam Sextus Pompeius citat ex Numæ regis legibus. S I *hominem. fulminibus.occisit.ne.supra.genua.tollita.* Videtur tamen eo loco legendum esse: S I. *hominem. fulminis.vis.occisit.* At supra genua tollendum tale cadauer esse negat; significans sine rogo vel tumulo mox terra obruendum esse. Quod alibi declarat idem Numa cùm dicit: Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.

* carpunto, alias.
Sex. Pompeius.

Atque hæc de religione Romanis per Numam fere constituta: Ciuiles autem eius leges, quamuis plurimas tulerit, paucas tamen reperimus. Nam quæ apud Gellium leguntur, inter sacras, & expiatorias referri poterunt, vt illa lib. IV. cap. III. P E L L E X. *ædem. Iunonis.ne.tangito.si.tangit.crinibus.demissis.Iunoni agnum.fœminam.cædito.* Item illa: M V L I E R. *post obitum.mariti.infra.decem.menses.nubere.volens.prægnantē.vaccam.immolato.*

Expiatoria leges.

De fœtu seruando.

Legem postumiam alteram de humano fœtu seruando tulit. M V L I E R E M. *quæ prægnans.mortua.est.ne sepelito.néve.vrito.antequam partus.excisus.fuerit. Qui.contrà.faxit. spem.animantis.cum.grauida.peremisse.videbitur.* Vide. l. 2. ff. de mortuo inferendo.

De prædijs finiundis.
Terminus sacer.

Legem terminalem de prædiis finiundis tulit. V T I. *quisque. in. agrorum. suorum. finibus.lapides.Ioui.Terminali.consecraret.sacraq̃.quotannis. ibidem.faceret. Si.verò.quis.per. fraudem.terminum.mouisset.lege.Terminali.impunè.tanquam.sacer.occidi.posset.* Auctores sunt Dionysius, Plutarchus & alij. Lex deinde translata est in XII. tabulas his ferè verbis: *Qui.terminum.exarasit.ipsus. & boues.sacri.sunto.*

De pactis.

Legem de pactorum iure tulit. V T I. *contractus.dubij. & .sine.testibus.facti.fide ac.iureiurando.*

iurando.terminarentur. Vtique. magistratus. ac. iudices. in. dubijs. caussis. ex. alterius. partis. fide. &. sacramento. suam. interponerent. sententiam. Dionysius, Liuius, Plutarchus, & alij.

Legem de incestu tulit. VT I. *virgo. Vestalis. stupri. conuicta. ad. portam. Collinam. viua. defoderetur. Qui. vitiasset. virgis. in. foro. ad. mortem. caederetur.* Dionysius, Plutarchus, Liuius, alijque. Legem ab Albanis translatam nonnihil immutasse videtur Numa Rex. Illi enim in stupro depræhēsas Vestales virgines simul cum vitiatore virgis ad mortem cædebant publicè. Numa verò morte quidem expiandum crimen in Vestali esse iudicauit; sed ita vt viua sepulta, diem suum miserrimis in tenebris obiret. De incestu Vestalium.

Legem de potestate patrum in filios tulit. VT. *si. pater. filio. concesserit. vxorem. ducere. futuram. bonorum. ac. sacrorum. iuxta. leges. participem. patri. postea. nullum. ius. vendendi. filium esset.* Auctores Liuius lib. II. & Plutarchus in Numa. Atque hac lege Romuli quam suprà retuli temperatam cognoscimus. Iniquum namque Numæ videbatur eam mulierem enim seruo congredi, quæ priùs vt libero nupta fuerat. De patria potestate.

Legem de paricidio tulit. SI. *quis. hominem. liberum. dolo. sciens. morti. duit. paricida. esto.* Citat legem istam his verbis Sex. Pompeius. De homicidio.

Legem de perduellione tulit. SI. *quis. aduersus. remp. faciundo. Regis. magistratúsve. populive. maiestatem. hostili. animo. lædat. perduellis. esto* Hanc, cum alia superiore de paricidio, priùs à Romulo latam, retulisse, atque ita declarasse videtur Numa, vtramque insuper eadem capitali pœna sanxisse, hoc modo: DVVMVIRI. *iudicent. si. à. II. viris. prouocárit. prouocatione. certato. si. vincent. caput. obnubito. infelici. arbori. reste. suspendito. verberato. vel. intra. pomærium. vel. extra. pomærium.* Vtraque lege reus fuit primus M. Horatius Tergeminus, sorore interfecta paricida factus, atque item perduellis, quia cædem istam in conspectu Regis, atque pop. Romani perperràrat. A IIviris igitur, quos Tullus Hostilius Rex, secundùm legem iudices fecerat, damnatus, ad pop prouocauit; cuius comitijs absolutus, ac liberatus est. Auctores Liuius, Dionysius, Cicero in Rabitiana & Miloniana. De perduellione. II viri. perduellionis.

Atque his ferè, similibúsve institutis ac legibus Numa Rex pulchriorem in remp. Romanam induxit ordinem, quam quiuis, in priuatam domum posset, optimus paterfamilias: adeò vt nec foris bello, nec domi discordijs, seditionibúsve, ipso regnante, vnquam laboratum fuerit. Tam longè enim aberat finitimorum hostilis omnis cogitatio, extremíve belli metus vniuersus; vt non aliū sibi, quàm Numam Regem, ac Romanos, arbitrum vicini populi quærerent, si quæ de grauibus rebus inter ipsos esset controuersia. Ipsi etiam ciues, in clara vita nobilissimi Principis virtutem summam intuentes, ad frugalitatem & modestiam vltrò simul impellebantur, Regis iustissimi instituta, ac leges, tanquam optimi patris amica consilia, vnanimi consensu acceptantes. Numa pacificus.

ANN. P. R. C. LXXXI.

Numa. Pompilius. Pomp. f. Sabinus. Rex. mortuus. est.

REGNI videlicet sui anno XLIII. cùm excessisset annum vitæ LXXX. sicut Dionysius est auctor, & Plutarchus alijque consentiunt, præter Eutropium, qui annos XLI. regnasse scribit. Huic adstipulantur item recentiores Eusebius & Cassiodorus. Vt autem perpetuo fortunæ propitiæ cursu est vsus; ita & sensibus integris extremam ætatē attigit, facillimaque morte sensim senio deficiens obijt, quemadmodum ex Pisone referunt Dionysius & Plutarchus. Vnam habuisse vxorem Tatiam, T. Tatij Regis filiam, ex eaque filiam vnam Pomponiam, Gn. Gellius auctor est: eandemque Numæ Marcio Pont. Max. nuptam fuisse consentiunt omnes: ex eaque natum Ancum Marcium, qui quartus Romæ postea regnauit. Alij plerique præter filiam, quatuor etiam filios superstites reliquisse Numam tradunt, à quibus nobilissimarum aliquot familiarum origines promanasse volunt. Defunctum funere, & luctu publico, insignique monumento populus honorauit: elatus enim patriciorum humeris, magna pompa ordinibus cunctis prosequentibus, vt ipse cauerat, extra Vrbem, trans Tiberim, sub Ianiculo, ne contra leges facere videretur, sepelitur, duabus arcis lapideis factis. Quarum in altera corpus eius conditum, in altera sacrorum legumque politici, ac rituales libri ab ipso conscripti claudebantur, ex antiquo legum latorum more, qui tabulas suas monumento secum inferre consueuerunt: vti Plutarchus auctor est. Vide Dionysium & alios antè addductos. Numa Regis mors. Vxor Numæ Tatia. Pomponia filia. Ancus Marcius nepos. Quatuor filij Numæ. Funus regium. Sepulchrum sub Ianiculo trans Tiberim. Libri Numæ Regis.

ANN.

ANN. P. R. C. LXXXII.

TVLLVS. HOSTILIVS. REX. III.

Tullus. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. rex. populi. iussu. &c. patrum. auctoritate.

Tullus Hostilius.
Medullia vrbs.
Hostus Hostilius auus Tulli Regis.
Corona frondea fortitudinis ergò.
Hersilia.
Hostus, Hosti filius ex Hersilia bulla aurea & prætexta à Romulo donatus, pater Tulli Regis.
Regum insignia.

DEFVNCTO Numa rege ad patrum interregna denuò reuersa est reip. Romanæ administratio. Et post aliquot interreges vniuersæ ciuitatis consensu delatum vltrò in honorem virtutis, regnum suscepit Tullus Hostilius tertius Romanorum Rex anno Vrbis conditæ XXCII. Olympiadis XXVII. anno secundo, qua vicit Eurybates, imperante Athenis Leostrato, quemadmodum Dionysius lib. III. antiquitatum scribit. Erat oriundus oppido Medullia, quod ab Albanis olim in Latio conditum, Romulus deditione captum, fecerat Romanorum coloniam, anno Vrbis quinto circiter. Inde auus Tulli Regis Hostus Hostilius vir nobilis ac bellica virtute clarus Romam migrauerat: cuius clara bello Sabino pugna sub arce fuerat, Liuio & Dionysio auctoribus: quiq; vt refert Plinius lib. XVI. cap. IV. frondeam à Romulo coronam acceperat, quòd primus Fidenas irrupisset. De eodem quoque Macrobius Saturn. lib. I. sic ferè scribit: „Vetustatis peritissimi referunt, in raptu Sabinarum vnam mulierem nomine Hersiliam, „dum filiæ adhæreret simul raptam. Quam cum Romulus Hosto cuidam ex agro Latino, „qui in Asylum eius confugerat, virtute conspicuo, vxorem dedisset, natum ex ea puerum „antequam vlla alia Sabinarum partum ederet; cumque quòd primus esset in Hostico pro- „creatus Hostum Hostilium à matre fuisse vocitatum; & eundem à Romulo bulla aurea, & „prætexta insignibus honoratum. Is enim cum raptas ad consolandum vocasset, spopon- „disse fertur, se eius infanti, quæ prima sibi ciuem Romanum esset enixa, illustre munus da- „turum. Hæc quidem Macrobius. Quare miror Valerium Max. lib. III. cap. IV. scribere, cùm nobili admodum stirpe fuerit natus Rex Tullus Hostilius, incunabula eius agreste tugurium cepisse, adolescentiam eiusdem in pecore pascendo occupatam fuisse, validiorem ætatem imperium Romanum rexisse ac duplicasse. Hic autem primus Regum Romanorum, vt quidam volunt, sellam curulem, lictores, togamque pictam vsurpauit, quod alij ad Romulum, alij ad Tarquinium Priscum referunt.

Idemq. disciplinam. militarem. formauit. Ianum. à. Numa. Rege. clusum. aperuit. &c. prolatis. imperij. Romani. finibus. ex. auctoritate. collegij. Pontificum. Vrbis. pomœrium. produxit.

Tullus Rex disciplinæ militaris auctor.
Numæ dissimilis Tullus & Romulo ferocior.

AVCTOR est L. Florus lib. primo, cap. III. Tullum Hostilium Regem disciplinam militarem omnem, artemque bellandi condidisse: atque mirum in modum exercitata iuuentute Romana, prouocare ausum Albanos, atque diuturnam pacem cum vicinis habitam infringere non dubitasse. Itaque Iani portas, quas Numa in signum pacis vndique partæ clauserat, ipse moto bello primus aperuit. T. Liuius verò non solùm proximo Regi Numæ dissimilem scribit fuisse Tullum, sed etiam Romulo ferociorem, cum ætas, viresque, tum auita quoque gloria animum eius extimularent. Ad quod respexisse videtur Virgilius Æneidos VI. cùm dicit:

—— —— *Cui deinde subibit,*
Ocia qui rumpet patriæ, residesq; mouebit
Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
Agmina.

Senatum & equites auxit.
Cælius mons Vrbi adiectus.
Curia Hostilia.
Tulli Regis in populum liberalitas.

Domitis itaque Albanis, vrbeque eorum diruta, & populo Romam translato, senatum & equestrem ordinem nouis ciuibus allectis adauxit, legiones veteres eodem supplemento expleuit, & nouas etiam conscripsit. Atque ita duplicato ciuium numero, Vrbis etiam pomœrium, adiecto Cælio monte, Romano ritu ampliauit. Qui, vt frequentiùs habitaretur, eodem migrauit, & curiam, quæ ab ipso Hostilia dicta est, inibi ædificauit. Plebem quoque noua liberalitate sibi deuinxit. Quos enim Romulus & Numa Pompilius agros regijs sacrificijs ac sumptibus reseruârant, propriaque Regum sors atque possessio habebantur, eos Tullus Rex inter ciues inopes diuisit, professus patrimonium sibi sufficere in sacrificia, impensasque domesticas. Auctores sunt Liuius, Dionysius & alij iam dicti.

Quamuis

Quamuis plures leges Tullum Regem tulisse verisimile sit in diuturno XXXII. annorum regno, vix quicquam tamen de ijs proditum memoriæ reperio. Vnam refert Dionysius, quam ad sua vsque tempora in perpetuam Horatiorum fratrum gloriam durasse scribit, ea talis est: *VTI. quoties. nascantur. trigemini. alimenta. ex. publico. vsque. ad. pubertatem accipiant.* Hostilia lex de trigeminis.

ANN. P. R. C. XXCVII.

Tull. Hostilius. Hosti. F. Hosti. n. Rex. ann. xxcvii. de. Albaneis. //. //. //.

ANNO regni sui sexto bella resumpsisse Tullum Regem, ac Ianum aperuisse Eusebius auctor est in Chronico. Nam senescere ciuitatem ocio ratus, vndique materiam excitandi belli quærebat. Primùm igitur Albanos vicinos & consanguineos aggredi est ausus: quod bellum res vtrimque raptæ, & incassum ex ipsius voto repetitæ suscitauit, atque ciuilissimum; quasi inter parentes natosque, Troianam vtramque prolem (cùm Lauinium ab Troia, ab Lauinio Alba, ab Albanorum Regum stirpe oriundi Romani essent) magno partium studio parabatur. Euentus tamen belli, quando acie non est certatum, minùs miserabilem dimicationem fecit. Controuersia namque Imperatorum ex consensu, sine multo sanguine, tergeminorum hinc inde fratrum pugna finita est: qua etiam ad Romanos victoria peruenit vnius M. Horatij virtute, qui duobus fratribus amissis, solus tres aduersæ partis Curiatios memorabili duello occidit. Quod ipsum pulchrè & graphicè Liuius ac Dionysius nobis describût, ad quos studiosum lectorem, ne nimis longi hic simus, remitto. Liuius nulla triumphi facta mentione Horatium victorem, spolijs tergeminis prælatis, insignem Romam redijsse narrat. Dionysius tamen Tullum Hostilium Regem ex S. C. triumphasse scribit; cui adstipulatur Macrobius Saturnalium lib. I; Albani Lauiniensium coloni sunt, ab Ascanio Aeneæ filio primùm deducti. Quæ ciuitas à forma, & omine albæ porcæ ibidem inuentæ, Alba longa est appellata, vt cum Virgilio Propertius cecinit; Bellum Albanum. Memorabilis tergeminorum fratrum pugna. Albani. Alba ciuitas.

Et stetit Alba potens alba suis omine nata.

Triginta ciuitatum Latinarum mater fuerat, atque etiam ipsius vrbis Romæ; ante cuius incrementum Latij totius principatum semper tenuit; à Tullo demum Rege euersa, atque translatis Romam ciuibus, deleta est. De qua re vide Liuium, Dionysium lib. III. Strabonem, Stephanum & alios. Alba Latij metropolis.

ANN. P. R. C. XC.

Tull. Hostilius. Hosti. F. Hosti. n. Rex. III. ann. xc. de. Fidenatibus. //. //. //.

POST Albanum bellum subsequitur Fidenas, in cuius apparatu Tullum Hostilium Regem anno integro occupatû fuisse Dionysius asserit lib. III. Fidenatibus, qui Veientium & Metij Suffetij Albanorum ducis clanculario impulsû à societate Romana per rebellionem desciuerant, auxilio venere Veientes: Romanis autem ex fœdere priùs pacto Metius Suffetius cum Albanorum iuuentute. Qui in ipso prœlio proditionem moliens cum suis aciem Romanam deseruit, atque in proximos colles secessit expectaturus prœlij fortunam, victorique sese adiuncturus. Quo comperto callidus Rex Tullus, ne sui ob tantam defectionem destituerentur animo, magna voce suo iussu hunc facere Suffetium exclamauit, declinareque, vt hostes à tergo aggrederetur. Spes inde atque animus Romanis, metus hostibus accessit; ideoque fraus proditoris fuit irrita, penesque Romanum victoria permansit. Igitur hostibus ingenti prœlio victis, ruptorem fœderis Metium Rex Hostilius inter duos currus pernicibus equis distrahi, dilaniarique iussit; Albamque ipsam, quamuis parentem vrbis Romæ, attamẽ æmulam, dirui voluit, cùm priùs omnes eius opes, ipsumque populum, Romam transtulisset: vt consanguinea ciuitas non perijsse, sed in suum corpus redijsse videretur. Porrò deleta fuit Alba postquam stetisset annos CCXXCVII. affirmante Dionysio. Conditam verò volunt anno XXXII. post Troiam captam. A quo tempore si rationem ineas, anno Vrbis XXCIX. dirutam Albam, bellumque hoc gestum reperies. Idem Dionysius hyeme deinde elapsa Fidenates iterum prœlio victos fuisse à Tullo Rege scribit, quos compulsos intra mœnia Romanus victor fossa, valloque cinxit, adeò vt ad extremam inopiam redacti, Regis arbitrio sese dediderint. Is ad hunc modum vrbe potitus, Fidenas bellum. Metius Suffetius Romanis auxiliaturus proditionem molitur. Supplicium Metij. Alba deleta. Fidenates iterũ prœlio victi. Fidenæ captæ.

D titus,

Tulli Regis moderatio & clementia.

titus,affectis supplicio defectionis auctoribus,reliquis omnibus dedit veniam,permittens eos bonis suis frui. Ac ne statu quidem reip.mutato dimisit exercitum,iterumque triumphans Vrbem inuectus,votiuas dijs mactauit victimas. Hæc ferè de isto bello Dionysius exactè omnia describens, ex quo colligimus etiam anno post Albam dirutam sequenti, Vrbis xc.videlicet,de Fidenatibus triumphatum fuisse.

ANN. P. R. C. XCI.

Tull. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. Rex. ann. xci. iii. de. Sabineis. //. //. //.

Sabinum bellum.

ALBANVM atque Fidenas bellum excepit Sabinum propter prædas vtrimque actas, negotiatoresque compræhensos ad Feroniæ fanum mercatu frequenti. Cumque res nequicquam repeterentur, vterque populus summis viribus bellum parare, hostemque præuenire conabatur. Occupat Tullus in agrum Sabinum transire, vbi primò prœlium dubium,donec noctis interuentu diremptum est, neutrò inclinante victoria. Sequentibus verò diebus considerata vtrimque cæsorum sauciorumque multitudine non libuit armis experiri denuò,sed relictis castris discessum est. Nec ampliùs quicquam eo anno tentatum; postero, bellum instauratum maioribus copiis. At vicit Sabinos altero ingenti ad Eretum prœlio Tullus,in quo cùm acies Romana declinaret, Saturno atque Opi solemnes ferias vouit,magnaque cæde,castris etiam hostium expugnatis, victoriam retulit, ac tertiò triumphauit,vt auctor est Dionysius lib. iii. Liuius quidem belli Sabini ac prœlij,victoriæque vnius ad siluam Malitiosam meminit: triumphum tamen hunc, sicut & alios Tulli Hostilij omnes,omisit. Macrobius autem Saturnalium lib i. sed nescio an rectè,bis de Albanis,ac tertiò de Sabinis triumphasse Hostilium Regem scribit: Verùm hic fortasse cùm Alba diruta de Fidenatibus Tullus triumpharet,secundum de Albanis triumphum eius fuisse intelligit.

Saturno atque Opi feriæ à Tullo votæ.

Sabini.

Sabinos quidam indigenas,quidam ex Vmbris ortos, nonnulli colonos Spartanorum existimant. Antiquissimos Italiæ populos fuisse consentiunt omnes, de quorum origine quàm diuersa tradant veteres,latius videbis apud Dionysium lib.ii.antiquitatum, & Plinium lib.iii.cap xii. Agrum verò Sabinum terminârunt veteres inter Narem & Anienem, Vmbros & Latinos: licet Strabo angustiorem faciat, nempe à Tiberi fluuio ac oppido Nomento porrectum in longitudinem per cxxv.millia passuum,vsque ad Vestinos. L.Florus Adriaticum mare ferè attigisse in victoria M.Curij declarat,quem omnem Sabinorum tractum, quà Nar ambit, fontesque Velini, Adriatico tenus mari igne ferroque peruagasse scribit. Dionysius lib.antiquitatum primo ex M.Catone tradit Sabinorum fines xxxv. millia passuum à mari Adriatico abfuisse: & xxx.tantùm à mari Tyrrheno:in longitudinem vero plus minus cxxv. millia patuisse. Oppida eorum reperies apud Strabonem,Plinium,Liuium aliosque auctores.

ANN. P. R. C. CXIII.

Tull. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. Rex. ann. cxiii. incendio. absumptus. est.

Mors Tulli.

ANNOS duos & triginta cùm regnasset Tullus Hostilius,incensa domo,cum vxore, liberis,omnique familia conflagrauit; insidijs, vt quidam volunt Anci Marcij, qui post eum regnauit,iniquo scilicet animo ferentis priuatam vitam in regia stirpe,cùm Numæ Pompilij ex filia natus esset. Plures tamen consentiunt dum superstitiosè sacra faceret, ira numinis fulmine ictum fuisse,quòd non satis ritè ex Numæ Regis disciplina Iouem elicere conaretur: Quemadmodum latiùs refertur à Liuio, Dionysio, Plutarcho alijsque. Meminit item Plinius ex L. Pisonis annalium primo. Solinus autem Olympiade xxxv. Tullum Regem obijsse scribit.

ANN.

ANN. P. R. C. CXIV.

ANCVS. MARCIVS. REX. IV.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. populi. iussu. &. patrum. auctoritate.

INTEREMPTO Rege Tullo, res, vt institutum iam inde ab Initio erat, ad patres interregemque redierat: quo comitia habente, Ancum Marcium Regem populus creauit, patres fuêre auctores. Is Numæ Pompilij nepos ex filia erat: patrem enim habuit Numam Marcium Vrbi Præfectum sub Tullo Hostilio Rege, vt auctor est Tacitus libro Augustæ historiæ v. matrem, Pompiliam Numæ Regis filiam, Auum verò Numam Marcium M. Marcij Sabini filium, quem primum Pontificem Max. creauerat Numa Rex, quique in concertatione regni, mortuo Numa Pompilio, superatus à Tullo Hostilio sibimet mortem consciuit; quemadmodum Plutarchus in Numa scribit, à quo non dissentiunt Liuius, Dionysius, Florus, & auctor de viris illustrib. Ancus autem Marcius quinquennio ante mortem Numæ Regis aui materni natus regnum cepit anno Vrbis conditæ CXIV Olympiadis XXXV. secundo, qua vicit Sphærus Lacedæmonius, principatum eodem anno tenente Damasia, sicut Dionysius memoriæ prodidit. Huius item Regis bellica virtus egregia fuit: septem enim bella gessisse cum vicinis populis, Latinis, Sabinis, Volscis, Fidenatibus ac Veientibus, Liuius atque Dionysius diffusè referunt.

Numa Marcius auus paternus Anci Regis sibimet mortem consciuit.

Vrbem. legibus. ædificieisq. adornauit. &. prolatis. imperij. finibus. ex. pontificum. auctoritate. pomœrium. ampliauit.

MEDIVM erat in Anco ingenium: nam æquitate & religione auo similis; Romuli tamen memor, tempora sua Tullo potiùs, quàm Numæ aptiora videbat esse. Vt itaque Numam in pace imitaretur, sacrificiorum ac religionũ instituta, legesque, regnante Tullo propter belli occupationes paulatim abolitas sanxit, in vsum reuocauit, & tabulis propositis publicauit. Vtque à se etiam bellicæ cæremoniæ proderentur, nec gererentur solùm, sed etiam indicerentur bella aliquo ritu; ius, quo res debitè, ac palàm repeterentur, ab antiqua gente Aequicolis desumptum descripsit, atque fœcialibus tradidit: quibus Numa Rex pacem colens, vix aliud iuris vel rituum, quàm pactorum & fœderis feriundi dederat, vt antè dictum.

Sacrificiorum religionumque rituum à Numa institutos, & per bella abolitos sub Tullo, Rex Ancus restaurat.

Legem igitur de fœcialium iure & officio à Numa latam denuò Ancum tulisse, & in hunc modum ampliasse verisimile est. FOEDERVM. *pacis. belli. induciarum. fœciales. oratores. iudicésve. sunto. bella. disceptanto.* sicut ea lex apud Ciceronem lib. II. de legibus exprimitur. Addidit deinde legi post fœderis feriundi iura ac ritus à Numa traditos, res repetendi, bellique indicendi cæremonias legesque ab Aequicolis mutuatas, quas ferè tales fuisse ex Liuio cognoscimus.

Lex de iure & officio fœcialium.

FOECIALIS. *legatus. populi. Rom. ad. fines. hostium. ito. filo. laneo. caput. velato. clarigatóque. Audi. Iupiter. audite. fines. populi. N. audiat, fas. Ego. sum. publicus. nuncius. populi. Rom. iustè; piéque. legatus. venio. verbisq. meis. fides. sit. Res. homines. bonáque: per. vim. ablata. reddere. damna. soluere. auctores. sceleris. dedere. populo. Romano. mihiq. populum. N. oportet. oportebit. intra. trigesimum. tertium. diem. Tuq. Diespiter.* si ego iniustè impieque illos homines illasq; res dedier pop. Romano, mihiq; exposco, tum patriæ compotem me nunquam sinas esse. *Hac. fines. supra. scandês. hac. quicunq. ei. primus. obuius. vir. fuerit. hac. portam. ingrediens. hac. forum. ingressus. clarigato. peraequeq. Si. non. deduntur. diebus. tribus. & triginta. peractis. bellum. ita. indicito. Audi. Iupiter. & tu. Iuno. Quirine. dijq. cælestes. vosq. terrestres. vosq. inferni. audite. Ego. vos. testor. populum. N. iniustum. esse. neque. ius. persoluere. sed. de. istis. in. patria. maiores. natu. consulemus. quo. pacto. ius. nostrum. adipiscamur. Fœcialis. inde. Romam. redito. ad. Regem. acta. referto. Rex senatũ. consulito. quarum. rerum. litium. caussarũ. condixit. paterpatratus. populi. Romani. Quiritiũ. patri. patrato. populi. N. hominibus. populi. N. Quas. res. dare. facere. soluere. oportuit. populũ. N. hominesq. populi. N. cũ. eas. res. nec. dederint. fecerint. soluerint. an. illas. puro. pióq. duello. quærend. as. censeat. Senatu. bellum. decernente. fœcialis. ex. S. C. hastam. ferratam. sangui-*

Ritus cæremoniæque ad res repetendas.

Ritus cæremoniæque belli indicendi.

neam.præustam.ad.fines.hostium. ferto. &.non. minùs.tribus. puberibus.præsentibus. clarigato. Quod. populus. N. hominesq. populi. N. aduersus.pop. Rom. Quiritium. fecerunt. deliquerunt. Quodq.pop.Romanus. Quiritium.bellum.cum.populo.N.hominibusq.populi.N.iussit.esse. senatusq.populi. Romani. Quiritium.censuit.consensit.consciuit.vt.bellum.cum.populo.N. fieret. Ob. eam.rem.ego.populusq. Romanus.populo.N.hominibusq.populi.N.bellum.indico.facioq. His.dictis.hastam.in.fines.hostium.emittito.Romamq. redito.

Atque hi ritus antiquissimi ab Anco posteris traditi, legesque fœcialibus conscriptæ, quibus res publicè repeterent, bellaq; indicerent, quemadmodum Liuius lib. I. & A. Gellius lib. XVI. Noctium Atticarum cap. IV. ex Cincij lib. III. de re militari scriptis mandârunt. Eodemque modo, vt idem Liuius testatur, Rex Ancus tunc priscis Latinis bellum indixit, & ritus eosdem posteri ex eadem lege acceperunt, obseruâruntque.

Auentinus & Ianiculum montes Vrbi addi-ti. Ad hæc Ancus item Rex Auentinum & Ianiculum montes Vrbi adiecit, & ponte sublicio iunxit, traducta Romam ad habitandum multitudine, Politorio, Tellenis, Ficana, bello Latino expugnatis. Vrbem insuper muro, Quiritiumq; fossa complexus est. Nec Vrbem solùm sed & agros, finesque Romanos adauxit; nam siluam Mæsia Veientibus ademptam, vsque ad mare imperium protulit. *Ostia colonia Romana.* Ostiam quoque coloniam XVI. ab Vrbe lapide, in ripa Tiberis, & maris littore duxit, factis ibidem salinis. vicinasque siluas ad vsum nauium publicauit; iam tum videlicet præsagiens animo, futurum vt totius mundi opes & commeatus illo, veluti maritimo Vrbis hospitio reciperentur. E salinis autem suis primus salis modia sex millia in congiario dedit, vt apud Plinium legimus lib. XXXI. cap. VII. *Primum congiarium populo datum.* Carcerem & hic Rex primus ad terrorem increscentis audaciæ media Vrbe ad forum ædificauit. *Carcer primus.* Vide de his Liuium, Dionysium, L. Florum, Auctorem de viris illustribus, & alios.

ANN. P. R. C. CXV.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. ann. cxv. de. Veientibus. //. //. //.

EBELLIS quæ gessit Ancus Marcius Rex, vnum dumtaxat Latinum describit Liuius, ex quo multis oppidis debellatis, varijsque expeditionibus victor, triennali bello ingentem prædam reportauit: sed nullam mentionem triumphi facit Liuius. Ceterùm aliquantò latiùs Anci res bellò gestas recenset Dionysius. Post Latinos enim deuictos, Fidenates rebellantes subegisse dicit, ac deinde Sabinos. Postea Veientes bis vicisse, proque bello peracto, captis hostium castris, triumphali pompa per Vrbem ad deorum templa inuectum scribit. Inde Volscos aggressum; Velitris obsessis, eos ad deditionem & fœdus compulisse.

STVDIOSO LECTORI.

Fragmenta marmorum Capitolinorum hoc loco incipiunt. Quæ igitur in hoc opere deinceps maiusculis, hoc modo, literis capitalibus impressa inuenies; ea ex Capitolinis, alijsq. antiquis marmoribus, vel nummis, ad verbum excerpta, & descripta putato.

ANN. P. R. C. CXX.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. II. ann. cxx. de. SabINEIS. //. //. //.

POST Volscos deuictos alterum bellum cum Sabinis denuo exortum esse Dionysius tradit, quos ingenti & cruento prœlio, multis vtrimque cadentibus victos, castris insuper exutos fuisse scribit. de his Ancum triumphasse, non nisi ex paucis fragmentorum Capitolinorum, vt vides, literis colligere possumus, cùm Dionysius solummodo triumphi post victos Veienses mentionem faciat. Posset autem de Latinis quoque intelligi hoc fragmentum (INEIS. enim solùm legitur) nisi Latinum bellum Veienti prius fuisse, idem auctor indicaret, & vltimum Anci triumphum istum esse, Capitolinum marmoris fragmentum non ostenderet.

ANN.

ANN. P. R. C. CXXXVII.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. hoc. anno. mortuus. est.

OBIIT, vt Solinus & Dionysius referunt, Olympiade prima & quadragesima, regni sui anno XXIV. Idem testatur Liuius: Iuniores tamen Eusebius, Cassiodorus & Eutropius XXIII. tantùm annos regnasse scribunt; neque de mortis genere quo perijt, quicquam certi ex auctoribus colligere possumus. Liuius filios duos reliquisse scribit, neque quid præterea. Dionysius nil ampliùs quàm mortuum, & XXIV. annos regno potitum. Auctor de viris illustribus immatura morte præreptum dicit. Plutarchus violenter perijsse videtur existimare, cùm tradat Numæ successores omnes, præter vltimum, qui in exilio consenuit, non naturali, sed violenta morte defunctos esse. Tres ex ijs insidijs circumuentos, atque necatos, Hostilium fulmine ictum conflagrasse. Eusebius in Chronico Ancum perijsse morbo refert, quam opinionem sequitur etiam D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. III. cap. XV.

Varia auctorum de morte Anci Regis opinio.

ANN. P. R. C. CXXXVIII.

L. TARQVINIVS. PRISCVS. REX. V.

L. Tarquinius. Damarati. f. Priscus. Rex. populi. iussu. &. patrum. auctoritate.

PEREGRINÆ originis è Græcia natus, Damarati quippe Corinthij filius, qui ob seditiones, & Cypseli tyrannidem domo profugus, Tarquinijs in Etruria fortè consederat; vxoreque ibidem ducta, duos filios Lucumonem, atque Aruntem reliquerat. E quibus Aruns, priusquam pater, moritur, vxore grauida relicta. Cuius posthumo filio post aui mortem (qui, ignorans nurum ventrem ferre, in testando nepotem prætericrat) in nullam sortem bonorum nato, propter egestatem Egerij nomen inditum est. Lucumo superstes patri bonorum omnium hæres, vir impiger, ac diuitijs potens Romam commigrauit, cupidine in primis ac spe magni honoris adipiscendi in nouo populo peregrinos lubenter amplexante. Et cùm diuitiæ iam animos facerent, auxit Tanaquil vxor summo loco nata, & cælestium prodigiorum perita: cùm Romam carpento proficiscenti, ad Ianiculum aquila pileum è capite rapiente ac reponente, regnum haud dubium auguraretur. Romam domicilio translato L. Tarquinius Priscus appellari voluit; & conspicuum mox virum fecerunt cùm diuitiæ insignes, tum Græcum ingenium Italicis artibus excultum, atque morum elegantia. Quibus breui non solùm optimatibus quibusque insinuatus, verùm etiam apud Regem liberaliter & dextrè obeundo officia, in familiaris amicitiæ iura adductus est, vti mox in senatum atque patricios lectus, publicis pariter ac priuatis consilijs bello domiq; interfuerit; & per omnia expertus, postremò etiam tutor liberis Regis Anci testamento institueretur. Quo mortuo hic primus intercepit promissum augurio regnum, petijtq; ambitiosè, composita ad conciliandos plebis animos oratione: cùm interregni tempore indictis comitijs pueros, Regis Anci filios, venationis prætextu priùs ablegasset. Itaque regnum vltrò petens, ab interrege comitijs habitis, magno consensu, populi iussu, patribusque auctoribus Rex proditus est anno secundo Olympiadis XLI. qua vicit Cleonidas Thebanus, imperante Athenis Eniochida, vt Dionysius lib. III. antiquitatum, & Liuius referunt latiùs. Vide quoque Strabonem lib. V. Auct. de viris illustrib. Val. Max. lib. I. & alios.

Damaratus Corinthius pater Lucumonis. — *Aruns frater eius.* — *Lucumo.* — *Tanaquil.* — *Lucumo, L. Tarquinius Priscus, vocari voluit.* — *In Senatum legitur.* — *Tutor liberorũ Regis Anci instituitur.* — *Regnum impetrat.*

Idemq. senatus. &. equestris. ordinis. numerum. auxit.

TARQVINIVM regnantem ambitio quam in petendo habuerat sequuta est: mox enim non minùs regni sui firmandi, quàm augendæ reip. memor, centum in patres legit, qui deinde minorum gentium sunt appellati: factio haud dubiè Regis, cuius beneficio in curiam venerat. Itaque trecenti senatores ab eo tempore cœperunt esse, vt ex Liuio, Dionysio, & Auctore de viris illustribus colligimus Si verò L. Flori locum attentiùs consideres

C. Patres minorum gentium. — *Senatores trecenti.*

ſideres lib. I. cap. v. ab ipſa vera hiſtoria diſcrepare, & quædam ibi deſiderari intelliges vb hæc habentur: Hic & Senatus maieſtatẽ numero ampliauit, & cẽturijs tribus auxit, quam-uis Attius Nauius numerum augeri prohiberet, ſummus augurio. Iornandes quoque Epiſcopus, qui de ſucceſſione temporum ſcribens, L. Flori ferè totos libros ad verbum exceptos hiſtoriæ ſuæ intertexuit, locum iſtum Flori mutilum eſſe demonſtrat. Quin in exemplari vetuſto, quod ex bibliotheca monaſterij S. Amandi habuimus, ſic habetur: Hic & Senatus maieſtatem centum patrum numero ampliauit, & centurijs tribus auxit, quatenus Atius Nauus numerum augeri prohibebat, vir ſummus augurio. Quam lectionem non potero non probare, ſi reliqua quæ deſiderantur, vt ipſa hiſtoriæ veritas efflagitat, hoc modo paucis ſuppleamus: Et equites centurijs tribus auxit, quatenus Atius Nauus numerum augeri prohibebat, &c. Non enim prohibebant auguria Senatum ampliare, ſed equitum centurias tres à Romulo lectas. Quas ipſas etiam ex Romuli inſtituto ſub ſuis nominibus reliquit Tarquinius, cotis diſciſſæ miraculo deterritus: cùm alioqui nouas ex ſuo nomine decreuiſſet adijcere. Obſtantibus igitur augurijs, numero tantùm eaſdem duplicauit, vt in tribus centurijs mille & octingenti eſſent, ſub eiſdem, quibus à Romulo appellati eſſent nominibus. Id quod aptè ſatis expreſſit vno vocabulo Val. Max. lib. III. cap. IV. Tarquinium Priſcum dicens numerum Senatus amplificaſſe, & equeſtrem ordinem vberiorem reliquiſſe. Poſteriores verò, quia geminatæ erant, ſex vocabant centurias, ſed priſcis tamen nominibus Ramnenſium, Lucerum, & Tatienſium, quemadmodum diſertè teſtantur Liuius, & Feſtus: atque in cenſu Ser. Tullij Regis à nobis explicabitur. Vide præterea Dionyſium lib. III. Auct. de viris illuſtribus, & Lactantium inſtitut. lib. primo cap. VIII.

L. Flori locus correctus.

Imperij. inſignia. &. ornamenta. triumphalia. ab. Etruſceis. rettulit.

POST bellum Etruſcum hoc contigit, cuius nulla mentio eſt apud Liuium; quod diffusè tamen narrat Dionyſius, item Florus, & Strabo lib. v. pulcherrimè, vbi de Etruſcorum origine ſcribit in hanc ferè ſententiam. Etruſcos populos Tarquinius Rex frequentibus armis ſubegit, qui tandem victoriæ palmam tradentes, pacem petere coacti ſunt. In amicitiam verò recepti, Tarquinium principem Etruſcæ gentis declarauerunt, regioque ornatu donauerunt; corona aurea, ſceptro, & ſella eburnea, toga picta, tunica palmata, paludamento, trabea curuli, annulis, phaleris, & duodecim pro ciuitatum numero faſcibus. Quorum vſus partim deinde in ſummis magiſtratibus ſemper fuit, partim in triumphis. Addit Dionyſius non ſtatim hos honores oblatos Tarquinium admiſiſſe; ſed legem priùs de ijs recipiendis ad populum tuliſſe. Quam cùm populus iuſſiſſet, tum demum corona aurea, ſceptro, ſellaque eburnea, & toga picta purpurea, lictoribusque duodecim toto deinceps vitæ ſpacio ipſum, aliosque ſucceſſores Reges fuiſſe vſos. Macrobius Saturn. primo lib. ſcribit, Tullum Hoſtilium Regem antea imperij inſignia ab Etruſcis reportaſſe; ſed nos aliorum auctorum conſenſum ſequuti ſumus. Attulit igitur ſummam imperio dignitatem Rex Tarquinius, vir cetera egregius, ſi ambitionem tollas: in quo erant tria eximia, quæ Regibus adeſſe debent, ornamenta; nempe in conſilijs prudentia, in bellis audacia, & quod præcipuum decus eſt, in victoria moderatio & clementia. Recitat Dionyſius modeſtiſſimam Tarquinij victoris orationem, qua ſubactis nouennali bello Etruſcis pacem eſt largitus. Ego, inquit, neminem Etruſcum occiſurus ſum, aut exilio pecuniáve multaturus. Ciuitates ipſas ſine præſidijs, ſine exactionibus permitto ſuis legibus viuere, nihil mutato ſtatu reip. Pro his omnibus quæ vobis conceduntur, vnum poſtulo; vt me veſtrarum ciuitatum principem agnoſcatis: quod etiam inuitis vobis obtentutus ſum, quamdiu ero armis ſuperior; malo tamen id conſequi à volentibus. Hæc referte veſtris ciuitatibus, ego interim dum huc reuertimini vobis inducias polliceor. Hac Tarquinij clementia motæ ciuitates, ſua ſponte iugum ſubeunt, atque omnia principatus inſignia ſummo conſenſu victori obtulêre, ſicut antè dictum eſt. Adeò præclarius multo eſt, ob imperium & gloriam potiùs, quàm ob prædam ac manubias bellum gerere.

Imperij & triumphi insignia.

Lex Tarquinia de regijs ornamentis.

Tria præcipua Regum ornamenta.

Tarquinij moderatio & clementia.

ANN. P. R. C. CL.

L. TARQVINIVS. DAMArati. f. ann. CL. PRISCVS. REX. DE. LATIneis. //. //. //.

BELLVM primum, ait Liuius, cum Latinis geſſit, & duplici prælio victor, oppidum non ignobile Apiolas vi cepit, præda inde maior quàm quanta belli fama fuerat reuecta eſt. Oppidani namque à cæde reliqui, traditis armis ſub haſta cum reliqua præda vẽdiri, pueri

Bellum Latinum. Apiola.

pueri & mulieres Romam in seruitutem abducti sunt, oppidumq; ipsum direptum prius,
ac mœnijs dirutis concrematum est. Postea nusquam ad vniuersæ rei dimicationem ventum, sed ad singula oppida circumferendo arma Tarquinius, nomen omne Latinum diuturno bello domuit. Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, aliaque oppida diuersis temporibus vel capta, vel in deditionem accepta sunt. Postremò Latini populi reliqui omnes ingenti conflato oppidatim exercitu, accitis Etruscorum, & Sabinorum auxilijs, extremam Martis aleam tentârût: sed duobus prœlijs magnis à Tarquinio victi, pacem petere coacti sunt. Romanus opulentis hostium castris, prædaque numerosa ditatus, pacem fessis lubêter concessit, atque fœdus reddidit. Hic finis belli Latini fuit, quod à Dionysio latiùs narratur, qui etiam inde Regem triumphasse dicit. Ex manubijs verò ludos opulentiùs, instructiùsque multo, quàm Reges priores, fecit: atque tum Circo maximo primus locus designatus est, ludique Romani *Circus maximus designatus: & ludorũ Romanorum initium.*
instituti, ac forum Romanum tabernis, porticibus, alijsque ædificijs exornari cœpit, vt Liuius auctor est. Vide L. Florum, Messallam Coruinum de progenie Augusti, Dionysium, Eutropium, aliosque.

Latium duplex antiquitus fuisse constat. Seruius Grammaticus à Tiberi, Fundos vsque, *Latij descriptio.*
antiquum appellari vult: Plinius autem Circeios vsque strictiore limite. Cuius regionis populi, prisci Latini vocabantur, quos lib. III. cap. V. ferè omnes enumerat. *Prisci Latini.*
Tenuêre autem plagã istam alij alijs temporibus: Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutili. Et vltra Circeios aliud Latium Volsci, Aequi, Osci, Hernici, Ausones, ad Lirim amnem, vel, vt vult Seruius, vsque ad Vulturnum. Latini nominis populos ferè omnes nominat Dionysius lib. antiq. V. descripturus bellum quod gessere contra Romanos anno Vrbis CCLVII. cùm prœlio victi sunt ad Regillensem lacum ab A. Postumio dictatore. Erant autem qui nomina dederant in coniuratione Ardeades, Aricini, Bouillani, Bubetani, Corani, Comerani, Gabini, Laurentini, Lanuuini, Lauinienses, Labicani, Nomentani, Norbani, Prænestini, Pedani, Querquetulani, Satricani, Scaptienses, Setini, Tellini, Tiburtini, Tusculani, Trebiani, Velnerni. Quos ferè omnes primæ regionis & antiqui Latij fuisse existimo. Et priscos Latinos appellabant Romani; eo, quòd priusquam Roma conderetur *Prisci Latini cur.*
fuissent, vt auctor est Sex. Pompeius. Sed ne longior sim in describendis populis, poterit de his exactiùs studioso lectori satisfacere Carulus Sigonius de antiquo iure Italiæ libro primo, cap. III.

ANN. P. R. C. CLX.

L. TARQVINIVS. DAMARATI. F. ann. CLX. PRISCVS. REX. II. DE. ETRVSCeis. //. //. //.

DVODECIM Etruriæ populos, initio belli per eos, qui Latinis Sabinisq; auxilia dederant, orto, maximis sæpe cladibus affecit Rex Tarquinius. Quod bellum per nouem *Bellum Etruscum.*
annos durasse Dionysius refert, quando communi nomine, collatis in vnum viribus Tusci Romanum inuadebant. Magnæ hinc inde populationes, & varia certatum fortuna: sed præualuit plerumque Romana virtus, vltimoque tandem, & ingenti conflictu in agro Sabino ad Eretum florentissimarum ciuitatum vires penè deleuit. Qua pulcherrima victoria mirum in modum aucti opibus Romani, speciosissimum Tarquinio Regi triumphum decreuerunt, Senatus consensu, populique suffragijs. Etruscorum è contrà collapsi planè sunt animi; cùm singulæ ciuitates maiorem ciuium partem è suis exercitibus desiderari viderent. Cedendum igitur fortunæ rati, in communi gentis concilio decreuerunt de pace cum Tarquinio agere: atque mox singulæ ciuitates honoratissimos quosque *Etrusci pacem petunt.*
legatos, cum libera potestate paciscendi vnà Romam miserunt. Cum quibus quàm clementer, acceptis dumtaxat principatus insignibus, pacem transegerit Tarquinius, paullo antè dictum est. Triumphauit igitur ambitiosissimè, ijsdem ornamentis, quibus ab Etruscis, dum pacem petunt, donatus erat: toga purpurea picta, videlicet, tunica palmata, corona aurea, sceptro eburneo, & curru quadrijugo aurato. Verrius Flaccus auctor est L. Tarquinium Regem tunica aurea primùm triumphasse: idque Plinius memorat libro XXXIV. cap. III. Astipulatur L. Florus, ab hac Tarquinij victoria prouenisse dicens togam pictam, tunicam palmatam: & quòd aurato curru quatuor equis triumphatur. Idipsum forrasse in causa est, vti M. Messalla, Eutropius, & alij nonnulli scribant, hunc primùm triumphasse, eò quòd primus ornamenta atque insignia ista acceperit, & iustam triumphi speciem repræsentârit.

Etrusci nomen veteres sine aspiratione scribere solitos fuisse, marmora passim antiqua monstrant; vt etiam ipsa Capitolinorum Fastorum fragmenta. Quibus apprimè fidem

omnem

omnem adhibere posse studiosos autumo, nam nihil his nostra ætas vidit scriptum, sculptúmve correctius vel accuratius. *Etrusci unde dicti.* De nominis origine varij varia commemorant, plurimi ad Græcam etymologiam trahunt: nonnulli ab Erria, à Diomede condita, quæ pòst Adria dicta est, originem ducere volunt, & inde Etruscos appellatos. Romani autem vetustissimos esse Italiæ populos, & aureo sæculo natos asserunt: à quibus aras, ritus sacrorum, diuinandi artes ac disciplinas, atque etiam colonias accepit prisca Italia. Nomen autem habuisse à prima eorum tetrapoli regia Etruria, à qua ipsos Romani Etruscos vocant. Cui opinioni accedūt Cato de originibus, & Myrsilus Lesbius, si modò sunt horum fragmenta, quæ Viterbiensis Annius ille publicauit. *Thyrrheni unde.* Græci Thyrrhenos nominant, à Thyrrheno Atyos filio, Herculis nepote ex Omphale, quem primum volunt in eas oras ex Lydia colonos trāstulisse, & Tarcone duce duodecim ciuitates condidisse: nempe principes Etruriæ populos hosce, Arretinos, Cærites, Clusinos, Faliscos, Fæsulanos, Perusinos, Pisanos, *Etruscorum fines.* Populonienses, Rusellanos, Veientes, Volaterranos, Vulsinienses. Regionem tenuêre olim omnem quæ ad inferum mare inter Macram, & Tiberim fluuios diffunditur. Et supero mari aliquando contermini fuere, in cuius litore Adriam coloniam deduxêre. Romanæ verò reip. tempore Etruria terminos angustiores habuit, sicut ex Liuio, Polybio, Dionysio, alijsque historicis manifestum fit. Polybius enim à Pisis oppido, Romam vsque, maritimam Etruriam perducit, eamque inter Arnum Tiberimque collocat: adeò vt tunc Luca in Liguribus habita fuerit, & Pisæ propugnaculum maritimæ Etruriæ in finibus contra Ligures, velut Arretium in montana Etruria contra Gallos. Vnde factum postea, vt deuicta iam Etruria hæ duæ ciuitates Romanis ducibus tanquam Gallia, Liguresque prouinciæ decretæ frequenter fuerint. Montanam verò Etruriam Ciminia iuga diuisêre. *Cisciminia regio. Transciminia.* Cisciminiam enim vocârunt Romani regionem omnem, quæ est inter Tiberim & Ciminium montem. Transciminiam verò dixêre reliquam, à Ciminijs iugis Pistorium vsque Populos, vrbesq; alias, quæ inter principes non fuêre, diligentius describunt M. Cato, & Plinius lib. III. cap. V. Et si historiam Romanam rectè intelligere velis, videndi Dionysius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, Fabius Pictor, Strabo, Seruius, Pomp. Mela: ex quibus omnia, quæ ad hos populos attinent, poteris cognoscere. Et quidem multo succinctiùs & apertiùs ex Caroli Sigonij libro iam priùs citato de antiquo iure Italiæ.

ANN. P. R. C. CLXXI.

L. TARQVINIVS. DAMARATI. F. ANN. CXXXCI. PRISCVS. III. DE. SABINEIS. IDIB. SEXT.

Bellum Sabinum. CVM Sabinis etiam bis térve prœlio pugnatum fuit, quia Etruscis auxilia dederant: quod bellum quinquennio durauit. Fatigatis tandem, & perentibus pax data; sed ager Collatinus ademptus, cum oppido: *Egerius Arruntis, Regis fratris, posthumus filius.* cui Egerium fratris filium præfecit Tarquinius Rex. Atque eo bello confecto tertiùm triumphans Vrbem ingreditur Idibus Sextilibus, sicut fragmentum Capitolinum testatur. Vide Dionysium lib. III Eutropium I. & Liuium, qui hunc solum de Sabinis triumphum Tarquinij recenset, omissis reliquis duobus. Auctor de viris illustribus, Etruscum præteriens, de Sabinis, & Priscis Latinis Tarquinium triumphasse scribit. Meminit autem belli atque triumphi huius ita Macrobius Saturnalium lib. I. » Tarquinius Damarati. f. Priscus Rex quintus à Romulo de Sabinis egit triumphum. » Quo bello filium suum annos quatuordecim natum, quòd hostem manu percusserat, » pro concione laudauit, & bulla aurea, prætextaque ornauit: insigniens puerum vltra annos fortem præmijs virilitatis & honoris. » Auctor de viris illustribus filium tredecim annorum tum fuisse dicit, & inde bullam, prætextamque ingenuorum puerorum insignia esse cœpisse. *Bulla & prætexta.*

Sublatis vndique belli terroribus maiore inde animo quàm bella gesserat, summaque magnificentia ædificando, pacis opera vel absoluit, vel inchoauit: vt non quietior populus domi esset, quàm militiæ fuisset. Nam & muro lapideo, inquit Liuius, Vrbem cingere parat, cuius exordium operis bello Sabino turbatum erat. Dionysius ait Vrbis mœnia struxisse quadratis lapidibus, quorum singuli iustum plaustri onus perficerent. Et infima Vrbis loca circa forum, aliásque interiectas collibus conualles, quia ex planis locis haud facilè euehebant aquas, cloacis fastigio in Tiberim subtus terram ductis, siccat. Quod vnum ex tribus vrbis Romæ magnificentissimis operibus, quibus imperij magnitudo enitet, propter sumptus atque vtilitatem deinceps est habitum. *Area Capitolij.* Et aream templi amplissimi fundamentis occupat in Capitolio, quòd, cum Sabinis vltimo prœlio congressus, Ioui, Iunoni, ac Mineruæ vouerat; planátque montis verticem altis sumptuosisque substructionibus: præsagiente iam animo, futuram olim maiestatem loci. Sed morte præuentus fundamenta

damenta needum abſoluere potuit, cùm quadriennio tantùm poſt eius belli finem ſuperuixerit. Sed de his vide Dionyſium libri tertij fine, Liuium, & alios.

ANN. P. R. C. CLXXIV.

L. Tarquinius. Damarati. f. Rex. hoc. anno. occiſus. eſt.

QVEMADMODVM inſidijs filiorum Anci Regis circumuentus domi ſuæ fuerit occiſus Tarquinius, diffusè ſatis narrant Liuius & Dionyſius. Reliquiſſe tradunt duos filios Aruntem, & L. Superbum, qui vltimus Regum Romanorum fuit. Duas item filias, quarum altera nupſit Seruio Tullio, qui poſt ipſum regnauit, altera M. Iunio Bruto, patriciorum clariſſimo, Bruti Regum exactoris patri. Regnauit autem annis XXXVII. vt M. Meſſalla, Solinus, Euſebius, Caſſiodorus, Eutropius, & Sex. Rufus auctores ſunt: idemque ex ratione Faſtorum Capitolinorum colligimus, quos quidem in his annalibus etiam, vt peritiſſimos, ſequi viſum eſt. Quamuis alij etiam magni auctores annum vnum adijciant, inter quos Liuius dicit duodequadrageſimo fermè anno, ex quo regnare cœperat, occiſum: à quo non diſſentit Dionyſius. Itaque deinceps anno vno à Capitolinis plerumque faſtis hos duos diſcrepare cognoſcimus, cuius rei ſuo loco cauſſam reperiemus.

Liberi Regis Tarquinij.

ANN. P. R. C. CLXXV.

SER. TVLLIVS. REX. VI.

Ser. Tullius. Ser. f. Rex. preimus. iniuſſu. populi. &. ſine. patrum. auctoritate.

OCciso Tarquinio Rege, confeſtim ſine interregno ſucceſſit eius gener Ser. Tullius, Tanaquildis Reginæ ſocrus aſtu & fauore admiſſus ad regni gubernacula: cùm maritum Regem Tarquinium ex vulnere nondum mortuum, ſed dumtaxat ægrotum falsò diuulgaſſet; & iuberé Ser. Tullium generum, donec reualeſceret, remp. opera vicaria adminiſtrare, Senatui perſuaſiſſet. Itaque Seruius cum trabea, & lictoribus prodit in publicum, & per aliquot dies cùm iam expiraſſet Tarquinius, celata morte, per ſpeciem alienæ fungendæ vicis, ſuas opes firmauit. Atque demum publicata Regis morte, præſidio firmo munitus, primus iniuſſu populi, inquit Liuius, voluntate patrum, id eſt, conniuente Senatu, regnare cœpit. Sed poſtmodum quia iactari ab inuidis interdum voces intelligebat, ſe iniuſſu populi regnare: conciliata priùs voluntate plebis, agraria largitione, ad populum tulit; *Vellent. iuberéntque. ne. ſe. regnare. Populus. vti. rogas. iuſſit*; & tanto conſenſu, quanto haud quiſquam alius antè, Rex declaratus eſt Tullius. Populi tamen conſenſum, non ſtatim ſequuta eſt patrum auctoritas, quibus ſuſpectus, & inuiſus, ob largitiones, eſſe cœperat, vt refert Dionyſius. Regnum autem cepit quarto anno Olympiadis quinquageſimæ, qua vicit Epitelides Lacon, principe Athenis Archeſtratide, vt auctor eſt libro quarto Dionyſius, qui triginta octo annos regno Tarquinij adſcribit. Aliorum tamen, quos ſequimur, ſupputatione, erit hic annus Olympiadis quinquageſimæ tertius, & Vrbis CLXXV. vt antè demonſtratum eſt. Auctor de viris illuſtribus, cap VII quaſi precario Seruium regnare cœpiſſe dicit, ſed rectè imperium adminiſtraſſe: quamuis obſcura & humili ſorte, matre captiua & ſerua, natus eſſet, patre quidem principe viro in Corniculi expugnatione occiſo. Quem Plinius Ser. Tullium appellat. Capitolinorum tamen Faſtorum auctores, præter morem ſuum, patris vel aui nullum prænomen adijciunt: fortaſſe quia ſpurium, & incerto patre natum opinarentur plurimi. Et profectò de huius Regis rara natiuitate, ac admiranda fortuna prodigioſa quædam produnt antiqui ſcriptores, quæ vide apud Dionyſium lib. IIII. Liuium, Florum, Plutarchum in libello de fortuna Romanorum, & Val. Max. lib. I. cap. VI. Plinium in fine libri XXXVI.

Tullia lex de ſuo regno.

Pater Seruij Regis.

Natiuitas Seruij Tullij Regis prodigioſa.

IdemQ. cenſum. preimus. inſtituit.

NON ſecus ac Numam Regem diuini auctorem iuris; ita Ser. Tullium conditorem omnis in ciuitate diſcriminis, ordinumque, quibus inter ſe gradus dignitatis, ac fortunæ diſtant, & inuicem interlucent, poſteri fama tulerunt. Ciuitatem enim Romanam, & omnes reipub. rationes, veluti probus paterfamilias priuatæ domus familiam; & opes, aptiſſimè diſpenſauit, & in tabulas rettulit: vt nihil confuſum, nihil obſcurum, vel incognitum

Ser. ordinum dignitatis, graduum auctor.

nitum magistratibus in tam ampla rep. posset esse. Quapropter à Lare domus, ac familiæ tutelari deo, in regia Tarquinij, ex foco genitus fingitur, sicut Dionysius & Plinius memorant. Eius autem ciuilia instituta à maximo præcipuoque incipiam. Censum enim inuenit, rem, vt ait Liuius, saluberrimam tanto futuro imperio, ex quo belli pacisque munia, oneraque non viritim, sicut antè, sed pro habitu modoque fortunarum fierent. Atque ea de re legem ad populum, cum minis vinculorum ac mortis, eodem Liuio teste, tulit;

Tullia lex de censu. Ne quis ciuis incensus remaneret; quam inter alias eius leges adferam suo loco. Sed duas, hoc eius institutum, reip. vtilitates omnium, meo iudicio, maximas attulit. Multitudinem enim eorum qui arma ferre possent, viresque ciuitatis; pecuniarumque insuper magnitudinem, neruum quippe belli, certiùs monstrabat; & quinto quoque anno quidnam incrementi vel decrementi ciuitas in omni rerum statu acciperet, indicabat. Habito igitur, ex lege iam dicta, primo censu omnium ciuium, tam extra Vrbem, quàm in Vrbe habitantium, Tullius Rex omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque dis-

Censoriæ tabulæ. crimina in tabulas publicas redegit, quæ censoriæ deinde appellatæ sunt. In his non hominum solummodo, verum etiam priuatarum ædium, ac possessionum conditiones, situs, partes, & descriptiones exactissimè continebantur, vt ex Ciceronis oratione de aruspicum responso colligimus. Quas tabulas Romæ in atrio Libertatis seruari solere Liuius significat, qui tabularium censorum illud nominat lib. XLIII. & XLV. Ait tamen Cicero in Miloniana, tabulas recensionis publicæ in Nympharum æde suo tempore seruatas fuisse. Auctor est item Dionysius antiq. libro primo commentarios censorios, etiam in sua familia, censorem quemque retinuisse; quos deinde à patribus filij per manus accipiebant, & ipsi posteris pari cura tradebant, haud secus quàm sacra paterna, & gentilitia. Atque ita in familijs censorijs seruari quoque solere similes tabulas, dicit. At reuertamur vnde aliquantulum digressi sumus. Ser. Tullius Rex vt gradus atque ordines in rep.

Populus Rom. in classes & centurias diuisus. faceret, totum populum Romanum ex primo illo censu in classes centuriasque diuisit, pro fortunarum vniuscuiusque ratione: nam classes sex constituit, quæ simul omnes centum nonaginta tres centurias continebant. Prima autem classis maximi erat census, ex

Prima classis. ijs, qui non minùs quàm centum millia æris in bonis haberent: Liuio & Dionysio testibus.

Censi. Hi veterum more censi dicebantur, quos lex Voconia vetat mulierem hæredem relinquere.

Maximi censu. In eadem verò classe maximi census vocabantur, qui centum decem millia æris professione detulissent. Ita enim scribit lib. XXXIII. cap. III. Plinius: Maximus, inquit, census cen- »
tum decem millia assium fuit Seruio Rege, & ideo hæc prima classis. In qua qui cense- »

Classici. bantur centum viginti quinque millibus æris, ampliùsve appellabantur Classici. Infra

Infra classem. classem verò dicebantur, qui in secunda alijsve minore summa, quam dixi, censebantur, quemadmodum ex M. Catonis Voconiana doctè probat Gellius lib. VII. cap. XIII. Se-

Secunda classis. cunda classis ex ijs constabat, qui non minùs septuaginta quinque millia æris haberent.

Tertia. Tertiæ autem quinquaginta millium census erat. Quartæ viginti quinque millium, vt

Quarta. Liuius; vel XX. millium vt Dionysius volunt. Quinta verò vndecim millibus censebatur.

Quinta. Reliquam ciuium multitudinem, quibus minor quàm XI. millium erat census, in vnam

Sexta ac infima classis. Eiusdem diuisio. reiecit centuriam, quæ sexta classis est appellata. Hæc proletarios & capitecensos continebat, tenuioris fortunæ videlicet homines, qui idcirco immunes erant à militiæ & tributi oneribus. Non enim plus quàm mille quingentis proletarij: capitecensi autem vel

Proletarij. Capitecensi. nullo, vel minimo trecentis septuaginta quinque scilicet æris censebantur: quemadmodum ex Iulio Paullo Gellius lib. XVI. cap. X. refert. Sextæ igitur classis vix vllam posteri in rep. & comitijs rationem habuêre; quinque duntaxat celebratæ, quarum solummodo meminit Tubero apud eundem Gellium. Ostendunt hoc item Plutarchus, Dionysius, Liuius, Pædianus; cùm tribunos plebis primùm quinque creatos, ex singulis classibus singulos fuisse, ex quorundam sententia scribant. Verùm vt ad sextæ classis homines redeamus, proletarios item postea militare cœpisse, cùm requireret necessitas, ex Liuiana historia alijsque compertum est. Capitecensos autem primus armauit bello Iugurthino C. Marius, vt idem Gellius, Sallustius, & Val. Max. testantur. Cæteræ verò quinque classes, iam ab initio, militiæ laboribus, atque impensis obnoxiæ fuerunt; quibus singulis quæ arma, quæque tributa pro ratione census imperata à Tullio Rege fuerint; vt in seniorum iuniorumque centurias diuisæ: vtque secundum centurias comitia ille instituerit, quæ centuriata hinc vocari cœperunt; & quis ordo denique in suffragijs dandis seruatus sit, quia Liuius, & Dionysius eleganter, ac dilucidè satis explicant, hic latiùs repetere parum esse necessarium iudicaui. Illud dixisse satis erit, ditissimos quosque vt maioribus bellicis sumptibus; ita & pluribus potentiæ in rep. & honorum ornamentis affectos fuisse centuriatorum comitiorum ratione, quibus bella, paces, fœdera, leges iubebantur,

Centuriata comitia. magistratus creabantur, & maximæ quæque res decernebantur. Non enim, vt antea sub Romulo, alijsque Regibus, populus per curias vocatus eadem vi, eodemque iure suffragia dabat:

dabat: sed gradus ordinum fieri, per classes centuriasque comitia haberi, & suffragia populum ferre iussit Ser. Tullius: vt non exclusus quisquam suffragio videretur, attamen vis omnis penes ditiores, primoresque ciuitatis esset. Cùm enim vel lex ferenda, vel magistratus, fœdúsve à populo iubendum esset comitijs centuriatis, maximam prærogatiuam centuriarum primæ classis esse voluit, quæ prima semper vocabatur ad suffragia, *Primæ classis prærogatiua.* eratque centuriarum octodecim equitum, & peditum xxc. nempe iuniorum quadraginta & totidem seniorum. Ea classis si variaret in sententijs, neque duæ partes tertiam vincerent, quod raro fiebat, vocabatur secunda, cuius erant centuriæ xx. peditum, & duæ *Classium in comitijs ordo.* fabrum teste Dionysio: æquè non secus ac aliæ omnes in seniores ac iuniores diuisæ. Quòd si & huius diuersæ fuissent sententiæ, neque primæ classis defectum expleret; vocabatur tertia viginti centuriarum; ac deinde quarta, quæ item viginti centurias habebat, & duas tibicinum, vt vult Dionysius. Postea etiam quinta vocari poterat triginta centuriarum, ac postremò sexta: sed ferè nunquam factum autumant, vt ad infimam istam classem res dubia perueniret. Quæ cùm esset vnius centuriæ, in hoc seruabatur, vti pares omnium centuriarum sententias, si ita casus ferret, diuidere; & alteri parti sese addendo, controuersiam dirimere posset. Cæterùm in prima plerumque classe, quæ cæteras multitudine centuriarum, ac personarum dignitate vincebat, omnia transigebantur; raro ad quartam vel quintam classem est peruentum. Nihilominus cùm viritim priùs singulorum suffragia in quibusque centurijs rogarentur, omnes ciues æquo iure se administrare remp. putabant: verùm cùm per classes ordine suo suffragia diribebantur, vis omnis comitiorum penes primæ classis primores remanebat. Diximus in eadem *Centuriæ equitum.* octodecim equitum centurias fuisse, quas ab initio Romulus tres augurató conscripserat. Tarquinius Priscus, vt antè diximus, numero duplicârat, vt mille octingenti equites in tribus centurijs essent. Ex his autem primùm Ser. Tullius sex centurias constituit, sub ijsdem tamen, quibus erant inauguratæ, nominibus. Itaque Tatienses primi, prima centuria dicta est; Tatienses secundi, secunda; Ramnenses primi, tertia; Ramnenses secundi, quarta; Luceres primi, quinta; Luceres secundi, sexta. Id quod apertè demonstrat Sex. Pompeius cùm dicit: Ciuitas Romana in sex distributa erat partes; in primos, secundos Tatienses, Ramnenses, & Luceres. His autem sex centurijs equitum Ser. Tullius Rex nouas alias duodecim adiunxit, vt simul essent decem & octo. Eas verò ex iunioribus primorum ciuitatis, qui maximi essent census, conscripserat: & ad equos emendos dena millia æris ex publico ipsis dari, & viduas attribui iussit, quæ bina millia æris in annos singulos penderent, quibus equos alerent. Ideoque publici has *Equi publici.* ob causas appellati sunt, quia ex ærario publico sumpta pecunia comparabantur. Atqui octodecim illas equitum centurias ex nobilitate ciuitatis conscriptas, addidit primæ classi, &, tanquam principes, primæ vocabantur ad suffragia, vt auctor est Liuius. Ex his item legebantur in Senatum quando is ordo suppleri debebat, vt testatur idem auctor lib. II. de L. Bruto, qui Reges expulerat verba faciens. Deinde, inquit, quo plus
„ virium in Senatu, frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regis diminutum patrum nu-
„ merum, ex primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam expleuit. Tra-
„ ditumque inde fertur, vt in Senatum vocarentur: qui patres, quique conscripti essent.
Ex his dictis autem colligere est, equites, senatoresque in prima classe censeri consueuisse, & suffragia dedisse: neque enim eques esse poterat, qui quadringenta sestertium millia non possideret, neque senator qui non octingenta millia, vt alibi declarandum erit. *Equester ordo senatus (uni-narum.) Equitum, Senatorumque census.* Nunc vt finem faciam, hi gradus honorum à Seruio Rege ciuibus dati; atque hæc ratio censuræ ab ipso instituta per multas ætates Romæ est obseruata, licet quædam ex vsu temporum ac reipub. aliquando mutata fuerint, sicuti ex hisce annalibus manifestum fiet. Porrò censui agendo præerant primùm Reges, deinde ijs exactis consules, vel dictatores, qui Regum munia subibant. Denique proprius magistratus huic negotio inuentus est, *Censores.* creatique quinto plerumque anno, vel quotiescunque Senatui è rep. esse videbatur, censores, qui populi censum agerent, & lustrum conderent: de quibus suo loco plura dicemus.

Lustrum: quater: condidit.

SERVIVS Rex censu primo, quemadmodum memoraui, peracto, edixit, vt omnes ciues Romani, equites peditesque, armati in suis quisque centurijs prima luce in campo Martio adessent: ibi instructum, vt ait Liuius, exercitum omnem, suouetaurilibus sacrificio facto, lustrauit: idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus. *Suouetaurilia sacra.* Hostiæ, vt scribit Dionysius, sus, ouis, & taurus ter ductæ circum exercitum, & Marti postea mactatæ; hocque sacrificij genus καθαρμὸν vocat; quod Latini lustrationem, vel lustrum.

Lustrum unde dicatur. lustrum. M. Varro de lingua lib. v. lustrum à luendo, hoc est, soluendo dici vult, quòd tum, cùm census ageretur, vectigalia, atque tributa vltro solui debebant. Et quia quinto *Lustrum tempus quinquennale.* quoque anno plerumque lustrum à censoribus condi solebat; vsu venit, vt pro quinquennali temporis spatio sæpiùs vsurpetur. Deducit hanc vocem Sex. Pompeius à lues, id est, dilues, quod tractum est à Græco λύειν. Noxas enim ita solui & expiari volebant, eoquè *Quoties egerit, quandoq; censum instituerit Seruius Rex.* purgationis genere etiam castra, agros, vrbes olim lustrare Romanus solet. Constat autem Ser. Tullium Regem in tam diuturno quadraginta quatuor annorum regno non semel tantùm, sed quater censum egisse & lustrum condidisse, diuersis temporibus; quatuor vel pluribus interpositis annis. Si verò post bellum Etruscum (vt videtur existimare Liuius) censum instituere cœpit, quod viginti annis continuis durasse Dionysius auctor est, nihil obstat, quin eum singulo deinde quinquennio censum egisse, & lustrum condidisse opinari possimus. Iam verò quater acto censu lustrum condidisse Seruium Regem, & ex fastorum Capitolinorum fragmentis colligimus, & Val. Maximum non infimæ classis auctorem habemus, qui de Ser. Tullij Regis felicitate scribens lib. III. cap. IV. sic ait, Cui quidem quàm diutissime imperium obtinere, quater lustrum condere, ter » *Primum lustrum.* triumphare contigit. Et primo quidem lustro censa fuisse ciuium LXXX. V. millia tradit » Eutropius, cum his qui in agris erant. Dionysius supra LXXXIV. ∞. septingentos in censorijs tabulis repertos refert. At primo lustro censa esse ciuium Romanorum capita LXXX. millia scribit Liuius, adijcereque scriptorum antiquissimum Fabium Pictorem tot millia fuisse eorum dumtaxat qui arma ferre possent. Iam enim inde ab initio vsurpatum videtur, vt eorum plerumque numerus diuulgaretur in lustris qui ad militiam forent idonei, & in quinque classium centurijs seniorum iuniorumque censebantur; quos puberes in referendis lustris frequenter appellat Dionysius, excluditque aliquoties apertè ex eo nu- *Impuberes.* mero impuberes; immo etiam mulieres, seruos, mercatores, opifices, aliosq; immunes à *Puberes.* militia sordidi quæstus, & sextæ classis homines. Puberes autem, atque ætatis militaris ciues hi censebantur, quos Seruius per centurias iuniorum vel seniorum distribuerat, & quibus arma imperarat. Ipsum enim apud Romanos discrimina ætatum distinxisse hoc modo cum censum institueret, ex Aelij Tuberonis historiarum libro primo refert Gellius noctium Atticarum decimi libri fine. Seruium Tullium quippe Regem, cùm illas » quinque classes seniorum iuniorumque census faciẽdi gratia instituerct, pueros esse existi- » *Aetas militaris.* masse qui minores essent annis septendecim: Atque inde ab anno septimo decimo quos » idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse, eosque ad annum quadragesimum » sextum iuniores, supra eum annum seniores appellasse. Hæc ibi Gellius ex Tuberone. » Sed nos de censu & lustro satis multa hoc loco diximus; reliqua quæ ad hanc politiæ materiam spectant, alibi suis locis oportuniùs adferemus.

Populum.agrumq.Romanum.per.tribus.diuisit.&.prolatis.Vrbis.imperijque.finibus.ex.pontificum.sententia.pomœrium.ampliauit.

Viminalis & Esquilinus colles Vrbi additi. SERVIO Regi Vrbs etiam amplificanda visa est, ad eam multitudinem, quam per censum repererat capiendam. Addit igitur Vrbi duos colles, Viminalem & Esquilinum, atque in his domicilia fieri iussit. Ipse etiam in Esquilias habitatum migrauit, vt frequentius habitarentur, & loco dignitas accresceret. Postquam septem colles vno muro complexus esset, pomœriumque insuper auspicatò produxisset, alio rursus modo populum, *Populi in tribus diuisio.* agrumque Romanum partitus est; non pro ratione census vel bonorum vhiculusque, sed habitationis & locorum. Vrbem enim in quatuor partes diuisit, & omnem vrbanam multitudinem in quatuor tribus digessit, quas à locis Palatinam, Collinam, Suburranam *Palatina tribus. Collina. Suburrana. Esquilina. Tribunus.* & Esquilinam nominauit. In Palatinam scilicet, qui Palatium, Capitolium & quicquid inter eos colles spatij est inhabitarent. In Collinam, qui Viminalem & Quirinalem colles, & valles proximas. In Suburranam, qui sub Vrbem veterem, nempe Cælium montem, Carinas, planaque finitima ad Orientem loca. In Esquilinam verò, qui Esquilias incolerent. Atque his partibus singulos tribunos præposuit, quos scire iussit, vbi quisque habitaret, quotque in vnaquaque tribu essent familiæ. Et vetuit quemquam aliò commigrare, aut in alia quàm in sua tribu censeri. In vnaquaque enim seorsum tributa colli- *Tribus unde.* gebantur, delectusque fiebant militares. Vnde Liuius alijque arbitrantur à tributo pro ratione census impendendo tribus appellatas esse. Sic agrum Romanum vniuersum extra Vrbem in suas regiones diuisit, quas item tribus nominauit; easque XXVI. fuisse Fabius auctor est, vt quatuor vrbanis additis triginta simul tribus essent. M. Cato quidem Seruio

regnante

regnante tot eas fuisse dicit; Vennonius vnam & triginta omisso agri partium numero. Verisimilior tamen est M. Varronis, Liuij atque Dionysij sententia; ex quorum scriptis colligimus, à Seruio Rege tribus extra Vrbem non vltra quindecim fuisse constitutas; reliquas verò post Reges exactos, simul cum populo atque agro Romano successu temporum accreuisse. Quemadmodum etiam ex annalibus nostris fiet manifestum, & exactissimè Sigonius disserit libro primo de iure antiquo ciuium cap. III. ad quem huius argumenti studiosum lectorem remitto. Nunc porrò ad leges Seruij Regis transeamus, quas plurimas eum ex ipsius institutis tulisse constat, è quibus has solummodo reperimus.

Legem de exilio filiorum Anci Regis tulit; V T. *qui. conscientia. sceleris. deserta. caussa. sese. absentia. damnassent. ijs. aqua. &. igni. interdiceretur.* Auctor est Dionysius. Leges Ser. Tullij.

Legem de censu profitendo tulit: V T I. *ciuis. vnusquisque. bonorum. omnium. suorum. veram. æstimationem. iureiurando. comprobatam. ad. Regem. deferret. Genus. ætatem. nomina. vxorum. liberûm. familiaq. omnis. Quæ. prædia. vrbana. vel. rustica. seruorum. pecudúmque. numerum. fundorum. instrumenta. singulatim. sine. dolo. malo. profiteretur. Quáque. vrbis. in regione. quóve. suburbij. pago. habitaret. suásque. res. possideret. Qui. secus. fecisset. bonis. publicatis. ciuitatem. amitteret. casúsque. virgis. sub. hasta. veniret.* Hanc verò legem diu à Romanis obseruatam scribunt Dionysius, & Liuius. Et Vlpianus explicat pulchrè libro Pandectarum posteriorum XII cap. de censib. qua ratione bona in censum referri debebant. Itaque cum pœna incensi fuerit maxima, maximam capitis diminutionem appellat idem Vlpianus, per quam ciuitas & libertas amittitur: vt cùm incensus aliquis venierit. Sanxit item: V T I. *ciuis. omnis. in. sua. tribu. censeretur.* Dionysius. Pœna incensi. Maxima capitis diminutio, ciuitas & libertas amissa.

Legem de ciuium numero annuatim in tabulas referendo tulit. V T I. *paterfamilias. vnusquisque. pro. nascentibus. ad. ædem. Iunonis. Lucinæ. pro. sumentibus. togam. virilem. ad. Iuuentutis. pro. defunctis. ad. Libitinæ. certas. stipes. penderent. eásque. quotannis. æditui. in tabulas. referrent. ex. quibus. puerorum. puberum. ac. mortuorum. certus. numerus. singulis. annis. cognosceretur.* Dionysius ex L. Pisone. V T I Q V E. *in. suis. pagis. pagani. in. singula. capita. stipes. certas. Paganalibus. ad. sacrum. conferrent. ex. quibus. hominum. numerus. per. sexus. conditiones. atque ætates. quotannis. colligeretur.* Aliud enim nummi genus viros, aliud mulieres, aliud impuberes ferre iusserat. Vt eò faciliùs hominum genera per vrbes, oppida, & pagos speciatim noscerentur. Auctor est Dionysius lib. IV.

„ Legem de parentum immunitate tulit: S I. *puer. parentem. verberit. ast. olle. plorassint. puer. diuis. parentum. sacer. esto. si. nurus. sacra. diuis. parentum. esto.* Sex. Pompeius ex legibus Ser. Tullij Regis hanc refert in voce Plorare, & similem in legibus Romuli ac Tatij fuisse dicit.

Legem de libertinorum ciuitate tulit: V T I. *in. tribus. vrbanas. atque. ius. ciuitatis. serui. a. ciuibus. manumissi. qui. vellent. adsciscerentur. libertiníque. ad. omnia. plebeiorum. munia. admitterentur.* Idem Dionysius istam legem ciuitati, ad felicitatem, atque imperium aspiranti, summè necessariam, atque vtilem fuisse, multis argumentis, probat.

Legem agrariam tulit: V T I. *omnes. qui. publicum. agrum. priuatim. vsurparent. intra. certam. diem. eo. decederent. vtique. is. pauperibus. ciuibus. qui. nulla. prædia. rustica. haberent. diuideretur.* Dionysius ibidem.

Legem de libertate ciuium tulit: N E. *quis. propter. fœnus. debitum. in. vincula. duceretur. neve. fœneratoribus. ius. esset. in. libera. corpora. sed. debitoris. contenti. facultatibus. essent.* Pollicetur hanc legem in prima concione ad populum Tullius, adeptus vicariam regni administrationem. Atque postea rursus in altera concione latam fuisse indicat, conquestus appeti se patriciorum insidijs, nobilibusque odio se propter æquas leges esse; alijs, quia coacti sunt agro publico cedere, alijs, quia pauperum libertatem contra fœneratores seruârat incolumem. Hæc apud Dionysium. Quapropter non ineptè Ser. Tullius, à seruitute tollenda vocari potuit, cùm humili conditione natus ipse, pauperum sorti tam præclaris legibus prospexerit. Seruius Tullius à seruitute tollenda.

Leges alias quinquaginta de contractibus, & priuatis iniurijs tulit, quas recensere in historia sua Dionysius non necesse iudicauit, fortassè quia tum extabant inter XII. tabularum leges. Earum verò ferendarum caussa hæc fuisse videtur. Cùm priores Reges litium omnium iudicia ad se reuocassent, ipse primus, maiestatis, ac læsæ reip. criminum cognitionem sibi reseruans, priuatarum actionum omnium alios, quos voluit, iudices è Senatu sumpsit: hisque leges præscripsit secundùm quas iudicarent. Tum etiam, vt iniuriarum materiam in contractibus ac venditionibus auferret, mensuras, ac pondera certa populo Romano constituit, atque æs primus signauit nota pecudum: vnde pecunia appellata est. Antea Romæ rudi ære vsos esse Plinius ex Remæo prodit lib. XXXIII cap. III. Itaque libris æs, argentumque expendere tum moris erat. Vide Dionysium, & Auctorem de viris illustribus cap. VII. Actionum priuatarum leges Tullia. Pecunia vnde dicta.

E Fœdera

Fœdera, ac fœdera Latina. Fœdera insuper æqua, legesque Romano & Latinis consanguineis populis communes, pacis conseruandæ caussa, conscripsit, & æreæ columnæ incidit. Templum insuper his commune in Auentino collatis oppidatim pecunijs Dianæ ædificauit, & sollemne sacrificium, conuentumque celebrem instituit, vt latiùs memorant Liuius, Dionysius, & Auctor de viris illustribus.

ANN. P. R. C. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. DE. ETRVSCIS. VI. K. DEC. A. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. II. DE ETRVSC. VIII. K. IVN. A. CXXCVI.

SER. TVLLIVS. REX. III. A. CXXCVI.

DE. ETRVSCEIS. IIII. NON. //.

GRAVE & diuturnum bellum initiò regni sui Seruius cum Veientibus alijsque Etruscis gessit. In eodem virtus & fortuna eius enituit, fusoque ingenti hostium exercitu, haud dubius Rex, seu patrum, seu plebis animos periclitaretur, Romam redijt. Sic scribit Liuius nulla facta mentione triumphi: idem M. Messalla, & Auctor de viris illustribus obiter attingunt. Dionysius autem viginti annis bellum hoc durasse narrat, initio à Veientibus exorto, qui, occiso Tarquinio, fœdus cum ipso initum cessare interpretati, & Tullij, velut illegitimè regnantis, obscuritatem spernentes, defectionis principes fuêre. Hos confestim Cæretani & Tarquinienses sequuti sunt, ac vniuersa postremò in armis fuit Etruria. Vtrinque non semel agri vastati, ac sæpenumero signis collatis pugnatum est. Tullius tamen in omnibus ferè prœlijs superior fuit, quotiescunque vel in singulis populis, vel cum vniuerso nomine Etrusco dimicatum est; adeò vt tribus ex eo bello clarissimis triumphis sit honoratus, ac tandem omnes Etruscos, vel inuitos, coëgerit imperij iugum denuò recipere. Vigesimo namque belli istius anno, XII. ciuitates viris pecunijsque exhaustæ in communi gentis concilio decreuerunt Romanis se dedere, ijsdem *Veij parcunt, precantur [illegible].* quibus antea conditionibus. Moxque ab omnibus populis legati Romam venerunt, supplices veniam precantes; atque se, ciuitatesque omnes fidei Romanæ dedentes. Tullius verbis castigatos Etruscos in gratiam recepit, ac pace ijsdem, quibus Tarquinius antè, conditionibus data, suo iure; suisque legibus viuere permisit. Veientes tamen Cæretanos, Tarquiniensesque quià primi defecerant, atque cæteros ad bellum concitauerant, parte agrorum multauit, quos nouis ciuibus diuisit. Hæc ferè de bello Etrusco Dionysius, tres Tullium triumphos ex eodem reportasse scribens; cui pulchrè suffragantur, vt vides, Capitolina marmora, & Valerius Maximus eodem loco, quem iam ante citaui in lustro Seruij Tullij.

ANN. P. R. C. CCXIIX.

Ser. Tullius. Ser. f. Rex. hoc. anno. occisus. est.

ERANT Seruio duæ dissimiles natura & moribus filiæ, quas regijs iuuenibus Lucio atque Arunti Tarquinijs iungit; ne qualis Anci filiorum animus aduersus Tarquinium fuerat, talis aduersum se Tarquinij liberorum esset. Forte, vel Seruij consilio ita factum volunt ne duo violenta ingenia matrimonio iungerentur; sed dispares omnino mentes morum diuersitas mitigaret aliquando. Nam Lucio natu maiori, superbo, & arroganti mitis, modesta, & erga patrem pia, data est vxor: Arunti iuniori, probo, ac pacati ingenij adolescenti, scelesta, ferox & ambitiosa contigit. Contrahit celeriter similitudo morum distracta vitia, vt ferè fit, & vt malum malo aptissimum familiari consuetudine iungatur, amouet per scelus suum quodque obstaculum. Nam eodem non diu pòst fato Tullia maior, & Aruns Tarquinius, propè continuatis funeribus, efferuntur: cumque domos vacuas nouo matrimonio fecissent, incestis iunguntur nuptijs Lucius & Tullia mi- *Incesta Tarquinij nuptiæ.* nor, magis non prohibente Seruio, quàm approbante. Quod accidisse anno regni Tullij XL. Dionysius scribit. Tum verò indies Lucio infestior Tullij senectus, molestius cœpit regnum esse: ac tandem ab scelerata vxore incitatus palàm regnum paternum repetere ausus est. Ac prensando minorum gentium patres, admonendo paterni beneficij, iuuenesque nobiles donis alliciendo, plurimos in partes suas trahit. Postremò stipatus armatorum agmine in forum irrumpit, & ante curiam in regia sella sedens, patres in curiam acciri per præconem ad Regem Tarquinium iubet. Qua re audita Seruius, dum ab

Esquilijs,

Esquilijs, trepido nuncio excitus, ad curiam properat, ab ipso Tarquinio gradibus deiectus, ac præ metu domum refugiens, immissis percussoribus, occisus est ad summum Cyprium vicum, cùm regnasset annos XLIV. vt Liuius & Dionysius auctores sunt; qui graphicè describunt, quàm sceleste sit à genero L. Tarquinio trucidatus. Eusebius, Cassiodorus, M. Messalla, & Sex. Victor decem annos regno Seruij detrahunt, & eius percussori Tarquinio adijciunt. Nos Liuium, Dionysium, Solinum aliosque antiquiores sequimur. *Violenta mors Seruij.*

ANN. P. R. C. CCXIX.

L. TARQVINIVS. SVPERBVS. REX. VII.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Superbus. Rex. populi. iniussu. &. sine. patrum. auctoritate.

REGNVM inuasit, occiso Seruio Rege socero suo, quemadmodum Dionysius, & Orosius volunt, anno quarto Olympiadis sexagesimæ primæ, qua in stadio vicit Agatarchus, principe Athenis Heraclio. Hoc vltimum Romæ regnum fuit, quod scelere partum per summam libidinem, ac tyrannidem in ciues, & socios, sublatis legibus à Tullio alijsque Regibus latis, exercuit L. Tarquinius: Cui idcircò à moribus Superbi cognomen est inditum; vel quia socerum gener sepultura prohibuit, Romulum quoque insepultum perijsse dictitans. Cæterùm metuebat, ne, si funus pompa regia per Vrbem duceretur solemnibus cæremonijs, mota desiderio Tullij plebs fortè seditiones concitaret, atque impetum in se suosque faceret; vt multis sæculis postea Iulio Cæsare occiso contigit. Porro Tarquinium hunc L. Prisci Regis filium, Damarati Corinthij nepotem fuisse, ex fragmentis Capitolinis colligimus; quam opinionem sequuntur etiam Liuius, Gellius, Fabius Pictor, alijque vetustiores multi. Dionysius tamen varijs argumentis contendit L. Prisci nepotem potius fuisse, neque dissentire videtur L. Florus. Nobis verò Capitolinos prorsus auctores insequi propositum est. Regnum adeptus est Tarquinius, mox primores patrum, quos Seruij rebus fauisse credebat, falsis inuolutos criminibus, interfecit. Cumque ad ius regni nil quicquam præter vim haberet; vt qui nec populi iussu, nec auctoribus patribus regnaret, & nil spei in charitate ciuium reponeret, satellitibus armatis corpus assiduè circumsepsit, atque perpetuis excubijs semet tutum reddidit. Et metu regnum tutandum ratus, eumque omnibus incutiendum esse, cædes à prima nobilitate incepit, & cognitiones capitalium rerum, sine consilio iudicum, per se solus exercebat. Eaque via pro arbitrio occidere, in exilium agere, bonis multare poterat, non suspectos modò aut inuisos, sed vnde aliquid prædæ sperare posset. Senatus numerum præcipuè imminuit, statuitque nullos in patres legere, quo paucitate ipsa contemptior esset ordo. Morem quoque à Regibus obseruatum, semper de omnibus consulendi Senatum, primus soluit, & rempub. domesticis consilijs administrauit. Bellum, pacem, fœdera, societatesque per se, ipse cum quibus voluit, iniussu populi ac Senatus fecit, diremitque. Latinorum sibi maximè gentem conciliabat, vt peregrinis etiam opibus tutior inter ciues esset: nec hospitia modò inter primores, sed affinitates quoque; filia, Octauo Mamilio Tusculano, Latini nominis vetusta nobilitate, diuitijsque longè principi, nuptum data, iungebat. Quibus auxilijs fretus, ac nihil non ausus omnia præclara Regum, ac maximè Seruij Tullij instituta, legésque, quibus libertatem munierant, & ius ciuium æquarant, aboleuit: Vnicoque edicto ferias, cœtus, & conuentus omnes sacrorum, ac amicitiæ caussa inter ciues fieri solitos per tribus, curias, vicos, compita, pagósque, tam in Vrbe quàm in agris passim sustulit, ne multis in vnum locum conuenientibus, conspirationes occultæ contra tyrannidem fierent. Immiscuit etiam populo clancularios inquisitores, delatorésque mercede conductos; qui inter conuiuia, atque confabulationes interdum de tyranno malè loquentes pertentabant animos singulorum ciuium: deinde quos sensissent præsentem rerum statum ægrè ferre, deferebant ad Principem; qui, vt seditiosi, mox bonis occupatis rapiebantur ad supplicium. Nobilium idcirco prudentiorúmque maior pars, non ignari cur appeterentur insidijs, priusquam calumnijs opprimerentur, aliò commigrantes, sponte Vrbem

L. Tarquinius quare Superbi cognomen adeptus.

Tarquinij tyrannis.

Inquisitores conducti.

Census sublatus.

tyranno relinquebant. Cùm igitur à nobilitate nihil ampliùs esset periculi, reliquam populi multitudinem, antiquato Tullij censu, ne priuatæ diuitiæ cuiquam animos facerent, grauissimis, & insolitis tributis exhausit, summaque insuper seruitute afflixit. Nam conseruatis ad militiam solummodo sibi idoneis, prauis scilicet, audacibus, & scelestis; reliquam plebem coegit ad opera publica, ratus nihil esse monarcharum potentiæ periculosius, quam si egena ciuium turba permittatur in ocio viuere. Quos igitur studio ad egestatem redegerat, eorum assiduos labores vili salario diurno, modicoque frumento in afflicta paupertate sustentabat. Horum igitur manibus imperfecta patris ædificia in principatu suo absoluere voluit, Capitolinum templum à fundamentis extruere; circum maximum, qui nihil præter gradus habebat, circumdare tectis porticibus; cloacas, à patre L. Prisco inchoatas, vsque ad fluuium perducere, & vnam maximam sui nominis relinquere. Atque ideo Quiritium fossas appellari cloacas istas vult Auctor de viris illustribus, quia ciuium viribus ad eas perficiendas est vsus Tarquinius. Crudelis vltra modum in puniendo dicitur etiam fuisse; ipse enim primus Romæ exilia, metalla, latomias, ad pœnas excogitauit, vt Eusebius in Chronico prodit; & vincula, catenas, compedes, taurea, fustes liberis ac ingenuis corporibus primus admouit. Itaque fatorum industria factum videtur, vt agitato tot tantisque iniurijs populo, regni tædio exoptatior tandem maturiorque veniret libertas. Hactenus vt de tyranno, nunc si quæ boni Principis officia præstitit, dicendum erit. Nihil enim tam malitiosum natura producit, cuius nulla in re possit esse vtilitas.

Capitolium. Circus maximus. Cloaca. Cloaca maxima. Quiritium fossa. Crudelitas Tarquinij.

ISQ. VRBEM. CAPITOLINO. TEMPLO. AVGVSTIOREM. REDDIDIT.

Capitolij origo, eiusdemq; descriptio.

IVVAT Taciti verba adducere breuiter eius templi celeberrimi originem & casus libro XIX. describentis; Vbi eius narrat incendium quod bello Vitelliano contigit. Vouerat, inquit, Tarquinius Priscus ex bello Sabino, ieceratque fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quàm quo modicæ adhuc pop. Romani res sufficerent. Mox Ser. Tullius sociorum studio, deinde Tarquinius Superbus capta Suessa Pometia, hostium spolijs extruxère; sed gloria operis libertati reseruata. Pulsis Regibus Horatius Puluillus II. cos. dedicauit ea magnificentia, quam immensæ postea populi Rom. opes ornarent potiùs, quàm augerent. Dionysius tertio post exactos Reges anno dedicatum esse dicit, libera iam ciuitate, illudque etiam ita describit: Situm est atque fundatum in alta crepidine Tarpeij montis ambitu octo iugerum, ducentis ferè pedibus patens per latera singula, pari propemodum longitudine atque latitudine, vixque quindecim pedum differentia. Nunc in ijsdem fundamentis ætate patrum, maiore luxu quàm conditum fuerat, instauratum est. Frons eius quæ meridiem spectat, porticum habet cum triplici columnarum ordine, in lateribus ordo duplex est. Tres ædes pares communibus continentur lateribus; media Iouis, hinc & inde Iunonis & Mineruæ, sub eodem tecto & pinnaculo. Huius aream cùm planaret L. Priscus Rex, & exaugurarentur sacella, locáque sacra; cæteris dijs Ioui cedentibus, restitère Terminus ac Iuuentas. Placuit vatibus, vt ait Florus, contumacia numinum; siquidem firma ac æterna omnia pollicebantur. Rursus, quod mirum dictu, cùm altiùs moliretur fundamenta Superbus, caput humanum recens integra facie in ijs repertum est; quæ visa species, locum illum arcem imperij, ac caput rerum fore portendebat. Idq; ita cecinere vates, vnde etiam Capitolium nuncupatum est. Sed de huius celeberrimi templi initio plura vide apud Liuium lib. primo; & Dionysium libro quarto, & Plutarchum in Poplicola.

Capitolium à capite ibidem inuento dictum.

FERIAS. LATINAS. INSTITVIT.

Feriarum Latinarum origo.

CVM Latini nominis populos sibi L. Superbus per eorum principes conciliasset, fœdus cum ijsdem renouauit, habito conuentu ad lucum Ferentinæ. Vbi cùm Princeps Latinorum appellatus esset, cum ea potestate qua pater eius L. Priscus, & Ser. Tullius fuerant; vt sempiternum maneret id fœdus, instituit, vti, quemadmodum Latinorum magistratus reip. caussa conuenire solent ad lucum Ferentinæ; ita sacrorum caussa quotannis semel in montem Albanum à supremo Romano magistratu cogerentur, vt Ioui Latiali communi consensu sacra facerent, ferias, ac mercatus celebrarent, atque vnà epularentur. Conueniebant autem Latini nominis populi fœderati quadraginta septem, & conferebat quisque ad sacra ex pacto suam partem, adferebantque eorum quidam agnos, alij lac, alij caseum, liba nonnulli. Victima erat taurus communis omnium, quo demum à Ro-

Iupiter Latialis.

mano magistratu pro omnibus Ioui immolato, suam quisque populus ex eius carne partem accipiebat. Idque sollemne Latiar appellatum est, atque etiam ad extrema Romanæ *Latiar.* reip. tempora in vsu fuit. Non enim antè consules paludati exire in prouincias consueuerant, quam ferias Latinas indixissent, atque eas cum Latinarum ciuitatum magistratibus in monte Albano celebrassent. His verò ferijs vnum diem dedicauerat L. Superbus Rex; mox expulsis Regibus alter est additus; tertius postea fœdere Latinis reddito à Sp. Cassio cos. quartus demum Anarchia sublata, & discordia de plebeio consulatu composita, anno scilicet Vrbis CCCXCVI. quemadmodum ex Dionysio, Liuio, & Plutarchi Camillo alijsque colligimus.

Libros. Sibullinos. reipublicæ. comparatos. II. viris. inspiciendos. seruandosq. dedit.

VARIA prodiderunt veteres auctores de libris istis Sibullinis. M. Varro namque in *Libros Sibullinos ut Tarquinio oblatos sit.* libris rerum diuinarum, quos ad C. Cæsarem pontificem maximum scripsit, eos L. Prisco Regi oblatos esse dicit, quem sequitur etiam Suidas ex recentioribus. Dionysius autem, Gellius, Plinius, alijque Tarquinio Superbo Regi præsentatos affirmant; remque ita ferè accidisse memorant. Anum peregrinam ac ignotam tyranno nouem oraculorum suorum libros venales attulisse, trecentisque aureis Philippeis æstimasse Regemque aspernatum precij magnitudinem derisisse mulierem & deliram. Mox illam in conspectu Regis tres combussisse ac pro reliquis idem precium postulasse; Tarquinium multò magis risisse muliercula insaniam, quod idem ex paucioribus precium vellet. At illam nihil mutatam tres alios denuò combussisse, placideque Regem rogasse, num tres reliquos pro eadem summa seruare vellet; eaque confidentia Tarquinium perpulisse, vti consultis auguribus librorum illas reliquias trecentis aureis emerit. Mulierem verò, cùm libros diligenter seruandos esse reip. caussa præmonuisset, discessisse, nec vnquam postea comparuisse. Creditum deinde Sibullam Cumanam fuisse, nomine Amaltheam; quam alij De- *Sibulla Cumana.* mophylen, vel Herophylen quoque nuncupant, vt à Varrone & Suida traditur. Et Sibul- *Sibulla.* larum celeberrimi septimam fuisse volunt; omnes enim fatidicas mulieres Sibullas appellitare solent. De libris etiam discrepant auctores. Plinius enim libro & cap. XIII. affirmat inter omnes conuenire Sibullam ad Tarquinium Superbum tres attulisse, ex his igne duos crematos ab ipsa, seruatum tertium postea cum Capitolio Sullanis temporibus incendio item perijsse. Suidas autem ex nouem libris duos dumtaxar à Sibulla combustos, reliquos septem superfuisse tradit. Quicquid tamen emptum est librorum, siue tres, siue vnus, siue septem fuere, deinceps religiosissimè, tanquam oracula diuinitus missa, seruabantur à Romanis; eorùmque custodiam Tarquinius primum commisit duouiris in *II. viri sacrorum.* hoc creatis ex numero patriciorum illustrium; duósque his addidit seruos publicos. Addunt Dionysius & Val. Maximus lib. I. ex II. viris alterum, M'. Tullium nomine, Tar- *M'. Tullius culeo insutus.* quinij iussu culeo insutum, in mare abiectum fuisse, quòd librum secreta ciuilium sacrorum, vt Valerius ait, continentem, custodiæ suæ commissum, corruptus, Petronio Sabino describendum dedisset. Dionysius M. Atilium vocat, sed, ni fallor, mendosus est locus. Atilios enim patricios, tantæ præsertim antiquitatis, non inuenio, præter vnum L. Longum qui anno CCCIX. ex primis trib. militum consulari potestate fuit. Tullij verò iam tum stirpe regia clarescere inter patricios ante Reges exactos cœperant. Expulsis non diu pòst Regibus, à populo item creati sunt II. viri sacris faciundis ex patriciorum illustrissimis, qui per omnem vitam eo fungerentur sacerdotio, immunes à militia, & oneribus omnibus. Non tamen horum priuatæ custodiæ, vt antea fuerant, crediti sunt libri. Iam enim intellecta eorum religione, atque vtilitate; veluti sacratissima pignora ex *Sibullinorum librorum summa religio & custodia.* S. C. publicè in Iouis Capitolini sacrario in arca lapidea reconditi fuere. Quos inspicere priuatim nemini licebat, ne II. viris quidem, nisi S. C. priùs mandatum fuisset. Quod decernebatur plerumque metus publici caussa, cùm vel prodigia, vel pestis, vel seditio ciuitatem terreret: vel grauis aliqua belli calamitas alicunde imminere videretur. Tum II. viri S. C. iussi libros Sibullinos non sine cæremonijs ac sacrificio publicè adibant; ex ijsque oraculis velut ex Delphico tripode, malorum impendentium caussas, ac remedia petebant: quibus sacrificiis ludísve deorum ira placari, aduersitatésque impendentes à repub. auerti possent. Ex horum deinde relatione ac sententia Senatus vel ludos, vel lectisternia, vel sacrificia malorum auerruncandorum caussà publicè decernebat. Quæ omnia vt ritè peragerentur II. viris cura incumbebat. De quibus sua etiam commentaria conficere solebant, ac *II. virûm commentaria de Sibullinis libris.* in tabulas referre: quibus ritibus sacrificiisque casus & prodigia singula rectè vel malè fuissent procurata: vt posteri ex ijs discerent sacra, rerúmque euentibus prospicere possent.

Insuper

Ludi saeculares. Insuper vt ludi saeculares ex oraculo item Sibullae primùm instituti, debitè, ac suo tempore pro salute, atque aeternitate Imperij Romani fierent eorum muneris erat. Praesidebantque ipsi ex officio sumptuosissimis ac celeberrimis ludis; & magistratus exequebantur ex eorum praescripto ritus caeremoniarum, vt auctor est Tacitus lib. xi. Itaque creuit successu temporis & auctoritate & numero collegium illud; cùm illustrissimi quique & ornatissimi ciues in istud cooptarentur. Nam ex duouiris deinde facti sunt x. viri, anno Vrbis ccccxxc iii. lege Sextia Licinia, cum in illa dissensione ac solitudine curulium magistratuum tribuni plebis regnarent; cautumque tunc vt partim ex patricijs, partim ex plebe deinceps cooptarentur. Tumque duos magistros ex senioribus, ni fallor, collegium habere coepit, vnum ex patricijs, alterum ex plebe. Atque is numerus mansit vsque ad L. Sullae dictaturam. Qui cùm remp. constitueret, augeretque sacerdotia, quinque alios collegio x. virûm adiecit, appellariq. coepere xv. viri sacrorum, vel sacris faciundis. Et postea nomen mutatū non est, quamuis Caesarum tempore saepiùs auctum fuerit collegium, numerusque sacerdotum excreuerit ad sexaginta, xv. viri tamen semper sunt appellati, quemadmodum Seruius Grammaticus testatur in vi. Aeneidos. Colligimus autem ex Capitolinis Fastorum fragmentis, ludis saecularibus Augusti, collegium istud quinque magistros habuisse, atque inter eos ipsum Augustum; vt iam tum vltra quindecim fuisse videantur, si consideres x. viri cùm essent duos eos magistros habuisse. Sed plura suis locis offerent annales nostri, vt omnia hic particulatiùs adferre sit minimè necessarium.

X. viri sacrorum. *Magistri x. virorum duo.* *XV. viri sacrorum.*

ANN. P. R. C. CCXXVII.

L. TARQUINIUS. L. f. anno. CCXXVII.
DAMARATI. n. Superbus. Rex. de Volsceis. //. //. //.
L. TARQVINIUS. L. f. Damarati. n. ann. CCXXVII.
SVPERBUS. Rex. II. de. Sabineis. //. //. //.

TARQVINIVS in ciues omnes caedibus ac superbia grassatus, cùm saeuitiam iam domi fatigasset, tandem in hostes conuersus est, constabilito iam regno, & adiuncta sibi priuatim Latinorum populorum, vt dixi, amicitia & societate. Itaque Romanum exercitum, delectu extra ordinem habito, ex ijs tantùm conscripsit, quibus arma tutò posset credere; legionesque Romanas triplò maioribus externorum auxiliorum copijs circumsepsit, ne quid nouarum rerum ab ipsis, pro libertate, tentari posset. Non tamen vt iniustus Rex in pace, ita militiae dux admodum prauus fuit; audax nimirum, astutus, & secretus. Primus Romanorum ducum, vt auctor est Liuius, Volscis bellum intulit; quod motum per ducentos ampliùs annos, post suam aetatem, durauit. Quibus primùm praelio victis SuessamPometiam florentissimam eorum vrbem obsidione cinctam, crebris oppugnationibus vi cepit, ac armatis omnibus occisis, reliquam captiuorum multitudinem, cum omni praeda, militibus diuisit. Aurum tamen argentumque omne colligi ac seponi voluit, ex eoque decimas ad templi Capitolini fabricam seruauit: reliquum militibus etiam diuisisse scribit Dionysius, tantumq. auri argentique repertum esse, vt quinae argenti minae obuenirent singulis, decimaeque sectatae explerent quadringenta argenti talenta. Astipulatur Liuius, captiuam pecuniam in aedificationem templi seposuisse dicens, vsque ad * quadringenta auri argentique talenta: cúmque tum animo concepisse templi Iouis amplitudinem, quae deûm hominúmque Rege, quae Romano Imperio, quęque loci ipsius etiam maiestate digna esset. Subactis igitur vtcumque illa victoria Volscis, in eorum agros Signiam & Circeios deduxit colonias, praesidia vrbi futura terra marique, vt ait Liuius. Illā casu, dum milites in Volsco hybernantes castra in Pomptino oppidi communiissent: Circeios autem, loci oportunitate ductus, quod agro Pomptino latissimo ab vna parte, & mari infero immineret ab altera illud oppidum, sicut auctor est Dionysius. Sabinos etiam imperium detrectantes, & agrum Romanum incursantes Tarquinius bis, térve praelio superauit, atque non solùm ad pacem, sed ad tributa etiam in posterum pendenda compulit. Triumphorum tamen, quos duos egisse ex Capitolinis fragmentis facilè, vt vides, colligimus, nusquam apud auctores mentionem reperio. Eos autem de Volscis ac Sabinis actos suspicamur; quòd has maximè gentes bello subactas à Tarquinio fuisse testentur praeter Liuium & Dionysium, M. Messalla, Eutropius, & Auctor de viris illustribus.

Bellum Volscum. *Suessa Pometia capta.* *Malè in nonnullis exemplaribus * quadraginta.* *Templum Capitolinum.* *Signia, Circeii coloniae.* *Bellum Sabinum.*

Volsci. Volsci prope Circeios locati à Plinio lib. III. cap. v. à Mela, post Latium prope Campanos eis & vltra Vfentem, mare versus. Quos Latio quidem ex parte inclusos, saepiùs antiqui inter Latinos non numerārunt, quemadmodum nec Aequos, nec Hernicos: quia in eodem

eodem cum priscis Latinis fœdere, vel societate non erant. Regionis tamen situ inter Latinos numerabantur semper: Itaque non malè L. Florus Volscos peruicacissimos Latinorum appellat, atque quotidianos propè Romanorum hostes. Dionysius lib. IV. Ecetranos & Antiates principes Volscorum populos nominat. Liuius lib. IV. Antiates, Artenates, Ægritas & Anxures: item lib. VIII. Velitemos & Signios. Ab alijs oppida alia Volscorum recensentur, Circei, Arpi, Corioli, Cenone, Suessa Pometia, Sora, Frabrateria, Priuernum, Longula, Polusca, Satticum, Fregellæ. Valerius Max. Volscus populus, vt Romanus, dixit.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Rex. hoc. anno. Vrbe. &. regno. exactus. est. populiq. Romani. libertas. asserta. a. d. IX. Kal. Iun.

POPVLVS Romanus tamdiu superbiam ac tyrannidem Tarquinij Regis perpessus est, quamdiu aberat libido: quæ tandem mutationis occasionem diu desideratam obtulit, *Caussa mutatæ resp.* cùm Sex. Tarquinius, maior natu tyranni filius, ornatissimæ, pudicissimæq. matronæ Lucretiæ vi stuprum intulisset: & matrona nobilissima in mariti, parentis, amicorûmque conspectu dedecus ferro expiasset. *Lucretia.* Tum populus Romanus iniuriarum, ac seruitutis pertæsus, semet intueri, de libertate cogitare. Primùm Collatiæ, vbi atrox facinus commissum erat, arma contra tyrannum capta, L. Iunio Bruto tribuno celerum duce: mox Romæ incensa præsenti rerum indignitate cuncta multitudine; vbi omnium ordinum consensu comitijs habitis, imperium illegitimum tyranno, qui Ardeam tunc obsidebat, absenti abrogatum, atque Tarquinius cum coniuge & liberis exulare iussus est IX. Kal. Iun. Qui dies libertatis primus postea fastis sacris adscriptus, idcirco Regifugium est appellatus. Brutus Romæ iu- *Regifugium.* nioribus qui vltrò nomina dabant lectis, armatisque: ac custodia Vrbis Sp. Lucretio præfecto mandata, ipse ad concitandum inde aduersus Reges exercitum Ardeam in castra est profectus, alia via, quam qua Tarquinius trepidis excitus nuncijs Romam, ad comprimendos motus, eodem tempore veniebat. Cui portæ clausæ, exiliumq. perpetuum denunciatum: Brutum liberatorem Vrbis læta castra accepere, exactique mox inde liberi Regis duo Titus & Aruns, patrem secuti sunt, atque simul exulatum Cære in Etruscos ierunt. Sex. Tarquinius Gabios proditione iam priùs occupatos tanquam in suum regnum profectus, *Sex. Tarquinius Gabijs interfectus.* ab vltoribus, vt ait Liuius, veterum simultatum, quas ipse sibi cædibus, rapinisq. concitauerat, est interfectus. Aliter tamen sentit Dionysius. Atque hoc illegitimum, parricidioq; partum regnum Romæ meritò fuit vltimum, quod per annos XXV. durauerat Liuio Dionysioque auctoribus, quos Solinus etiam alijque sequuntur Eusebius, Cassiodorus recentioresq. nonnulli, qui Ser. Tullio decennium, vt dixi, adimunt, triginta quinque annos Superbum regnasse tradunt. Qui quàm leuiter, ob vitia sua, filijque enorme facinus, tanti imperij possessione sit exutus, notissimũ est vel vtcunque historiæ Romanæ peritis; cùm pulchrè & diffusè ista narrent Liuius, Dionysius atque Ouidius Fastorum secundo Regifugium describens. Regnatum quidem Romæ fuisse annis CCXLIII. volunt Solinus, Messalla, Sex. Rufus, Eutropius, D. Augustinus & Orosius; hisq. etiam suffragantur Capitolini *Quamdiu Romæ regnatum.* fasti, quos ex professo sequi decretum est, quamuis Liuius & Dionysius annũ vnum adijciant, & Tarquinio Prisco adscribant, eum annos XXXVIII. regnasse dicentes, & non vt cæteri XXXVII. Itaque fit vt plerumque hi duo auctores, alijq. nonnulli qui eos sequuntur, anno vno differant à fastis Capitolinis. Quod malum ex annaliũ diuersitate prouenisse, tam Liuius, quam Cicero in Bruto tradit; in quibus etiam antiquitus varia & incerta temporum ratio fuit, præsertim ad quingentesimum ferè Vrbis annum, quousque etiam incerta ineundi consulatus tempora fuisse, ex historia facilè colligimus.

AVCTORVM LOCA CORRECTA, VEL DECLARATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO PRIMO.

Aelij Spartiani, pag. 4. P. Ouidij Nasonis poëtæ, pag. 12. 24. C. Plinij maioris. 16. Eusebij Cæsariensis. 23. D. Augustini. 22. Plutarchi. 25. Auctoris de viris illustribus. 30. Sex. Pompei Festi, 32. 33. 34. M. Tullij Ciceronis. 34. Macrobij. 38. L. Iulij Flori. 42. Dionysij Halicarnassæi. 31. 53. T. Liuij. 54.

FINIS LIBRI PRIMI

TYRANNIFVGIVM

LIBER II.

ANNALIVM POPVLI ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM CAMPENSEM.

PRÆFATIO IN LIBRVM II.

AD

PERILLVSTREM AC VALDE GENEROSVM VIRVM, D. GOMESIVM DE AVILA, VELADAE MARCHIONEM, ARCHIOECONOMVM ATQVE PRIMVM A CONSILIIS SERENISSIMI PHILIPPI III. HISPANIARVM PRINCIPIS.

NON SINE CAVSA, Marchio virtutum omnium ornamentis conspicue atque illustris, veteres illi vates sublimia summi Dei cælorumque mysteria paucis adeunda, neque non etiam præcipua naturæ rerumque secreta procul admodum à stupidis ingenijs, & vulgi profanis auribus esse voluerunt; queis cæca temeritate quadam procliue est, controuersari semper, & quiduis non intellectum vili facere, vel, vt falsum reprobare. Publicam igitur ciuilis vitæ pacem qualicunque religionis disciplina conseruare cupientes, hanc solam in terris beatitatem vitæ quæ fuerunt illi rerum publicarum ac ciuitatum conditores, qui poëtica quadam licentia deorum, nescio quot, millia, atque portentosa fabulatum infinita mendacia produxerunt in publicum: quo plebeios, & viles animos perplexa vanitate suspensos & occupatos, ab ipsis sacris mysterijs auerterent. Non rosas itaque porcis; sed dignas plerumque rudibus labris præbuere lactucas, gulamque rusticorum hominum insulsam pinguioribus saturarunt pulpamentis: atque ipsa mysteria tãquam delicatiores secundæ mensæ mattyas nobilioribus animorum palatis reseruarũt, sed condimentorum varijs inuolucris ita tectas, vt nunc admodum pauci repetiantur, quibus penitiores earum medullas rectè degustare contigerit. Cuius vt opportunum hîc adferam obiter exemplum, Veneres populo finxere plures, Cupidinum, vel Amorum turbas, sicut eas nobis Philostratus, Apuleius, Propertius, & alij depingunt: multiplicia quoque nomina, sacrificia, & simulachra proferunt. Quemadmodum enim in rebus humanis casuum, & obiectorum indies infinita varietas est; ita in animis ac sensibus nostris hæc cupiditates innumerabiles excitat, & affectionum turbas producit. Verùm doctis ingenijs vnam dumtaxat, vel duas Veneres, geminumque Cupidinem repræsentant. Cùm enim vna Venus nil aliud signet, quàm ex pulchro placitoque venientem delectationem, vel voluptatem; sic huius voluptatis desiderium ipsissimus habebatur

Mysteria sacra cur profananda non sint.

Falsa religionis olim finis ac origo.

Non rosa porcis danda sed lactuca labris digna.

Veneres plures, & Cupidinum turba.

Venus quid.

Cupido quid.

batur Cupido, quem ideo Veneris filium, vel, vt Plato voluit, aſſeclam, & indiuiduum comitem eſſe fingebant. Apud hunc quidem Pauſanias in Sympoſio de Amore diſſerens, principes animæ noſtræ facultates conſiderans, duas Venetes producit, atque deſcribit, vnicuique ſuum tribuens Cupidinem. Quarum vnam antiquiorem tradit à Cælo deo ſine matre genitam, alteram iuniorem ex Ioue & Dione.

Venus Cælo patre ſine matre genita.

Illam cum ſuo Cupidine cæleſtem vocari, hanc verò cum ſuo popularem atque communem, nec tantæ venerationis. Et hæc ille non tam ex ſua, ſed ex profundiſſima poëtarum antiquiſſimorum philoſophia mitis fabulis obtecta pulchrè proſequitur. Atqui Venerem iſtam duplicem, Amoremque geminum Platonici conantur accuratiùs interpretari. Cæleſtem etenim illam primam Venerem, quam Orpheus, Herodotus, Græcorumque vetuſtiſſimi vocarunt Vraniam, mentis intelligentiam eſſe volunt votis ſummis à Deo petendam.

Vrania quid.

Quam Cælo patre ſolo prognatam fabulati ſunt poëtæ ſine matre, quòd hæc ab vno ſummo Deo ſine materia ſui ſacroſancti Spiritus fauore proueniat. Cælus etenim vel Vranus ipſis rectè nominabatur creator omnium ſummus Deus, quem Orpheus in hymnis ſuis mundi patrem omnia videntem, ac antiquiſſimum principium finemque rerum non ineptè canere idcirco videtur.

Cælus deus.

Cuius patris viuificum ſemen, vel illuminans gratia Saturni falce exectum, id eſt, contemplationis acumine petitum in animorum mare fluidum promanat, & ignei caloris ſui radijs ſpumas, hoc eſt, motus excitans, in animis humanis Venerem illam cæleſtem generat, boni pulchrique ſcilicet intelligentiam, & ſummam eius voluptatem, gaudiumque inæſtimabile mentibus infundit, producitque ſimul ſummi boni pulchrique (qui ſolus eſt Deus) deſiderium & amorem, id eſt, Cupidinem, quem ideo poëtria Sappho ex Venere & Cælo natum cecinit.

Saturni falx.

Cupido Veneris & Cæli filius.

Hic veterum poëtarum caſtus, & ſanctus eſt Cupido, qui aureis inſtructus alis & armis alta ſemper primigenia ſua quærens ardua petit: & quoquo vorſum ſeſe pennis ſuis incitans, puram ſecum vbique per mundum ducit lucem, pulchri bonique ſplendorem animorum oculis offerens, à quo pulchrè Phanetem Orpheus in Argonauticis, & hymnis ſacris appellauit.

Phanes.

Amor enim quærit, & inuenit, inueniendoque illuminat, & delectat vehementer: eaque de cauſſa Venus huic ita blandiri non dubitat apud Maronem poëtam:

Nate mea vires, mea magna potentia ſolus.

Hunc Phædrus Myrrhinuſius apud Platonem ex Heſiodo, Orpheo, & Acuſilao poëtis antiquiſſimum aſſerit, cuius originem atque parentes nullus vel priuatorum, vel poëtarum apertiùs explicare potuit.

Venus altera popularis.

Venus autem altera corporum genitrix cum ſuo Cupidine procul à iam dictis numinibus ſæpe manet & diſcrepat, quam Iouis ac Diones filiam comminiſcuntur poëtæ, πάνδημον ab Athenienſibus dictam legimus, quaſi publicam, atque vulgarem: cui Solon Athenis primus templum erexit. Platonis verò diſcipuli hanc animæ mundi tertiam facultatem eſſe diſſerunt; Saturnum appellantes primam, qua intelliguntur ſuperna, Iouem deinde ſecundam, qua cæleſtia mouentur; Venerem denique tertiam, qua generantur inferiora.

Saturnus. Iupiter. Venus.

Iupiter igitur in anima mundi vis mouens cæleſtia producit ex Dione, id eſt, mundi materia potentiam ac voluptatem generandi, quæ Venus eſt altera. Nec huic ſuus Cupido deeſt, generandi propagandique, nimirum, appetitus & deſiderium. Et hic eſt ille Cupido, quem Porus copiæ Deus nectaris ebrius poculis in hortis Iouis feſto die Veneris natalitio cum Penia inopiæ dea concumbens procreauit, natumque Veneri in adoptionem dedit, vnde poſtea creditus eſt Veneris filius, quemadmodum elegātiſſimè Diotima vates apud Platonem in Sympoſio fabulatur.

Porus & Penia Cupidinis alterius parentes.

Nobilitauit itaque Deus in primis hominem microcoſmum ſuum duabus præ-

claris

claris dotibus, virtute scilicet, intelligendi, qua potest rerum caussas perscrutari, & altera generandi, qua potest posteritati consulere genus suum propagando, multiplicandoque. Et trahit sua quemque voluptas, suumque desiderium tædij laborisque remedia. Gemina porrò iam dicta voluptas duæ Veneres habentur, quas & gemini sequuntur Cupidines, suam quique voluptatem appetitus. In neutra quidem dictarũ facultatum animus humanus peccare potest, si modum ac ordinem non excedat. Si tamen mens humana cupiens altum sapere temeraria sua fiducia scandat nimium, non Vraniæ veræ, sed falsa quadam eius imagine ductus, Titanum & Gigantum more magna ruina decidat in luctus ac tenebrarum barathrum oportet. Si rursus illa cælesti Venere repudiata, mentis virtus oblita sui muneris pellacem vsque sequitur alteram sese nimium ad inferiora demittens illecebris rerum corporearum irretita, nil aliud item, quàm falsos & mortiferos eius fructus carpit. Tum varijs affectionum insultibus impetitus animus plures ac varias sibi Veneres, turbasque Cupidinum fingit: sicut pulcherrimis fabellis, & anagogis hoc nobis veteres declararunt, quas hîc exponere longum esset. Ceterùm quàm aptè, quæso, aurea vel eburna vagina muniendum esse regium gladium anagogicôs docent? Animi nimirum impetus, ancipiti gladio non minus dubius ac periculosus, vt semper humanæ rationis vagina tegendus est, ne noceat; sic illius imprimis, cui Deus iustitiæ, & suum cuique tribuendi curam mandauit, in aurea prudentiæ, & eburna solidæ candidæque integritatis vagina diligentissimè custodiendus est. Cùm verò Deus addiderit omnibus opinionis arbitrijque libertatem, gymnasium palestricis animis in hac mortali vita spaciosum aperuit; nec desunt vsquam validi, in tanta casuum varietate, quibuscum luctentur, antagonistæ. Quapropter Veneris illius sanctæ cælestis amore non inflammatus animus, cùm tepet, aut friget palma se indignum reddit, quam brabeutes ille supremus vincentibus, suamque diligentibus proposuit. Sed ô superûm fidem! Quàm multi mala mentis gaudia captantes ad illam cælestem suspicere nequeunt, alterius plebeiæ Veneris pellacia, plagisque fallacibus affectionũ implicati? Hæc etenim vanis & insanis cogitationibus ipsos auertit, exagitat, & deprimit: vt ab hac dea verè meritoque insaniam apud Græcos nomen inuenisse, non minùs serius quàm doctus poëta Euripides in Troadibus cecinerit.

Bina hominis dotes, intelligendi & generandi. — *Gemina voluptas animi & corporis duæ Veneres.* — *Modus & ordo.* — *Regius animus vt muniendus.* — *Liberum arbitrium gymnasium esse hominis vitaq; apertum ad luctam.* — *Plebeia Venus insana species.*

> Τὰ μῶρα γὰρ παντ' ἐςὶν ἀφροδίτη βροτοῖς
> Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἀρχὴ θεᾶς.

Ἀφροδίτη unde.

Est enim nil aliud quàm rationis, ac virtutis lumine carens libido, matremque hanc sequitur sua proles Cupido cæcus; non ille sanctus & castus amor, sed improbus & flagitiosus. Furiarum aliquando procus, vt à poëtis fingitur aptè; cùm mentis nimium commotæ transuersim rapit adfectus, & ad scelera compellit. Tum audax, vehemens, & tyrannus à Platone vocatur, nec non ab Euripide: apud quem Abderitæ, quamuis deliri stupidique vulgò solerent haberi; prudenter tamen, & doctè canentes, exclamant:

Cupido cæcus Furiarum procus. — *Cupido tyrannus.*

> Σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε κἀνθρώπων ἔρως.
> *Tuque ô deum hominumque turanne Cupido.*

Nil enim verius certiúsve. Nam in hominum plebeiorum animos non solùm noxiè, sed multò damnosiùs etiam, ac periculosiùs in heroũm ac principum generosos spiritus sæuire, tyrannidemque suam exercere dominium nactus solet. Magnis igitur, & exquisitis admodum educationis sanctæ, sacræq; doctrinæ mysterijs initiandus est à primis vnguiculis adolescens PRINCIPIS animus, molleque pectus aduersus versutissimi huius cacodæmonis tela venenata Mineruæo salubris disciplinæ clypeo muniendum, cui à Deo populorum cura

Vt ab animo Principis adolescentis Cupido tyrannus arcendus sit.

 destinata

Medicus vir multorum instar.

Medicus animi principi bono non satis aequiparandus.

destinata est, cuius in manu gladius semper anceps est. Medicum virum summo dignum honore iudicauit Homerus, & hunc vnum multorum instar esse cecinit Iliados xi. quia sanitati corporis consulere posse creditur. Ceterùm aureus (vt olim Græci dicebant) fabrefactus totus stet meretur, qui morbos animorum pellit, & in vno capite mentis sanitatem fouens multorum milium saluti consulit. Hoc autem reipublicæ, patriæque suæ præstare, magni ac planè diuini animi esse cordatus omnis fateri debet. Eundem in te Marchio illustris non possum satis admirari, nec satis reuerenter suspicere, quo maximi nostro sæculo Regis adolescentiam ad regias virtutes euehendi curam suscepisti, susceptamque magna cum omnium bonorum expectatione, gaudioque summo continuare non cessas. Præclarissimam sanè prouinciam istam, si superis fauentibus, vti speramus, & votis à Deo summis precamur, feliciter conficere poteris: quas tibi sit debiturus gratias orbis Christianus, quis aptè satis exprimet? quæ præmia in terris digna satis decerni poterunt? Inter militarium virtutum præmia clarissimus coronarum honos semper apud veteres Romanos fuit. Sed inter omnes eminebant ciuicæ, precio licet viles, ex fronde videlicet querna glandifera passim obuia, quæ seruati in prœlio ciuis vnius olim eximia merces fuit. Postea tamen & clementiæ Imperatorum hæc attributa est, postquam ciuilium bellorum profano scelere meritum videri cœpit, ciuem non occidere, sicut non minùs aptè, quàm liberè C. Plinius maior ait. Cedebant huic coronæ murales, vallaresque, & aureæ cunctæ, quanquam precio multum antecedentes. Cedebant & rostratæ, bis tantùm Romæ naualis victoriæ caussa donatæ. Dedit secundam Augustus M. Agrippæ, sed ciuicam (inquit Plinius) à genere humano accepit ipse. Sed quomodo? Tertitus proscriptionibus senatus, ac fessus ciuilibus bellis populus Romanus dedit. Quasi verò duorum Cæsarum armis per Europam, Africam, Asiamque passim ciuili sanguine madens, terrarum orbis mox in tantam adulationem consensisset. Publico tamẽ numismate, signis, symbolis ingeniosissimis, atque elogijs splendidis hæc vbique gentium promulgata fuit. Sed cedant arma togæ. Multò iustiorem, meritamque magis tibi Marchio Illustris debebit ciuicam coronam omne nomen Christianum, qui cælitus nobis datum monarcham adolescentem omnium regiarum virtutum panoplia, clypeo in primis fidei Catholicæ Romanæ, ac iustitiæ Christianę gladio ritè munitum summa instruere cura non cessas: quo possit adultus multa ciuium suorum millia sine sanguine seruare, & ab hostium iniurijs tutari. Hæc animo versans sæpiùs, dum æui nostri cursum, Christianæque reipublicæ præsentem conditionem considero: non possum non semper adeò sanctam pijssimi maximique patris

Philippi Hisp. Regis Catholici veneranda pietas erga suos.

PHILIPPI nostri Regis mentem in hoc opus singularis numinis summi sponsæ suæ Ecclesiæ saluti prospicere volentis prouidentia directam venerari, votisque supplicibus, ab eodem hanc ipsi multis decennijs continuè saluam ac felicem precari; tuis præterea laudatissimis conatibus faciles ac prosperos vbique successus optare. Quapropter vt hanc meam ergà Principes meos debitam deuotionem, inque tuas eximias istas virtutes obseruantiam publico quopiam testimonio proderẽ, meas vsque solicito Musas, vt scrinia scrutarentur & excuterent, viderentque, num quid mannæ, vel aromatum lateret, quocum ritè maiorum gentium numinibus istis perlitari posset. Quæritant diligentes ac sedulæ: Sed quia nihil in curta synthesi sua congruum, aptúmve, vt ipsis videbatur, vel patellarijs dignum reperitur, non sine magnis suspirijs trepidant vehementer. Ridet virginum præsul Musagetes Apollo, animisque se-

Apollo Musagetes.

curas esse iubens, ait. Adeon' extemplò, quasi sub mandragora dormientes, obliuiscimini, mentes solas perlitare posse? si ritè vitij contage nulla polluere

cupientes

cupientes deuotæ voluntaris operibus clareant, linguisque faucant? Hanc ecstasin in primis obseruant numina, numinumque in terris ministri boni Principes: non victimas, non munera, quorum neutiquam indigi sunt. An vos latere potest, lacte, farre, sale, vilibus πελάνοις, atque bellarijs placari sæpius superos, quàm hecatombis? maximosque tetrarum monarchas aquæ pauxillum, aut pomum aliquod ab offerentibus humaniter, ac amanter aliquoties acceptasse? Hoc autem non Loxiæ, sed planè Delij oraculo virgines animatæ crepundia quæque sua protulere, simulque mihi pudor detersus est. Erectiorque factus non dubitaui ex ijs selectos magistratuum Romanorum laboriosissimos annales Imperij maximi gloriosissimique statum ac imaginem quandam delineantes maximo gloriosissimoq. Regi Principi nostro, & eius generosissimo filio fontem ipsum ac exordium Imperij legitimi dedicare: vt faustissimis horum auspicijs in lucem producerentur, & à calumnijs malè consultæ temeritatis, atræque inuidiæ tutiores agere possint. Votis interim summis Deum precatus optans, vt in ista Christiani orbis πολυγγνεσίᾳ, quæ laborioso iam æstuare nixu videtur,

Mentem, non victimas respicere numina.

Loxias Apollo perplexus & obscurus, Delius clarus & manifestus.

Annales Imperij maximi Regi maximo decent.

FELIX. LAETISSIMAE. SPEI. FILIO. PATER.
FELIX. AVGVSTISSIMO. PATRE. FILIVS.
FELIX. VTROQ. SACROSANCTA. CATHOLICA.
ROM. RELIGIO. DECENNIIS. MVLTIS. ESSE. POSSIT.

Εὐχή.

Hanc animi mei deuotionem spero Principibus maximis optimisque fore non ingratam: immo, si cognoscant, acceptiorem βουθυσίᾳ quauis Græcorum, vel solitaurilibus Romanis. Vt autem cognoscere possint, εὐάγγελον δέκτορα quempiam propitiandum esse putaui: qui mentis meditationes, animæque nostræ vota ad ipsos transferat. Itaque monui supplicaturas virgines meas, tuum in primis bonum Genium non libis, non vino sibi conciliare curarent, sed eius capiti congruum ex odoriferis virtutum floribus ingeniosa manu pangerent sertum, quod præsentarent. TVRANNIPVGIVM itaque protulerunt ex annalium opere, tenuem, me Deus amet, & vilem corollam licet: non tamen vsque adeò ineptam, vt tuo Genio sit omnino displicitura. Qui generosum animum tuum nobilibus literarum ingenuarum disciplinis ita ab incunabulis instruxit, vt illi facile sit, Cupidinem illum tyrannum virtute calcare: & nihil placeat magis, quàm istam Regum ac Principum pestem Deo, naturæ, atque humanæ societati prorsus aduersam fugere, & auersari. Diuinitus igitur impulsum Regiæ M^tis iudicium autumo, quo tuas in primis dotes præclaras seligere voluit ad enutricandam maximi Imperij sui sobolem, cuius felici virtutum prouentu ac incremento vberes pacis nasci fructus, atque aureum quoddam sæculum orbi Christiano, superis fauentibus, exoriri poterit. Non me vulgi fama leuis in istam opinionem traxit, expectationém ve de te tantam temerè nobis concitauit: sed omni fide dignissimorum procerum de tuis eximijs virtutibus præclara testimonia. Splendent enim sereni solis in modum per orbis Christiani prouinciarum spacia quæcumque latissima. Et vt sol viuificis suis radijs florum omnium oculos aperit, & ad se conuertit; ita quoque tuarum virtutum fama bonorum omnium mentes facilè percellit, & in admirationem sui rapit. Quid igitur non potest, vel apud ignotos, & nunquam visos ipsa vera virtus? Atque cum tua Christiani orbis ac imperij spes præcipuas, velut Magnes ferrum, attraxerit, & ab optimo, prudentissimoq. Rege patre fidei tuæ commissas amplexetur: quid mirum, si in tam sublimi theatro nunc posita de se maximas expectationes excitarit? Macte igitur hac vera gloria tua generosissime Marchio, & literarum artiumq. ingenuarum

Angelus bonus intercessor propitiandus.

Tyrannifugium.

Cupido tyrannus regū ac principum pestis.

Comparatio.

Philippus princeps spes orbis Christiani.

bona studia sic tua, qua polles apud summos Reges, gratia proueche: vt tuis auspicijs renatum nobis Augusti sæculum lætemur, te Mæcenate nouo sublimi feriant vertice sidera docti virtute præditi. Quod faxit Deus Opt. Max. qui te, tuosque conatus prosperet, & ad incrementum reip. Christianæ dirigat, diuque incolumem seruet. Data. Sanctis è Traiana colonia. Idibus Maijs. Anno Sal. nostr. ∞. D. XCVII.

CHARACTER. TVRANNIFVGII. LIBRI. SECVNDI.

ARDVVS. EN. SONIPES. NIMIVM. DOMANTIA. FRENA. DECVTIT. ET. SERVILE. IVGVM. CVM CLADE. TVRANNI.

ARGVMENTVM. LIBRI. II.

TVRANNIFVGIVM. *Liber secundus annorum* LVIII. *historiam complectitur: incipiens à prima reip. mutatione, qua à Regum dominatione ad optimatum administrationem peruenit. Quorum quæ auctoritas, quantaque potestas fuerit, atque ea demum quomodo debilitata sit, ac imminuta, paucis, quasi per prolegomena, ostendit. Hinc primùm duos reipub. principes annuos factos esse, & Consules, nec non alijs etiam nominibus appellatos. Consulatus originem mox graphicè describit. Huius officium, ac potestatem: onera, & priuilegia: item ornamenta, & insignia declarat. Inde Consulum singulorum domi, forisque resgestas ordine suis annalibus prosequitur: Principiò vt L. Brutus primus* COS. *collegam suum L. Tarquinium abdicare coëgerit, Proprios filios, cum alijs qui de Regibus reducendis conspirârant, securi percusserit. Et is, collega P. Valerio sibi subrogato, libertatem à Regibus oppressam populo restituit. In bello denique, cum L. Superbi Regis filio Arunte congressus, occiditur. P. Valerius in magistratu, ob populi cultum, Poplicola dictus, numerum Senatorum ad trecentos auxit. Leges plures pro populi libertate tulit. Quæstores tunc primùm, ex quorundam sententia, fieri cœpêre. Quæ-*

[Margin notes: Optimatum potentia & gubernatio prima. — Consulatum. — L. Brutus. — P. Valerius. Poplicola.]

stura

sturæ igitur originem, munia, ac potestatem paucis declarat. Bellum à Porsena Clusinorum Rege propter Tarquinios illatum est, & Roma obsessa: sed virtute M. Horatij Coclitis, C. Mutij Sceuolæ, & Clœliæ virginis Rex in admiratione raptus, pacem cum Romanis fecit. P. Valerius COS. *iterum, populi censum egit, & lustrum Vrbis quintum cōdidit. Qui denique, post quartum Consulatum, & duos triumphos mortuus, publica impensa in Vrbe sepelitur. Ap. Claudius è Sabinis cum magno clientium comitatu Romam migrat: propter quem Claudia tribus ciuitati adiecta est. Octauio Mamilio Tusculanorum principe Tarquinij Superbi genero Latinos, Sabinos, pluresque alios vicinos populos ad reipub. Romanæ excidium excitante, T. Lartius primus dictator Romæ dictus est, ob maximi belli instantis metum. Dictaturæ origo atque potestas itaque describitur: eiusq; maximi magistratus necessitas, vsus, & abusus, ornamenta ac insignia disertè declarantur. A. Postumius dictator cum Latinis ad lacum Regillensem congressus, eos ingenti prœlio vicit: in quo Castor & Pollux inter Romanos equites visi sunt. Postumius victor de Latinis triumphauit, quibus petentibus pax data, & fœdus renouatum est. Plebs Romana propter nexos, & æris alieni grauamina in montem Sacrum secessit: sed oratione Menenij Agrippæ placata, patribus reconciliatur. Tum tribuni plebis, vt quidam volunt, primùm duo creati sunt. Tribunitiam hinc potestatem, cùm ædilitatem plebis latiùs describit. Harum originem, officia, vim, virtutes, & vitia recenset. Sp. Icilius tribunus plebis, seditiosis concionibus contra* COSS. *& patricios habitis, leges aliquot pro plebe, & tribunis tulit. Cn. Coriolanus, primus patricius à plebe perduellionis damnatus, in exilium abijt. Quo postea duce Volsci Romanis bellum inferūt, plures vrbes capiunt, Romam ipsam obsident. Coriolanus hostiū dux patriæ excidio propter suū exilium imminēs, eius iam supplicis nullis legatorum vel sacerdotū precibus flectitur. Motus tandem Veturiæ matris, & Volumniæ vxoris, tum matronis Rom. in castra venientium lachrymis, exercitum abduxit: nec diu post tanquam proditor à Volscis occisus est. Lex agraria primùm à Sp. Cassio* COS. *promulgari cœpit, maximorum sæpe deinceps tumultuum fons, & origo. Idem Cassius, cùm magistratu abiret, regni affectati damnatus, necatur. Oppia, & Vrbinia incestus conuictæ Vestales virgines, viuæ defodiuntur. Recusato de Veientibus, & Etruscis à M. Fabio* COS. *propter collegam, & fratrem suum occisos triumpho, Fabiorum sibi familia extra ordinem Veiens bellum conficiendum poposcit. Quæ post plures victorias incautior facta, tandem insidijs circumuenta, perijt. Trecenti sex Fabij nobiles, cum omni clientium manu, simul occisi sunt: vno tantùm eius familiæ Q. Fabio qui domi remanserat, superstite. Hinc quædam de Proconsulatus, ac Propræturæ extraordinarij imperij, prouinciarumque origine diffusè, dilucideque disserit. Lex Publilia, de tributis tribunorum plebis comitijs, primùm fertur. Ap. Claudius* COS. *cùm aduersus Volscos malè, exercitus contumacia, pugnatum esset, primores securi percussit, reliquum exercitus sorte decimauit. Qui maiestatis post consulatum à tribunis plebis reus factus, ante diem productam obijt. Volscorum agri pars, plebi per* III. *viros distribuitur. Exercitus Romanus in Hernico cum Sp. Furio* COS. *ab Æquis obsessus, à T. Quinctio procos. cum subsidiis sociorum liberatur. Lex Terentia de circumscribendo consulari imperio, seditiosis priùs concionibus habitis, promulgatur. Census actus, & lustrum conditum Vrbis decimum, quo censa fuêre ciuium* CXXXII. *milia* CCCCIX. *Cùm aduersus Æquos res malè gesta esset. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus, hostes in propriis castris obsessos, & victos sub iugum misit. L. Minucium* COS. *per ignauiā quòd obsideri se passus esset, abdicare coëgit. M. Volscium accusatorem falsi reum, Kæsone filio suo absoluto, in exilium misit. Ob victoriam cùm speciosissimum duxisset triumphum, ad stiuam triumphalis agricola redijt. Tribuni plebis primùm facti sunt decem. Ludi sæculares primi à* II. *viris sacrorum facti sunt. Lex Tarpeia Aeternia de multarum modo lata est. Legati Athenas ad leges describundas missi sunt. Quibus reuersis Ap. Claudius, T. Genucius* COSS. *præsente populo magistratum eiurârunt: vt decemuiri consulari, atque adeò maiori potestate, cessantibus aliis magistratibus, crearentur. Id factum Anno P. R. C.* CCCII.

Quæsturæ exordium.
Porsena Rex.
Dictatura.
Secessio plebis in montem Sacrum.
Tribunicia potestas & ædilitas plebis.
Cn. Marcius Coriolanus.
Lex agraria prima.
Fabiorum clades.
Pro. cos pro. prae. ac prouinciarum exordium.
Ludi saeculares primi.

HAEC

PHilostrato, Appuleio, Propertio poëta, Platone, Orpheo poëta, Herodoto, Homero poëta, C. Sallustio, M. Tullio, Pomponio Iuriscos. M. Varrone, T. Liuio, Sex. Pompeio Festo, Ioanne Zonara, Iustiniani nouellis, Plutarcho, Dionysio Halicarnasseo, Fabio Quinctiliano, Valerio Maximo, A. Gellio, Actis diurnis pop. Rom. C. Suetonio, Tranquillo, P. Ouidio poëta, Polybio historico, Cornelio Tacito, Lãpridio, Lucano poëta, Macrobio, Asconio Pædiano, Antonio Flocco, Onufrio Panuino, P. Virgilio poëta, L. Pisone, L. Floro, D. Aur. Augustino, Eutropio, C. Plinio maiore, Auctore de viris illustribus, Columnis triumphalibus Capitolinis, Fastorũ tabulis Capitolinis, Silio Italico poëta, Hesiodo poëta, Acusilao poëta, Sapphone poëtria, Euripide poëta, Carolo Sigonio, Iulio Obsequẽte, Vlpiano Iuriscos. Iunio Gracchano Iurisc. Trebatio Iurisc. Fenestella, Duodecim tabulis, Cornelio Strabone, Stephano Byzantio Grãmatico, Paullo Orosio, Cassiodoro, Mariano Scoto, Eusebio Cæsariensi, Beda, Inscriptionibus marmorũ antiquis, Cuspiniani tabulis COSS. *antiquis, Nummis antiquis, Phlegonte Tralliano, Commentarijs* XV. *virûm, Censorino, Tabulis Græcis Siculis consulum, Licinij Macri annalibus, Zosimo Comite historico, Theophrasto, Dione Cassio, L. Seneca philosopho, Augurum libris, Aurelio Iuriscos. Valerio Antiate, C. Sempronio Tuditano, T. Pomponio Attico, Suida, Labeone, Antistio Iuriscos. Appiano Alexandrino, Ausonio poëta, Velleio Paterculo, C. Iulio Cæsare, Sex. Iulio Frontino, Persio poëta, Iuuenale poëta, Lactantio Firmiano, Atteio Capitone, Diodoro Siculo, Terentiano Mauro, Aegesippo, P. Terentio poëta, Paullo Manucio, L. Cincio historico, Nonio Marcello, Dionysio Chalcidensi, Xenagora historico, Porphyrione Grammatico, Horatio Flacco poëta, Henrico Glareano,* II. *virûm commentarijs, Cn. Gellio historico, C. Iulio Solino, Timæo historico, Io. Cuspiniano.*

LIBER

LIBER. SECVNDVS.

ANNALIVM. P. R. PER. STEPHANVM. VINANDVM. PIGHIVM. CAMPENSEM.

HÆc prima Romanæ reip. mutatio fuit; qua ab vnius dominatione ad optimatum administrationem peruenit. Exactis enim Regibus suprema senatus patriciorumque auctoritas, summa potestas fuit. Penes hunc enim ordinem tunc imperium, sacerdotia, magistratusque ex lege Romuli permansêre. At non diuturna valde hæc optimatum eximia potentia fuit. Inclinare enim cœpit extemplò tribunicia potestate inuenta, quæ senatus opes fregit, ac debilitauit. Inuentam sanè optimatum „ constat vitio atque culpa. Cùm enim penes hos Vrbis agrique Rom. omnes essent diuitiæ, „ seruili imperio patres (inquit Sallustius historiarum primo) plebem exercere de vita atque „ tergo, regio more consulere, agro pellere, & cæteris expertibus soli in imperio agere. Plebs inops, atque indiga semper ære alieno obruit. Ob debita igitur à magistratibus addicti ac nexi ciues Rom. ad seruilia opera abducti, flagellis, verberibusque pro creditorum libidine concisi crudeliter, & auarè à fœneratoribus habebantur. Huic malo occurrere communi consilio senatus debuit; vsuris modum imponendo, diem soluẽdi laxiorem egenis debitoribus statuendo, atque agros denique bello partos egenis ciuibus distribuendo. Quæ vt fierent, cùm à patribus, atque etiam consulibus plebs diu frustra peteret, &, obstãte potentium creditorum auaritia atque superbia, nõ impetraret; aduersum optimates odium in primis ingens ortum, dein inobedientia & rebellio contra magistratus. Multorum nobilium igitur tyrannidem intolerabilem plebs fugiens, ad extremum rebus desperatis armata simul omnis, Vrbs relicta in Sacrum montem secessit minarum plena, atque trepida, inuitoque senatui suos sibi magistratus libertatis plebeiæ defensores extorsit, anno decimo sexto ferè post Reges exactos. Ex quo tempore patrum auctoritas labescere cœpit, & plebis libertas extolli; vt ex ipsis annalibus studiosus lector plenius intelliget. Vbi quæ prima optimatum hæc administratio fuerit, per annos suos exponemus; cùm priùs quæ reip. forma, quique magistratus post Reges inducti sint, dixerimus.

Prima reip. mutatio in Aristocratiam. — *Cur non diu permanserit Aristocratia.* — *Tyrannica inequitas vi.* — *Sacer mons.*

De Consulatu.

CVM populus Romanus nihil nocentius esse reip. crudeli dominatu, ac tyrãnide proprio malo didicisset; regiam potestatem duobus viris æqua sorte creatis mandare maluit, qui annuo imperio simul remp. regerent. Duobus quidem, vt alter alterius insolentiæ, si res postularet, intercedere, & occurrere posset. Celebre igitur Q. Catuli dictum commemorat Cicero in oratione secunda post reditum ab exilio; Consulem vnum non sæpe reperiri improbum; duos verò nunquam, excepto illo Cinnano tempore. Id quod etiam repetit in oratione pro domo sua. Annuum verò imperium illis duntaxat concessum est, vt, temporis exiguitate deterriti, abstinerent ab ijs perpetrandis, quorum paulo pòst priuati rationem reddere cogerentur. Consules autem appellati sunt, quod plurimùm (vt ait ex Cicerone Iurisconsultus Pomponius de origine iuris) consulerent reip. vel ex Varronis sententia, quæ magis placet, eò quòd consulerent populum, ac senatum; parum enim, aut nihil postea iniussu populi, vel senatus poterant. Quinimo Sp. Posthumus cos. apud Liuium, antequam Samnitibus dederetur, in oratione qua pacem Caudinam dissuasit in senatu, multis rationibus probat, iniussu populi nihil à Consule sanciri posse, quod populum teneat. Vocabantur ab initio quoque prætores, quòd præessent, vel præirent populo, ac militaribus copijs; quemadmodum ex Varrone, Sex. Pompeio, Zonara, Appuleio, atque Iustiniani nouellis manifestum est. Iudices item aliquando dictos constat, ex lege qua primùm forsan comitijs centuriatis creati sunt. Eam refert Cicero de legibus libro III. his verbis:

Regio. imperio. duo. sunto. ijque. præeundo. iudicando. & consulendo. prætores. iudices. consules. appellanto: militiæ. summum. ius. habento. nemini. parento. ollis. salus. populi. suprema. lex. esto.

A Græcis item diuersimodè nominati sunt. Plutarchus enim [illegible], Dionysius συμβούλους appellant. ὕπατοι verò dicti, ab eminentia, & magnitudine potestatis: ὕπατον, culmen namque

Cur duo reip. principes. — *Cur annuum imperium.* — *Consules cur dicti.* — *Quare prætores.* — *Cur iudices.* — *[illegible]* — *σύμβουλοι* — *ὕπατοι.* — *ὕπατον, culmen.*

Regni & consulatus insignia eadem.

namque vocabant prisci. Omnia quippe Regum iura, omnia insignia primi Consules tenuêre. Id modò cautum est (inquit Liuius) ne si ambo fasces haberent, duplicatus terror videretur. Ideóque vicissim penes vnum secures cum fascibus per menses alternos fuêre. Dionysius auctor est, ex ornamentis regijs relicta à Consulibus trabeam purpuream auro intertextam, coronam auream, eburneum sceptrum, aliaque insignia, quæ inuidiosa potiùs videbantur, quàm decora. Atque his tantummodo fuisse vsos in triumphis, ludis, festisque solennibus, honoris dein caussa. Prætextam verò, sellamque eburneam curulem, in qua sedentes ius dicerent, seruasse, quam idcirco sedem honoris appellat Cicero Catilinaria quarta. Hæc quidem ex varijs classicorum locis item probari potuerunt. Verùm vnus multorum instar Liuius hic satisfaciet abundè. Qui libro XXX. P. Scipionem Africanum Syphace Rege deuicto, captoque, Massanissam Numidam auxiliarium regulum in castris post victoriam pro concione donasse, scribit eleganter his verbis. Ibi Massanissam primùm Regem appellatum eximijsque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat. Addit verbis honorem. Neque magnificentius quicquam triumpho apud Romanos, neque triumphantibus ampliorem eo ornatum esse, quo vnum omnium externorum dignum Massanissam populus Rom. ducat. Fuit igitur solemne semper ad exteros etiam Reges aut Principes amicos ac socios pro meriti dignitatisque modo similium ornamentorum munera per legatos mittere, cuius exempla sæpiùs in Liuio ac annalibus nostris occurrunt. Cùm autem Consuli ex more paludato, votis in Capitolio nuncupatis, ad bellum in prouinciam cum imperio eundum erat, præbebantur illi ex publico regia ornamenta militaria summæ maiestatis, qualia tunc etiam, non diu post, Senatum Rom. eidē Massanissæ Regi misisse scribit ibidem, atque disertè sic recenset. Munera quæ legati ferrent Regi, decreuerunt. sagula purpurea duo cum fibulis aureis, * & singulis lato clauo tunicis, & tabernacula, militaremque supellectilem, qualem præberi Consuli mos est. Hæc Regi prætor mittere iussus. Institutum

**In vulgatis exemplaribus singulis & lato clauo tunicis capula tumposita.*

Fasces XXIIII.

item, vt alteri solummodo Consulum duodecim secures fascibus illigatæ à totidem lictoribus præferrentur; alterum duodecim lictores cum solis fascibus præcederent. Primis attamen Consulibus XXIIII. secures, aliaque Regum insignia, quæ dixi, cum summa potestate ex lege fuerunt; sed paulo pòst P. Valerium Poplicolam Consulem, Inuidiosum summi magistratus fastigium ad tolerabilem habitum deduxisse, fasces securibus vacuefaciendo, & in concione populo submittendo, vt suo loco dicam latius. Quem morem populo gratissimum obseruarunt & posteri, sicut testatur Quintilianus. Poplicolam insuper

Fasces XII.

dimidia ex parte minuisse fascium numerum, Valerius Maximus auctor est libro IV. cap. I. Liuius ac Dionysius iam antè a Bruto, Tarquinioque Coss. hoc factum fuisse produnt. Erat autem moris, vt vicissim per menses, alter Consul secures, tanquam imperij insigne haberet; ab initio magistratus ordinem incipiente eo, vel qui maior natu erat, ex lege Valeria; vel cui plures essent liberi, ex lege Iulia, quam citat Gellius, vel qui priore loco Consul renunciatus esset. Sed istum morem pro tempore aliquoties mutatum animaduertimus. Ex actis enim diurnis populi Rom. (quorum fragmentum quoddam in his annalibus

Consulum alternatio mutata.

adducam; anno Vrbis DXXCV.) colligimus eo tempore in dies Consules Romæ alternasse fasces. Postremò Iulium Cæsarem in Consulatu primo antiquum retulisse morem, refert Suetonius, vt quo mense fasces non haberet, accensus ante eum iret, lictores pone sequerentur. Ex quo colligere est, tum rursùs per menses mutari solitos fasces. Itaque maior

Consul maior.

Consul is vocabatur, penes quem lictores cum securibus erant, qui euntem in publicum præcedebant, obuios submouendo: alterum verò qui nō habebat secures, virgis insignem

Consul virgis insignis.

Valeria lex de prouocatione.

vocabant. Ab eodem Poplicola lex comitijs centuriatis lata est de prouocatione, vt à Consulibus aliòque magistratu quoquis appellari in Vrbe posset ad populum. Tunc Consularis potestas longè inferior regiâ cœpit esse; & libertatis popularis iacta semina mirum in modum coaluere. Neque enim poterant deinceps Consules in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi; solum est ipsis hoc relictum, vt coercere & in vincula ducere

Consulum officia.

possent. Hæc igitur eorum munia in primis fuisse legimus. Sacra facere, consilium præbere, ius secundùm leges dicere, comitia habere, senatum cogere, sententias rogare. Senatus consulta, & plebiscita exequi, delectus habere, & populi iussu bella gerere; prouincias administrare. Manumittere, locare publicos reditus. Quod tamen munus postea Censoribus datum; Dein rursus, sublata à Cæsare Censura, ad Consules rediisse, Ouidius significat de Ponto ad Sex. Pompeium Consulem scribens lib. IIII.

Aut reges ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cùm premet altus ebur,
Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnæ non sinet Vrbis opes.

Rursus libro eodem ad Iulium Græcinum,

Nunc

Nunc longi reditus hasta supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide.

In eorum quoque tutela Reges, ciuitates, exteræque nationes semper fuêre. De quorum iniurijs ipsi conquerebantur in senatu, & legatos excipiebant. Quemadmodum ex Polybij lib. sexto, Liuio, Ciceronis oratione pro Sestio, & alijs colligimus. Hæc Consulum potestas durante libertate publica vsque ad Cæsaris monarchiam ferè permansit. Suspensa atque intermissa tamen nonnunquam est, dictatura maiore potestate interueniente. Tum enim cedere, atque etiam dictatori parere debebant, Polybio teste libro VI. Summum ac regium attamen ius, vitæ necisque potestatem, omniumque velut rerum arbitrium sæpe Consulibus commisit senatus sine populi iussu; sed dumtaxat in magnis reip. terroribus, vel necessitatibus: sicuti in seditionibus C. Gracchi, L. Saturnini, item in proditione Catilinaria, Clodiano tumultu, & C. Cæsare remp. inuadente contigit. Tum verò tali plebiscitumque decreto hoc fieri solet. VTI. VIDEANT. CONSVLES. NE. QVID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CAPIAT. Semper alioquin summa Consulum auctoritas fuit, quam soli primùm maiestatis lege vindicare poterant, sicut auctor est Dionysius libro X. Quod deinceps vsurpauêre ius sibi postea tribuni plebis, & alij etiam magistratus lege centuriata, Sp. Tarpeio, A. Aeternio Coss. lata: quemadmodum suo loco declarabimus. Fuit autem annuus Consulatus quàm diu libertas sua reip. salua fuit. Qua demum à C. Cæsare oppressa, ex libidine monarchæ deinceps dabantur, aufercbanturve Consulatus. Itaque semestres, quadrimestres, bimestres, menstrui, & aliquando diurni tantùm fuêre; dum festinarentur (inquit Tacitus) belli ciuilis præmia. Quis enim nescit Caninij Rebuli, sub Cæsare, & Roscij Reguli, sub Vitellio Consulatus vnius diei? Quin etiam Lampridius auctor est, sub Commodo viginti quinque vno anno fuisse Consules. Quapropter vilescere, & contemni Consulatus honos cœpit, de quo ita Lucanus poëta cecinit:

Dictator, maior potestas.
Summum, ac regium ius quandoque consulibus commissum solet.
Annuus consulatus quandiu.
Consulatus diurnus.
XXV. vnius anni COSS.

Inde perit primùm quondam veneranda potestas,
Iuris inops; careat tantùm ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit nomina Consul.

Accessit paulo pòst & hoc indignitatis, quòd manè singulis diebus salutatum ire cogerentur Augustum ac Cæsarem, mandata accipere, & consulere de rebus eo die exequendis. Quod Ouidius loco suprà memorato etiam refert.

Consulatus vilitas & contemptus.

Aut feret Augusto solitam natoq; salutem,
Deq; parum noto consulet officio.

Multum verò obscuritatis Consulum suffectorum vnius anni multitudo ac turba innexit historiæ eorum temporum; eò quòd aliquando apud auctores idem annus diuersis signetur Consulibus, nonnunquam ijs, quos in Fastis non reperimus; denique quòd diuersorum nomina sæpe confundantur. Quamuis enim moris esset annum ordinarijs tantùm signare Consulibus, hoc est ijs, qui Kal. Ianuarijs inijssent magistratum; attamen, vt alia pleraque, non fuisse semper hoc obseruatum, constat antiquitatum studiosis. Nam frequenter etiam per suffectos tempora notata comperimus, quorum nomina in fastis & annalibus non extant. Creabantur autem Consules comitijs centuriatis, quæ vel habebantur, circa Kalendas plerumque Sextiles, vel à Consulibus, qui in magistratu erant; vel ijs absentibus, alter eorum reuocabatur à senatu, cum præfatione solita. Si è rep. esse censeret, linquere prouinciam, vti ad habenda comitia veniret; si minùs, dictatorem diceret. Et hoc addi solet, quando senatui non visum erat, vti res ad interregnum veniret. Comitiorum deinde præses, siue Consul ipse, siue dictator, siue interrex, posteaquam populus nouos Consules suis suffragijs declarasset, ipsos publicè renunciare solet; simulque à dijs immortalibus more institutoque maiorum precari, vt ea res sibi magistratuique suo, populo, plebique Romanæ benè ac feliciter eueniret. Eo modo se precatum dicit Cicero, quando cos. comitijs habitis L. Murenam designatum renunciabat. Qui enim recens iam facti erant, designati vocabantur, donec tempus adesset, quo alij abirent, ipsi inirent magistratum. Interim primi plerumque sententiam in senatu dicere, & ad remp. pertinentia, ne prorsus ignari magistratum adirent, tractare solent: sed in primis iuramentum præstare, quo caput suum, domum, familiamque deorum iræ consecrarent, si scienter in administrando fefellissent. Requirebatur & ætas in Consulibus, quadraginta trium videlicet annorum legibus determinata, sicut ex Ciceronis Philippica V. cognoscimus, vbi ait Alexandrum Magnum, maximis rebus gestis, anno ætatis XXXIII mortuum, & decennio minorem ætate Consulari. Vnde etiam Cicero sæpe gloriatur se suo anno Consulatum adeptum; id est eo, quo ei primùm per leges annales petere licuit. Quòd si verò quis computet à C. Serrano, & Q. Cæpione Consulibus, quibus natus Cicero, emergent anni omnino quadraginta tres ad eius vsque Consulatum. Aliquos tamen virtutis ergò ante XLIII. annum legibus solutos, & euectos ad Consulatum fuisse legimus, vt M. Valerium Coruum.

Annorum notæ consulum turba confusa.
Quando à quibus, & quomodo coss. creabantur, & renunciabantur.
COSS. designati qui.
Prærogatiua, ac iuramentum COSS. designatorum.
Aetas consularis.
Ciceronis annus notatus.
Qui ante annum legitimum consulatum adepti.

P. Scipio-

P.Scipionem Africanum maiorem, P.Scipionē Aemilianum, Cn.Pompeium Magnum. Aliquos rursum spretis legibus per vim eundem magistratum ante tempus occupasse; vt C.Marium iuniorem, & C.Cæsarem Octauianum, quemadmodum suis locis in annalibus declarabo. Creabantur autem primùm è patriciorum ordine tantum Consules ex lege Romuli, & quòd penes alios auspicia non esse crederentur. Tandem propter diuturnas plebis contra nobilitatem simultates, dissensionesque, & peruicacia tribunorum plebis aduersus patres certamina, concessum, Vt alter è plebe Consul crearetur. Quod fieri circa annum Vrbis CCCXC. cœpit. Postea & ambo sæpe plebei sunt creati. Incertum autem ab initio ineundi Consulatum tempus fuisse, ex Liuio & Dionysio facilè colligimus. Videturque senatus ex occasione, & statu rerum illud aliquando mutasse; nonnunquam comitiorum dilationes in causa fuisse, vt tardiùs inirent noui Consules. Itaque apud Liuium, & alios Kalendæ vel Idus Martiæ, Maiæ, Quinctiles, Sextiles, Septembres, item Octobres, atque Decembres ineundis magistratibus solemnes interdum fuisse, reperiuntur. Atqui Kal. Martiæ primùm ordinariæ quasi fuerunt, ad bella vsque Punica: cùm ob alias caussas, tum quòd ab Vrbis exordio principium anni fuissent. Id quod ex Liuio colligimus, & Ouidius Fastorum tertio inter argumenta adducit, quibus Martium anni primum mensem aliquando fuisse docet.

Cur primū ex equestri ordine COS. crearentur.

Quare, & quando plebi sit cōmunicatus consulatus.

Tempus ineundi consulatum.

Kal. Martiæ cur primùm ad ineundum consulatum ordinariæ.

Hinc etiam veteres initi memorantur honores,
Ad spacium belli perfide Pœne tui.

Postea, vt ex triumphis Capitolinis animaduertere est, Kalendæ Ianuariæ constantiùs cœperunt obseruari, quia ex Numæ Regis instituto Romanis tunc est anni principium. De quo Ouidius Fastorum primo.

Kal. Ianuariæ cur postea ordinariæ.

Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget.

Et Lucanus libro V.

Instabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq; colit primus ducentem tempora Ianum.

Auctor est Macrobius libro Saturnalium III. quòd Consules noui, cùm magistratum inirent, Lauinij Vestæ & Penatibus, Lanuuij Iunoni Sospitæ rem diuinam facere soleant. De quo item multa Dionysius libro primo. Meminêre quoque Cicero pro Murena, & Pædianus Ferias denique Latinas concipere, atque celebrare quotannis in monte Albano Consulum erat, antequam paludati, si exeundum esset, proficiscerentur in prouinciam. Sed de Consulatu hæc satis multa, quandoquidem Floccus, Onufrius, & alij de hoc magistratu accuratè scripserint; atque in ipso opere, quæ huc pertinent, suis annis præterire non statuerim. Igitur satis esse iudicaui summariam quandam Consulatus rationem hîc studiosis deliniasse.

Sacrificia nouorum COSS.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

PRIMI COS.

Atq. inde. Consules. creati. sunt. primi.

L. Iunius. M. f. //. n. Brutus. In mag. postea quam. sibi. Conleg. subrogasset. occis. est. in. eius. locum. factus. est.	L. Tarquinius. //. f. Egeri. n. Collatin. Coactus. à. Conlega. abdicauit. In. eius. locum. factus. est.
Sp. Lucretius. //. f. //. n. Tricipitinus. In mag. mort. est. in e. loc. f. e.	P. Valerius. Volusi. f. //. n. Qui. in. hoc. honore. Poplicola. appellatus. est.
M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.	

REGIA dominatione propter nimiam Tarquinij superbiam sublata, duo Consules inde comitijs centuriatis à Præfecto Vrbis ex commentarijs Ser. Tullij Regis creati sunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, vt ait in fine libri primi T. Liuius. Moxque Brutus de suo, Collegæque imperio populum rogauit, ne sine senatus auctoritate, populique iussu, sicut Superbus, regnare videretur, legemque curiatam regiam à Romulo primum, cæterisque deinde Regibus latam repetijt, atque retulit, vt auctor est Tacitus annalium lib. XI. Itaque primùm in fastis consularibus locum meruit libertatis publicæ vindex L. Iunius Brutus, &

L. Iunius Brutus.

Lex Iunia de imperio consulum.

prior

prior (vt ait Liuius) concedente collega L.Collatino fasces cum securibus habuit. Quò item spectare videtur Virgilius lib.vi de Bruto hæc canens:

Vis & Tarquinios Reges, animamq́ superbam
Vltoris Bruti, fascesq́ videre receptos?
Consulis imperium hic primus, sæuasq́ secures
Accipiet.

Meminit etiam Val. Maximus lib. vii. cap. iii. dicens, Osculum Telluri matri vafrè impressum Bruto primum in fastis locum tribuisse. Historiam latissimè referunt Liuius, Dionysius, & Plutarchus in Poplicola. qui pulchrè, quæ pro libertate populi Rom. gesserit Brutus, explicant. Eius collegam L. Tarquinium Collatinum Egerij nepotem vult Dionysius; contrà Fabius, qui Egerij filium fuisse scribit. Fabium sequitur Liuius; sed nos Dionysium; vt in hisce diligentiorē, & maioribus nitentē rationibus. Collatinus autē non diu in magistratu fuit, sed à populo, & collega suo coactus est, ob nomen, & genus regium inuisum nouæ libertati, abdicare; &, accepto patrimonio suo, Lauinium, Roma relicta, migrare: vt auctores sunt Liuius lib. ii. Plutarchus in Poplicola, Cicero in Bruto, & lib. iii. de Officijs, ex L. Pisonis sententia: quos etiam sequuntur Florus, D. Augustinus, Eutropius alijque recentiores. Dionysius tamen caussam exilij fuisse aliam asserit, nēpe quòd cum Aquilijs iuuenibus sororis suæ filiis, qui cum aliis contra libertatem de Regibus reducēdis consilia habuerant, & coniurauerant, mitiùs agendum censuisset, & L. Bruto collegæ de propriis filiis reliquisque coniuratis omnibus pœnas sumenti acriùs obstitisset. Vide historiam latiùs apud suprà scriptos. Brutus autem cùm populi senatusque consensu Tarquinio magistratum abrogasset; mox ex S.C. ad populum tulit. *Vti. omnes. Tarquinia. gentis. exules. essent.* Deinde collegam sibi subrogauit P. Valerium Poplicolam, sed mendosè in Plinij lib. xxxvi. cap. xv. huic Lucij prænomen tribuitur, vt etiam in epitomis Liuianis, & Auctore de viris illustribus; alij rectè cum Capitolinis fastis P. Valerium appellant. Qui Poplicolæ cognomen in hoc magistratu primus adeptus est. Leges etenim tulit Consul admodum populares, nimirum has:

L. Tarquinius Collatinus.

Quare Collatinus abdicare, & in exilium ire coactus sit.

Iunia lex de exilio Tarquiniorum.

Leges Valeriæ.

Vtique. magistratus. imperiumq́. populus. Rom. daret. bonaq́. cum. capite. eius. consecrarentur. qui. regni. occupandi. consilia. inisset. Liuius, Plutarchus, Dionysius, qui hanc scribit caussam fuisse postea dictaturæ inueniendæ lib. v.

Vtique. aduersus. magistratum. quemuis. ad. populum. à. ciue. prouocari. posset. Liuius, Dionysius, Plutarchus, Val. Max. lib. iv. cap. i.

Vtique. consularis. maiestatis. læsæ. multa. in. dies. singulos. quinque. boum. duarumq́. ouium. precium. non. excederet. Plutarchus in Poplicola.

Vtique. quæstores. duo. quotannis. ex. patricijs. iuuenibus. à. populo. crearentur. qui. pecuniam. publicam. acciperent. in. ærarium. Saturni. cogerent. &. in. tabulas. rationum. referrent. Plutarchus ibidem, & Zonaras annalium ii. qui latæ legis caussam addit, ne Consulum, scilicet, pecuniarum subsidio potentia augeretur. Qua quidem lege populi libertati consuluit egregiè, atque effecit; ne Consul bonus imposterum à maioribus rebus pecuniarum cogendarum caussa subtraheretur, & malus priuaretur neruo lædendi, sublata ex eius potestate pecunia.

Cùm denique P. Valerius Cos. fasces securibus vacuas fecerit, in publica concione populo submiserit; domum in Velia eminentiorem, ob idque inuidiosam, destruxerit; meritò Poplicola vocatus est, quasi populum colens, & Græcè δημοκηδὴς, quemadmodum interpretatur Dionysius. Hinc est quòd Val. Max lib. iiii. cap. i. P. Valerium populi maiestatem venerando Poplicolæ cognomen assecutum scribat. Et Silius Italicus libro secundo ita cecinit:

P. Valerius quare Poplicola dictus.

Poplicola ingentis Volusi Spartana propago,
Is cultam referens insigni nomine plebem
Ausonios atauo ducebat Consule fasces.

Recentiorum igitur est auctorum error, à quibus Publicula, non Poplicola vocari cœpit postea; qui etiam nunc in multis auctorum exemplaribus pertinaciter remanet. Vide Liuium, Plutarchum, Auctorem de viris illustribus, & L. Florum lib. i Senatum verò legisse hos Consules, atque eum ordinem cædibus à Superbo [R]ege, expulsionibusque imminutum ad trecentos, à L. Prisco constitutum numerum expleuisse, Dionysius atque Liuius memorant. Quorum hic in eo discrepat à Dionysio, quòd velit centum à Romulo tantùm, ducentos à Prisco Regibus esse lectos, Brutum postremò primum Consulem trecentos fecisse. qui numerus per multos annos deinde obseruatus est. Ab his nec dissentit
» quidem Festus; sed P. Valerio Consuli, non Bruto lectionem attribuit. Qui patres, inquit,
» quique conscripti vocati sunt in Curiam; quo tempore, Regibus Vrbe expulsis, P. Vale-
» rius Cos. propter inopiam patriciorum ex plebe allegit in numerum senatorum centum
» & sexaginta & quatuor, vt expleret numerum trecentorum. Idem ferè Liuius approbat,

Poplicola, non Publicola, Valerij cognomē.

Senatorū numerum plerumque adccc.

Patres conscripti qui.

rum primùm dici cœpisse patres conscriptos, qui à Bruto lecti erant; sed discrepant alij, ac conscriptos appellant, secunda lectione ex Sabinis à Romulo adscitos; alij, quos Priscus allegit. Nec minor varietas de plebeiorum senatorum origine; quos Zonaras Ser. Tullium Regem instituisse, primùm affirmat, Festus hoc anno P. Valerium, vt dixi Consulem. Ex Dionysio colligere est, multo tardiùs plebi senatum communicatum esse, quemadmodum pulcherrimè Sigonius in libro II. de iure ciuium Rom. explicauit. Itaque ne longiores frustra hîc simus, ad Consulum historiam redeamus. Qui libertatis stabiliendæ studio mox populo ex lege Romuli, reddidêre comitia, & suffragia de rebus maximis; leges Romuli, Numæ, Ser. Tullij de contractibus, aliorumque Regum salubres, ac libertati non obsututas reuocârunt in vsum. Et ne diuinus cultus, sublatis Regibus, videretur imminutus, cùm quædam sacra publica, non nisi per Reges ipsos factitari solerent, neque prorsus è sacris auferretur auspicatum illud nomen; Regem sacrificulum qui sacra regia curaret per collegia, creari iusserunt è patricijs immunem a militia & oneribus. Idque sacerdotium pontifici subiecêre, ne additus nomini honos aliquid nouę libertati officeret. Compitalia, Paganaliaq;, conuentusq. sacros in Vrbe atque agris fieri solitos, & à Superbo Rege sublatos restituerunt. Cæteraque pulchra maiorum instituta, quæ tyrannus aboleuerat, in pristinum vsum reduxerunt, gaudente populo post diuturnam se seruitutem ad desideratæ libertatis fructum ex insperato peruenisse. Cæterùm Poplicola plures habuit collegas in hoc magistratu. Tarquinius namque exul Veientes, Tarquinienséсque concitauit ad bellum contra Romanos, aduersum quos vltra Tiberim in pratis Iunijs cruento prœlio conflixêre Consules. In quo L. Brutus cum Arunte Superbi filio equestri pugna congressus est, infestissimis animis ambo concurrentes contrarijs hastis transfixi sunt; vt pariter ex equis moribundi ceciderint. Bruti corpus Romam delatum, funus summo apparatu ductū est. Collega Valerius ipsum oratione funebri laudauit, matronæ Romanæ acerrimum pudicitiæ vltorem, vt parentem publicum, anno integro luxerūt. Eo modo Brutus postcaquam magistratu collegam spoliasset, aliumque sibi subrogasset, occisus est. Est autem illud notatu dignum, quod in prodigijs suis scribit Obsequens; constare neminem eorum qui magistratum collegæ abstulisset, annum superuixisse. Abrogauerunt autem, inquit, L. Brutus, Collatino: T. Gracchus, M. Octauio Cæcinæ: P. Tarquitius, P. Marullo; Tullius, Bruto & Cassio, bellum aduersus Cæsarem & Antonium molientibus. Porrò in L. Bruti occisi locum subrogatus est collega Poplicolæ. Sp. Lucretius Tricipitinus pater Lucretiæ, L. Collatini. Cuius item pulchrè mentionem facit Cicero de Finibus libro II. scribens ob Lucretiæ occisæ memoriam libertatis anno primo & virum, & patrem eius Consules esse factos. Hoc autem paulo pòst mortuo, suffectus in Lucretij locum M. Horatius Puluillus, qui templum Iouis Capitolini dedicauit. Sed quibusdam in annalibus (referente Liuio) Lucretius ob breuitatem imperij, vel quia nihil memoria dignum gesserit, omittitur. Receptior tamen opinio est, Liuio, Plutarcho, Dionysio auctoribus, quinque Consules hunc annum habuisse; Cui etiam adijciunt nonnulli superioris anni menses, quibus cum libertate Consulum Imperium incepit, velut non solùm Dionysius, sed ipse Plutarchus etiam indicat, qui auctor est pridie Kal. Martias hoc prœlium, in quo Brutus cecidit, accidisse. Quum vel v. Kal. Martias, vel nono Kal. Iunias Regifugium antiquitus celebrari solere constet. Non igitur verisimile videtur Bruti res gestas diligentiùs consideranti, in magistratu quatridui solùm spacio eum fuisse: sed potiùs IX. Kal Iunias Reges fugasse anno superiore, & pridie Kal. Martias deinde sequentes in prœlio occisum: quod quilibet ex temporum ratione facilè colliget.

Quando primū plebei senatorum.
Comitia, suffragia, ac leges regiæ populo à COSS redditæ.
Rex sacrificulus
Sacra plebeia sublata restituuntur.
Bellum à Tarquinio concitatum.
Mors L. Bruti.
Bruti funus, & exequiæ.
Regifugium quando celebrari solebat.

QVAESTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI. VT. AVCTOR. PLVTARCHVS.

P. Veturius. //. f. //. n. Geminus. M. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

Quæstura origo.

DE Quæsturæ origine & potestate hoc loco nonnulla in medium adferenda sunt, eorum in gratiam, qui magistratuum historiam pleniùs cognoscere cupiunt. Origo autem quæsturæ vetustissima est, & ante omnes penè magistratus sub legibus instituta; quemadmodum Vlpianus digestorum lib. I. tit. XIII. scribit ex Iunij Gracchani sententia; qui lib. VII. de potestatibus memoriæ prodidit, ipsum etiam Romulum, & Numam Pompilium duos habuisse quæstores, quos non sua voce, sed populi suffragio creassent. In ambiguo tamen relinquit Vlpianus, an Romulo, Numæve quæstores fuerint, id enim non vsque adeò notum esse dicit. Porrò Tullum Hostilium Regem habuisse quæstores, constare affirmat. Et sanè crebrior (inquit) apud veteres opinio est, Tullum Hostilium im remp. „

primum

„ primùm induxisse quæstores, à genere quærendi initio dictos, vt Iunius, Trebatius, & Fe-„ nestella scribunt. Astipulatur his etiam Tacitus lib. XI. annalium. Verùm is sentire videtur, Regum potius ex arbitrio, quàm populi suffragio tunc creatos. Eius verba sunt hæc: „ Sed quæstores Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit „ ab L. Bruto repetita. Mansitque Consulibus potestas deligendi, donec eum quoque hono-„ rem populus mandaret; creatique primùm Valerius Potitus, & Aemilius Mamercinus „ LXIII. anno post Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus „ negotijs duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria iam Italia, „ & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòst lege Sullæ viginti creati, supplendo se-„ natui, cui iudicia tradiderat. Et quanquam equites iudicia recuperauissent, quæstura „ tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuitò concedebatur, do-„ nec sententia Dolabellæ velut venundaretur. Hæc pulchrè & breuiter de quæstura Tacitus, omnes eius magistratus mutationes ad monarchiam vsque complexus, quas & ipse in annalibus hisce suis locis annotabo. Sed in hoc discrepat ab historia Liuiana & alijs, quod non primùm duos vrbanos quæstores creatos; sed vt rem militarem comitarentur, scribat. Aliter enim Liuius libro IIII. demonstrans primùm duos tantùm vrbanos fuisse, vsque ad annum Vrbis CCCXXXIII. additos deinde duos alios, qui Consulibus ad ministeria belli præsto essent. In diuersa etiam est opinione Plutarchus à Tacito, qui Poplicolam ex primis Consulibus scribit populo concessisse, vti duos quotannis quæstores creare posset. Eius ferè verba hìc subscribam. In quæstoria etiam lege ferenda maximam „ est laudem consecutus, vbi enim opus erat ad bellum pecunias ex censu ciues conferre, „ cùm neque ipse id munus obire vellet, & ab eo suscipiendo dehortaretur amicos: nec „ omnino publicas pecunias in priuatam domum inferri æquum duceret: ærarium Satur-„ ni ædem constituit, quæ hodie etiam manet. Concessit autem populo, vt quæstores „ duos creare posset; creatique sunt primi P. Veturius, & M. Minucius, & pecuniæ multæ „ coactæ. Centum enim & triginta milia in ærarium redacta sunt; orphanis & viduis re-„ misso tributo. Hos verò quæstores, quos nominat Plutarchus, postea reperimus item Consules fuisse. Veturius decimo post anno. Minucius duodecimo. Hinc reliquos sequentes eodem annorum ferè spacio ex ijs maximè, qui postea Consules facti sunt. vbi desiderantur, coniectura ducti supplebimus. Prima igitur quæstorum prouincia fuit, ærarium Saturni curare; vt Pædianus testatur in Verrenam tertiam. Quæstores, inquit, Vrbani ærarium curabant, eiusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consuerant. Suffragantur & antiquæ legum tabulæ, in quibus hæc formula frequens est, QVAESTORES. VRB. QVEI. AERARIVM. PROVINCIAM. OPTINENT. M. Varro & Pomponius de origine iuris quæstorum duo genera prodere videntur, & à genere quærendi quæstores dictos. Erant enim publicæ pecuniæ inquirendæ, colligendæ & seruandæ præpositi; & erant, qui maleficia inquirerent. Quia enim (inquit Pomponius) de capite ciuis Romani iniussu populi non erat lege permissum Consulibus ius dicere: propterea duo quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus rebus præessent. Hi appellabantur quæstores paricidij, quorum etiam meminit lex XII. tabularum, & Sex. Pompeius. Horum munus, Varrone auctore, postea translatum est in triumuiros capitales, ac demum in perpetuarum quæstionum iudices siue prætores. Quos suo tempore quæsitores appellarunt Cicero, & Asconius. Verùm de his nunc agendum non est. Et sanè quæstorum ab initio munus Regum tempore fuisse in primis videtur perduellionem, aliaque maleficia inquirere, ac secundum leges iudicare. Et postea eiectis Regibus publicam item pecuniæ tractationem, nouis ordinarijs quæstoribus à populo in hunc finem creandis annuatim à Poplicola commissam, quæ prius apud Reges fuerat, etiam apertè satis ostendit Io. Zonaras libro II. annalium his verbis: Pecuniæ (inquit) tractationem „ alijs mandauit Poplicola, ne Consulum per eam potentia augeretur, tum primùm quæ-„ storibus designatis. Ij principiò caussarum capitalium cognitioni præfuere, ab inquisi-„ tione veritatis quæstores appellati. Post etiam ærario sunt præfecti, iudicijs aliorum cu-„ ræ commissis. Porrò si fuerint Regum tempore ijdem quos Sex. Pompeius paricidij & Liuius perduellionis duouiros appellant, à quibus ob sororem occisam, Horatium Trigeminum damnatum ambo scribunt; non malè profectò Iunius Gracchanus tradit Romuli, ac Tullij Hostilij temporibus quæstores fuisse. Ipsos quidem, Regibus expulsis, Consulum tempore perduellionis, sicut anno Vrbis CCLXVI. item falsi, vt anno CCXCIV. aliorumque criminum cognitioni præfuisse, ex Liuio constat, & in annalibus declarabo. Iam verò Regibus exactis, vt ærario Saturni præessent, creati primùm quæstores duo ex lege Romuli, vt omnes alij magistratus, è patriciorum ordine, & aliquando etiam consulares. Postea tamen, cùm duplicaretur numerus anno Vrbis CCCXXXIII. liberum eligendi etiã ex plebe quæstores arbitriũ, instantibus tribunis plebis, populo cõcessum est, atque non

Quæstores vnde dicti.

Quæstorum prima prouincia.

Quæstorii duo genera.

Quæstores paricidij.

Triumuiri capitales.

Quæstores ijdem qui paricidij quæstores.

Duumuiri perduellionis.

Quæstores primum omnes patricij.

Postea etiã plebei quæstores, & numero quatuor.

Quæstorum vrbanorum, eorumque officia.

multò pòst de plebe etiam promiscuè fieri cœperunt. Duo igitur quæstores tunc vrbani vel ærarij dicebantur; quorum erat pecuniam publicam ex S. C. vel populi iussu reip. nomine dispensare, expensam, receptamque in rationum tabulas referre, rem monetariam curare, prædam insuper ac manubias, publicataque damnatorum bona subhastare, pecuniasque omnes inde coactas in ærario Saturni recondere, & conseruare simul cum signis militaribus. Quæ promere, ipsorum erat, & in campum Martium deferre; quotiens sacramento adigendi essent milites, id quod ex Liuij tertio, & septimo depræhendimus. Re-

Quæstores militares.

liqui duo rem militarem comitabantur, & Consulibus apud exercitus aderant, annonam, stipendia, & commeatus suppeditantes. Quorum rursus erat priuatam militum pecuniam apud signa depositam custodire, manubias ærario pop. Rom. publicandas recipere, & de his Romæ apud quæstores vrbanos rationem reddere. Et hic magistratus in eo numero &

Quæstorum numerus duplicatus.

officio diu permansit, vel vsque ad bella Punica, donec octo creari (vt auctor Tacitus) stipendiaria iam facta Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. E quibus sex extra Vrbem per Italiam & prouincias semper erant, vel Consulibus prætoribúsve dati comites, vel vt vectigalia, tributa, portoria, pecuniam, & frumentum, quibus alebantur exercitus, colligerent, & in rationum tabulas referrent. Quo ferè tempore duplicatus etiam prætorum numerus est, vt suo loco dicetur. Tum quoque sortiri prouinciæ quæstorum cœptæ sunt, & admitti ad quæsturam iuniores; annorum videlicet viginti octo plus minùs; quæ prima deinde vel nondum senatoribus administratio, & velut ianua ad remp.

Quæstura primus gradus honoris.

accedentibus fuit. Quare Cicero Verrinarum secunda, primum gradum honoris appellat quæsturam. Nam eo magistratu functus, honores adeptus dicebatur, & in senatum veniebat, sententiæque dicendæ ius habebat, etiamsi equestris adhuc ordinis, & nondum à censoribus, alijsve, quibus potestas legendi eum ordinem erat, in senatum esset lectus.

Senatores qui.

E senatu qui.

Nam hi soli senatores vocabantur, qui erant in senatum lecti; alij verò qui sententiæ ius habebant, è senatu esse dicebantur. Hoc demonstrat antiquum edictum, quo senatum cogere solet Consul, aut prætor aliúsve magistratus, VTEI. SENATORES. ADSINT. QVIBVSQ. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET. „ „ Cuius apud Festum, Gellium, Liuium, aliósve auctores frequenter est mentio. Si quando tamen in edicto illa verba postrema omittebantur, conueniebant tantùm soli senatores, id est, in senatum lecti. Quod fieri solet, cùm de grauissimis reipub. rebus, ac maximè arcanis agendum foret, vt minor adesset iuniorum turba. Atque tum in curiam vocari senatus dicebat. Cuius rei vt exemplum adferamus: P. Crassus quæstor triennio ante bellum Punicum tertium fuerat, non tamen in curiam venit, quo die de bello Pœnis indicendo senatores soli ad deliberandum secretò vocati fuerant. Quod cùm ei rus petens Q. Fabius Max. senator in itinere per imprudentiam reuelasset, memor eum triennio antè quæstorem factum, immemor tamen nondum à censoribus in ordinem senatorium allectum, à Consulibus est obiurgatus, vt

Tribuni plebis è curia primùm exclusi.

Val. Max. libro & cap. II. scribit. Qui & ibidem tradit, neque tribunis plebis olim intrare Curiam licuisse; sed ante valuas posita subsellijs decreta patrum attentissima cura examinasse. Erat autem persuasum omnibus, quòd quæsturæ fides, ædilitatis magnificentia,

Gradus ad Consulatum.

præturæ diligentia, & integritas munirent viam ad consulatum, qui magistratus erat amplissimus. Dabantur autem ex prouincialibus illis quæstoribus sorte comites maioribus

Quæstores prouinciales.

Sortes quæstorum inter magistratum necessitudinis caussa.

magistratibus cum imperio in prouinciam ituris. Quæ prima sors & coniunctio eiusdem prouinciæ necessitudinem quandam afferebat; adeò vt prætorem quæstori suo parentis loco esse oportere iudicarent, & nullam grauiorem caussam necessitudinis posse reperiri, quàm coniunctionem sortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. De qua re Cicero in Verrinis de oratore lib. II. & Pædianus non vno loco mentio-

Vrbanorum quæstorum iurisdictio.

nem faciunt. Habuisse etiam quæstores vrbanos iurisdictionem suam in Vrbe, docet Plutarchus in Catone minore & in Politicis, quem in eo magistratu de scribarum suorum criminibus cognouisse scribit. Nec non alios in prouincijs iurisdictionem suam quæstores

Quæstorum prouincialium iurisdictio.

habuisse constat. Nam Q. Cæcilius Niger quæstor in Sicilia Agonidi libertæ Veneris Erycinæ iudicium & recuperatores dedit, & iniuria damnatam, bonis venditis, in seruitutem redegit. Verres eius prætor postea factum improbat, vindiciasque Agonidi secun-

Subsellia minorum magistratuum.

dùm libertatem iudicat, cogitque quæstorem suum bona mulieri restituere. Et Pædianus in diuinationem affirmat subsellia Romæ minorum magistratuum fuisse, vt tribunorum, triumvirûm, quæstorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellijs considebant. Sic etiam Suetonius C. Cæsarem in quæstura vlterioris Hispaniæ cum mandato populi Rom. iure dicundo conuentus circumiuisse scribit. At tamen Romæ quæstorem neque vocationem habere, neque prehen-

Quæstori neque vocatio erat, neque prehensio.

sionem, M. Varro testatur rerum humanarum XXI. & idcirco ipsum in ius vocari ad prætorem, vel Consulem posse autumant, etiam à priuato. Et, si venire nollet, capi, atque prehendi; licet magistratus populi Rom. sit, sicut apud Gellium legimus lib. & cap. XIII. Re-

publica

publica demum in monarchiam redacta, L. Sullæ dictatoris exemplo, qui primus viginti quæstores creauerat, incertus horum numerus pro Cæsarum Imperatorum arbitrio esse cœpit; variatæ frequenter prouinciæ, mutata munia. Quæ hic diffusius referre non putaui operæ precium; quandoquidem ex annalibus ipsis eas mutationes colligere studioso lectori facile erit.

Quæstores XX. ac postremò incertum numerum.

P. VALERIUS. Volusi f. //.n. Poplicola. anno. CCXLIV.
COS. Preimus. de Veientibus. Tarquiniensibusq. K. Mart.

VNO prœllo hoc anno contra Veientes, & Tarquinienses debellatum fuit, quo L. Brutus Cos. (vt dixi) periit. Sed multis vtrinque cæsis, æquo quasi Marte discessum erat ad castra. Quum nocte, velut è proximo castris loco, vox audita (Siluani putabatur) quæ subitum terrorem, & fugam Etruscis, & plurimum alacritatis, animique Romanis iniecit. Itaque Consul Valerius postridie in hostium castris, ante lucem nocturna fuga vacuis, securus spolia legit, triumphansque in Vrbem rediit. Auctores sunt Liuius, Dionysius, & Plutarchus in vita Poplicolæ, vbi Consulum primus Valerius curru quadriiugo triumphasse dicitur, cui fragmenta Capitolina conueniunt. Nec etiam omisit hunc triumphum auctor, qui inter illustres viros Poplicolam retulit. Triumphatum autem fuisse Kal Martiis, hinc colligere est, quòd pridie Kal. easdem hoc prœlium accidisse scribat Plutarchus, & postridie quàm pugnatum, triumphum actum prodit Dionysius.

Penicus tumultus.

Tarquinienses Plinius lib. III. cap. v. inter Etruriæ populos enumerat, & meminit agri Tarquiniensis lib. II. cap. xcv. & lib. VIII. cap. III. Cortuosam & Contenebram Etruscorum oppida nominat in eodem agro Liuius lib. VI. A Tarconte Tyrrheni Lydii præfecto, qui Etruscorum duodecim ciuitates primus condidit, Tarquinios appellatos fuisse, auctores sunt Strabo lib. v. & Stephanus de Vrbibus.

Tarquiniensium, oppida, & unde dicti.

ANN. P. R. C. CCXLV.

Consules.

P. Valerius. Volusi. f. //.n. Poplicola. II. T. Lucretius. T. f. //.n.
Tricipitinus. Lustrum. fecerunt. V.

RECTE prodit Consulum huius anni nomina, licet non plena, Liuius P. Valerium iterum, & T. Lucretium. nam hic secundus est Valerii Consulatus. Suffragantur & Dionysius & Cassiodorus, aliique qui Consulum catalogos concinnarunt.

Bellum Etruscum Tarquiniorum reducendorum caussa hoc anno Vrbe illatum est à Porsena Clusinorum Rege, morem pellendi Reges sibi vicino periculosum existimante. Quod bellum celebre est ob præclara M. Horatii Coclitis, C. Mucii Scæuolæ, & virginum obsidum pro libertate facinora, in extrema rerum necessitate. Quæ omnia latissimè narrant Liuius lib. II. Plutarchus, Dionysius lib. v. Florus, Eutropius, & alii plures. Nihil enim hoc bello magis decantatum apud auctores, quòd Plutarchus anno integro durasse dicit, cui etiam suffragari videtur Eutropius: nam anno secundo post Reges exactos Porsenam obsedisse Vrbem, tertio autem compositam pacem fuisse dicit. At Orosius Porsenam tribus continuis annis trepidam Vrbem terruisse, conclusisse, ac obsedisse refert; sed quem ex veteribus sequatur auctorem, ignoro. Dionysius verò bello Etrusco in annum sequentem translato, nihil hisce Consulibus memorabile gestum scribit, præter censum, & tributorum ordinationem ex instituto Ser. Tullii Regis. Quæ omnia Tarquinio regnante intermissa, ab his Consulibus in vsum reuocata sunt, sublatis aliis oneribus portoriorum, tributorumque, quibus iniquè plebs à Superbo Rege grauata fuerat. Variis enim blandimentis per id tempus imminente bello Etrusco senatus plebem delinire, ne perculsa metu nouæ mutationis, ac rerum præsentium tædio, receptis in Vrbem Regibus, vel cum seruitute pacem promissis splendidam acciperet. Itaque veluti Dionysius, & Liuius, consentiunt, annonæ in primis cura est habita, salisque vectigal ademptum: priuatisque portoriis, & tributis plebe liberata; vt diuites conferrent, qui oneri ferendo essent; census ex lege Seruii Regis in vsum reuocatus; & pauperes satis stipendii pendere visum, si liberos educent, atque pro libertate patriæ pugnent. Quæ indulgentia patrum, asperis postmodum in rebus, in obsidione ac fame, ciuitatem adeò concordem tenuit, vt Regium nomen summi non magis, quàm infimi horrerent. Censa verò sunt ciuium eo lustro capita CXXX. ∞. eorum qui pubertatem attigissent, vt Dionysius auctor est. Itaque si quatuor

Porsena Clusinorum Rex. M. Horatius Cocles. C. Mucius Scæuola. Clælia virgo.

Quæ tributa, aliaque id genus onera à Coss. sublata.

Lustrum Vrbis quintum.

adijciamus à Ser. Tullio Rege (velut tum dixi) condita lustra, hoc esse quintum debet. Quod etiam postea in octauo lustro ex Capitolinis fragmentis apertius constabit.

Quæstores.

Ex S. C. Porsenæ Regis, post pacem factam, ab Ianiculo discedentis castra opulentissima, atque omni comeatu ex fertilissimis Etruriæ agris conuecto plena Romanis relicta, ac dono data, ne populo immisso diriperêtur hostiliter, sub hasta vêdidêre, pecuniamque in ærarium redegêre, Atque inde mos, ad regiæ liberalitatis memoriam, inter cetera bonorum publicè vendendorum solemnia, bonis ominis, ac vilis precij significandi causa remansit, Bona Porsenæ Regis proclamandi. De qua re vide Liuium libro II. & Dionysium lib. v. Plutarchum in Poplicola.

Bona Porsenæ Regis venalia.

Q. Clœlius. //. f. //. n. Siculus. A. Sempronius. //. f. //. n. Atratinus.

Clœlius Cos. decennio post factus est, A. Sempronius vndecimo post anno.

ANNI. P. R. C. CCXLVI.

Consules.

P. Valerius Volusi. f. //. n. Poplicola. III. M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus. II.

HOs habent Dionysius lib. v. Cassiodorus in Consulum catalogo; Item Marianus Scotus monachus Fuldensis, qui ex eodem, & Eusebio, Bedaq. chronologiam suam concinnauit, & correctioribus exemplaribus vsus videtur, P. Valerium III. M. Horatium Puluillum II. Consules suggerit, quem simul cum alijs frequenter adducemus. Liuius autem Valerio P. Lucretium adiungit; sed quia in hac historiæ parte mutilus, & abruptus est, non potest non etiam hic suspectus videri. Nam post pacem cum Etruscis factam statim subiungit Aruntis filij Porsenæ contra Latinos expeditionem, anno sequenti (vt vult Dionysius) factam Sp. Lartio, & T. Herminio Consulibus: quos item Liuius præterijt. Adeò vt non immeritò hæc loca asteriscis notanda censeat vir doctissimus Carolus Sigonius, qui in restituendo, & emendando Liuio nuper insignem operam nauauit. Eius vide annotationes.

T. Liuij locus animaduertendus.

His Coss. Dionysius scribit exarsisse bellum cum Porsena Rege ob denegatam Tarquiniorum restitutionem. At hoc demum anno à M. Horatio Puluillo templum Iouis Capitolini dedicatum fuisse tradit. Suffragatur illius sententiæ Tacitus lib. XI x. cuius verba libro superiore in Tarquinio Superbo adduxi. Meminit etiam Val. Max. lib. v. cap. x.

Iouis Capitolini templum dedicatum.

Quæstores.

T. Aebutius. T. f. //. n. Elua. A. Postumius. P. f. //. n. Albus Regillensis.

Ex his Aebutius octauo, Postumius vndecimo abhinc anno Coss. erunt.

ANNI. P. R. C. CCXLVII.

Consules.

Sp. Lartius. //. f. //. n. Flauus. T. Herminius. //. f. //. n. Aquilinus.

MEndose Largius, Larcius, vel Laertius in exemplaribus Liuij, & aliorum auctorum vulgatis appellatur prior hic Consul. In saxis antiquis hoc familiæ nomen per T. literam scribi animaduertimus. Quod videre cuiuis etiam licet in Mausolæo Plautiorum via Tiburtina XIIII. circiter ab Vrbe lapide, ad ripam Anienis, vbi legitur:

Mausoleum Plautiorum.

LARTIA. CN. F. VXOR.

Neque improbanda est Sigonij sententia, qui à prænomine Etrusco Larte, hoc nomen familiæ deriuari opinatur. Hos (vt dixi) Consules Liuius non habet, Cassiodorus tamen & Marianus Scotus eos non neglexêre. Dionysius Item ait, Sp. Lartium, & T. Herminium anno quarto post Reges exactos magistratum Romæ sine bello gessisse. Nomina autem restituenda

Lartiæ familiæ nomen.

restituenda sunt, si aliter legantur in Dionysio, vel alijs auctoribus. Citat Cuspinianus tabulas quasdam Cōsulum incerti auctoris nomina dumtaxat simplicia breuiter exprimentes, in quibus hoc anno leguntur Rufus & Aquilinus, quæ cognomina horum Consulum esse putantur à Dionysio, & Cassiodoro omissa. Flaui tamen cognomen Lartijs attribuit postea Dionysius: quem potiùs sequi visum fuit.

Quæstores.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

M'. Tullius.//.f.//.n.Longus. T.Virginius.//.f.//.n.Tricostus.

Tullius sexto dehinc anno, Virginius decimo Coss. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCXLVIII.

Consules.

M. Valerius. Volusi.f.//.nepos. P.Postumius.Q.f.//.n.Tubertus.

IN Cassiodoro & Mariano malè P. Valerius, Marci enim prænomen huic dandum est consensu omnium ferè auctorum. Frater erat P. Valerij Poplicolæ. Dionysio, Liuio, & Plutarcho auctoribus. Postumus autem, & Postumius sine aspiratione ab antiquis scribi solere, nummi, & marmora nos docent, præsertim Capitolina, quorum orthographiam sequi non pœnitebit. Cognomen alterius Consulis Tubertus, in Val. Max. & alijs perperam Tiburtus scribitur. Nominat hos Consules in primis Liuius, item Plutarchus in Poplicola; sed omnium plenissimè Dionysius lib.v. Anno deinde (inquit) post eiectos Reges, " quinta Olympias erat nona supra sexagesimam, qua vicit in stadio Ischomachus Crotoniensis, Athenis iterum principe Acestoride, Romæ Consulatum gerentibus. " M. Valerio Poplicolæ fratre, & P. Postumio Tuberto.

Bellum à Sabinis renouatum fuit occasione latrociniorum quod graphicè, & latè describit ibidem Dionysius; item Plutarchus in Poplicola. Liuius obiter solùm attingit, vt & Eutropius libro I. *Bellum Sabinum.*

Quæstores.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

T. Lartius.//. f. //. n. Flauus. Ser.Sulpicius.P.f.//.n.Camerinus.

Lartius quarto, Sulpicius quinto post anno Coss. facti sunt.

M. VALERIUS. Volusi. f. //. nepos anno. CCXLIIX
Cos. De Sabineis. // // //
P. POSTVMIUS. Q.f.//. n. Tubertus. ann. CCXLIIX
Cos. De Sabineis. // // //

Duobus prœlijs à M. Valerio contra Sabinos feliciter pugnatum fuisse, secundò neminem Romanorum cecidisse, & tredecim milibus hostium captis, victorē Consulem triumphasse Plutarchus auctor est. Cui suffragatur, quantum ad victoriam M. Poplicolæ Plinius lib. XXXVI. cap XV. Poplicolæ fratrem bis in eodem magistratu Sabinos vicisse scribens, " Cui, non secus ac fratri P. Poplicolæ fuerat, decretus est item honos, vt domus ei in palatio " sumptu publico ædificaretur, cuius fores extrà in viam publicam aperirentur. Hoc erat tunc clarissimum insigne inter triumphales quoque domus. Eius etiam meminêre Dionysius, Plutarchus, & Pædianus in orationem contra L. Pisonem. Vtrumque verò Consulem triumphasse non solùm testantur Capitolina fragmenta; sed etiam Liuius, & Dionysius. Tuberto quoque seorsim suus honos datus est, vt in Vrbe sepeliretur, quod eius posteri iure tenuerunt, vt Cicero de legibus auctor est. Hunc Valerij triumphum de Sabinis P. Poplicolæ fratri eius malè attribuit Auctor de viris illustribus. Rectiùs libro VI. " Dionysius, vbi pugnam Regillensem describit. In eo conflictu (inquit) M. Valerius legatus, qui primus de Sabinis triumphauit, & animos populi Rom. post cladem ab Etruscis " acceptam collapsos erexit, hasta ictus occubuit. *Honor M. Valerij.* *Honor Tuberti.*

teris descripta, & reperta ante aliquot annos in Sicilia, collectis; quas Romæ communicanit mihi longa familiaritate amicissimus, & doctissimus Io. Metellus Sequanus. Eas autem frequenter in hoc opere adducam, cui non parum lucis adferre intelligas lector.

Tertiam hoc anno Sabini irruptionem in agrum Romanum fecêre, ad mœnia vsque Vrbis vastantes omnia. Postumij imprudentia pars exercitus Rom. in insidias lapsa ab hostibus circumuenta, & obsessa fuit: sed Menenij diligentia confestim obsidio soluta est. Sabini prœlio victi, & fugati magnam Romanis prædam reliquêre. Hæc latè Dionysius lib. v. Liuius autem facta belli Sabini mentione; Pometiam, Coramque colonias hoc anno defecisse ad Auruncos, & cum ijsdem bellũ initum, & Romæ triumphatum narrat. At *Bellum Auruncum.* P. Valerius Poplicola hoc anno mortuus est, vt omnes consentiunt auctores, & impensa publica quadrantibus viritim à populo conlatis sepultus honoris caussa in Vrbe prope forum, annuoque matronarum luctu honoratus est. Vide Liuium lib. II. Plutarchum in Poplicolæ vita, Dionysium lib. v. Eutropium, Auctorem de viris illustribus, & Val. Maximum libro IIII. cap. IV. *Mors P. Valerij Poplicolæ.*

Quæstores.

T. Veturius. //. f. //. n. Geminus. Postumus. Cominius. //. f. //. n. Aruncus.

Nono Geminus, Auruncus autem altero dein anno Consules subsequuntur.

P. POSTVMIus. Q. f. //. n. TubertVS. ANN. CCL.
Cos. II. Ouans. primus. de SabineiS. III. NON. APR.
AGRIPPA Menenius: C. f. //. n. LanATVS. ANN. CCL.
Cos: DE. Sabineis pridiE NON. APR.

P. Postumius Tubertus Consul ouans primus Vrbem ingressus est. Testantur hoc fragmenta Capitolina, quibus suffragatur in primis Dionysius. „Sabinis enim, ait, fœliciter „debellatis, senatus decreuit vtrumque Consulem cum pompa Vrbem ingredi, sed curru „Menenium, pedibus autem Postumium. Quod genus triumphi tum primùm Romæ inuentum, & ouationem appellatum, Licinius in annalibus prodidit. Cùm enim Postumij culpa, ferè in discrimen venisset res Romana, eum honore Menenio æquare iustũ non videbatur, licet postea in prœlio præcipuam nauârit operam, & gloriam recuperârit. *Ouatio prima.* Meminit eius rei item Plinius lib. XV. cap. XXIX. Vbi de myrto, sed caussam aliquantò aliter expressit. „Bellicis quoque rebas (inquit) se inseruit, triumphansque de Sabinis Postu„mius Tubertus in Consulatu, qui primus ouans ingressus est Vrbem, quoniam rem leui„ter sine cruore gesserat, myrto Veneris Victricis coronatus incessit. De triumpho autem „Agrippæ Menenij Consulis ita breuiter Auctor de viris illustribus verba facit. Menenius (inquit) Agrippa cognomento Lanatus, dux electus aduersum Sabinos, de ijs triumpha„uit. Dionysius etiam libri sexti fine, vbi eius mortem describit. Nec ita multò pòst (in„quit) Consularium vnus Agrippa Menenius diem suum obijt, is qui de Sabinis „triumphauerat.

ANN. P. R. C. CCLI.

Consules.

Opiter. Virginius. //. f. //. n. Tricostus. Sp. Cassius. //. f. //. n. Viscellinus.

OPITER prænomen est eius qui patre mortuo, auo superstite natus est, auctore Valerio de prænominibus, vbi cognomen eius Tricostus mendosè legitur, vt alibi passim, *Opiter prænomen vnde.* vel Ostricatus, vel Castus, vel Tricastus. Alterius item Consulis Viscellinus cognomen variè legitur, in Græcis enim tabulis nostris Βετελλῖνος habetur, apud alios quosdam auctores Vicellinus. In Ciceronis Lælio malè procul dubio, Becillinus, & paulo antè in eodem libro P. Cassius, pro Sp. Cassio. Liuius, Cassiodorus, & Marianus cognomina Consulum omnino omittunt.

Debellatum hoc anno cum Sabinis auctore Dionysio. Sp. enim Cassius Consul cùm ad *Sp. Cassi cos. victoria.* Cures vno conflictu circiter decem hostium milia & trecentos occidisset, quatuor captiuorum milia abegisset, eos pacem flagitare coëgit. Alterum verò Consulem Virginium Cameriam diu obsessam tandem expugnasse, & diruisse scribit idem, auctoribus defectionis securi percussis. *Cameria capta & diruta.* Liuius Aurunci belli tantùm meminit, obsidionisque Pometianæ;

quæ

quæ primùm non valde fœliciter ſucceſſit, Conſule etiam altero grauiter vulnerato. Deinde iterata belli mole, per deditionem accepta eſt. Quæ tamen non minùs fœdè à militibus habita eſt, quàm ſi capta fuiſſet. Principes ſecuri percuſſi, reliqua multitudo ſub corona venum data, & oppidum dirutum. Conſules ob iras magis grauiter vltas, quàm ob magnitudinem perfectꝰ belli triumphaſſe ſcribit.

Quæſtores.

Q. Seruilius. P. f. . n. Priſcus. T. Geganius. . f. . n. Macerinus.

Priſcus magiſter equitum factus octauo anno pòſt, Macerinus Cos. decimo.

SP. CASSIUS. . f. . n. Viſcellinus. ANN. CCLI.
COS. DE. Sabineis.

Huius triumphi mentio tantùm eſt apud Dionyſium, qui Sabinis bello hoc domitis agrum ademptum, & frumentum à Caſſio Conſule imperatum fuiſſe refert, atque eum triumphantem in Vrbem rediſſe. De alterius Conſulis Virginij triumpho nihil apud eum auctorem legimus, vt neque in faſtis Capitolinis. Quapropter non Liuium, ſed Dionyſium in huius temporis hiſtoria, quod faſtis meliùs congruat, ſequi placuit.

ANNI. P. R. C. CCLII.

Conſules.

Poſtumus Cominius. . f. . n. Auruncus. T. Lartius. . f. . n. Flauus.

POSTVMVS hoc loco, vt ſæpiùs etiam, prænomen eſt, quod non ſolùm teſtatur Valerius de prænominibus, vbi hunc Conſulem Poſtumum Cominium Auruncum vocat, ſed etiam Varro, & Plutarchus in Coriolano. Miror itaque cur plerique Poſtumius legere maluerint in Liuio, Dionyſio, Caſſiodoro & alijs: cùm gentile nomen hoc ſit, non prænomen. Neque ſecus erratum eſt in cognomine, quidam enim Aurunius, quidam Auruneus, alij Auruntius, perperam ſcripſere. T. Lartium, fratrem Sp. Lartij dicit Dionyſius, & Flauum appellat. Tabulæ Græcæ Auruncum, & Flauum Coss. ſuggerunt.

Latinorum à Romanis defectio. Octauus prænomen.

Seruorum coniuratio de arce occupanda, & Vrbe incendenda detecta eſt, & punita. Latini in Ferentino concilio à ſocietate populi Rom. defecerunt, auctore Octauo Mamilio Tarquinij Superbi genero. Vide Dionyſium lib. v. & Liuium ſecundo. In quibus corrigendum Manlij prænomen eſt, quod Octauus, non Octauius fuit. Hoc enim Velliternæ gentis nomen eſſe conſtat.

T. Lartius. . f. . n. Flauus. Primus Dictator
SP. Caſſius. . f. . n. Viſcellinus. Primus magiſter equitum
Rei gerundæ cauſſa. Luſtra. fecerunt. VI.

Dictatura primum & cur inuenta.

Hoc anno Sabini cùm ad rebellionem ſpectare viderentur, & Latini etiam ab Romanorum amicitia deſciuiſſent, conſtaretque triginta iam populos concitante Octauo Mamilio Tarquinij genero coniuraſſe in excidium Vrbis, & nominis Romani: expectatione maximi belli ſolicita ciuitate, vt aſſerit lib. II. Liuius, Dictatoris creandi mentio eſt orta. Sed quo nam anno, vel quibus Conſulibus hoc factum ſit, diuerſum tradi dicit. Nihilominus anno hoc; videlicet nono ferè poſt Reges exactos illud accidiſſe teſtantur Euſebius, Eutropius, Caſſiodorus, & alij recentiores, à Liuij opinione non diſcedentes. Quos ſimul omnes potiùs ſequi viſum eſt, quàm vnum Dionyſium, qui triennio poſtea hunc magiſtratum inuentum fuiſſe memorat, anno ſcilicet duodecimo poſt Reges exactos T. Lartio II. Q. Clœlio Coss. Ad quod tempus belli Latini hiſtoriam omnem refert. Io. Zonaras monachus Græcus in ſuo hiſtoriarum volumine ſecundo, in annum poſt Reges exactos decimum transfert dictaturæ initium, qui addit & illud cauſſæ, quòd multi ex ciuibus recuſarent militiam, deciſionem æris alieni, vel debitorum remiſſionem flagitantes, contumaciores quippe facti contra Conſules, Valeriæ legis de prouocatione ad populum fiducia. Sed creato Dictatore, poſteaquàm præferri ſecures vigintiquatuor viderunt, magnus plebem metus inceſſit, vt intentiores eſſent ad dicto parendum. Neque enim, vt in Con-

Alia Dictaturæ creandæ cauſſa.

ſulibus,

fulibus, qui pari potestate erant, alterius auxilium, neque prouocatio opitulari poterat, neque vlla nisi in cura parendi defensio reliqua manebat. Eiusdem rei & Dionysius meminit. In primo autem Dictatore T. Lartio ambo consentiunt, & alij ferè omnes, præter paucos, ex quibus habemus Sex. Pompeium, qui M'. Valerium. M. f. Volusi nepotem primum fuisse vult. Quam tamen sententiam refutat Liuius, & cur Lartium fuisse potiùs credat, caussam reddit, nempe quòd consularis nondum erat Valerius, & lex de Dictatore creando lata consularem legere iuberet. *Lex de Dictatore creando.* Creato Dictatore cùm bellum metus caussa partim, & per apparatum partim vtrimque extraheretur: quietum taciræ quasi annum tenuere induciæ, quamuis Sabinis bellum esset indictum, sicut Liuius refert. Cum Latinis autem annuas pepigisse Dictatorem inducias, censum egisse & lustrum condidisse, quo censa ciuium capita centum quinquaginta milia & septingenta tradit Dionysius, eorum qui pubertatem attigissent. *Lustrum Vrbis VI.* Libro autem sexto secessionem plebis describens, in oratione Ap. Claudij centum triginta tantùm milia Romanorum ciuium, eorum qui pubertatem attigissent, censa fuisse asserit, nisi forte numerus sit eo loco corruptus. Sed hæc omnia, vt dixi, in aliud tempus cum dictatura refert Dionysius. Videtur etiam huius census mentionem facere Eusebius in Chronico, licet non suo adamussim anno & numerus ciuium non æquè respondeat, vt est insigniter corruptus is liber.

De dictatura.

DE dictatura quidem hoc loco nonnulla referre non incongruum erit. Extraordinaria hæc fuit potestas, summusque libertate publica stante magistratus apud Romanos, regiæ dignitati propemodum par, nomine licet multum discrepet. Regium quippe nomen, vt libertati publicæ infestum ac inuisum, exulare debebat; *Regij nominis exilium.* tam ob Tarquiniorum memoriam, quàm ob iuramentum, quo populus Rom. auctore Bruto adstrictus erat, quòd neminem Romæ paterentur regnare. Eo igitur reiecto, res ipsa quasi recepta est, non in perpetuum; sed aliquando, requirente necessitate; vt absoluta quædam in rep. potestas esset. *Dictatura regia quasi potestatis.* Quod quidem in alijs etiam Græciæ liberis ciuitatibus vsurpatum fuisse legimus. Quotiens enim nec leges satis tuerentur iustitiam, nec magistratus ad legum tutelam sufficerent, *Dictatura necessitas.* & in temporum nouitatibus, rerumque periculis opus esset instituto non iam optimo, quàm ad præsentem statum ciuitatis accommodatissimo (quandoquidem sæpe in improuisis casuum aduersitatibus, & sæpiùs etiam in immodicis fortunæ prosperitatibus contingit, vt bona reip. constitutio corrumpatur, celeremque ac liberam correctionem postulet) necesse erat regias ac tyrannicas potestates rursus pro rerum statu in medium proferre conuelatas honestioribus titulis. Sic Thessali, archos; Spartani, harmostos, quasi prouinciarum constitutores appellarunt; *Archi.* quibus regia potestate præditis aliquando pro Regibus vsi sunt. *Harmosti.* Eademque necessitas compulit & Romanos cum absoluta potestate Dictatores aliquoties in remp. introducere, qui gubernacula soli acciperent. Sed in hoc in primis dictatura Romanorum regno par non erat, quòd non perpetua, vel ad vitam durans daretur; *Dictatura sex tantùm mensium.* sed præfinito tempore, sex dumtaxat mensium, vltra quod retinere hunc magistratum nefas erat; ne in tanto imperio, si diuturnum nimis esset, insolentior quis, aut præter modum arrogans ad tyrannidem aspirare posset. Ea tamen reip. Romanæ fuit felicitas, & ea principum ciuitatis moderatio, vsque ad Sullana tempora, & ciuilia bella, vt plures eorum quibus hæc summa potestas credita est, *Dictatorū veterum moderatio.* expeditis, propter quas creati erant difficultatibus, non exspectato semestri, quo gaudere poterant, hoc tanto honore statim vltrò abdicarint. Cuius modestiæ exempla non pauca in annalibus nostris reperies. Abscissus insuper prauæ potentiæ neruus & hac via, quòd pecuniæ publicæ nihil impendere, nisi ex senatu decreto Dictatori licebat. Id tamen postea Iulius Cæsar dictaturam contra morem maiorum assecutus, *C. Iulij Cæsaris tyrannica dictatura.* vt alia, minimè obseruauit, ærario Saturni per vim effracto Qui deinde sub dictaturæ nomine, donec occideretur, regnauit. Cæterùm regia planè Dictatoris potestas in hisce fuit à principio, *Regia dictatoris potestas quæ.* quòd pro suo arbitratu quoscumque etiam ciues domi belliique bonis mulctare, exilio, virgis, capiteque plectere; magistratus, quibus vellet, dare vel eripere posset, neque ab eius dicto cuiquam prouocare fas esset. Tale verò vnius imperium mirificè ad res bellicas administrandas, & seditiones ciuiles comprimendas frequenter salutare & necessarium fuisse constat, & veterum scripta abundè testantur. Attamen quia vis eius maxima, summaque potentia erat, non nisi in maximis reip. terroribus, *Dictator quando, & quas ob caussas crearetur.* & periculis belli, vel seditionis, aut metu alicuius iræ deûm cladis dictatura vtebatur; adeò vt fastis publicis caussas annotare non difficile atque vsurpatum fuerit. Erhæ tales plerunque fuerant Rei gerundæ, Seditionis sedandæ, Comitiorum habendorum, & Senatus legendi. Accesserunt progressu temporis aliæ religionis item caussæ, quando placandorum numinum gratia maximis auspicijs opus esset, vt si clauus figendus, quod piaculi

genus

genus in peſte, & ſeceſſionibus ſalutare putabatur; vel ſi propter prodigia ludi Romani, aut feriæ Latinæ eſſent inſtaurandæ, vt ex annalibus cognoſces diffuſiùs.

Dictatura reipublica conſtituenda primi.

Reipublicæ verò conſtituendæ cauſa dictaturam primus inuaſit L. Sulla, à plebe metu conſternata creatus, neque quiſquam crudeliùs ea poteſtate eſt vſus; vt tunc primùm reipſa ſenſerit populus Rom. dictaturæ vim ac potentiam nimirum in furioſi hominis manu acutum ac ancipitem eſſe gladium. Potuit enim breui ſpacio Sulla tali poteſtate armatus ciuium ad XL. circiter milia indicta cauſſa trucidare, ciuitates integras proſcribere & euertere; magiſtratus, ſenatum, ac iudicia mutare, tribuniciam poteſtatem tollere*, legibusque patrijs abrogatis, leges ex arbitrio ſuo nouas figere & refigere. L. Sullæ exemplum in multis ſequutus eſt C. Cæſar, qui poſt eum libertatem publicam denuò oppreſſit, & licet multo lenior eſſet, dominandi tamen auidiſſimus dictaturam ſæpiùs repetitam, quoad vixit, continuauit, ac velut perpetuam fecit; auſusque dicere fuit, Sullam neſciſſe literas, quòd dictaturam tam facilè depoſuiſſet; facetè carpens eius inſcitiam, & imprudentiam in tanta poteſtate reddenda.

C. Cæſaris facetum dictum in L. Sullam propter depoſitā dictaturam.

Dictatura quādo penitùs legibus ſublata.

Verùm hæc in cauſa fuère, vt ſenatus Cæſare occiſo, occaſione vſus, lege à M. Antonio Conſule lata, dictaturæ nomen, vt tyrannicum aboleuerit, & ſuſtulerit; cuius meminit item Cicero Philippica prima. Neque quiſquam poſtea Romæ Dictator appellatus fuit. Et licet Auguſtus poteſtatem dictatoria maiorem poſtea obtineret, nomen tamen ipſum à populo oblatum conſtantiſſimè recuſauit. Semeſtre igitur fuit legitimum dictaturæ tempus.

Quibuſdam dictatura in annum prorogata.

Quibus tamen hæc poteſtas in annum, rebus poſtulantibus ex S. C prorogata fuerit; veluti M. Furio Camillo poſt bellum Senonicum, in annalibus demonſtrabo latiùs. Hanc verò temporanel regni ſpeciem à Græcis ſumptam opinatur Dionyſius: nam qui αἰσυμνῆται apud priſcos vocantur Græcos (ſicut Theophraſtus in commentario de regno narrat) eligebantur à ciuitatibus pro ratione temporum, non ſine præfinito termino, neque perpetui; ſed ad certum ſpacium, quantiſper reip. poſtulabat vtilitas. Quemadmodum Mitulenæi olim elegerunt Pittacum contra exules Alcæi poetæ ſocios.

A quibus dictatura ad Romanos peruenerit.

Receptior tamen eſt Licinij Macri ſententia, Romanos quippe ab Albanis vicinis, à quibus oriundi erant, dictaturæ exemplum accepiſſe; qui primi poſt Amulij, Numitoriſque obitum, deficiente ſtirpe regia, magiſtratus annuos creârunt cum poteſtate regia, Dictatores appellatos. Iam Tullij Hoſtilij quoque tempore Dictatorem habuerunt Albani Metium Suffetium, eratque illud nomen in Latij municipijs, florente iam imperio Romano ſatis notum; velut ex Pædiano, & oratione Ciceronis pro Milone colligimus, cùm ſcribant Lanuuij Dictatorem fuiſſe factum Milonem flaminis prodendi cauſſa. cùm Clodium occideret.

Quomodo, & à quibus Dictatores Romani crearentur.

Creabantur autem Romani Dictatores non populi ſuffragijs: ſed iubente ſenatu, ab altero ex Conſulibus noctis ſilentio, captatis auſpicijs, dicebatur. Permittebat enim plerumque ſenatus Conſuli penes quem erant faſces, Dictatorem ex conſularibus, quem vellet, nominare (ita enim volebat lex, auctore Liuio, vt conſularis eſſet Dictator) Qui deinde magiſtrum equitum ſibi obſequentem, quem vellet, diceret.

Dictatores patricij primùm. Dictatores plebei.

Vnde factum, vt & patricij fuerint, quam diu de plebe Conſules non creabantur. Communicato autem cum plebe conſulatu, ad dictaturam quoque non diu poſtea conſulares plebei admiſſi ſunt, ſicut in annalibus ſuis locis annotabimus. An verò à Conſule dumtaxat Dictator dici poſſet, controuerſum fuiſſe, quo tēpore à tribunis militū conſulari poteſtate reſp gubernabatur, docet Liuius libro IIII. vbi à Veientibus prœlio victos ob diſcordiam tribunorum militum Romanos refert, anno Vrbis CCCXXVII. & trepida tum ciuitate Dictatorem propterea dictum Mam. Aemilium. III. à tribuno militum A. Cornelio Coſſo.

A tribunis militum etiam Dictator dictus.

Sufficere namque iudicabant augures conſulari poteſtate eum magiſtratum eſſe, qui Dictatorem diceret. Verba Liuij ſunt hæc: » Mœſta ciuitas fuit vinci Inſueta, odiſſe tribunos, poſcere Dictatorem, in eo » verti ſpes ciuitatis. Et cùm ibi quoque religio obſtaret, ne poſſet niſi à Conſule dici Dictator; augures conſulti eam religionem exemêre. A. Cornelius Dictatorem Mam. Aemilium » dixit, & ipſe ab eo magiſter equitum eſt dictus.

Dictatorem quoque populus iuſsit.

Aliquando tamen ex ſenatus voluntate ad » populum eſt latum, vt quem vellet, Dictatorem iuberet, qui deinde à Conſule diceretur, » quemadmodum anno Vrbis DXLIII. contigit. Tum enim populi iuſſu, penes quem comitiorum habendorum ius erat, M. Marcellus Conſul Dictatorem comitiorum habēdorum cauſſa dixit Q. Fuluium Flaccum; qui ex eodem plebiſcito P. Licinium Craſſum ſibi magiſtrum equitum dixit, vt auctor eſt Liuius lib. XXVII. Porrò priſcis illis temporibus hoc in vſu non fuiſſe veriſimile eſt, quàm diu nulla à Dictatore ad populum erat prouocatio. Ipſo enim creato, diſſoluebatur, elanguebatque mox aliorum vis magiſtratuum omnium, ceſſabat prouocatio; in ipſo ſolo cuncta imperij ſummi poteſtas permanebat, nec vſquam niſi in cura patendi cuiquam auxilium erat.

Dictator optima lege creatus.

A dictatura ad populum prouocatio.

Tum enim optima lege creatus dicebatur Dictator; velut ex Cicerone, & Sex. Pompeio colligere eſt, ſi ſine comitijs quàm pleniſſimum poſſet imperij ius accipere. Sed poſtquam populi iuſſu dici cœpit, & prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat; deſitum eſt adijci, vt optima lege creatus, vt-

tus, vt.

tus, vtpote imminuto iure priorum * magistrorum populi; Ita enim tunc vocabant etiam Dictatores, vt paulo pòst exponam. Cicero in oratione contra legem agrariam P. Seruilij Rullij tribuni plebis, non minùs manifestè prodit; quinam sint optima lege magistratus, quam ipsa Sex. Pompei mutila, & mendosa exemplaria, ex quibus iàm dicta excerpsimus. Volebat autem Rullus legis agrariæ lator, vti decemviros agris dandis per septemdecim tribus crearet populus; vtique prætor, qui primus esset factus, legem Curiatam auspiciorum, imperijque caussa decemviris ferret. Si verò Curiata lex non præferretur, tùm ij decemviri eodem essent iure, quo qui optima lege. Sed audi, quàm pulchrè hæc Rulli postu-
» lata tanquam iniquissima reijciat Cicero. Si hoc fieri potest (inquit) vt in hac ciuitate,
» quæ lōgè iure libertatis cæteris ciuitatibus antecellit, quisquam nullis comitijs imperium,
» aut potestatem assequi possit; quid attinet tertio capite legem Curiatā ferre iubere? Quo-
» niam quarto permittas, vt sine lege Curiata idem iuris habeant, quód haberent, si optima
» lege à populo essent creati Reges constituuntur, non decemviri, Quirites. Igitur sicut cum summa potestate Dictatores illi primi, ita & postea decemviri legibus ferendis sine prouocatione facti, vt optima lege creati dicebantur. Sed hoc magistratus genere intra triennium sublato ob decemvirorum insolentiam ac tyrannidem, lex à M. Duilio tribuno ple-
» bis de non creando ampliùs magistratu sine prouocatione, perlata est, anno Vrbis CCCIV.
» vt qui plebem sine tribunis reliquisset, quique magistratum sine prouocatione creasset, ter-
» go & capite puniretur. Plebs legem sciuit, moxq. idem noua lege sanxerunt Consules
» L. Valerius, & M. Horatius, Ne quis vllum magistratum sine prouocatione crearet: Qui creasset, eum ius fasque esset occidi, néve ea cædes capitali noxæ haberetur. Auctor est Liuius lib. III. Deinceps ergo dictaturæ quoque potestas prouocationi fuit obnoxia, & hac lege Duilia mirum in modum debilitata est, populique libertas firmata; qui ipsum iubere Dictatorem ipsius iussa infringere, potestatem circumscribere poterat. Velut bello Punico secundo contigit, quando populus magistrum equitum Dictatori imperio æquauit. Qua ratione factum, vt cuius antè imperio omnes alij magistratus subijciebantur, tum plebeia tribunicia potestas ei supereminere inciperet; quemadmodum Plutarchus in Fabio, Polybius lib. III. demonstrant. Neque Romæ tantùm creabatur Dictator, sed etiam aliquando in castris; non tamen extra agrum Romanum dici poterat, cuius terminus intra Italiam erat, vt Plutarchus in Marcello, & Liuius lib. XXVII. latiùs tradunt. Quin etiam legimus apud Dionem lib. XXXVI. in oratione Q. Catuli, studiosè maiores cauisse ne extra Italiam esset cum imperio Dictator: vt inuenire non sit, vlterius vnquam constitutum; vnico (inquit) eo excepto, qui in Siciliam, nullam quidem rem gerēs, profectus est. A. Atilium Calatinum, opinor, intelligit, qui bello Punico primò Dictator contra Pœnos exercitum in Siciliam primus duxit, id quod in Liuij epitome libro XIX. legimus. Nomen autem ipsum nonnulli à dictando iure, alij à dictandis futuris magistratibus deducunt. M. Var-
» ro à dicendo, dictandoque, cùm ait lib. IIII. & V. de lingua. Dictator, quód à Consule di-
» cebatur, cuius dicto audientes omnes essent. Idem scribunt Plutarchus in Marcello, & Dionysius lib. V. Antiquitùs quia Consules, vt dixi, Prætores appellarentur; Dictator item quia eius maxima potestas, Prætor maximus vocabatur. Quemadmodum vetusta illa lex de clauo pangendo docet, cuius Liuius lib. VII. meminit. Sicut autem magister equitum auctore Varrone appellatus est, quód summa huius potestas in equites, & accensos; ita Dictator, quia summam potestatem habebat in populum, magister etiam populi est ap-
» pellatus. Reliqui verò, quod minores quàm hi magistri essent, dicti sunt magistratus, vt
» ab albo albatus. Magistrum populi itaque nominat, rectè Dictatorem Sex. Pompeius loco iam antè dicto, & Cicero de legibus tertio, dicens, Consuli, prætori, magistro populi, equitumque ius est cum patribus agendi. Idem Seneca ad Lucilium epistola CIX. Præter-
» eà notat cùm (inquit) quem nos Dictatorem dicimus, apud antiquos magistrum populi.
» Hodieque id extat in auguralibus libris, & testimonium est, quód qui ab illo nominatur,
» magister equitum est. Eam verò fuisse horum duorum coniunctionem tradit Dionysius, vt ad sua vsque tempora Dictator sine magistro equitum non fuerit. Hoc tamen semel bello Punico secundo, post cladem Cannensem senatus legendi caussa contigisse, ac demùm occupata rep. à C. Cæsare neglectum fuisse cognoscimus. Iurisconsulti postea dictaturam, Augustali imperio; magisterium equitum, præfecturæ prætorij cōpararunt, quemadmodum Aurelius de officio præfecti prætorio, libro digestorum primo testatur, item
» Pomponius de origine iuris. Dictatoribus (inquit) magistri equitum sic iungebantur, quo-
» modo Regibus tribuni Celerum. Quod officium ferè tale erat, quale hodie præfectorum
» prætorio. magistratus tamen habebantur legitimi. Hinc Eutropius Valenti Augusto scri-
» bens, Neque quicquam, ait, similius potest dici quàm dictatura antiqua huic imperij pote-
» stati, quam nunc tranquillitas vestra habet; maximè cùm Augustus quoque Octauianus,
» & antè eum C. Cæsar sub dictaturæ nomine, atque honore regnauerint. Sed vt huic ar-

Margin notes: * magistratus in vulgaris. — X. viri legum ferendarum caussa optima lege creati. — Duilia lex de prouocatione. — Valeria Horatia lex de prouocatione. — Dictator etiam in castris, sed in agro Romano solum dici poterat. — Dictator vnde. — Dictator prætor maximus dictus. — Magister equitum vnde. — Dictator quare magister populi. — Dictator sine magistro equitum quando.

Ornamenta, atque insignia dictatura. *Quare Dictatorem equo vehi lege prohibitum.* *Q. Fabius Maximus Dictator verbius equo vectus.* *Dictatura privilegium.*

gumento finem imponam, erant dictaturæ insignia atque ornamenta hæc. Purpura, fasces cum securibus viginti quatuor, & equi phalerati, auctore Dionysio lib. x. Equo tamen vehi, lege vetusta Dictatori prohibitum erat; siue quòd maiores pedestribus copijs vires inesse arbitrarentur, & propter hoc Dictatorem ipsum velut ducem inter pedites manere volebant, locumque non deserere suo exemplo vnumquemque exhortari; siue quoniam maxima, summaque sit Dictatoris potestas, in hoc voluerint tamen populo inferiorem videri, vt inter ciues suos, pedes semper versaretur. Refert Plutarchus, Q. Fabium Maximum, qui Cunctator appellatus fuit, accepta dictatura primùm à senatu petijsse, vt equo vti sibi liceret: quod honoris ergò ipsi concessum. Ideoque Dictator rei gerundæ caussa in prouinciam abiturus ad populum ferre solet, vti equum ascẽdere sibi liceret. Hoc enim ex Liuij xxiii. colligimus. Et Dictator (inquit) M. Iunius rebus diuinis perfectis, latoque, „ vt solet, ad populum, vt equum ascendere liceret, ab Vrbe proficiscitur. Habebant & hoc „ dictatura functi honoris, quòd ludos publicos prætextati spectare possent. Sic enim de „ M. Claudio Glicia memoriæ proditum est, qui bello Punico primo Dictator à P. Claudio Cos. in maximo reip. periculo dictus est; & quamuis confestim à senatu, ob humilitatem conditionis, abdicare iussus esset, nihilominus ludos prætextatus deinceps spectauit, vt Liuius lib. xix. Verùm non attinet hoc loco quæcunque ad dictaturæ rationes spectant anxiè in vnum congerere; in annalibus enim suis locis occurrent plurima, quæ studioso frustra hic viderentur repetita.

Quæstores.

P. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. Q. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Cornutus.

Minucius nono, Sulpicius anno vndecimo deinde Coss.

ANNI. P. R. C. CCLIII.

Consules

Ser. Sulpicius. P. f. //. n. Camerinus. M'. Tullius. //. f. n. Lõgus. In mag. mort. est

SIc rectè nominat Consules Dionysius. In Cassiodoro & Liuio cognomina omittuntur, quæ exprimuntur in tabulis Græcis. Sed incorrectissimè quædam Liuij, & Cassiodori exemplaria, Seruilius Sulpicius produnt, vnum Consulem; cùm ex his neutrum sit prænomen, sed ambo diuersarum gentium nomina. Sic etiam alter ibidem mendosè, M Manlius Tullus appellatur. Io. Zonaras in secundo historiarum volumine dictaturæ initium descripturus, Ser. Sulpicio (inquit) & M. Tullio Coss. motum rursus à Latinis „ contra Romanos bellum. Sed vbique pro Marco reponendum Manij prænomen, quòd „ Tullium Consulem habuisse, non solùm testatur Dionysius, sed etiam Cicero in Bruto de claris oratoribus, quo loco historias veteres familiarum adulatione deprauatas fuisse dicit. Quum homines humiliores (inquit) in alienum eiusdem nominis infunderentur genus; „ vt si ego me à M'. Tullio esse dicerem, qui patricius cum Ser. Sulpicio Consul anno x. post „ Reges exactos fuit, Manius autem prænomen ad differẽtiam Marci, non M. litera, sed hoc „ charactere M'. ab antiquis scribitur. Quod testantur tam marmora passim antiqua, quàm veterum numismata, in quibus frequenter ita notatum occurrit. In hoc atque alijs etiam omnibus antiquorum diligentiam imitari velim studiosos, atque in primis id curæ esse typographis, qui in veterum libris ad fidem reddendis operam nauant.

Historia veterum familiarum adulatione deprauata. *Differentia notarum Marci & Manij prænominum.*

Fidenatum à Romanis defectio. *Seruorum coniuratio Romæ detecta.* *Mors M'. Tullij Consulis.*

Fidenates Tarquinij instinctu defecêre: Obsessi sunt itaque cum valido exercitu à M'. Tullio Cos. Dum autem Latini legationibus pro ijs intercedunt, Tarquinius ea occasione apud plebis pauperrimos seditionem, & per seruos corruptos proditionem in Vrbe periculosam struere conatus est. Sed faro quodam detecta fuit per coniurationis etiam præcipuos. Itaque huic malo statim occurrit Consul Sulpicius, & de noxijs omnibus supplicium sumpsit. Ob detectam verò coniurationem fœliciterque impeditam & vindicatam, S. C. est factum vt lustraretur ciuitas; ludique decreti in triduum, quibus M'. Tullius Cos. è sacro curru in ipso circo prolapsus, tertio post casum die mortuus est. In reliquum verò anni tempus, quod exiguum fuit, solus Sulpicius magistratum gessit. Vide Dionysium libro v. Liuius autem nihil hoc anno memoria dignum gestum fuisse scribit.

Quæsto-

Quæstores

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

C.Iulius. // f. // n. Iulus. — M.Valerius.M.f.Volusi.n. Volusus.

Iulius XI. hinc anno sequitur Cos. Valerius consulatum non gessit. Clarus tamen Senator fuit, qui altero ab hinc anno censuit in senatu remittenda plebi debita esse, vt Dionysius lib. v. Videtur igitur ad minus quæstor fuisse. Liuius item eius lib. II. meminit, sed mendosè Fusus, pro Volusus, in exemplaribus quibusdam vocatur. Patrem habuit Poplicolæ primi Cos. fratrem M. Valerium Volusum consularem ac triumphalem. Ipse autem augur peste mortuus est anno CCXC. teste Liuio lib. III.

ANNI. P. R. C. CCLIV.

Consules

P. Veturius. // f. // n. Geminus. — T. Aebutius. T. f. // n. Elua.

PER diphthongon scribunt Græci Αἰβούτιος vt extat apud Dionysium; sed malè ibidem adest Publij prænomen. Item maius mendum in cognomine, quod ἰλεμάλβας scribitur, sed rectius in Græcis tabulis nostris ἴλουα habetur. Et Dionysius alibi lib. VI. ipsum inter consulares legatos nominans T. Aebutium T. f. Eluam appellat. Alterius autem Consulis prænomen mirè variatur apud auctores: sed Publij magis placet, quòd in eodem exprimendo Plutarchus in Poplicola congruat Dionysio, licet in Liuij nonnullis exemplaribus Caius, in alijs verò Cneus reperiatur, in Cassiodoro autem Lucius.

His Coss. ait Liuius Fidenas obsessas, Crustumeriam captam, Prænestinos ab Latinis ad Romanos desciuisse; & memorabilem illam pugnam contra Latinos ad lacum Regillensem Dictatore A. Postumio Albo, & T. Aebutio Elua magistro equitum accidisse. Visum est tamen Dionysio bellum hoc cum dictatura & triũpho Postumij in annum transferre CCLVII. quo Consul ipse Dictator creatus est, atque rectiùs, si leges spectemus, quum Postumius non antea Consul fuerit; & lex ipsa de Dictatore creando primùm lata consularem dicere iubebat; quemadmodum antea ex Liuio demonstrauimus. *Fidenæ. Crustumeria. Prænestini à Latinis ad Romanos desciscunt.*

Latinos Fidenatibus obsessis auxilia misisse, Sex. Tarquinium Signiam Rom. coloniam frustra oppugnasse scribit Dionysius in fine lib. v. *Signia colonia Rom.*

Quæstores

// // // f. // n. — // // // f. // n. //

P. Pinarius. // f. // n. Rufus. Mamercinus. — Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Consules ambo Pinarius decimo, Nautius vndecimo deinceps anno fuêre. Hic frater videtur fuisse C. Nautij Rutili. II. viri sacrorum, qui in Capitolinis Cos. II. extat.

ANNI. P. R. C. CCLV.

Consules

T. Lartius. // f. // n. Flauus. II. — Q. Clœlius. // f. // n. Siculus.

ITA nominat Consules Dionysius, & correctè scribitur in Liuio Lartius, Cognomen verò non Flauius, sed Flauus est, sicut & illud exprimunt tabulæ Græcæ, φλάβος. τὸ β. Qui numerus item in Liuio, & Cassiodoro restituendus est: nam hic secundus T. Lartij Flauij consulatus est, quem Marianus rectè annotauit. Huic anno Liuius nihil historiæ attribuit. Dionysius autem in fine lib. v. Fidenatum his Consulibus deditionem, Latinorum in agro Ferentino concilium & conspirationem contra Romanos atque dictaturæ initium enarrat, alios scilicet quàm Liuius sequutus annales. *Fidenates dedunt sese. Latini conspirant aduersum Romanos.*

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M.Claudius. //.f.//.n.Craſſinus.Regillenſis.	L.Geganius.//.f.//.n.Macerinus

M. Claudius vel frater vel cognatus videtur fuiſſe Ap. Claudij primi, atque auus Ap. Claudij x. viri, vt colligere eſt ex fragmentis Capitolinis, & Geganius frater T. Geganij conſularis. Hunc legatum ad fruges emendos è ſenatu in Siciliam miſſum anno cclxi. refert Dionyſius lib. vii. Neuter horum Conſul eſt factus.

ANNI. P. R. C. CCLVI.

Conſules

A.Sempronius.//.f.//.n.Atratinus. M.Minucius.//.f.//.n.Augurinus.

RECTE recenſentur hi Conſules à Dionyſio libri vi. principio, Liuius, Caſſiodorus, & Marianus Scotus cognomina omittunt, quæ ſola recenſent tabulæ Græcæ.

Saturnalia primum inſtituta, & templum Saturni dedicatum. Hoc anno Saturnalia primum inſtituta, & templum Saturni dedicatum fuiſſe auctores ſunt Liuius & Dionyſius. Induciæ cum Latinis fuêre, & ſuſpenſa de debitis atque vſuris ex S.C. iuriſdictio cohibebat in Vrbe motus pauperum remiſſionem debitorum, ac tabulas nouas flagitantium: Itaque memoria dignum nihil domi foriſve eſt geſtum. Sed aliud quoque S. C. vtile, propter inſtans bellum plebem ſanciſſe refert Dionyſius. Vti mulieres Latinæ Romanis nuptæ; aut Romanæ, quæ Latinis, ſi eis videretur, intra certum diem, aut domum ad parentes redire, atque è liberis fœminas innuptas ſecum ducere; vel, ſi mallent, apud coniuges manere poſſent. Qua lege publicata, Romanæ penè omnes è Latio Romam ad parentes reuerſæ ſunt; Latinæ in Vrbe nuptæ, duabus exceptis, omnes maritos prætulerunt patriæ, omine auſpicatiſſimo futuræ victoriæ.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //.	//. //. //. f. //. //. n. //. //.
C.Aquilius.//.f.//.n.Tuſcus.Procul.	Virginius.//.f.//.n. Tricoſtus. Rutilus

C. Aquilius decimo, Proculus Virginius vndecimo dein anno Coſs. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCLVII.

Conſules

A.Poſtumius.P.f.//.n.Albus.Regillenſis. T.Virginius.//.f.//.n.Tricoſtus.

A. Poſtumius. P. f. //. n. Albus Regillenſis Dict.
T. Aebutius. T. f. //. n. Elua. Mag. eq.
Rei gerundæ cauſſa.

IDEM annus præter Conſules habuit & Dictatorem, propter belli Latini grauiſſimi metum. Alter è Conſulibus Virginius natu grandior collegam Dictatorem dixit, & is T. Aebutium conſularem magiſtrum equitum ſibi adſumpſit. Virginio Cælimontani quoque cognomen tribuunt tabulæ Græcæ; quas verò Cuſpinianus adducit, Tricoſtum appellant. Vtrumque cognomen Virginijs familiare fuit antiquitus. Porrò in Plutarchi Poplicola Poſtumij cognomen mendoſè βάλϐοι ſcribitur.

Prælium ad lacum Regillenſ. His verò Conſulibus pugnatum fuiſſe à Poſtumio Dictatore cum Latinis ad Lacum Regillenſem memorabili illo prælio ſcribit Dionyſius lib. vi. & apud quoſdam ita inueniri, teſtatur etiam Liuius. Quapropter dictaturam eius cum triumpho ex auctoritate Dionyſij (vt ſuprà diximus) in hunc annum retuli, alioqtiin enim non conſularis eſſet Dictator Poſtumius, id quod ex lege tamen requirebatur. Prælium autem Regillenſe diffuſius narrant Liuius lib. ii. Dionyſius in principio ſexti, Plutarchus in Poplicola, ad quos ſtudioſum lectorem remitto. Veluti etiam ad Florum libro i. cap. xi. Auctorem de viris illuſtribus, & alios.

Quæstores

//. //. //. f. . n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus. Q. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus.

Sicinius nono, Fabius vndecimo post hunc anno fuêre Coss. Hic trium fratrum Kæsonis Fabij filiorum vnus fuit, vt ex Capitolinis Fastis ostendemus. Omnes enim sæpiùs ad consulatum peruenere.

A. POSTumius. P. f. //. n. Albus. Ann. CCLVII.
REGIllens. dictat. primus. de Latineis. //. //. //.

Triginta tria ferè Latinorum milia in prœlio ad lacum Regillensem occisa, vel capta fuisse, Dionysius auctor est. Cecidere autem duces Latinorum insigniores omnes, Sex. & T. Tarquinij, duo Superbi Regis filij, Octauus Mamilius eiusdem gener. Ex Romanis autem duo consulares legati M. Valerius Poplicolæ frater & T. Herminius. Duo item iuuenes P. & M. Valerij Poplicolæ filij, dum patrui mortem vindicare studiosiùs conantur, vltrò in hostium densos cuneos prorumpentes. Capta post prœlium vno impetu castra Latinorum. Pugnatum autem fuisse Idibus Quinctilibus testis est idem Dionysius, eoque die quotannis postea in honorem Castoris & Pollucis, quòd in prœlio Romanis apparuissent, equites Romani Capitolium pompam ducere solêre. Expresserunt etiam huius præclaræ victoriæ memoriam eiusdem gentis ac familiæ posteri, in honorem suæ domus ac stirpis in argenteis nummis. Quorum in quibusdam in vna parte referunt Romæ deæ caput galea tectum alata, laureaque coronatum; in alijs idem caput sine galea, cuius comam laurea sola cingit. Adest nomen ROMA. In altera nummi parte visuntur Castor & Pollux pileati stantes cum hastis erectis, ex marmoreo cratere potum equis suis præbentes. Qui crater, cùm plerumque sit fontium conceptaculum, Iuturnæ nymphæ, fontem in foro designat; vbi post prœlium Romæ visi ea specie victoriam primi nunciarant. In his adscripta sunt eorum nomina, qui cudi curarunt. A. ALBINVS. vel. A. ALBINVS. C. F.

Quot Latinorum ceciderint. Duces Latinorum cæsi. Qui Romanorum occisi. Idibus Quinctilibus solennis ob victoriam equitum transvectio in honorem Castoris & Pollucis. Albinorum de hac victoria denarij antiqui. Iuturnæ fons.

Triumphi autem meminit Liuius, adijcitque pronunciasse dictatorē militibus præmia; qui primus, qui secundus castra hostium intrasset. L. autem Piso in annalibus tradit, A. Postumium Dictatorem primùm auream ex præda dedisse coronam ei, cuius maximè opera Latinorum castra fuerant expugnata; sed eius nomen ignoratur, vt refert Plinius libro XXXIII. cap. II. Plutarchus autem in vita Coriolani, vbi huius pugnæ meminit, scribit Cn. Marcium, qui postea Coriolanus dictus est, iuuenem adhuc, hoc in prœlio spectante Dictatore strennuè admodum dimicasse, ciuemque Rom. succumbentem, aduersario eius occiso, è morte liberasse, idcirco post victoriam ciuica corona donatum fuisse. Ipse etiam Coriolanus in oratione ad legatos Rom. pacem rogantes illud ita refert apud Dionysium libro VIII. „Prima (inquit) militiæ rudimenta posui adolescens admodum quando cōtra Re„ges vi reditum quærentes pugnauimus. Ex eo prœlio ciuicam coronam retuli, donatus „ab Imperatore ob ciuem seruatum, & hostem occisum. In ipsa tamen huius anni historia Dionysius obiter dumtaxat sequenti post pugnam die coronasse Dictatorem omnes dicit, qui præclaram pugnando operam nauassent. Triumphum autem postea describit ita. Di„ctator humatis (inquit) suorum cadaueribus, & exercitu lustrato, triumphans in Vrbem „redijt. In qua pompa pluribus plaustris transuecta sunt hostium arma, & militaris supel„lex, captiuorum quinque milia traducta, & quingenti. De prædæ decimis ludos, & sacra „dijs fecit quadraginta talentorum impendio; & ædem locauit Cereri, Libero, & Liberæ, „ob annonæ inopiam subleuatam. Cum Latinis deinde pacem flagitantibus fœdus renouatum est biennio postea, ob fidem bello Volsco demonstratam. Hæc lib. VI. Dionysius aliquanto diffusiùs, & Liuius lib. II.

Castrensis corona prima omnium. Ciuica corona. Triumphus A. Postumij Dictatoris. Aedes Cereris, Liberi & Liberæ. Fœdus cum Latinis.

ANNI P. R. C. CCLVIII.

Consules

Ap. Claudius. //. f. //. n. Sabinus. Regillensis. P. Seruilius. P. f. //. n. Priscus.

CLAVDIO Consuli prænomen Appij attribuūt Liuius, Dionysius, Cicero de Oratore lib. I. Marianus Scotus, & Cassiodorus. Plinius etiam lib. XXXV. cap. III. vtrumque „nominat, & Claudium, sicut cæteri, sub prænomine Appij. Suorum clypeos (inquit) in sa„cro vel publico priuatim dicare, primus instituit, vt reperio, Ap. Claudius, qui Consul cum „Seruilio fuit, anno Vrbis CCLIX. Hæc Plinius, qui Liuij, atque Dionysij supputationem sequitur,

quitur,& anno vno plerumque à Capitolinis tabulis discrepat. Hunc principem Claudiæ gentis Romam è Sabinis commigrasse diximus, quem & Liuius postea Consulem factum indicat lib. IIII. in oratione C. Canulei trib. plebis. Claudiam (inquit) gentem post Reges » exactos ex Sabinis non in ciuitatem modo accepimus, sed etiam in patriciorum nume- » rum. Ex peregrino nunc patricius, deinde Consul fiet? ciui Rom. si sit ex plebe, præcisa con- » sulatus spes erit?

Mors Tarquinij Superbi Regis. Seditionis et discordiæ semina. Tarquinius Superbus Cumis in exilio mortuus est. Eo nuncio erecti patres, erecta plebs; sed patribus nimis luxuriosa fuit lætitia. nam plebi iniuriæ à primoribus fieri cœpére, cùm iudicia de vsuris & debitis, finito bello Latino, mox restituerentur: pauperesque passim ciues à fœneratoribus in vincula & seruitutem raperentur. Hinc perniciosum odiũ conflatum est, ingensq. in ciuitate est orta discordia, quæ sæpiùs deinde remp. turbauit. Signia *Aedes Mercurij.* colonia iterum deducta, Romæ tribus auctæ sunt, atque ædes Mercurij dedicata à M. Plætorio, Bellum Volscum & Sabinorum irruptionem, Auruncosque ad Ariciam prœlio contusos, Seditionem insuper plebeiam contra patricios propter addictos, & nexos æris *Mors Pythagoræ philosophi.* alieni caussa, latissimè describunt Liuius lib. II. Val. Max. lib. IX. cap. III. & Dionysius libro VI. Pythagoram philosophum his Coss. mortuum scribit Marianus Scotus.

Quæstores.

P. N. P. F. P. N. P. P. P. F. P. N. P.

Ser. Cornelius. L. f. P. n. Maluginensis. L. Aemilius. Mam. f. P. n. Mamercinus.

Ambo Coss. sequentur, Cornelius abhinc decimo, Aemilius autem anno vndecimo.

ANNI. P. R. C. CCLIX.

Consules

A. Virginius. A. f. P. n. Tricostus. Cælimontanus. T. Veturius. P. f. P. n. Geminus. Cicurinus.

LIVIUS, Cassiodorus, & Marianus Scotus nulla addunt cognomina his Consulibus. A Dionysio nominantur pleniùs A. Virginius, A. f. Cælimontanus, T. Veturius Geminus. Tabulæ igitur Græcæ Cælimontanum & Geminum non malè suggerunt, Asconius item in Cornelianam de maiestate A. Virginium Tricostum, & L. Veturium Cicurinum Consules memorat, prænomen Veturij varians; nisi error sit (vt suspicor) exemplaris, qui magis liquet in cognomine; nam Corutnius, pro Cicurino reperitur. Cæterùm ne diuersitas illa cognominum in his Consulibus scrupulum lectori inijciat, intelligendum quòd Tricostus, & Cælimontanus in vnum cadunt Virginium: veluti etiam Geminus & Cicurinus in Veturium. Etenim non ratum fuisse, vt geminata eidem attribuerentur cognomina, facilè ex sequentibus patebit.

Seditio vrbana. Seditio in Vrbe mota ob nexos æris alieni caussa gliscens indies magis, Volscis, Æquis, & Sabinis occasionem dedit bellum mouendi; senatui verò in tantis reip. terroribus Dictatoris creandi. Creatus autem

M'. Valerius. Volusi. f. P. nepos. Qui. in. hoc.
honore. Maximus. appellatus. est. Dict.
Q. Seruilius. P. f. P. n. Priscus. Mag. eq.
Seditionis. sedandæ. &. rei. gerundæ. caussa.

Duplex periculum Dictatorem requirebat. Imminebant enim vndequaque hostilia portis arma, discordia insuper intestina in Vrbe sæuiebat, plebe contra nobilitatem, ob graue æs alienum tumultuante, & nomina militiæ dare pertinaciter recusante. Quæ caussæ satis graues visæ sunt senatui, vt hoc magistratu egeret resp. qui absoluta potestate, tam seditionem in Vrbe sedaret, quàm bellum gereret. Vtrumque satis rectè executus est Dictator M'. Valerius: Nam propter bellum fœliciter confectum, huic etiam conciliatæ inter patres, ac plebem concordiæ gloriam attribuunt Cicero in Bruto, Val. Max. lib. VIII. cap. IX. Zonaras & Plutarchus in Pompeio. *Valeriæ genti vnde primùm Maximi cognomentum.* Eamque ob caussam Maximi cognomentum meruisse volunt; quod idem in filio, posterisque reliquit. Alios sequuti annales Liuius & Dionysius, antè se dictatura M'. Valerium abdicasse referunt, quàm plebs in Sacrum montem secederet. Ipsum verò plebem gratissima oratione primùm placasse, atque edicto promulgato, ne quis ciuem militare volentem vinctum aut clausum teneret; néve quis militis, donec in castris esset, bona possideret,

deret, aut venderet, liberos, hæredésve moraretur. Delectum deinde militum haud difficilem habuisse, decem conscriptis legionibus. Sed bello quoque feliciter confecto, cum triumphasset ad senatum de nexis rettulisse, vt se facturum antè plebi pollicitus fuerat. Qua relatione à patribus reiecta, plenum indignationis dictatura semet abdicasse. Consules nihilominus sacramento militem non soluentes, per caussam renouari ab Aequis belli legiones educi ex Vrbe iussisse. Quo facto maturatam esse seditionem, & Sicinio quodam auctore totum Rom. exercitum iniussu Consulum trans Anienem sublatis signis secessisse, atque in Sacro monte castra communijsse.

Prima popul. secessio in montem Sacrū, auctore L. Sicinio.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C.Minucius. //.f. //. n. Augurinus. Sex. Furius. //.f. //. n. Fusus.

C.Minucius concionem priuatus habuerat post Reges exactos, de bonis eorum non reddendis, vt refert Plutarchus in Poplicola. Ad consulatum non peruenit. Sex. Furius sexto pòst anno Cos. fuit.

M'. VALerius. Volusi. f. //. n. Maximus. ann. CCLIX.
Dict. de Sabineis. //. //. //.

Non immeritò torsit aliquando studiosos eùm legerent apud Liuium, M. Valerium Volusi f. hoc anno Dictatorem creatum, & in Dionysio M. Valerium fratrem Poplicolæ primi Consulis; cùm tamen ex ijsdem auctoribus constet, M. Valerium Poplicolæ fratrem legatum consularem antea in prœlio ad lacum Regillensem occubuisse. Hic verò Dictator, auctore Liuio, non consularis factus. Verùm fragmenta Capitolina illud scrupuli tollunt genuinum huius Dictatoris Valerij prænomen in triumpho præferentes. Manium enim Valerium vocant, alterumque Poplicolæ fratrem fuisse monstrant: non qui bello Latino cecidit. Ideoque ipsum hoc Manij prænomen in Liuio, Dionysio, Ciceronis Bruto, Zonara, Orosio, alijsque auctoribus corrigendum est. Dictator igitur M'. Valerius, seditione in Vrbe composita, tripartito exercitu in hostes mouit. In Volscos A. Virginium Consulem misit, qui hostibus mox prœlio victis, Velitras nobile eius gentis oppidum expugnauit. Aequi à T. Veturio Cos. lacessiti pugnam detrectauère, iugis montium sese continentes. Castra tamen eorum expugnata sunt, & aliquot vrbes deditæ... Volscis autem deuictis Veliternus ager ademptus est. Velitras coloni ab Vrbe missi, coloniaque deducta. Dictator Valerius Sabinos aggressus prœlio fudit, castris exuit; & re passim feliciter gesta triumphans, ex more in Vrbem redijt, vt auctor est Dionysius. Cuius item triumphi vestigia permanent in Capitolinis fragmentis. Meminit & Liuius, adijcitque Dictatori, supra solitos honores, locum in circo, vt ipse posterisque eius ad spectaculum, sella curuli ibidem posita, datum fuisse. Ait etiam Pædianus in Pisonianam ex Antiate sic: Valerio Maximo (vt Antias tradidit) inter alios honores, domus quoque publicè ædificata est in Palatio; cuius exitus quo magis insignis esset, in publicum versus declinaretur, hoc est, extra priuatum aperiretur. Quem honorem Poplicolæ fratri concessum quoque fuisse, ex Plinio, alijsque diximus. An alios gesserit magistratus non liquet. Augurem mortuum anno CCXC. Liuius testatur libro tertio, vbi item corrigendum est eius prænomen.

Liuius & Dionysius reconciliati.

Volsci victi.

Velitræ expugnatæ.

Aequorum castra capta.

Velitræ colonia

Sabini victi.

Honores M'. Valerij præter triumphum.

ANNI P. R. C. CCLX.

Consules

Sp. Cassius. //. f. //. n. Viscellinus. II. Postumus. Cominius. //. f. //. n. Aruncus. II.
Lustr. fecerunt. VII.

HI ETIAM antè Consules fuerant. Nominantur item à Cicerone pro Cornelio. Per secessionem plebis (inquit Liuius) hunc secundum consulatum inierunt, Kal. Septembribus, citiùs nempe quàm consuetudo erat; vt maturiùs de plebis reditu referrēt ad senatum, quemadmodum auctor est Dionysius, qui his Consulibus plebem patribus reconciliatam, opera & oratione Agrippæ Menenij, primosque tribunos plebis creatos fuisse scribit; atque ita demum pace domi parta, delectu à Consulibus habito, Cominij ductu bellum Volscis illatum. Quibus prœlio profligatis Longulam & Polusceam oppida eorum capta, Coriolos munitissimam vrbem vi expugnatam esse præcipua Cn. Martij virtute,

Plebs patribus reconciliata per Agrip. Menenium.

Bellū Volscū.

Longula, Polusca, Corioli, vrbes captæ.

Cn. Martius cur à se Coriolanus. — *Aedes Cereris, Liberi, & Liberæ.* — *Fœdus cum Latinis ictum, eiusque columnæ incisum.*

tute, cuius sollus opera victoriam cùm in prœlio, tum in vrbis expugnatione obtinuerunt Romani, vnde Coriolanus est appellatus. Vide præter suprà scriptos etiam Plutarchum in Coriolani vita. Val. Max libro IIII. cap. III. Zonaram, Auctorem de viris illustribus cap. XIX. Florum, Eutropium, & alios. In Vrbe Sp. Cassius Cos. interim ædem Cereris, Liberi, Liberæque ad finem Circi Maximi dedicauit, votam bello Latino ab A. Postumio Dictatore, vt Dionysius libro VI. memorat. Fœdus insuper cum Latinis populis societate renouata scribit ictum fuisse; quod & Cicero in oratione pro L. Balbo, & Liuius testantur; illudque suo tempore in columna ænea incisum post Rostra extitisse dicunt. Quod tale fuisse Dionysius idem tradit:

Romanis. Latinisque. socijs. æterna. pax. esto. neque. ipsi. inter. se. bellanto. nec hostes. inducento. nisve. iter. præbento. At. bello. oppressis. opem. omnem. feronto. Manubiarum. ac. prædæ. partem. æqualem. habento. Priuatarum. litium. iudicia. intra. decimum. diem. finionto. forumque. seruato. eius. populi. vbi. contractum. fuerit. Fœderis. legibus. nihil. addonto. demontóve. nisi. ex. poplico. vtriusque. populi. consensu.

Ferijs Latinis tertius cur dies additus. — *Mors & sepultura Agrippæ Menenij.* — *Lustrum Vrbis VII.*

In hasce pacis ac societatis conditiones iuratum more solemni, ferijsque Latinis dies tertius est additus, vt auctor est idem Dionysius; cùm ob renouatam cum Latinis societatem, tum ob ciuilem discordiam sublatam. Agrippam verò Menenium, qui patribus plebem reconciliauerat, eodem anno mortuum, & publico sumptu magnificè sextantibus à plebe collatis sepultum, Liuius & Dionysius auctores sunt. Vide etiam quæ de eadem re scribit Auctor de viris illustribus. Breuiter autem totius anni huius gesta complectitur Dionysius libro VIII. in oratione Sp. Cassij quam habuit in tertio consulatu post triumphum. Solus autē Dionysius in fine lib. VI. huius census atque lustri mentionē facere videtur, cùm scribat ab his Consulibus censa fuisse ciuium capita ampliùs CX ∞. Multò minor profectò hæc ciuium summa est, quàm lustro superiore fuerat. Rursum meminit lib. IX. centum decem millia ciuium hoc lustro censa fuisse, eorum qui pubertatem attigissent. Mulierum autem impuberum, inquilinorum, seruorumque triplum tantum, quantum ciuium. Atque hoc lustrum fuisse VII. ex sequenti octauo constabit. Liuius autem ad alia festinans recentiora, huius vetustæ historiæ potiorem (si dicere licet) partem, census & lustra, è quibus statum reip. ac incrementa vel damna in primis cognoscere est, vt & alia magistratuum acta plurima, consultò transilijsse videtur.

TRIBVNI. PLEBIS. PRIMI.

L. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. L. Iunius. C. f. //. n. Brutus Bubulcus.

Agrip. Menenius. — *Lex sacrata.* — *Tribuni plebis primùm duo.* — *Pædiani locus.*

PLEBS Romana (quemadmodum dixi) anni superioris exitu propter nexos ob debita grauiter à patribus dissentiens, Vrbe relicta iniussu Consulum, Sicinio quodam auctore in Sacrum montem cum armis secessit; atque ibidem trans Anienem amnem, tertio ab Vrbe miliario, castra muniit. Huius verò deinde anni initio Sp. Cassio, Postumo Cominio Coss. demum conditionibus inita concordia senatui reconciliata est per Agrippam Menenium facundum virum; & lex, quam sacratam vocant, senatu permittente, est lata. Vt plebs haberet suos annuos magistratus sacrosanctos, quibus auxilij esset latio aduersum Consules, magistratus quosuis, atque nobilitatem; néve cui patrum capere eum magistratum liceret. Duos autem tribunos in Sacro monte creatos esse ab initio, Cicero in oratione priore pro C. Cornelio tradit, sequutus Sempronium Tuditanum, & Pomponium Atticum, ex quorum annalibus primos nominat Pædianus, L. Sicinium L. f. Bellutum, L. Iunium C. f. Paterculum. Hos sequitur etiam Suidas, Sicinium & Brutum nominans; atque idcirco mihi suspectum Paterculi cognomen est apud Pædianum, vt mendosum, & alienum à Iunia gente, videturque potiùs legendum esse Brutus Bubulcus non Paterculus. Dionysius enim ipsum L. Iunij nomen commune cum Regum expulsore habuisse scribit, affectasse, & vsurpasse etiam Bruti cognomen: vt videretur ita infestus optimatum tyrannidi, vt ille Regum fuerat. Itaque & nos in hac prima magistratuum pauertate duos dumtaxat quotannis adducemus; donec ex L. Pisonis sententia Liuius quinque primùm creatos fuisse memorat, vt suo loco postea annotabo. Nec dissentire admodum videtur ipse Liuius, duos primùm creatos C. Licinium, & L. Albinum (vt eos appellat) tres collegas sibi cooptasse scribens, in his Sicinium seditionis auctorem, de duobus reliquis, qui fuerint, minùs conuenire. Sunt tamen auctores, qui tres primùm creatos fuisse volunt. Ex quibus Ausonius poëta sic cecinit in Grypho ternarij numeri

Martia Roma triplex, equitatu, plebe, senatu,
Hoc numero tribus, & Sacro de monte tribuni.

Dionysius & Plutarchus, primùm comitijs curiatis quinque tribunos creatos asserunt, singulos ex singulis classibus: recenseťque Dionysius, L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bellutum, P. & C. Licinios, & C. Icilium Rugam. Hæc est annalium diuersitas in re antiquissima, nos autem (vt dixi) ex plurium sententia duos in primis adducemus, cæteros ab alijs nominatos, cùm ex primis tribunis, eos quoque fuisse opinione receptum sit, sequentibus annis etiam adiungemus. Hoc autem loco nonnulla de huius magistratus ratione, & potestate sunt adferenda, quæ annalibus hisce lucem addant.

Tribuni plebis primùm quinque sec. ūdum quosdam.

De tribunicia potestate.

TRIBVNICIAM potestatem, vt præcipuum libertatis plebeiæ fundamentum, sic non minùs largum contumaciæ contra quosuis magistratus, omnisque seditionis fontem, superbia (velut dixi) atque auaritia patriciorum, penes quos post Reges exactos gubernacula imperij fuerunt, Romanæ reip. inuexit; parum lætis, me hercle, auspicijs. Nimirum, secessione plebis à patribus, quæ anno Vrbis CCLIX. contigit; cùm plebs armata, Consulibus inuitis, L. Sicinio quodam auctore, trans Anienem secessit in Sacrum montem, senatus ac magistratuum superbiam incusans, & nobilium fœneratorum auaritiam, crudelitatemque ferre diutius nolens: Qui in pauperum ciuium corpora ob debita nexorum, vinculis, verberibusque sæuiebant. Tum itaque irritatis tali iniuria plebeiorum animis, consensu iam obstinata multitudo reuocati in Vrbem nullis eo anno conditionibus poterat; vt tandem senatus periculo territus, & extrema reip. metuens, æris alieni diminutione decreta, decem legatos de pace cum plebe reconcilianda miserit. Quæ vnius Agrippæ Menenij oratione rudi licet, & incondita, patribus reconciliata Romam rediit; hac tamen lege, vt magistratus & ipsa, contra patriciorum potentiam, ac vim creare sibi posset, quibus auxilij esset latio, néve cui patrum capere eum magistratum liceret. Dictique sunt tribuni, vt vult Pomponius, quòd tunc populus in tres tantùm partes diuisus erat, & ex singulis singuli facti. Nec desunt, qui à tribuendo auxilio nuncupatos tribunos volunt. Lege autem sacrata (vt inuiolabiles essent) primùm creati sunt. Quam talem ex parte carptim adfert Cicero de Legibus tertio:

Tribunicia potestatis virtutes, & vitia.

Eius origo.

Vnde tribuni dicti.

Lex sacrata de tribunicia potestate.

Plebs. quos. pro. se. contra. vim. auxilij. ergò. creaßit, tribuni. eius. sonto. Quodque. ij. prohibeßint. quodque. plebem. rogaßint. ratum. esto. Cum. populo. patribusQ. agendi. ious. habento. ieidémQ. ad. plebem quod. censuerint. feronto. SanctiQ. sonto. NeQ. plebem. orbam. tribuneis. relinquonto.

Quædam exprimit etiam Dionysius Halicarnass. Antiquitatum lib. VI.

Tribunum. inuitum. nemo. vt. vnum. è. vulgo. quicquam. facere. cogito. Nec. verberato. nec. alium. verberare. iubeto. Nec. occidito. nec. occidere. iubeto. Si. quis. contra. faxit. sacer. esto. bonaque. eius. Cereri. dicata sunto. Et. qui. eum. occiderit. cædis. purus. esto.

Sed hæc tantùm de iure inuiolabili potestateque sacra tribunorum. Fuisse quidem & alia plura legis capita constat; quæ hic congerere ex diuersis longum foret. Præcipua quædam præterire tamen nequeo. vt hæc:

Appellati. subuenire ne. dubitanto. vim. prohibento. Priuilegia. ne. irroganto. De. capite. iureque. ciuium. non. sine. comitieis. decernonto. Intercedere. collegam. ne. prohibento.

Accreuere temporum successu plura legi capita, quæ suis indicare locis commodiùs erit. Legem hanc postea renouârunt decemviratu sublato Consules L. Valerius, M. Horatius anno Vrbis CCCV. secessione plebis secunda. Fuit enim ab his sancitum, vt qui tribunis plebis, ædilibus, iudicibus, decemviris nocuisset; eius caput Ioui sacrum esset; familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret; sicut apud Liuium lib. III. legimus. Partem quoque legis eiusdem refert Sex. Pomp. hanc. Nam lege (inquit) tribunicia prima cauetur. Si quis eum, qui eo plebiscito sacer sit, occiderit; paricida ne sit. Ex quo quiuis homo malus, atque improbus sacer appellari solet. Quinetiam tum quoque, vt Zonaras annalium secundo prodit, tribunis plebis in comitijs concessa sunt auspicia patriciorum consensu; apud quos solos lege Romuli fuerant. Datum id quidem honoris specie,

Valeria Horatia lex.

Sacer quis, & vnde dicatur.

Tribunis quoque in comitijs cur auspicia à patribus concessa.

specie, in eum tamen, re vera finem, ne tribuni plebsque ipsa quiduis temerè scitæ agerentque, sed religionibus auspiciorum sæpiùs impedirentur, cùm intercessores de cælo seruare, & obnunciare possent. Apparet itaque tribunorum auspicia dumtaxat fuisse, eas de cælo seruandi, & obnunciandi. Quod etiam ex Liuij Ciceronisque varijs locis palam est.

Numerus tribunorum varius. Tribuni decem.

De numero tribunorum diuersas auctorum sententias recensui; vt alij duo, alij tres, alij quinque primùm creatos fuisse scribant. Constat autem quòd anno CCCXCVI. Vrbis quinque tribunis, quinque alij sint adiecti, bini ex singulis classibus, atque decem effecti. In eoque numero stante rep. illud collegium semper permansit.

Dies incundi tribunatum.

Ita & diem solemnem ineundi tribunatum plebis IIII. Id. Decemb. ab initio ad fin usque tempora durasse scribit Dionysius Halicarnasseus. Idem ex Cicerone, Liuio, & alijs passim colligimus. Plutarchus tribunos non gerere magistratum probare volens, & hoc adfert inter argumenta, quòd non anni principio, vt reliqui magistratus ineant. Eius ferè verba, quia ad rem faciunt, hic subijciam. Quare tribunus plebis, ait, purpura non vtitur, cùm cæteri magistratus purpurati incedant? An quòd tribunus omninò magistratus non est? Nam nec lictores habet, nec in sella curuli sedens ius dicit, neque principio anni init, vt reliqui magistratus. Nec creato Dictatore se abdicat: sed omni licet imperio ad Dictatorem translato, ipse potestatem suam retinet, quasi magistratus non sit. Quemadmodum autem translationem statum esse quidam rhetores negant: quippe quæ non iudicium constituat, sed dissoluat, & euertat; sic tribunatus impedimento potius magistratui, quàm magistratus. Etenim potentiæ magistratuum resistere, nimiamque eorum licentiam coërcere, ad eius auctoritatem pertinet.

Tribunatus pro magistratu non habitus.

Quin Liuius tribunatum plebis ab initio vix pro magistratu fuisse habitum satis indicat lib. II. in describenda contentione Ap. Claudij Consulis cum tribuno plebis Lætorio, quæ contigit anno Vrbis CCXXCII. Ait enim: Adolescentes nobiles stabant nihil cedentes viatori: tum prehendi quosdam Lætorius iubet. Consul Appius negare ius esse tribuno in quenquam, nisi in plebeium. Ardens igitur ira tribunus, viatorem mittit ad Consulem; Consul lictorem ad tribunum, priuatum esse clamitans, sine imperio, sine magistratu. Antiqui quidem iuris fuisse ex Labeone Antistio, & M. Varrone probat Gellius lib. XIII. cap. XII.

Quamobrem tribuni creati.

quòd tribuni plebis non iuridicundo, nec caussis querelisq; de absentibus noscendis creabantur; sed intercessionibus faciendis, quibus præsentes fuissent: vt iniuriam, quæ coram ipsis fieret, coërcerent:

Prehensio tribunis erat, non vocatio.

vnde prehensionem, non vocationem ius ipsos habere Labeo contendebat. Id ipsum adserit M. Varro rerum humanarum libro XXI. cuius verba ex Gellio hic subijciam. In magistratu (inquit) habent alij vocationem, alij prehensionem, alij neutrum. Vocationem, vt Consules, & cæteri, qui habent imperium. Prehensionem, vt tribuni plebis, & alij qui habent viatorem. Neque vocationem, neque prehensionem, vt Quæstores, & cæteri, qui neque lictorem habent, neque viatorem.

De quæstoribus vrbanis mox ge.

Qui vocationem habent, ijdem prehendere, tenere, abducere possunt; & hæc omnia; siue adsunt, quos vocant, siue acciti iusserunt. Tribuni plebis vocationem habent nullam; neque minùs multi imperiti, perinde atque haberent, ea vsi sunt. Nam quidam non modò priuatum, sed etiam Consulem in rostra vocari iusserunt. Ego triumuir vocatus à Porcio tribuno plebis, non iui, auctoribus principibus; & vetus ius tenui. Item tribunus cùm essem, vocari neminem iussi; nec vocatum à collega parere inuitum. Pulcherrimè hæc Varro iuris Romani non secus ac omnis philosophiæ peritissimus; primam scilicet tribuni plebis potestatem esse in auxilij latione, & coërcendo per intercessionem cæteros magistratus, atque etiam ipsos collegas suos.

Tribunicia potestas irrita per vnius collegæ intercessionem.

Vnius enim intercessione, reliquorum potestas irrita fiebat: Id quod Cicero ad Atticum scribens epistolarum lib. III. affirmat: tribunum quippe plebis lege collegij sui non teneri, quâ cautum, ne intercedere, abrogare, vel derogare liceret.

Aelia, Fufia leges.

Qualis fuit illa P. Clodij, quæ Aeliam, Fufiamque leges, subsidia contra tribunicios furores, sustulit, quæque propugnacula (vt inquit Pædianus) & muros tranquillitatis & ocij euertit.

Clodia lex.

Vetabat enim legi à tribuno plebis latæ intercedere, obnunciare concilio, aut comitijs, contra eam de cœlo seruare, vtque etiam fastis diebus legem ferre tribunis liceret. Sed hanc Clodiam mirificè passim exagitat Cicero in orationibus, vt pestiferam atque iniquam.

Vis intercessionis.

Vis enim intercessionis summa semper in rep. fuit, qua non solum senatus consulta, verùm etiam plebiscita, leges ac magistratuum acta quæuis impediri poterant. Ideòque senatus ad eam, veluti ad tutissimum contra tribunicia tela clypeum, recurrere frequenter solet; & intercessorem sibi vnum alterúmve è tribunis comparando, clauum clauo pellere. Quo quidem remedio senatus vix vnquam caruit: quærentibus ferè semper tribunorum plerisque melioris partis gratiam.

Tribunicia potestas vis...

Iam verò quamuis non statim magistratus nomen adepti sint tribuni plebis, quia tamen sacrosancti erant, potentia agendi cum populo præpollebant; prehendendi, & in vincula ducendi licentia cæteros omnes magistratus superabant. Quemuis enim supplicem à iudicio liberare, velut ex Cluentiana Ciceronis colligimus; vel à prætore damnatum asserere, defendere à vinculis, implorati

appella-

appellatique poterant. Hinc præsides, custodesque libertatis se iactare, eorumque domus interdiu noctuque patere omnibus, tanquam aræ semper accessibiles, afflictorumque portus, vel asyla, sicut apud Plutarchū legimus in problematibus. Exemplo item est T. Manlius Torquatus, qui ex agro nocte in Vrbem ac ædes tribuni plebis Popillij perrexit, patrem reum ab eius actionibus vindicaturus. Ipsis verò postmodum, vti semper ciuibus præsto essent, à foro abesse, vel extra Vrbem pernoctare nefas esse cœpit, nisi S. C. aut plebiscito iussi, reip. caussa aliquò proficiscendum, aut feriæ Latinæ celebrandæ forent; quando omnes pop. Rom. magistratus pro publica salute in monte Albano Ioui sacra facere solent. De qua re sic Gellius lib. III. cap. II. disserit. ex Varronis libro rerum humanarum quem de diebus scripsit. „ Præterea tribuni plebis, quos nullum diem Roma abesse licet, cùm post „ mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem, ante mediam sequentem reuer„ tuntur; non dicuntur abfuisse vnum diem, quando ante horam noctis sextam regressi, par„ tem aliquam illius in vrbe Romana sunt. Immo nihil potestatis extra Vrbem ipsis erat; quandoquidem ius prouocandi ad populum millesimo ab Vrbe passu cessabat. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius VIII. Dio XXXVII. XLV. & LI. In Vrbe igitur sacrosancti duntaxat regnare, consensu plebeio confisi, senatus consulta, leges, edicta, acta magistratuum, intercessionibus rescindere; leges nouas pro arbitrio promulgare, concilia plebis edicere, senatum cogere vel dissoluere, pontificum, augurumque collegia denunciare, conciones qualescunque ciere, tributorum collationes, militumque delectus inhibere. Denique agros, vectigalia, pecunias publicas, magistratus, prouincias, quibus vellent dare, vel auferre populi suffragio non veriti sunt. Adeò vt progressu temporis nimia licentia feroces, & proteruiores facti, illustres ciues, indicta caussa, bonis & exilio mulctare, obtorto collo ad supplicium trahere, Consules ipsos (vt omittam alios magistratus) in carcerem ducere pro ludicro habuerint; nihil non ausi pro libidine, libertatis plebeiæ tuendæ prætextu; vt demum libertatis publicæ fundamenta omnia subuerterint. Dum auro venales facti ad seditionum bellique intestini incendia faces admouere non cessant; quemadmodum ex annalibus nostris studioso lectori luce clariùs constabit. Lege autem sacrata exclusi ab hoc collegio patricij fuerunt, contra hos enim primùm inuenti tribuni. Cùm tamen moris esset, vt quando non omnes decem vnis comitijs à populo crearentur; qui primi facti essent, reliquos ad numerum deficientes sibi cooptarent, effecere nonnunquam patres clientum opera, vt patricij cooptarentur; velut anno Vrbis CCCIV. contigit. De qua „ re sic Liuius lib. III. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis, patrum voluntatem foue„ runt, duos enim patricios, consularesque Sp. Tarpeium, A. Aeternium cooptauerunt. Hæc Liuius. Verùm L. Trebonius Asper trib. plebis infestus patribus, quòd se ab ijs in cooptandis tribunis fraude captum, proditumque à collegis aiebat, rogationem tulit, vt qui plebem Romanam tribunos plebis rogaret, is vsque eò rogaret dum decem tribunos plebei faceret. Legi tamen non semper satisfactum est, nam anno posteà CCCLII. cùm item tribunorum numerus comitijs non expleretur; pugnatum rursus, in loca vacua vt patricij cooptarentur. Quod posteaquam obtineri non potuit, effectum tamen, vt cooptarentur, Treboniæ legis labefactandæ caussa, duo patriciorum clientes C. Lucerius, M. Acutius; ex quo nō parum contentionis enatum est, vt Liuius lib. V. & nos suo loco diffusiùs. Progressu dein temporis frustra sæpe tentatum de tribunatu patricijs communicando, non tamen obtentum fuit. Cuius etiam Dio lib. XXXVII. item Zonaras meminêre. Admissos tamen ad tribunatum patricios scimus, qui adoptione in plebeiam aliquam familiam priùs trāsierant, sicut P. Clodius fecit, qui patricius, vt tribunus plebis fieret, & se de Cicerone inimico vindicaret, à M. Fonteio quodam se adoptari curauit. Idem fecisse postea P. Cornelium Dolabellam referunt Dio lib. XLII. & Plutarchus in Antonio. Inuenta namque est primùm tribunicia potestas plebeiæ, vt dixi libertatis tuendæ causâ, & ex plebeio corpore tribunos creare leges sacratæ iubebant, excluso nimirum senatu, contra cuius potentiam creabantur. Plebeios equites deinde Romanos etiam admissos Liuius lib. IIII. satis arguit. Exclusos tamen diutissimè senatores licet plebeios argumento est, quod olim tribunis plebeis curiam intrare fas non erat, velut inter antiqua instituta Val. Max. refert lib. II. „ cap. II. Sed ante valuas (inquit) positis subsellijs decreta patrum attentissima cura exami„ nabant, vt si quæ ex eis improbassent, rata esse non sinerent. Itaque veteribus S. C. litera T. „ subscribi solet, eaque nota significabatur, illa tribunos quoque censuisse. Aliam verò fuisse Attei Capitonis sententiam docet Varro epistolicarum quæstionum IIII. vt apud Gel„ lium lib XIIII. cap. VIII. legimus. Namque & tribunis (inquit ibidem Capito) plebis sena„ tus habendi ius erat; quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum. Ex quo Gellij loco colligimus, Atinio plebiscito tribunis plebis cum magistratu simul curiam apertam fuisse; eoque cautum, vt quem tribunum plebis creasset populus, is hoc ipso imposterum senator esset. Quam legem à C. Atinio Labeone latam arbitrantur nonnulli anno Vr-

Cur tribunorū domus semper aperta.
T. Manlius Torquatus.
Non licebat tribunis extra Vrbem pernoctare.
Quando tribunis Vrbe abesse fas fuerit.
Tribunitia potestas extra Vrbem nulla.
Tribunitia potestas in Vrbe vis.
Eiusdem potestatis abusus.
Patricij à collegio tribunorum lege sacrata exclusi.
Quando etiam patricij ad tribunatum admissi.
Trebonia lex.
Patricij à plebeis adoptati adsciti ad tribunatum.
Senatores diutissimè exclusi.
Mos veterum tribunorum subscribendi S.C.
Atinia lege primùm trib. pl. curia aperta.

no Vrbis DCXXIII. vt tum dicemus. Quin vti magis aduersus nobilium hominum vtriusque fortis auctoritatem ac potentiam muniretur tribunicia potestas, antiqua quoque lege cautum fuisse discimus ex Liuio; ne filij, quorum patres curuli magistratu functi adhuc essent superstites, ad tribunatum, ædilitatémve plebis admitterentur. Parentum enim jus in filios potestatem quamuis infringere minuereq. posse, persuasum erat. Lata lex haud dubie fuit post cōsulatum, aliosque curules magistratus plebei communicatos; & ni fallor, postquam C. Flaminius tribunus plebis seditiosus anno DXXI. legem agrariam contra senatus voluntatem ferens à patre C. Flaminio priuato detractus è Rostris, & abductus è concione fuerat. Sed quis eius auctor legis, non inuenio. Mentionem illius facit Liuius libro XXVII. de C. Seruilio æd. plebis anno DXLIV. scribens hæc: Seruilium negabant iure aut tribunum plebis fuisse, aut ædilem esse: quòd patrem eius, quem III. virum agrarium occisum à Boicis circa Mutinam esse, opinio per decem annos fuerat, viuere, atque in hostium potestate esse, satis constabat. Iuri igitur eius obstaculo fuit, nō, quod captiuus pater erat, sed quòd viuebat. Multò clariùs hoc ex alijs eiusdem Liuij verbis libro XXX. intelligi potest, vbi narrat, vt idem C. Seruilius Consul anno DL. patrem ac patruum ex Gallica seruitute receptos Romam reduxerit. Latum (inquit) ad populum est, ne C. Seruilio fraudi esset, quòd patre, qui sella curuli sedisset, viuo (cum id ignoraret) tribunus plebis, atque ædilis plebis fuisset, contrà quàm sancitum legibus erat. Hæc rogatione perlata, in prouinciam redijt. Itaque in eum solum finem è prouincia Romam venisse verisimile est. Denique cùm in summam amplissimamque dignitatem successu temporis tribunicia potestas excreuisset; velut tumultuum, ac dissensionum ciuilium stirpem L. Cornelius Sulla per vim Dictator occupata rep. factus, non solum detruncauit, sed ferè radicitus sustulit, legibus ad eam imminuendam latis. Primùm ne quis tribunus plebis, nisi senator crearetur. Ne qui fuisset, ad alios magistratus admitteretur. Ne ius ferendarum legum, concionandive; sed intercedendi dumtaxat ipsis esset, vt apud Appianum Alexandrinum, Liuium, Plutarchum, Suetonium, & alios reperimus. Itaque Cicero de legibus libro III. potestatem iniuriæ faciundæ tribunis Sullam abstulisse, auxilij ferendi reliquisse dicit. Cæterum Sulla mortuo C. Aurelius Cotta Consul ius honorum petendorum mox tribunis restituit; pristinaque dein potestas paulo post à Pompeio Magno ipsis est redintegrata. Auctores sunt Sallustius in Catilinario, & oratione Macri tribuni plebis, Velleius, Cæsar ciuilium primo, & Cicero in oratione pro Cluentio; isque ob prauitatem iudiciorum à populo Rom. plenam potestatem efflagitatam, & necessariò à Pompeio Magno restitutā, actione secunda in Verrem scribit. Vt haberent nimirum iniuria oppressi, quò, velut ad aram, refugerent. Bis itaque tribuniciam potestatem e rep. pene sublatam cognoscimus: semel creatis X. viris legum ferundarum, quam plebs per secessionem mox recuperauit. Iterum Dictatore, vt diximus, L. Sulla, quæ à Cn. Pompeio restituta est, cuius redditæ Pompeium ipsum postea sæpe pœnituit. Nec diu postea sacrosanctum illud tribunicium ius, translato per Cæsares ad monarchism reip. statu, senatus populique voluntate primùm Augustus, dein reliqui Imperatores sibimet in perpetuum adscripsere. Nomen nihilominus, ac velut vmbra tribunatus plebis per aliquot post ætates in rep. remansit. Quemadmodum studioso lectori latius ex nostris Annalibus constabit.

Lex antiqua de tribunatu plebis capiendo.

C. Flaminius.

A L. Sulla ad stirpem quasi detruncata trib. potestas.

Leges Corneliæ de tribunicia potestate.

Aurelia lege tribunis ius petendorum honorum restitutum.

Pompeia lex eis pristinam potestatem redintegrauit.

Bis è Republica penè sublata tribunicia potestas.

Tribunorū potestas ad Imperatores translata, nomine tantum in rep. relicto.

AEDILES. PLEBIS. PRIMI.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[C.Mucius.c.f.//.n.Cordus.Scæuula.] [Q.Mucius.c.f.//.n.Cordus.Scæuula.]

Non inuenio quemquam veterum primos plebis ædiles nominasse. Cogit nos igitur instituti ratio vacua loca magistratuum qualicunque modo supplere, & fingere primos ædiles C. Mucî Cordi primi Scæuulæ duos filios: cuius familiæ posteritas multis sæculis Romæ continua serie floruit.

De ædilitate plebis.

Aediles quando primum & quare creati.

VETVSTVS item est magistratus plebeia ædilitas patricios excludens, & eodem hoc anno cum tribunatu plebis reip. inducta, vt Dionysius Halicarnass. & Zonaras auctores sunt. Non tamen simul cum tribunis in monte Sacro creatos ædiles Dionysius tradit; sed postea reconciliatis iam ordinibus, creatisque dudum tribunis, plebem à senatu petijsse, vt sibi permitteret, binos è suo corpore singulis annis creare, qui tribunis subministrarent, quique eas causas iudicarent, quas ipsi eis committerent, vnde etiam iudices

primùm

primùm vocabantur. Quique simul sacrificiorum, Feriarum Latinarum, publicorum priuatorumque locorum, annonæ, foríque venalium curam haberent. Quo etiam à senatu permisso duoviros è plebe creatos tanquam tribunorum socios, ministros, ac iudices, qui deinde ab ædium cura, in quibus omnia sua scita plebs deferebat, ædiles appellati sunt; quemadmodum Pomponius de origine iuris, & M. Varro attestantur. vel ab aditu, quòd facilis ad eos aditus esset, vt vult Sex. Pompeius. Zonaras astipulatur etiam Dionysio. Recens creatis (inquit) tribunis duo ædiles sunt adiuncti, quorum ministerijs ad scripturas vterentur. Qui cùm omnia decreta, omnia senatusconsulta acciperent, & asseruarent, nihil eorum quæ agebantur omnium ipsos latebat. Olim igitur his de his caussis iuris dicundi ergò creabantur. Post autem cùm alia, tum forum rerum venalium eis commissum. Vnde à Græcis ἀγορανόμοι appellantur. Quando autem senatusconsulta primum custodiæ ædilium commissa fuerint, Liuius libro III. declarat. Institutum hoc esse scribens post decemviros exactos à M. Horatio; & L. Valerio Consulibus; vt senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis deferrentur, quæ antè arbitrio Consulum supprimebantur, vitiabanturque. Vt igitur tribunis plebis scribundo adessent, leges, plebiscita, ac senatusconsulta asseruarent, ius item ex tribunorum commissione inter priuatos dicerent, creati sunt. Accessit progressu temporis ludorum quorundam solemnium, feriarum, viarum, cloacarum, aquæductuum, publicorumque quasi omnium operum tutela, atque cura; atque ijs præsertim annis, quibus censorum magistratus in Vrbe nullus erat. Id quod ex Frontino colligimus, quum dicat libro II. de aquæductibus. Ad quem autem magistratum ius dandæ, vendendæve aquæ pertineret, in ijs ipsis legibus variatur. Interdum enim ab ædilibus, interdum à censoribus permissum inuenio; sed apparet quotiens in rep. erant, ab illis potissimùm petitum, cùm ij non erant, ædilium eam potestatem fuisse. Hæc Frontinus, qui postea adijcit, eorum quoque operum probandorum curam fuisse apud censores, & aliquando apud ædiles. Insuper mensurarum ac ponderum, rerumque in Vrbe venalium examen eis commissum erat. Hinc Persius Satyra prima de superbiente municipali ædile.

Indices prius ædiles dicti fuere.

Aediles vnde dicti.

Aediles Græcè ἀγορανόμοι.

Senatusconsultorum custodia quando ijs primum commissa.

Aedilium officium.

Sese aliquem credens Italo quòd honore supinus
Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.

Sic Iuuenalis Satyra x.

Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis ædilis Vlubris.

Erat enim in municipijs hic magistratus sæpe maximus. Quod verò cloacæ publicæ, aquæductus, viæ, vici, cæteraque vrbana ædificia integra, munda, lauta, atque expedita asseruarentur, ædilium oneri etiam incumbebat. Referunt Dio & Suetonius, inter imperij omina Vespasiani Aug. quòd ipsum ædilem Caligula princeps iratus, propter curam verrendis vijs non adhibitam, lutum toga prætexta iussisset exportare. Ex Liuio nostrisque Annalibus studiosus lector facilè colliget pecuarios, laniones, nummularios, aliosque rerum venalium mercatores, si fraude circumuenissent emptores, ab ædilibus multatos frequenter fuisse, pecuniamque multatitiam operibus publicis faciundis applicatam. Denique quicquid rerum vitiosarum pro sincero, fractum pro integro venisset, ædilicio edicto redhiberi solet, atque etiam puniri. Auctor Suetonius à Claudio Cæsare senatorem prætura functum fuisse relegatum, quòd in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque interuenientem flagellasset, eaque de caussa popinarum coercionem ædilibus ab ipso ademptam. Quin etiam sub Nerone cùm ædilium, tum tribunorum plebis potestas cohibita diminutaque est, vt apud Tacitum libro XIII. legimus. Sed parum necesse iudicaui omnia quæ progressu temporis pro occasione vel principum libidine in hisce magistratibus immutata sunt, anxiè hic congerere, quandoquidem singula suis locis in ipso opere plenius sint persequenda. Illud tamen adiungere hoc loco non incongruum erit, ædiles, licet magistratus essent populi Rom. quia tamen vocationem, prehensionémve non habebant, in ius etiam à priuato trahi olim ad prætorem potuisse. Docet hoc Gellius libro XIII. cap. XIII. ex M. Varronis rerum humanarum lib. XXI. in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque vocationis populi viritim habent, neque prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoque vocari est potestas. M. Læuinus ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis non modò prehendi non possunt; sed etiam vltrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Ex quo colligimus vocationem in ius hunc magistratum olim non habuisse, neque prehensionem, nisi iussu tribunorum plebis: Ideo nec lictoribus, nec viatoribus, sed seruis dumtaxat publicis eos vsos esse.

Publicorum locorum, ædificiorumque custodia ijsdem quoque incumbebant.

Fori etiam rerumque venalium curam gerebant.

Aediles neque vocationem neque prehensionem habebant.

Quæstores

Ex S.C. quæstores huius anni Agrippæ Menenij funus sumptu publico libiti[illegible] caucrunt, æsque collectitium plebi reddere iussi sunt. Quod ipsum plebs recipe[illegible] lens liberis defuncti largita est. Dionysius in fine VI.

f. n. f. n.

P. Valerius. P. f. Volusi. n. Poplicola. M. Fabius. K. f. n. Vibulanus.

P. Valerium hunc Poplicolæ filium dicit fuisse Dionysius libro VII. & anno sequenti legatum in Siciliam missum ad fruges emundas. Itaque quæstorem hoc ferè tempore fuisse opinor. Ad consulatum tamen seriùs peruenit, quem secundum quoque gessit, vt monstrant tabulæ Capitolinæ, in quibus & Poplicolæ filius asseritur. M. Fabius vnus est ex tribus fratribus Fabijs eius temporis consularibus; qui cum fratre Kæsone procos. post secundum consulatum legatus ad Cremeram occisus est, vt dicetur.

ANNI P. R. C. CCLXI.

Consules

T. Geganius. f. n. Macerinus. P. Minucius. f. n. Augurinus.

IN Orosio mendosissimè leguntur horum Consulum nomina, T. Gessonius. P. Numicius. Rectè Liuius, & Dionysius libro VII. T. Geganium Macerinum, & P. Minucium produnt. Tabulæ Græcæ, & quas Cuspinianus citat, Macerinum & Augurinum; quæ horum cognomina sunt.

Annonæ caritas. *Pestis.* Composita domi discordia, & foris à bello cùm quieta essent omnia, annonæ summa caritas Vrbem afflixit, ex incultis per secessionem plebis agris orta; addit iam penuriæ pestilentiam scribit Orosius libro II. cap. V. Vide Liuium & Dionysium libro VII. principio. Prœlium Atheniensium ad Marathonem sedecim annis post mortem L. Bruti Regum exactoris accidisse Dionysius auctor est lib. V. Gellius libro XVII. cap. vltimo contigisse scribit anno Vrbis CCLX. à Capitolinis tabulis anno vno discrepans.

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. f. n. Ruga.

Seditiosus Icilius conciones aduersus Consules, & patricios habuit ipsorum malitiæ famis necessitatem attribuens. Legem de tribunicia potestate tulit hanc:

Icilia lex de concionibus tribuneis. *Concionanti. apud. populum. tribuno. nemo. contradicito. nec. dicentem. interpellato. Si. quis. contra. faxit. vades. dato. tribuneis. soluturum. se. multam. quam. imposuerint. Qui. vades. non. dederit. morte. multator. & bona. eius. sacra. sunto. Si. quid. controuersiæ. multarum. huiusmodi. caussa. inciderit. iudicia. penes. populum. sunto.* Dionysius lib. VII. qui & cum libri sexti fine nominat inter legatos plebis ad senatum cùm de cōditionibus concordiæ ageretur.

f. n.

C. Licinius. f. n. * Caluus *

Aediles.

L. Sicinius. L. f. n. Bellutus. L. Iunius. C. f. n. Brutus. Bubulcus.

Qui secessionis plebeiæ auctores, & tribuni plebis anno superiore fuerunt. Ab Icilio tribuno in concionem producti acerbissimè in patricios inuecti sunt. Dionysius.

Quæstores.

f. n. f. n.

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. Sp. Furius. f. n. Fusus.

Hic vndecennio, ille decennio post Consul, qui item X. vir postea sic reperitur scriptus in Capitolinis tabulis.

I ANNI.

ANNI P. R. C. CCLXII.

Consules.

M.Minucius.//.f.//.n.Augurinus.II. A.Sempronius.//.f.//.n.Atratinus.II.

LIVIO & Cassiodoro adijciendi sunt numeri apud Consules, nam iterum hoc anno consulatum adeptos testatur Dionysius, additque Cn Coriolanum in petitione huius consulatus passum repulsam: cui & suffragatur Plutarchus.

Cn.Marcius Coriolanus nobilium primus damnatus à plebe perduellionis est, quòd de tribunorum potestate abolenda disseruisset in senatu, neque priùs frumentum è Sicilia aduectum populo diuidendum censuisset. Damnatus in Volscos exulatum abijt, minitans patriæ, hostilesque iam spiritus gerens: ideoque venientem Volsci Romanorum hostes benignè exceperunt. Historiam latissimè enarrant Liuius, Dionysius & Plutarchus in Coriolano, Gellius libro XVII. fine. *Cn Coriolanus à plebe perduellionis damnatur, & in exilium missus est.*

Tribuni plebis.

L.Sicinius. //. f. //. n. Bellutus. II. M. Decius. //. f. //. n. * Mus *

M Decium verò nominat inter legatos plebis ad senatum, cùm de concordia ageretur. Dionysius lib. VI. fine, qui omnes tribuni deinde facti sunt. Cn. Marcium Coriolanum patricium virum perduellionis diem ad populum dixêre, liberiùs resistentem per ministros ædiles comprehêdere, & saxo Tarpeio deijcere conati sunt: sed obstante omni nobilitate, ac senatu prohibiti. Tandem de eius capite plebem primis tributis comitijs in suffragia vocârunt, atque absentem, vt Liuius tradit, exilio damnârunt. Atque hoc primum de capite hominis patricij iudicium tribunicia potestas senatui extorsit, quâ plebis potentia plurimum incrementi cepit, eoque exemplo postea sæpiùs plebs, vt non immeritò quosdam damnauit, ità in præclaros ciues aliquos iniquissimè etiam grassata est. Vide Dionysium, Liuium, Plutarchum & alios. *Primum plebis de capite patricij iudicium.*

Aediles.

L. Iunius. C. f. //. n. Brutus. Sp. Icilius. //. f. //. n. Ruga. Bubulcus. II.

Tribunorum plebis iussu Cn. Marcium Coriolanum, indicta caussa comprehendere tentantes, à patricijs iuuenibus pulsati sunt. Dionysius & Plutarchus. *Aediles plebis pulsati.*

Quæstores.

Ex S.C. frumentum è Sicilia, alijsque locis aduectum vili precio vendidêre, pecuniamque in ærarium redegêre. Dionysius, Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. —— //. //. //. f. //. n. //.

Cn.Manlius.P.f.//.n.Cincinnatus. M.Horatius.M.f.//.n.Puluillus.

Hic eius qui Capitolium dedicauit filius: pater M.Horatij, qui Consul X. viros exegit, quem M.Horatij, qui Capitolium dedicauit, nepotem dicit Liuius. Collegæ autem Cn.Manlij filius A.Manlius extat Consul in Capitolinis tabulis.

ANNI P. R. C. CCLXIII.

Consules.

Q. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Sp. Lartius. //. f. //. n. Flauus. II.

HOC modo Consules reddunt Dionysius, & Marianus Scotus, licet à Liuio penitus omittantur, qui triennij ferè totius historiam superioris anni consulatus est amplexus. Caussam cur hoc fecerit non inuenio, nisi dicamus hæc tempora leuiter & raptim eum voluisse percurrere, & quasi ad grauiora festinare. Sunt tamen nonnulli qui librariorum culpa duorum annorum Consules in Liuio prætermissos opinantur, quos suis locis restituere se velle scribit Franc. Robertellus Liuium emendatiorem multò studiosis pro-

Liuij locus supplettur. mittens Atque hos Consules ita ferè Liuio interserendos esse coniectura ducor. Q. Sulpicio. Sp Lartio II. Cos Coriolanus hospitio vtebatur Tulli. Atij, &c. „

Prodigia Pestis caussa in ludos votiuos relata. Prodigia hoc anno varia in religionem animos ciuitatis vertisse narrat Dionysius, accedente etiam peste cum magna pecorum clade. Caussam verò mali ex Ti. Atinij cuiusdam somnio in ludos magnos (quos bello Latino Dictator A. Postumius vouerat) vitiosè celebratos referunt; eò quòd paterfamilias quidam ipsis ludis seruum ante pompam flagellârat. Quemadmodum diffusè idem Dionysius narrat, item Liuius, Plutarchus, Val. Max. libro I. cap. VII. Lactantius, D. Augustinus, & alij.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Mænia lex de ludis. * P. * Mænius. //. f. //. nepos. Lex Mænia ex S.C. de ludis Romanis instaurandis, addendoq. Circensibus instauratitio quotãnis die hoc anno lata est. Eius meminit Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XI. Sed mirum in modum vitiata sunt in exemplaribus *Macrobius corrigendus.* propria nomina, eùm anni Vrbis condita notis: quæ ex historiæ ipsius, atque annalium fide debent emendari. Perperam enim Vrbis hic annus in exemplaribus exprimitur CCCCLXXIIII. lexque Mænia, Menia; atque Atinius ægrotus in senatum deportatus, Annius appellantur.

L. Albinius. //. f. //. nepos. Hic inter primos tribunos plebis recensetur à Liuio.

Aediles

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

C. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. P. Licinius. //. f. //. n. * Caluus *

Cùm constet exemplis eo tempore ex tribunitijs ædiles fieri quoque solere: non obstabit, quin & more nostro ex his ædilitates plerasque exempli causa suppleamus, ob rationes in præfatione adductas. Atque hos quidē ex primis tribunis fuisse vult Dionysius.

Quæstores

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

T. Virginius. T. f. T. n. Tricostus Rutilus. C. Seruilius. //. f. //. n. Structus. Ahala.

Qui Consules sequentur, Seruilius abhinc duodecimo, Virginius vndecimo.

ANNI. P. R. C. CCLXIV.

Consules.

C. Iulius. //. f. //. n. Iulus. P. Pinarius. //. f. //. n. Rufus Mamercinus.

PERPERAM Tullus mutârunt passim librarij pro Iulus. Nam hoc verum cognomen Iuliorum ab Ascanio Aeneæ filio gentis auctore, vt Virgilius non vno loco satis indicat.

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo. Et alibi:

Iulius à magno demissum nomen Iulo. Idem ex fragmentis Capitolinis postea patebit. P. Pinarij duplex cognomen est, Dionysius & tabulæ Græcæ Rufum appellant. Quas autem Cuspinianus adducit, Mamercinum. Atque hoc etiam esse Pinariorum, alibi apparebit.

Liuij locus suppletur. In Liuio, vt dixi, non reperiuntur hi Consules, qui tamen rectè interseri suo loco posse videntur, hoc modo, C. Iulio deinde & P. Pinario Coss. ad eos ludos auctore Tullo Atio „ vis magna Volscorum venit. Non tamen istud affirmo penitus, sed suspicor tantummodo. „ *Ludi magni instaurati rursum. Volscorum iuuentus ab Coss. Vrbe pellitur. Belli Volscorum Co. Coriolanus dux.* Sub his enim Consulibus ludos magnos, antea non ritè factos magnificentissimè à Romanis instauratos fuisse, tradit Dionysius. Ad quos cùm magna vis hominum ex vicinis ciuitatibus confluxisset, Volscorum sola iuuentus, quæ frequentissima aduenerat, ignominiosè à Consulibus, tanquam insidias moliretur, Vrbe expulsa fuit, procurante hoc eorum principe Tullo & Cn Marcij Coriolano exulis, qui ad eum confugerat, consilioq; dum honesta belli inferendi causa quæritur. Qua iniuria irritati Volscorum populi omnes,

nes, ipso Tullo auctore, ac duce Cn. Coriolano in Romanum agrum irrumpunt, Circeios profecti, colonos Romanos expulêre. Vide Dionysium, Liuium & Plutarchum in Coriolano.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
C. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus.   [L. Icilius. //. f. //. n. Ruga.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
C. Icilius. //. f. //. n. Ruga.   [C. Iunius. //. f. //. n. Bubulcus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //.   //. //. f. //. n. //.
C. Cornelius. //. f. //. n. Lentulus. Esquilinus.   C. Horatius. M. f. //. n. Puluillus.

Lentulus Cos. anno dein vndecimo suffectus est, C. Seruilio in magistratu mortuo. C. Horatius videtur fuisse filius M. Puluilli, qui Capitolium dedicauerat, & hic anno CCLXXVI. Cos. fuit. Anno deinde CCC. mortuum augurem Liuius annotauit lib. III.

ANNI P. R. C. CCLXV.

Consules.

Sp. Nautius * Sp. f. Sp. n * Rutilus.   Sex. Furius. //. f. //. n. Fusus.

COGNOMINA Consulum non habentur in Liuio, Dionysio, Cassiodoro vel Matiano, sed è tabulis Græcis, & Cuspiniani ea desumpsi, licet postetius nonnihil corruptum fuerit. Sp. Nautius hic frater maior natu C. Nautij fuisse colligere est ex ratione temporum, quem in consulatu suo fasti Capitolini Sp. f. Sp. n vocant in annali CCLXXIX.

Expeditionem mouit Coriolanus contra patriam, captisque Satrico, Longula, Polusca, Coriolis, Nouella, Labicis, Lauinio, alijsque nonnullis Latini nominis & Romanæ ditionis oppidis, tandem ad quartum ab Vrbe lapidem castra posuit, Romam ipsam hostibus infestissimis in excidium daturus. Neque vllis, vel etiam virginum Vestalium, legationibus placari, aut auerti potuisset: nisi matris Veturiæ, vxoris Volumniæ, ac mulierum Romanarum obuiam in castra prodeuntium precibus, ad misericordiam fuisset commotus. Quarum comploratione fractus, ex agro Romano legiones mouit. Et non diu postea ob rei inuidiam à Volscis occisum ferunt. Vide Liuium, Plutarchum, Dionysium & Val. Max. libro v. cap. II. & IIII.

Oppida & vrbes Romanorũ à Volscis capta.
Roma obsessa.
Roma vt ab obsidione liberata.
Cn. Coriolanus occisus.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
M. Plætorius. //. f. //. nepos.   P. Licinius. //. f. //. n. * Caluus. *

M. Plætorius primipili centurio antea fuerat, magnæ auctoritatis apud plebem, cui populus dedicationem ædis Mercurij, spretis Claudio & Seruilio Coss. dederat anno CCLVIII. vt auctores sunt Liuius, Dionysius VI. & Val. Maximus.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. II.   C. Licinius. //. f. //. n. * Caluus *.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
T. Menenius Agrippæ. f. C. n. Lanatus.   A. Virginius. T. f. T. n * Tricostus. Rutilus.

Ambo sequentur eodẽ ferè quo priores quæstores interuallo Consules, Menenius XI. Virginius XII. abhinc annis.

ANNI. P. R. C. CCLXVI.

Consules.

C. Aquillius. //. f. //. n. Tuscus. T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus

QVAEDAM exemplaria, tam Liuij, quàm Dionysij, & Cassiodori, alterum Consulem T. Siccium, non Sicinium nominant, cognomina ex tabulis Graecis, & Cuspiniani addidimus, in quibus eius anni Consules Tuscus & Sabinus leguntur.

Volscorum & Hernicorum bella. Bellum cum Volscis & Hernicis hoc anno gestum, Sicinio Volsci, Aquillio Hernici prouincia euenit. Hernici deuicti, cum Volscis aequo Marte discessum est. Vt obiter de hoc bello Liuius. Aliter tamen Dionysius, qui Volscos deuictos, cum Hernicis pari ferè praelio certatum fuisse scribit.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Albinius. //. f. //. nepos. II.   P. Licinius. //. f. //. n * Caluus * II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Icilius. //. f. //. n. Ruga.   C. Icilius. //. f. //. n. Ruga. II.

Quaestores.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
Sp. Seruilius. //. f. //. n. Structus.   Q. Sestius Vibi. f. //. n. Capitolinus

Seruilius Consul factus est hinc post decennium, Q. Sestius pater P. Sesti Consulis & decemuiri fuit, qui in Capitolinis fastis Q. F. VIBI. N. scribitur.

C. Aquillius. //. f. //. n. Tuscus anno. CCLXVI.
Cos. ouans de Hernicis. //. //. //.
T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus anno CCLXVI
Cos. de Volsceis. //. //. //.

Aliquanto accuratiùs bellum hoc à Dionysio refertur. Hernicos difficili quidem praelio superatos, castraque eorum deserta postridie Romanos cepisse, eiusque victoriae caussa Consuli ouationem decretam. A collega Sicinio Volscos ingenti proelio victos, & in eo cecidisse, dum expugnantur castra, Tullum Arium Cn. Marcij Coriolani hospitem, qui auctor fuerat, vt hic lapidibus obrueretur. Sicinio autem Consuli quia maiore metu Vrbem liberauerat, deleto quasi Volscorum exercitu, duce caeso, triumphum esse concessum. Igitur inuectus est Vrbem (vt Dionysius ait) equis tractus auro phaleratis, cultu (vt mos est) regio, praelatis antè spolijs, captiuis currum praecedentibus, sequente militum turba. Haec fere Dionysius, qui libro item decimo in oratione L. Sicinij Dentati huius belli & victoriae meminit, Consules etiam nominans. Dentatum enim scribit à Consule Sicinio in locum occisi centurionis suffectum, & à cohortis suae militibus corona aurea donatum fuisse, eo quòd signum militare, reiectis solus hostibus, seruasset.

C. Aquillij Ouatio de Hernicis.
Mors Tullij Arij breui belli Volsci princi-pe.
T. Sicinij triumphus de Volscis.

Hernicorum situs Vnde dicti. Hernicos Stephanus inter Latinos enumerat. Sunt medij inter Campanos, Latinos, & Volscos. Metropolis Anagnia est. Dicti ab Herno Pelasgo eorum duce, vt vult Macrobius: vel vt alij tradunt, ab agri saxosi qualitate, quem incolunt. Saxa enim Hernas vocant, ad quod allusisse videtur Virgilius Aeneid. VII.

——————— *Et roscida riuis*
Hernica saxa colunt, quos diues Anagnia pascit.

Item Silius Italicus lib. IIII.

Quosq; in pragelidis duratos Hernica riuis
Mittebant saxa, & nebulosi rura Casini

Anagnini populi. Idem poëta non vno loco frugiferas, & pingues Anagniae glebas laudat. Populi Anagnini vocantur, quos Plinius lib. III. cap. V. in prima regione Italiae collocat, de ijs triumphatum fuisse a Q. Marcio Tremulo Consule suo loco dicemus. Strabo Ananiam vocat, si modò liber correctus est.

ANNI.

ANNI P. R. C. CCLXVII.

Consules.

Sp.Cassius.//.f.//.n.Viscellinus III Proculus.Virginius.//.f.//.n.Tricostus.Rutilus.

IN Liuio & Dionysio non ad sunt his cognomina,quæ ex tabulis Græcis, alijsque quas Cuspinianus citat,adiunximus,in quibus Rutilus,& Viscellinus. III.legitur. Diodorus Siculus bibliothecæ historicæ lib.XI. Tricosti cognomen addit Virginio,licet in Latinis,& impressis exemplaribus corruptum sit: in manuscripto tamen codice Antonij Cardinalis Granuellani castigatè leguntur ita hi Consules: Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Σπόριον Κάσσιον, καὶ Πρόκλον Οὐεργίνιον Τρίκοστον. Interpres autem ignorans Τρίκοστος cognomen esse, vocabulum hoc corruptè scriptum putauit,pro τριακοστὸς & malè passim, Tricesimus,vertit. Numerus verò III. Cassio adiungendus est in Liuio & Cassiodoro: nam hic tertius eiusdem consulatus est,& vltimus,vt testatur ipse Dionysius. Trium enim (ait) consulatuum, duorum triumphorum honore ciuibus ætatis suæ præcellens elatiùs se gerebat. Libro rursus decimo ter Consulem, bis triumphalem appellat. Valerius item Maximus lib. VI. cap. III. suspicionem concupitæ dominationis Cassio plus nocuisse refert, quàm tres magnifici consulatus,ac duo speciosissimi triumphi profuerunt. *Sp. Cassius III. cos. & triumphalis.*

Consules hoc anno Virginius Aequos, Cassius Volscos & Hernicos populationibus ad deditionem,& amicitiam petendam compulerunt. Cum Hernicis fœdus ictum Sp. Cassio auctore,& agri partes ademptæ sunt. Is Consul deinde legem agrariam primus promulgare cœpit,de agro Hernicorum Latinis,ciuibusque Rom.diuidundo; quemque publicum à priuatis ciuibus possideri criminabatur. Vtique pecunia è Siculo frumento contracta plebi egenæ diuideretur. Eaque ratione plebem largitionibus sibi contra nobilitatem conciliare conatus est. Cum tribunis item plebis de magistratibus non subrogandis egit. Ideoque regni affectari insimulatus,postea pœnas dedit. Diffusiùs hæc apud Liuium, Dionysium,& Val.Max.lib.V.& VI. *Cassia lex agraria prima, Liuio auctore, nunquam deinde sine magnis motibus agitata.*

Tribuni plebis.

C. Rabuleius. //. f. //. nepos. Hic in concione legis Cassiæ caput approbauit, agros ciuibus Rom.diuidundos esse,non Latinis,ac Hernicis,Dionysius lib.VIII.

//. //. //. f. //. n. //.

[M. Silius. //. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C.Iunius.//.f.//.n.Bubulcus.II.] M.Plætorius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Nautius.Sp.f.Sp.n.Rutilus. L.Furius.//.f.//.n.Medullinus.Fusus.

C. Nautius duovir sacrorum,postea Consul iterum sequetur in Capitolinis, L. Furius XII.abhinc anno Consul erit, frater vt apparet, Sp. Furij Medullini,cuius item magistratus habebimus.

Sp.Cassius.//.f.//.n.Viscellinus II.ann. CCLXVII.
Cos. III.de Volscis & Hernicis. //.//. IVN.

Hunc triumphum secundum Cassius,coactis ad fœdus petendum Volscis,& Hernicis, magis gratia,quàm iure impetrauit: quum nec vllas vrbes expugnasset,neque hostem acie fudisset. Idcircò nullis spoliorum ferculis, nulla captiuorum pompa ornatus, Vrbem inuectus est: vt arrogantiæ opinionem potiùs, quàm gloriam aliquam sibi adeptus fuerit. Auctor est Dionysius lib.VIII.Liuius autem non belli,non triumphi, sed agrariæ tantùm legis ab eo prolatæ mentionem facit. Bis quidem Cassium triumphasse, paulo antè demonstrauimus etiam ex Valerio Max. & alio Dionysij loco.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXVIII.

Consules.

Q.Fabius.K.f.//.n.Vibulanus. Ser.Cornelius.L.f.//.n.Maluginensis.Cossus.

LIVIUS, Dionysius & Cassiodorus Q. Fabium,& Ser. Cornelium Consules produnt. In Diodoro Siculo adduntur etiam cognomina σιλουάνος καὶ τείχοσος; mendosè, prò ὀυιβυλάνος καὶ κόσσος. Cossus enim Ser.Cornelij cognomen est,quòd filio L.Cornelio idem fuisse cognoscitur ex fragmentis Capitolinis in triumpho eius de Antiatibus anno. ccxciv. Tabulæ Græcæ Fabium & Malugniensem habent.

Volsci, & Aequi à Fabio Consule deuicti sunt, Veientibus annuæ induciæ datæ, Liuius, Dionysius & Diodorus lib.xi.

Tribuni plebis

Nouem tribuni pleb. viui cremati.

P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula. Ex senatus, populique Rom. auctoritate (vt quidam Annales produnt) nouem collegas suos, qui duce Sp.Cassio id egerant, vt magistratibus non subrogatis communis libertas in dubium vocaretur, viuos cremauit. Val Max lib.vi.cap.iii .ex eorum proculdubio Annalibus, qui etiam tum decem tribunos plebis fuisse volunt. Sed Liuius, Dionysiúsve non meminerunt. Zonaras tamen adstipulatur Valerio, vbi de dissensione nobilium, & plebeiorum multa disserit. „ Neque hoc (inquit) seditiones coërcuit, quod tribuni à populo cremati semel fuerint.

Lex de trib. comburendis. Annalium diuersitas.

Diodorus in secessione plebis secunda primùm, decemviratu sublato, legem latam dicit de comburendis tribunis qui sibi successores non subrogassent. Tanta est Annalium eius temporis diuersitas, vt obscurum sit in extrema illa antiquitate, quibus nam auctoribus fides haberi possit. Plures insuper volunt, necdum decem tribunos eo tempore creari solere.

// // //. f. // n. //

M.Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus. Index cum fratre Publio coniurationis de occupanda vrbe pro Tarquinijs, anno CCLIII. Atque propterea tum ciuitate, agri vicenis iugeribus, ac denis drachmarum milibus ex publico donatus. Dionysius lib.v. Fuisse priùs videntur ex egena plebe inquilina, sed ciues facti Tarquiniorum nomen, quòd eum Regibus exulabat, deposuisse; Tarquitios enim postea reperimus, non Tarquinios, nisi librariorum vitio, ante Ciceronis, ac Cæsarum deinde tempora. Tunc sensim regium hoc nomen denuo cœpit irrepere.

Aediles.

// // //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

C. Licinius. //. f. n. Caluus.II. C. Rabuleius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Potitus

Sp. Cassius perduellionis reus. Mors eiusdem.

Iuuenes nobiles patricios dicit Dionysius, hunc Poplicolæ nepotem, illum verò Q. Fabij Consulis fratrem. Sp. Cassium, consulatu cùm abijsset, perduellionis reum fecerunt, quòd agraria largitione ad regnum sibi præparasse viam visus esset. Qui conuictus, & populi iudicio damnatus, è rupe Tarpeia deiectus est. Aedes eius dirutæ sunt, & area publicata. Quidam domestico iudicio à patre condemnatum, & supplicio affectum volunt. Liuius, Dionysius, Diodorus. Vide item Val Max. libro v. cap. viii. & libro vi. cap. iii. Plinium libro xxxiiii. cap. iiii. L. Florum, libro i. fine. Idem Quæstores manubias de Volscis & Aequis captas sub hasta vendiderunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Auctores Liuius & Dionysius.

ANNI. P. R. C. CCLXIX.

Consules.

L. Aemilius. Mam. f. //. n. Mamercinus. K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus.

VOCANTVR hi Consules à Liuio & Cassiodoro, L. Aemilius, & Cæso Fabius. A Dionysio, L. Aemilius Mamerci. f. Cæso Fabius Cæsonis f. qui Sp. Cassium damnauerat. à Diodoro Siculo καίσων φάβιος, καὶ λεύκιος αἰμίλιος Μαμέρκος, licet interpres prænomen Cæso forsan non intellectum, velut corruptum, & superuacuum omiserit, quod in manuscripto Græco exemplari non desideratur. Cæsones autem appellati sunt, qui mortuis matribus execti sunt, vt auctor est Val. de prænominibus. Idem affirmat Sex. Pompeius, denique Plinius libro VII. cap. IX. Cæsarum primus (ait) à cæso matris vtero dictus est; qua de caussa & Cæsones appellati. Hoc autem prænomen veteres K litera notabant, ad differentiam Cai, quod per C. significabatur. Illud facilè animaduertes, si diligenter cum fragmentis Capitolinis conferas Liuium, & alios auctores qui Cæsones Fabios, Cæsonum filios, nepotésve nominant. Auctor est etiam Terentianus Maurus in libello de literis, syllabis, & metris, qui Cæso prænomen K. litera notari solere dicit hoc versu, quo loco de hac litera differit. *Cæsones vnde dicti.* *Differentia notarum Ca. & Cæsonis prænominum.*

Sæpè Kæsones notabant hac vetusti litera.

Studiosis quidem posthac curæ spero fore, vt approbatæ antiquorum illæ notæ in vsum redeant, & in auctoribus passim, vbi librariorum ignorantia vel negligentia periêre, restituantur. Quod ipsum & typographis minimè negligendum qui plurimum profectò gratiæ sibi conciliarent apud doctos, si notarum antiquarum characteres typis etiam suis imitarentur aliquanto diligentiùs.

Volscos & Aequos rebellantes prospero prœlio vicerunt Aemilio duce Romani. Castoris ædes vota bello Latino ab A. Postumio dictatore, Idibus Quintilibus à filio eius II. viro dedicata est, Liuius & Dionysius VIII. *Castoris ædes dedicata.*

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Titinius. //. f. //. nepos.] C. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Albinius. //. f. //. nepos. [M. Silius. //. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso. Vopiscus. Iulius. //. f. //. n. Iulus.

Manlius abhinc decennio Cos. deinde X. vir in Fastis Capitolinis, sic scriptus reperitur. Iulius autem Cos. anno XI. postea fuit.

ANNI. P. R. C. CCLXX.

Consules.

M. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola Potitus

HIc annus ingratos plebi Consules habuit, M. Fabium, Cæsonis, qui præerat comitijs, fratrem; & L. Valerium magis inuisum accusatione Sp. Cassij, vt ait Liuius. Idem scribit & Dionysius, & appellat M. Fabium Cæsonis filium, L. Valerium M. f. Cognomina in Diodoro mendosè leguntur σιλβάνος καὶ πόπλιος, pro Vibulano & Poplicola, Tabulæ Cuspiniani Fabium & Potitum suggerunt; Græcæ nostræ Fabium & Valesium.

Veiens bellum finitis inducijs initum, & cum Volscis ancipiti prœlio pugnatum est, seditione tamen domi, propter agrariam legem expectatam, non cessante. Accesserê ad *Seditio ob legem agrariam.*

omnium

Oppia virgo Vestalis viua defossa. omnium ægras mentes prodigia varia. Qui terrores eò euaſerunt, vt Oppia virgo Veſtalis (quam Opimiam Dionyſius vocat) damnata inceſti pœnas dederit viua defoſſa. Liuius & Dionyſius.

Tribuni plebis.

C. Mænius. //. f. //. nepos. Delectui Conſulum, quòad potuit, Mænius interceſſionibus obſtitit, plebe decemviros agris terminandis, diuidundisq; à ſenatu Sp. Caſſio Cos. permiſſos, flagitante. Comitia deinde conſularia ſuſtulit interceſſionibus, adeò vt ad interregnum ſenatus venire cogeretur. Dionyſius lib. VIII. fine. Liuius eodem anno de agraria lege cum tribunis certatum acriter fuiſſe ſcribit obiter lib. II. Interregnum.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Licinius. //. f. //. n. Caluus II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
C. Licinius. //. f. //. n. Caluus III. — M. Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus

Quæſtores.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
P. Furius. //. f. //. n. Fuſus. — Ap. Claudius. M. f. //. n. Sabinus. Regillenſis

Bis Cos. deinde Furius eſt factus, & in ſecundo occiſus in prœlio eſt. Ap. Claudius pater X. viri poſt conſulatum quomodo reus ſit factus, poſtea dicemus.

ANNI P. R. C. CCLXXI.

Conſules

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. — Q. Fabius. K. f. //. n. VIBVLANVS. II.

PERPERAM in Liuio Tullius, pro Iulius legitur; quod ipſum Dionyſius, Marianus & Caſſiodorus indicant; atque Liuius item, vbi Iulium inter decemviros libro III. nominat. Simili errore mutauerunt quidam cognomen Iulus, in Tullus; vt etiam ſuprà in huius patre C. Iulio, L. f. annotaui, qui Conſul fuit anno CCLXIIII. Hunc autem poſtea inter decemviros conſulares recenſet etiam libro X. Dionyſius; & eo loco C. F. L. n. exprimunt fragmenta Capitolina. Q. Fabio iterati conſulatus nota adiungenda eſt in Liuio: hæc enim in Dionyſio, Caſſiodoro, & fragmentis Capitolinis non deſideratur.

Interregnum ob ſeditionem. Conſules ab interrege Sp. Lartio, comitijs diſcordia impeditis, creatos ſcribit Dionyſius. Interim Aequi Latinorum agros & Veientes Romanorum populando infeſtârunt, quibus obuiam tardiùs cum exercitu iuere Conſules. Idem obiter memorat Liuius.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
L. Albinius. //. f. //. nepos. III. — P. Tarquitius. //. f. n. Laurentinus

Hic ex plebe vrbis inquilina cum fratre donatus ciuitate, agro & pecunia, ob indicium coniurationis anno CCLIII. vt antea dixi ex Dionyſio.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
C. Rabuleius. //. f. //. nepos. II. — C. Mænius. //. f. //. nepos.

Quæſtores.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
L. Pinarius. //. f. //. n. Rufus. Mamercin'. — Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Mamercinus

L. Pinarius decimo, Ti. Aemilius duodecimo ſequuntur anno Coss.

ANNI

ANNI. P. R. C. CCLXXII.

Consules.

K. Fabius. K. f. . n. Vibulanus. II. Sp. Furius. . f. . n. FVSVS.

CONSVLES designati (vt Dionysius) à senatu Cæso Fabius iterum, is qui Cassium tyrannidis damnanerat, & à plebe Sp. Furius. Sic etiam nominantur à Liuio, & Cassiodoro. Cognomen Fabij satis liquet; Furij Fusus est, vt fragmenta Capitolina, & tabulæ Græcæ ostendunt. Diodorus Medullinum vocat, quod etiam Furiorum cognomen esse constat, mendosè tamen legitur ibidem μυτλλαῖος.

Cum Aequis & Veientibus hoc anno bellatum est. Nam Aequi Latinam vrbem Artonam oppugnabant. Veientes pleni iam populationum Romam ipsam se oppugnaturos minitabantur. Qui terrores, cùm compescere deberent, auxêre insuper animos plebis, tribuniorum aliquot auxilio, militiam detrectantis. Quibus tamen inuitis, ad duo simul bella exercitus scriptus: Fabio in Veientes, in Aequos Spurio; vbi quidem nihil dignum memoria gestum est. Fabio plus negocij cum ciuibus, quàm cum hostibus fuit. Fusos enim ab equitibus hostes insequi pedes odio Consulis noluit. Vide Liuium lib. II. Dionysium in principio libri IX. & Zonaram lib. II. Val. Max. lib. IX. cap. III. *Artona vrbs Latinorum ab Aequis obsessa.*

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. . f. . n. Ruga II. Legem agrariam à Sp. Cassio motam renouauit, & eius ferendæ caussâ delectum à Consulibus indictum impedire conatus est. Sed collegarum quatuor auxilio Consules Icilium retudentunt, eiusque actionibus intercessione sublatis, delectum habuerunt. Liuius & Dionysius. Hic secundus est Sp. Icilij tribunatus, si modò idem est, qui ante decennium tribunus plebis fuit. *Cassia lex ab Icilio renouata.*

. . . . f. . n. . .

[L. Genutius. . f. n. . Auentinensis.]

Aediles.

. . . f. . n. . . . f. . n. .

[M. Titinius. . f. . nepos.] P. Decius. . f. . n * Mus *]

Quæstores.

. . . f. . n. . . . f. . n. .

A. Virginius. A. f. A. n. Tricostus. Cælimõtanus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.

Consul Virginius duodecimo abhinc anno, Seruilius decimotertio.

ANNI. P. R. C. CCLXXIII.

Consules.

Cn. Manlius. P. f. . n. Cincinnatus. M. Fabius. K. f. . n. VIBVLANVS. II
In prœlio. occisus. est.

COGNOMINA Consulum ex tabulis Græcis, & Cuspiniani desumpsimus: nam Liuius, Dionysius, Diodorus & Cassiodorus, Cn. Manlium, & M. Fabium tantummodo vocant. Hic antea Consul fuerat, vt monstrat Dionysius; ille pater decemviri A. Manlij fuisse videtur, qui in fragmento Capitolino. CN. F. P. N. vocatur.

Bellum hoc anno graue cum Veientibus, Etruscisque fuit, & cruento prœlio certatum pertinacissimè; vicêre tandem Romani, non tamen sine clade, vel sanguine. Etenim occubuerunt non solùm Cn. Manlius Consul, sed & frater Consulis alterius, Q. Fabius Vibulanus legatus, qui bis Consul fuerat. Etipse M. Fabius immani vulnere sauciatur. Nihilominus summa virtute castra, quæ perdiderant, recuperârunt Romani, victoriamque obtinuêre, M. Fabio quidem triumphus decretus, sed amisso collega, & familia priuato luctu funesta, triumphare noluit. Itaque deposito in tempore triumpho, gloria triumpha- *Veientes, & Etruscum bellum. M. Fabij modestia, moderanéque in recusando triumpho.*

triumphales omnes antecessit. Pulchrè omnia Liuius,& Dionysius libro IX. Item Orosius lib. II. cap. V. Zonaras, Frontinus in Stratagematibus,& Val.Max. lib. V. cap. V.

Tribuni plebis.

Ti.Pontificius. //. f. //. nepos. Legis agrariæ executionem sollicitans,delectus item impedijt,veluti Sp.Icilio priùs successisset. Sed Consules eodem, quo superiores, intercessionis remedio tribunitias actiones sustulerunt.Liuius lib. II. Dionysius IX.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Rabuleius. //. f. //. nepos. II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Albinus. //. f. //. nepos. II. P.Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T. Numicius. //. f. //. n. Priscus. [M. Volumnius. M.f.M.n.Amintinus.]

T. Numicius vndecimo deinde anno Cos. inuenietur. M. Volumnius maior fortè frater P. Volumnij consularis,qui M. F. M. N. in Capitolinis vocatur.

ANNI. P. R. C. CCLXXIV.

Consules

K.Fabius.K.f.//.n.Vibulanus.III. T.Virginius.T.f.T.N.TRICOST.RVTILVS.

CAESO Fabius, qui Sp. Cassium damnauerat, nobilium opera tertiùm fit Cos. &, vt auctor Dionysius,ex interregno; cùm frater M. Fabius ob ægritudinem vulneris Romam reuersus post victoriam magistratum ante tempus deposuisset, & comitiorum caussa interregem prodere senatum iussisset. Cæterùm hoc,teste Dionysio, ratum fuit eo sæculo decus,quòd trium fratrum Kæsonis, Marci, & Quinti auctoritate, & meritis in domo Fabia consulatus per septennium continuatus sit. In Zonara quidem mendose Manlius tertiùm Consul legitur, pro Vibulano. Adiungitur collega T. Virginius à Liuio, Dionysio, Diodoro, & alijs; cuius genuinum cognomen in fragmentis Capitolinis adhuc extat.

In domo Fabia consulatus per septennium continuatus.

K. Fabius Cos. Aequos Latinorum agros infestantes reppulit, Collegæ Virginio à Veientibus penè obsesso, & periclitanti auxilio venit, & hostes aduentu suo dispulit. Veiens deinde bellum Fabia gens priuato nomine sibi postulauit. CCCVI. omnes patricij Cæsone Consule duce, cum quatuor millibus clientium ad Cremeram fluuium profecti, castra munierunt, Veientesque assiduis incursionibus infestando, bellum ex Romano agro in hosticum transtulêre. Historia notissima est ex Liuio, Dionysio, Zonara, Ouidio in Fastis, Orosio,Eutropio,Floro,Gellio,& alijs.

Veiens bellum à Fabia gente propria impensa gestum.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C.Iunius. f. //. n. Bubulcus. II. C.Icilius. //. f. //. n. Ruga. II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Sp. Icilius. //. f. //. n. Ruga II. M. Decius. //. f. //. n. * Mus *

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Minucius. M.f. //. Augurinus] [P.Minucius. P. f. //. n. Augurinus]

Consularium ambo filij,quorum Marci pater anno CCLVI. Publij anno CCLXI. Consules fuerant. Et ambo fratres consulares habuisse videntur. L. Augurinum Marcus, Quintum Publius; de quibus postea.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXXV.

Consules

L. Aemilius. Mam. f. //. n. Mamercinus. II. C. Seruilius. //. f. //. n. STRVCTVS. AHALA.
In. mag. mort. EST. IN. EIVS. LOC. F. E.
C. Cornelius. //. f. //. n. Lentul. ESQVILINVS.

CONSVLIBVS à Liuio, Dionysio, Cassiodoro & Mariano nulla addnntur cognomina. Aemilij tamen ex Diodoro & superiore eius consulatu constat. C. Seruilium verò Structum Ahalam vocari, monstrant fragmenta Capitolina; velut etiam in magistratu ipsum vel obijsse, vel saltem aliqua de causa abdicasse: & in eius locum fuisse suffectum Esquilinum quendam, siue is sit T. Herminius, vt aliquorum est coniectura; siue C. Cornelius Lentulus, quem L. Aemilio adiungit hoc anno Diodorus Siculus. In tabulis item Græcis Esquilini huius cognominis porrò remanent quædam vestigia; in quibus sic edantur hi Consules, αἰμιλίου καὶ ἰρκυλίνου, sed mendosè pro ἠσκυλίνου. Suffecti verò Consulis non meminêre Liuius & Dionysius.

Volsci & Aequi fœdere iuncti in agrum Romanum irrupêre. Veientes, accitis ex Etruria auxilijs, præsidium Cremeræ oppugnârunt, sed ab Aemilio Consule repulsi, ac prœliò victi, pacem petierunt. Sed pacis impetratæ mox ante deductum Cremera præsidium pœnituit. A vicinis enim impulsi bellum subitò renouârunt, vt Liuius & Dionysius auctores sunt. *Pax breui cum Veientibus.*

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
[P. Decius. //. f. //. n * Mus *] M. Flauuleius. //. f. //. nepos.

Hic primipili centurio laudatæ fortitudinis, bello Veienti ante biennium primus ante prœlium iurauit se signa non deserturum; suoque exemplo totum exercitum iurare fecit. Post prœlium ob res benè gestas, præmijs virtutis pro concione donatus est à Consule M. Fabio. Auctores Liuius & Dionysius.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
Ti. Pontificius. //. f. //. nepos. [L. Genucius. //. f. //. n * Auentinensis *]

Quæstores.

//. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Volumnius. //. f. //. n. Amintinus.] [M'. Tullius. M'. f. //. n. Longus.]

Volumnius fortè, frater vxoris Cn. Coriolani, Tullius M'. Longi Cos. anno CCLIII. potuit filius fuisse.

Prouinciæ.

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. Procos. Præsidium. ad. Cremeram. extra. ordinem. obtinuit.

Sp. Furius. //. f. //. n. Fusus. Procos. Aequos extra. ordinem obtinuit.

Extraordinarios primùm exercitus, atque prouincias senatum cum proconsulari imperio commisisse hoc anno priuatis consularibus, apud Dionysium reperio; cuius hæc est ferè historia. Cùm bellum hinc inde mouerent Volsci & Aequi, nunciaretur que Etruriam omnem ad opem Veientibus ferendam in bellum Romanum conspirasse, visum est senatui tres eo anno conscribere exercitus. Properatisque delectibus L. Aemilius Consul contra Etruscos est missus. C. Seruilius in Volscos, Sp. Furius verò, qui ante biennium Consul fuerat, in Aequos tertium duxit exercitum pro consule. In vnoquoque duce legiones erant, & Latinorum, Hernicorum, aliorumque sociorum par numerus. Cæso Fabius anni superioris Consul magistratu functus gentili bello, quod ad Cremeram ipsius auspicijs susceptum erat, & nec dum confectum, vt sibi interesse liceret, à senatu petijt. Id quod concessum, estque ei proconsularis addita potestas. Sp. Furius procos. non minus feliciter, quàm celeriter bellum confecit: Vno enim prœlio fudit Aequos, ac fu-

Imperia ac prouinciæ extra ordinem primum.

Sp. Furius pro. cos.

K. Fabius pro. cos.

gauit, primo congressu territos, deinde agros eorum vastauit, hoste compulso intra moenia. C. Seruilius Consul cum Volscis temerè congressus multis amissis intra castra se continere & bellum ducere coactus est. Hæc ferè Dionysius lib. IX.

DE PROCONSVLATVS, PROPRAETVRAE, ET PROVINCIARVM ORIGINE.

EX IAM dictis colligere est Romanum populum ex auctoritate senatus hoc quasi tempore Veientis, aliorumque bellorum occurrentium occasione, partim assiduis præsidijs fines suos tutari, partim etiam extraordinariorum exercituum duces noua proconsulatus potestate præmunire, atque ornare cœpisse. Atqui apud Liuium de proconsulatu nihil quicquam prius reperio, quàm in historia anni Vrbis CCCXCIX. prælio contra Aequos infeliciter Sp. Furij Cos. ductu commisso, maximoque terrore Vrbi illato. Tum enim A. Postumio alteri Consulum, qui in Vrbe remanserat, negocium datum, VTI VIDERET, NE QVID DETRIMENTI RESPVBLICA CAPERET. Ipsum Consulem Romæ manere, ad

T. Quinctius pro.cos. conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est, & T. Quinctium Barbatum pro consule subsidio obsessis castris cum sociali exercitu mitti, vt suo loco dictum sum. Cùm autem nihil aliud eo loco Liuius de proconsulari imperio adijciat, videtur & antea dudum in republica fuisse. Verisimile est igitur, quod hoc quasi tempore, & ex his vel similibus initijs proconsulatus, ac prouinciæ imperij Romani originem traxerint. Vn-

Prouincia vnde dicta, & quid sit. de quædam hoc loco de ijs præfari, à nostro instituto nō alienum erit. ¶ Prouincia (vt auctor est Sex. Pompeius) propriè regio dicitur, quam populus Rom. prouicit, id est, antè vicit. Quod onus cùm quotannis à senatu, & populo magistratibus, vel priuatis, sorte, vel

Prouincia munus etiam vel officium quodcunque. extra ordinem imponeretur: obtinuit vsus, vt pro qualicunque officio vel munere cuiquam imposito accipiatur vox, prouincia. Cùm verò deinde semet extra Italiam, subactis eius populis, effunderet Romana potentia, tum primùm regiones ab Italia dissitas in potestatem redactas, quas legibus imperioque suo subiecerant, prouincias appellare cœpe-

Regiones extra Italiam cur Prouinciæ Romanis dictæ: earumque prima Sicilia. runt, velut procul victas. Earumque prima fuit Sicilia, vt auctor Cicero Verrinarum quarta. Hinc est quod Aegesippus scribit; Romani, cùm in ius suum vincendo redigerent procul positas regiones, appellauere prouincias. Et quoniam præfecti ad eas gubernandas cum imperio mitti solebant: factum est, vt onus ipsis impositum appellaretur etiam prouincia. Sic Terentius in Phormione. O Geta, prouinciam cepisti duram. Vetus autem

Vetus administrandarum prouinciarum forma. prouinciarum administrandarum à primis reip. temporibus forma fuit hæc, vti consules, prætoresque statim inito magistratu sortirentur, vel inter se compararent prouincias, quas senatus tum nominasset, vt in eas cum imperio proficiscerentur. Annuo autem sui magistratus tempore finito, succedebant sequentis anni magistratus, nisi senatui populoque visum esset, alicui prorogare prouinciam; velut sæpiùs postea contigit. Itaque fiebat, vt ad prouinciales magistratus creandos comitijs non esset opus, si hæc ordinaria ratio semper constare potuisset. Verùm crescentibus cum imperij magnitudine bellis, vt ordinarij magistratus ad ea administranda non sufficerent, quemadmodum hoc Veienti bello contigisse primùm animaduertimus; opus erat aliquando extraordinaria potestate ad exercitum ducendum, vel prouinciam aliquam consulum, prætorúmve loco cum imperio ob-

Proconsule exercitum ducere quis dictus sit. Item proprætore quis. eundam. Hinc proconsule primùm dicebatur exercitum ducere, vel prouinciam obtinere: qui loco consulis cum imperio mittebatur, atque deinde inuenta prætura, proprætore, qui loco prætoris. A prota quidam hæc esse vocabula volunt, at in Fastis triumphalibus,

Verum in his vocabulis notanda ratio. alijsque antiquis marmoribus puncto distingui videmus, & hoc modo notari PRO, COS. & PRO. PR. sic vt præpositiones ablatiuis suis iunctas potiùs, quàm composita esse intelligas. Non minùs etenim benè vel eleganter quis pro consule, vel pro prætore rem gerere, vel triumphare dicitur; quàm in nominandi casu, proconsul, vel proprætor. Sæpe tamen non eadem his est conditio, sed composita videntur; vt etiam deriuata, procōsulatus, proconsularis, & proprætura. Sed hæc Grammaticis excutienda relinquamus. Porrò ijs qui Romanæ reip. rationes accuratiùs cognoscere cupiunt, & veterum auctorum scripta rectè

Proconsulatum & propræturam magistratus non fuisse. intelligere; animaduertendum est, proconsulatum, & propræturam inter legitimos magistratus non censeri. Nam (vt doctè annotauit Carolus Sigonius in XXVIII. Liuij) constat, magistratus quidem omnes cum potestate fuisse, cum imperio autem non nisi eos, quibus nominatim mandatum esset imperium. Quemadmodum enim Sex. Pompeius ait, Cum

Cum potestate quis esse dictus sit. potestate esse dicebatur is, qui à populo alicui negocio præficiebatur. Cum imperio autem, „

Cum imperio quis. cui nominatim à populo dabatur imperium; hoc est, administrandæ rei bellicæ absoluta „ facultas Hoc enim ex Philippica Quinta Ciceronis colligitur, vbi sic legimus: Demus imperium Cæsari, sine quo res militaris administrari non potest. Et apud eundem, ex Antonij sententia, Imperator est belli gerendi administrator, à quo militibus pulsis erat prouocatio,

Lex de imperio militari.

uocatio, quæ alioquin ciuibus in Vrbe ad populum erat. Legem ipſam de militari imperio recitat ita Cicero de legibus libro tertio, MILITIAE. AB. EO. QVI. IMPERABIT. PROVOCATIO. NE. ESTO. QVODQVE. IS. QVI. BELLVM. GERIT. IMPERASSIT. IVS. RATVMQVE. ESTO. Mandabatur autem imperium his dumtaxat magiſtratibus, Dictatori videlicet, Conſuli, ac Prætori. Neque ſimul ſtatim cum magiſtratu, ſed cùm res poſtularet, neque iiſdem comitijs, ſed magiſtratus primùm centuriatis, deinde decreta prouincia, imperium curiatis plerumque, vel priuato tributis, aut ſenatus conſulto. Quemadmodum ex Liuio & Cicerone pulchrè de ciuium iure probat Sigonius, ad quem huius argumenti ſtudioſum lectorem remitto, ne hic omnia repetere neceſſe ſit. Magiſtratus igitur cum poteſtate ſemper, cum imperio non priùs, quàm hoc ijs cum exercitu & prouincia decreuiſſet populus, eſſe dicebantur. Cùm verò extra ordinem dabatur priuatis prouincia cum exercitu & imperio; ij vel proconſulibus, duodecim etiam faſcibus, alijsque ornamentis, non ſecus atque Conſules, ornati; vel pro prætoribus, ſex videlicet prætorum more lictoribus ſtipati res gerebant. Et dicebantur quidem eſſe cum poteſtate, & Imperio, attamen ſine magiſtratu, & auſpicijs. Quin etiam, vt poſtea vſurpatum; quibus prorogabatur imperium poſt conſulatum vel præturam, noui ſemper in eorum locum Conſules vel Prætores ſubrogabantur. Magiſtratus autem ſua ſequebantur auſpicia, atque eadem quæ deceſſores: maiora, ſi maiores; minora, ſi minores eſſent, alioquin vitio facti putabantur. Proconſules igitur, proprætoreſque poteſtatem & imperium quidem, non tamen magiſtratum habere, ex his manifeſtum eſt, & Liuius non vno loco demonſtrat, vtpote lib. X. XXVIII. & XXXI. rationem reddens, cur ijs qui ex priuatis proconſules facti, rebus licet benè geſtis, non triumphârint: nimirum quòd ſine magiſtratu res geſſiſſent. Quemadmodum P. Scipio ſubigata Hiſpania bello Punico ſecundo; cuius etiam meminit Plutarchus. Hic enim extra ordinem cum imperio proconſule in Hiſpaniam miſſus, pulſis Pœnis totam ſubiugauit. Reuerſo triumphus non eſt decretus, quia neminem ad eum diem triumphaſſe qui ſine magiſtratu procos. rem geſſiſſet, conſtabat, vt apertè Liuius & Plutarchus memoriæ prodiderunt. Primus ex his L. Lentulus ouationem obtinuit; de quo ſic Liuius lib. XLI. Res triumpho dignas eſſe cenſebat ſenatus; ſed exemplum à maioribus non accepiſſe, vt qui neque Dictator, neque Conſul, neque Prætor res geſſiſſet, triumpharet. Proconſule illum Hiſpaniam, non Conſulem, aut Prætorem obtinuiſſe. Decurrebatur tamen eò, vt ouans Vrbem iniret. Cn. Pompeius Magnus poſtea extra ordinem priuatus, nec dum ſenator, eques tantùm Romanus, bis imperium, atque prouinciam obtinens, bella geſſit, atque etiam ſine magiſtratu triumphauit: ſed eo ferè tempore, quo ſilebant inter arma leges.

Quorum magiſtratuum imperium fuerit.

Magiſtratibus poteſtas ſemper, imperium non item.

Ornamenta, atque inſignia proconſulibus, & proprætoribus quæ.

Magiſtratuum auſpicia.

Ex priuatis proconſules facti triumphare cur nequiuerint.

L. Lentuli extra ordinem ouatio.

Pompeii Magni honores & triumphi præter leges.

Q. Publilius proconſule.

Cæterùm non adeò difficulter ad triumphi lauream peruenêre, qui ex conſulatu, vel prætura prorogato imperio feliciter res geſſerunt. Primus enim fuit, auctore Liuio, Q. Publilius Philo, cui poſt conſulatum ex S. C. & plebiſcito prorogatum fuit imperium, vti procos. rem gereret, donec cum Palæopolitanis debellaſſet; idemque primus acto magiſtratu, hoſtibus deuictis procos. triumphauit. Ait enim ita libro VIII. Duo ſingularia hæc ei viro contigêre; prorogatio imperij non antè in vllo facta, & acto honore triumphus. Ex iam dictis igitur intelligi poteſt, proconſules, aut proprętores, magiſtratus non eſſe. Atqui non habere auſpicia M. Tullius libro II. de diuinatione apertè teſtatur. Bellicam (inquit) rem adminiſtrari maiores noſtri niſi auſpicatò noluerunt. Quàm multi anni ſunt, cùm bella à proprætoribus, & proconſulibus adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Itaque nec amnes tranſeunt auſpicatò, nec tripudio auſpicantur. Durabat autem proconſuli imperium, donec ſucceſſore accepto prouincia deceſſiſſet, & ad Vrbem veniſſet. In Vrbe autem præterquam magiſtratibus nemini fuit imperium, hoc eſt, prehendendi, coërcendique poteſtas: quod etiam erat diuerſum à militari imperio; id eſt, exercitum habendi, bellique gerendi poteſtate. Ideoque neceſſe erat, cùm triumphus, rebus feliciter geſtis, proconſuli decerneretur ipſo ante Vrbem expectante, de eius in Vrbe, donec triumphaſſet, imperio nouam legem ferre, vt ex Liuij XXVI. & Appiani ciuilium primo colligimus. Varijs autem modis extraordinariæ illæ poteſtates proconſulatus, ac proprætura ex arbitrio ſenatus populique pro temporum occaſione immutari, prouinciæque quæ antè prætoriæ, ſi grauius aliquod bellum impendebat, vt ampliore imperio & exercitu maiore adminiſtrarentur, conſulares ad tempus fieri ſolent. Sic M. Marcellus ex prætura procos. ad bellum miſſus, auctore Liuio libro XXIII. C. Coſconius prætor Hiſpaniam vlteriorem procos. obtinuit, & M'. Aquillius Siciliam fugitiuorum bello, quæ ambo prætoriæ tunc erant prouinciæ. Rurſus aliquando quæſtori, in prouincia prætoria, imperium proprætore datum eſt, velut Cn. Piſoni in vlteriore Hiſpania, teſte Salluſtio, licet iam antea poſt bellum ciuile Marianum conſtitutione reip. Sullana quid certi ordinatum fuiſſe de prouincijs videatur, quæ conſulares, quæve prætoriæ eſſent. Vtique Conſules prætoreſque niſi bella auocarēt, iuriſdictiones anno ſuo in Vrbe obirent, atque inde ſortirentur prouincias quas ſenatus decreuiſſet

Proconſulibus, & proprætoribus nulla auſpicia.

Proconſuli imperium quamdiu.

Vrbanum imperium.

Militare imperium.

Extraordinaria poteſtatis & prouinciarum mutatio.

Sullana prouinciarum conſtitutio.

 conſula-

consulares, vel prætorias, cum imperio, quousque successores eis mitterentur, obtinendas. Qua ratione factum, vt ordinariæ fierent prouinciæ ferè omnes, atque de prorogando imperio, decernendísve prouincijs, populus indies non esset rogandus. Nihilominus extra ordinem sæpe contra leges, & inuito senatu, populus ambitione principum ciuitatis impulsus, plures vni prouincias postmodum, & immensa largitus est imperia; quemadmodum Cn. Pompeio Magno Pyraticum & Mithridaticum bellum, M. Crasso Parthicum, C. Cæsari Gallias per decennium. Sed hæc demum bellis ciuilibus occasionem dedêre, libertatemque publicam funditus subuertendi. Qua mox à C. Cæsare oppressa, Inconstans & varia deinceps ex monarcharum libidine fuit prouinciarum constitutio, & proconsulum, proprætorumque potestas; quemadmodum studiosus lector ex Annalibus nostris latiùs cognoscet. In quibus ordine suo, quæ in his pro statu & occasione rerum tam reip. quàm monarchiæ tempore frequentissimè immutata sunt, declarare conabor. Quod in caussa est, vt huic argumento diutiùs immorari necesse non sit; maximè cùm etiam extet pulcherrimus de officio proconsulis & legati titulus digestorum libro primo, in quo satis exactè à iurisconsultis referuntur omnia quæ ad proconsularem potestatem pertinent; cùm item Paullus Manucius multa præclarè de prouincijs adferat in libro de legibus, ad quem studiosum remitto. Admonitum tamen hoc loco lectorem cupio (ne libros corruptos existimet) frequenter hæc nomina Consul, Proconsule, Prætor, Proprætore cõfundi à scriptoribus. quemadmodum P. Scipio Africanus Hispaniæ prætor, ab Auctore de viris illustribus; C. Verres Siciliæ, à Cicerone dicitur, cùm tamen hic post præturam vrbanam proprætore Siciliam, ille priuatus cum proconsulari imperio Hispaniam rexerit. Item Liuius P. Scipionem Consulem in Africa bellum gessisse dicit, cùm post consulatum prorogato imperio proconsule in Africam venerit. Item C. Cæsar Galliæ prætor vocatur, P. Rupillus Siciliæ, a Cicerone in Verrinis non semel; in quas tamen prouincias ambo ex consulatu cum imperio proconsulibus missi sunt. Verùm in abutendis hisce nominibus non minor libertas scriptoribus antiquis; quàm senatui populoque Rom. in mutandis prouinciarum administrationibus fuisse videtur. Ex prisco tamen Latini fœderis ritu, atque instituto primitus omnes appellatos fuisse prætores, qui prouinciam aliquam obtinebant, Sex. Pompeius Festus nos docet, his verbis: Prætor ad portam nunc salutatur is, qui in » prouinciam pro prætore, aut pro. cos. exit. Cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de » Consulum potestate talem. Albanos rerum potitos vsque ad Tullum Regem * Alba de- » inde diruta, vsque ad P. Decium Murem cos. populos Latinos ad caput Ferentinæ, quod » est sub monte Albano, consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Ita- » que quo anno Romanos imperatores ad exercitum mittere oporteret iussu nominis La- » tini, complures nostros in Capitolio, sole oriente, auspicijs operam dare solitos. Vbi aues » addixissent, militem illum, qui à communi Latio missus esset, illum, quem aues addixerant, » prætorem salutare solitum, qui eam prouinciam obtineret prætoris nomine. Idem Festus » Pompeius affirmat, prætores initio appellatos fuisse, qui postea Consules, & qui bella administrabant. Quorum tabernaculum quoque dicebatur prætorium, & porta in castris prætoria, qua exercitus educebatur in prœlium ac expeditionem.

Prouinciæ ordinariæ.

Vni à populo contra leges plures quandoque prouinciæ datæ.

Inconstans & varia sub Monarchis prouinciarũ constitutio.

Nominũ Consulis & Proconsulis: Prætoris & Proprætoris confusio apud auctores vsurpata.

Omnes primũ qui prouinciam obtinebãt prætores dicti.

* deest in vulgatis aliquid. Ex V. C. notatur in margine Ant. August. (ac Postumum) quid si (ad portam?)

Consules ipsi prætores initio dicti.

ANNI. P. R. C. CCLXXVI.

Consules

C. Horatius. M. f. ❙❙. n. Puluillus.	T. Menenius. Agrippæ. f. C. n. LANATVS.

IN Diodoro incorrectè μινύκιος, pro μενήνιος: & πολύενδος, pro πουλυΐλλος legitur. Tabulæ Græcæ Lanatum & Puluillum produnt: Liuius & Dionysius, C. Horatium Marci eius, qui Capitolium dedicauit, & T. Menenium, Agrippæ Menenij, qui plebem patribus reconciliauit, filios fuisse consentiunt. Et verisimile est illum patruum fuisse Horatiorum, è quibus alter, Consul anno CCXCVI. in tabulis Capitolinis legitur, C. HORATIVS. M. F. M. N. PVLVILLVS; alter verò suffectus X. viris anno CCCIIII. in triumphorum tabulis appellatur M. HORATIVS. M. F. ❙❙. N. BARBATVS. quem Liuius testatur nepotem fuisse M. Horatij qui Capitolium dedicauit. Quorum pater M. Horatius apud auctores non reperitur: quæstorem nihilominus magistratuum supplendorum caussa, suo tempore fingimus; nec tamen absurdè vel ipsum, vel alios, quorum filij, nepotésve ad summos honores peruenerunt. Tales enim autumo non tam obscuros fuisse, vti rempublicam, primùsve magistratus non delibasse dici debeant, Quod autem ad Consules huius anni attinet,

tinet, non dubito quin eorum nomina in Gellij vulgatis exemplaribus exprimantur mendosè, libro XVII. cap. vltimo, M. Horatius, Menenius Agrippa. cùm alioquin C. Horatius M. f. & T. Menenius Agrippæ f. deberent appellari. Etenim Agrippa in Menenijs prænomen esse ignorârunt librarij, qui Gellij locum corruperunt.

Horatio bellum Volscum prouincia, T. Menenio Velentes obuenêre, cum quibus Cremerensi victoria elatis Menenius malè pugnauit; adeò vt sequenti die victores hostes Ianiculum occupârint, obsessaque Vrbs foret, annona etiam premente, & Etruscis Tiberim transgressis, ni Horatius Consul cum suo exercitu è Volscis esset reuocatus. Tam vicinum nihilominus fuit periculum, vt primò pugnatum ad Spei sit æquo Marte, iterum ad portam Collinam, vbi paruo momento superior res Romana fuit. Vide Dionysium libro IX. & Liuium II. *Volscum, & Veiens bella.* *Ianiculum à Veientibus occupatum.*

Tribuni plebis

// //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Rabuleius. //. f. //. nepos. III.	[L. Flauuleius. //. f. //. nepos]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Flauuleius. //. f. //. nepos.	C. Icilius. //. f. //. n.
	Ruga III.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. n. //. n.
[T. Aebutius. T. f. T. n. Elua.]	Sp. Postumius. A. f. P. n.
	Albus. Regillensis.

Aebutij pater Consul, & magister equitum fuerat, & eius frater Consul sequetur, Sp. Postumius vndecimo ab hinc anno. Hic filius fuit A. Postumij Dictatoris, qui Latinos vicit ad lacum Regillensem.

Prouincia

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. procos. præsidium. ad. Cremeram. obtinuit. in. prœlio. occisus. est.

Memorabilis hoc anno clades ad Cremeram accepta est, cuius diem populus Romanus inter atros & nefastos retulit. Fabij enim ad Cremeram cùm sæpius hostes fudissent, crebra victoria incautiores facti, insidijs hostium Etruscorum circumuenti, ad vnum omnes cum procos. Kæsone, & eius fratre Marco legato occisi sunt. Trecenti sex vnius gentis omnes patricij periere, cum omni clientium exercitu, præsidiumque expugnatum est. Vide Liuium, Dionysium, Ouidium in Fastis, & alios suprà nominatos. Meminit etiam Diodorus libro XI. *Idibus Februarij clades Cremerensis ... Romanis ... Fabiæ gentis interitus.*

ANNI. P. R. C. CCLXXVII.

Consules.

A. Virginius. T. f. T. n.	Sp. Seruilius. //. f. //. n. Structvs.
Tricostus. Rutilus.	

ITA nominat hos Consules Diodorus. In Liuio, Dionysio, Cassiodoro, & Mariano non habentur cognomina. In Græcis tabulis ρουτίλου καὶ στρούκτου legitur. Structus item extat in fragmento Capitolino.

Annonæ penuria laboratum grauiter in Vrbe, quòd Velentes populationibus continuis velut ab arce Ianiculi passim in Rom. agrum impetus dabant; non vsquam pecora, non agrestes erant. Ausi etiam traiecto nocte Tiberi, Seruilij Consulis castra oppugnare, sed inde reiecti non sine clade in Ianiculum se receperunt. Confestim & Consul ipse transit Tiberim, sed temerè aduerso Ianiculo ad castra hostium aciem erexit, fœdiusque inde pulsus est, quàm pridie pepulerat. Interuentu tamen collegæ tam ipse quàm exercitus est seruatus. Tum inter duas Consulum acies Etrusci circumuenti occidione occisi sunt, atque cladis Cremerensis talionem accepêre. Vide Dionysium & Liuium. *Annonæ fames Romæ penuria.* *Etrusci occidione cæsi.*

Tribuni plebis

T. Genucius. //. f. //. n. * Auentinensis * | Q. Considius. //. f. //. nepos.

Lex agraria. *T. Menenius capitis anquisitus.* *Multa, & mors eiusdem.*

Legem agrariam promulgantes plebem contra patres concitârût T. Menenium Agrippæ f. superioris anni Consulem capitis anquisitum, quòd malè pugnando aduersum Etruscos populi Rom. maiestatem minuisset, quodque Cremeræ præsidium culpa atque ignauia sua perdidisset, damnârunt tributis comitijs. Damnato multam dixerunt, duo millia æris. Negant tulisse ignominiam; ex animi enim mærore, atque inedia non diu pòst morbo contracto, diem obijt. Liuius lib. II. Dionysius libro IX.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. //. f. //. n. * Mus * II. | P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

Sp. Furius. //. f. //. n. Medullinus. Fusus. | [M'. Papirius. M'. f. //. n. Mugillanus.]

Huius pater primus Rex sacrorum factus erat Regibus exactis, vt auctor Dionysius libro V. Furius XI. dein anno Cos. sequitur.

ANNI P. R. C. CCLXXVIII.

Consules

P. Valerius. P. f. Volusi. n. Poplicola. | C. Nautius. Sp. f. Sp. n. RVTILVS

C. NAVTII nomina ex fragmentis Capitolinis suppleta sunt, in quibus secundus vtriusque consulatus extat. In Diodoro mendosè [illegible] pro C. Nautio Rutilo habetur.

Veientes & Sabini à Romanis. Volsci & Aequi à Latinis victi.

Veientes & Sabini, qui simul arma sociarant contra Romanos, à Poplicola prœlio superati sunt. Volsci & Aequi, dum Latinorum populantur fines, sine Romano duce ab ipsis Latinis victi & castris exuti sunt. C. Nautius Cos. postea ab Vrbe missus cum exercitu, nil aliud quàm agros hostium, nullis ad prœlium procedentibus, est populatus. Vide Liuium & Dionysium.

Tribuni plebis

L. Cædicius. //. f. //. nepos. | T. Statius. //. f. //. nepos.

Sp. Seruilius maiestatis reus, seme defendit, & absolutus est.

Sp. Seruilio, cùm consulatu abijsset, initio anni maiestatis reum fecerunt, ac diem ad populum dixerunt, quòd ab Etruscis castra [illegible] oppugnari per ignauiam permisisset. Verùm reus constanti oratione plebem, & tribunos accusando, exprobrãdoque T. Menenij damnationem, & mortem, cuius patris munere restituta quondam plebs [illegible] legesque, eosque magistratus haberet, quibus tum sæuiret; semet defendit, & populi iudicio absolutus est. Liuius libro II. Dionysius lib. IX.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

[L. Flauuleius. //. f. //. nepos.] | [Q. Mucius. //. f. //. n. Scæuula.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

[C. Fossius. //. f. //. n. Flaccinator.] | [Sex. Papirius. Sex. f. //. nepos.]

A Faustulo pastore Romuli ac Remi nutritore prognati sunt Fossij, vel Fostij, vt in antiquis

antiquis monumentis huius gentis antiquissimæ nomen exprimitur. Sex. Papirium hunc Sex. filium adfero, illius, qui Tarquinij Superbi temporibus ius Papirianum condidit, legibus regijs omnibus in vnum volumen congestis, vt auctor est Pomponius de origine iuris.

P. Valerius. P. f. Volusi n. Poplicola. ANN. CCLXXIIX.
cos. de Veientibus. Sabineisque. K. Mai

Poplicola Consul eadem hora (inquit Liuius) duos fudit fugauitque exercitus, duas potentissimas gentes, impunè vastatis eorum agris, quasi subiugauit, & perdomuit. Redeunti itaque populus ad multum viæ coronatus occurrit, suffitum thuris transeunti faciens, & poculis mulsi militem excipiens. Senatus triumphum decreuit: vt auctor est Dionysius. Liuius autem bellum hoc succinctè describens, triumphi nullam mentionem facit, cuius tamen extant reliquiæ in fastis Capitolinis. *Poplicola à populo qui honorem exhibuit.*

ANNI. P. R. C. CCLXXIX.

Consules

L. Furius. //. f. //. n. Medullinus Fusus.

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso

Lustrum. F. VIII.

IN Diodoro nominantur Consules L. Furius Medullinus, & A. Manlius Vulso; sed mendosè in exemplaribus habetur, Μάρκος Μάνιος, pro αὖλος Μάλλιος οὐόλσων: Eius nomen in Liuio, Mariano & Cassiodoro perperam legitur C. Manlius, vel Manibus; ita enim variatur in exemplaribus. Auli verò prænomen Manlio fuisse, cum Dionysio vt credam, in caussa est, quòd idem ita appelletur inter decemviros postea, cùm ab ipso Liuio & Dionysio, tum in laxis etiam Capitolinis. Tabulæ Græcæ Mallium & Furium proferunt. A. Manlio Consuli bellum Veiens prouincia obuenit, is hostes obsidione pressos pacem petere coëgit, quibus induciæ in annos quadraginta sunt concessæ, frumento stipendioque imperato. Auctores sunt Liuius & Dionysius. *Induciæ cum Veientibus.*

His item Consulibus censum actum fuisse prodit Dionysius, & ciuium censa fuisse centum triginta milia, & aliquot insuper capita. Porrò Lustrum quod hoc anno conditum in Vrbe fuit, ordine octauum esse monstrant Capitolina fragmenta. Superiora verò septem in ijs temporum iniuria periêre, quæ nos ex Dionysio, Valerio Maximo, & alijs auctoribus, in tabula suis locis reposuimus. *Lustrum Vrbis VIII.*

Tribuni plebis

Paci externæ mox continuatur domi discordia: plebs namque tribunitijs stimulis agrariæ legis caussa furebat; Consules nihil Menenij damnatione, nihil periculo Seruilij deterriti, summa vi resistunt; sed abeuntes magistratu rei facti sunt, vt sequenti annali dicemus. *Seditio Romæ ob legem agrariam.*

K. Atinius. //. f. //. n. Longus.

[Q. Mucius. //. f. //. n. Scæuula.]

Auus ille L. Longi, qui vnus ex primis tribunis militum plebeis consulari potestate fuit, vt lapides Capitolini demonstrant. Q. Scæuula frater P. Scæuulæ.

Aediles

Ti. Pontificius. //. f. //. nepos.

Q. Considius. //. f. //. nepos.

Quæstores

A. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis

L. Aebutius. T. f. T. n. Elua.

A. Postumius maior filius Consulis & Dictatoris, qui primus Regillensis ob insignem de Latinis victoriam appellatus est, vt indicant Capitolina fragmenta in huius consulatu. L. Aebutius item patre consulari videtur natus, & ipse postea Consul.

A. Man-

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso. ANN. CCLXXIX.
Cos. ouans. de Veientibus. IDIBVS. MART.

Auctor est Dionysius libro IX. Manlio Consuli ouationem concessam, quòd Veientes per obsidionem coëgisset pacem petere. Liuius ouationis non meminit. At in fragmento Capitolino aliquæ eius extant vestigia. Nam cùm Idibus Martijs anno CCLXXIX. triumphatum fuisse monstret, hanc ouationem indicari omnino existimo.

ANNI P. R. C. CCXXC.

Consules.

L. Aemilius Mam. f. //. n. Mamercinus. III. | Vopiscus Iulius. //. f. n. IVLVS.

OPITER Virginius Vopisci Iulij locum obtinet in Liuio, Mariano & Cassiodoro. Attamen fastorum fragmenta Capitolina hunc per cognomen IVLVS, quod Iuliorum est, indicant. Neque tacet Liuius in quibusdam Annalibus reperiri Vopiscum Iulium, quem habent etiam tabulæ Græcæ, item Dionysius, & Diodorus, licet incorrectè in hoc λούκιος ςιύδιος λαιος scriptum sit. Vopisci autem prænomine gens Iulia est vsa, quo appellabantur ij qui gemini concepti, altero per abortum intercepto, ipsi retento vtero editi, ad legitimam ætatem peruenissent. Auctores sunt Valerius de prænominibus, Festus, Plutarchus in Coriolano, & Nonius Marcellus. Rara & maxima circa talem partum miracula esse Plinius adijcit lib. VII. cap. X.

Vopisci unde dicti sint.

Foris pax fuit, domi seditio plebeia ob legem agrariam, & delectum contra Consules, & optimates Cn. Genucio tribuno plebis auctore, & duce Volerone Publilio exarsit. Fracti in delectu Consulum fasces, pulsati à turba lictores, cùm Voleronem ad nomina non respondentem spoliare, & virgis cædere vellet. Consules è foro profugere in curiam coacti sunt. Vide Liuium, Dionysium & L. Florum lib. I. cap. XXII.

Tumultus maximi legis agrariæ, & delectibus caussa.

Tribuni plebis

Cn. Genucius. //. f. //. nepos. In potestate mortuus est.

L. Furium, A. Manlium consulatu abeuntes reos Genucius fecerat, quòd populi maiestatem læsissent agrariæ legi resistentes: sed ipso iudicij die tribunus accusator domi mortuus inuentus est. Multitudinis impeditum iudicium, plures patriciorum dolo tribunum sublatum credidêre. Liuius, Dionysius, Zonaras.

Cn. Genucij tribuni plebis mors repentina.

//. //. //. f. //. n.

C. Icilius. //. f. //. n. Ruga. III.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.
T. Genucius. //. f. //. n. | L. Cædicius. //. f. //. nepos.
* Auentinensis. * |

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.
P. Seruilius. Sp. f. P. n. Priscus. | L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus.

Ambo pòst Consules reperiuntur in Capitolinis fragmentis ita scripti: Ex quibus colligimus P. Prisci patruum, Cos. fuisse ann. CCLIX. patrem Sp. Priscum ad consulatum non peruenisse. L. Lucretij verò patrem T. Lucretium fuisse, quem bis antea Consulem recensuimus.

ANNI P. R. C. CCXXCI.

Consules.

L. Pinarius. //. f. //. n. Rufus. Mamercinus. | P. Furius. //. f. n. Fusus.

LIVIVS, Dionysius, Marianus, Cassiodorus & Macrobius Saturnalium primo ex Varrone nulla addunt his Consulibus cognomina. Diodorus Siculus L. Pinarium Mamercinum,

mercinum, & P. Furium Fusum prodit: licet in exemplaribus hæc nomina non satis correcta reperiantur, præsertim Latinis. Hisce Coss. intercalatum fuisse testatur ex M. Varrone Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XIII. dicens antiquissimam legem fuisse incisam Romæ in columna ærea à L. Pinario & P. Furio Coss. cui * mentio intercalaris ascribitur. *Sic habẽt vulgati codices, sed mallẽ ibi legere cui mensis, &c.*

Prodigia Vrbem terrnêre. Pestilentia sæuit non solùm Romæ, sed per totam ferè Italiam. Virgo Vestalis Vrbinia incesti conuicta pœnas dedit, & viua defossa est. Vide Liuium & Dionysium libro IX. *Vrbinia Vestalis ob incestum viua defossa.*

Tribuni plebis.

Volero Publilius //. f. //. n. Philo. Homo plebeius, & infimæ sortis, qui ordines duxerat. Is anno superiori, Cn. Genucio tribuno plebis intercepto morte, Consulibus delectum habentibus ferociter obstitit. Ideoq; illum amplexa plebs, proximis comitijs tribunum plebis creat in eum annum, qui L. Pinarium, P. Furium Consules habuit. In quo magistratu rogationem de comitijs tulit ad populum:

„ *Vti.tribuni.&.plebis.ædiles.tributis.non.curiatis.crearentur.comitijs* *Lex Publilia.*

„ *Et.quicquid.tribunus.plebem.rogaret.ijsdem.scisceretur.comitijs.*

Qua ratione patricijs omnem potestatem creandi per cliẽtium suffragia tribunos quos vellent, & omnem à senatu potentiam auferre conatus est. Habebat, vt ait Dionysius, è quatuor collegis duos ferendæ legis socios. Resistentibus tamen summa vi patribus, legem eo anno non pertulit. Liuius libro II. Dionysius IX. qui tum temporis quinque tribunos fuisse vult, alios Annales sequutus. *Lex impeditur.*

C. Lætorius //. f. //. nepos. Hic alter ex collegis Publilij adiutoribus legis ferendæ nominatur à Liuio & Dionysio in secundo tribunatu: quem bellica gloria ferocem referunt. Nam eius ætatis haud quisquam manu promptior erat.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Considius. //. f. //. nepos. II.	T. Statius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
T. Veturius. T. f. P. n. Geminus. Cicurinus.	P. Volumnius. M. f. M. n. Amintinus. Gallus.

T. Veturij pater Consul anno CCLIX. reperitur. P. Volumnius Cos. in Capitolinis fragmentis plenè descriptus est, qui primus ex ea gente patricia consulatum obtinuit, vt constat ex Fastis.

ANNI. P. R. C. CCXXCIII.

Consules.

Ap. Claudius. M. f. //. n. Sabin. Regillensis.	T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Capitolinus.

AP. CLAVDIVM Ap. f. Consulem alterum vocant Dionysius & Liuius. Qui si pater Ap. Claudij decemuiri est, vt ex Liuio & Dionysio ferè colligitur, secundum fastos Capitolinos, quos sequimur, M. f. appellari debet. In Diodoro corrigenda sunt amborum Consulum nomina. In Liuio, Cassiodoro & Mariano satis rectè leguntur, licet cognomina omittantur. Sed postea Barbati, Capitolini cognomina Quinctio Liuius & Zonaras attribuunt.

T. Quinctius ex Aequorum finibus magnam prædam retulit. Ap. Claudius ab exercitu suo, cui maximè inuisus erat, desertus & proditus, nihil in Volscis gloria dignum præstare potuit: immo spõtanea militum fuga ex acie pulsus, multos amisit. Ex hostico reuersus concione vocata, centuriones, duplicariosque qui ordines reliquerant, virgis cæsos, securi percussit: ceteram multitudinem sorte decimauit. Liuius, Dionysius, Zonaras & L. Florus lib. I. cap XXII. Valerius Max. lib. IX. cap. III. *Aspera militaris disciplina.*

Trib.

Trib. plebis

Volero Publilius. //. f. //. n. — C. Lætorius. //. f. //. nepos. II.
Philo II.

Lege de comitijs superiore anno non perlata, plebs Voleronem tribunum reficit. Adduntur collegæ duo, vt vult Dionysius, qui adiutores legis ferundæ fuerant. In primis itaque Lætorio assistente, lex tandem, consensu patrum, sed Ap. Cos. inuito per summam contentionem perlata est. Ex quo deinceps tempore, comitia creandorum tribunorum, atque ædilium plebis, non captis auspicijs, suffragio dumtaxat tribuum peracta sunt. Liuius, & magis diffusè Dionysius.

Lex Publilia perlata.

Aediles

P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula II. — K. Atinius. //. f. //. n. Longus

Quæstores

Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus. — C. Claudius. M. f. //. n. Sabinus Regillensis.

Ser. Sulpicius patre consulari & Curione maximo natus, ipse decimo ab hinc anno Consul reperitur, & x. vir: item in Capitolinis fastis sic recensetur. C. Claudius frater erat Ap. Claudij Cos. Nam Liuius patruum Appij x. viris fuisse testatur lib. III. quem Capitolina marmora AP. F. M. N. notarunt.

ANNI. P. R. C. CCXXCIII.

Consules

L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola. Potitus. II. — Ti. Aemilius. L. f. M. n. Mamercinus.

NVMERVS II. deest in Liuio apud L. Valerium Consulem, sicut & in Diodoro, qui Poplicolam appellat, & rectè; nam alterum eius cognomen est, quemadmodum ex priore consulatu & quæstura eius pater. Quamuis in Liuio, Diodoro & Mariano Scoto Consul alter T. Aemilius scribatur, quia tamen hoc prænomen in Aemilia gente non reperio, suspectum videtur, vt librariorum ignorantia, qui promiscuè contra veterum morem Titus, & Tiberius per literam T. notârunt, corruptum; præsertim cùm in Dionysij codicibus Tiberius Aemilius graphicè reperiatur, & in secundo quoque consulatu sic etiam appellet eundem Diodorus, L. Aemilij ter Consulis filium testatur Dionysius, & alienum à senatu fuisse, ob triumphum patri in secundo consulatu denegatum de Veientibus. Itaque instantibus tribunis plebis ipsum inito consulatu de lege agraria, decemvirisque ex S.C. antè promulgato creandis retulisse, patremque eius primùm rogatum sententiam pro plebe dixisse. Aduersatum summis viribus Ap. Claudium, vehementique oratione effecisse, ne S.C. de agris diuidendis decemvirisque creandis fieret; iratis tribunis plebis, quòd repulsam essent passi, Vide Dionysium ac Liuium.

Valerius Consul cum exercitu in Aequos profectus, agros eorum vastauit; cùm ad pugnam elici non possent; à castris hostium expugnandis vi tempestatis prohibitus. Ti. Aemilius autem in Sabinis bellum gessit, & cum hoste populationibus excito ingenti à meridie ad noctem vsque prœlio, pugnans, dubia tamen victoria discessit. Vide Liuium libro II. Dionysium libro IX.

Armorū cū Sabinis prælium.

TRIBVNI PLEBIS. PRIMVM. QVINQVE. TRIBVTIS COMITIIS. LEGE. PVBLILIA. CREATI.

C. Sicinius * C. f. L. n. * Bellutus — L. Numitorius. //. f. //. nepos

M. Dui-

M. Duilius. // f. // nepos.   Sp. Icilius Sp. f. // n.
Ruga

L. Mæcilius. // f. // nepos.

Tributis primùm comitijs ex lege Publilia, tribunos plebis anno superiore creatos Liuius & Dionysius auctores sunt. Numero etiam additos tres L. Piso in Annalibus tradit, perinde ac duo antea fuerint. L. Pisonis sententiam sequitur Diodorus libro XI. nominatque C Sicinium, qui perperam Cn. Siccius in Liuij exemplaribus legitur, L. Numitorium, M. Duilium, & Sp. Icilium. In hoc tamen discrepat à Pisone, quod L. Mæcilium omittat, & quatuor dumtaxat creatos scribat. Verùm hæc fortassis errore librariorum contigere, vt vno negligentia in exemplaribus omisso, postea quis numerum quinarium mutauerit in quaternarium, quatuor tantùm nomina reperiens. Ex supradictis tribunis C. Sicinius & M Duilius, Ap. Claudio, qui Consul paulo antè fuerat, maiestatis diem dixerunt: quòd Consul sacrosanctam potestatem læsisset tribunitiam, seditiosas contra plebem orationes habuisset; quodque agrariæ, & Publiliæ legibus obstitisset. Caussam semel ad populum tanta constantia dixit, vt tribunos, plebemque obstupefecerit, atque diem ipsi vltro produxerint. Quæ antequam venisset, reus morbo, vel, vt Dionysius, sua sponte moritur. Cuius cùm laudationem tribuni impedire vellent, plebs fraudari solenni honore supremum diem tanti viri noluit: & laudationem mortui æquioribus audiuit auribus, quàm viui accusationem audierat, & eius funus frequens celebrauit. Liuius, Dionysius & Zonaras.

Ap. Claudius maiestatis reus.

Ap. Claudij mors, eiusdem. que laudatio, & funus.

Aedilès

L. Cædicius. // f. // nepos. II.   T. Statius. // f. // nepos. II.

Quæstores

L. Quinctius. L. f. L. n.   L. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis
Cicinnatus

Summæ virtutis & auctoritatis vir Quinctius hic fuit, vt suis locis dicetur. Consul sic scriptus est in Capitolinis fragmentis, ex quibus & L. Cornelij nomen concinnare licebit, quem Liuius asserit fratrem M. Cornelij x. viri in ijsdem Capitolinis descripti.

ANNI. P. R. C. CCXXCIV.

Consules

A. Virginius. A. f. A. n.   T. Numicius. // f. // n. Priscus.
Tricostus. Cælimontanus.

Livius, Diodorus & Cassiodorus Consules in annum præsentem suggerunt A. Virginium, T. Numicium; quibus cognomina sua addit Dionysius. Cæterùm Cælimontanus per AE, scribi debere, non per OE. Romanæ docent inscriptiones antiquæ, Ex quibus vnam adferre satis est, in Quirinali adhuc ad Malum Punicum extantem, in hortulo quondam doctissimi viri Iacobi Sadoleti Cardinalis. Quæ sic legitur sub Herculis, Iouis, ac in monte sedentis Genij simulachris.

HERCVLI   IOVI   GENIO
IVLIANO   CAELIO   CAELIMONTIS
ANNA   SACRVM

A. Virginius videtur filius illius, qui Consul anno CCLIX. fuit. T. Numicius in Diodoro perperam Minucius scribitur. Ambo Consules Aequorum Volscorumque agros latè depopulati sunt. Virginius ex insidijs penè cladem acceperat ab Aequis; ni virtus militum rem prolapsam imprudentia Consulis restituisset. Meliùs in Volscis imperatum est. Vbi primo fusi prœlio hostes, & in vrbem Antium acti, captaque Cenone vicina est portus Antiatium; ingensque inde præda abacta, & longè naues viginti duæ. Postea coniunctis exercitibus Consules in Sabinos profecti (qui absentibus Consulibus ad portas vrbis

Volsci victi. Cenone portus Antiatum.

vsque populantes incesserant) plus cladis regioni hostium intulêre, quàm Romanus ager acceperat. Liuius libro II. & Dionysius libro IX.

Tribuni plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. //

[Cn. Apronius. //. f. //. nepos.] M. Decius. //. f. //. nepot. II.
P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula. II. C. Mænius. //. f. nepos. II.
K. Atinius. //. f. //. n. Longus. II.

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n.
Volero. Publilius. //. f. //. n. C. Lætorius. //. f. //. nepos.
Philo.

Quæstores

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
L. Minucius. //. f. //. n. C. Horatius. M. f. M. n.
Augurinus. Puluillus.

Minucius infelix Consul XI. sequetur anno. C. Horatius non patrem, sed auum ac patruum consulares habuit, vt ex tabulis Capitolinis colligimus.

ANNI P. R. C. CCXCV.

Consules

T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Q. Seruilius. Q. f. P. n.
Capitolinus II. Priscus.

STRVCTI, non Prisci cognomen Seruilio attribuit Diodorus, opinantur filium fuisse Q. Seruilij magistri equitum anno CCLIX. Alter P. Quinctius perperàm in Liuij & Cassiodori aliquot exemplaribus vocatur.

Horum Consulum comitijs irata plebs ob denegatam agrariam diuisionem interesse noluit; itaque per patres, clientesque patrum creati sunt. Quinctio Volsci, & Aequi: Seruilio Sabini prouincia obuenit, quorum agros latè vastauit. T. Quinctius illius collega Volscos ad Antium bis magno prœlio vicit, & vrbem per deditionem cepit. Liuius in fine lib. II. Dionysius libro IX.

Tribuni plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. //

[C. Pontificius. //. f. //. nepos.] [L. Titinius. //. f. //. nepos.]
[C. Considius. //. f. //. nepos.] [M. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis]
[L. Romulcius. //. f. //. nepos.]

Aediles.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Sicinius. * C. f. L. n. * M. Duillius. //. f. //. nepos.
Bellutus.

Quæstores.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Q. Minucius * P. f. * //. n. Sp. Virginius. A. f. A. n. Tricost.
Augurinus. Cælimontanus

Ambo

Ambò postea Consules facti sunt, Minucius patre consulari, vt annorum spacium inter eorum magistratus insinuat. Virginius item, quem superioris anni Consulis A. Virginij fratrem fuisse, Dionysius indicat.

T. Quinctius L. f. L. n. Barb. Capitolinus. ann. CCXXCV.
Cos. II. de Volsceis Antiatibus.

In Volscis rem egregiè gestam ducis diligentia astuciaque, & militum opera, scribunt Liuius & Dionysius. Nam primùm æquo campo, signis collatis, pugnatum ingenti cæde, & plurimo vtrinque sanguine; retulissetque gradum Romanus, ni salubri mendacio Consul fugere hostes à cornu altero clamitans, concitasset aciem, hostesque in fugam compulisset. Altero post paucos dies prœlio pugnatum est, dum Volsci viribus aucti castra nocte Consulis obsident; sed Romanorum audacia ac virtute luce prima pulsi, & prœlio victi, castra ipsi sua perdidêre. Antium mox obsessum, & deditione captum eadem est expeditione. T. Quinctius Cos. itaque potitus vrbe, accepto stipendio, cæterisque, quibus opus habebat exercitus, relicto ibidem præsidio, reduxit Romam exercitum; exceptusque est honorificè, triumphali pompa Vrbem inuectus. Auctor Dionysius lib. IX. Liuius autem triumphi non meminit, satis abruptus in fine libri secundi. *Antium captum.*

Antium nobilissimam Volscorum vrbem dicit Dionysius lib. VI. & VIII. quæ infero vel Thyrreno mari imminet; nauigationibus & portu celebris; Ἄντειαν appellat Stephanus de vrbibus, cuius verba hæc sunt: *ἄντεια πόλις ἰταλίας ὑπήκοος ῥωμαίων, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ κίρκης παιδός. Ὀδυσσέως γὰρ καὶ Κίρκης υἱοὶ τρεῖς, ῥῶμος, ἄντειας, ἀρδέας. ὁ πολίτης ἀντιάτης ὡς ἀρδεάτης.* Idem tradit ex Dionysio Chalcidensi, & Xenagora historico Halicarnassæus libro primo, nempe Vlyssis & Circes tres filios fuisse vrbium conditores, Romum, Antiam & Ardeam: & ab his Romam, Antium & Ardeam vrbes nomina habuisse. A Romanis Antium sæpiùs direptum, & dirutum est: & postea colonis eò deductis restauratum. Nam florentiore vrbis Romæ sæculo municipium fuit, celebre templo Fortunarum, vt testantur Suetonius in Caligula, Macrobius, & Porphirio in illud Horatij carminum primo: *Antij vrbis situs.* *Vlyssis & Circes tres filij.* *Antium Fortunarum templo celebre.*

O Diua gratum quæ regis Antium.

Nunc vix vllæ eius visuntur reliquiæ; Oppidum enim solummodo extat ignobile Columnensium ditioni subiectum, & Neptunium appellatur; vbi nostro adhuc tempore legitur in S. Francisci æde, basi marmoreæ insculptum tale votum: *Neptunium oppidum.*

FORTVNIS. ANTIATIBVS.
M. ANTONIVS. RVFVS. AXIVS.
DAMASCO. S. D. D.

Volsci verò Antiates ad differentiam Ecetranorum dicuntur. Duæ enim vrbes Volscorum capita erant; Ecetra, & Antium, à quibus hi populi ea cognomina habuêre. Quorum meminit lib. IIII. & x. Dionysius pluribusque in locis etiam Liuius. *Volsci Antiates, ab Antio, Volsci Ecetrani, ab Ecetra.*

ANNI. P. R. C. CCXXCVI.

Consules

Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Mamercinus. II. — Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.

Recte hoc loco Diodorus cum Dionysio Tiberij prænomen Aemilio attribuit, qui etiam addit cognomina. In Liuio autem & Cassiodoro Titus Aemilius librariorum imperitia remansit. Quod ad Q. Fabium attinet, hic eius gentis vnus superstes ex clade Cremerensi remanserat; non impubis, vt Liuius & Ouidius volunt, sed ætate iam ad magistratus resque gerendas idoneus, quemadmodum Dionysius asserit. Clades enim decennio solum ante eius consulatum acciderat.

Aemilius Sabinos vastauit: Q. Fabius Aequos pacem petere, ducto in eos exercitu, coëgit; quam non diu postea depopulati Latinorum agros irritam fecêre. Ager Volscis ademptus plebi distributus est, & Antium colonia deducta. Liuius libri III. principio, Dionysius libro IX. *Pax non diuturna cum Aequis.* *Antium colonia.*

Tribuni plebis

Consule Aemilio adiutore agrariæ legis actiones renouârunt, effeceruntque, vt agri Volsci pars plebi diuideretur: & III viri agro diuidundo crearentur, T. Quinctius, A. Virginius, P. Furius, consulares omnes, vt Liuius & Dionysius. *Volscorũ agri pars plebi distributa.* *III. viri agrarij consulares.*

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .
[C. Duilius. // . f. // . nepos.] — M. Decius. // . f. // . n. * Mus * III.
C. Mæuius. // . f. // . nepos. III. — L. Cædicius. // . f. // . nepos. II.
T. Statius. // . f. // . nepos. II.

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
L. Numitorius. // . f. // . nepos. — Sp. Icilius * Sp. f.* // . n. Ruga.

Quæstores

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
T. Romilius. T. f. T. n. Rocus. Vaticanus. — C. Veturius. // . f. // . n. Cicurinus

Romilius Cos. postea, & x. vir sic scriptus reperitur in Capitolinis, C. Veturius collega Romilij in consulatu fuit, item augur & x. vir postea, sicut Liuius & Dionysius auctores sunt.

ANNI. P. R. C. CCXXCVII.

Consules

SP. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGillensis — Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. II.

ALBI cognomen Postumio Consuli dant fragmenta Capitolina, quod etiam patris illius A. Postumij dictatoris fuit, qui de Latinis triumphauit. In Dionysio & Diodoro Albini appellantur frequētiùs, quàm Albi; sed mendosè: nam diu postea cognomen Postumiæ gentis Albus, mutari cœpit in Albinus, vt facilè ex Romanis fastis colligimus.

Ductus in Aequos exercitus per Seruilium Consulem, sed is nihil memoria dignum gessit morbo implicitus. Romæ Sp. Postumius Dij Fidij templum à Tarquinio Superbo locatum dedicauit. Liuius lib. III. Dionysius lib. IX. *Dij Fidij templum dedicatum.*

Tribuni plebis

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .
Volero. Publilius. // . f. // . n. Philo. III. — C. Sicinius * C. f. L. n * Bellutus. II.
[M. Pompilius. // . f. // . nepos.] — [P. Silius. // . f. // . nepos.]
[M. Manilius. // . f. // . nepos.]

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . n. // . n. // . // .
L. Mæcilius. // . f. // . nepos. — [Cn. Apronius. // . f. // . nepos.]

Quæstores

// . // . // . f. // . n. // . — // . // . // . f. // . n. // .
A. Aeternius. // . f. // . n. Fontinalis. — Sex. Quinctilius. Sex. f. P. nepos.

Aeternium Consulem & patricium tribunum plebis fuisse diecemus, & Quinctilium in consulatu mortuum.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCXXCVIII.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. VIBVLANVS. II. | T. Quinctius. //. f. //. n. Barb. Capitolinus. III.

Lustrum fecerunt IX.

RECTE recenset Consules Dionysius. In Liuio & Diodoro adijciendi sunt numeri. Ter enim Consulem fuisse T. Quinctium testatur postea eodem libro Liuius, vbi Cæsonis Quinctij damnationem narrat. Et Q. Fabius altero antè anno eundem honorem gesserat. Aequi priùs ingenti prœlio à Fabio Consule profligati, Romanum agrum nihilominus cum robore exercitus repentino incursu populati sunt, ad mœnia vrbis vsque. Sed ab eodem præda onusti in reditu inopinanter ita excepti sunt, vt pauci euaserint, & præda omnis recepta fuerit. Liuius libro III. Dionysius lib. IX. *Q. Fabij cos. Victoria de Aequis.*

Census actus est hoc anno, & conditum à Quinctio Consule lustrum, quo censa ciuium capita CXXIIII. milia CCXIIII. dicuntur, præter orbos, orbasque, vt refert Liuius; Dionysius autem census nullam mentionem facit. *Lustrum Vrbis IX.*

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Decius. //. f. //. n. Mus.] — [M. Pontificius. //. f. //. nepos.]
[M. Metilius. //. f. //. nepos.] — [M. Considius. //. f. //. nepos.]
[P. Lætorius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[C. Pontificius. //. f. //. nepos.] — [L. Titinius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
Sp. Tarpeius. M. f. M. n. Montanus. Capitolinus. — P. Horatius. * P. f. P. n. * Tergeminus.

Consules sequentur ambo, Tarpeius item consularis tribunus plebis.

ANNI. P. R. C. CCXXCIX.

Consules

A. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGILLensis | Sp. Furius. //. f. //. n. Medullinus. Fusus.

A. POSTVMIVM Album. Sp. Furium Consules prodit Dionysius, A. Postumium Regillensem, Sp. Furium Medullinum Diodorus Siculus; & rectè quidem cognomina dat vtrique sua, hunc appellando Medullinum, non Mediolanum (vt habent mendosè exemplaria) quod & Furijs tunc familiare fuit: illum Regillensem, nam A. Postumij, qui primus cognomen hoc ex victoria de Latinis ad Lacum Regillensem prœlio fusis retulit, erat filius; & frater Sp. Postumij, qui biennio antè Consul fuerat, sicut monstrant prænomina patris auique in fragmento Capitolino adhuc extantia. In Liuio & Cassiodoro A. Postumius Albus, Sp. Furius Fusius leguntur Consules. At cognomen hoc mendosum est, idque existimo inde prouenisse, quod Furios Fusios à quibusdam nominari, ibidem adijciat Liuius. Quapropter ita legendus videtur ille locus, Consules inde A. Postumius Albus, Sp. Fusius Fusus. Furios, Fusios scripsêre quidam; id admoneo, ne quis immutationem ipsorum virorum esse, quæ nominum est, putet. Hinc cognomen Fusus, *Furij Fusij primùm dicti.* *Liuij locus restitutum.*

quidam auferendum, alij in Fusius mutandum censuêre; non intelligentes de ipso gentis nomine loqui Liuium non cognomine: Furios scilicet, ab aliquibus Fusios vocari. Vetus exemplar Aldinum, quod habeo, genuinæ lectionis vestigia quædam habere videtur. In quo sic legimus, licet mendosè: Consules inde Postumius Albus, Sp. Furius „ Fusius. Fusios Furios Fabius scripsere quidam; id admoneo, ne quis, &c. Palàm est, Po- „ stumij prænomen hic perijsse, & Furij cognomen corruptum esse librariorum imperitia. „ Quid si ita corrigamus reliqua quæ sequuntur, literis paucis tantùm immutatis? Fusios „ Furios Fabius scripsit. Equidem id admoneo, ne quis, &c. Non malè, meo iudicio, nisi „ me fallit imperitia.

Clades Romana. Exercitus Romanus cum Furio Consule ab Aequis in Hernico obsessus est, magna in prœlio clade acceptа; Consule vulnerato, & fratre eius P. Furio legato occiso. Venissetque procul dubio in periculum res Romana, nisi T. Quinctius pro.cos. cum subsidijs sociorum venisset auxilio. Liuius & Dionysius.

Tribuni plebis

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	

L. Domitius. L. f. //. n. Ahenobarbus. Filius L. Domitij, qui primus Ahenobarbus appellatus est, eò quòd Castores victoriam de Latinis anno CCLVII. partam rure reuertenti nunciantes barbam demulcendo, ex nigra rutilam, vel æneam fecissent. Vt Plutarchus in Paulo Aemilio, Cicero de natura deorum secundo, & Suetonius in Nerone produnt.

L. Cædicius. //. f. //. nepos. III.	[M. Cædicius. //. f. //. nepos.]
[L. Mænius. //. f. //. nepos.]	[Cn. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis]

Aediles

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
[M. Pompilius. //. f. //. nepos.]	[C. Duilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
P. Sestius. Q. f. Vibi. n. Capitolinus.	T. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.

Sestium ex Capitolino magistratu descripsi. Menenium opinor patrem consulatem habuisse T. Lanatum, quem populus damnauerat, & auum Agrippam Lanatum, qui plebem patribus reconciliarat. Et hic Cos. sequetur.

Prouincia.

T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Capitolinus. Procos. Aequicum. bellum. extra. ordinem. obtinuit.

Hoc primùm anno, vt dixi, Liuius mentionem proconsulatus facere incipit: nihil tamen de eius origine adijciens. Obsesso autem cum exercitu Furio Consule, Senatus A. Postumio Cos. negocium dedit; VIDERET. NE. QVID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CAPERET. Quæ forma senatusconsultui vltimæ semper necessitatis est habita: quia simul absolutum in Vrbe imperium Coss. dabatur. Ipsum Consulem Romæ manere, ad conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est: Proconsulem T. Quinctium, subsidio castris, cum sociali exercitu mitti. Ad eum explendum Latini, Hernicique, & Antium colonia subitarios dare milites iussi. T. Quinctius Aequos in obsessa castra intentos, occisique legati caput ferociter ostentantes, improuisò adortus, in fugam vertit, & obsidione castra leuauit. Latius omnia Liuius & Dionysius. Hic addit T. Quinctium cum proconsulari imperio missum, qui ter Cos. fuerat.

Vltima necessitatis senatusconsultum.

ANNI. P. R. C. CCXC.

Consules.

P. SERVILIVS. SP. F. P. N. PRISCVS. In mag. mort. est.

L. Aebutius. T. f. T. n. Elua. In magistratu mortuus est.

INIERVNT magistratum Cōsules, vt tunc anni principium, inquit Liuius, Kal. Sextilibus. L. Aebutius, P. Seruilius, quemadmodum eos nominat & Cassiodorus. Aebutio cognomen Eluæ attribuit Diodorus, & Seruilio Structi. Dionysius cum fragmento Capitolino Priscum appellat Seruilium.

Volsci & Aequi impunè Latinum & Romanum populati sunt agrum, dum pestis sæuissima vrbem tam occupatam teneret, vt cum hostibus necessario conniuendum fuerit, Vtrumque Consulem, quartam partem senatus, maiorem collegii tribunorum, quàm plurimos viros nobiles ea tabe perijsse, militares item copias non solum infectas, sed quasi penitus fuisse absumptas, Liuius, & Dionysius consentiunt: & reliquum anni tempus per interregna transactum testantur. Describit eam pestilentiam Orosius quoque, lib. II. cap. XII. licet incorrectè ibidem notetur annus V.C. pro ccxc°. ccLx^m. librariorum culpa procul dubio. *Pestis Romæ sæuissima.*

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // In potestate mortuus est.

// // // f. // n. // In potestate mortuus est.

// // // f. // n. // In potestate mortuus est.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

[C. Licinius. C. f. // nepos.]

[M. Sellius. // f. // nepos.]

[C. Volscius. // f. // nepos.]

[P. Publilius. // f. // n. Philo.]

[C. Iunius. L. f. C. n Brutus. Bubulcus.]

Aediles.

Mortuis peste Consulibus, ac maiore parte tribunorum plebis, circuitio, atque Vrbis custodia ædilium plebis fuit, ad eos summa rerum, & maiestas consularis imperij in eã solitudine venerat. Liuius libro II.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

[M. Metilius. // f. // nepos.]

[M. Pontificius. // f. // nepos.]

Quæstores.

Ap. Claudius Ap. f. M. n. Sabinus. Regillensis.

Sp. Veturius. Sp. f. P. n. Crassus. Cicurinus.

Sic ambo descripti sunt x. viri legum ferendarum in fastis Capitolinis.

ANNI. P. R. C. CCXCI.

Consules.

L. LVCRETIVS. T. F. T. N. TRICIPITINVS.

T. Veturius. T. f. P. n. Geminus. Cicurinus.

IN Diodoro Lucretius malè ὀυεξῖνος, & in Latinis exemplaribus L. Luctatius appellatur. T. Veturio ibidem rectè Cicurini cognomen datur, vt etiam in Liuio & Dionysio Gemini. Nam hæc duo cognomina sæpe eidem Veturio imposita cognoscimus. Onufrius Panuinus Sp. Veturium Crassum vult esse, qui postea inter x. viros fuit, & consularis dicitur à Dionysio & Liuio: cùm tamen ijdem auctores cum Diodoro, Mariano & Cassiodoro hunc Consulem T. Veturium appellent. Ob eorum consensum nihil hic mutare volui.

Cessante iamdudum peste, & ad bellum inferendum satis valida ciuitate, duos consulares exercitus conscripsit populus Rom. vt de his qui anno superiore agrum impunè Romanum depopulârant, pœnas sumeret. Veturius cum exercitu in Volscos & Aequos profectus, eos primo prœlio fudit. Lucretius populationibus arcendis sociorum agro oppositus, non vltrà quàm in Hernicos processit, vt auctor Liuius libro III. A quo nonnihil discrepat Dionysius. Volscos Veturio prouinciam obuenisse, & Aequos Lucretio: illos primo prœlio fusos, hos castris primùm sese continuisse, & postea in Romanum agrum populabundos deflexisse, & in reditu à Lucretio cæsos fuisse scribens in fine libri IX.

Volsci & Aequi cæsi.

Tribuni plebis

Actiones agrariæ legis ab ipsa plebe repulsæ.

Sex. Titius. //. f. //. nepos. Actiones agrariæ legis veteres in forum frustra reuocauit, ab ipsa plebe cohibitus, & feliciora tempora expectare iussus. Auctor Dionysius lib. IX. fine.

Conciones seditiosæ in patricios & consulare imp.

Terentia lex de potestate cōsulari circumscribenda.

Lex differtur.

C. Terentius. //. f. //. n. Arsa. Absentibus Consulibus per aliquot dies patrum superbiam ad plebem criminatus, maximè in consulare imperium, tanquam nimium ac intolerabile ciuitati liberæ, inuehebatur. Eò patricios ferocire; duosque pro vno Rege dominos quotannis imponere, qui soluti atque effrenati ipsi, vim imperij, legumque supplicia verterent in solam plebem. Legem itaque promulgauit, *Vti crearentur. Quinque viri. scribendis. de. imperio. consulari. legibus. Vti. quod. populus in. se. ius. dederit. eo. Consules. vterentur. non. libidinem. ac. licentiam. suam. pro. legibus. haberent.* Dissuasit legem Q. Fabius præfectus Vrbis, & acriter in tribunos inuehendo, vti in aduentum Consulum differretur, effecit. At Consules reditum in comitiorum vsque tempus extraxêre. Liuius lib. III. Dionysius non meminit in huius anni, sed sequentis historia lib. X. principio.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

[M. Decius. M. f. //. n. Mus.] [M. Confidius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Fescennius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [Cn. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis.]

Quæstores

Præda à Volscis & Aequis recepta triduū in campo Martio exponitur.

Prædam à Volscis & Aequis receptam, & à L. Lucretio Consule aduectam, eius iussu in campo Martio per triduum exposuerunt; vti suum quisque cognitum auferre, vel abducere posset. Quod verò superfuerat, sub hasta venum dedêre, pecuniamque in ærarium retulêre. Liuius libro III.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

T. Genucius. T. f. T. n. Augurinus. — M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis

Hic frater L. Maluginensis, auctore Liuio, qui Consul censum egit triennio postea. Genucium verò ex Capitolinis fastis descripsimus.

L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus. ann. CCXCI
cos. de Volsceis & Aequeis. //. //. //.

T. Veturius. T. f. P. n. GEMINUS. Cicurinus. ann. CCXCI
cos. ouans. de VOLSCEIS ET Aequeis. //. //. //.

Volsci ad internecionem cæsi.

Lucretius Consul Volscorum prædonum agmen, latè Prænestinum, Tusculanum, atque Gabinum vastans, præda onustum, in reditu adortus, in cauas valles compulit, circumuenitque. Vbi Volscum propè nomen deletum est: XIII. milia CCCCLXX. cecidisse in acie ac fuga; MCCL. viuos captos, signa XXVII. militaria relata; in quibusdam Annalibus reperiri scribit Liuius. Consules inde castra coniungunt, & Volscì Aequiq. in vnum afflictas vires suas conferunt. Denuoque pugnatum eadem fortuna fuit, fusi hostes, & castra capta sunt. Consules Romam rediêre, Lucretius cum ingenti præda, maiore multo gloria. Ea exposita in Campo Martio per triduum, vt suum quisque cognitum abduceret,

reliqua

reliqua autem vendita est: Debebatur omnium consensu Consuli triumphus, sed obstitit tribunus Terentius de lege sua prius peragi volens. Iactata per aliquot dies tum in senatu res est, tum ad populum; cessit tamen ad vltimum maiestati Consulis tribunus, & destitit. Tum imperatori exercituique honos suus datus, triumphauitque de Volscis Aequisque Lucretius, triumphantem sequutæ suæ legiones. Alteri Consuli datum, vt ouans sine militibus Vrbem iniret. Hæc breuiter ex Liuio. Dionysius autem, licet parumper in descriptione belli discrepet, de triumphis tamen Consulum ferè eadem scribit. » Lucretius, inquit, triumphans Vrbem inuectus est. Veturius ouans rediit ex S. C. pom- » pa pari cætera, nisi quòd pedibus, non curru ingressus est. Extant paucula quædam adhuc in minutis frustulis Capitolinorum triumphorum vestigia, ouationis T. Veturij Gemini Consulis.

Terentius trib. plebis Consulis triumphum impedire conatur. L. Lucretij triumphus. T. Veturij ouatio.

ANNI. P. R. C. CCXCII.

Consules

P. VOLVMNIVS. M. F. M. N. AMINTINVS. GALLVS.	Ser. Sulpicius * Ser. f. P. n. * Camerinus.

P. VOLVMNII cognomen Auentinus perperam in Latinis Diodori exemplaribus habetur. In Græco manuscripto rectius ἀμιντῖνος. Galli cognomen & Græcæ tabulæ huic attribuunt, quæ solæ suffragantur hoc loco Capitolinis fragmentis. Nam Liuius, Dionysius & Cassiodorus cognomina omittunt. Ser. Sulpicium volunt filium esse illius, qui anno CCLIV. fuit Consul. Habet item hos Coss. Val. Maximus lib. I. cap. VI. vbi prodigia huius anni refert; sed P. non C. Volumnius scribendus erit. Similiter in Plinij II. cap. LVI. non benè L. Volumnius appellatur. In vtroque ergo auctore corrigenda est ea prænominis varietas.

Carne pluit, bos locuta, & cælum ardere visum est, variaque alia hoc anno prodigia euenêre. Quæ latiùs, videbis cùm apud jam nominatos auctores, tum apud Liuium & Dionysium libro X. Itaque libri Sibullini per duumviros aditi, pericula à conspiratione alienigenarum Vrbi prædixêre. Grauis iterum in Vrbe seditio exarsit plebeiorum contra patricios, ob legem Terentiam impeditam. Kæso Quinctius L. Cincinnati. f. eò quòd violentiùs obstitisset tribunis legem ferentibus, à plebe damnatus, in exilium abijt. Pater diuenditis bonis multam soluere coactus fuit. Historiam latè Liuius libro III. & Dionysius libro X. Discrepat ab his Auctor de viris illustribus; patris voluntate Kæsonem damnatum scribens, & à Censoribus notatum, & idcirco à patre abdicatum; quem vide cap. XVII.

Varia prodigia. Libri Sibullini per II. viros aditi. Seditio ob impeditam legem Terentiam.

Tribuni plebis

A. Virginius. //. f. //. nepos. Lex Terentia à toto relata tribunorum collegio, duce & auctore A. Virginio. Atque in hunc ferè modum, vt apud Dionysium legimus, promulgata est.

Decemviri. legitimi. à. populo. comitijs. creentur. ætate. prudentia. ac. dignitate. præstantissimi. qui. leges. de. negocijs. tam. priuatis. quàm publicis. ciuitati. præscribant. quibus. iura. sua. magistratibus. definiant. easq. ad. populum. ferant.

Lex Terentia denuo promulgata.

Summo tamen nisu patrum, lex hoc anno impedita est, & duce Kæsone Quinctio, L. Cincinnati filio, feroce iuuene nobilitate, & bellica gloria claro, pulsi foro sæpe tribuni, fusa fugataque plebs. Cui eam ob caussam, ex collegio vnus A. Virginius capitis diem dixit, atque confestim, indicta caussa, ducere in carcerem voluit; sed intercessione collegarum, instante senatu, prohibitus. Vades decem dare reum iussit, Qui nisi indicij die sistatur, populo multam trium milium æris singuli soluant. Itaque primus hic reus Vades publicos dedit; quibus desertis postridie exulatum abijt in Tuscos. Pater eius bonorum maxima parte diuendita, vadimonij deserti multam soluere coactus est; vt aliquandiu trans Tiberim veluti relegatus, quatuor iugerum tusculum colens, in tugurio pauper vixerit. Vide Liuium lib. III. & Dionysium X.

K. Quinctius reus capitis primus vades publicos dedit. Vades publici primum dati. K. Quinctij exilium.

M. Volscius //. f. //. n. Fictor. E collegio tribunorum fuisse vnum ait Dionysius verùm, si Liuio credendum, iam ante aliquot annos tribunus plebis fuerat. Hoc anno testis ab A. Virginio productus ad populum, K. Quinctium falsò homicidij testimonio grauauit, & vti penè reus populi impetu interiret, effecit; quemadmodum diffusè ijdem auctores enarrant.

//. n.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.]
L. Mæcilius. //. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Terentius. //. f. //. n. Arsa. [M. Sellius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Antonius. //. f. //. n. Merenda. M. Sergius. //. f. //. nepos.

Ambo postea inter x. viros legum ferendarum fuêre.

ANNI P. R. C. CCXCIII.

Consules

P. VALERIVS. P. F. VOLVSI. N. POPLICVLA. II. C. Claudius. M. f. //. n. Sabinus Regillensis

IN. MAG. MORTVVS. EST. IN. EIVS. L. F. E.

L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATUS

P. VALERIVS Consul filius primi Poplicolæ fuit, velut hic indicant Capitolina fragmenta. C. Claudius mendosè Regulus, pro Regillēsis, vocatur in Diodoro, & P. Claudius in quibusdam Cassiodori exemplaribus. Liuius C. Claudium Ap. f. & x. viri patruum dicit, sed nos ex professo Capitolinorum fastorum auctores sequimur, & M. f. scribimus, sicut antè etiam testati sumus. Tabulæ Græcæ Poplicolam iterum, & Sabinum huc anno adscribunt.

Capitolium serui, & exules per seditionem occupant. Dum acris in Vrbe flagrat seditio, serui & exules ad quatuor milia quingenti, Ap. Herdonio duce, Capitolium nocte occupant, quod tandem cruento recuperatum est prœlio; in quo P. Valerius Consul dux, & auctor præcipuus, inter primores pugnam ciens occubuit. *P. Valerij cos. mors.* Hinc Diuus Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. Valerium Consulem facilius ædi Iouis prodesse potuisse, quàm illi turbam tot numinum, dicit. Plebem verò scribit Liuius, gratitudinis ergò in mortui domum quadrantes iactasse, vt funere amplio-re efferretur. *Eiusdem funus.* In eius autem locum C. Claudius, collegam L. Quinctium Cincinnatum, patrem Cæsonis, qui in exilium ierat, sibi subrogauit: cumque mense Decembri inijsse magistratum Liuius auctor est. *L. Quinctius Cincinnatus ex agro ad consulatum accitus.* Dionysius accitum à viatore ad consulatum ex agro tradit; quod Liuius, & alij omnes, postea illi accidisse in dictatura volunt. Hic patrum studio reficiebatur in annum sequentem, maximè cùm populus tribunos plebis reficere conaretur. Verùm ipse rem, velut mali exempli, constanter discussit, vt Liuius, Dionysius & Val. Maximus libro IIII. cap. I. referunt.

Trib. plebis

A. Virginius. //. f. nepos. II. M. Volscius. //. f. //. n. Fictor. II.

Ad legem Terentiam perferendam, refectos in annum sequentem tribunos plebis eosdem referunt Liuius & Dionysius. Et ex ijs A. Virginium populo auctorem fuisse, detrectandæ militiæ contra Herdonium, & fugitiuos qui Capitolium occupauerant. M. Volscium ex Dionysij, non Liuij sententia adiungimus.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos. II.] L. Mæcilius. //. f. //. nepos. III.
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. II.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Titius. //. f. //. nepos. [M. Decius. M. f. //. n. Mus.]

Quæsto-

Quæstores

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

M. Horatius. M. f. M. n. Barbatus. — Lar. Herminius. * T. f. * // n. Aquilinus.

Consulatus amborum sequentur, vbi de ijs plura.

ANNI P. R. C. CCXCIV.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. VIBVLANVS. III. — L. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. Cossus.

Lustrum fecerunt x.

L. CORNELII cognomen mendosum in Diodoro est, vbi etiam desideratur numerus apud Fabium; nam hic tertius eiusdem est consulatus Liuio, Dionysio & Cassiodoro testibus. Tabulæ Græcæ Βιβυλάνον τὸ γ. καὶ Μαλογιννησίον proferunt, Q. Fabius haud procul Antio Volscorum castra expugnat, & Aequos inde, qui Tusculanam arcem inuaserant, longa obsidione. & fame pressos, finibus exturbat. Atque postea ingenti certamine bifariam ambo Consules ingressi hostium fines, hinc Volscos, hinc Aequos populantur. Tandem Aequis petentibus pax data est, Liuius & Dionysius. *Volsci & Aequi victi.* *Pax cum Aequis.*

Census priore anno inchoatus erat, vt auctor est libro tertio Liuius: attamen lustrum condi propter Capitolium captum, Consulemque occisum religiosum fuit. Idque lustrum (vt inquit idem) ab origine Vrbis decimum conditum est, quo censa fuerunt ciuium CXXXII. ∞. CCCCXIX. Constat itaque ex Liuio nouem antè lustra fuisse condita, quemadmodum nos etiam ex auctoritate cùm Val. Maximi, tum fragmentorum Capitolinorum in tabula posuimus, licet Liuius ea neglectim antea sæpe præterierit. Hoc extremum à Consulibus lustrum fuisse conditum docet etiam Dionysius in fragmento libri XI. vt suo loco postea dicam. Meminit huius census etiam Eutropius, in quo numerus ciuium planè deprauatus, & procul dubio secundùm supputationem Liuianam restituendus est. Reperiuntur enim codices, in quibus tam in libro III. quàm in eius epitome numeri nihil inter se discrepant, vt de illorum fide dubitandum non sit. *Lustrum Vrbis X.* *Extremum lustrum a coss. conditum.* *Eutropij locus.*

Trib. plebis

A. Virginius // f. // nepos. III. — M. Volscius. // f. // n. Fictor. III.

Tribunos plebis eosdem, reclamantibus Consulibus, tertium refectos fuisse, Liuius, & Dionysius auctores sunt; Eosque, profectis ad bellum Consulibus, de lege Terentia perferenda assiduè contendisse. Obtinuisse tamen P. Lucretium Præfectum Vrbis, vt actiones tribunitiæ in aduentum Consulum differrentur.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

// // // f. // n. //

[C. Numitorius. // f. // nepos. III.] — [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. III]

L. Mæcilius. // f. // nepos. IV.

Aediles

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

[M. Considius. // f. // nepos.] — [C. Fescennius. // f. // nepos.]

Quæstores

A. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. Cossus. — C. Seruilius * C. f. // n. Structus Ahala *

Antij inter manubias repertum aurum ac argentum cum omni pecunia in ærarium retulerunt, vt Dionysius libro x. M. Volscium K. Quinctij accusatorem falsi reum fecerunt, diemque ad populum dixerunt. Sed tribuni plebis comitia de reo habere non passi sunt, *M. Volscius falsi reus.*

ſunt, niſi de lege Terentia priùs eſſent habita. Liuius libro III. Dionyſius Volſcium ex collegio tribunorũ eius temporis facit; ceterùm de eius accuſatione nihil, alios, quàm Liuius ſequutus Annales. A. Cornelium fratrem eſſe puto L. Cornelij Cos. De Seruilio nihil aliud reperio. Videtur tamen filius eſſe potuiſſe C. Seruilij Structi, qui Conſul anno CCLXXV. fuit. Quidam enim codices Liuiani ſic habent: A. Cornelius & C. Seruilius, non A. Cornelius atque Seruilius.

Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus. ann. CCXCIV.
COS. III. de AEQVEIS. & Volſceis. .. .. MAI
L. CornelIVS. Ser. F. L. N. Maluginenſis ANN. CCXCIV
CoſſVS. COS. DE VOLSCEIS. ANTIATIB. IV. ID. MAI.

Conſulum hoc anno, Liuio Dionyſioq; teſtibus, magna domi bellique fuit gloria. Qui triumphantes victore cum exercitu Vrbem iniere: pacem cùm foris peperiſſent, & domi licet non concordem, minùs tamen, quàm aliàs infeſtam ſeditionibus ciuitatem, continuerunt. Certum tamen affirmare non audet Liuius, eò quòd nullam apud vetuſtiores *Antiates deſciuerunt à Romanis, & à L. Cornelio COS. victi ſunt.* eius rei mentionem inueniat: deſciſſe videlicet, eodem anno Antiates, & L. Cornelium Conſulem id bellum geſſiſſe, oppidumque cepiſſe. Aſſerit tamen hoc Dionyſius, & venientibus Conſulibus ſenatum iuiſſe obuiam; & ambobus triumphnm decreuiſſe. Fragmenta etiam triumphorum Capitolina ſuffragantur Dionyſio, & ijs, quibus fidem adhibere Liuius non audet. Nam de Antiatibus Volſcis Cornelium Cos. triumphaſſe declarant. Et cùm vtrumque Conſulem Liuius ipſe triumphaſſe fateatur, Cornelio hoc idem conceſſum fuiſſe, ex vna Volſci agri populatione, non ſatis veriſimile eſt: quum omnis Volſci Aequiciq; belli perfecti gloria penes vnum Fabium fuerit: Quo tempore Vrbi præſidio erat Cornelius, nec ipſe Roma profectus, antequam, pulſo mœnibus hoſte, periculum eſſe deſierat; eodem Liuio referente.

ANNI. P. R. C. CCXCV.

Conſules

C. NAVTIVS. SP. F. SP. N. RVTILVS. II. — L. Minucius .. f. .. n. Augurinus. Ob res in Algido malè geſtas coactus abdicauit.

L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATVS Dict.
L. TARQVITIVS. L. F. FLACCVS. Mag. eq. Rei gerundæ cauſa.

IN LIVIO & Caſſiodoro, contra Dionyſium, Diodorum, Marianum & marmora Capitolina mendoſè L. Nautius legitur; Tu C. Nautius vtrobique ſcribes, & numerum adiunges; ne uideatur alius ab eo, qui antea ſemel Conſul anno CCLXXVIII. fuit. Alteri autem Conſuli prænomen Marcus in Floro, & Auctore de viris illuſtribus Quintus non rectè adiungitur; cùm L. Minucius paſſim ab alijs appelletur. In tabulis Græcis cognomen Atratinus perperam pro Augurinus habetur: cum hoc Minuciorum familiare ſit, illud autem Semproniorum. Prorſus igitur reijciendum quoque Minucij cognomen Carurianus, vel κορετιανὸς in Diodori exemplaribus: velut apud Glareanum & alios, Carbetus Val. Maximus libro V. cap. II. de gratis, vt habent manuſcripta exemplaria, Nautio & Minucio Coss. iuuentutem Rom. ſponte ſacramento militari nomina obtuliſſe ſcribit, vt opem ferret Tuſculanis benemeritis; alios quàm Liuius Annales ſequutus, qui plebem, reclamantibus tribunis, benignè arma cepiſſe dicit, ob nouum à Sabinis iniectum terrorem. Tuſculanis verò latum vltrò auxilium triennio poſtea, Romulio & Veturio Conſulibus, vt idem & Dionyſius tradunt.

Aequi fœdifragi. L. Minucius COS. cum exercitu ab hoſtibus obſeſſus. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad dictaturam accerſitus. C. Nautius Conſul Sabinos ad Eretum fœlici prœlio vicit. Aequi interim, pace rupta, contra fœdus, ex Latino agro & Tuſculano, prædam ingentem populabundi, Cælio Graccho duce, abegerunt. Contra quos miſſus cum exercitu L. Minucius Conſul, ad Algidum, metu pauidus, in caſtris continens militem, ab hoſtibus obſeſſus eſt. Quo nuncio in Vrbem relato, magna paſſim fuit trepidatio. Et cùm parum præſidij eſſe videretur in Conſulibus, dictatorem dici placuit. Omnium itaque conſenſu, L. Quinctius Cincinnatus, ſpes vnica populi Romani, tum temporis, ab aratro ad ſummum imperium accerſitus eſt. Is Dictator factus L. Tarquitium Flaccum magiſtrum equitum ſibi dixit. Aduertat lector imperitia librariorum, tanquam malè correctum, hoc nomen in vulgare Tarquinij

fuiſſe

fuisse mutatum in Liuio, Dionysio, & alijs auctoribus. Sed non animaduertêre, qui illud correxerunt, Tarquinij nomen simul cum Regibus Vrbe eiectum fuisse, & L. Tarquinium Collatinum ob illud in primis in exilium ire coactum: postque illud tempus hoc adeò apud Romanos malè acceptum fuisse, vt neminem eo insignire vellent, nisi quem summa cuperent grauatum inuidia, regnique affectati crimine notatum, in vitæ discrimen adducere. Quemadmodum libertatis assertores postea, decemviros, decem Tarquinios appellârunt in senatu. Quapropter Capitolinis fragmentis maior est danda fides, quæ L. Tarquitium, L. f. Flaccum nominant magistrum equitum. Ipsum verò Liuius & Dionysius solummodo belli peritia fuisse insignem testantur, pedibusque stipendia fecisse propter paupertatem, patriciæ licet gentis esset. Quod adijcere de Tarquinia gente regia, ociosum fuisset. Quæ iam à primo illo Tarquinio Damarati filio inter patricios fuerat, antequam tota in exilium ageretur. Hunc sanè Tarquitium non admodum claræ stirpis fuisse indicant, & Capitolina fragmenta, quæ patris solummodo prænomen adscribunt, cùm aui nomen ciere non possent, vt Liuij verbis dicam.

Tarquinij nomen Romanis inuisum.

L. Cincinnatus Dictator, conscripta statim omni militari iuuentute, Consuli Minucio in auxilium summa celeritate pertexit: hostes, Romana castra obsidentes, vna eademque nocte circumuallatos obsedit, & ad deditionem postera luce coëgit; captisque ducibus, omnem Aequorum exercitum sub iugum misit. Prædam suis tantùm militibus distribuit. Minucium Consulem, quòd adeò ignauiter se obsideri passus esset, abdicare, & legati dumtaxat potestate exercitui præesse iussit; licet ab eodem, & exercitu liberato, corona obsidionali donatus aurea libræ pondo, & patronus salutatus esset. Auctores sunt Liuius libro III. Dionysius x. Eutropius, Florus, Auctor de viris illustribus, Val. Max. de disciplina militari scribens libro II. cap. VII. & alij diuersi. Præclara enim est historia, quam rursum libro xi. simul cum Consulibus pulchrè adducit Dionysius in oratione L. Valerij Poplicolæ.

Dictator exercitum obsidione liberat, sub iugum missis hostibus.

Minucius Consul abdicare coactus est.

Corona obsidionalis aurea.

Trib. plebis.

A. Virginius. //. f. //. nepos. IIII. M. Volscius. //. f. //. nepos. IIII

Tribuni plebis ijdem, Innitis Consulibus, ob legem Terentiam perferendam refecti quartùm, Liuio & Dionysio auctoribus. Et vt legi Terentiæ Consules; ita iudicio de M. Volscio reo, tribuni obstiterunt. Delectum contra Aequos more suo impedierunt, & forsan ad vltimum impediissent: sed nouus subitò terror additus à Sabinis, Infesta populatione ad mœnia Vrbis vsque excurrentibus, plebem inuitis tribunis nomina dare coëgit. Atque ita duo magni exercitus conscripti, vt refert idem Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos. IIII.] L. Mæcilius. //. f. //. nepos. V.
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. IIII.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Volscius. //. f. //. nepos.] [P. Publilius. //. f. //. n. Philo.]

Quæstores

M. Valerius. M'. f. Volusi. n. Maximus T. Quinctius. //. f. //. n. Barb. Capitolinus

Hic ter Consul fuerat, vt inquit Liuius. Et ideo maior in his quæstoribus auctoritas erat, ad iudicium de Volscio persequendum. Sed obstantibus pertinaciter tribunis, cùm Virginius maximè de lege ageret, duûm mensium spacium Consulibus datum est ad inspiciendam legem Terentiam: vt eùm edocuissent populum, quid fraudis occultæ ferretur, sinerent deinde suffragium inire. Hoc interuallum datum, rei Volscij damnationem simul prolongauit, & res tranquillas in Vrbe fecit. Confectis demum bellis Dictator Cincinnatus confestim se magistratu abdicasset, ni comitia M. Volscij falsi testis tenuissent; ea ne impedirent diutiùs tribuni, Dictatoris obstitit metus. Volscius damnatus Lanuuium exulatum abijt. Kæso reuocatus, & in integrum restitutus est, vt auctor est Cicero in oratione pro domo sua. Vide Liuium libro III. Sed nihil de Volscij iudicio Dionysius. T. Quinctij tamen quæstoris meminit, cum scribens intellecta castrorum

Volscius exulare cogitur. K. Quintius reuocatur.

strorum obsidione, à Q. Fabio Præfecto Vrbis, cum selecto copiarum vrbanarum ro- bore præmissum auxilio obsessis, iunctumque Dictatoris exercitui, mox subsequentis fuisse.

L. QUINCTIUS. L. F. L. N. CINCINNATUS. ANN. CCXCV
DICT. DE. AEQVEIS. IDIBVS. SEPTEMBR.

Clarissimus dictatoris Cincinnati triumphus.

Dictatori Cincinnato, subiugatis feliciter hostibus, Romæ adiudicatus à senatu, absenti adhuc, cum quo veniebat agmine, triumphus. Ducti ante currum dux hostium Cloelius Gracchus, alijque principes Aequorum, militaria signa prælata, sequebatur exercitus præda onustus. Epulas instructas fuisse, scribit Liuius, ante omnium domos; milites que epulantes carmen triumphale cantando, & solemnes iocos iactando, commessantium modò currum sequutos fuisse. Sed eius non meminit Dionysius, Quinctium obiter dicens reuersum clariore triumpho, quàm vllus ducum ad eum diem; & catenatum præ se egisse hostium ducem cum alijs captiuis illustribus. Orosius item L. Quinctij expeditionem & triumphum breuiter, & doctè depingit libro II cap XII. Ab aratro (inquit) accersitus ad " imperij fasces, sumpto honore, instructoque exercitu mox victor effectus, iugum boum " equis imposuit, victoriamque, quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se egit primus. " Post triumphum verò Quinctius sexto decimo die dictaturam, quam in sex nihilominus menses acceperat, vltrò deposuit; ac in prædium suum denuò se recepit, ad aratrum rediens triumphalis agricola: Repudiatis à populo Rom. oblatis sibi agris, & ex præda mancipijs; non minùs animi moderatione, & frugalitate, quàm triumpho, & insignibus rebus gestis clarus. Vide Liuium, Dionysium, Florū, Eutropium, Auctorem de viris illustribus & alios.

Cincinnatus abdicata decimosexto die dictatura ad aratrum triumphalis agricola redijt.

ANNI. P. R. C. CCXCVI.

Consules.

C. HORATIVS. M. F. M. N. PVLVILLVS. — Q. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

IN Liuio & Cassiodoro perperam M. Horatius appellatur; Dionysius & Marianus rectè Caium vocant: quibus suffragantur Capitolina marmora. Error tamen is est in Mariano, quòd ob numerum, alicuius librarij inscitia, fortassis adiectum videatur idem cum C. Horatio qui ante viginti annos Consul cum T. Menenio fuit: Mendosior est Diodorus Siculus, nam in fine XI. libri pro huius anni Consulibus λεύκιος πόπλιος ποστεύμιος καὶ Μάρκος οὐέργινος habentur.

Sabini & Aequi populātur.

Sabini atque Aequi Romanum agrum latè vastârunt, seditionem domi agitantibus tribunis plebis, quæ tandem composita est, permittente senatu, vt plebeius ille magistratus augeretur. Inde delectu habito prouincias sortiti sunt Consules; Sabinos Minucius, Aequos Horatius, & hostium agros vicissim populatus est Romanus: Corbionem diruit, propter proditum Aequis præsidium. Aequi autem occurrere ausi in prœlio succubuêre. Liuius libro III. & latiùs Dionysius libro x.

Corbio diruta. Aequi victi.

Tribuni plebis

A. Virginius. //. f. //. nepos. v. — M. Volscius. //. f. //. n. v. *Ex Dionysij sententia.*

Abitus Terentiæ legis reuocata.

Anni superioris extremo, cùm L. Cincinnatus dictator post M. Volscij (vt vult Liuius) damnationem abdicasset, sublato dictatoriæ potestatis metu, tribuni plebis actionem legis Terentiæ reuocârunt. Sed quia duo exercitus aberant, ne quid ferretur ad populum, patres obtinuerunt: plebes vicit, vt quinto eosdem tribunos crearet. Qui hoc anno in summo terrore belli Sabini Aequicique, delectus impediendo extorserunt à patribus; vt quoniam ipsi in lege quinquennium elusi essent, parumque in paucis numero tribunis plebei præsidium foret, decem deinde tribuni crearentur. Expressit hoc necessitas patribus, factumque in hanc sententiam S.C. licere plebem tribunos sibi quotannis creare decem, modò ne quis reficeretur, qui proximo anno eundem magistratum gessisset. Id S.C. promulgauit Virginius, factumque plebiscitum, vt decem extemplò tribuni plebis in annum sequentem crearentur. Sic Dionysius libro x. Liuius id modò Patres excepisse dicit, ne postea eosdem tribunos iuberent.

Virginia lex de decem tribunis creandis.

[C. Numitorius. .. f. .. nepos. V] [L. Sicinius. .. f. .. n.
L. Mæcilius. .. f. .. nepos. VI. Bellutus. V.]

Aediles

Sex. Titius. .. f. .. nepos. II. [C. Iunius. L. f. C. n.
Brutus. Bubulcus.]

Quæstores.

M. Fabius. Q. f. M. n. M. Geganius. M. f. .. n.
Vibulanus. Macerinus.

Horum alij magistratus postea sequentur. M. Fabius ex clade Cremerensi superstitis Q. Fabij filius fuit, M. Geganius patrem consularem T. Geganium habuisse videtur.

ANNI P. R. C. CCXCVII.

Consules

M. VALERIVS. M'. F. Sp. Virginius. A. f. A. n.
VOLVSI. N. MAXVMVS. Tricostus. Cælimontanus.

LIVIVS, Dionysius, Censorinus, Cassiodorus, & Marianus Scotus cognomina non addunt his Consulibus; quæ tamen habentur in Græcis & Cuspiniani tabulis. Item in Diodoro, qui Valerio Lactucæ cognomen tribuit; quod approbare videtur etiam Plinius, Lactucinos in Valeria familia appellari quosdam non obscure dicens, libro XIX. cap. IIII. Quare videndum an corrigi ne debeat hoc cognomen in Diodori exemplaribus, & (Lactucinus) scribi. *Valerij Maximi Lactucini dicti à Lactuca, carum ciduo.*

Annona Romæ laboratum est, ob aquarum intemperiem; alioquin domi forisque ocium fuit, vt Liuius libro III.

Ludi sæculares primùm

II. viris. S. F.

M. Geganio T. F. T. n. Macerino. C. Nautio. Sp. f. Sp. n. Rutilo.

Anno P. R. C. CCXCVII.

Ex S. C. facti sunt.

Ludos sæculares primos his Consulibus Romæ celebratos fuisse volūt XV. virum commentarij, & D. Augusti edictum: modò quid certi ex Censorini libello de die natali colligere est, cap. XVII. Ille enim locus, vbi sæcularium tempora recenset, non solùm corruptus est, sed etiam mutilus; vt lectorem, doctum licet, facile decipiat, cui hoc argumentum diligentiùs peruestigare operæpretium non est. Adfert autem de primis his ludis duas opiniones: Vnam Valerij Antiatis, & aliorum, qui paulo pòst exactos Reges, à P. Valerio Poplicola factos fuisse, anno post Romam conditam CCL. contendunt; alteram verò eorum, qui commentarios duumvirum sequuntur, & anno Vrbis CCXCVII. hisce Consulibus celebratos fuisse adserunt. Quod non animaduertens Cuspinianus, Censorinum putat dicere, primos ludos à Poplicola, secundos verò his Consulibus anno CCXCVII. esse *De ludorū sæcularium temporé duplex opinio.*
» factos. At verba Censorini ita supplenda & legenda videntur: Primos enim ludos sæcu- *Censorini locus.*
» lares, exactis Regibus, post Romam conditam anno CCL. à Valerio Poplicola institutos
» esse volunt nonnulli; at II. virorum verò commentarij anno CCXCVII. M. Valerio, Sp.
» Virginio Consulibus. Censorinum enim ita intelligendum esse video, si quid certi ex eo

auctore velis elicere; non quòd temerè in alieno opere mutandum quid putem, sed vt Censorini verba planè obscura, mutila, & incorrecta studiosis apertiùs exponantur. Quod ipsum faciam in secundis, & alijs etiam ludis, quorum Censorinus meminit. Verùm illud obseruandum, in annis Vrbis conditæ, Varronis supputationem sequi Censorinum, non secus ac Plinius & Cicero faciunt; & inde fieri, quòd anno vno prægrediatur tabulas Capitolinas. Hos autem sæculares ludos intelligere puto Eusebium in Chronico, quum dicit, Olympiadis xxci. anno quarto Romæ clarior agon centenarius est actus. » Marianus Scotus, qui Chronologiam suam ex Eusebio concinnasse videtur, explicatiùs » idem: Romæ scribens tum ludos sæculares primùm actos fuisse. Ambo tamen biennio tardiùs, quàm Capitolini fasti, assignant seculares: videlicet anno ccxcix. sed numeros, quemadmodum in Censorino, corruptos existimo. Nobis autem visum fuit, in adscribendis tabulæ nostræ sæcularibus, ex professo Capitolinorum fastorum auctores sequi. Hi enim non ex Liuij, vel Valerij Antiatis: non ex Cn. Gellij, vel L. Pisonis sententia sæculares distribuisse videntur; sed omnino ex ordinatione D. Augusti, & ex commentarijs xv. virûm sacris faciundis, qui his item ludis præesse solent. Sibullinorum etenim librorum ex auctoritate celebrabantur, quorum hi custodes erant. Ex quibus libris descriptum extat oraculum apud Phlegontem Trallianum de mirabilibus & longæuis, & apud Zosimum Comitem historiarum libro II. quod heroico carmine ludorum istorum tempus, sacrificia, ritus, ac cæremonias singulatim explicat. De quorum quidem origine & antiquitate cùm ipse Zosimus, Varro, Valerius Maximus, & ex his alijsque diuersis auctoribus omnia diligenter Onufrius Panuinus in commentariolum redegerit, quæ cognitione digna reperire potuit: ne hic longior sim, ac actum agere videar, ad eum, te lector studiose, remitto.

Ludorum sæcularium origo.

Tribuni. plebis. primùm. x. facti.

Anno xxxvi. à primis tribunis plebis, inquit Liuius, comitijs habitis in hunc annum sequentem creati sunt decem: bini ex singulis classibus. Et ita cautum est, vt postea crearentur.

L. Icilius. C. f. // n. Ruga. Qui princeps eius collegij fuit, vir industrius, & eloquens. Primus auctor suis fuit conuocandi senatum; quod antea nunquam factum erat. In concionibus tantùm regnabant tribuni: senatum vocare, aut sententiam dicere, vel rogare eis non licuit, sed Consulum is honos fuit, vt auctor Dionysius. Legem de Auentino monte plebi ad [illegible] ædificia diuidundo promulgauit hanc:

Trib. plebis senatum conuocare incipiunt.

Icilia lex.

» *Priuati. homines. bono. iure. parta. possidento.*
» *Per. vim. aut. fraudem. ædificijs. ex. publico. occupata. restituunto.*
» *Ex. arbitrorum. sententia. precium. ædificationum. reddunto.*
» *Quæ. publica. sunt. ea. sine. precio. plebi. diuidunto.*

Dionysius libro x. legem comitijs centuriatis ex pontificum, & augurum auctoritate perlatam dicit, & extare in Auentino incisam columnæ æreæ; Liuius quoque legem de Auentino publicando latam hoc anno scribit, quam postea Iciliam appellat.

L. Allienius. // f. // nepos. Refert postmodum Dionysius proximo ante ædilitatem anno L. Allienium tribunum plebis fuisse. Ex quo item colligimus hoc anno cum L. Icilio creatum, & sequenti cum alijs collegis refectum fuisse.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

K. Duilius. //. f. //. nepos.   Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Visolus.

Quos plebeios x. viros Ap. Claudium sibi postea collegas adsciuisse, ad conciliandam sibi plebem, refert Dionysius libro x. Quare verisimile est honoratos, atque de plebe benemeritos ipsum desumpsisse.

M. Oppius. //. f. //. nepos.   Sex. Manilius. //. f. //. nepos.

Ex viginti tribunis militum hi duo creati sunt, postea principes secessione plebis contra decemviros, qui summæ rerum præessent, vt refert Liuius libro III. Itaque auctoritatem sibi parasse videntur plebeis magistratibus antè desertis.

C. Fulci-

C. Fulcinius. //. f. //. nepos. Sp. Antius. //. f. //. nepos.

L. Roſcius. //. f. //. nepos. Qui poſtea occiſi inter quatuor legatos à Larte Tolumnio Rege, bello Fidenati: ipſi,vt apparet, honoribus plebeis functi, quod etiam conſularem collegam habuerunt C.Iulium.

[P. Licinius. P. f. //. nepos.]

Aediles.

[M. Claudius. //. f. n. Cicero.] M'. Marcius. //. f. //. n.
Rutilus

Primus poſt famem Marcius ædilis plebis, populo frumentum in modios aſſibus dedit, vt auctor Plinius libro XVIII, cap. III. Quod hoc ferè tempore factum videtur, quo grauiter laboratum annona eſt, vt hiſce Conſulibus contigit. vt Liuius lib. III.

Quæſtores.

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. Agrip. Furius * Sp. f. * //. n.
Fuſus.

C. Iulius hic ter poſtea Cos. frater patruelis C. Iulij X. viri videtur fuiſſe, qui C. F. L. N. in Capitolinis notatur. Furium verò Sp. Furij Fuſi bis Conſulis filium opinari poſſumus, donec quid certius inueniatur. Hic Cos. item fuit.

ANNI P. R. C. CCXCVIII.

Conſules.

T. ROMILIVS. T. F. C. Veturius. //. f. //. n.
T. N. ROCVS. VATICanus. Cicurinus.

EX Dionyſij & Diodori Græcis exemplaribus conſtat, ex his alterum Romilium vocari, quibus etiam adſtipulantur Capitolina fragmenta, etiamſi in Liuij, & Caſſiodori codicibus Romulius legatur, quemadmodum & in Plinio libro VII. cap. XXVIII. Liuius, Dionyſius & Caſſiodorus cognomina Conſulum prætereunt. Diodorus libro XII. T. Romilium Vaticanum, C. Veturium Cicurinum nominat.

Anno ferè integro tumultuatum in Vrbe, ob legem agrariam; non tamen ceſſatum à bello, in gratiam Tuſculanorum; ob recens eorum meritum auxilij dari contra Herdonium, & exules Capitolium occupantes. Vltrò namque nomina dabant patricij, plebiſque maxima pars, & miſſi ambo Conſules contra Aequos, qui Tuſculanum latè depopulabantur; ſed aduentu Romani exercitus cùm diſcederent, ad Algidum tandem, maximo prœlio, à Romanis ſunt victi, caſtris, L. Sicinio Dentato duce, captis. Latiſſimè Dionyſius libro X. Liuius tertio. Meminit etiam Val. Max. libro V. cap. II. Verùm Tuſculanis ſubſidia miſſa biennio antè dicit, alios ſequutus Annales. *Aequorum bellum in gratiam Tuſculanorum.* *Aequi victi.*

Trib. plebis

L. Icilius * C. f. * //. n. L. Allienus. //. f. //. nepos. II.
Ruga. II.

Sequens annus (ait Dionyſius) Conſules habuit T. Romilium, & C. Veturium; tribunos L. Icilium cum collegis refectum. Dionyſio adſtipulatur Liuius, ſed neuter cauſam reddit, cur hæc contra S. C. & legem Virginiam paulo antè latam, quæ tribunos plebis ... are vetabat, auctore Dionyſio. Liuius illud à patribus tunc exceptum ſcribit, ne poſtea eoſdem tribunos viderent: quaſi diceret, ne Virginius cum ſuis reficeretur. Quapropter apparet, quod de alijs poſtea reficiendis nihil cautum fuerit.

Nam plurimos, & sæpiùs refectos deinceps fuisse constabit ex sequentibus, Et nos in supplendis tribunis idem imitamur, Plebeios enim æquè, ac patricios ante annales leges ad magistratus eosdem sæpiùs rediisse, ex historia ipsa constar. Hi tribuni varijs ciuitarem motibus agitârunt, leges agrariam & de æquando iure magistratuum promulgantes. Agrariam suasit L. Sicinius Dentatus, facinora, ac præmia sua militaria recensens. Sed patriciorum opera, per magnas contentiones impedita fuit. Ex his vt insignlores multati à plebe Cloelij, Postumij & Sempronij, quòd tribunos inuitos coegissent contra legem sacratam. Multam à populo redemptam, patriciorum omnis ordo damnatis restituit. Latè Dionysius libro x. Attingit tantùm Liuius lib. III.

Multi ex patricijs à plebe multati.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Poetelius. //. f. //. n. Libo. II.	K. Duilius. //. f. //. nepos. II.
[P. Licinius. //. f. //. nepos. II.]	L. Roscius. //. f. //. nepos. II.
Sp. Antius. //. f. //. nepos. II.	C. Fuleinius. //. f. //. nepos. II.
M. Oppius. //. f. //. nepos. II.	Sex. Manilius. //. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Silius. M. f. //. nepos.]	[C. Pompilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

Prædæ vēditæ, in ærariumq́; relatæ.

Prædam ac manubias ab Aequis captas, propter ærarij inopiam, Consulum iussu, hastæ subiecerunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Quod inuidiæ tamen ad exercitum fuit, eaque criminandi ad plebem Consules materiam tribunis præbuit. Liuius lib. III.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Genucius. L. f. L. n. Augurinus	A. Sempronius. A. f. //. n. Atratinus.

M. Genucius frater T. Augurini fuit Consulis ac x. viri postea teste Dionysio: & Sempronius qui ex primis tribunis militum consulari potestate fuit, patrem habuit A. Sempronium bis antea Consulem.

ANNI P. R. C. CCXCIX.

Consules

Sp. TARPEIVS. M. F. M. N. MONTAN. CAPITOLINUS.	A. Aeternius. //. f. //. n. Fontinalis.

APVD Diodorum libro XII. mendosè leguntur Consules, σπόριος ταρπήιος, καὶ ἄυλος ἀστέριος φοντῖνος. De Sp. Tarpeio nihil dubij est apud auctores, Liuium, Dionysium, Plinium, Gellium libro II. cap. XI. Solinum, Marianum & Cassiodorum. Huic tabulæ Græcæ Capitolini cognomēn attribuunt fragmenta Romana Montani & Capitolini. At alterius Consulis nomen corruptissimè variatur apud auctores iam dictos. Liuius A. Aeternium vocat, quemadmodum etiam Plinius libro VII. cap. XXVIII.. Dionysius verò A. Ternium, vel Termenium, & Solinus cap. VI. A. Thermum nominauêre. Quo Minuciorum cognomine reperitur etiam in nonnullis Plinij exemplaribus loco suprà scripto. Mariano & Cassiodoro Aternius est, vt & Gellio libri XI. principio, vbi legem ab ipso sancitam Aterniam appellat, aliquot tamen exemplaria Aterinam, vel Paterinam exprimunt mendosè. Sigonio quidem magis placuit Aterius, vt nomen magis notum, quàm sunt reliqua. Mihi tamen magis sceutum videtur Liuij, Plinij, Cassiodori exemplaria sequi correctiora, in quibus Aeternius appellatur, donec alicubi quid certius deprehendatur.

Fontina-

Fontinalis cognomen non minùs aptè conuenit Aeternio; quàm Montanus & Capitolinus, Tarpeio.

Consules legem de multis, vel æquando iure magistratuũ tulêre. *V T I. liceat. magistratibus. omnibus. sua. potestatu. læsa. reos. & . conuictos. multare*: quod priùs lege Valeria solis Consulibus permissum erat. Sed multæ grauissimæ modus præfinitus, duarum quippe ouium, ac triginta boum * in singulos. Cautumque vt bos centussi; ouis decussi æstimaretur. Legem Tarpeiam in voce Peculatus appellat Sex. Pompeius, à nomine alterius Consulis; sicut ab alterius nomine Aeterniam Gellius, libro vndecimo velut antè dixi. Idem exprimit boum ouiumque precium Plutarchus in Poplicola, & M. Varro quæstionum epistolicarum libro primo, maximam multam appellatam ab antiquis referẽs trium milium, & viginti assium: quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, & duabus ouibus quenquam multare. Latam hoc anno diuque seruatam legem testatur Dionysius. Ceterùm in multæ institutæ modò (nisi error, vt existimo, postmodum eius historiæ sit inductus à sciolis) prorsus contradicit Varroni, Festo ac Gellio: duorum quippe boum fuisse tradit, & triginta ouium. Cur autem Varroni, Gellio & Festo potiùs accedam, rationes faciunt, quas idem Gellius ex Timæo de rebus Italicis, & Varrone de rebus humanis adducit. Nimirum, quòd in Italia tunc boum copia, ouium penuria fuerit.

Tarpeia Aeternia lex de multis. *Multa grauissima.* *In Gellio * in singulos dies, an rectè, videant lectores.* *Dionysij locus.*

Ab externis bellis quietus annus fuit; domi de legibus certatum cum tribunis. Qui leniùs agere cum patribus cœperunt, postulârunque, vt communiter legum latores & ex plebe, & ex patribus, qui vtrisque vtilia ferrent, quæque æquandæ libertatis essent, sinerent creari. Rem non aspernabantur patres. Itaque ex S. C. legati Athenas, in Græciam missi sunt, qui Solonis ac Draconis leges inclytas populo Rom. describerent. Fuerunt autem, Sp. Postumius, Ser. Sulpicius, A. Manlius, consulares omnes. Vide Liuium lib. III. Dionysium lib. x. fine. Meminit & Cassiodorus.

Legati Athenas ad leges describendas missi.

Trib. plebis.

L. Sicinius. //. f. //. n. Dentatus. Vir corporis, & animi fortitudine clarissimus, de cuius virtute bellica, victorijs, & donis militaribus multa Varro de lingua, Dionysius libro x. qui Siccium appellat: sed an rectè, dubito. Frequens enim est in Romanis describendis nominibus Græcorum amanuensium lapsus. Plinius & Solinus locis proximè citatis. Gellius libro II. cap. XI. & Val. Max. libro III. cap. II. Is T. Romilium consulatu abeuntem violatæ tribuniciæ potestatis accusatum, & malè acti imperij militaris conuictum, populi suffragijs damnauit, multæ. milium æris irrogata, Dionysius & Plinius lib. VII. cap. XXVIII. meminit, & Dionysio de Romilij damnatione astipulatur. Locus tamen truncus & mutilus est, vt ipsa satis indicat historia. Quem videas lector, an corrigi vel suppleri rectè possit. Plinij verba sunt hæc. » Præterea (quod optimum in operibus eius reor) vno ex ducibus T. Romilio ex consulatu ad populum conuicto malè acti imperij rei militaris *. Reliqua, quæ sententiam explerent, desiderantur. » Quæ ex Dionysij Halicarnassæi libro x. sic restitui fortasse possent. * capite litem trib. plebis non æstimauit. Cuius seruati ciuis non diu post in sententiam S. C. factum est de petendis ex Græcia duodecim tabularum legibus, quo patribus plebs est reconciliata. Simile quid ibidem in Plinio desiderari nil dubitandum est, ideoque locus, vt hiulcus & mutilus, asterisco signandus erit.

T. Romilius violatæ trib. potestatis reus. *C. Plinij locus.*

C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. Liuius nihil dicit de tribunatu L. Sicinij Dentati, alios procul dubio quàm Dionysius sequutus Annales. T. Romilium verò Consulem à C. Claudio Cicerone tribuno plebis decem milibus æris multatum refert non à L. Dentato.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.	Qui postea xvir plebeius.
Sex. Titius. //. f. //. nepos. II.	M'. Marcius. //. f. //. n. * Rutilus *
[L. Albinius. L. f. //. nepos.]	[M. Claudius. //. f. //. n. Cicero.]
[M. Titinius. M. f. //. nepos.]	[M. Tarquitius. M. f. //. n. Laurentinus]
L. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus.	Tusculanorum dux, & princeps anno CCXCV.

 ciuitate

ciuitate donatus fuerat, ob merita ac fidem erga Romanos, teste Liuio, à quo Mamilliorum familia consularis defluxisse videtur. Sed perperam in Liuio Manilius legitur.

Aediles.

L. Allienius. // f. // nepos. Proximo anno, vt ait Dionysius, tribunus plebis fuerat Allienius: qui ædilis nunc, C. Veturium consulatu abeuntem violatæ tribunitiæ potestatis reum egit, & XV. millibus æris, populi iudicio damnatum, multauit. Liuius & Dionysius.

C Veturius læsa tribunitia potestatis reus.

// // // f. // n. //

A. Virginius. // f. // nepos.

Quæstores.

Legatis consularibus in Græciam profecturis triremes ex ærario adornârunt pro maiestate imperij Romani. Dionysius.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola.	C. Curtius. // f. // n. Philo.
Potitus.	

Valerius Cos. postea rempublicam à decemvirorum tyrannide liberauit, primi Poplicolæ nepos, vt dicemus. C. Curtij consulatus item sequetur.

ANNI. P. R. C. CCC.

Consules.

SEX. QVINCTILIVS. SEX. F. P. Nepos.	P. Horatius * P. f. P. n.
In magistratu mortuus est.	Tergeminus.

Liuius & Cassiodorus collegam Quinctilij P. Curiatium nominant: sed Dionysius & Marianus Scotus Horatium. Quos idcirco sequuti sumus, quòd ex Curiatiorum familia raros, imò nullos habeamus eius temporis Consules. In tabulis autem Græcis solus Sex. Quinctilius malè pro duobus Consulibus scruit, hoc modo: φίσω κὴ ηωντιλλου. Sic etiam apud Diodorum, vbi & Horatij cognomen Tergeminus perperam illi adijcitur. Habetur enim: ῥωμαῖοι μὲν κατέςησαν ὑπάτους σέξτον κοίντον τεργίμινον

Fames & pestis Romæ grassantur.

Fame atque pestilentia fœda magis, quàm prius vnquam, Vrbs hoc anno exhausta est: & inter alios magni nominis mortuus est Consul Quinctilius. Collegam illi surrogatum fuisse, non dicit Liuius, neque indicat Capitolinum fragmentum; licet aliter Dionysius, qui Sp. Furium Fusum refecit illi suffectum, & in magistratu etiam peste absumptum fuisse. Cladis item illius meminêre præter Liuium & Dionysium, D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. Orosius libro II. capite XII.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
In potestate mortuus est.	In potestate mort. est.
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
In potestate mort. est.	In potest. mort. est.

Auctor est Dionysius, quatuor tribunos plebis peste tunc mortuos esse, cui adstipulatur & Liuius libro III. in correctioribus exemplaribus.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
[L. Apronius. // f. // nepos.]	[C. Mænius. C. f. // nepos.]
[C. Memmius. // f. // nepos.]	[P. Furius. // f. // nepos.]
[C. Mælius. C. f. // nepos.]	[Q. Romuleius. // f. // nepos.]
	[M. Silius.

[M. Silius. M. f. //. nepos.]	[M. Terentius. //. f. //. n. Arsa.]
[L.Volumnius.//.f.//.n.Flamma.]	N. Otatilius. //. f. //. nepos

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Icilius. * C. f. *.//. n. Ruga.	Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo Visolus.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Atilius. //. f. //. n. Longus.	L. Papirius. //. f. //. n. Mugillanus

Atilius vnus ex primis tribunis militum consulari potestate sequetur, quem solum patricium cognomine Longum in ista gente reperio. Mugillanum verò, quem principem familiæ suæ Cicero ad Pætum scribens nominat, familiarium epist. lib. IX. bis Consulem & censorem ex primis vnum habebimus.

A. ANNI. P. R. C. CCCI.

Consules.

P. SESTIVS. Q. F. VIBI. N. CAPITOlinus.	T. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.

IN LIVII vetustioribus quibusdam exemplaribus (vt rectè animaduertit Cuspinianus) hi Consules omnino desiderantur. Legitur enim, vbi ait de peste superioris anni, ,,Multiplici clade fœdatus annus, ab hoste ocium fuit, domi motus orti. Quo loco hæc ita ,,(vt correctiores docuête libri) sunt restituēda. Ab hoste ocium fuit. Inde Consules T. Me- ,,nenius, P. Sestius Capitolinus, neque eo anno quicquam belli externi fuit, domi motus orti. Nomina tamen Consulum passim quisque ex ingenio suo corrupit. Apud Liuium enim & Cassiodorum prior Consulum P. Sextius, alicubi Sextilius appellatur: quem Dionysius & Diodorus rectè πόπλιον σήστιον dixêre. His etiam accedunt Capitolini fasti. Cognomen Vaticani perperam ex tabulis suis adiunxit Cuspinianus. Capitolinum appellari, testantur fragmenta, vt vides, antiqua, & tabulæ Græcæ: quæ Capitolinum, & Lanatum Consules produnt. Item cum Diodoro & Liuio Sex. Pompeius in vocabulo peculatus: vbi de multa grauissima & lege Tarpeia agit, sic dicens: Ea lege sanxerunt T. Menenius ,,Lanatus, & Sestius Capitolinus. Verùm is locus mendosissimus est; licet alij legant, eam ,,legem sanxerunt. Quod falsum esse, & legem biennio antè latam, ex superioribus constat. Menenij Consulis prænomen variârunt admodum librarij. Liuio Caius est, Dionysio Lucius, Diodoro autem & Sex. Pompeio Titus: quod placet, vt sit eius filius qui Consul fuit anno CCLXXVI.

Liuius Men-cus. *Sex. Pompei Festi locus.*

Supplicationes & ludi, peste iam cessante, sunt facti, & annonæ penuria, comportato vndique frumento, leuata est. Legati item cum legibus Atticis ex Græcia Romam reuersi sunt. Vide Liuium lib. III. Dionysium lib. X. *Supplicationes & ludi.*

Trib. plebis

Consules ac senatum sollicitabant, vti ex S.C. legislatores crearentur, legumque scribendarum initium fieret. Liuius & Dionysius.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Sex. Titius. //. f. //. nepos. III.	M. Oppius. //. f. //. nepos. III.
C. Fulcinius. //. f. //. nepos. III.	[M.Iuuentius.//. f. //. nepos.]
[L. Fulcinius. //. f. //. nepos.]	[C.Pompilius.//. f. //. nepos.]
[P.Tarquitius.P.f.//.n.Laurentinus.]	[C. Sextius. //. f. //. nepos.]
[T.Genucius.T.f.//.n.Auentinensis.]	[C. Rabuleius.C.f.//. nepos.]

Aediles

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
K. Duilius. //. f. //. nepos.	Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Sempronius. A. f. //. n. Atratinus.	M'. Rabuleius. //. f. //. nepos.

Semponij pater bis Cos. fuerat, hic ipse Cos. & censor sequetur, & M'. Rabuleius x.vir, quem Dionysius patricium fuisse testatur.

ANNI. P. R. C. CCCII.

Consules

AP. CLAVDIVS. AP. F. M. N. CRASSINVS. T. Genucius. L. F. L. n. Augurinus.

ABDICARVNT. VT. Designarentur ex patrum ordine.

DECEMVIRI. CONSVLARI. potestate. legum. ferendarum caussa

CRASSINVS, Ap. Claudij cognomen non apud auctores, sed in fragmento Capitolino repetimus. A Diodoro enim & Suetonio in vita Tiberij Cæs. Regillanus auito cognomine appellatur. Auum autem habuisse M. Claudium hoc loco apertissimè monstrat fragmentum Capitolinum. Et cùm ex Liuio constet C. Claudium, qui Consul fuerat anno CCXCIII. patruum fuisse huius Ap. Crassini, quem ipsum Dionysius filium monstrat Claudij Sabini Consulis anno CCLVIII. cum P. Seruilio Prisco: necessarium nobis fuit (qui auctoritati Capitolinorum fastorum nihil derogatum cupimus) Claudio illi Sabino huius auo Marci prænomen, non Appij tribuere. Quamuis Liuius, Dionysius alijque omnes Ap. Claudium vocent. veluti suprà etiam admonuimus. Cæterùm quod ad hunc Ap. Crassinum attinet, malè Publij prænomen illi tribuitur apud Ciceronem de finibus libro II. Item apud Diodorum, vbi alter etiam Consul incorrectè, Τίτος Μινύκιος vocatur. Rectiùs vtrumque prodit Zonaras.

Senatus consultum anno superiore ex Ap. Claudij Cos. designati sententia factum erat, vt legum ferendarum caussa crearentur ex patrum ordine decemviri consulari potestate, atque etiam ampliori; ne videlicet ab his esset prouocatio, & omnes alij eo anno magistratus cessarent. Ne verò admiscerentur plebei, controuersia aliquandiu fuit à tribunis agitata. Postremò concessum patribus est, modò ne lex Icilia de Auentino, aliæque sacratæ leges abrogarentur. Quo S.C. à plebe comprobato Consules, præsente populo, magistratum eiurârunt, & in eorum locum creati sunt in hunc annum decemviri. Vide Liuium lib. III. & Dionysium lib. x.

Decemviri cõsulari potestate, & sine prouocatione.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO SECVNDO.

C. Plinij maioris, pag. 69. 125. 134. 135. Auctoris de viris illustribus, pag. 69. 75. 78. 128. T. Liuij, pag. 66. 69. 74. 80. 84. 89. 98. 104. 116. 117. 118. 121. & inde. Cassiodori. 75. 84. 116. 118. 119. 126. 128. & postea. Mariani Scoti. 75. 130. 132. 134. Valerij Max. 75. 125. 128. M. Ciceronis. 79. 138. Valerij de prænominibus. 79. Dionysij Halicarnassæi. 80. 85. 89. 120. 129. 134. & inde. Io. Zonaræ. 84. 106. Plutarchi. 86. Asconij Pædiani. 88. 90. Paulli Orosij. 89. 96. 123. Diodori Siculi. 101. 102. 103 105. 110. 112. 117. 121. 123. 125. 126. & sequentibus. Macrobij. 98. 115. In tabulis Græcis Siculis. 79. 107. 128. 136. A. Gellij. 111. 134. Eutropij. 127. L. Iulij Flori. 128. Henrici Glareani. 128. Censorini. 131. Eusebij Cæsariensis. 132. C. Iulij Solini. 134. Sex. Pompeij Festi. 83. 110. 137. Io. Cuspiniani tabulis Cos. *antiquis. 137.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

AEQVIPETA.

LIBER III. ANNAL. POP. ROM. PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM III. AD ILLVSTREM AC REVERENDVM VIRVM D. BENEDICTVM ARIAM MONTANVM, REGIAE M^tis SACELLANVM, ET CONGREGATIONIS EQVITVM D. IACOBI IN VRBE HISPALENSI PRÆFECTVM.

IOANNES MORETVS architypographus Belgij nostri nuper ad me scribens, memoriam mihi valde iucundam, & grande desiderium excitauit tui: simulque diuturnum mœrorem olim falsis de tua morte sparsis rumoribus conceptum detersit. Cùm etenim iam magistratuum atque prouinciatum populi Romani meos Annales typis submittere vellet, mihi porrò curæ cœpit esse, vt hisce pignoribus meis insigneis aliquot patronos cõciliem, quorum auctoritate non solùm tuti essent à maleuolorum inuidia atque iniurijs, verùm etiam quorum virtutibus ornatiores prodire possent in publicum. Hac igitur occasione primùm te nobis adhuc superstitem esse, per Moretum certior sum factus: cùm à me rogatus quosdã mihi suggereret Mæcenates, quibus meos hosce partus commendarem. Et inter præcipuos tuum nomen perlegens, stupore nouitatis depulso, mox gaudium ac veneratio mentem occupant: cùm cogitarem in Hispanijs mihi nunc quasi renatum optimum patronum pro Antonio Perrenoto Cardinale Granuellano, vel Antonio Augustino, qui ambo mea amplecti studia, magnoque fauore prosequi solebant. Tum obuersari confestim animo cœpit tuarum virtutum memoria, quas olim bona fortè fortuna mea in Belgio coram sum expertus, cùm à Serenissimo Potentissimoq. Rege Hispaniarum Philippo constituendæ reip. ecclesiasticæ in suis istis prouincijs ad normam canonum Tridentini concilij caussa missus, Bruxellæ in ædibus Granuellani Cardinalis sæpe versatus, & me ibi pro tua maxima humanitate propter ingenua studia sponte tua peramanter complexum ad amicitiæ, familiaritatisque consuetudinem inuitaueris. Meminisse iuuat semper, quàm amicè, quamq; familiariter mecum in bibliotheca solitus sis agere: quantòpere nos doctissimis humanissimisque tuis oblectare soleas alloquijs; cùm honoris & officij caussa comitatus Andrea Masio, vel Læuino Torrentio viris doctissimis aliquando te viserem in hospitio. Nec solùm Bruxellæ nobis hic tuus fauor contigit, verùm etiam Antvverpiæ cum Ioanne Goropio Becano, & alijs tuarum virtutum cultoribus: quo

Exordium à narratione qua caussam diuturni silentij sui reddit.

Mæcenates doctorum hominum duo mag[ni].

Renouat memoriam contractæ in Belgio familiaritatis cum Aria Montano.

Andreas Masius.

Læuinus Torrentius

Ioannes Goropius Becanus.

Biblia quinque linguarū Complutensia Antverpiæ recusa.

tempore regijs auspicijs atque impensis vtriusque testamenti sacræ quinque linguarum πανδέκται, te curante typis augustioribus diuini cultus atque sanctarum disciplinarum in vsum per Christophorum Plantinum imprimi debebant. O pulchrum opus, ac immortale! in quo, quanto cum fœnore tibi credita talenta quinque in tui domini lucrum expenderis, æstimare nobis difficile est. Me quidem tunc mea fortuna, sic Deo volente, traxit è Belgio in

Pighij peregrinatio cum Carolo Cliuiensium Principe.

Pannones cum Carolo Guilielmi Iuliæ, Cliuiæ, Montium q. Ducis maiore filio ad aulam Cæsaris Maximiliani II: & eodem demum post triennium in comitatu Cæsaris transactum ex humanis in Italica peregrinatione sublato, me temporum, rerumque mearum status afflictissimus hîc ad Rheni ripam inter

Pighij sedes ac domicilium vbi.

Veterum, Traianæque coloniæ rudera Sanctis sedem figere compulit, dum in patria bellorum ciuilium incendijs vbique gentium omnia flagrant. Spes quidem erat Musis meis hîc pacis tranquillum aliquod domicilium fore; sed tertio post aduentum meum anno ciuilis huius fatale incendium istud è vicinia serpens in Vbios & Tentheros suis me flammis circumvolutum hactenus tenet, studijsque vix ocij laxamentum vllum permittit. Tua interim te celsa

Quid absens audierit de Aria Montano Pighius.

VIRTVS, dum absum, per operosa sua penetralia ductum, varijs honorum infulis sacris Regia liberalitate decorauit; vt mihi in aula Cæsaris manenti literis amicorum tunc nunciatum fuit. Idem & à Plantino, Torrentioque postea, te scilicet, reuocatum è Belgio in Hispaniam abijsse, & apud potentissimum Regem in summa gratia ac auctoritate haberi, atque inter illustres D. Iacobi equites primum in conuentu Hispalensi locum obtinere; & porrò ad ampliores dignitatum gradus peruenire tuo facilè merito potuisse, ni pro insigni tua & laudata omnibus modestia, honores vltrò sæpe oblatos respuisses. Quod quidem sæpius postmodum intelligere periucundum mihi semper fuit;

Falsus rumor de morte Montani.

donec rumor de tua morte aliquandiu constans Colonia Agrippina primum allatus ante triennium nos quasi Lethæi fluminis vndis madidos ac mœstos grauiter affligeret. Quem sanè dolorem ex tam falso rumore conceptum Plantini gener Moretus omnino sustulit, æstate præterlapsa suis literis certiorem me reddens, te viuere ac valere, tuaque in Esaiam noua commentaria se iam sub prelo habere; persuadens etiam facilè, patrocinium mei te haud illubenter pro summo tuo in studiosos amore suscepturum. Malè tamen interim me vehementer habet, quòd non potuerim inter cæteros tuarum virtutum cultores iam olim felicem in Hispaniam reditum literarijs officijs gratulari; atque omne quod bonum faustumque tibi atque reipublicæ Christianæ (cuius maxi-

Ad veri honoris templum sola virtute da- [illegible]

me ob caussam VIRTVS ipsa tecum ad sibi proximum & contiguum HONORIS sublime templum scandere voluit) votis verbisque precari. Sed in reum istud vicinis in prouincijs sæculum in culpa est, quòd non potuerim hactenus officiosi clientis debitum soluere. Etenim amicitiæ veteris beatissimo fructu iam diu priuor, & ab humanitate quasi diuulsus proximis annis hîc maneo septus circumcirca perpetuis latrocinantium periculis, vt pedem portis efferre sine metu nequeam. Nam extra muros in finibus nostris vbique gentium ferè nil aliud oculis obuium, quàm crebra solitudo, nil aliud auribus, quàm triste si-

Martis equi timor & terror.

lentium; & ad omnem strepitum Martis equi Homerici δεῖμος καὶ φόβος occurrunt, quocumque nos vertimus. Periclitor sæpe tabellas, vt ab amicis procul absentibus quid boni intelligam, solatiíue quid accipiam, sed albo coruo rariores redeunt. Quid igitur mirum si de tuis honoribus, felicique statu quàm tardissimè sim factus certior? Sed quorsum hæc? inquis. Quasi iamdudum effluxerit tibi, quàm apud me frigere soleant aulicæ cæremoniæ. Rectè

Solida virtus fulturis non indiget.

sanè. Nam memini tuæ humanitatis solidam virtutem altiùs egisse radices, certiusque fundatam esse, quàm vt similium tibicinum fulturis indigeat. Persuasum

ſuaſum etiam mihi eſt, animi tui tot heroïcarum virtutum diſciplinis inſigniter exculti magnitudinem prudenter temporum rerumque vices expendere, & moderari; nec adijcialibus illis cæremoniarum pompis commotani prævaricari vnquam, & propter has eum amicitia ſancta diuortium facere velle.

Adijciales pompæ.

Nihilo tamen minùs, cùm videam multos eruditione præclaros viros eam voluptatem, quam in iſtis tuis virtutibus percipiunt incredibilem, publicè teſtari ſcriptis ſuis non dubitent: nec mihi, qui per annos iam multos in tua ſum clientela, committendum putaui, vt ego vnus tanquam ſtupidus tacerem ſemper, nec animi mei in te veterem obſeruãtiam qualicunq. literatio munuſculo proferrem in publicum. Laborioſos igitur meos illos Annales multis annorum interuallis, identidem, ſic volente fortuna mea, latitantes, cùm ex Italia reuerſus protrahere ex tenebris incepiſſem, mox R^mi atque Ill^mi patroni mei Granuellani Cardinalis Antonij Perrenoti, (cuius imperio atque auſpicio Labyrinthum hunc ingredi iam olim antè ſeptem luſtra ſum auſus) hortatu, nec non multorum doctorum hominum (qui quantum temporis atque ſudoris in his impenderim norunt) flagitatione motus, eos ſum exorſus ita polire, ac in ordinem redigere, vt blattis, & tineis pabulum, me deficiente, non remaneant, ſed gradatim prodire, lucem aëremque ferre pedetentim palpitando diſcant.

Labyrinthus Annalium.

Quare dum excutio ſingulos Annalium libros, & perſcrutor ſeriò, quidnam ex his tuo fortaſſe placiturum palato, tuæque dignitati non prorſus incongruum ſeligere, & in obſeruantiæ meæ pignus præſentare poſſem: confeſtim proſilit in medium geſtiens meus Aequipeta liber tertius, & vt ad æqui bonique conſultiſſimum te virum mitteretur, multis precibus rogat. Riſi ludibrium iſtud. Non potui tamen non probare promptam eius voluntatem, quòd ſponte nexu mancipioque tuus eſſe cupiat. Conuerſus igitur. An, inquam, penſi minus habes, quòd profanus adire ſacros adytus, quòd rudis, incomptus, immo lacer, ac pannoſus in conſpectum ingenij politiſſimi prodire debeas? anne cenſorias eruditiſſimi domini metues quandoque virgas? Nequaquam, ait. Humanitatem enim illius tot egregijs partam diſciplinis facilè mihi conciliabit lubens obſequium. Sed bona verba, quæſo. Non adeò ſemper ſerui nefaſta conditio eſt, vt ab omnibus ſacris arceatur vſque. Quin & aliquando feſtus ac feriatus ipſe, cùm Saturno ſoluuntur compedes, tãquam herus ac paterfamilias colitur à Verna domino ſuo: quem ſibi obnoxium (tunc Crœſo, Craſſóve ditior) Xenijs ſuis facit. Nec offendent meum, quæ mecum adferam munuſcula Saturnalitia: non porrum, non piper, non fabas aut betas: ſed ſtudioſiſſimo diuini humanique iuris vindici dabo ex antiqui iuris ſcripti reliquijs XII. tabularum, quæ colligere potui, fragmina. Rogas, aliáne reſtent iocularia, queis domini frontem ſoluere, tędiaque pectoris nonnunquam potero? Reliquis ſigillariorum diebus, alijſque genialibus non teſſeras, non talos aut nuces dabo: ſed, quibus delectari ſolet, artis priſcæ ſigilla, gemmas, nummos ac lemmata heroum immortalia facta, victorias atque triumphos referentia. Hæc renouare iucundam doctis, & politis ingenijs virtutum cogitationem quandocunque poterunt.

Dialogiſmo concludit epiſtolam.

Saturnalibus ſerui dominabantur olim.

Renouant virtutum cognitionem veterum geſtarum imagines.

Si pulchrum eſt atrijs pictos oſtendere vultus,
Vel Curios iam dimidios, naſúmque minorem
Coruini, & Galbam auriculis, mentoque carentem:

quemadmodum verè non minùs, quàm falsè Satyricus poëta cecinit: quanto pulchriùs, ſemideos illos proceres præclaris rebus geſtis, atque virtutibus memoriæ chartis imprimere, & animi oculis delineatos ſubijcere? Quales ego Brutos, Valerios, Horatios, Quinctios, Coſſos, Camillos alioſque non paucos ſuggeram. En, vides vir doctiſſime atque illuſtris, quomodo nugigerulum

N 2 meum

meum Aequipetam abiturientem retinere non potuerim: quem à me venientem pro tua solita humanitate vt comiter excipias, maiorem in modum precor. Et illi si aurem, cùm ridere voles, atque à publicis curis, vel à tuis sanctioribus studijs tantulum dabitur, præbere non pigebit, voluptatísve quid adferre poterit, mihi quidem inter omnia perquàm gratissimum erit. Quamuis denique non ignorem, quòd incognitum, nouúmve nil sit allaturus: Volupe tamen mihi, lætabotque sæpiùs, ipsum mei perpetui amoris qualecunque μνημόσυνον apud te manere. Benè feliciterque diu vale virtutum optime patrone, & me inter tuos habe. Sanctis è Traiana. Postridie Kal. Ianuarias. Anno Sal. nostræ CIↃ. IↃ. XCVIII.

CHARACTER AEQVIPETAE, LIB. III.

AEQVA. PETIT. SONIPES. POPVLVS. QVI. COMPARE. CVRSV. GAVDET. ET. AD. IVSTAS. LEGVM. SE. FLECTERE. METAS.

ARGVMENTVM. LIBRI. III.

AEQVIPETA. *Liber tertius annorū LXXV. pop. Romani, iuris æquitatem in vna eademq; ciuitate flagitantis continet historiam, succinctè, dilucideque principio narrans, vt, allatis per legatos Atticis legibus, ad componendas proponendasq; eas X. viri sine prouocatione, cessantibus alijs magistratibus, creati sint. Hinc XII. tabularum leges, ex cōplurium veterum auctorum monumentis collectas, tripartito ordine proponit.* *Duodecim legum tabulæ.* *Decemuiri autem cùm modestè se, X. tabulis legum vno anno propositis, in honore gessissent, duasq; adhuc tab. deesse perfectioni iuris Romani populo persuasissent, altero quoque anno eundem esse magistratum placuit. At verò vbi post complura impotenter facta, vi tyrannica, magistratum in annum quoq; tertium continuare volunt, eorum imperio finem attulit nefanda libido. Ap. enim Claudius in ingenuam cùm exarsisset virginem, eius patrem Virginium eò necessitatis adduxit, vt lanei cultro filiam interimere coactus sit, ne in seruitutem stuprū illaturi veniret. In castris etiam L. Sicinius vir fortissimus, quòd verba*

pro

pro libertate fecisset, fœdè trucidatur. Ob hæc tanta facinora plebs per secessionem Auentinum occupans X. viros abdicare coëgit. Tum COSS. *denuo, ac tribuni plebis ædiles, ac quæstores creati fuère, & leges pro populi libertate plures latæ sunt. Consules admodum populares prosperè cùm contra Volscos, Æquos & Sabinos pugnassent, primi inuitis patribus iussu populi triumpharunt. Quæstores hactenus à* COSS. *fieri soliti, nunc populi suffragijs creantur. Multiplices ciuiles dissentiones sua oratione T. Quinctius sustulit. Lex de connubio patrum, ac plebis inuito Senatu perlata est: nec non de plebeijs consulatu communicando agi cœpit, quæ tamen actio cùm plebi tribunos mil. creare ex S. C. permitteretur, faciliter discussa est. Nouus etiam censorum magistratus ciuitati adiectus est. Itaque censura describitur, eiusq. potestatis laus, iura, priuilegia, ornamẽta, insignia, vsus, abusus, augmentum, decrementumque, & quicquid denique cõmodè de ea dici potuit, adiũgitur. Maxima fame presso populo Rom. Sp. Melius, frumentum largiendo sibi plebem cõcilians, regnum affectauit; sed L. Quinctij dictatoris iussu, à C. Seruilio mag. eq. occiditur. Censuræ tempus contrahitur. A. Cornelius Cossus* COS. *secunda opima spolia retulit. Fidenæ captæ sunt. Quæstorum duplicatur numerus. Seruorum de incendenda Vrbe coniuratio detegitur. P. Postumius cùm Volas oppugnaret, militibus prædã promisit: sed vbi capto oppido fidem mutauit, exercitu lapidibus obruitur. Vehementi peste grauiq; annona Romæ laboratum. E plebe primùm Quæstores creantur. Veientibus bellum indicitur: in quorum obsidione exercitu sub pellibus hybernare coacto trib. pl. seditiones excitant. Quibus discußis Ap. Claudius eleganti oratione omnẽ multitudinẽ in suas partes traxit. Stipendium ex ærario militibus decretum: equitesq. suis equis merere cœperũt. A censoribus ad matrimonia coacto populo, cœlibes æra in ærarium deferre iussi. Ad tribunatum militũ primùm plebei admittuntur. Pestis auertendæ caussa primùm lectisternium à* II. *viris sacrarum indicitur. Ob Aalbam lacus inundationem Oraculum Delphicum consuluerunt per legatos Romani, cui crateram auream donum miserunt. M. item Camillus victis Veijs prædæ decimam partem Apollini Delphico votam misit. Idem trib. mil. Faliscos obsidens proditos sibi hostium filios parentibus remisit, insigni iustitiæ exemplo in pædagogum proditorem edito; statimque deditione facta, iustitiam consequuta victoria est. Eiusdem ex voto Magni Ludi fiunt. Cùm alter Censorum decessisset, alius in eius locum sufficitur: quod postea nefas habitum ob Vrbem eo lustro à Gallis captam. M. Camillus, cùm ei dies à trib pl. dicta esset, sponte exulatum abijt: absens ab irata plebe multatur. Qui postea, cæsis ad Alliam à Gallorum exercitu Romanis, ac deinde, præter Capitolium, Vrbe capta, direpta & incensa, absens Dictator* II. *dictus; septimo quo obsideretur Capitolium mense, coactis ob famem cum hoste pacisci obseßis, inter ipsas pactiones superueniens, pulsos Vrbe Gallos in fuga prostrauit, ne cladis quidem relicto nuncio. Trib. plebis Veios propter incensam & dirutam Urbem commigrandum promulgabant; verùm id consilij auctore Camillo discussum est: Prorogato illi in annum dictatorio imperio, Famæ siue Aio Loquutio fanum eo loco vbi Gallos aduentare auditum erat, fecit. Hinc M. Camillus dictator* III. *de Aequis, Volscis & Etruscis triumphauit. M. Manlius, qui Capitolium defenderat, gloriæ Camilli inuidẽs, plebem sibi largitionibus conciliat, regnum ambiens; is in carcerem coniectus, & populi suffragijs damnatus, de saxo Tarpeio deijcitur. Domus eius in Capitolio diruta, & Marci prænomen in Manlia gente interdictum. Pomptinus ager plebi diuiditur. T. Quinctius Cincinatus dictator Prænestinos ab Vrbis Romæ portis ad Alliam persequutus prælio fudit, Præneste in deditionem accepit, cùm antè nouem diebus totidem oppida expugnasset. Leges trib. pl. promulgârunt, de fœnore, de agrorum modo, & de consularibus comitijs: quibus* COSS. *promiscuè è patribus & plebe creari volebant. Quas ob leges obstinatè tanta contentione, tantoque tumultu certatum est, eisdem semper tribunis plebis refectis; vt quadriennio respub. sine summo magistratu fuerit, comitiaque præter ædilium & tribunorum plebis nulla sint habita.*

Secessio plebis secunda. COSS. denuo creati.
Leges pro libertate.
T. Quinctius.
Censorum nouus magistratus.
Tyrannidis oppressio.
Quæstores primum quatuor.
Veientibus bellum.
M. Camillus.
Ludi Magni.
M. Camillus in exilium pulsus.
Roma capta ab eodem liberatur.
Aius Loquutius.
M. Manlij Capitolini damnatio.
T. Quinctius Cincinatus dictator.
Leges tribunicia.

T. Liuio, Fastorum tabulis Capitolinis, Solino, Eutropio, Eusebio Cæsariensi, M. Cicerone, C. Ælio, Q. Lutatio, M. Varrone, Paulo Orosio, Sex. Cæcilio Iuriscos. A. Gellio, Diodoro Siculo, Dionysio Halicarnassæo, Val. Maximo, Antonio Flocco, C. Plinio maiore, Pomponio Iuriscos. Phauorino philosopho, Draconis & Solonis legibus, Platone, XII. tabulis, Macrobio, Regum commentariis, Sex. Papirio Iuriscos. Maximo Tyrio, Ausonio poëta, Sex. Ælio Pæto Iuriscos. Modestino Iurisc. Polybio historico, Sex. Pompeio Festo, Martiano Iuriscos. Portio Latrone, Caio Iuriscos. Vulpiano Iuriscos. Institutionibus Iustiniani, Gordiano Aug. in Cod. Porphirione Grammatico, Acrone Grammatico, Horatio poëta, Censorino, Seruio Grammatico, Iulio Sabino, Virgilio poëta, Fabio Quinctiliano, Corn. Tacito, Aggeno Vrbico, Arnobio Theologo, Paullo Iuriscos. Verrio Flacco, Seneca philosopho, Plutarcho, Cassiodoro, Zonara, Mariano Scoto, L. Floro, Auctore de viris illustribus, Pædiano, Columnis triumphalibus Capitolinis, Tab. Græcis Siculis, Val. Probo Grammatico, Suida, Licinio Macro, Libris linteis ad Monetæ, Verannio, Iul. Frontino, Dione Cassio, Censorum tabulis, Q. Ælio Tuberone, Marmoribus antiquis, Nummis antiquis, Corn. Strabone, Stephano Byzantio, Ouidio poëta, Val. Antiate, Propertio poëta, Prisciano Gram. Carulo Sigonio, Cn. Gellio historico, Cassio Hemina, Appiano Alexandrino, Velleio Paterculo, Corn. Nepote, Tabula Capitolina T. Quinctij dict. L. Cincio historico, Nænio poëta, Epigrammatibus Vrbis Romæ, Nonio Marcello, Hygino, Arato poëta.

AE QVI-

AEQVIPETA
LIBER. TERTIVS.
ANNALIVM. STEPHANI PIGHII. CAMPENSIS.

ANNI. P. R. C. CCCII. X.VIRI.

AP. CLAVDIVS. AP. F. M. N. CRASSINUS.	Sp. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis.
T. GENVCIVS. L. F. L. N. AVGVRINUS.	P. Sestius. Q. f. Vibi. n. Capitolinus.
SP. VETVRIVS. SP. F. P. N. CRASS. Cicurinus.	Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus.
C. IVLIVS. C. F. L. N. Iulus.	T. Romilius. T. f. T. n. Rocus Vaticanus.
A. MANLIVS. CN. F. P. n. Vulso.	P. Horatius * P. f. P. n. * Tergeminus.

ANNO itaque post Romam conditam trecentesimo altero, vt ait Liuius, iterum mutatur forma ciuitatis, translato imperio à Coss. ad decemviros: quemadmodum à Regibus antè ad Consules peruenerat. Suffragantur Liuio & Capitolinis fastis Solinus, Eutropius, Eusebius in Chronico, alijque recentiores. Item Cicero de finib. lib. secundo, L. Virginium scribens post libertatem receptam anno sexagesimo filiam occidisse. In Orosio autem suspicor annorum, atque Olympiadis numerum corruptum esse, cùm scribat ipse trecentesimo anno, hoc est, Olympiade nonagesima quinta potestatem Consulum decemviris traditam reip. magnam perniciem inuexisse. Vide eum lib. II. cap. XII. Sic apud Gellium Sex. Cæcilius iuriscos. annò CCC. tabulas decemvirales compositas, & scriptas dicit; vbi etiam notas fefellisse existimo, lib. XX. cap. I. vel alios Annales hi sequuti sunt. *Resp. Romana mutatur.*

In nominandis autem X. viris non nihil discrepant auctores, sed magis librariorum culpa, quàm opinionum diuersitate. Errores & differentias secundùm ordinem tabulæ hoc loco recensebo. Sp. Postumius, ex tribus legatis vnus, qui leges è Græcia attulerant, Cos. fuerat anno CCXCVII: in Diodoro mendosum Καλβῖνος cognomen habet, & in Dionysio prænomen Publij, vbi inter X. viros recensetur, cùm alioqui inter legatos rectè Sp. appelletur. Sp. Veturius in Liuio malè L. Veturius appellatur. Dionysius autem loco huius T. Veturium posuit, & inter consulares recenset: eundem fortè cum illo, qui Cos. anno CCXCI. ouationem de Volscis & Aequis obtinuit. Ser. Sulpicium Camerinum hoc loco rectè nominat Dionysius: veluti etiam in consulatu Liuius, Diodorus, Val. Maximus, & alij omnes. Idem enim est, qui Cos. anno CCXCII. fuit, deinde legatus describendarum legum caussa. Sed non benè in Liuio P. Sulpicius, in Diodoro C. appellatur, vbi cum inter X. viros recensent. A. Manlius Vulso librariorum negligentia prætermissus est in Diodoro: Cos. fuit, & censum egit anno CCLXXIX. & legatus postea legum describendarum caussa. In Floceo, & alijs recentioribus perperam Manilius scribitur. P. Horatius à Liuio Curiatius appellatur, sicut & in consulatu quem gessit anno CCC. vbi dixi cur P. Horatium maluerim vocare. Eius quoque nomen intercidit in Diodoro Siculo. Ceterùm Claudio & Genucio, qui designati in eum annum Coss. fuerant, pro honore honos redditus est: & Sestio alteri Coss. prioris anni, quòd de creandis X. viris, inuito collega, ad senatum retulerat. His proximi legati tres habiti, simul vt præmio esset honos, simul vt periti legum peregrinarum ad condenda noua iura essent vsui. Suppleuère ceteri numerum graues ætate; vt pulchrè narrat Liuius libro tertio. *Nominum renotatio.*

Decemviri hoc anno vicissim, singuli decimo quoque die, ius populo summa moderatione, & æquitate dixerunt. Eoque die penes præfectum iuris fasces duodecim erant; collegis nouem singuli accensi apparebant. Legum item decem tabulas conscripserunt, quas in foro propositas ab omnibus & legi, & examinari voluère; vt id iuris populus Romanus haberet, quod ipsi placuisset. Itaque & centuriatis deinde comitijs approbatæ, & *Decemvirûm iurisdictio ordinaria. Decem tabula legum conscripta & promulgata.*

perlatæ

Hermodorus Ephesius Solonis Græcarumq; legū interpres.

perlatæ sunt. Solonis autem Græcasque alias leges x. viris interpretatus est Hermodorus Ephesius, exul tunc in Italia. Cui ideo publicè locata statuta in Comitio est, vt auctores sunt Plinius lib. xxxiiii.cap.v. & Pomponius de origine iuris. Ex his verò exceperunt decemviri Romanis moribus, & reip. libertati maximè congruas: quibus Romuli, Numæ, aliorumque Regum, nec non magistratuum superiorum leges vel emendare, vel supplere; atque vniuersæ ciuitati, dissentionis tollendæ caussa, ius ordinibns omnibus æquum constituere possent. Quod ipsum viros prudentes summa cum laude præstitisse consentiunt omnes. Cum enim decem prius tabulis optimas tum Romanas, tum Græcas leges promulgassent, duasque adhuc deesse, quibus adiectis, Romani iuris totius corpus posset absolui, populo persuasissent; facilè effecerunt, vt rursus in annum sequentem x.viri crearen-

Leges XII. tabularum.

tur. Duabusque alijs tum adiectis, duodecim tabulas effecerunt. Quas Cicero de Oratore libro primo philosophorum omnium bibliothecas exuperare testatur. Et in secundo de legibus inquit: Discebamus pueri xii. vt carmen necessarium, quas nunc nemo discit. Ita- „ que tum moris fuit pueros memoriter ediscere xii. tabulas: & illos malè institutos æstimare, qui à primis annis has non imbibissent. Quas Fauorinus philosophus apud Gellium, se non minùs cupidè, quàm illos decem libros Platonis de legibus legisse dicit. Ex quibus deinde fontem omnis publici priuatiq. iuris manasse apud Romanos, in immenso aliarum super alias aceruatarū legum cumulo, Liuius affirmat. Reliquias igitur qualescunque sparsim apud veteres auctores adhuc residuas, ab alijs etiam collectas, quàm breuissime & meliore, quo potero ordine, nunc vt adferam institutū nostrum requirere videtur; vt lector ex

Quas ferè leges Romanas X. viri in suas tabulas retulerint.

Annalibus nostris cognoscere possit, quásnam Regum, priorumq́ magistratuū leges à nobis antè adductas, decemviri in suas tabulas retulerint: quasq́. deinde pro temporum vsu posteri vel mutârunt, vel antiquârunt, in iure in primis priuato. Non mirum idcirco videbitur nos quasdā de iure sacro & publico maximè leges prius adductas hîc repetere ex Cicerone de legibus quas ipso testante non solum ex xii. tabularum, sed etiam Romuli, Numæ, alijsq́. veteribus Romanis legibus optimis conscripsit; vt optimæ reip. consentaneas: quam Africanus suus in libris de optimo reip. statu veterem illam Romanam, inter secundum & tertium Punica bella, legibus atque institutis optimè moratam iudicabat fuisse. Et Macrobius in somnium Scipionis scribens ait in proœmio, Platonem ordinasse quidem remp. qualis esse deberet: Ciceronem verò in libris de rep. suis, qualis antiquitus à maioribus esset instituta, disseruisse. Itaque prorsus est vero consentaneū, x. viros, de iure in primis sacro, de quo nulla inter patres plebemq́ erat controuersia, leges ex Romuli, Numæ, Regumq́. commentarijs, & Sex Papirij voluminibus etiam constituisse, atque in tabulas suas transtulisse: non ex peregrinis Græcorū legibus. E quibus eas dumtaxat retulisse credēdum est, quæ ius publicū, priuatumq́ æquarent; lites ac dissidia ciuium iustè componerēt. Profe-

Quod Solonis ac Draconis leges scriptæ continuerint.

ctò nil aliud ferè Solonis ac Draconis leges scriptas cōtinuisse, quàm ius publicū ac priuatum, apertè nobis ostēdunt Maximi Tyrij verba in oratione qua Socratem defendit, quòd reus vti apologia apud populum Atheniensem noluerit. Refelleret, inquit, aduersarios, ac „ iudicibus probaret, iuuentutem nequaquam corrupisse, neque se nouos dæmones induxisse? Vide quam rē ageret, quantumq́. oneris acciperet: qui homines artis ignaros de his quæ „ summæ sunt artis instrueret. Quomodo Athenienses intelligerent, quid esset iuuentutem „ corrumpere? quid virtus? quid dæmon? aut quomodo colendus? de quibus neque mille iu- „ dices, fabarum suffragijs creati, vnquam inquirunt: neque Solon aliquid scripsit, aut Dra- „ conis venerandis in legibus habetur. In quibus potius agitur de citatione, de peculatu, „ de accusationibus, de rationibus reddendis, de iuramento. Quæ quidem omnia in Eliaca „ peritissimè tractantur, & similia sunt puerorum pugnis, contentionibusque, quas sæpius „ talorum lusus solent excitare: dum se inuicem inter ludendum aut rapiunt, aut aliqua in- „ iuria exagitant. Ex his quidem Maximi Tyrij verbis apertum est, quídnam iuris scriptæ Solonis Draconisque leges præcipuè complecterentur. Vt hinc etiam manifestum fiat x.viros de iure sacro suas leges, non à Solone vel Dracone desumpsisse: nisi fortè paucas de nuptijs, sepulchris, matrimoniorum & funerum ritibus, quæ etiam ad ius priuatum

XII. tabularum ius tripartitum.

pertinent. Sed ad decemvirales leges nunc veniamus, quas tripartitas fuisse antiqua & consueta iuris diuisione Ausonius poëta nobis artificioso disticho significat, ita canens:

Ius triplex, tabulæ quod ter sanxêre quaternæ,
Sacrum, priuatum, populi commune quod vsquam est.

Sed priuatum publico præponit versus caussa, nos ordinem legitimum sequemur, publi-

Sex. Aelij Pæti Tripartita.

cum priuato præferentes. Hinc etiam Tripartitam appellauit suum opus Sex. Aelius Pætus, Iurisconss. apud Romanos vetustissimus, quod in has duodecim tabulas scripsit, & ab auctore ius Aelianum postea dictum fuit.

X. VIRVM. LEGES. TABVLAR. XII.

EX. VARIIS. FRAGM. COLLECTÆ.

DE. IVRE. SACRO.

De cultu deorum.

DIVOS. *adeunto. castè, pietatem. adbibento, opes amouento. Qui. secus. faxit, Deus. ipse. vindex. esit. Separatim. nemo habessit. deos, néve. nouos, neve. aduenas: nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa. à. patribus. delubra. habento, lucos. in. agris. habento. & Larium. sedes. Ritus. familiæ. patriæque. seruanto. Diuos, & eos qui. cælestes. semper. habiti, colunto. Ollos. quos. in. cælum. merita. vocauerunt, Herculem, Liberum, Castorem, Pollucem, Quirinum; Ast. olla. propter. quæ. datus. homini. adscensus. in cælum. Virtutem, Pietatem, Fidem: earumque. laudum, delubra. sunto. Nec. vlla. vitiorum. sacra. sollemnia. obeunto. Ex. patrijs. ritibus. optima. colunto.* Hæc ferè Cicero de legibus lib. II.

Modestinus lege 1. de ritu nuptiarum.

De ferijs ac festis.

Feriis. iurgia. amouento. easque. in. famulis. operibus. patratis, habento. Itaque. vt. ita. cadat. in. annuis. anfractibus. descriptum. esto. Cicero de legibus II. lib.

Certas. fruges. certasque. baccas, sacerdotes. publicè. libanto. Hoc. certis. sacrificiis. & diebus: itemq;. * alios. addes. Vbertatem. *lactis. fœturæq;. seruanto. Idque. ne. committi. possit. ad. eam. rem. & orationem. cursus. annuos. sacerdotes. finiunto. Quæque. quoique. diuo. decoræ. gratæ. sint. hostiæ. prouidento.* Cicero.

* In quibusdam exemplaribus *alios ad diu vbertatem*, &c. Rectiùs. Sed fortè legendum, *alios deos ad vbertatem*, &c. Nam loqui videtur de conceptiuis ferijs.

De sacrificijs ac hostijs.

Nocturna. mulierum. sacrificia. ne. sunto. præter. olla. quæ. pro. populo. ritè. fient. néve. initiantor. nisi. vt. assolet. Cereri. Græco. sacro. Sacrum. commissum. quod. neque. expiari. poterit. impiè commissum. esto. quod. expiari. poterit. publici. sacerdotes. expianto. Cicero.

De ludis publicis.

Ludis. publicis. siue. curriculo. siue. certatione. corporis. fiant. popularem. lætitiam. moderanto. eamque. cum. diuûm. honore. iungunto. Cicero.

Sacrum. sacróve. commendatum. qui. clepserit. rapseritve. paricida. esto. Periurij. pœna. diuina. exitiũ. humana. dedecus. esto. Incestum. pontifices. supremo. supplicio. sanciunto. Impius. ne. audeto. placare. donis. iram. deûm. Sanctè. vota. reddunto. Pœna violati. iuris. esto: Quocirca. ne. quis. agrum. cõsecrato. Auri. argenti. eboris. sacrandi. modus. esto. Sacra. priuata. perpetua. manento. Cicero.

De dijs Manibus.

Deorum. manium. iura. sancta. sunto. Hos. leto. datos. diuos. habento. Sumptum. in. ollos. luctumque. minuunto. Cicero.

De funerum sumptu.

Hominem. mortuum. in. vrbe. ne. sepelito. néve. vrito. Tribus. riciniis. & vinculis. purpuræ, & decem tibicinibus. *. *Hoc. plus. ne. facito. Rogum. ascia. ne. polito. Ne. mortuo.*

* Deesse quid videtur. fortè, cadauer educito, vel simile quid.

Festus ex Varrone. Plinius xx. cap. xxxvi. Cicero secundo de legib. & secundo Quæstionum Tusculan.

mortuo.murratam.indito. Mulieres.genas.ne radunto. néve.lessum.funeris.ergo.habento.Vltra. decimum. mensem.luctum.non.protrahitó.Ploratus, & lamentationes. in.funere. suo.latę.sunto. Homini.mortuo.ne. ossa.legitó, quo post funus fiat: nl.peregrè. vel. militiæ. mortuus. sit.Dum funus. effertur.ne.incomitiato. Defuncti.iniuria.ne.afficiuntor. Seruilis. vnctura. tollitor. omnisque. circumpotatio.Ne.sumptuosa.respersio.ne. longæ. coronæ, ne.acerræ.præferantur.Néve.aurum.addito: Quoi.auro. dentes. vincti. esunt, astim. cum. ollo. sepelirier, nesi. fraude.esto. Qui.coronam.pacit. ipse.pecuniáQ.eius.virtutis.ergo.* adduitor.*Cicero. Plinius XXI.cap.III.

forte melius * sublata.

Cicero, Plinius.

* arguitur malè,

*Rogum.bustúmve.nouum.inuito.domino. ne.propius. addito.ædes.alienas.sexaginta. pedes.adducito. Vestibulum.sepulchri.bustúmve.ne.vsucapito. Omni.monumento.dolus malus.abesto.*Cicero lib. II. de legibus.

Diuis.alijs.alij.sacerdotes.omnibus.pontificis. singulis.flamines.sunto.Virgines.Vestales.custodiunto.in.vrbe.ignem.foci.publici.sempiternum. Quóque. & .priuatim. & .publicè.módo: ritúque.fiant.discunto. ignari. à. publicis.sacerdotibus. Eorum. autem.duo.genera.sunto. Vnum.quod.præsit.ceremonijs.ac.sacris, alterum. quod. interpretetur.fatidicorũ.vatum.effata. incognita, quum. Senatus.adsciuerit.Interpretes.autem.Iouis.Opt.Maxumi.augures.signis.& auspicijs *postera.*vidento.disciplinam.tenento.Sacerdotesque.vineta.virgetaq́;.& .salutem.populi.augurãto: Quique.rem.duelli.agent.quiq́;. populare.auspicium.præmonento.ollisque.obtemperanto. Diuorum.iras.prouidento.ijsque. parento. cælique fulgura regionibus ratis temperãto. Vrbémque. & .agros. & . templa.liberata. & .effata.habento. QuæQ. augur. iniusta.nefasta.vitiosa.diráve.dixerit.irrita.infectáque.sunto. Quique.non.paruerit capitale. esto. Fœderum. pacis. belli.induciarum.oratores.feciales.iudicésve.sunto. bella. disceptanto. Prodigia. portenta.ad.* *Etruscos.aruspices.*si.Senatus.iusserit.deferunto.Etruriæ. principes. disciplinam.docento. Quibus. diuis. creuerint. procuranto. Iidémque.fulgura.atque.oscina.pianto.*Cicero.*

De sacerdotum generibus.

* postea, malè in vulgatis.

* Etruscos & aruspices, aliàs, in vulgatis.

De. iure. publico.

*Iusta.imperia.sunto.iisque.ciues.modestè.ac.sine.recusatione.parento.*Cicero de legibus. III.

De iure magistratuum magistratuum atque imperij in vrbe.

Magistratus.nec.obedientem. & .nocuum.ciuem.multa.vinculis.verberibúsve.coërcento.ni.par.maiórve.potestas.populúsve.prohibessit.ad.quos.prouocatio. esto. Cùm.magistratus.iudicassit.irrogassítve. *per.populum.*multæ.pœnæve.certatio.esto.*Cicero.*

* aliàs ad

*Regio.imperio.duo.sunto.ijque.praeundo.iudicando. consulendo.pretores.iudices.consules.appellantor. Militiæ.summum.ius.habento.nemini.parento. Ollis.salus. populi.suprema.lex.esto.*Cicero.

Ast.

Ast. quando. duellum. grauius. discordiæve. ciuium. esunt. * esto. vnus. ne. amplius. sex. menses. si. Senatus. creuerit. Idem. iuris. quòd. duo. consules. teneto. Isque. aue. sinistra. dictus. populi. magister. esto.

* malè in vulgatis *esunto*.

* Aequitatem. quicunque. regat. habeto. pari. iure. cum. eo. quicunque erit. iuris. disceptator. Ast. quando. * consulis. est. magistratúsve. populi. nec. reliqui. magistratus. ne. sunto.

* aliàs *Equitem cumque qui regat habeto pari iure*. Fortè meliùs * *Equitatum qui reget, habeto par ius*. Miserè suggillatus hic locus est, vt exemplariũ diuersitas indicat. Nam in quibusdam legitur, * *Consulatus est, magisterve populi*. Rectiùs. Sed quid si ita: *Consul vnus est, magisterve populi, reliqui magistratus, &c.*

De imperio militari ac vero magistratuum extra Vrbem.

Militiæ. ab. eo. qui. imperabit. prouocatio. ne. esto. Quodque. is. qui. bellum. gerat. imperassit. ius. ratúmque. esto. Imperia. potestates. legationes. cùm. Senatus. creuerit. populúsve. iusserit. ex. vrbe. exeunto. Duella. iusta. iustè. gerunto. Socijs. parcunto. Se, & seruos. continento. Populi. sui. gloriam. augento. Domum. cum. laude. redeunto. Cicero de legibus III.

De iure minorum magistratuum.

Minores. magistratus. * periti. iuris. plures. in * prœlia sunto. Militiæ. quibus. iussi. erunt. imperanto. eorúmque. tribuni. sunto. Cicero.

* aliàs *partiti iuris plures in plura sunto*. Antiquè. Sic Pacuuius: *Plera pars populi possundatur*.

Plebes. quos. pro. se. contra. vim. auxilij. ergo. decem. creassit. tribuni. eius. sunto. Quódque. hi. prohibeßint. quódque. plebem. rogaßint. ratum. esto. sanctíque. sunto. Neque. plebem. orbam. tribunis. relinquunto. Cicero.

Suntóque. ædiles. coërateres. vrbis. annonæ. ludorúmque. sollemnium. Cicero.

At. si. quid. erit. quod. extra. magistratus. * coërario. æ sussit. qui. coëret. populus. creato. eíque. ius. coërandi. dato. Cicero.

* aliàs *coërato eumeus sit*. Fortè meliùs, *coërare opus sit*.

Auspicia. patrum. sunto. olliquè. ex. se. produnto. qui. comitijs. creare. consules. ritè. poßint. Omnes. magistratus. auspicium. iudiciúmque. habento. * Ex. ijsque. Senatus. esto.

* aliàs *Ex quibus*.

Eius. decreta. rata. sunto. Ast. ni. potestas. par. maiórve. prohibeßit. S.C. * præscripta. seruanto. Is. ordo. vitio. vacato. ceteris. specimen. esto. Cicero.

* aliàs *perscripta*.

Senatori. qui. nec. aderit. aut. caussa. aut. culpa. esto. Loco. senator. & modo. orator. caussas. populi. teneto. Cicero.

De comitijs & iure populi.

Creatio. magistratuum. iudicia. populi. iussa. vetita. suffragio. cùm. consciscentur. optimatibus. nota. plebi. libera. sunto. Quodcunque. postremum. populus. iusserit. id. ius. ratúmque esto. Cicero. Liuius lib. VII.

Cum. populo. patribúsque. agendi. ius. esto. consuli. magistro. populi. equitúmque. eíque. quem. produnt. patres. consulum. rogandorum. ergo. Cicero.

Collegis. quibus. ius. coëundi. est. paciscendi. inter. se. potestas. esto. dum. ne. quid. ex. publica. lege. corrumpant. Caius cap. IV. dig. de colleg. & corp.

Tribunisque. quos. sibi. plebes. rogaßit. ius. esto. cum. patribus. agendi. Ijdem. ad. plebem. quod. censuerint. ferunto. Cicero.

Vis. in. populo. abesto. Par. maiórve. potestas. plus. valeto.

* aliàs Si quid turbassitur.

leto. Quæ.cum.populo,quæ.cum.patribus.agentur. modica.sunto. Ast. qui.turbassit.in.agendo.fraus.auctoris.esto. Intercessor.rei.malæ.salutaris.ciuis.esto.* Cicero.

Ioue. tonante. vel. fulgurante. comitium. dirimunto. Cicero.

aliàs, condita.

Qui.agent.auspicia.seruanto.auguri.publico parento. Promulgata. proposita. in. ærario. * cognita. *agunto. Nec.plusquam.de.singulis.rebus.semel.consulunto. Rem.populum.docento.doceri.à magistratibus.priuatisque.patiuntor.* Cicero de legib. III.

Cicero pro domo sua, & in Sextiana.

De iure ciuium Rom.

Priuilegia.ne.irroganto. De.capite.ciuis.nisi. per. maximum.comitiatum.ne.ferunto. Sanatibus. idem.iuris. quod. fortibus. esto. Festus Pompeius.

Legẽ sic supplet ex Festi fragmentis Dion. Lambinus, *Nexo. SolutoQ. forti. sanatiQ. idem ius esto.*

De muneribus publicis.

Donum.ne.capiunto.néve.danto.néve. petenda. néve.gerenda.néve.gesta. potestate. * Quisquis. *earum. rerum.migrassit.noxiæ.pœna.par.esto. Iudicem.arbitrúmve.iure.datum.qui.ob.rem.dicendam.accepisse.pecuniam. conuictus.erit.capite.puniūto. Qui falsum. testimonium. dixisse.conuictus.erit.è.saxo. Tarpeio. deijcitor. Qui.hostes.concitârit.opémve. hosti. tradiderit. quíve. rempublicam.maiestatémve.populi.læserit.pœnam.capitis.dato. Hominem.indemnatum.ne.occidito.occidendi.caussa.cum.telo.non.esto. Cœtus.nocturnos.in.vrbe.ne. agito. Incendiarium.vinctum.verberatúmque.igni.necato.* Caius in legem, Qui ædes. De incendiarijs.

* aliàs, Qui quàm earum.

Gellius lib. XX. cap. I.

Polybius lib. V.

Marcianus l. III. ad legem Iuliam.

Cicero pro Milone. Porcius Latro in Catilinam.

DE IVRE PRIVATO PERSONARVM.

De matrimonijs.

Patribus.cum.plebe.connubia.ne.sunto. Auspicia. ne. turbanto.

Liuius lib. IV. Dionysius lib. X.

Mulier.sui.iuris.annum.vnum.apud. virum. matrimonij. caussa. morata. ni. trinoctium. vsurpatum. isset. pro.vsu.capta.habeatur.

Gellius lib. III. cap. II. Macrobius Saturn. lib. I. cap. III.

Vxorem. adulteram. temulentámve.cum. propinquis. caussa.cognita.marito.puniendi,occidendíve.ius.potestásque.esto. Si.coniunx.coniugi.nuncium.mittat.clauim. adimat. eámque. sibi. res. suas. habere. iubeat. diuortium esto. Cicero Philippica II. Caius ad legem Iuliam.

Ex Romuli legibus translatam in tabulas fuisse, hinc intelligere est, quòd exactis etiã Regibus per multas ætates viguerit in republica. Quod constat ex Dionysio, Gellio & diuersis alijs.

De iure hæreditario.

In.decimo.mense.legitimus.infans.nascitor. &. etiam. posthumus.in.familia.sua.heres.esto.

Gellius lib. III. cap. XVI. Vlpianus in fragmentis tit. XXII.

Filius.arte.carens.patris.incuria.eidem.vitæ. necessaria.subsidia.ne.præstato. Alioqui.parentes. educare. cogitor. E.meretrice.natus.patrem.ne.alito.

De patria potestate.

Vendendi.filium.patri.potestas.esto. Si.pater.filium.ter.venundauit.filius.à.patre.liber.esto.

Vlpianus in fragmentis tit. X. Dionysius Halicarnasseus lib. II.

De duplici tutela.

Tutores.liberis.in.potestate.testamento.parentes.danto. Si. non. sunt. dati. agnati. qui. successionem. sperant. danto. vel. tutores. sunto. Sed. si. aliquod. sit. insidiarum. suspicio. apud. alios. pupillus. educator. Tutor. cum. pupillorum. matre. ne. habitato. Suspecti. tutores. remouentor. Dolus. tutoris. qui. pupillum. suum. fraudauerit, vindicator.

Vlpianus de suspectis tutelis.

Cicero offic. libro III.

Mulieres.

Mulieres.orbæ.innuptáve.in.fratris.agnatíve.proximi.tutulæ.sunto.

Vlpianus in fragmentis tit. 11. & XIII. Cicero pro Murena.

De curatoribus prodigi & furiosi.

Prodigo.bonorum.suorum.administratio.interdicta.esto.Si.furiosus.existet.agnatorum.gentiliúmque.in.eo.pecuniáque.eius.potestas.esto.

Cicero de inuent. II. Tusculan. III. Vlpianus. Rhetoricor. ad Herenniú lib. I.

De suis & legitimis hæredibus ab intestato.

Intestatorum.hæreditates.primò.suorum.hæredum.velint.nolíntve.sunto. &.in.locum.filiorum.nepotes.succedunto.Cui.suus.hæres.non.extabit.agnatus.proximus.familiam.habetò.Agnatos.capite.diminutos.quíque.ex.his.progeniti.sunt.inter.legitimos.hæredes.non.habento.Si.libertus.intestatò.moriatur.nullum.suum.hæredem.relinquens.patronus.ei.succedito.

Institutionum Iustiniani lib. III. tit. I. II. V. & VIII. Vlpianus tit. XXVI. in fragm. Ad Herennium Rhetoric. lib. I. Item de inuentione Rhetoric. II. Iustinianus de successi. liber. & Vlpianus in epitome.

De testamentis & legatis.

Hæreditates.in.testamento.facto.datæ.ratæ.sunto.Paterfamilias.vti.quisque.legassit.super.pecunia.tutelá-ve.suæ.rei.ita.ius.esto.

Cic. de inuent. lib. II. Institution. Iustiniani lib. II. tit. XXII. Caius l. I. de test. tut. Vlpian. in fragm. Ad Herenniú Rhetoric. lib. I. Pomponius.

Familiæ herciscunda.

Cohæredes.à.communione.discedere.volentes.agunto.Pro.hæreditaria.parte.debitores.hæredibus.obligati.sunto.Pro.portionibus.hæreditariis.hæredes.tenentor.

Caius l. 2. ff. fam. erci*sc*. Gordianus Cod. cap. VI. & alibi.

De in ius vocando.

Si.quis.in.ius.vocet.ito.Si.morbus.æuitásve.vitium.esit.qui.in.ius.vocabit.iumentum dato.si.volet.arceram.ne.sternito. Si.vis.vocationi.fuat.antestaminor.igitur.aurem.capito.antestati. Si.caluitur.pedémve.struit.manum.endo iacito.Si.iudex.vel.alteruter.ex.litigatoribus.morbo.sontico.impediatur.dies.iudicii.diffisus.esto.Si.status.dies.cum.hoste.sit.venito.Aduersus.hostem.æterna.auctoritas.esto. Cicero lib. I. offic.

Gellius lib. XX. cap. I. Auctor ad Herennium. Vlpian. dig. I. tit. Si quis cautionib. Acron & Porphyrio in Horat. Satyr. lib. I. Festus in voce Struit. Plinius 21. cap. XLV. Festus in voce Reus, similem adfert ex Numæ legibus, vbi sic. Quid horum fuit vitium iudici arbitróve, reóve, is dies diffisus esto. Meminit item legis Vlpian. Dig. 2. tit. Si quis.

Ante.meridiem.caussam.gnoscito.cùm.perorant.ambo.præsentes.post.meridiem.litem.addicito.si.ambo.præsentes.Sol.occasus.suprema.diei.tempestas.esto.

Gellius lib. XVII. cap. II. Rhetoric. ad Herenn. lib. II. Varro, Macrobius, Censorinus de die natali.

Si.quis lege.agendo.plus.petierit.caussa.cadito. Cicero de Oratore.

De vindiciis.

Assiduo.vindex.assiduus.esto.Proletario.ciui.quiuis.volet.vindex.esto.Rem.vindicaturi.in.iure.manum.conseruunto.Si.quis.vindiciam.falsam.tulit.rei.siue.litis.arbitros.tres.dato.eorum.arbitrio.fructi.dupliore.damnum.deciditor. Libertatis.controuersæ.vindicias.lite.pendente.secundùm.libertatem.dicito.Patronus.si.clienti.fraudem.fauit.sacer.esto.

Gellius lib. XVI. cap. X. & XX. cap. IX. Festus in voce Vindiciæ. Dionysius Halicarnass. lib. XI. & Pomponius de origine iuris, cap. I. Liuius lib. III. Seruius & Iul. Sabinus in Virgilium.

De testibus.

Qui.se.sierit.testarier.libripénsve.fuerit.ni.testimonium.fariatur.improbus.intestabilisque.esto.Cui.testimonium * defit. is. tertiis. diebus. ob. portum. obuagulatum. ito.

Gellius lib. VI. cap. VII. & XV. cap. XIII. Festus in voce, Portus pro domo. item, voce Vagulatio.

* defugerit alias.

De debitis & re iudicata.

Æris.confessi.ærísve.debiti.iudicatis.triginta.dies.iusti.sunto.Post.deinde.manus.iniectio.esto.in.ius.ducito.Ni.iudicatum.facit.nemut.quips.endo.eo.iure.vindex.esit.

Gellius lib. XV. cap. XIII. Quintil. lib. III. cap. VIII.

De addictis.

Secum.ducito.vincito.aut.neruo.aut.compedibus.XV.pondo.ne.minore.aut.si.volet.maiore.vincito.Si.volet.suo.viuito.Ni.suo.viuit.qui.eum.vinctum.habebit.libram.farris.endo.die.dato.si.volet.plus.dato.Ni.cum.eo.pacto.in.vinculis.sexaginta.dies.habeto.Trinis.nundinis.continuis.ad.prætorem.in.comitium.procitato.

Gellius lib. XX. cap. I.

crisque. æstimiam. iudicati. prædicato. Tertijs. nundinis. capite. pœnas. dato aut. trans. Tiberim. peregrè. venum. ito. Et. si. plures. esunt. quibus. reus. iudicatus. esit. tertijs. nundinis. partes. secanto. Si. plus. minúsve. secuerunt. nesi. fraude esto.

Cicero in Topicis, & in Cæciniana.

Vsus. auctoritasque fundi. biennis. ceterarum. rerum. annuus. esto.

Cicero offic. III. de oratore lib. I. Festus.

De pactis.

Qui. nexum. faciet. mancupiúmve. vti. lingua. nuncupassit. ita. ius. esto. vti. nominassit. locutúsve. esit. ita. ius. esto.

Cicero offic. III. Ex Numæ legibus sumpta est.

Pacta. tenentor. & vti. lingua. nuncupassunt. ita. ius. esto. quæ. qui. inficiatus. esit. dupli. pœnam. subito. Iurisiurandi. ad. fidem. astringendam. præcipuus. vis. esto.

Institut. Iustiniani lib. II. tit. I.

De emptis & venden.

Venditæ. res. & traditæ. post. pretium. solutum. aut. si. alio. modo. satisfactum. existat. emptori. adquiruntor.

Modestinus cap. xxv. de statu lib.

Vendendi. statu. liberos. ius. potestasque. esto. sed. eius. statui. venditio. ne. noceto.

Corn. Tacitus Ann. v.

De fœnore.

Vnciario. fœnore. ampliùs. ne. quis. exerceto.

De finibus regundis.

De. confinio. agrorum. vicini. ne. iurganto. tres. arbitri. fines. regunto.

M. Varro de lingua, lib. VI. Caius de seruitute prædiorum cap. VIII. Aggenus Vrbicus. Cic. in oratione pro A. Cæcina.

Cicero I. de leg.

Viæ. publicæ. iter. actus. esto. Viæ. latitudo. in. porrectum. octo. pedes. in. anfractum. hoc. est. vbi. flexum. est. sedecim. habeto. Si. via. interrupta. sit. vel. immunita. ito. agito. per. vicini. fundum. Inter. vicinorum. prædia. quinque. pedes. communes. sunto. neque. intrà. id. spacium. vsucapito. vtrisque. dominis. iter. actus. esto.

Caius lib. IV ad leg. XII. tab. Item cap. vltimo. Fin. reg.

Si. quis. sepem. vel. maceriam. iuxta. alterius. regionem. effoderit. terminum. ne. excedunto. Si. autem. murum. pedem. vnum. si. domum. duos. pedes. relinquonto. Si verò. sepulchrum. aut. foueam. effoderint. quantum. sit. profundum. tantundem. relinquunto. Si. puteum. passum. Qui. sacrum. faxit. & terminum. exarassit. ipsus. & boues. sacri. sunto.

Caius ibidem.

Oliuam. autem. aut. ficum. nouem. pedes. ab. extranea. regione. plantato. In. ceteris. arboribus. quinque. pedes. seruanto. Si. in. agrum. alterius. arbor. impendeat. vsque. ad. XV. pedes. altius. à. terra. coërcito. Et. ne. vmbra. arboris. vicino. prædio. noceat. sedecim. pedes. altius. ramos. circumcidito. Glandem. in. alienum. fundum. procidentem. colligere. fas. esto. Si. immissum. ab. aliquo. pecus. glandem. ex. arbore. aliena. procidentem. in. fundo. alieno. depascatur. de. pastu. pecoris. actio. esto. Si. aqua. pluuia. nocet. arceto.

Vlpianus cap. I. D. de arb. cædend.

Plinius lib. XVI. cap. V. Caius lib. IV. ad XII. Tab. Vlpian. cap. XIIII. D. de præscript. verb.

Paullus cap. V. Pomponius.

Gellius lib. XX. cap. I.

De iniurijs.

Si. iniuriam. alteri. faxit. XXV. æris. pœnæ. sunto. Re. persona. tempore. loco. atrociores. iniuriæ. iudicantor. Mœchum. in. adulterio. deprehensum. necato. Vim. ingenuæ. virgini. inferre. aut. eam. suasione. in. suam. sententiam. trahere. caueto. Sororem. aut. filiam. in. stupro. deprehensam. vendito. Si. puerum. quis. castrauerit. licet. preciosiorem. fecerit. quadruplum. præstato. Si. membrum. rupserit. ni. cum. eo. pacit. talio. esto. propter.

Festus in Talione, ex Verrio Flacco. Gellius, sed minus correct. citat legis verba. libro XX. cap. I.

os. ve-

es. vero. fractum. nummariæ. pœnæ. constitutæ. sunto.

De famosis libellis. *Si. quis. occentassit. actitassit. siue. carmen. condidissit. quod. infamiam. faceret. flagitiumque. alteri. precaretur. capite. pœnas. luito.* — Cicero de rep. IV. & Arnobius IV. contra gent. & cap. D. de iniurijs & famosis libellis.

Qui. fruges. excantassit. qui. malum. carmen. incantassit. pœnas. dato. néve. alienam. segetem. pellexeris. excantando. Ne. agrum. defrugando. Ne. frugem. aratro. quæsitam. nocte. furtim. depascunto. Puberes. si. secanto. Cereri. ✱ eos. *suspendunto. Impuberes. arbitratu. prætoris. verberanto. ac. noxam. duplionémve. decernunto. Si. quadrupes. pauperiem. fecerit. animal. quod. commisit. noxam. dato. aut. noxæ. æstimationem. ferto. Si. rupitias. sarcito. Qui. ædes. aceruómve. sciens. prudens. combussit. vinctus. verberatus. igni. necator.* — Plinius libro XXVIII. cap. II. Seneca lib. IV. nat. Quæst. — Plinius lib. XVIII. cap. III. — *necatos forte. — Vlpianus. l. I. Si quadr. pauper. Iustinianus Institut. lib. IV. — Festus Rupitiæ. — Vlpianus. Caius lib. IV. ad leges XII. tab.

De furtis. *Furtiuæ. res. non. vsucapiuntor. Furem. qui. manifestò. præhensus. erit. si. furtum. aut. noctu. faciat. aut. interdiu.* ✱ cùm præhenditur. *se. telo. defendat. occidito. E. ceteris. manifestis. furibus. liberos. verberato. & ei. cui. luce. factum. furtum. esit. addicito. Si. seruus. furtum. faxit. noxamve. nocuit. sciente. domino. serui. nomine. actio. noxalis. esto. Seruos. autem. manifesto. furto. præhensos. verberibus. afficito. & è. saxo. præcipitato. Pueros. impuberes. prætoris. arbitratu. verberato. noxamque. ab. his. factam. sarciri. facito. Si. nox. furtum. faxit. si. im. aliquis. occisit. iure. cæsus. esto. Furta. quæ. per. lancem. liciumque. concepta. erunt. velut. manifesta. vindicanto. Si. adorat. furtum. quod. nec. manifestum. esit. duplionem. luito.* — Gellius. XI. libri fine, & XX. principio. Cic. pro Milone. Macrob. Saturn. lib. I. cap. IV. Instit. Iustin. lib. II. tit. VI. Vlpianus, Caius. — *malè in vulgatis comprehenderetur. — Vlpian. cap. II. D. de noxal. action. — Macrobius. Festus. — Paullus sententiarum lib. II. Gellius. — Festus. Adorare.

Tignum. alienum. ædibus. vineísve. iniunctum. ne. vindicato. ne. soluito. sed. dupli. pro. eo. actionem. habeto. Si. tibi. furtim. arbores. cæsæ. sunt. agito. in. singulas. æris. viginti. quinque. exigito. — Vlpianus. l. I. de Tigno. Festus. Tignum. — Plinius lib. XVII. cap. I. Caius ad leg. I. lib. I. ad XII. tabu.

Hactenus x. viralium legum reliquias ex Liuio, Dionysio, Pandectis, Cicerone, Plutarcho, Gellio, Macrobio, Plinio, Seruio, alijsque veteribus retulimus: & eas de religione, & iure publico, paucissimis exceptis, ex Ciceronis libris de legibus. Quas ipse ciuitati suæ non ex x. virûm tabulis solummodò, verumetiam ex alijs optimis Romanis, Græcisque legibus tulit. Omisimus tamen obiter ex ijs, quas putamus in XII. non fuisse: quasque constat diu post tabulas perlatas in Remp. Rom. introductas esse. Vt illæ de sacris Aesculapij, Matris deûm, ludis scænicis: vt illæ de tribunis ærarijs, triumuirisque capitalibus; & æris, argenti, aurique signandi: vt leges annales, de liberis legationibus, de censura, ædilitate curuli, ac prætura: de quibus suo tempore in Annalibus verba faciemus. Et licet prætoris mentio fiat aliquoties in XII. palàm est, nihilominus prætores tunc necdum creari cœpisse; sed Cos. ad hæc tempora vsque vulgò prætorem appellari consueuisse, vt lex ipsa de consulatu lata docet, & ex Zonara quoque paulo pòst dicemus. Demum te non latere lector candide, volo, non omnes leges me XII. tab. verbis ipsis expressisse, quæ sanè paucissima nunc temporis extant residua: sed quibus ferè legum argumenta sensumque nobis auctores expresserunt. — Consul olim prætor dictus.

ANNI P. R. C. CCCIII.

Decemviri.

AP. CLAVDIVS. Ap. f. M. n. Crassinus. II.	Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.

M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis.	L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
T. Antonius. //. f. //. n. Merenda.	M'. Rabuleius. //. f. //. nepos.
M. Sergius. //. f. //. nepos.	K. Duilius. //. f. //. nepos.
Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Visolus.	Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.

Decemviri iterum creati.

EXPECTATIO, vt dixi, supplendarum legum, cùm comitiorum dies appropinquaret, desiderium creandi iterũ x. viros fecit. Patribus quidem, ne ferrẽt denuò tribunorum plebis superbiam, atque importunitates. Iam plebs verò, Coss. nomen nõ secus ac Regum perosa, ne tribunitium quidem auxilium, cedentibus inuicem (vt modestissimè singuli se hactenus habuerant:) appellatione x. viris, quærebat. Comitia igitur x. virum creandorum omnium consensu indicta sunt; & Ap. princeps collegij patribus ob summam plebis gratiam suspectus, comitia (ne semet ipse creare posset) habere iussus est. Is tamẽ, impedimentum pro occasione arripiens, aura populari fretus, deiectis honore duobus Quinctiis, Capitolino & Cincinnato; & C. Claudio patruo suo, & alijs eiusdem fastigij ciuibus, seipsum in primis reficit, & sibi collegas, quos voluit subrogauit. Eos ordine nominant Liuius, Dionysius & Diodorus. Cum Liuio Dionysius consentit M. Corn. fratrem esse L. Cornelij Cos anno CCXCIII. In Diodoro quidẽ Q. Fabius, T. Antonius, K. Duilius librariorum culpa desiderantur: & pro Sp. Oppio, Sp. Veturius falsò suppositus est M. Sergius eidem C. Sergius appellatur: Et Dionysio mendosè M. Seruilius. Sed M'. Rabuleium correctè nominant. Liuij autem codices malè Robuleium habent. Cassiodorus M. Rubellium. Q. Pœtelius in Diodoro perperam [illegible]. Hunc Dionysius & Sp. Oppium, & K. Duilium plebeios fuisse affirmat, reliquos verò omnes patricios non magni splendoris, excepto vno Fabio, qui ter Consul fuerat.

Decemviratus eo anno in apertam exiuit tyrannidem: coniuratione enim clandestina inter eos fœdus ictum: Ne quis è collegio vlla in re alteri aduersaretur, ne senatum conuocarent, néve comitia haberẽt. Idcirco quas duas legum prioribus addiderant tabulas, non pertulerunt, vt moris erat, centuriatis comitijs. Denique inter eos conuentum, non deponere magistratum, sed in perpetuum continuare, omnia pro imperio agere. Igitur idibus Maijs, initio magistratus, primo honoris die singuli cũ duodenis fascibus, & magna clientum turba stipati in publicum prodeuntes, & centum viginti lictoribus forum implentes, decem Regum speciem, summo Romani populi terrore, repræsentârũt: & ex libidine mox cuncta summo consensu, spretis legibus, gessêre. Nec erat quicquam præsidij in populo, prouocatione sublata; & intercessionem irritam consensu fecerant, dum alter alterius acta superbiore sententia comprobat. Nam iudicia domi conflabant, pronunciabant in foro, consulebaturq. in miseros ciues iniquè, & crudeliter: nec abstinebatur à securibus & virgis, bonorumque publicatione. Quæ tamen sæpiùs pro libidine inter auaros clientes, quorum cateruæ eorum tribunalia obsidebant, donabantur. Igitur primores patrum, illustrioresque ciues indignitate rerum cedebant Vrbe, atque in prædia sua transmigrabant; x. viris conniuentibus, quò tutiùs regnarent. Sed hæc latiùs apud Liuium & Dionysium; ad quos, ne nimis longus sim, lectorem remitto.

Optimates Vrbe cedunt.

ANNI. P. R. C. CCCIV.

Decemviri.

Ap. Claudius. Ap. f. M. n. Crassinus. II.	Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.
M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis.	L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
T. Antonius. //. f. //. n. Merenda.	M'. Rabuleius. //. f. //. nepos.
M. Sergius. //. f. //. nepos.	K. Duilius. //. f. //. nepos.
Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Visolus.	Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.

Coacti abdicarunt, ob facinus Ap. Claudij. in eorum locum facti sunt coss.

L. Vale-

L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola. Potitus | M. Horatius. M. f. M. n. Barbatus.

DECEMVIRI hoc anno nullis comitijs habitis, iniussu populi, sine patrum auctoritate magistratum continuare sunt aggressi. Et dum in Vrbe deploratur libertas, contemni cœpit à finitimis populus Rom. Sabini itaque primùm incursionem fecêre. Acqui inde castra in Algido locant, & Tusculanum depopulantur agrum, contra quos legiones conscriptæ sunt. Decemviri inter se prouincias diuiserunt, Appio Vrbana iurisdictio relicta est, vt magis violento, & ad Vrbanas seditiones compescendas idóneo, adiutor datus est Sp. Oppius, relictæque ad præsidium duæ legiones. Bellum in Sabinis mandatum Q. Fabio, M'. Rabuleio & Q. Pœtelio, cum tribus legionibus. Reliqui in Algidum contra Aequos cum M. Cornelio missi sunt cum reliquis legionibus, & magnis sociorum auxilijs. Nihil tamen militiæ melius, quàm domi, odio ducum, res gestæ; fusi enim vtrobique sunt exercitus, à Sabinis ad Eretum, & ab Aequis in Algido. Quum igitur dominatio decemvirorum maximo flagraret odio, tam apud senatum, quàm apud plebem, duo nefanda eorum domi militiæque accessêre facinora, quæ occasionem maturandæ libertatis populo Rom dedêre. L. enim Sicinium Dentatum fortissimum virum Decemviri imperatores in castris ad Crustumeriam ob libertatem linguæ per insidias trucidare iusserunt. In Vrbe autem Ap Claudius decemvir, ingenuam virginem, filiam L. Virginij centurionis in Algido militantis in seruitutem asserere, vt eius amore potiretur, conatus est; patremque eò necessitatis adduxit, vt filiæ libertatem ac pudicitiam, lanij cultro eam occidendo, tutare coactus fuerit. Cuius rei atrocitas seditionem ingentem cùm in Vrbe, tum in castris vtrisque excitauit; vt sublatis signis, miles omnis, desertis imperatoribus, ad Vrbem properârit, Auentinum montem occupârit, & per secessionem & minas, decemvirum poenas, tribuniciam denuò potestatem, & consulare imperium repetierit. Itaque decemviri abdicare coacti sunt, & in eorum locum per interregem facti Consules centuriatis comitijs L. Valerius Poplicola, & M. Horatius Barbatus accerrimi decemviratus impugnatores; hic pronepos Horatij, qui cum P. Valerio Consul post Reges exactos Capitolium dedicauit. Ille verò filius eius, qui contra Herdonium & exules Capitolium defendens occubuit, nepos Poplicolæ qui Reges eiecit. In Diodori codicibus planè mendosè Consulum nomina tam Græcè quàm Latinè leguntur. Itaque ex auctoritate Fastorum, Liuij etiam atque Dionysij corrigēda sunt, sicut & in Mariano, nam ibi & incorrectè L. Horatius pro L. Valerius habetur. Zonaras rectè, L. Valerium & M. Horatium nominat. Horum consulatus omnino popularis fuit. Quapropter (vt Zonaras ex quibusdam Annalibus auctor est) hi primùm Consules appellari cœperunt, cùm antea prætores vocarentur. Nam multas tulerunt leges libertati plebis consulendo, quibus etiam patrum auctoritatem minuerunt. Atque omnium primùm

Vi magistratũ continuant x viri.
Bellum Aequicum atque Sabinum ex ciuili discordia continuatur.
L. Sicinij Dentati cædes.
Ap. Claudij x. viri nefarium facinus.
Secessio plebis secunda in Auentinum.
Consules vnde & quando primùm.

Vt. quòd tributim. plebes. iußisset. populum. teneret. Qua lege patricij etiam plebiscitis subijciebantur, quod antea in controuerso fuerat. Liuius & Dionysius.

Leges Valeria & Horatia.

Legem de maiestate tulerunt. *Vtique. qui. tribunis. plebis. ædilibus. iudicibus. nocuisset. eius. caput. Ioui. sacrum. esset. familia. ad. ædem. Cereris. Liberi. Liberæq. venum. iret.* Hanc legem Horatiam appellat Liuius. Vide item Dionysium & Zonaram, qui auspicia insuper ab his Consulibus concessa fuisse tribunis plebis scribit. De consulatu etiam plebi communicando transactum in hac secessione fuisse tradit Diodorus Siculus; sed ex alijs Annalibus, quàm quos sequuntur Liuius, & Dionysius. Hi enim huius rei mentionem nullam faciunt. Liuius tamen in oratione T. Quinctij Consulis, quam triennio postea ad plebē habuit, tale quid indicare videtur, cùm dicit de hac secessione: Tribu-
„ nos plebis iterum creare voluistis, creastis. Consules facere vestrarum partiũ, & si patri-
„ bus videbamus iniquum; patricium quoque magistratum plebi donum fieri vidimus.
Sed hæc ipsum de Consulibus huius vel de tribus x. viris plebeijs antè creatis Quinctium dixisse opinari etiam possumus.

Auspicia primum trib. plebis concessa.

Decemviri tyrannidis pœnas dederunt. Ap. Claudius & Sp. Oppius in carcere perierunt; reliqui fuga, & voluntario exilio semet damnârunt; bona verò omnium sunt publicata. Duodecim tabulas legum æreas ante rostra publicauerunt Consules: atque instituerunt, vt S.C. in ædem Cereris ad ædiles plebis deferrentur; quæ antea arbitrio Consulum supprimebantur & vitiabantur. Historiam omnem latè prosequuntur Liuius libro III. Dionysius XI. Diodorus XII. Zonaras, Orosius, Eutropius, Florus & Auctor de viris illustribus. Meminit Pædianus in Cornelianam.

Decemviri puniti.
XII tabulæ legum publicatæ.

Tribuni plebis.

L. Virginius. //. f. //. nepos. Reuocata in Vrbem plebe, cùm abdicassent decemviri, & redintegrata inter patres ac plebem cõcordia, in Auentino pontifice maximo habente comitia tribuni plebis decem creati sunt. Ac primùm omnium L. Virginius. Is Ap. Claudium qui x. vir fuerat, quòd ab libertate in seruitutem contra leges dedisset vindicias, in carcerem duci iussit; vbi ante damnationem sibi ipse mortem consciuit. Liuius lib. III. Dionysius XI.

Ap. Claudij x. virum mors.

L. Icilius. C. f. //. n. Ruga. III. Tribunicium virum acrem, & expertæ virtutis pro caussa plebis produnt hunc Liuius & Dionysius. Bis antè tribunum fuisse demonstraui. Is plebem rogauit, plebesque sciuit. *Ne. cui. fraudi. esset. secessio. à. decemviris. facta.* Diem M. Claudio assertori Virginiæ sponsæ suæ dixit, damnatumque exilio multauit. Post victoriam de Aequis & Sabinis, primus ad populum inuitis patribus de triumpho Consulum rogationem tulit, Populus, reclamante senatu, Consules triumphare iussit. Liuius & Dionysius.

Icilia lex. M. Claudius damnatur. Icilia rogatio de coss. triumpho.

P. Numitorius. //. f. //. nepos. Auunculus Virginiæ, nominatus à Liuio inter auctores secessionis Sp. Oppium collegam Ap. Claudij in vincula duxit, quòd ciuem Romanum iniustè virgis cæcidisset; At Oppius ante iudicij diem in carcere mortuus est. Liuius, Dionysius.

Sp. Oppius in carcere mortuus.

M. Duilius. //. f. //. nepos. II. Hunc ante decemviros creatos, gessisse insignem tribunatum Liuius testatur, qui virum prudentem & moderatum dicit. De Consulibus creandis rogationem pertulit.

Duilia lex. Legem de tribunicia potestate tulit. *Qui. plebem. sine. tribunis. reliquisset. quique. magistratum. sine. prouocatione. creasset. tergo. & . capite. puniretur.*

„ Auctor est Liuius. De eadem lege Diodorum loqui existimo, cùm dicit: Vtrique tribu„ ni plebis, exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarent; quòd si prætermisissent, illico vlui concremarentur. Porrò Val. Max. auctor est, P. Scæuulam trib. plebis nouem collegas Sp. Cassij coniuratione detecta, viuos concremasse; quòd non subrogatis successoribus libertatem plebis in dubium vocassent. Vt in anno CCLXVIII. dixi. Ex quibus colligere est, secundùm quosdam Annales legem illam de tribunicia potestate multo antè latam fuisse. Punitis morte, vel exilio decemviris, suppliciorum finem fecit, & obliuione simultatum decreta; reliquis qui x. virorum voluntati subseruissent, impunitatem dedit, Liuius & Dionysius lib. XI.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. Progenies (inquit Liuius) eius, qui primus tribunus plebis in Sacro monte secessionis auctor creatus est. Hic patrem habuisse videtur trib. plebis anno CCXXCIII. inter primos decem tribunos.

M. Titinius. * L. f. * //. nepos. M. Pomponius. //. f. //. nepos.
C. Apronius. //. f. //. nepos. P. Villius. //. f. //. nepos.
C. Oppius. //. f. //. nepos. Alios tribunos quoque sic enumerat Liuius, quos spe magis, quàm meritis electos dicit. Mendosè quidem in exemplaribus plerisque legitur Ap. Iulius, pro P. Villius.

Aediles.

Tabulas decemvirales, vt quidam scribunt, iussu tribunorum plebis publicârunt. S. C. in æde Cereris conseruanda primi locârunt, Liuius & alij.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. //. f. //. n. Cicero.	[M. Titinius. M. f. //. nepos.]

Quæstores.

Bona damnatorum x. virûm populi iussu sub hasta venundata publicârunt. Dionysius.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Agrip. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.	L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

Quorum magistratus alij maiores sequentur.

L. Vale-

L. VALERIVS. P. F. P. N. POPLICOLA. POTIT.. ANN. CCCIV.
COS. DE. AEQVIS IDIBVS SEXTIL.
M. HORATIVS. M. F. M. N. BARBATVS. ANN. CCCIV.
COS. DE SABINEIS. VII. K. SEPTEMBR.

Sublata decemuiratus tyrannide, rebus vrbanis compositis fundataque domi concordia, bellum contra Sabinos & Aequos summa vi apparauerunt Coss. qui hostes feliciter diuersis exercitibus, geminaque contuderunt victoria, Horatius Sabinos, Valerius Aequos & Volscos in Algido, & castris vtrobique captis ingenti præda potiti sunt. Consulibus redeuntibus à senatu triumphus negatus est, quòd nimium in magistratu plebi studuissent, senatus auctoritati derogantes. Nihilominus inuitis patribus tribunorum, populique iussu primi triumpharunt; Valerius de Aequis, Horatius autem de Sabinis, veluti etiam fragmenta monstrant Capitolina. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius lib. XI.

Sabini, Aequi & Volsci victi.
Consules triumphum iussu populi inuitis patribus primum.

ANNI. P. R. C. CCCV.

Consules.

Lar. Herminius. T. f. //. n. Aquilin'. T. Virginius. T. f. //. n. Tricostus. Cælimōtan'

TABVLÆ Græcæ Herminium & Tricostum suggerunt Coss. Lar. Herminij prænomen, vt rarius; ita obscurius in Liuio & passim apud auctores Latinos vel corruptum est, vel penitus intercidit. In Græcis historicorum exemplaribus aliqua eius adhuc extant vestigia. In Diodoto enim λαρῖνος ἑρμίνιος vocatur. In Dionysio λαρὸς ἑρμίνιος. In Liuio autem, Cassiodoro & Mariano Sp. Herminius legitur. Porrò Lartis prænomen huic Consuli propriè tribui testatur Probus in epitoma de prænominibus, cuius verba hoc modo
„ correctiùs legenda videntur, quàm extant in vulgatis exemplaribus. Lar, Lartis, præno-
„ men est, sumptum à Laribus. Tuscum autem creditum est prænomen esse; fuitque Con-
„ sul Lar Herminius cum T. Virginio Tricosto. Quis autem non videt corrupta esse hæc,
„ quæ sic leguntur; Laërtis prænomen est sumptum à Laribus, Tuscum ante creditum esse,
„ fuitque consularis, Herminius est prænomen T. Virginio Tricosto. Hunc verò Consulem in Diodoro quoque perperam prodidere librarij Τίτον σερτίνιον στρύκτορα. Tricostus enim Virginiorum cognomen est, non Structus. A Dionysio rectè Cælimontanus appellatur, altero videlicet cognomine Virginiorum.

Lar prænomē.
Probi Grammatici de prænominib' Rom. locus correctus.

Domi atque foris ocium fuit. Liuius lib. III.

Trib. plebis.

Sp. Tarpeius. M. f. M. n. Mōtanus. Capitolinus. A. Aeternius. //. f. //. n. Fōtinalis

Conspiratio inter Tribunos superioris anni facta erat, vt ijdem reficerētur, fautoribusque plebis Consulibus Valerio, Horatioque continuarent magistratum. Sed fortè quadam vtili ad tempus, vt comitijs præesset. M. Duilio potissimum sorte euenit, cernenti inuidiam ex continuatione magistratus imminentem: qui ex veteribus tribunis negauit se vllius rationem habiturum. Repugnantibusque collegis comitia habuit, & quinque nouis tribunis plebis creatis, cùm alij tribus non supplerent ob studia tribunorum veterum apertè petentium, dimisit concilium, nec deinde comitiorum caussa habuit, satisfactum legi dicens, quæ numerum comitijs, tribuni modò relinquerentur, præfinitum nusquam sanxisset: sed ab alijs qui creati essent, cooptari collegas iuberet. Atque eo modo Duilius, cùm ad vltimum perseuerasset, victa collegarum cupiditate magistratu abijt. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis patrum voluntatem fouerunt, duos etiam patricios, Consularesque Sp. Tarpeium & A. Aeternium cooptauerunt. Vide Liuium lib. III. qui omnia diffusiùs enarrat. Dionysius in fine lib. XI. mutilus est, vbi hæc, & alia desiderantur.

Discordia in comitijs tribunorum plebis.
Quinque tribuni plebis creati, alij quinque cooptati.
Duo patricij consulares tribuni plebis facti.

L. Trebonius. //. f. //. n. Qui in hac potestate Asper appellatus est. Infestus patribus, quòd se in cooptandis tribunis fraude captum à collegis aiebat, rogationem de comitijs tribunicijs tulit: *Vt. qui. plebem. Romanam. tribunos. rogaret. u. vsque. eo. rogaret. dum. decem. tribunos. plebei. faceret.* Qua lege cooptatio tribunorum interijt. Idem insectando assiduè patricios tribunatum gerens, Asperi cognomen rettulit. Liuius libro III.

Trebonia lex de comitijs tribunicijs.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	
[Q. Confidius. Q. f. //. nepos.]	L. Allienius. //. f. //. nepos. III.
M. Marcius. //. f. //. nepos. II.	C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. II.
C. Fulcinius. //. f. //. nepos. IV.	[L. Albinius. //. f. //. nepos. II.]
M. Claudius. //. f. //. n. Cicero. II.]	

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[L. Volumnius. //. f. //. n. Flamma.]	[P. Tarquitius. P. f. //. n. Laurentinus.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[C. Sergius. C. f. C. nepos.]	M. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

Papirius septimo dein anno Cos. sequetur. C. Sergius L. Sergij qui primus Fidenas appellatus est, frater haberi poterit.

ANNI P. R. C. CCCVI.

Consules

M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus. C. Iulius. C. f. C. n. Iulus.

MACERINI cognomen addunt Gegantjs Capitolinæ tabulæ, & ita reperitur etiam in manuscriptis Diodori codicibus, in vulgaris perperam Macrinus legitur. Alter Consul in Diodoro L. Iulius, & mendose in Cassiodoro Claudius Iulius habetur. Liuius & Marianus recte C. Iulium vocant. Dionysij autẽ historia hoc loco interrupta est, aliquot folijs iniuria temporum perditis, adeò vt hi Coss. simul cum actis eius anni desiderentur.

Res domi quietæ. Sedatæ sunt hoc anno tribunorum aduersus nobilitatem conciones, plebs enim metu delectus, instante Volscorum, atque Aequorum bello, à seditionibus abstinuit. Liuius libro III.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
P. Villius. //. f. //. nepos. II.	[L. Villius. //. f. //. nepos.]
C. Oppius. //. f. //. nepos. II.	Sex. Manilius. //. f. //. nepos. III.
Sp. Antius. //. f. //. nepos. III.	[M. Silius. M. f. //. nepos. II.]
[C. Pompilius. //. f. //. nepos. II.]	[C. Virginius. //. f. //. nepos.]
[C. Antius. //. f. //. nepos.]	M. Icilius. //. f. //. n. Ruga

Iuuenem strenuum M. Icilium dicit Dionysius lib. X. qui patrem veteranum à Consule T. Romilio cum L. Dentato ad oppugnanda hostium castra, velut in certam mortem missum deferere noluerat, anno CCXCVIII.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Titinius. *L. f. * //. nepos.	M. Pomponius. //. f. //. nepos.

Quæsto-

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

M. Cornelius * L. f. L. n. Maluginensis. C. Nautius. C. f. Sp. n. Rutilus.

Nautius C. Nautij bis Consulis filius, cuius nomen extat in Capitolinis fastis. M. Cornelius Cos sequetur, videtur frater patruelis fuisse M. Cornelij x. viri.

ANNI. P. R. C. CCCVII.

Consules.

T. Quinctius.//.f.//.n.Barb.Capitolinus.IIII. Agrippa.Furius.//.f.//.n.Fusus

SVGGERVNT Cõsules Liuius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus Scotus, T. Quinctium Capitolinum IIII. & Agrippam Furium. Huius prænomen, Agrippa, tamen errore librariorum in Liuij & Cassiodori vulgatis aliquot exemplaribus mutatum est in Aulus. In Diodoro & Mariano remansit. In tabulis Græcis Furium & Capitolinum III. habemus, sed mendosè, vt ordo Consulatuum eius monstrat.

Discordiæ patrum, ac plebis in aperta crũpêre certamina. Qua occasione Volsci & Aequi arma sumpsêre, & ad portas quasi Vrbis populabundi excurrerunt. Itaque dissensiones ciuiles intermissæ graui oratione populum castigante T. Quinctio Consule, & validus est conscriptus exercitus, quo inimicis ambo Consules occurrerunt. Prœlium est atrox commissum ad Corbionem, quo Volsci & Aequi ad internecionem ferè cæsi sunt, castra capta eodem impetu, Romanusque miles præda ditatus abijt. Consules triumphum non postulasse, nec delatum ab senatu fuisse scribit Liuius. Meminit item victoriæ Diodorus Siculus, sed mendosè Volsci eo loco vocantur Volumnij; sicut is auctor in proprijs nominibus admodum corruptus est. Populus Rom. iudex factus de agro controuerso inter Aricinos & Ardeates, vnius Scaptij plebei hominis testimonio, agrum, ob quem socij toties armis inter se dimicârant, sibimet, reclamante senatu, adiudicauit. Liuius in fine lib. III. Reliqua est etiam huius historiæ pars in Dionysio lib. XI. fine. T. Quinctij Cos. auctoritas. Victoria de Volscis & Aequis.

Tribuni plebis.

Iuuenibus patricijs quibusdam ob tribunos ac plebem læsos, diem dixêre; sed nouis sæpe certaminibus per nobilium factiones turbatæ conciones fuêre. Itaque delectui obstitêre militari, donec tandem T. Quinctij Cos. auctoritate & oratione repressis tribunis dissensio tolleretur. Appellati a P. Scaptio sene nonagenario, vt sibi potestas loquendi de republica in concilio populi de agro controuerso suffragia inituri inuitis Consulibus fieret; eidem dedere, vt cupidæ audiendi plebi, quæ vellet, diceret. Liuius lib. III. fine. Patricij iuuenes rei.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Allienius. //. f. //. nepos. IV. [M'. Marcius. //. f. //. nepos. III.]
P. Numitorius. //. f. //. nepos. II. [M'. Pomponius. //. f. //. nepos.]
L. Trebonius. //. f. //. n. Asper. II. L. Roscius. //. f. //. nepos. III.
[L. Fulcinius. //. f. //. nepos. II.] [M. Claudius. //. f. //. n. Cicero. III.]
[M. Allienius. //. f. //. nepos.] [P. Scaptius. P. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. C. Apronius. //. f. //. nepos.

QVÆSTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI. VT. AVCTOR. TACITVS.

L. Valerius. * L.f.M.n.* Potitus. Mam. Aemilius * M.f.//.n.* Mamercinus.

EN VT inualescens discordijs ac secessionibus tribunicia potestas senatui ac nobilitati patriciæ ius dominij sensim extorserit. In hunc enim annum vsque Coss. creari sibi Quæstores è patricijs iuuenibus nominare solebant, deinceps vti à populo quotannis crearentur duo patricij Quæstores à patribus concordiæ caussa fuit impetratum, vt auctor est Tacitus Annalium lib. XI. cuius verba superiore libro magistratus huius originem describens attuli. Verum eius ista narratio quantum à Plutarcho & alijs scriptoribus discrepet, obiter tunc etiam dixi. Refert autem mansisse Consulibus potestatem vt olim Regibus fuerat delegendi, quos vellent Quæstores vsque ad annum hunc post Reges exactos LXIII. sed tunc eum quoque honorem a populo mandari cœpisse. Aliter tamen scribere Plutarchum, Zonaram ac alios, qui anno libertatis primo P. Valerium Poplicolam hoc iuris indulsisse populo scribunt, vti quotannis duos Quæstores ærario præfuturos crearet, antè declaraui. Et quidem è patricijs ad annum vsque CCCXLIV. creari solitos fuisse consentiunt omnes, vt nobis etiam ex Liuij quarto manifestum fit, qui & antea patricios Quæstores nominat, quemadmodum Tacitus etiam hos primos à populo creatos, L. Valerium Potitum, & Mam. Aemilium Mamercinum: vt eos correctius pleniusque proferam, quàm ab ignauis & indoctis librarijs olim proditi fuêre; qui omissis prænominum notis, vt illis procliue semper fuit negligere non intellecta, mendosissimè Valerium Postumium, Aemilium Mamercum voluminibus suis inscripserunt. Quæ quidem nomina doctissimus Iustus Lipsius etiam ex antiquis exemplaribus, sicut & totum Tacitum, detersis maculis nitidius nobis protulit, Valerium Potitum & Aemilium Mamercinum. Populares autem & ordini plebeio grati, non dubito, quin fuerint Hic idem, qui octauo dein anno tribunus militum consulari potestate, & postea ter Dictator fuit: ille primi Poplicolæ pronepos, & L. Potiti filius, qui regnum Sp. Cassij subuertit. Idque ex Dionysio, & ordine temporum colligo. Iam vero quod Tacitus hos creatos scribit, vt rem militarem comitarentur, & gliscentibus deinde negocijs duos additos, qui Romæ curarent: τὸ ἄδοξον quid esse videtur, & auctorum opinioni receptissimæ contrarium, ex quorum scriptis constat, Quæstores ærarium publicum Romæ post Reges exactos curasse, & aliquando crimina anquisiuisse capitalia, damnatorumque bona publicasse, quamdiu duo tantùm quotannis creabantur, hoc est, ad annum vsque CCCXXXII. Tunc etenim duo in eum finem addi cœperunt, vt Consulibus ad ministeria belli præstò essent, quemadmodum Liuius testatur apertè & suo loco latius dicemus. Quatuor igitur tunc postea quotannis creabantur, duo qui ærarium, vti prius, Romæ curarent, & vrbani vocabantur: duo, qui rem militarem comitarentur, militares inde dicti. Ordine quidem inuerso hæc esse in Tacito prodita comperimus Quod an auctori sit imputandum, an potiùs librarij scriptoris alicuius negligentiæ qui forsan versiculo transposito, verum historiæ contextum conturbauit, needum satis liquet.

Consulibus olim delegendi sibi quæstores potestatem fuisse.

Taciti locus.

Taciti locus suspectus.

ANNI. P. R. C. CCCVIII.

Consules.

M. Genucius. L.f. L. n. Augurinus. C. Curtius. //. f. //. n. Philo.

HORVM Consulum mentionem facit M. Varro, de lingua lib. IIII. vbi de lacu Curtio varias auctorum opiniones adfert. C. Aelius (inquit) & Q. Lutatius scribunt, eum „ locum esse fulguratum, & ex S. C. septum. Idque factum esse à Curtio Consule, cui M. Ge- „ nucius fuit collega; Curtium lacum appellatum esse. Varronis itaque auctoritas mihi fa- „ cilè persuadet hunc Consulem C. Curtium appellandum esse, non P. vel C. Curiatium, sicut habent vulgati codices, Liuij & Cassiodori: vel C. Quinctium, vt Dionysij exemplaria; in quibus & collega quoque perperam M. Minucius vocatur. Adiuuant nostram opinionem non solum tabulæ Græcæ, quæ Genucium & Curtium Consules produnt; sed etiam Diodorus, licet incorrectus, cùm Agrippam Curtium appellet: item Zonaras, qui rectè M. Genucium C. Curtium Coss. prodit.

Ardeates ob iniuriam abiudicati agri à populo Rom. desciuerunt. Instabat & Veiens bellum. Volsci & Aequi sociorum agros impunè depopulati sunt, tribunis plebis delectum impedientibus. Liuius lib. IIII. principio. Dionysius lib. XI. fine.

Tribuni

Tribuni plebis.

C. Canuleius. .. f. .. nepos. Legem de connubio ac plebem communicando, inuito senatu tulit. Id quod Claudia lege decemvirali prohibitum fuerat. Liuius libro III. diffuse. Meminit item L. Florus lib. I. cap. XXV. Tertiam (inquit) seditionem excitauit matrimoniorum indignitas, vt plebei cum patricijs iungerentur, qui tumultus in monte Ianiculo duce Canuleio tribuno plebis exarsit. Canuleium tribunum nominat item Dionysius, & legem de plebeio consulatu suasisse dicit. *Canuleia lex de connubijs.*

C. Furius. .. f. .. nepos. Eodem anno moueri per tribunos plebis lex cœpit de consulatu plebeis hominibus communicando. Eoque res processit deinde, vt rogationem omnes tribuni plebis præter vnum C. Furium magnis contentionibus aduersante senatu promulgarent. *Vt populo potestas esset, seu de plebe, seu de patribus, quos vellet, Consules creandi.* Sed tandem cùm ex S. C. permitteretur plebi, vt, quos vellet, tribunos militum crearet, actionem de lege tribuni intermiserunt. Liuius libro IIII. Dionysius XI. Zonaras. *Lex de communicando plebi consulatu mouen cœpta est.*

.. .. .. f. .. n. ..	.. .. .. f. .. n. ..
.. .. .. f. .. n. ..	.. .. .. f. .. n. ..
.. .. .. f. .. n. ..	.. .. .. f. .. n. ..
C. Claudius. .. f. .. n. Cicero. III.	M. Titinius. .. f. .. nepos. II.
[L. Furius. .. f. .. nepos.]	[C. Virginius. .. f. .. nepos. II.]
[L. Oppius. .. f. .. nepos.]	[Cn. Apuleius. .. f. .. n. Pansa.]
[Ti. Pontificius. Ti. f. .. nepos.]	[T. Latinius. T. f. T. nepos.]

Aediles

.. .. .. f. .. n. ..	.. .. .. f. .. n. ..
P. Villius. .. f. .. nepos.	C. Oppius. .. f. .. nepos.

Quæstores

.. .. .. f. .. n.	.. .. .. f. .. n. ..
[C. Fossius. C. f. .. n. Flaccinator.]	Postum. Aebutius. .. f. .. n. Elua. Cornicen.

ANNI P. R. C. CCCIX.

PRIMI TRIBVNI MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

A. Sempronius. A. f. .. n. Atratinus	T. Clœlius. .. f. .. n. Siculus.
L. Atilius. .. f. .. n. Longus.	Vitio facti abdicarunt.

In eorum loc. facti sunt Coss.

L. Papirius. .. f. .. n. Mugillanus.	L. Sempronius. A. f. .. n. Atratinus.

ANNO post Romam conditam trecentesimo nono, velut auctor Capitolinorum Fastorum tradit, vel trecentesimo decimo, vt Liuius & alij volunt, primùm tribuni militum pro Consulibus remp. administrare cœperunt consulari potestate, & insignibus præditi, anno videlicet tertio Olympiadis octogesimæ quartæ, imperante Athenis Diphilo, vt auctor Dionysius. Discrepat ab alijs Suidas in vocabulo χιλίαρχος, scribens anno CCCXV. illud accidisse. Itaque non videtur hos primos supputasse, forsan quia vitio facti abdicârunt, sicut paulo post declarabo. Hic autem magistratus vnicum remedium per multos annos fuit ad defendendam contra plebeios consularem dignitatem. Cùm enim è corpore suo Consulem alterum quotannis fieri magnis contentionibus plebs postularet, tri-

bunisque

bunisque plebis auctoribus, grauiori indies seditione lex de plebeio consulatu agitaretur nec eorum cupiditati diutiùs obstari posset; patres veriti, ne se inuitis lex tandem perferretur, in C. Claudij sententiam S. C. fecerunt. Vt pro Consulibus crearentur tribuni militum tres ex patricijs, totidemque ex plebe, qui consulari potestate remp. administrarent. Eorum autem annuo finito imperio, rursum ex S. C. plebs rogaretur, Consules ne an tribunos mallent; quique magis placuissent, fierent. Eoque contenti tribuni, contenta plebs fuit. Comitijs igitur habitis tres dumtaxat patricij tribuni militum creati sunt, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœlius Siculus, quemadmodum nominantur à Dionysio, Liuio & Diodoro; Quorum in magistratu concordia domi, pacem quoque foris effecit. Verùm tertio mense quàm inierunt, perinde ac contra auspicia creati, honore abiêre, augurum decreto; quòd C. Curtius, qui comitijs præfuerat, parum rectè tabernaculum cœpisset. Hæc ferè Liuius libro quarto. Dionysius autem libro XI. septuaginta tres dies tantùm obtinuisse hunc magistratum, vtroque ipsos deposuisse secundùm patrias consuetudines, ob missa quædam signa à dijs prohibentia eos publica administrare. Itaque vitio facti putabantur magistratus illi, quos contra auspiciorum rationem creatos esse, augurum decreuisset collegium. Nomina tribunorum in quibusdā exemplaribus sunt corrigenda, vt in Liuio pro Cæcilio reponendus Clœlius, vt etiam in Diodoro pro Quinctio. Græca Dionysij exemplaria perperam quoque Κλύσιος, pro Κλοίλιος habent, & cognomen Atilij λῦσχα, pro λόγγος.

S. C. de tribunorum militum creatione.

Interregnum.

Porrò cùm abdicassent tribuni, res ad interregnum rediit; & magna contentio patres ac plebem per dies complures tenuit, cùm senatus & interrex Consulum comitia, tribuni plebis, ac plebs tribunorum vt haberentur, contēdunt. Vicêre tandem patres, & T. Quinctius Barbatus interrex Consules fecit L. Papirium Mugillanum, & L. Sempronium Atratinum, fratrem A. Sempronij, qui cùm collegis abdicauerat, quos Consules etiam, omissis tribunis militum, eo anno nominat Marianus Scotus. Hos tamen in Annalibus priscis, vel libris magistratuum non reperiri adserunt Liuius & Dionysius, auctorem eos solummodo habere Licinium Macrum, & libros linteos ad Monetæ repositos; reperiri etiam in fœdere Ardeatino, quod sub his Consulibus renouatum fuisse volunt. Ardeates enim deposita agri abiudicati actione, per legatos arbitrium leuandæ iniuriæ suæ senatui permiserunt, & amicitiam societatemque populi Rom. denuò sunt amplexi. Mentionem facit item Consulum illorum Cicero familiarium lib. IX. in epistola quadam ad Papirium Pætum, vbi L. Mugillanum Consulem Papiriæ familiæ minorum gentium principem dicit. In Dionysio corruptè μενύκιος παπίριος appellatur.

Fœdus cum Ardeatibus renouatum.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus. Auus L. Sextij, qui trib. plebis demum patricijs consulatum plebeium extorsit, sicut postea dicemus.

* Sp. * Icilius. C. f. //. n. Ruga. Frater L. Icilij sponsi Virginiæ & ter tribuni, cuius Liuius & Dionysius meminêre, impigrum iuuenem equis citatis L. Virginium è castris exciuisse scribentes.

P. Numitorius. //. f. //. nepos. III.	C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. II.
M. Pomponius. //. f. //. nepos. II.	Sex. Manilius. //. f. //. nepos. IV.
C. Apronius. //. f. //. nepos. II.	[C. Pompilius. //. f. //. nepos. III.]
[L. Cædicius. L. f. //. nepos.]	[Q. Mælius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. f. //. n. //.

L. Trebonius. //. f. //. n. Asper.   M. Icilius. //. f. //. n. Ruga.

Quæsto-

Quæstores

L. Sergius. C. F. C. n. Qui postea Fidenas appellatus est	[Mam. Aemilius. *Ti. f. L. n. *Mamercinus]

L. Sergij nomen extat in Capitolinis marmoribus. Mam. Aemilius Ti. Mamercini bis Consulis videtur filius.

ANNI. P. R. C. CCCX.

Consules

M. Geganius. M. f. n. Macerinus. II.	T. Quinctius. f. n. Barb. Capitolinus V.

RECTE recensentur hi Consules in Liuio, Cassiodoro, Mariano & Dionysio, qui mense Decembri magistratum inijsse dicit. In Diodoro nomina sunt aliquantulum corrupta, quæ ex his facilè corrigentur. Tabulæ Græcæ Macerinum II. & Capitolinum V. produnt, Zonaras Barbatum, & M. Macerinum, sub quibus designatos primos Censores scribit.

Ardeatium plebs factione ciuili contra magistratus & nobilitatem arma sumpsit, in agros optimatum ferro, flammaque excurrit, & ad expugnandam Ardeam, spe prædæ Volscos exciuit. Optimates ad auxilium obsessæ vrbis Romanos euocauerunt, ad quod bellum Consul Geganius cum exercitu est missus. Historiam satis latè narrat Liuius libro quarto. In Dionysio hæc & reliqua historiæ Romanæ desiderantur. Meminit huius anni Plinius, Herodotum Thurijs in Italia hoc tempore vixisse, & historiam scripsisse dicens libro XII. capite IIII. Ardeatium seditio.

Censores primi

L. Papirius. f. n. Mugillanus.	L. Sempronius. A. f. n. Atratinus

Lustrum fecerunt. XI.

Ad hunc vsque annum, vt priùs Regum, ita ijs exactis, summi cuiusq; magistratus fuerat censum agere, & lustrum condere, quemadmodum à Ser. Tullio Rege institutum erat. Cùm itaque hoc tempore Rom. populus ob continuas ferè militias, & ciuiles discordias, multis annis incensus permansisset, nempe à Q. Fabij & L. Cornelij consulatu, vt statu reip. requirente diutiùs differri census non posset; mentio illata ab *consulibus in* senatu est, rem operosam, & minimè consularem, suo proprio magistratu egere; cui scribatum ministerium, tabularum cura, custodiaque, cui arbitrium formulæ censendi subijceretur. Ipsis autem difficile tum temporis esse ob imminentia bella, etiam hoc fungi officio. Patres, quanquam rem paruam, tamen quo plures patricij magistratus essent in republica, læti acceperes & tribuni plebis magis necessariam, quàm speciosam ministerij istius procurationem putantes, ne in paruis quoque rebus incommodè aduersarentur, haud multum tetendère. Cùm autem à primoribus ciuitatis sperneretur honor, qui successu deinde temporis summus haberi coepit, censores populi suffragijs primi creati sunt ex patricijs L. Papirius Mugillanus & L. Sempronius Atratinus; quorum consulatus minimè plenus fuerat. Quorum item meminit Cicero ad Pætum libro epistolarum IX. dicens principem Papiriæ gentis fuisse L. Papirium Mugillanum, qui censor cum L. Sempronio Atratino fuit, cùm antea Consul cum eodem fuisset. Sed ita corrigendum esse Ciceronis locum, Liuius & historiæ ratio satis ostendit; neque vt nunc habent plerumque exemplaria legendum esse, qui Consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cùm antea censor cum eodem fuisset. Errorem natum ex librariorum imperitia non dubito, qui vetustas notandi formulas CONS. & CENS. perperam interpretantes inuerterunt. Lustrum autem condidisse XI. censores, ex antè dictis, & ratione Capitolinorum fragmentorum colligere est; quamuis Liuius eius rei nullam mentionem faciat.

Censura noua magistratus est inuentus.

*Mendose legitur in Liuio. incoitus illata ab senatu est.

Ciceronis locus.

DE CENSVRA.

DE ratione census, & lustri condendi suo loco quædam in Septimontio, & Ser. Tullij Regis actis, ad huius operis institutum pertinentia adduxi; nunc autem de amplissimo censuræ magistratu dicam: Qui ex paruis, vt iam demonstraui, initijs; tantum deinde cepit incrementum, vt morum disciplinæque Romanæ regimen, senatus equitumque centuriæ, populusque omnis Romanus, decoris, dedecorisque discrimen; publicorum insuper priuatorumque locorum ius; vectigalia denique populi Rom. sub eius magistratus ditione, nutu, atque arbitrio essent. Non solùm enim mores cuiuscunque ciuis, sed etiam soboles, familia, fortunæ possessionesque, censorum arbitrio subijciebantur: Ita enim abs re appellari, quòd ad ipsorum, vt vult Varro, censionem, id est, arbitrium, censeretur populus. vel, vt non minùs aptè mihi videtur declarare Sex. Pompeius, quòd quisque tanti sua æstimaret, quantum illi censuissent. Creabantur comitijs cēturiatis ex patriciorum ordine, postea tamen communicato cum plebe consulatu, non admodum diu fuit, quando censura plebeijs etiam hominibus aperta est, creatusque censor primus è plebe C. Marcius Rutilus anno Vrbis CDII. Neque diu pòst lege Publilia latum, vt alter censorū ex plebe semper crearetur. Itaque deinceps ex lege patricius vnus, plebeius alter censor fuit vsque ad annum Vrbis DC. & XXII, quo primum duo plebeij sunt creati, sicut in Annalibus declarabo. Quinquennalis erat primùm hic magistratus lege prima hoc anno lata, & paulo pòst adducenda. Quam tamen Mam. Aemilius in secunda dictatura nouennio pòst, vt nimis grauem, lege noua correxit, & ne plus quàm annua & semestris esset censura effecit. Idque summo senatus populiq. consensu posteà obseruatum, Aemiliamq illam legem patres dicit Liuius æquo animo tulisse, quippe cùm se quisque diutiùs & sæpiùs subiectum censoribus fore cerneret. Nam finito vnius collegij magistratu, non statim aliud subrogari solebat, sed quoties senatui è rep. videbatur esse, vt census ageretur. Incerto enim tempore, pluribusque etiam intercurrentibus annis, refici solere censores, ex Annalibus studioso lectori patebit. Determinatum tamen censui agendo tempus quinquennale fuisse, lustri significatio docet, quemadmodum antè demonstraui. Et hoc etiam est argumento, quòd censores lustrum condentes vota in quinquennium concipere solent. Atque tempus illud anticipari à nouis censoribus, religiosum & inauspicatum fuisse monstrat ex Verannij libro auspiciorum de comitijs Sex. Pompeius his verbis: Referri diem prodictam, id est, an- „
teferri, religiosum est, vt ait Verannius in eo, qui est auspiciorum de comitijs, idq; exem- „
plo comprobat, L. Iulij, & P. Licinij censorum, qui id fecerunt sine vllo decreto augurum, „
& ob id lustrum parum felix fuit. Et meritò sanè lustrum illud parum felix Romanæ reip. „
dici potuit, quo sociali bello duo alia grauissima Mithridaticum & ciuile superuenerunt. Intermedijs autem annis, quibus hic magistratus in rep. non erat, vectigalium operumque publicorum locandorum, probandorumque cura à senatu, quotiens necesse erat, aut Consulibus, aut Prætoribus, aut Ædilibus committebatur, quemadmodum ex Liuio, Ciceronis Verrinarum tertia, & Frontino de aquæductibus colligere est. Permansit censorum collegium in binario semper numero; an verò religione hoc item inductum fuerit, apud auctores non inuenio. Illud tamen constat, altero ex censoribus in magistratu mortuo, collegam abdicare confestim solere, neque moris fuisse mortuo censori quenquam sufficere, collegamve in magistratu solum permanere: postea quam eo lustro, quo primùm accidit, vt mortuo C. Iulio censori collega subrogaretur M. Cornelius Maluginensis, Vrbs Roma a Gallis capta fuerit. Alioquin etiam censoris mors, Vrbi Romæ atque reip. triste prodigium habebatur, eò quod sanctus esset ille magistratus, auctore Plutarcho. Quin imo censores mortuum corpus aspicere nefas erat, antequam lustrum condidissent, vt apud Dionem libro LIII legimus. Igitur dignitate, reuerentia atque maiestate quàm maximè pollebat in Vrbe censura, & plerumque post consulatum aliosque magistratus, tanquam supremus honorum gradus expetebatur. Nam laudis eximiæ res erat, alios quoscunque honores censuræ grauitate (vt Val. Max. inquit) consummasse; licet ea potestas in solos Quirites & togatos esset. Cuius summa auctoritas atque libertas ipsius senatus iudicio declarata est in Claudio Nerone, & Liuio Salinatore, ob nimis asperè censuram actam reis anno Vrbis DXLIX. quos cum senatus caussæ dictione decreto suo liberauit, vacuum omnis iudicij metu eum magistratum faciendo, qui exigere deberet rationem, non reddere; quemadmodum auctores habemus Liuium libro XXIX. & Valerium Max. VII, cap. II. Quod cùm ita se habeat, non immeritò maximum, omniumq. honorificentissimum fuisse censet magistratum, Suidas, quem breuiter his verbis describit: Τιμητὰς καλοῦσι δὲ οἱ ῥωμαῖοι ὀνομάζουσιν, ἐξέτασιν πολιτικῶν ἁμαρτημάτων, πρὸς τὸ σώφρον καὶ ἀρχαιότροπον ἑκάστου τῶν πολιτῶν ἐπιστρέφων βίον. ἀρχὴ μεγίστη, καὶ πασῶν ἐντιμοτάτη παρὰ ῥωμαίοις κέκριται, τοῖς δὲ πάσης γεγονόσι ἐνδόξου πολιτείας ἀμωμήτῳ βίῳ χρησαμένοις κληρουμένη. Quid ergo mirum si

Censuræ incrementum in summam amplitudinem.

Censores vnde dicti.

Publilia lex de censoribus.

Censuræ tempus.

Aemilia lex de censuræ tempore.

Vota censorū.

Lustrum infelix.

Cur censori mortuo in magistratu non surrogaretur alius.

Censura sanctum magistratum.

eximijs extollant paſſim laudibus cenſuram auctores? ſicut Cicero qui magiſtram pudoris & modeſtiæ appellat. Valerius item Maximus, qui pacis magiſtram & cuſtodem vocat libro II. cap. IX. eamque in Vrbe præcipuum decus, ac ſtabilimentum Imperij Romani eſſe dicit. Plutarchus ampliſſimum magiſtratum iudicat, & quodammodo perfectiſſimum in rep. culmen. Cui magiſtratui quamuis neutiquam addatur imperium, ſummæ tamen authoritatis ac poteſtatis fuiſſe omnes conſentiunt. Quam ob cauſſam maiorum magiſtratuum ornamenta, atque inſignia omnia cenſores habebant præter lictores, vt auctor Zonaras. Virgarum enim ac ſecurium pœnas ciuibus non infligere, bona tamen incenſi ciuis haſtæ ſubijcere poterant, & ipſum Conſulibus vendendum tradere. Porrò miniſtri ipſorum, præcones, viatores, nomenclatores, inquiſitores morum & ſcribæ, quorum erat tabulas cenſorias Vrbis, Italiæ, prouinciarumque omnium conficere. Vt autem intelligas cenſorum prima officia, legem de eorum magiſtratu & poteſtate hic ſubſcribam, quæ ſuccinctè omnia complectitur. Eam enim Cicero, vt optimam, inter alias recenſet libro tertio de legibus, quibus ſuam rempublicam conſtitui vellet.

Cenſores. populi. ciuitates. ſoboles. familias. pecuniasq. cenſento. Vrbis. templa. vias. aquas. ærarium. vectigalia. tuento. Populiq. partes. in. tribus. diſtribuunto. Exinde. pecunias. per. ciuitatis. ordines. partiunto Equitum. peditumq. prolem. deſcribunto. Cælibes. eſſe. prohibento. Mores. populi. regunto. Probrum. in. ſenatu. non. relinquunto. Bini. ſunto. Magiſtratum. quinquennium. habento.

Muneris igitur eorum fuit, ciuitatem cenſere, hoc eſt, ex Ser. Tullij Regis inſtituto vniuſcuiuſque ciuis ſobolem & familiam, facultates ac poſſeſſiones æſtimare & deſcribere, mores obſeruare, ſecundum conditionem ac merita vel in ſenatus, vel equeſtris ordinis loca digniora, & in tribus laudatas vel illaudatas referre. Ciues improbos honoratis ordinibus ejicere, & claſſis ſuæ centuria expungere, vel ſuffragio priuare. Tribus augere nouis ciuibus, eaſdemque in ordinem redigere. Leges ſumptuarias, & edicta ad diſciplinam ciuitatis, publicoſque mores pertinentia promulgare, populum, quotiens vellent, conuocare. Denique vectigalia populi Rom. renouare, inſtituere, & elocare, Sarta tecta publicorum operum omnium præcedenti luſtro elocatorum exigere, Templa, vias, aquæductus, aliaque ædificia publica omnia faciunda curare. Quæ omnia in conſpectu populi per auctionem locabantur, pecunia ex ærario ad hæc à ſenatu aſſignata, vt Liuius libro docet quadragesimo. Incipiebant autem locationes à rebus ſacris. In primis enim locanda proponebantur Iupiter miniandus, imaginum ſplendor, anſerum ſacrorum paſtura, & tutela totius Capitolij, atque inde ad alia Vrbis templa, operaque ſacra deſcendebatur. Rationes exquirit in problematibus Plutarchus, & meminit Plinius lib. XXXIII. cap. VII. & XXXV. cap. XII. Iam quinto quoque anno vectigalia redimebant à cenſoribus publicani, quæ ſingulis luſtris ſoluebantur à prouincialibus, quemadmodum ex Ciceronis ad Atticum ſexto libro & contra Rullum prima oratione colligimus. Quinetiam locationes ædium ſacrarum operumque publicorum in quinquennium fieri ſolere à cenſoribus idem ſatis apertè demonſtrat Verrinarum tertia. Et cum diutiùs prorogaretur cenſus ob neceſſitates publicas, ſtato tamen tempore locationes renouabantur luſtro finito; ſi nulli eſſent cenſores, ab annuis Conſulibus. Sarta tecta vero cùm Conſules vel Cenſores iudicare, & à redemptoribus exigere non poſſent, illud oneris ex S. C. prætoribus vrbanis, vel ædilibus imponebatur. Vocabantur autem redemptores propriè, & antiqua conſuetudine, qui cùm ad certum tempus quid publicè tuendum, faciundum, præbendúmve conduxerant, effecerantque; tum demum pecuniam ex ærario accipiebant, cùm, quæ ſuſceperant opera, iam dicti magiſtratus probaſſent, & ſarta tecta eſſe iudicaſſent. Iidem vocantur & mancipes, quia ſublata manu ſignificant ſe auctores emptionis conductioniſve eſſe, eamque acceptare. Vidimus Romæ vetuſtum epitaphium cuiuſdam mancipis Viæ Appiæ, quod hic ſubſcribam.

Cenſorum inſignia ac ornamenta.

Cenſorum miniſtri.

Lex de cenſorū poteſtate.

Locationes operū publicorū.

Sarta tecta exigere.

Redemptores.

Mancipes.

D. M.
CN. CORNELIO
CN. F. SAB.
MVSAEO
MANCIPI. VIAE. APPIAE
HERENNIA. PRISCILLA
CONIVGI
BENEMERENTI
FECIT

Opera itaq. publica omnia publicanis tuēda hoc modo elocata in perpetuo manebāt nitore atq; cultu, quandoquidē ſingulo quinquēnio, priuſquā è publico ſoluerentur redēptores,

à censoribus, aliisve magistratibus inuitis lustrabantur & examinabantur. Quemadmodum ex varijs auctoribus, & in primis Cicerone in iam dicta contra Verrem oratione intelligere est, vbi multa quæ ad locationes censorias, & sarta tecta pertinent, studiosus discere poterit: Omnia enim hic congerere, mei non est instituti. Iam verò censendi formula explicanda est, & primùm quæ M. Varro libro v. de lingua, ex censorijs tabulis recitat, haud quidem prætermittam; quemadmodum enim censuram solent auspicari, & inlicium vocare populo, ut us ad censum conuenirent, dilucidè exprimit his ferè verbis. Censores " populi suffragijs renunciati, vbi noctu in templo censuram auspicati sunt, atque de cælo " nuncium fuerit, alter eorum præconi sic imperabat, vt viros vocaret. Quod bonum, " fortunatum, felixque, salutareque siet populo Rom. Quiritium, mihique collegæque meo, " fidei, magistratuique nostro, omnes Quirites, pedites, armatos, priuatosque, curatores om- " nium tribuum, si quis pro se, siue altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me. " Præco in templo primùm vocat, postea de mœris, item vocat. Vbi lucet, censor, scri- " bæ, magistratus murrha vnguentis vnguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, qui- " que in consilium vocati sunt, venerunt; censores inter se sortiuntur, vter lustrum fa- " ciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditu- " rus est. Hæc ex Varrone. Porrò templum in Campo ad aram Martis describi solere, Liuius libro xl. ostendit, vbi sellis curulibus considentes censores, solemnes illas præcationes nuncupabant. Deinde à senatu in Capitolium deducti, sacra facere; ijsque ritè peractis in Campum reuerti; in Villa publica populum admittere ad censum incipiebant: vt Liuium libro quarto, & Varronem de re rustica libro tertio auctores habemus. Ante omnia fidei iusiurandum præstabant, se nec gratia, nec odio quicquam acturos; sed sincero animo, bonaque fide omnia quæ sibi è rep. viderentur, tractaturos. In senatus autem lectione senatorum nomina à præcone legebantur omnium, qui vel antè ab alijs in senatum adsciti, vel ab ipsis recens in defunctorum, vel reiectorum loca ex equestri ordine conscripti erant; idque secundum ætatem, dignitatem, ac merita. Non lecti, præteriti, vel neglecti dicebantur, hoc est, senatu moti. Et publico proscribatur elogio caussas censor, præsertim requisitus, propter quas aliquem neglexisset. Erat autem perhonorificum inter omnes senatores primo loco recitari, isque eo lustro princeps senatus, vel πρόκριτος τῆς γερουσίας Græcis, auctore Dione dicebatur, & aliquandiu primus (vt auctor est M. Varro) rogari consueuit, si quando sententia in senatu erat dicenda. Qui honos censoriorum hominum senioribus plerumque deferri, & in vno eodemque pluribus etiam lustris, ad mortem vsque permanere solet. Eadem ratione princeps equestris ordinis vocabatur is, quem censores primo loco inter equites Rom. scripsissent. In censu à ciuibus exigendo hunc ordinem, ferè videntur obseruasse. Vocabantur à præcone tribus singulæ, & ordine legebantur ciuium nomina, quique primi exibant, Valerij, Saluij, Statorij nominabantur boni ominis caussa; & ciuium quisque per præconem ante censores compatere, suaque voce, vel per patronum vitæ rationem reddere, res gestas domi militiæque, nempe magistratus, ordines, stipendia, Imperatorum dona militaria enumerare: Qua classe quaque centuria census esset, dicere. Deinde ætatem, vxorem, liberos, familiam, mancipes, pecuniam numeratam, facultates, prædia, possessiones, quo loco, quáve in tribu possideret, declarare cogebatur. Prædia namque sub tribu, in qua posita erant, censeri solere; & sub quibus posita erant, possessores soluere tributum debuisse, ex Ciceronis orationibus pro Flacco, Verrinis & ad Atticum epistolis colligimus. Eaque ratione acceptus à ciue census ius ciuitatis indicat, cum videlicet tempore quo census est se gessisse pro ciue, quemadmodum declarat in oratione pro Archia Cicero. Si quis verò fraude, vel negligentia incensus remansisset, suásve facultates reticuisset, ipse, ex lege Ser. Tullij Regis, virgis cæsus, sub hasta à Consulibus vendebatur, bona à censoribus publicabantur. Propagatis autem Imperij Romani per terrarum orbem finibus, iure ciuitatis Romanæ per prouincias communicato, institutum vt socij Latini nominis per Italiam & prouincias in ciuitatibus suis censerentur, sicut Liuius libro xlii. satis in censura Flacci & Albini declarat. Obseruatumque deinde, vti per prouincias census quinto ageretur anno à prouinciarum proconsulibus, prætoribus, propretoribusve; crearenturque in ciuitate quauis populi suffragijs duo censores, qui ciuium Rom. quantus vbique cum in vrbibus, tum in exercitibus numerus, & quæ cuiusque facultates essent, in tabulas publicas referrent. Qua ratione quinto quoque anno totam censeri solere Siciliam, atque annua Siculorum tributa constitui, testatur in quarta Verrinarum Cicero. Immo in tabulis censorijs Siciliæ vectigalia, possessiones, ædificia omnium continebantur, vt in agraria prima contra Rullum declarat; item in Cluentiana tabulas censorias in municipijs quoque fuisse ostendit. Atqui Romam deinde è prouincijs eas tabulas deferri ad vrbanos censores, tabularioque publico

Antiqua censendi formula.

Inlicium vocare.

Iusiurandum censorum.

Senatus lectio.

Princeps senatorum.

Princeps equestris ordinis.

Tribuum census.

Lex Tullia de incensis.

Prouinciarum census.

publico recondi, & seruari solere Liuius in censura Claudij Neronis ac Liuij Salinatoris libro XXIX. manifestè prodit, duodecim coloniarum, quod nunquam anteà factum erat, censum tunc ipsos accepisse, deferentibus vniuscuiusque coloniæ censoribus, lustrumque conditum serius scribens, quia per prouincias dimiserant censores, vt ciuium Rom. quantus vbique esset numerus, referretur. In equitibus autem censendis eadem ferè ratio erat: citabantur nominatim à præcone in sua quisque tribu. Vocatus equum publicum traducere, censoribus ostendere, rationem vitæ, militiarum ordinis, rerumque omnium, quemadmodum antè dixi, reddere cogebatur. Itaque Ouidius Tristium II. ad Augustum, à quo inter equites census fuerat:

Equitum Rom. census.

At memini, vitámque meam, moré sque probabas
Ille, quem dederas, prætereuntis equo.

Verùm hoc aduertat lector, quòd ex iam dicta Neronis & Salinatoris censura colligimus, quam Liuius, Valerius Max. & alij describunt, in senatum ex ordine equestri lectos, non statim equum publicum dimittere, sed omnino retinere, quàm diu ob robur ætatis non sunt immunes à militia. Ser. Tullij namque Regis instituto ad militiam ab anno XVII. ciues scribi solent, & ad annum vsque XLVI. iuniores appellari sunt, vt ex Tuberone Gellius lib. X. cap. XXVIII. prodit. Itaque iuniores è senatu licet magistratu functi, immo ipsi etiam magistratus, inter equites militares censebantur, & equum publicum traducebant. Ipsos enim tunc censores consulatibus, triumphisque licet insignes, se inuicem equis per ignominiam spoliasse publicis tradunt historię, neque etiam aberat censoria dignitas, quin alter alterum ærarium faceret. De notarum porrò generibus nunc dicendum erit, quemadmodum honorare quemque pro suis meritis, improbos etiam ciues ignominia notare poterant. Sedebant enim tanquam iudices apud quos accusare, reum quemlibet agere liceret, vt ex censura P. Scipionis Aemiliani & Messallæ Nigri manifestum est, & oratione item Ciceronis pro Cluentio. Et rectè quidem constitutum erat, vt qui ampliori dignitate præcellentes peccassent, pluribus etiam pœnis essent obnoxij. Senator enim, si ob vitæ probra indignior eo ordine à censorum altero iudicaretur, præteriri atque senatu moueri: si inter equites ob ætatem adhuc equi publici iure vteretur, eo spoliari, & denique, velut ciuium minimus, tribu etiam moueri, operarius fieri, inter ærarios relinqui, hoc est, in Cæritum tabulas referri poterat. Aditus in curiam, sententiæque dicendæ ius, vt adfirmat Valerius Max. libro II. cap. II. magistratu quidem functis dabatur: sed senatorius ordo, non nisi lectione censoria acquiri poterat. Ex senatu rursus arbitrio censorio summoti, aditu simul curiæ prohibebantur, alijsque senatorijs ornamentis ac priuilegijs carebant; donec vel ab alijs censoribus, vel à iudicibus purgati in integrum restituerentur; aut populi suffragijs Quæsturam, vel tribunatum plebis, eósve magistratus denuò assequerentur, per quos eis leges curiam aperiebant, etiamsi in senatum à censoribus lecti non essent. Itaque nonnulli curulibus magistratibus functi, à censoribus senatu moti, ad minores rursum magistratus reuersi sunt, vt ipsis reditus in curiam pateret: veluti ex Annalibus nostris manifestum fiet. Atqui censoriam animaduersionem non tantam habere vim, ac iudicia Cicero in oratione pro Cluentio disertè probat. Quinimo censorium iudicium asserit libro quarto de republica nihil ferè damnato adferre, nisi ruborem. Itaque vt omnis (inquit) ea iudicario versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est. Quos enim notârunt censores, ijs tamen ad honores aditus, & in curiam reditus patet: iudicio damnaris publico minimè. Iudicio enim atque populi Rom. suffragijs sæpenumero censorias subscriptiones esse deletas constat. An ne L. Quinctium consularem T. Quinctij fratrem, qui de Philippo Macedonum Rege triumphauit, à M. Catone censore, non leui sanè de caussa approbante etiam populo, senatu motum, non diu postea, ludis publicis medio theatro idem populus senatorio, atque consulari loco restituit? Itaque cuius turpitudinem paullo antè damnauerat, ignominiam videre non potuit. Quin etiam legimus nonnullos senatu motos non solùm restitutos in ordinem, sed etiam censuram posteà adeptos esse. C. Geta cum à L. Metello, & Cn. Domitio censoribus senatu eiectus esset, censor ipse postea est factus cum Q. Fabio Allobrogico. Item M. Messalla censoria nota perstrictus, censoria postmodum potestate imperauit; quemadmodum Cicero & Valerius Max. testantur, & ex Annalibus nostris patebit. Lex Clodia deinde censoriam potestatem plurimùm debilitauit, quam P. Clodius in seditiosissimo tribunatu plebis inter alios perniciosissimas leges suas tulit; Ne quem censores in senatu legendo præterirent, néve qua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & vtriusque censoris sententia damnatus esset. Quam legem postea Q. Metellus Scipio in suo consulatu abrogauit, & pristinum ius senatu mouendi quoscunque, & ignominia notandi censoribus restituit, vt apud Dionem libro XL. legimus. Poterat autem censor quilibet ex vnius inquisitoris delatione,

Aetas militaris.

Notarum genera.

Senatu moti.

Vt reditus in senatum recuperabatur.

Censoria animaduersio imbecillior iudicio publico.

Clodia lex de nota censoria.

vel alicuius priuati accusatione quemcunque senatu ac tribu mouere, equo publico spoliare, ac demum ærarium, operariumve relinquere, aut in Cæritum tabulas referre. Et accidisse aliquando constat, vt ambo censores eundem diuersis notârint elogijs. Sic L. Gellius, & Cn. Lentulus censores L. Popillium senatu mouerunt, Gellius caussam adferebat, quòd Popillius iudex à Cluentio pecuniam accepisse diceretur, quò innocentem Oppianicum condemnaret. Iudices tamen caussa cognita, sibi non liquere dixerunt: Lentulus idcircò Popillium in senatum non legisse professus est elogio suo, quòd libertini filius erat, locum tamen senatorium ludis, & cætera ornamenta reliquit. Vocabatur autem, vt obiter hoc

Elogium censorium.

adijciam, censorium elogium, sententia, qua publicè caussam ignominiæ daræ censor profitebatur. Itaque ipsi inter se censores (vt ait Cicero) sua iudicia tanti esse arbitrantur, vt alter alterius iudicium non modò non reprehendat, sed etiam rescindat; vt alter de senatu mouere velit, alter retineat; alter in ærarios referri, aut tribu moueri iubeat, alter vetet. Ciceroni non vno loco suffragatur Liuius aliquotiens, quem vnus notauerat censor, restituisse collegam innuens, vt libro XL. retinuisse dicit in senatu quosdam M. Lepidum censorem à M. Fuluio collega præteritos. Item libro XLII censuram Flacci & Albini concordem, & è rep. fuisse scribit, omnes quos senatu mouerant, quibusque equos ademerant, ærarios fecisse; neque ab altero notatum, alterum probauisse. Idem libro XLV. de censura Ti. Sempronij Gracchi, & C. Claudij refert. Sed non opus est hic exempla cumulare,

Equitum nota.

quæ passim occurrent in Annalibus. Grauissima equitis Rom. erat ignominia equi ademptio, idemque tribu moueri, operarius fieri, vt inter ærarios relinqui, atque in Cæritum

Equus publicus.

tabulas referri poterat, quæ plebeiorum solæ erant notæ. Cum equo publico perdebantur & bina milia æris, quæ ex publico quotannis ad alendum equum equiti dependebantur.

Impolitia.

Atque negabantur hæc equiti ob equum malè pastum vel curatum. Tunc enim impolitias facere censores dicebantur, auctore Festo, cùm equiti æs abnegabant ob impolitiæ, id

Tribu mouere.

est, equi malè curati culpam, vt A. Gellius interpretatur. Tribu mouere nihil esse dicit Liuius libro XLV. quam mutare iubere tribum, & ex nobiliore in ignobiliorem transferre;

Operarium facere.

nempe ex rustica in vrbanam libertinorum. An verò hoc idem sit operarium facere (vt Liuius item appellat) quasi inter libertinos operarios redigere, erudinoribus dijudicãdum

Omni tribu mouere ciuem censor non poterat.

relinquo. Atqui non ideo tamen omnibus quinque & triginta tribubus censor ciuem emouere poterat; id enim erat ciuitatem libertatemque eripere; non vbi censeatur finire, sed censu excludere, & suffragio prorsus priuare. Quin C. Claudius censor eodem loco apud Liuium cum Ti. Graccho collega de hac re disceptans, negat suffragij lationem iniussu populi censorem adimere posse cuiquam ciuium. Nullis ergo comitijs suffragij latio-

Ærarium facere, & in Cæritum tabulas referre grauissima nota.

ne priuabatur ciuis à censore tribu motus: cæterùm ærarius factus, atque in Cæritum tabulas relatus in centuriatis maximè comitijs excludi quodammodo videtur, quandoquidem ex albo centuriæ suæ in infimam sextam classem, in qua proletarij & capite censi, reiectus esset. Ea namque velut Liuius & Dionysius testantur, raró, immo nunquam, ad suffragij lationem perueniebat, licet suffragij ius nihilominus haberet, quemadmodum de census ratione à Ser. Tullio Rege primùm instituta superiùs suo loco dixi. Non discrepant ab his quæ Pædianus in diuinationem Ciceronis annotauit, plebeium scilicet in Cæritum tabulas referri, & ærarium fieri à censoribus, vt per hoc non esset in albo centuriæ suæ; sed ad hoc, vt esset ciuis tantummodo, & pro capite suo tributi nomine æra penderet. Idemque non solùm suffragij iure, verùm etiam stipendijs militaribus spoliabatur, vt indicare videtur Liuius libro septimo scribens histriones Atellanos honestiores scænicis alijs Romæ fuisse habitos, ac censoria nota fuisse vacuos, cùm nec, vt cæteri scænici, tribu mouerentur, neque à militaribus stipendijs repellerentur; id est, ærarij non fierent. Igitur grauis-

Cæritum tabulæ unde dictæ.

sima ærariorum nota videtur fuisse. Cæritum verò tabulæ à Cæretanorum iure ciuitatis non pleno nomen habebãt; ipsis enim primùm ciuitas data sine suffragij iure, vt vult Gellius. Ait enim libro XVI. cap. XIII. Primos municipes sine suffragij iure Cærites esse factos
" accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed ne-
" gocijs tamen, atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque.
" Hinc tabulæ Cærites appellatæ versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notæ
" caussa suffragijs priuabant. Idem ferè Strabo scribit lib. V. Cæretanorum in Romanos bel-
" lo Gallico beneficia commemorans. Romani autem (inquit) propter malignos reip. gu-
" bernatores non satis illis gratiæ memoriam tenuisse videntur. Nam data ciuitate minimè
" illos inter ciues scriptos retulêre. Alios quinimo quibus ius ipsum æquabile communi-
" catum non erat, ad Cæretanorum exterminabant tabulas. Hæc ferè Strabo. Ex cuius & Gellij verbis colligimus sextæ classis proletariorum capite censorumque ciuium nomina in tabulis publicis ob obscuritatem & multitudinem non fuisse scripta, atque in eam quoque classem Cæretanos fuisse redactos. Sed de his nunc satis. Exitu autem censuræ in ærarium ascendentes censores illic nomina eorum quos ærarios fecerat, quisque relinquebat.

Caussas verò notarum hic assCribere operosum esset, cùm variæ fuerint, & quædam omnino leues. Aliquas recenset Gellius lib. IIII. & Val. Maximus lib. II. cap. IV. In Liuio item, & nostris Annalibus plures passim inuenies. Quapropter, vt huic argumento finem imponam, de lustri condendi ratione, quæ superiùs omisi, hic adijciam. Peracto censu censorum alter, cui forte hoc euenerat, ex Ser. Tullij instituto lustrum condebat in campo Martio: sue, oue & tauro sacra faciens armatum populum lustrabat, quemadmodum antea dixi. Et vota deinde pro salute ac felici successu reip. Romanæ in proximum lustrum suscipiebat, ac præeunte scriba ex publicis tabulis solemne eius precationis carmen recitabat; quo Dij immortales, vt populi Rom. res ampliores melioresque facerēt, rogabantur. Eam precationem primus immutauit P. Scipio Aemilianus censor lustrum condens. Satis (inquit) bonæ ac magnæ sunt. Itaque deos precōr, vt eas perpetuò incolumes seruent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendare iussit. Qua votorum verecundia deinceps censores in condendis lustris vsi sunt. Auctor Val. Maximus libro IIII. cap. I. C. Cæsar postea libertate reip. armis oppressa, veterem census agendi lustrique condendi morem abrogauit, securitatem sibi à nouis inimicorum motibus quærens. Igitur vicatim recensum populi egit per dominos insularum, censitis frumentum ex publico constituit. Ac ne qui noui cœtus recensionis caussa moueri quandoque possent, instituit vt quotannis in demortuorum loca, ex ijs qui recēsiti non essent, subsortitio à prætore fieret. Quam formam recensus, & alij principes sequuti aliquando sunt. Augustus tamen firmato iam imperio, intermissam diu censuram, semel priuatis censoribus creatis Paullo & Planco, reuocauit: atque ter ipse, sine censuræ honore, magister morum appellatus, censum populi egit; semel solus sine lustro; bis cum collegis M. Agrippa, & Tiberio, lustra etiam cōdens. Idem imitatus est postea Claudius Cæsar collega L. Vitellio assumpto, quemadmodum ex Annalibus studiosus lector latiùs intelliget. Ad historiam anni itaque reuertamur.

Lustri condendi ratio. *Solitaurilia.* *Vota quinquennalia.* *Precationis carmen.* *Cæsar ... census ordinem mutauit.* *Recensus vicatim actus.* *Augustus.* *Claudius Cæsar.*

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[C. Virginius. //. f. //. nepos. III.] — P. Villius. //. f. //. nepos. III.
[L. Marcius. //. f. //. nepos.] — [L. Villius. //. f. //. nepos. II.
C. Oppius. //. f. //. nepos. III. — Sp. Antius. //. f. //. nepos. IV.
[C. Antius. //. f. //. nepos. II.] — [L. Apronius. //. f. //. nepos. II.]
[Cn. Genucius. Cn. f. //. nepos.] — [C. Lætorius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
C. Canuleius. //. f. //. nepos. — N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
L. Papirius. //. f. //. n. Crassus. — L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus.

Virginius octauo, Papirius septimo post hunc anno Consules fuere.

M. GEGANIVS. M. f. //. n. MACERINVS. ANN. CCCX.
COS. II. DE Volscis. NONIS. SEP.

M. Geganius Cos. Volscos Ardeam obsidentes vna nocte circumuallauit, & statim ad deditionem coëgit. Quos inermes, imperatore capto, cum singulis vestimentis sub iugum misit. Ac deinde res Ardeatium turbatas composuit, principibus seditionis securi percussis. Re igitur benè gesta Romam redijt triumphans (vt monstrant fragmenta Romana) Nonis Septembribus. Cloelio Volscorum duce ante currum ducto, prælatisque spolijs, quibus hostes sub iugum missos dearmauerat, vt Liuius libro quarto memorat.

ANNI. P. R. C. CCCXI.

Consules

M. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. Postumus. Aebutius. //. f. //. n. Elua. Cornicen.

IN M. Fabio Consule conueniunt auctores; qui filius Q. Fabij ex Cremerensi clade superstitis erat. Valerius de prænominibus Postumi Aebutij Eluæ Consulis meminit. Sed prænomen in Liuio, Mariano & Cassiodoro perperam Postumius legitur. In Diodoro cognomen mendosum est οὔλακος pro Elua, Recte in tabulis Græcis ἴλουα vocatur, Liuio Cornicen, altero scilicet cognomine.

Ardeam colonia deducta. Pax domi forisque fuit. Triumviri creati ex S.C. Agrip. Menenius, T. Clœlius, M. Aebutius ad coloniam Ardeam contra Volscos præsidij caussa deducendam; agerque colonis diuisus est, quem populus Rom. iudex iniquè sibi adiudicauerat. Liuius libro quarto.

Trib. plebis

*C. *Petillius. //. f. //. nepos. Triumuiris coloniæ deducendæ diem dixit, quòd agrum quem populus Romanus suum iudicasset, magis socijs Ardeatibus, quàm plebi Rom. diuisissent. Liuius lib. IV.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. IV.   [Q. Roscius. //. f. //. nepos.]
C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. III.   M. Titinius. //. f. //. nepos. III.
L. Trebonius. //. f. //. n. Asper. III.   [M. Allienius. //. f. //. nepos. II.]
[L. Oppius. //. f. //. nepos. II.]   [Q. Terentius. //. f. //. nepos.]
[Q. Decius. Q. f. //. n. Mus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
C. Furius. //. f. //. nepos.   [L. Furius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Sergius. L. f. //. n. Fidenas,   Ser. Sulpicius. Ser. f. Ser.* n. Camerinus.

Hic filius Ser. Sulpicij consularis ac X. viri legum ferendarum, & pater Q. Sulpicij bis tribuni militum; vt ille pater M'. Sergij bis item trib. militum, veluti monstrant Capitolina fragmenta.

ANNI. P. R. C. CCCXII.

Consules.

C. Furius. //. f. //. n. Pacilus. Fusus.   M. Papirius. //. f. //. n. Crassus

DIODORVS hunc Manium Papirium vocat, Liuius, Cassiodorus & Marianus, Marcum, vtrumque prænomen apud Papirios reperitur. In Diodoro prænomen Furij mendosum est, cognomen Fusus admittitur, quemadmodum & Pacilus, quod habent Liuius & tabulæ Græcæ.

Ludi ex voto facti. Pax domi forisque fuit. Ludi per secessionem plebis ab X. viris ex S. C. voti, hoc anno facti sunt. Liuius lib. IIII.

Trib.

Trib. plebis

* C. * Petillius. //. f. //. nepos. II. Caussa seditionum, & hoc anno nequicquam à Petillio quæsita, qui tribunus plebis iterum, ea ipsa denunciando, factus, vt de agris plebi diuidundis referrent Consules, peruincere non potuit. Obtinuit tamen magno certamine vt consulerentur patres, consulum an tribunorum placeret comitia haberi; sed Consules creari iussi sunt. Ludibrio erant minæ tribuni denunciantis se delectum impediturum, cùm quietis finitimis, neque bello, neque belli apparatu opus esset. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[L. Villius. //. f. //. nepos. III.] C. Furius. //. f. //. nepos. II.
N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus. II. [P. Virginius. //. f. //. nepos.]
[M. Duilius. M. f. //. nepos.] [L. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma.] [L. Romuleius. L. f. //. nepos.]
K. Atinius. K. f. //. Longus. Hic pater L. Atinij Longi tribuni militum consulari potestate primi è plebe vt docent Capitolina marmora.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos.] [C. Lætorius. C. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cornelius. L. f. Ser. n. Maluginensis] C. Seruilius. //. f. //. Structus. Ahala.

Hic Sp. Mælium magister equitum occidit: ille filius L. Maluginensis consularis.

ANNI. P. R. C. CCCXIIII.

Consules

Proculus. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. L. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.

RECTE hos Consules habet Diodorus, sed T. Menenium vocat, quem Liuius, Cassiodorus & Marianus Lucium appellant; frater existimatur T. Menenij, qui Consul anno CCCI. fuit. Proculus prænomen est eius, qui patre procul absente, vel admodum sene, quasi procul ætate natus est. Auctores sunt Plutarchus in Coriolano, & Valerius de prænominibus. Hoc olim prænomen postea & in cognomen abijt.

Fames ingens in Vrbe, adeò vt multi ex plebe capite obuoluto desperabundi sese in Tiberim præcipitarint. Sp. Mælius eques Rom. ditissimus regnum cogitans, largitione frumentaria plebem sibi deuinxit. Liuius & Zonaras.

Tribuni plebis

Concionibus plebem contra patres concitare non desinunt, famem ac penuriam summam illam patriciorum fraudi, & Coss. negligentiæ attribuentes. Postremò perpulere plebem haud aduersante senatu, vt L. Minucius Augurinus præfectus annonæ crearetur Liuius lib. IV. D. Augustinus de Ciuit. Dei, lib. III. cap. XVII. hunc primum præfectum annonæ fuisse dicit.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[L. Marcius. //. f. //. nepos. II.]	[L. Titinius. L. f. //. nepos.]
C. Apronius. //. f. //. nepos. II.	[Cn. Apronius. Cn. f. //. nepos.]
C. Canuleius. //. f. //. nepos. II.	[L. Petillius. //. f. //. nepos.]
[P. Mucius. P. f. //. n. Scæuula.]	[Q. Mucius. P. f. //. n. Scæuula.]
[Voler. Publilius. Voler. f. //. nepos.]	[Sp. Icilius. Sp. f. Sp. n. Ruga.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Genucius. Cn. f. //. nepos.]	[Q. Decius. Q. f. //. n. Mus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Postumius * A. f. A. n. * Albus Regillensis	[T. Geganius. T. f. T. Macerinus.]

* Postumius tribunus militum consulari potestate demum factus est.

ANNI. P. R. C. CCCXIV.

Consules.

T. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. VI. Agrippa. Menenius. T. f. Agripp. n. Lanatus.

L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus, II. Dict.

C. Seruilius Structus Ahala Mag. eq.

Regni opprimendi, & seditionis sedandæ caussa.

LIVIVS, Marianus, & Cassiodorus correctè satis hos habent Consules. Sed in Diodoro malè Memmius, & alicubi Menutius legitur. Is Agrippa Menenius frater Cõsulis anni superioris ex tribunatu militari est descriptus, qui extat in fragmentis Capitolinis anno CCCXXXVI.

Hic annus Dictatorem iterum habuit L. Quinctium Cincinnatum, magistrum equitum C. Seruilium Ahalam. Verùm in oratione Ciceronis contra Catilinam prima, Q. Seruilius perperam legitur. Quidam Axillæ, non Ahalæ cognomen huic tribuunt, decepti, ni fallor, fragmentorũ Capitolinorũ mendoso aliquo exẽplari, in quo C. Seruilius Axilla sub Q. Seruilio Prisco mag. equitum II. forsan legebatur anno Vrbis CCCXXXV. Sed in ipsis saxis nullus ibidem additur numerus, ex quo magistratum eundem antea tenuisse Axillam posset conijci. Ahalam verò hunc apud omnes auctores summo consensu appellari video. Reperitur & denarius argenteus bello ciuili post Cæsarem occisum M. Bruti in honorem cusus, qui (quia is genus à duobus publicæ libertatis assertoribus ducebat, paternum à L. Bruto Regum expulsore, & maternum ab hoc C. Seruilio Ahala, qui Sp. Mælio occiso regnum discussit) vtriusque horum effigies ex ipsis statuis imitatas refert, adscriptis hoc modo per cognomina titulis.

Denarius in M. Bruti honorem cusus.

BRVTVS. AHALA.

Cùm Sp. Mælij consilia, largitione (velut dixi) regnum affectantis, L. Minucius annonæ præfectus aperuisset, senatui consulare imperium, à quo prouocatio erat ad populum non satis pollere videbatur ad rem tam atrocem sine summo seditionis periculo vindicandam. Dictatorem itaque dicere placuit, qui hoc malum legibus solutus summi imperij potentia obrueret. Quod quidẽ magno animo præstitit L. Quinctius Cincinnatus dictator iterum à T. Quinctio Capitolino Cos. dictus. Sp. Mælium cum à C. Seruilio magistro equitum in ius vocatum, & quia dicto non parebat, plebisq. fidem & auxilium implorabat, obtruncatum, iure occisum; & magistrum equitum Ahalam liberasse remp. pronunciauit, tumultuantemque multitudinem maximi imperij auctoritate, & seuerissima oratione compescuit. Liuius, Florus, Zonaras, & Auctor de viris illustribus. Meminere etiam Diodorus libro XII. Cicero, & alij quàm plures.

Sp. Mælius occisus.

Q. Cæci-

Trib. plebis

Q. Cæcilius. //. f. //. n. * Metellus * C. Iunius * C. f. //. n. Bubulcus Brutus. *

Sex. Titinius. //. f. //. nepos. Hi tres soli ex collegio tribunorum apud plebem criminari nunc L. Minucium annonæ præfectum, nunc C. Seruilium magistrum equitum, querique indignam necem Sp. Mælij non destiterunt. Peruicerunt igitur, vt tribunorum militum potius quàm Consulum comitia in annum sequentem haberentur. Liuius libro IV.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. IV. [Q. Roscius. //. f. //. nepos. II]
[L. Cædicius. L. f. //. nepos. II.] [L. Numitorius. L. f. //. nepos.]
[C. Plætorius. M. f. //. nepos.] [L. Mæcilius. L. f. //. nepos.]
[C. Considius. C. f. //. nepos.]

L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. Qui præfectus annonæ fuerat. Tribunum verò plebis vndecimum cooptatum transijsse à patribus ad plebem, & seditionem ex Mæliana cæde natam sedasse, quidam auctores sunt. Cæterùm Liuio vix credibile hoc videtur, numerum tribunorum patres augeri passos per hominem maximè patricium. Sed ante omnia refellit falsum imaginis Minucianæ titulum lex Trebonia paucos ante annos lata, qua cauebatur ne tribunis collegam cooptare liceret. Vide Plinium libro XVIII. cap. III. is enim ita scribit auctores sequutus quos Liuius refellit. „Minucius Augurinus, qui Sp. Mælium coarguerat, farris precium trinis nundinis ad assem redegit, vndecimus plebei tribunus. Qua de caussa statua ei extra portam trigeminam à populo stipe conlata statuta est. Atqui Ti. Minucium Augurinum plebei Consulis locum obtinuisse, postea in anno CDXLVIII. demonstrabo, atque alios etiam ex ea familia trib. plebis fuisse inuenies. Itaque L. Minucium hic præterire nolui, quando ad supplendos magistratus hosce, solus Liuius satis esse non potest.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

* C. * Poetilius. //. f. //. nepos. M. Atinius. K. f. //. n. Longus.

Quæstores

Sp. Mælij occisi bona iussu Dictatoris, subhastârunt, pecuniam in publicum, ædes ad fundamenta dirutas in aream, Aequimælium postea appellatam redegerunt. Liuius libro IIII. Cicero pro domo sua, Val. Max. lib. VI. cap. III. & alij.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[P. Horatius. P. f. P. n. Tergeminus.] [C. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillensis.]
Quorum patres fuere consulares.

ANNI. P. R. C. CCCXV.

Tribuni militum consulari potestate.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

COMITIA (vt dixi) in hunc annum tribunorum militum potius, quàm Consulum obtinuêre tribuni plebis, sperantes sex lectis (tot enim iam creari poterant) ex plebeis aliquos posse creari qui vltores Mælianæ cædis esse possent. Tres nihilominus solummodo factos patricios, & inter hos Cincinnati dictatoris filium, Liuius auctor est. Tresq. etiam enumerat

Diodorus repurgandus. enumerat Diodorus libro XII. licet ibidem mendosè legantur ita, ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων τρεῖς χιλιάρχους κατέστησαν, μάνιον αἰμιλιανὸν, καὶ Μάμερκον γαῖον, καὶ ἰούλιον λεύκιον κοινον. Quæ sanè vitia librariorum ignorantia sunt introducta, sed facilè emendari possunt, si cum his tabulis conferantur. Neque dubito quin L. Iulius potiùs, quàm C. Iulius debeat

Liuius locus. tribunorum postremus appellari. C. enim Iulium Iulum legimus in correctioribus Liuij exemplaribus inter legatos eodem anno à Fidenatibus occisum fuisse, qui mendosè in ex-

Ciceronis locus. emplaribus vulgatis Cloelius Tullius dicitur. Qui item in Philippica nona Ciceronis, inter eosdem legatos, vt opinor, pari menda vocatur Tullus Cluuius. Opinor autem legationis istius principem fuisse hunc C. Iulium consularem, qui & x. vir anno CCCII. fuerat. Fi-

Fidenatum defectio. denates coloni ad Lartem Tolumnium Veientium Regem defecêre; & legatos Romanos, noui motus caussam quærentes, iussu Regis, contra ius gentium trucidârunt. Liuius & Eutropius libro I. Val. Maximus libro IX. cap. IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus. III. [C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. II.]
[M. Pompilius. M. f. //. nepos.] [M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis.]
[P. Decius. Q. f. //. n. Mus.] [C. Duilius. C. f. //. nepos.]
[C. Racilius. //. f. //. nepos.] [T. Statius. T. f. //. nepos.]
[L. Canuleius. //. f. //. nepos.] [C. Pontificius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Voler. Publilius. Voler. f. //. n. Philo.] [L. Romuleius. L. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fossius. //. f. //. n. Flaccinator. L. Pinarius. L. f. //. n. Rufus Mamercinus.

Anno abhinc quinto Fossius, & sequenti Pinarius tribuni militum sequentur.

ANNI P. R. C. CCCXVI.

Consules.

M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus. III. L. Sergius. C. f. C. n. Qui in hoc honore Fidenas appellatus est.
Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. Dict.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Mag. equitum.
Rei gerundæ caussa.

ITA nominant eius anni Consules Liuius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus. Belli enim imminentis metus quietam plebem & tribunos plebis retinuit, vt similis tribunorum consularium mentione Consules crearentur. Liuius autem à bello existimat in hoc consulatu gesto L. Sergium cognomen retulisse. Primus enim cis Anienem cum Fidenatibus & Larte Tolumnio prosperè conflixit, quamuis non incruenta victoria. Ideoque senatus, vt in trepidis rebus, dictatorē dici Mam. Aemilium iussit. Is magistrum equitum ex collegio prioris anni L. Quinctium dictatoris filium, dignum parente iuuenem dixit. Cæterùm quod ad L. Sergium attinet, Fidenatis cognomen apud alios eiusdem gentis, & non suæ stirpis tamen fuisse demonstrāt Capitolina marmora in anno Vrbis CCCLI. Dictator nouo delectu habito statim hostes ex agro Rom. submouit, neque diu post, a pro moenibus

mœnibus Fidenarum prælio ingenti cum Veientibus Fidenatibusque, adiunctis etiam Faliscis commisso, victoriam obtinuit. Eo in conflictu A. Cornelium Cossum tribunum militum inter equites Lartem Regem obtruncasse multi scribunt. Auctor de illustribus viris Cossum magistrum equitum sub Quinctio Cincinnato Dictatore hoc perpetrasse tradit. Receptior tamen eorum sententia est, & Liuius accedit, qui in consulatu illud accidisse volunt. Nam aliàs falsum esset opima spolia ritè Cossum retulisse, vt suo loco dicemus. Vide Liuium libro iiii. Paullum Orosium, & Eutropium. *Victoria de Veientibus, Fidenatibus, & Faliscis.*

Trib. plebis

//. //. //.f. //. n. //. //. //. //.f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Canuleius. //. f. //. nepos. Sex. Titinius. //. f. //. nepos.
K. Atinius. K. f. //. nepos. [M. Mæcilius. //. f. //. nepos.]
[M. Antius. //. f. //. nepos.] [L. Statius. T. f. //. nepos.]
[M. Trebonius. //. f. // nepos.] [A. Allienius. //. f. //. nepos.]
[M. Albinius. //. f. //. nepos.] [C. Aelius. //. f. //. n. Paetus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus. [P. Mutius. P. f. //. n. Scæuola.]

Quæstores

Coronam auream libræ pondo Ioui opt. max. Capitolino Mam. Aemilij dictatoris ex voto ponendam populi iussu ex publico faciundam curauere. Liuius libro quarto.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Sp. Postumius. * Sp. f. A. n. * Alb. Regillensis. L. Furius. * Sp. f. * //. n. Medullinus.

* Hic filius Sp. f. ter Cos. & ille Sp. Postumij consularis & x. viri: vt apparet ex Capitolinis marmoribus.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. AN. CCCXVI.
Dict. de Veientibus. Falisceis. & Fidenatibus. IDIB. SEPT.

Dictator rebus vndique benè gestis ex S. C. & iussu populi triumphans in Vrbem rediit, coronamque auream libræ pondo ex publica pecunia in Capitolio Ioui donum posuit, vt auctor Liuius. Fragmenta Capitolina triumphasse Idibus Septembris ostendunt.

Falisci numerantur inter Etruriæ populos. Scribebant autem hoc nomen per F. Romani, non more Græco per PH. Eorum metropolis Faleria est, quam nonnulli Falerios vocant, inter quos Plutarchus. Liuius Faliscos tam vrbem quàm populum appellat. Diodorus autem φαλαίσκους, gentem, si correctum exemplar est, sed errorem suspicor, scribique debere, φαλίσκους, vrbem verò φαλίσκον nominat. Stephanus verò φαλισκόν, & φαλισκόν, nisi & illic mendum sit. Argiuorum coloniam esse testatur idem. Suffragatur Solinus conditam à Phalero Argiuo Faliscam, & à Phalerio Argiuo Falerios scribens. Hinc illud esse arbitror, quòd Iunonicolas appellet Faliscos Ouidius. Ab Argiuis enim summa religione colebatur Iuno. *Falisci.* *Iunonicolæ Falisci cur dicti.*

ANNI P. R. C. CCCXVII.

Consules

M. Cornelius. * L. f. L. n. * Maluginensis. L. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

IN Diodoro mendosè A. Cornelius Macerinus legitur; Liuius & Cassiodorus vtrumque Consulem rectè cum cognominibus edunt.

Exercitus in agrum Veientem ac Faliscum ducti, & prædæ abactæ; sed hostis nusquam inuentus, neque pugnandi copia facta est. Pestis populum inuadens obsidiones vrbium impediuit. Liuius libro IIII.

Trib. plebis

Sp. Mælius. //. f. //. nepos. L. Minucio Augurino diem dixit, falsis criminibus ab eo circumuentum Mælium arguens, & rogationem de bonis C. Seruilij Ahalæ publicandis promulgauit, quòd eundem indemnatum occidisset. Quæ Vaniora apud populum ipso auctore fuerunt. Itaque spe sua falsus, cùm fauore nominis Mæliani moturum se aliquid opinaretur, actionem deseruit. Liuius libro IIII. De Seruilio Ahala ramon aliter Valerius Max. libro V. cap. III. nempe exilio suo custoditæ ciuium libertatis pœnas pependisse dicit. Cicero quidem in exilium actum, sed restitutum scribit in oratione pro domo sua.

C. Furius //. f. //. nepos. III. [L. Cædicius. L. f. //. nepos. III.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. III.] [M. Manilius. M. f. //. nepos.]
[L. Manilius. M. f. //. nepos.] [C. Apronius. Cn. f. //. nepos.]
[L. Sextius. //. f. //. nepos.] [C. Mænius. L. f. //. nepos.]
[M. Furius. //. f. //. nepos.]

Aediles

C. Iunius. C. f. //. n. Bubulcus. Brutus. Sex. Titinius. //. f. //. nepos.

Quæstores

T. Quinctius. L. f. n. Pennus. Cincinnatus. A. Postumius. //. f. //. n. Tubertus.

T. Quinctius bis Cos. & bis trib. militum sequetur, fuit filius clarissimi L. Cincinnati Dictatoris ab aratro vocati. A. Postumium paulo pòst magistrum equitum, ac deinde Dictatorem habebimus, quo in magistratu filium securi percussisse, quòd iniussu suo contra hostem pugnasset, quidam auctores sunt.

ANNI. P. R. C. CCCXVIII.

Consules.

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. II. L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus.

Q. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus

Qui in hoc honore Fidenas appell. est. Dict.

Postumus Aebutius. //. f. //. n. Elua Cornicen Mag. eq.

Rei gerundæ caussa.

C. IVLIVS Consul anno CCCVI. fuerat, alius à decemviro. Malè, ni fallor, in Diodoro Proculus Virginius appellatur, cui Liuius & Marianus Lucij prænomen attribuunt.
Pestis grauior. Pestilentior hic annus superiore fuit, tam in Vrbe quàm in agris; quod in caussa, vt non solùm hostibus bellum non inferre, sed Vrbem ægrè defendere Romani potuerint. Quapropter Romanorum domestica clade excitati Fidenates & Veientes Anienem transgressi, agrum Romanum ad Collinam portam vsque signis adductis depopulârunt. Qua in

trepidatio-

trepidatione Dictator dictus Q. Seruilius Priscus: sed A. Seruilius perperam in Liuio appellatur. Fidenatis cognomen ipsum in hoc honore obtinuisse arbitror, quod in secunda eius dictatura adscribitur tabulis Romanis, licet Liuius hoc prætererit, parum nempe curiosus in vetustissima illa historia: Dictatorem enim Seruilium coacto exercitu Etruscas legiones haud procul Nomento fudisse prœlio, & fugientes in vrbem Fidenas compulisse, hancque obsessam, & acriter oppugnatam cuniculis tandem cepisse scribit, nulla vel triumphi, vel honoris facta metione.

Cens. C. Furius. //. f. //. n. Pacilus. Fusus. — M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus.

Lustrum fecerunt. XII.

C. Furius Consul fuerat ann CCCXII. M. Geganius biennio antea. Hi Villam publicam (vt auctor est Liuius) in campo Martio probauerunt, vbi tum primùm populi census est actus. Meminit item censorum lib. IX. vbi de censura Ap. Claudij Cæci verba facit. Lustrum ab his conditum XII. fuisse ex sequentibus lustris manifestum est, at Liuius nullam eius mentionem hic facit. *Census in Villa publica cœpt. Martij primus.*

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
C. Canuleius. //. f. //. nepos. IV. — [L. Canuleius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Considius. C. f. //. nepos. II.] — M. Considius. M. f. //. nepos.
[C. Plætorius. M. f. //. nepos. II.] — [C. Racilius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Titius. //. f. //. nepos.] — M. Fulcinius. //. f. //. nepos.
[M. Trebonius. //. f. //. nepos. II.] — [T. Statius. T. f. //. nepos. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[P. Decius. Q. f. // n. Mus.] — [C. Pontificius. C. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
C. Iulius. //. f. //. n. Mento. — [A. Aeternius. A. f. //. n. Fontinalis.]

ANNI P. R. C. CCCXIX.

Consules

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. III. — L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus. II.

MAGNA apud antiquos auctores in prodendis eius anni Consulibus est diuersitas, quod ipsum testatur Liuius libro quarto, Licinius Macer. C. Iulium, & L. Virginium refectos scribit. Valerius Antias, & Q. Tubero M. Manlium & Q. Sulpicium Consules edunt, ex his Tubero & Macer libros linteos auctores adducunt, neuterque dissimulat, traditum ab antiquis tribunos militum eo anno fuisse. Porrò Diodorus Siculus libro XII. tres eius anni tribunos militum pro Consulibus enumerat. M. Manlium, Q. Sulpicium Prætextatum, & Ser. Cornelium Cossum, licet mendosissimè hæc nomina exprimant exemplaria tam manuscripta, quàm impressa, Cassiodorus & Marianus Scotus Macrum, & Liuium sequuti Consules superioris anni refectos suggerunt, quorum sententiam & nos in tabulis Fastorum sequuti sumus.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinu II. Dict.
A. Postumius. //. f. //. n. Tubertus. Mg. eq.
Rei gerundæ caussa.

Trepidatum hoc anno in Vrbe est, eò quòd ad Voltumnæ fanum coiuisset omnis Etruriæ concilium, sollicitantibus auxilia Faliscis, & Veientibus. Ideoque senatus Mam. Aemilium Dictatorem iterum dici iussit, velut magno inde bello imminente. Sed postea compertum negata Veientibus auxilia fuisse, iussosque suo consilio bellum initum & suo periculo exequi. Dictator itaque belli cura amota, ne nihil memoria dignum in summo honore constitutus ageret, censuræ tempus contraxit, & exquinquenali magistratu annuum & semestrem lege ad populum lata statuit. Qua re insensi censores C. Furius, & M. Geganius, qui tum in magistratu adhuc erant, illum dictatura abeuntem tribu mouerunt, ærariumque octuplicato censu fecerunt. Liuius libro IIII. & iterum libro IX. vbi violenti censores appellantur.

Aemilia lex de censura tempore contrahendo.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. /. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. /. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. /. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. /. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. .. //. f. //. n. //.
C. Furius. //. f. //. nepos. IIII. [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.]
[M. Cædicius. M. f. //. nepos.] [P. Silius. P. f. //. nepos.]
[L. Mænius. L. f. //. nepos.] [C. Mænius. L. f. //. nepos. II.]
[M. Pontificius. M. f. //. nepos.] [M. Metilius M. f. //. nepos.]
[C. Volscius. C. f. //. nepos.] [L. Iunius. . f. L. n. Brutus Bubulcus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Albinius. //. f. //. nepos.] [A. Allienius. // f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. /. f. //. n. //.
[T. Lartius. T. f. T. n. Flauus.] Hostus. Lucretius. * L. f. T. n. * Tricipitinus.

ANNI. P. R. C. CCCXX.

Tribuni militum consulari potestate.

M. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.
M. Fossius. //. f. //. n. Flaccinator. Trib. mil.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas.

TRIBVNI plebis assiduis concionibus prohibendo consularia comitia, tandem, vt tres tribuni militum crearentur: non tamen, vt plebeius aliquis admitteretur, efficere potuerunt. Omnes enim patricij fuerunt, quos nominant Liuius & Diodorus. Verùm in codicibus Liuianis M. Folius, vel Follius plerumque, & in Diodoro Μάρκος φάλλιος, καὶ λεύκιος σεργίλιος mendosè legitur: Errorem codicum redarguunt Romana marmora in quibus M. Fossius Flaccinator scribitur. Et L. Sergius Fidenas idem est, qui paullo antè Consul fuit, & cognomen à victoria retinuit.

Pestis. Pestis in Vrbe rursum sæuijt, atque aliarum rerum ocium præbuit. Aedes Apollini pro valetudine populi vota est. Multa duumviri ex libris Sibyllinis placandæ deûm iræ, auertendæque à populo pestis caussa fecêre, magna tamen clades promiscuè hominum pecorumque accepta est. Liuius lib. IV.

Trib.

Trib. plebis.

// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //

[L. Canuleius. //. f. //. nepos. III.] K. Atinius. K. f. //. nepos. Longus. III.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos. IV.] [L. Cædicius. M. f. //. nepos.]
[C. Voluranius. //. f. //. n. Flāma. IV.] [M. Silius. P. f. //. nepos.]
[M. Sellius. M. f. //. nepos.] L. Volſcius. C. f. //. nepos.
[L. Volſcius. L. f. //. n. Fictor.] [C. Titius. //. f. //. nepos. II.

Aediles.

// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //

Sp. Mælius. //. f. //. nepos. [M. Furius. //. f. //. nepos.]

Quæſtores.

// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //

N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. [T. Genucius. T. f. L. n. Augurinus.]

Numerius Fabius Conſul & bis tribunus militum Cos. pot. ſequetur Q. Fabij vnius ex clade Cremerenſi ſuperſtitis filius, ab auo materno Numerio Otacilio, ſic prænomine nuncupatus ex pacto. vt auctores ſunt Feſtus, & Valerius de prænominibus. T. Genucius decemviri filius videri poterit.

ANNI P. R. C. CCCXXI.

Tribuni militum Cos. poteſtate.

L. Pinarius. L. f. //. n. Rufus. Mamercinus.
L. Furius. Sp. f. //. n. Meduſlinus. Trib. mil.
Sp. Poſtumius * Sp. f. A. n. * Albus Regillenſis.

NVLLA conſularium comitiorum habita mentione hi tres tribuni militum pro Conſulibus facti ſunt, quos ita recenſet Liuius. In Diodoro quidem vitioſe admodum leguntur, λεύκιος φρύειος, αὐόβειος πινάειος, καὶ γαίας μαιτέλος.

Vis morbi leuata eſt eo anno, & belli conſilia per Etruſcos, Volſcos & Aequos agitata ſunt. Interim Romæ principes plebis ſe ſperni in tantum à plebe conquerentes, vt cum per tot annos tribuni militum conſulari poteſtate crearentur, nulli vnquam plebeio ad eum honorem acceſſus fuerit. Culpam tamen artibus patriciorum attribuentes, cum tribunis plebis agunt, vt ambitionis tollendæ cauſſa legem promulgarent, contra togas candidas. Quæ lex ingenti plebis ſtudio inuitis patribus perlata eſt. Et apparebat irritatis animis certamine ac victoria plebem comitijs creando tribunos ſtudia ad ſuos inclinaturam. Quæ ne libera eſſent, S. C. factum eſt, vt conſularia comitia haberentur. Liuius lib. IV.

Trib. plebis

Legem de ambitu primam tulerunt: Ne cui album veſtimentum ſumere petitionis cauſſa liceret. Liuius libro IV. *Lex prima de ambitu contra togas candidas.*

// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // — // // //. f. //. n. //

Q [L. Iunius.

[L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus. II.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] [L. Cæcilius. // f. // n. Metellus.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobardus. II.]

Sex. Titinius. // f. // nepos. III. [Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] [P. Decius. Q. f. // n. Mus. II.] [L. Aelius. // f. // n. Pætus.] [M'. Marcius. M'. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // | // // // f. // n. //

[M. Trebonius. // f. // nepos.] [T. Statius. T. f. // nepos.]

Quæstores

// // // f. // n. // | // // // f. // n. //

[P. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus] [M. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillensis.]

ANNI P. R. C. CCCXXII.

Consules

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus Cincinnatus. C. Iulius. // f. // n. Mento.

A. Postumius. // f. // n. Tubertus. Dictator

L. Iulius Vopisci f. // n. Iulus. Mag. eq.

Rei gerundæ caussa.

TVMVLTVS in caussa fuit, quem ab Aequis & Volscis Hernici nunciabant, vel S. C. de Consulibus creandis admitteretur. Creati sunt itaque in hunc annum T. Quinctius L. f. Cincinnatus (eidem & Penno cognomen additur) & C. Iulius Mento, vt ait Liuius. Sed perperam, Pœnus, in vulgatis extat libris; nam Capitolinorum marmorum melior est orthographia Diodorus C. Iuliũ appellat collegam. In Liuij exemplaribus Cneus legitur, sed vulgatius est Caij prænomen in Iulia gente, quàm Cnei. Caium quoque Iulium vocat Diodorus & Liuius postea, ipsum, absente collega Apollinis ædem, sine sorte dedicasse, & ægrè passum id Quinctium scribens: Nominat item hos Consules Cassiodorus, sed malè additur numerus VII. T. Quinctio; nam hic Cincinnati Dictatoris filius alter fuit, teste Liuio, Tabulæ Græcæ Pennum, & Mentonem produnt, licet etiam incorrectè.

Volscorum Aequorumque exercitus lege sacrata conscriptus. Ab Latinis & Hernicis nunciatum Aequos Volscosque in Algido conuenisse lege sacrata, quæ maxima ijs erant cogendæ militiæ. Dictatorem itaque Consulibus inuitis dici placuit senatui, & vt diceretur à T. Quinctio Cos. A. Postumius Tubertus, minis extorserunt tribuni plebis, quos senatus contra Consules tunc appellauit. *Senatus appellat tribunos plebis.* In A. Gellio lib. XVII. capite vltimo non rectè Torquati cognomen Postumio Dictatori ascribitur. Errorem induxit historia ipsa quæ eadem de duobus refertur, Postumio, Tuberto videlicet, & Manlio Torquato.

Trib. plebis

A patribus appellati aduersum Cos. pronunciarunt: Ni senatus dicto audientes esse, Dictatoremque dicere velint, & si aduersus consensum amplissimi ordinis vltra tendant, in vincula se duci eos iussuros. Consules à tribunis, quam à senatu vinci maluerunt, & T. Quinctius Dictatorem A. Postumium dixit. Liuius lib. IV.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
[A. Virginius. A. f. // nepos.]	[T. Metilius. M. f. // nepos.]

[M. Meti-

[M. Metilius. M. f. //. nepos. II.] [M. Pontificius. M. f. //. nepos. II.]
[C. Pontificius. C. f. //. nepos. II.] [M. Furius //. f. //. nepos, II.]
[C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus.] [C. Petillius. //. f. //. nepos.]
[C. Pœtelius. //. f. //. n. Libo.] P. Plautius. //. f. //. n. Proculus.

Hic auus viri consularis C. Plautij Proculi, vt indicant Capitolina marmora.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus.] [C. Volscius. C. f. //. nepos.]

Quæstores

Prædam Volscam Aequicamque iussu Dictatoris sub hasta vendiderunt, & peculium in ærarium retulerunt. Liuius lib. IIII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Iulius. //. f. //. n. Iulus. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

Ambo ad maiores magistratus peruenere, sicut declarabo.

A. Postumius //. f. //. n. Tubertus. anno. CCCXXII.
Dict. de Aequis & Volsceis. XIV. Kal. Iul.

Insignem victoriam adeptus est Postumius Dictator, ad internetionem ferè cæsis Aequis & Volscis in Algido, binis eodem tempore castris eorum expugnatis, vt graphicè describit Liuius. Dictator post victoriam præposito castris Consule T. Quinctio triumphans Vrbem inuectus, dictatura se abdicauit, eodem Liuio referente. Meminit huius victoriæ atque triumphi etiam Diodorus Siculus libro XII. Qui idem hoc addit Postumium Dictatorem in castris filium victorem securi percussisse, quòd suo iniussu præsidio decedens cum hoste pugnasset. Quod factum refert item Gellius loco suprà citato, bello tamen Fidenati vult accidisse. Sed Liuius negat, T. Manlio Torquato seueritatem illam ascribens, qui ex ea re Imperiosi cognomentum habuit. Valerius autem Maximus lib. II. cap. de disciplina militari de vtroque illud narrat, & Postumium, & Manlium in proprios animaduertisse filios dicens. Quo loco item pro Tiburtus corriges Tubertus. Meminit quoque eius belli Plutarchus in Camillo. Triumphasse A. Tubertum Dictatorem XIV. K. Iulias ex Ouidij Fastorum sexto colligimus. Nam XV. K. victoriam hanc Romanis obtigisse Fastis annotatum erat; quo scilicet die Delphin totus, & Orionis humeri apparent, secundum Ptolomæum. versus Ouidij adijciam.

A. Postumij Dictatoris victoria in Algido.

A. Postumij Dict. in filium animaduersio.

Tollet humo validos proles Hyrea lacertos:
Continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Vnde sub vrbano clarus Tuberte triumpho
Vectus es in niueis Postume victor equis.

ANNI. P. R. C. CCCXXIII.

Consules.

C. Papirius. //. f. //. n. Crassus. L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

LABORATVM in Vrbe est à tribunis plebis, vt tribuni militum potiùs quàm Consules crearentur, nec obtineri potuit. Consules fiunt L. Papirius Crassus, L. Iulius. Sic ferè Liuius. Eodem modo nominantur à Mariano & Cassiodoro. In Diodoro rectius leguntur, C. Papirius & L. Iulius. Nam C. Papirium autumo esse Sp. Crassi, qui trib. militum reperitur anno CCCXXCIV. In Capitolinis, atque alium à L. Papirio quem Cos. habuimus anno CCCXVII. Non enim alioquin tredecim inueniemus Papirios, quot eos supputat Cicero in ep. ad Pætum, qui sella curuli sederunt inter primum L. Mugillanum & L. Crassum, qui Dictator & Prætor fuit.

Aequis annorum octo induciæ datæ sunt. Romanis ocium vndique fuit. Legem de multarum æstimatione pergratam populo Consules pertulerunt, cùm à tribunis eam pacari vnius ex collegio proditione intellexissent. Liuius lib. IIII.

Lex de multarum æstimatione.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Titinius. //. f. //. nepos. IV. — [L. Volscius. L. f. //. n. Fictor. II.]
[M. Sellius. M. f. //. nepos. II.] — [C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. V.]
[M. Silius. P. f. //. nepos. II.] — [C. Pompilius. M. f. //. nepos.]
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. II.] — [L. Cædicius. M. f. //. nepos. II.]
[P. Lætorius. P. f. //. nepos.] — [C. Terentius. C. f. //. n. Arsa.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[L. Volscius. C. f. //. nepos.] — [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus. — L. Horatius. //. f. //. n. Barbatus.

Ambo tribuni militum postea sequentur.

ANNI. P. R. C. CCCXXIV.

Consules

L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. II. — Hostus Lucretius * L. f. T. n. * Tricipitinus.

TABVLÆ Græcæ Tricipitinum & Fidenatem II. produnt: sed emendanda sunt in Diodoro horum Consulum nomina planè corrupta, ita enim admodum monstrosè leguntur, Hopiterus Lucretius, L. Sergius Fidenates, Græcè ὁπίτηνος λουκρήτιος, καὶ λεύκιος σέργιος φιδηνιάτης. Opiter prænomen in Lucretia gente nondum reperi. Hostum autem appellant Liuius, Cassiodorus & Marianus, item Valerius de prænominibus. Ait enim: Hostus prænomen fuit in eo, qui peregrè apud hospitem natus est, idque habuit „ Lucretius Tricipitinus collega L. Sergij. Et quamuis in Valerio malè legatur Hospes, pro „ Hostus: ex Liuio tamen & Cassiodoro Lucretium hunc Hosti prænomen habuisse intelligi potest, atque etiam ex fragmentis Capitolinis, quæ huius filium P. Lucretium Hosti f. posteà scribunt. Nihil dignum memoria his Consulibus actum fuisse, cùm ocium vndique Romanis esset, tradit Liuius.

Hostus prænomen.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[C. Petillius. //. f. //. nepos. II.] — [C. Poetelius. //. f. //. n. Libo. II.]

Sp. Ma-

Sp.Mælius. //.f.//.nepos. II.	Sp.Mælius. C. f.//.n.Capitolinus.
[L. Cæcilius. //.f.//.n.Metellus.II.]	[C.Lætorius. P. f.//.nepos.]
[M.Volſcius. M.f.//.n.Fictor.]	[Sp.Antius. Sp.f.//.nepos.]
[C.Numitorius.C.f.//.nepos.]	[M.Trebonius.//.f.//.nepos.III.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M'. Marcius. M'. f. //. nepos.]	[L. Aelius. //. f. //. n.Pætus]

Quæſtores.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Craſſus.Regillenſis	Sp.Nautius * Sp.f. Sp. n. * Rutilus.

Ap Claudius hic decemviri filius putatur, & Sp. Nautius auo conſulari natus, ambo ſimul tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXXV.

Conſules

T. Quinctius L. f. L. n. Pennus.Cincinnatus. II.	A. Cornelius * M. f. Ser. n. Coſſus.

CORRECTE habentur in Diodoro hi Conſules. T.Quinctius & A.Cornelius Coſſus. Quemadmodum Liuius, Caſſiodorus & Marianus eos nominant. Tabulæ Græcæ Coſſum & Pennum II.proferunt. Meminit horum antea quoque Liuius in dictatura & triumpho Mam. Aemilij anno CCCXVI.

A quarum penuria præ æris ſiccitate hoc anno laboratum grauiſſimè, vt & legi fontes paſſim exaruerint; magna hinc pecorum ſtrages per campos edita eſt ſiti morientium, & aër demum tabe infectus peſtem in homines etiam propagauit. Veientes cum Fidenatibus in Romanorum agrum excurſiones fecerunt. Veiens bellum, cum quibus induciæ ad id huc erant, dilatum eſt. Fidenatibus ob ſuſpicionem rebellionis colonorum numerus eſt auctus, ijsque bello interemptorum agri ſunt aſſignati. Liuius lib. IIII. *Aqua ſumma penuria, & peſtis grauiſſima.*

Trib. plebis.

//. //. //.f.//.n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[Cn.Sicinius.L.f.L n.Bellutus.II.]	[M. Furius. //. f. //. nepos. III.]
[C.Cæcilius. //.f.//. n. Metellus.II.]	[M. Plætorius. M.f.M.nepos.]
[P.Publilius P.f.//.n.Philo.]	L.Publilius.Voler.f.//.n.Philo Vulſcus.
P. Publilius.Voler.f.//.n.Philo.]	[Q. Pœtelius. Q. f. n.Libo.Viſolus.]
[L. Virginius. A. f. //.nepos.]	[L. Mamilius.L.f.//.n.Vitulus.]

Aediles

Cùm multiplex & pleraque externa religio, peſtis auertendæ cauſſa, animos hominum inuaſiſſet, nouos ſacrificandi ritus inferentibus in domos, quibus quæſtui ſunt capti ſuperſtitione animi, & iam peregrinis inſolitisque piaculis ſacella omnia & vicos paſſim occupantibus, datum ædilibus ex S.C. negocium, vti animaduerterent, ne qui, niſi Romani dij, neu quo alio more, quàm patrio colerentur. Liuius libro IIII. Itaque eo S. C. *Varia ſuperſtitio inducta peſtis auertendæ cauſa.*

Romuli

Leges de peregrina religione excludenda comprobatæ. Remuli Regis, atque XII. tabularum de peregrina religione reijcienda, leges comprobatæ sunt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Plautius. //. f. //. n. Proculus. [T. Metilius. M. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus. L. Manlius. //. f. //. n. Vulso Capitolinus.

C. Sempronius patruelis A. Sempronij teste Liuio Cos. deinde ad Verruginem malè pugnauit. L. Manlius sexto post anno tribunus militum factus legitur apud Liuium.

A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus. ann. CCCXXV. Cos. de Veientibus. Isque. spolia opima retulit duce hostium Larte Tolumnio ad Fidenas interfecto. //. //. //.

Opima spolia secunda. Bellum Veiens illud memorabile, quo A. Cornelius Cossus Lartem Tolumnium Veietium Regem in prœlio suis manibus occidit, armaque eidem detraxit, in hunc eius consulatum cur transtulerim, haud leuis me impulit ratio. Quòd Liuius nimirum ipse in hanc otiùs videtur ire sententiam, etiam si historiam belli ad annum CCCXVI. referens, auctoreante se omnes non libenter sequutus scribat A. Cossum tribunum militum, non Consulem Ioui opima retulisse, & Mam. Aemilij Dictatoris auspicijs bellum hoc gestum fuisse. *Quæ spolia ritè dicatur opima.* aretur tamen ingenuè legem, qua tantùm ea ritè opima habentur spolia, quæ dux duci detraxerit, & titulum spolijs ipsis inscriptum omnes alios, & se etiam redarguere. A Diuo enim Augusto audiuisse se scribit, Cossum Consulem non tribunum militum, vel magistrum equitum secunda opima Ioui Feretrio retulisse, qui hoc ipse in thorace linteo legerat, dem ingressus Feretrij Iouis, quam vetustate conlapsam refecit. *Aedem Iouis Feretrij Augustus refecisse in Capitolio.* Quamuis itaque Liuius iorum consensum sequatur inultus, Valerius autem Max. & Auctor ille de viris illustribus (vt est in ea re summa historiarum diuersitas) Cossum magistrum equitum Lartem Regem obtruncasse velint: lubentiùs tamen consulatui eius hanc cum triumpho & opimis victoriam adscripsi, D. Augustum, assentiente Liuio, sequutus, vt Cossum Consulem, & ducem belli suis auspicijs gesti (alioquin enim ducem non agnoscit Liuius) Romulo & Marcello adiungamus. Victoriæ autem & triumphi historiam habes latiùs apud Liuium in dictatura Mam. Aemilij Mamercini, sicut antea suo loco dixi. Propertius autem elegi um libro quarto tria opima spolia describens, his item versibus de Cosso cecinit, postqum Romuli victoriam de Acrone Rege retulisset:

Cossus at insequitur Veientis cæde Tolumni,
Vincere cùm Veios posse laboris erat.

Et postea.

Fortè super porta dux Veiens astitit arcem,
Colloquiumq; sua fretus ab vrbe dedit.
Dumq; aries murum cornu pulsabat aheno,
Vineaq; inductum longa tegebat opus.
Cossus ait forti melius concurrere campo.
Nec mora fit, planò sistit vterque gradu,
Dij Latias iuuère manus, desecta Tolumni
Ceruix Romanos sanguine lauit equos.

Item breuiter, & scitè in pentametro quodam Ouidius cecinit, quod ex epigrammatibus illus citat Priscianus libro V.

Larte ferox caso Cossus opima tulit.

Longè maximum triumphi sui spectaculum fuisse Cossum tradit Liuius, in quem spolia opima Regis interfecti gerentem carmina incondita canebant milites Romulo eum æquantes. Spolia in æde (inquit) Iouis Feretrij prope Romuli spolia, quæ prima opima appellata sola ea tempestate, cùm solemni dedicatione fixit. Plutarchus in Romulo Cornelium Cossum quadrigis Vrbem inuectum opima spolia retulisse scribit. Vide Val. Maximum libro III. cap. II. Auctorem de viris illustribus cap. XXV. *A. Cornelium Cossum Romulo fortitudine æquatum.*

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCXXVI.

Consules

L. Papirius. //. F. //. n. Mugillanus. II.	C. Seruilius. //. f. //. n. Structus Ahala.

HABENT hos Consules Liuius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus Scotus. Structi cognomen tribuit Seruilio Diodorus. Ahalam Liuius vocat, vtrumque in ea familia receptum. Axilla male in tabulis Græcis legitur. Non enim is mihi videtur qui postea ter tribunus militum & magister equitum fuit, sed idem qui iam ante magister equitum Sp. Mælium occiderat.

Veientibus populi iussu per feciales bellum indictum est, quod ante inducias finitas, agrum Romanum inuasissent. Ne tamen exercitus illuc mitteretur, religio & tribuni plebis obstitere. Liuius libro IIII. *Veientibus bellum per feciales indictum.*

Tribuni plebis

Controuersia cum esset, vtrum populi iussu bellum Veientibus indiceretur, an satis esset S. C. peruicere tribuni plebis denunciando impedituros se delectum, vti Consules de bello ad populum ferrent. Omnes centuriæ iussere. Hæc Liuius. Sed in vulgaris exemplaribus sic legitur. Vti Quinctius Cos de bello ad populum ferret. Videndum an recte. Non enim tunc Quinctius vllus Consul erat, sed anno superiore T. Quinctius. Suspicor igitur ex glossulis hoc nomen incuria librariorum fluxisse in historiæ contextum.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus. III.]	[P. Lætorius. P. f. //. nepos. II.]
[Sex. Manilius. Sex. f. //. nepos.]	[M. Manilius. Sex. f. //. nepos.]
[A. Virginius. A. f. //. nepos. II.]	[M. Silius. P. f. //. nepos. III.]
[C. Pompilius. M. f. //. nepos. II.]	[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. III.]
[L. Cædicius. M. f. //. nepos. III.]	[P. Licinius. P. f. P. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[C. Terentius. C. f. //. n. Arsa.]	[M. Sellius. M. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Antonius. * T. f. * //. n. Merenda	L. Papirius. L. f. //. n. Mugillanus.

L. Mugillanus patre censorio & bis Consule natus tribunus militum reperitur in Capitolinis fragmentis, fuitque censor. Q. Antonius ex antiquissima Heraclidarum stirpe patricia decemviri T. Antonij filius videtur ex annorum interuallo.

ANNI. P. R. C. CCCXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius L. f. L. n. Pennus Cincinnatus.
C. Furius. //. f. //. n. Pacilus.
M. Postumius. * A. f. A. n. * Albus Regillensis. Trib. mil.
A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus.

CVM iam obtinuissent tribuni plebis ne bellum S.C. sed populi iussu Veientibus indiceretur, etiam peruicere, vt non Consules, sed tribuni militum, quatuor consulari potestate crearentur, quos tam Liuius quàm Diodorus satis correctè recensent. Ex ijs tres delectu habito profecti sunt Veios, & documento fuerunt, quàm plurium imperium bello inutile sit. A. Cornelius Vrbi præfuit. Apud Veios autem Romanorum ducum culpa & discordia malè pugnatum fuit, legionibusque, dum alij signum dant, alij receptui canunt, in fugam missis, castra Veientibus prædæ fuerunt. Liuius libro IIII.

Multorum imperium in bello perniciosum.

Romani cæsi & castra capta.

Mam. Aemilius. M. f. // n. Mamercinus. III. Dict.
A. Cornelius. * M. f. Ser. n. * Cossus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

OB ignominiam potiùs, quàm ob cladem acceptam mœsta ciuitas vinci insueta Dictatorem poposcit. A. Cornelius Dictatorem Mam. Aemilium, qui bis antè fuerat, dixit; & ipse ab eo magister equitum est dictus. Interim Veientes re secunda elati, totam Etruriam ad bellum sollicitare non desistunt; sed soli Fidenates cum Veientibus fœdere inito, odio nominis Romani accinguntur. Et vt bellum non sine scelere rursus inciperent, omnes Romanorum colonos nuper receptos trucidarunt. Fidenæ ad sedem belli visæ oportuniores vtriusque populi ducibus; vbi castra idcirco coniuncta. Ibidemque à Dictatore Aemilio insigni prælio vorsi sunt. Qui eodem impetu fugientes persecutus hostes, castra & vrbem cœpit. Fidenas igitur, qui non telis tantùm, sed facibus etiam in prœlio pugnaturi erant, suomet igne occiderunt. Liuius latè omnia libro IIII.

Fidenatium … rebellio.

Facibus in prœlio pugnatum.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[L. Cæcilius. // f. // n. Metellus. II.] [L. Publilius. Voler. f. // n. Philo. II.]
[C. Lætorius. P. f. // nepos. II.] [Sp. Mælius. C. f. // n. Capitolinus. II.]
[Sp. Mælius. Sp. f. // n. Capitolinus.] [M. Oppius. M. f. // nepos.]
[L. Aelius. // f. // n. Pætus. II.] [M. Claudius. M. f. // n. Cicero.]
[L. Icilius. L. f. C. n. Ruga.] [K. Duilius. K. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // f. // n. //
[C. Numitorius. C. f. // nepos.] [M. Volscius. M. f. // n. Fictor.]

Quæstores

// // // f. // n. // // // f. // n. //
L. Seruilius. // f. // n. Structus. T. Quinctius. T. f. // n. Capitolinus.

Hic filius T. Quinctij sexies Consulis, qui & Consul & Tribunus militum sequetur; vt L. Seruilius bis tribunus militum.

Mam. Aemilius. M. f. // n. Mamercinus. ann. CCCXXVII.
// dict. III. de. Veientibus. Fidenatibusque. // // //

Parta insigni victoria ac Fidenis expugnatis captiuorum corpora quæ cædi superfuetant, partim benemeritis militibus sorte distributa sunt, partim sub corona venum data. Inde exercitum victorem præda opulentum triumphans Dictator Romam reduxit; & in trepidis rebus acceptam dictaturam die sexto decimo in pace deposuit. Hæc latius, & graphicè Liuius libro IIII. Florus libro I. cap. XII. Orosius libro II. cap. XIII. Diodorus Siculus autem cum Fidenatibus solus ancipiti prœlio pugnatum fuisse scribit, & caussam belli fuisse legatorum cædem, alios quàm Liuius sequutus Annales. Atqui prænomen Dictatoris in eo auctore mendosum est, legiturque Manius, pro Mamercus.

ANNI. P. R. C. CCCXXVIII.

Tribuni militum cos. potestate.

A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.
L. Furius. Sp. f. //. n. Medullinus. II. — Trib. mil.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. II.
L. Horatius. //. f. //. n. Barbatus.

QVATVOR tribuni militum consulari potestate denuò facti sunt. In vetustioribus Liuij exemplaribus L. Furius omissus erat; quod in caussa vt tres solummodo etiam enumeret Cuspinianus in Commentario suo in Cassiodori Consules. Diodorus item Siculus tres tantùm nominat huius anni tribunos, & admodum vitiosè in vulgatis libris extant nomina C. Furius pro L. Furio, C. Corinthius pro L. Quinctio, & A. Sempronius. At L. Horatius librariorum culpa prætermissus est. In exemplari autem Græco manuscripto Cardinalis Granuellani λεύκιος κοίντιος, καὶ αὖλος σεμπρώνιος satis emendatè leguntur: sed alij duo ibidem desiderantur. Furius & Quinctius antea semel tribuni militum fuerant. A. Sempronium ex fragmentis Capitolinis descripsi, in quibus extant duo alij eiusdem tribunatus.

Veientibus viginti annorum induciæ datæ sunt, & Aequis triennij, cùm plurium tamen annorum petijssent; A seditionibus item vrbanis ocium fuit. Liuius lib. IV. *Induciæ.*

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[C. Fulcinius. C. f. //. nepos.] — [Sex. Titius. Sex. f. //. nepos.]
[L. Virginius. A. f. //. nepos. II.] — [Q. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo. Visolus. II.]
P. Publilius Voler. f. //. n. Philo. II. — [P. Publilius. P. f. //. n. Philo. II.]
[C. Popillius. //. f. //. nepos.] — [M. Plætorius. M. f. M. nepos. II.]
P. Numitorius. P. f. //. nepos. — [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] — [L. Mamilius. L. f. //. n. Vitulus.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[M. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso. Capitolinus.] — Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Sp. Nautius ex Capitolinis fragmentis descriptus est, M. Manlius patre consulari ac x. viro natus videtur.

ANNI. P. R. C. CCCXXIX.

Tribuni militum cos. potestate.

Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crass. Regillensis.
Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. — Trib. mil.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. II.
Sex. Iulius. //. f. //. n. Iulus.

IN Liuio prænomen Appij Claudio reddendum esse videtur; nam postea Appium Claudium, & decemviri filium dicit. Malè item Nautius, Næuius ibidem in aliquot exemplaribus appellatur; sicut in Diodoro Sergius, Sentius, Plebeios enim esse Næuios & Sentios constat, atque eodem anno conquestos in publicis concionibus tribunos plebis fuisse scribit Liuius, nec dum plebeiorum aliquem ad summos honores promotum fuisse. Sp. Nautios duos eius temporis tribunos militum ex Liuio, & fragmentis Capitolinis colligimus. L. Sergius anno CCCXX. semel tribunus militum fuerat, tertium honorem suo loco adiungemus.

Ludi ex voto Dictatoris Aemilij celebrantur magnifici. Ludi ex Mam. Aemilij Dict. voto concepti, summo tribunorum militum apparatu, & finitimorum concursu sunt celebrati. Volsci Hernicorum sociorum agros deprædati, nouum bellum concitarunt. Liuius lib. IV.

Cens. // // //. f. //. n. //. // //. //. f. //. n. //.

Lustrum fecer. XIII.

L. Iulius. Vopisci f. //. n. Iulus. L. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

Hoc ferè tempore lustrum conditum fuisse ratio Capitolinorum fragmentorum omninò persuadet. Licet enim Liuius vetustam illam historiam leuiter percurrens, huius censuræ, vt & aliarum, nullam faciat mentionem: Ex decimo sexto tamen lustro, quod in tabulis extat Capitolinis, & decimi quarti fragmento, nempe L. Papirij censura facilè colligimus lustra duo, XIII. videlicet & XV. cum suis censoribus desiderari, quæ ex verisimili coniectura suis locis annotaui.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[L. Virginius. L. f. //. nepos.]	[L. Sicinius. L. f. //. n. Dentatus.]
[C. Pompilius. M. f. //. nepos. III.]	[C. Pompilius. C. f. //. nepos.]
[Sp. Oppius. Sp. f. //. n. Cornicen.]	[Sp. Mælius. Sp. f. //. n. Capitolinus. II.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Cicero.]	[L. Roscius. L. f. //. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. //. nepos. II.]	[L. Volumnius. L. f. //. n. Flamma.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[Sex. Manilius. Sex. f. //. nepos.]	[M. Manilius. Sex. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
P. Lucretius. Hosti. f. * L. n. * Tricipitinus.	C. Seruilius. Q. f. C. n. Axilla.

Ambo descripti sunt ex Capitolinis fragmentis, in quibus maiores horum magistratus extant.

ANNI. P. R. C. CCCXXX.

XIX. Consules.

C. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

APVD Diodorum Siculum nulla horum Consulum fit mentio; an verò prætermissi librariorum culpa fuerint, an belli Siculi historiam cum libro XIII. aggressurus studio eos omiserit, incertum mihi est. Atratinum & Vibulanum produnt tabulæ Græcæ. Liuius C. Sempronium Atratinum, Q. Fabium Vibulanum; quos Idibus Decembris inijsse dicit.

Fabius decemviri filius tribunus militum postea fuit, ut etiam fragmenta monstrant Capitolina, ex quibus eius nomen descripsi. C. Sempronius, teste Liuio, ut dixi, frater patruelis A. Sempronij L. f. A. n. tribuni militum III. anno CCCXXXVII. velut habent fragmenta Capitolina. Itaque pater Cai Consulis fuit A. Sempronius tribunus militum anno CCCIX, quem L. Sempronij fratrem Consulis eodem anno suffecti Liuius & Dionysius produnt.

Cum Volscis infeliciter temeritate Sempronij Consulis pugnatum fuit ad Verruginem, & labente iam Romanorum acie, Sex. Tempanio duce, pugna egregie restituta est virtute equitum Rom. qui dimissis equis semet ut pedites [illegible] adeo ut protinus hostem sistere, aciemque suorum restaurare potuerint. Verum nocte prœlium diremptum [illegible] victores se an victos [illegible] Romani. Nam castra [illegible] [illegible] Liuius [illegible] describit hoc prœlium. Refert autem inter fortitudinis exempla hoc equitum Rom. celebre virtutis certamen Val. Max. libro III. cap. II. ubi Consulis Sempronij nomen mendo [illegible]. Legitur enim sic: Reddendus est nunc Romanæ iuuentuti [illegible] honos, & gloria [illegible] Q. Catulo Sempronio Atratino Consule cum Volscis apud Verruginem parum prospere dimicante, &c. Igitur legendum potius videtur: Qui C. Sempronio Atratino Consule cum Volscis apud Verruginem parum prosperè dimicante, &c. Libro item sexto cap. v. eiusdem Consulis meminit; mendosè tamen L. Atracinus ibi [illegible]. Ac huic correctioni manuscripta quædam exemplaria astipulari, annotationes nostræ in eundem Valerium docebunt. Eodem anno Samnites proditione, occisis Etruscis veteribus ciuibus, Capuam, tunc Vulturnum appellatam, occupârunt. Liuius libro IV.

Aurelius & dimensum [illegible] Volscos prœtium temeritate Consulis.

Valerij Max. locus.

Vulturnum a Samnitibus captum, Capua dicta.

Trib. plebis

M. Postumium, & T. Quinctium tribunos militum ante triennium reos ad populum traxerunt, quod eorum opera male pugnatum esset ad Veios. Postumius decem millibus æris grauis damnatur. Quinctium ob memoriam patris L. Cincinnati, & ob res postea bello gestas tribus omnes absoluerunt. Liuius libro IV.

Sex. Tempanium, decurionem turmæ equitum, [illegible] in concionem deductum, de rebus ad Verruginem a C. Sempronio Consule male gestis interrogauit. Tempanius [illegible] respondens, & Imperatorem suum non accusans, prudentiæ, ac moderationis laudem assecutus est. Liuius libro quarto.

Aediles

Sp. Mælius. C. f. //. n. Capitolinus. III. [M. Oppius. M. f. //. nepos. II.]
[L. Albinius. L. f. L. nepos.] [M. Appuleius. //. f. //. nepos.]
[L. Trebonius. L. f. //. n. Asper.] [M. Pletorius. M. f. M. nepos. III.]
[C. Mælius. C. f. C. nepos.] [P. Furius. P. f. //. nepos.]
[M. Claudius. M. f. //. n. Cicero. II.]

[L. Icilius. [illegible]] [K. Duilius. K. f. //. nepos.]

Quæstores

M. Papirius. * L. f. * //. n. Mugillanus. Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crassus. Cicurinus.

Hic decemviri, siue L. Mugillani bis Cos. & Censoris, quem Cicero principem familiæ suæ vocat in familiaribus ad Pætum, filius fuisse videtur.

[illegible]

ANNI P. R. C. CCCXXXI.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Manlius. //. f. //. n. Vulso Capitolinus.
Q. Antonius. * T. f. * //. n. Merenda.
L. Papirius. * L. f. * //. n. MVGILLANVS. Trib. mil.
L. Seruilius. //. f. //. n. Structus.

ODIO Sempronij cùm consulare nomen offenderet, tribuni militum creati sunt, quos etiam Diodorus praeterijt. Liuius tres tantùm enumerat, nam Seruilius omissus est, quem tamen postea tribunum iterum fuisse dicit. Igitur cum Sigonio primùm eius tribunatum hoc loco fastis adieci, quòd plerunque quatuor tribunos militum quotannis circa haec tempora creatos animaduertimus. C. Sempronius superioris anni Consul ob res ad Verruginem malè gestas maiestatis reus ad populum factus, deprecantibus qui sub eo militauerant tribunis plebis, absoluitur. Liuius libro IIII. Val. Max. lib. VI. cap. V.

Trib. plebis

C. Sempronius tribunis male infestatur. L. Hortensius. // f. //. n. C. Sempronium superioris anni Consulem ob res ad Verruginem malè gestas in iudicium egit, sed intercedentibus collegis quatuor, qui sub Sempronio militauerant, accusatione desistere coactus est. Liuius, & Val. Maximus locis iam citatis.

Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. L. Antistius. //. f. //. nepos.
A. Sellius. // f. //. nepos. Sp. Icilius. * L. f. L. n. * Ruga.

In quibusdam Liuij exemplaribus Sp. Icilius perperam Spurilius dicitur, & Antistij praenomen omissum est. Hos anno superiore ad Verruginem equites Romani, Sex. Tempanio auctore, sibi centuriones praefecerant, quos deinde populus tribunos plebis absentes creauit. Igitur pro imperatore suo C. Sempronio reo intercesserunt apud Hortensium collegam, & nisi precibus moueretur, se cum reo vestem mutaturos professi sunt. Liuius libro IV. Val. Maximus lib. VI. cap. V.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[T. Roscius. L. f. //. nepos.] [L. Volumnius. L. f. //. n. Flamma.]
[M. Terentius. M. f. //. n. Arsa.] [Q. Romulius. Q. f. //. nepos.]
[M. Silius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Popillius. //. f. //. nepos.] [Q. Poetelius. Q. f. //. n. Libo Visolus.]

Quaestores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Ti. Veturius. Sp. f. * Sp. n. * Crassus. Cicurinus.] [Cn. Cornelius. * P. f. P. n. * Cossus.]

ANNI P. R. C. CCCXXXII.

Consules.

T. Quinctius. T. f. //. n. CAPITOLINVS BARBATVS. N. FABIVS. Q. f. M. n. Vibulanus.

IN DIODORO non habentur hi Consules. Tabulae Graecae Capitolinum, & Vibulanum suggerunt: nam omittendi sunt numeri qui perperam adijciuntur, sicut ex fragmento Capitolino colligimus. In Liuio autem, alijsque etiam auctoribus Fabij praenomen Numerius ferè intercidit, quod per N. literam signare solent veteres, veluti hoc loco

Praenominis Numerii nota qui per N literam notatur.

clarè ostendunt fastorum Rom. eadem fragmenta, quæ huic Consulem rectè N. Fabium vocant, non Cneum, sicut in Liuio deprauârunt huius prænominis ignari. Romanis quidem marmoribus apprimè congruit Sex. Pompeius, asserens Numerij prænomen nunquam prius fuisse in gente Fabia, quàm Q. Fabius, qui solus, reliquis ad Cremeram cæsis, superfuit, diuitiarum caussa Numerij Otacilij filiam duxit ea conditione, vt qui primus ex ea natus esset illius, prænomine aui materni contra morem Romanum Numerius appellaretur. Quod datum a Fabio fuisse dicit, & postmodum aliquandiu illud prænomen in ea gente permansisse. Astipulatur his etiam Valerius de prænominibus, qui eadem fere narrat. Tres autem Q. Fabij illius ter Consulis ac triumphalis filios recensent fragmenta Capitolina: hunc videlicet Numerium à materno auo, Marcum à paterno, & Quinctum ab ipso patre prænomina sumentes, T. Quinctius, vt auctor Liuius, T. Capitolini sexies Consulis filius fuit. — Numerij prænomen vt in Fabiam domū irrepserit prænomen.

Bellatum cum Aequis, at in Vrbe contentiones & discordiæ exortæ, de Quæstorum numero duplicando, vt duobus vrbanis Quæstoribus adijcerentur duo, qui Consulibus ad ministeria belli præsto essent. Quare ex patrum sententia approbata, & a Consulibus relata, tribuni plebis certamen intulerunt, vt pars Quæstorum (nam ad id tempus patricij creati erant) ex plebe fieret. Aduersus quam actionem Consules cum patribus summa ope annixi sunt, sed cùm deinde concedendo, vt quemadmodum in tribunis consulari potestate creandis, adæquè in Quæstoribus liberum esset arbitrium populi, parum proficerent, tota res de augendo Quæstorum numero omissa est. Excipiunt deinde tribuni aduniaque agrariæ legis & alias seditiosas actiones. Propter quos motus, cùm senatus Consules, quam tribunos creari mallet, neque posset per intercessiones tribunicias S. C. fieri, respublica à Consulibus ad interregnum rediit. Liuius libro IIII. — De quæstorum numero duplicando contentio. — Agrariæ legis actiones renouatæ.

Tribuni plebis

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //

[Sp. Mælius. Sp. f. //. n. Capitolinus. III.] [L. Albinius. L. f. //. nepos. II.]
[Sp. Oppius. Sp. f. //. n. Cornicen. II.] [L. Roscius. L. f. //. nepos.]
[C. Trebonius. L. f. //. n. Asper.] [L. Allienius. L. f. //. nepos.]
[C. Rabuleius. C. f. C. nepos.] [P. Silius. M. f. M. nepos.]
[N. Otacilius. N. f. //. nepos.] [C. Claudius. C. f. //. n. Cicero.]

Aediles

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //
C. Iunius. * C. f. C. n. Bubulcus. * L. Hortensius. //. f. //. nepos.

Quæstores

// // //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //
C. Valerius. L. f. Volusi. n. [Cn. Cornelius * M. f. M. n * Malugin. Cossus.]
Potitus. Volusus.

C. Valerius in Capitolinis sic scriptus Cos. & ter tribunus militum reperitur.

N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. ann. CCCXXXII.
Cos. ouans de Aequis. //. //. //.

Aequi ob ambiguam Volscorum victoriam elati, atque eam quasi pro sua amplexi, rebellauerant; sed non diu his fortuna indulsit. Nam Fabij Consulis ductu, cui sorte ea prouincia obuenerat, uno prælio funduntur, fugantùrque. Consuli quidem negatus triumphus, cæterùm ob Sempronianæ cladis leuatam ignominiam vt ouans Vrbem ingrederetur, concessum est. Liuius libro IIII. — Aequi à Fabio Cos. victi.

ANNI. P. R. C. CCCXXXIII.

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus. CINCINNATVS. II.
M. MANLIUS. * A. f. Cn. n. * Vulso Capitolinus. Trib. mil.
L. Furius. Sp. f. //. n. MEDVLLINVS. III.
A. SEMPRONIUS. L. f. A. n. Atratinus II.

Interregnum.

CVM maior pars anni per nouos tribunos plebis, & aliquot interreges, certaminibus extracta esset; postremò L. Papirius Mugillanus interrex proditus, castigando nunc patres, nunc tribunos plebis effecit, vt medijs copularent concordiam; patres patiendo tribunos militum pro Consulibus fieri, tribuni plebis non intercedendo, quo minus quatuor quæstores promiscuè de plebe ac patribus libero suffragio populi fierent. Tribunicia primùm comitia sunt habita, creati omnes patricij, quorum nomina partim ex Liuio, partim ex fragmentis Capitolinis concinnauimus; nam Diodorus eos prærerit. Cæterùm cùm in fragmento Capitolino legatur Cincinnatus II. & Medullinus III. facilè colligimus, non L. Quinctium esse, quem tribunum militum III. legimus in Liuio, mendosè fortassis: sed eius fratrem T. Quinctium, qui semel tantùm antea tribunus fuit, anno Vrbis CCCXXVII. Deinde ex hoc tertio Medullini tribunatu constat L. Furium hunc esse qui tribunus militum II. anno CCCXXVIII. fuit, licet in Liuio Sex. Furius II. habeatur. Quæ differentia errorène prouenerit, an ex Annalium diuersitate, vix liquet. A. Sempronio insuper in Liuio numerus II. addendus est, nam idem antè tribunus fuit anno CCCXXVIII. filius L. Sempronij primi censoris, nepos A. Sempronij bis Consulis. Hæc autem diligentiùs Capitolina marmora conferenti facilè patebunt. Non enim memoria lapsus est Liuius, vt videtur quibusdam: sed inextricabilem errorum labyrinthum struxit in eius historia librariorum negligentia.

Quibus medijs inter patres ac plebem copulata concordia.

Postumia virgo Vestalis absoluitur.

Postumia Vestalis incesti caussam dixit, ob nitidiorem cultum suspecta, sed pontifices ream absoluerunt. A Campanis eodem anno Cumæ, quam Græci tum tenebant, captæ sunt. Liuius.

Trib. plebis.

*M. * Antistius. //. f. //. nepos. Sex. Pompilius. //. f. //. nepos.

C. Sempronius damnatur.

M. Canuleius. //. f. //. nepos. C. Sempronio ob ignominiam Volsci belli denuo accusatum diem dixerunt, & XV. milibus æris suffragio populi multârunt. De agris diuidundis in senatu mentionem fecerunt. Cui actioni Sempronius reus acerrimè semper resistebat. Vide Liuium libro IV. qui omnia latiùs.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Sp. Mæcilius //. f. //. nepos. Hunc quater tribunum plebis fuisse declarat postea Liuius.

[C. Plautius //. f. //. n. Proculus.] [Q. Petillius. //. f. //. nepos.]
[M. Appuleius. //. f. //. nepos. II.] [L. Marcius. L. f. //. nepos.]
[L. Sicinius. L. f. Pentatus.] [M. Pomponius. M. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. A. Sellius. //. f. //. nepos.

QVAESTORES. PRIMVM. QVATVOR. CREATI. SVNT.

Quæstores Vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

// // // f. // n. // } Trib. mil. in * stipendiariis *
// // // f. // n. // }

Conuentum erat ante tribunicia comitia, vt quæstores quotannis quatuor libero populi suffragio promiscuè de patribus, vel de plebe crearentur. Creati igitur tribuni militum omnes patricij, ex his A. Sempronio quæstorum comitia habente, petentibusque inter aliquot plebeios etiam filio Antistij, ac fratre Pompilij tribunorum plebis, nec potestas, nec suffragatio eorum valuit, quin patricij, quorum patres, auique Consules fuerant, nobilitate præferrentur, quemadmodum refert Liuius libro quarto. Sed qui nam illi fuerint quæstores, subticet. Ex eo tantùm colligere est, more solito creatos omnes fuisse patricios. Itaque hos subiungemus, qui postea ad maiores magistratus peruenerunt, sicut antea fecimus, & quorum patres, auique (vt Liuius ait) Consules fuerunt. Officia præcipua porrò quæstorum militarium fuisse colligimus ex Liuio, Tacito, alijsque, imperatorem, & exercitum sequi, stipendia, & commeatum curare, tributa, ac vectigalia colligere, prædas vendere, pecuniam militum custodire, ac denique rationem ad ærarium reddere. Prouincias igitur inter se sortiebantur, in quas magistratus cum imperio erant ituri. In nulla verò belli materia, cùm in prouinciam non irent magistratus: horum prouincias fuisse suspicor, à stipendiarijs diuersis populis annua tributa & vectigalia cogere ad rem militarem, & in rationum tabulas referre. Quæstores quatuor creati omnes patricij. Quæstorum militarium officia.

P. Cornelius. // f. P. n. Cossus. // Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

Hic quartus L. Cincinnati dictatoris filius fuit, cuius prænomen in Liuio periit, nec extat in Capitolinis fragmentis. Eum quippe tres, præter Kæsonem, ex Pacilia habuisse liberos testatur Liuius libro IIII. quorum nemo virtute Kæsoni cedebat, & alibi cum Valerio Maximo consentiens, ait, Cincinnato ad dictaturam primam, Kæsone adhuc exulante, Veienti ex agro tres filios obuiam iuisse.

M. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. [M. Cornelius. * M. f. M. n. * Cossus.]

Fabij autem Ambusti tres filij postea legati bellum Gallicum concitârunt, atque ipse eodem tempore Pontifex Max. erat, vt auctor est Liuius, qui M. Ambustum appellat, non M. Vibulanum, quem patrem Ambusti fuisse, ratio annorum indicat; Consul enim iam ante annos XXIX. fuerat. Hic autem sacris addictus ad summos magistratus aspirasse non videtur.

ANNI. P. R. C. CCCXXXIV.

Tribuni militum cos. potestate.

Agrippa. Menenius. T. f. AGRIP. N. LANATVS.
SP. NAVTIUS. Sp. f. Sp. n. Rutilus.
P. Lucretius. Hosti. f. // n. TRICIPITINVS. Trib. mil.
C. SERVILIVS. Q. f. C. n. Axilla.

NEQVE hos habemus in Diodoro Siculo, & tres dumtaxat reperimus in Liuio; Nam C. Seruilius Axilla, quem quarto loco ponunt Capitolina fragmenta, & secundum anno sequenti tribunatum gessisse monstrant, librariorum ni fallor, errore omissus est. Reliquorum nomina ex ijsdem fragmentis restitui Agrippam Menenium, & P. Lucretium ex secundo vtriusque tribunatu, Sp. Nautium ex tertio.

Seruorum de Vrbe incendenda, atque occupanda coniuratio detecta est, Aequi & Lauicani nouum moliuntur bellum. Liuius libro IV. Seruorum coniuratio.

Trib. plebis.

//	//	//	f.	//	n.	//		//	//	//	f.	//	n.	//
//	//	//	f.	//	n.	//		//	//	//	f.	//	n.	//
//	//	//	f.	//	n.	//		//	//	//	f.	//	n.	//
//	//	//	f.	//	n.	//		//	//	//	f.	//	n.	//
//	//	//	f.	//	n.	//		//	//	//	f.	//	n.	//

C. Iunius.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. II. L. Hortensius. //. f. //. nepos. II.
[L. Albinius. L. f. L. nepos. III.] [C. Appuleius. //. f. //. nepos.]
[L. Allienius. L. f. //. nepos. II.] [Q. Considius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Popillius. //. f. //. nepos. II.] [C. Martius. //. f. //. n. Rutilus.]
[M'. Pompoñius. M'. f. //. nepos.] [C. Oppius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
* L. * Antistius. //. f. //. nepos. Sp. Icilius. * L. f. L. n. * Ruga.

Quæstores vrbani

Indicibus, qui coniurationem seruorum detexerant, ex S. C. libertate donatis dena milia grauis æris ex ærario iussi numerârunt, Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Aequico, & Lauicano.
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Postumius. A. f. A. n. Alb. Regillensis. [L. Menenius L. f. T. n. Lanatus.]
[M. Horatius. M. f. M. n. Barbatus.] L. Valerius. L. f. P. n. Potitus.

ANNI. P. R. C. CCCXXXV.

Trib. militum cos. potestate.

M. Papirius * L. f. * //. n. MVGILLANVS.
C. SERVILIVS. Q. F. C. N. AXILLA. II. Trib. mil.
L. SERGIVS. C. F. C. N. FIDENAS. III.

TRES eius anni recensentur tribuni militum in Liuio, Diodoro Siculo libro XIII. & fastis Capitolinis; ex quibus numeri, qui in Liuio & Diodoro perierunt, duobus tribunis facilè restituuntur. Seruilij item prænomen in vtrisque auctoribus mendosum est, Nam Liuio Claudius, & Diodoro Marcus vocatur. A Tusculanis nunciatum Aequos & Lauicanos arma cepisse, & in Algido castra posuisse; contra quos cum exercitu profecti duo tribuni militum, qui ob ambitionem discordes malè rem gesserunt. Liuius. lib. IV.

In Algido malè pugnatum.

Q. SERVILIVS. P. F. SP. N. PRISCVS. FIDENAS. II. DICT.
C. SERVILIVS. Q. F. C. N. AXILLA. MAG. EQ.
Rei gerundæ caussa.

Acceptæ stragis nuncio Romam perlato, in Vrbe trepida ex S. C. dictator dictus est Q. Seruilius Priscus iterum; qui priore in dictatura Fidenas ceperat. Is creauit sibi magistrum equitum C. Seruilium tribunum militum Vrbis præsidium tenentem; quem Annales quidam, quos Liuius sequitur, Prisci dictatoris filium fuisse volunt, alij Seruilium Ahalam fuisse scribunt; si modò correctè legatur hoc cognomen in Liuio. Capitolinorum enim fastorum auctores eos etiam sequuntur, qui alium magistrum equitum fuisse volunt, non Q. Prisci Dictatoris filium; sed C. Seruilium Axillam appellant, non Ahalam, qui error forsan in Liuio librariorum negligentia est introductus, vti pro Axilla, nunc Ahala legatur. Dictator nouo exercitu profectus ad bellum hostes vno prœlio fudit, castra cepit, & Lauicos vsque persequutus vna oppidum in potestatem redegit, & diripuit. Quò paullo pôst coloni ab Vrbe mille quingenti sunt missi, qui singuli bina iugera acceperunt. Meminit obiter etiam huius belli Diodorus Siculus libro XIII. [illegible] πρὸς αἰκους πόλεμον ἔχοντες, λαβίνας ἐξεπολιόρκησαν. Quo loco pro λαβίνους legendum λαβίκους. Quod etiam fefellit interpretem, qui Lauinium, non Labicos expugnatum à Romanis scribit. Cæterùm Dictator Seruilius, re benè gesta, victore exercitu Romam reducto, die octaua, quàm creatus erat, magistratu se abdicauit.

Victoria Dictatoris.

Lauicos colonia deducta.

CENS.

CENS. L. PAPIRIVS * L. f. // n. Mugillanus * // // // f. // n. // Lust. fec. XIV.
Mam. Aemilius. M. f. // n. Mamercinus.

Annum eundem habuisse censores, & alterum ex ijs L. Papirium appellatum fuisse, ex fragmento duntaxat Capitolino possumus colligere. Et fortassis Mugillanus hic fuit L. Mugillani censorij filius, qui tribunus militum anno fuit CCCXXXI. collegam eius non inuenio. Potuit tamen fuisse Mamercus Aemilius, qui in secunda dictatura censuræ tempus imminuerat. Honorem idcirco vel ab ipso spretum, vel à populo, cui gratificârat, ei negatum non arbitror. Apud Liuium enim nulla alicubi censorum eius temporis est mentio. Lustrum autem ab his conditum fuisse XIIII. ratio sequentium lustrorũ docebit. Cen. hi atque lustrum in Liuio, vel eius non extant.

Trib. plebis

Sp. Mæcilius. // f. // nepos. II. Sp. Metilius. // f. // nepos.

Hunc ter tribunum plebis fuisse postea declarat Liuius. Per agrarias pollicitationes delinita plebe, magistratum seditiosè hos continuasse, & anno sequenti, ex eodem auctore colligimus.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

A. Sellius. // f. // nepos. II. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
M. Canuleius. // f. // nepos. II. [P. Villius. P. f. // nepos.]
[L. Villius. P. f. // nepos.] [L. Sicinius. L. f. // n. Dentatus.]
[P. Silius. M. f. M. nepos. II.] * C. * Pompilius. // f. // nepos.

Hic frater Sex. Pompilij tribuni plebis ante biennium, tunc repulsus in quæsturæ petitione vt Liuius refert.

Aediles

// [// // // f. // n. //] [// // f. // n. //]
Sex. Pompilius. // f. // nepos. * M. * Antistius. // f. // nepos.

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // M. Papirij. } Trib. mil. in Aequico & Labicano.
// // // f. // n. // L. Sergij. }

M. Cornelius. // f. // n. Cossus. [P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Camerinus.]
[C. Sergius. C. f. C. nepos.] L. Virginius. * L. f. T. n. * Tricostus.

L. Tricosti bis Consulis filius, qui & ipse filium habuit militum tribunatu insignem, vt ex annorum serie discimus.

ANNI P. R. C. CCCXXXVI.

Trib. mil. cos. potestate

P. LVCRETIVS. HOSTI. F. // n. Tricipitinus. II.
L. Seruilius. // f. // n. Structus. II. Trib. mil.
AGRIPP. MENENIVS. T. F. Agripp. n. Lanatus. II.
Sp. Veturius * Sp. f. Sp. n. * Crassus Cicurinus.

IN vetustioribus Liuij exemplaribus L. Seruilius Structus non reperitur, quem desiderari ex Liuij verbis facilè colligimus, quum prioribus nominatis præter Veturium adijciat, omnibus his iterum, quod de duobus solis alioquin non dixisset. Atque Diodorus quatuor eo anno fuisse tribunos testatur, & nominat P. Lucretium, C. Seruilium, Agrippam

parum Menenium, & Sp. Veturium. Ex quo C. Seruilium postea in Liuianis codicibus adiectum fuisse fit verisimile. Attamen non C. Seruilium Axillam esse, qui iam antè bis tribunus militum fuerat, ex eodem Liuio colligimus; quum omnes huius anni præter Sp. Veturium tribunos iterum dicat. Sed L. Seruilium Structum potius existimamus, qui antea semel tribunus militum anno CCCXXXI. librariorum culpa prætermissus erat. Frustra igitur inuenit aliquis, quod Liuius rationem non reddat, cur Seruilio iste honos continuatus; cum hic planè alius ab illo superioris anni sit, quem Prisci Dictatoris filium volunt quidam Annales; fasti Capitolini C. Axillam vocant, quemadmodum tunc declarati. Quem verò Sp. Veturium dicunt; in Liuio Sp. Rutilius est, Veturium magis probarem, quod plebeios illa ætas nondum admittebat ad summos magistratus, ex quorum numero erant Rutilij. Res vndique foris tranquillæ fuerant, discordia domi ex agrarijs legibus fuit. Liuius libro IIII.

Agraria seditiones.

Trib. plebis

Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. IIII. Sp. Metilius. //. f. //. nepos. II.

Ob agrarias leges Vrbem seditionibus agitârunt. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

*L. *Antistius. //. f. //. nepos. II. Sp. Icilius. *L. f. L. n. *Ruga. II.

[C. Apronius. C. f. //. nepos.] [L. Allienus. L. f. //. nepos. III.]

[M. Appuleius. //. f. //. nepos. III.] [M. Allienus. M. f. //. nepos.]

Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. II. [C. Plautius. //. f. //. n. Proculus. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. f. //. n. //.

[C. Oppius. C. f. //. nepos.] [M. Pomponius. M. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in * stipendiarieis *

//. //. //. f. //. n. //. }

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.

[Cn. Furius. C. f. //. n. Pacilus.] Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus.

Magistratus maiores alij aliorum horum ordine suo sequuntur.

ANNI. P. R. C. CCCXXVII.

Tribuni militum cos. potestate

A. SEMPRONIVS. L. F. A. N. Atratinus.

M. Papirius. L. f. //. n. Mugillanus. II.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus.

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. II.

Q. FABIVS in Liuij codicibus culpa librariorum omnino omissus est. Mouent ut hoc hoc Capitolina fragmenta & etiam Diodorus, qui Fabium non præterit, & quatuor eius anni tribunos recenset. Insuper Liuius ipse paullo post hoc tribunatu Q. Fabium iterum tribunum nominat. Quod meritò sortis Glareani, quum primo hunc eius tribunatum non inuenit. Foris ocium à bellis fuit, domi tamen tribuni plebis agrarijs legibus omnia turbare non cessârunt. Liuius.

Trib.

Trib. plebis.

Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. IIII. Sp. Metilius. //. f. //. nepos. III.

* *Prensantes* ambo (vt ait Liuius) creati, cùm rogationem promulgassent, vt ager ex hostibus captus viritim diuideretur. Quo plebiscito cùm maiore ex parte publicarentur nobilium fortunæ, à patribus sex è collegio tribunorum ad intercessionem comparati „ sunt, qui postridie appellati in senatu pronunciârunt: Quam rogationem à collegis pro„ mulgatam senatus censuisset dissoluendæ rei publicæ esse, el se intercedere. Ob hæc gratiæ intercessoribus à senatu actæ sunt, Latores rogationis truci oratione in collegas inuecti, proditores commodorum plebis, ac consulatium seruos appellando, actionem deposuerunt. Liuius libro IIII.

Agraria rogatio tribunis posita. * *Prensantes ut antiquus Aldinus. Atque prensantes continuarentur propter rogationem ab ipsis promulgatam. Dispice lector, quid probes: nam vulgata lectio, a tribo absentes creari, & cũ, &c. sane corrupta videtur.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Canuleius. //. f. //. nepos. III. [Q. Petillius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Appuleius. //. f. //. nepos. II.] [Cn. Appuleius. Cn. f. //. n. Pansa.]
[L. Oppius C. f. //. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. //. nepos.]
[C. Antistius. //. f. //. nepos.] [M. Iuuentius. M. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Marcius. //. f. //. n. Rutilus.] [Q. Considius. Q. f. Q. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in * stipendiariis. *

C. Nautius. //. f. //. n. Rutilus. M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus.
[Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus.] [Sex. Quinctilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Nautius quinto postea anno Cos. est factus, & Aemilius sexto, qui & ter deinde tribunus militum consularis P. CORNELIVS reperietur in Capitolinis, & Liuio.

ANNI P. R. C. CCCXXXVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. CORNELIVS. //. f. P. N. Cossus.
//. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
C. VALERIVS. L. F. VOLVSI. N. Potit. Volusus
N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

MALE M. Fabius in Liuio legitur. In Diodori exemplaribus duo ex his tribuni desiderantur, C. Valerius nempe, & Quinctius Cincinnatus, cuius prænomen in Liuio perijt.

Tiberis inundauit. Lauicanis nouis colonis Romanorũ Volani intulerunt bellũ. Quam noxam cùm se consensu & auxilio omnium Aequorum defensuros sperarẽt, deserti a suis facilè per obsidionem & leuem pugnam oppidum & fines perdiderunt. Liuius lib. IV. *Vola capta.*

Trib. plebis

L. Sextius. //. f. //. nepos. Rogationem tulit, vti Volas, sicut Lauicos coloni mitterentur, sed per intercessionem collegarum discussa est, qui nullum plebiscitum nisi *Sextia rogatio de colonia Volas deducenda.*

nisi ex auctoritate senatus passuros se perferri ostenderunt. Liuius libro IIII. In quibusdam exemplaribus L. Decius vocatur, sed, ni fallor, mendosè.

// // //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. III.   L. Hortensius. //. f. //. nepos. III.
M. Antistius. //. f. //. nepos. II.   Sex. Pompilius. //. f. //. nepos. II.
[C. Oppius. C. f. //. nepos. II.]   [C. Canuleius. C. f. //. nepos.]
[Q. Mælius. Q. f. //. nepos.]   [T. Genucius. T. f. T. n. Auentinensis.]
[C. Sextius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[C. Apronius. C. f. //. nepos.]   *M.* Antistius *M.* f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Aequico.

C. Iulius L. f. Vopisci. n. Iulus. [Proculus. Geganius Proc. f. M. n. Macerinus.]
[C. Nautius. C. f. C. n. Rutilus.] [Mam. Aemilius. Mam. f. Ti. n. Mamercin*.]

ANNI. P. R. C. CCCXXXVIIII.

Trib. mil. cos. potestate.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus. II.
Cn. Cornelius. *M. f. M. n.* Cossus.   Trib. mil.
P. POSTVMIVS. A. F. A. N. Albus. Regillensis.   In magistratu seditione militari occisus est.
L. Valerius. L. f. P. n. Potitus.

ITA hos nominant Capitolina marmora & Liuius, in quo tamen errore librariorum, prænomen Marci Postumio adiunctum est. Sed Diodori exemplar in tribunorum prænominibus discrepat, leguntur enim ita, Τιβέριος ποςούμιος, Γάιος κορνήλιος, Γαίος ουαλέριος, καὶ Καίσων φάβιος. Quod ex Annalium diuersitate fortassis euenit.

• Colonia q; In Liuij exemplaribus mendose. Volæ denuò captæ. P. Postumius Imperator a suis militibus lapidibus obrutus.

Volas receptas Aequi, •colonia eò deducta, nouis viribus firmârunt. Bellum Aequis illatum, quod P. Postumio à collegis permissum; qui hostibus leui prœlio fractis, Volas oppidum inuasit, & inter oppugnationem militibus prædam cum promisisset, capto oppido fidem mutauit; prædamque per quæstores in ærarium reduxit. Hinc iræ, & seditiones exortæ, quas cùm per violentiam, & pœnas militum sedare vellet, maiores excitauit: eoque indignatio erupit, vt ipse Postumius Imperator ab exercitu suo, lapidibus coopereretur. Liuius libro IIII. Zonaras Annalium secundo. Florus libro I. cap. XXII.

Trib. plebis

L. Sextius. //. f. //. nepos. II. Agrariam legem renouauit, simulque vti Volas quoque mitterentur coloni promulgauit. Verùm ob ciuiles discordias actiones eius discussæ sunt. Liuius lib. quarto In aliquibus exemplaribus perperam M. Festius vocatur.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

Sex. Tempanius. // f. // nepos. III. [Ti. Pontificius, Ti. f. Ti. nepos. II.]
[A. Tempanius. // f. // nepos.] [Sp. Tempanius. // f. // nepos.]
M. Canuleius. // f. // nepos. IV. Sp. Mæcilius. // f. // nepos. V.
[L. Oppius. L. f. // nepos.] [C. Canuleius. C. f. // nepos.]
[L. Apronius. L. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // f. // n. //
[C. Plautius. // f. // n. Proculus.] [M. Albinius. // f. // nepos.]

Quæstores urbani

// // * // f. // n. // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. //
P. Sestius. * P. f. Q. n. Capitolinus * P. Postumij trib. mil. in Aequico.

Hic seditionem in castris contra Postumium concitatam coërcere violenter volens, saxo vulneratus est, vt refert Liuius libro IV. Zonaras occisum scribit. P. Sestij decemuiri legum ferendarum fuisse filium puto, quamuis malè in plerisque Liuij exemplaribus P. Sextius appelletur. Nam Sextij plebeij fuêre, & nondum ex plebe fieri cœperant tum quæstores. *P. Sestius quæstor vulneratur.*

[C. Seruilius. C. f. C. n. Ahala.] [C. Seruilius. C. f. // n. Structus.]
[T. Virginius. T. f. // n. Tricostus. Cælimontanus.]

ANNI P. R. C. CCCXL.

Consules

M. Cornelius. // f. // n. Cossus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

OB superioris anni dissidia & seditiones, tribunis militum de morte collegæ per senatum quæstiones decernentibus, veriti patres ne metu quæstionum, irata plebs tribunos militum ex plebe crearet, summoperè contendebant, vt Cōsules in annum sequentem crearentur. Intercedentibus tribunis plebis res ad interregnum rediit, victoria deinde penes patres fuit, &, Q. Fabio interrege comitia habente, Consules creati sunt M. Cornelius Cossus, L. Furius Medullinus. Hunc ex secundo tribunatu militari descripsimus, qui extat in Capitolinis fragmentis. Cornelius Auli prænomen habet in Liuio contra Diodorum & Cassiodorum, qui nominant etiam hos Consules. Sed mendum esse suspicor, cùm Liuius numerum non addat, & A. Cornelius etiam antea Consul fuerit.

P. Postumij cædes paucorum supplicio per Consules consensu populi est vindicata. Aduersus Volscos Hernicorum agros depopulantes L. Furius Consul legiones duxit, & cùm hostem non reperisset, Ferentinum, vbi Volsci esse dicebantur, priore nocte desertum occupat. Ager Hernicis est attributus. Liuius libro IIII. *Quæstio de P. Postumij trib. militum cæde populi iussu habita.*

Trib. plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Q. Publilius. // f. // n. Philo. [C. Marcius. // f. // n. Rutilus. II.]
[C. Antistius. // f. // nepos. II.] [L. Rabuleius. // f. // nepos.]
[L. Tempanius. // f. // nepos.] [Cn. Sellius. // f. // nepos.]

[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [T. Genucius. T. f. T. n. Auentinensis. II.]
Sex. Sextius. N. f. //. n. Sextinus. [C. Apronius. C. f. nepos. II.]

Q. Publilius adus fuit Q. Philonis quinquies postea Consulis, & primi è plebe prætoris. Sextius hic pater L. Sextij fuit primi è plebe Consulis, ut marmora docent Capitolina.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.
[L. Oppius. C. f. //. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Cossi. cos. in * stipendiariis. *
//. //. //. f. //. n. //. L. Furij. cos. in Volsco.

N. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. P. Cornelius. M. f. L. n. Rutilus. Cossus.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. Cossus. P. Cornelius. A. f. M. n. Cossus.

Hos duos fratres & A. Cossi, qui opima de Larte Tolumnio retulerat, filios fuisse indicant Capitolina marmora, in quibus & collegarum maiores magistratus reperiuntur.

ANNI P. R. C. CCCXLI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.

HABENT ita Consules Liuius & Cassiodorus. A Diodoro cognomina omittuntur. Pacilus Furiorum cognomen, non Pacilius, vel Petilius, vt exprimunt vulgati codices. C. Furij censoris filius hic videtur.

[illegible] Foris omnia tranquilla fuerunt, in Vrbe pestilentia & annonæ penuria vehementer laboratum est. Liuius.

Cens. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. Lustr. sec. XV.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. Q. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus. Fidenas.

Hoc ferè tempore lustrum denuò conditum à censoribus fuisse, ratio fastorum Capitolinorum satis indicat, quemadmodum in sequenti XVI. lustro patebit. Sed Liuius (vt antea dixi) in tam vetusta historia satis negligens, hæc & alia multa omnino præterijt. Neque alibi apud auctores huius lustri, vel censorum mentionem reperio. Suppleui tamen vacua loca ex instituto meo, duos è patrum primoribus annotando auctoritate præcipuos: quorum vnus bis Cos. & ter tribunus militum fuerat. alter bis dictator. Ambo Fidenates ex victorijs appellabantur.

Trib. plebis

L. Icilius * L. f. C. n. * Ruga. Is annum modestia tribunorum plebis exactum excipiens, velut pensum nominis, familiæque suæ, seditiones agrarijs legibus promulgandis exciuit. Verùm pestilentia minacior coorta, cogitationes hominum à fori controuersijs ad curam corporum auertit. Liuius. In aliquot exemplaribus mendosè Licinius appellatur.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
M. Antistius. //. f. //. nepos. III. Sex. Pompilius. //. f. //. nepos. III.
[C. Canuleius. C. f. //. nepos. II.]. M. Canuleius. //. f. //. nepos. V.

L. Sextius.

L. Sextius. M. f. //. nepos. III. [C. Sextius. C. f. //. nepos. II.]
[C. Sellius. //. f. //. nepos.] [M. Duilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Cæcilius. Q. f. //. n. Metellus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Sp. Tempanius. //. f. //. nepos.] [Q. Petilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. //. //. //. //. f. //. //. //. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij. } Coss. in * stipendiarieis. *
//. //. //. f. //. n. //. C. Furij. }
[P. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crass. Regillensis.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus.]
[M'. Valerius. M'. f. M'. n. Maximus.] Q. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

ANNI. P. R. C. CCCXLII.

Consules.

M. Papirius. * L. f. //. n. Mugillanus. C. Nautius. //. f. //. n. Rutilus.

NOMINANTVR hi Consules à Liuio, Diodoro, & Cassiodoro, & in tabulis Græcis per sola cognomina, Mugillanus & Rutilus. M. Papirius autem L. Papirij primi censoris filius videtur fuisse.

Fames inualescens Vrbem totam turbauit, & ægrè, missis circa omnes populos legatis ad frumentum mercandum, annonæ fuit subuentum. Superbè porrò à Samnitibus, qui Capuam Cumasque tenebant, legati prohibiti commercio sunt. Liuius libro IIII. Fames ingens.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.] [Q. Tetentius. Q. f. //. nepos.]
Q. Silius. //. f. //. nepos. C. Duilius. //. f. //. nepos.
[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos. III.] [C. Plautius. //. f. //. n. Proculus. III.]
K. Atinius. K. f. K. n. Longus. Frater L. Longi, qui ex primis tribunis militum plebeijs fuit.
[Voler. Publilius. Voler. f. Voler. n. Philo.] //. Trebius. //. f. //. nepos.
[L. Petillius. L. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [L. Oppius. L. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Papirij. } coss. in * stipendiarieis. *
//. //. //. f. //. n. //. C. Nautij. }

P.Cornelius * M. f. M. n. * Maluginensis. [T.Veturius.T.f.T.n.Geminus.]
M'. Sergius. L. f. L. n. Fidenas. [L. Sergius. L.f.L. n.Fidenas.]

Cornelius & Sergius bis tribuni militum, consulari potestate subsequentur, & in marmoribus Capitolinis Sergius extat. Alij duo ex ordine temporum sunt adiuncti.

ANNI. P. R. C. CCCXLIII.

Consules.

M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus. C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. Volusus.

NOMINA Consulum, vt vides, ex fragmentis Capitolinis descripsi, in quibus extant eorum tribunatus militares. Diodorus item Manij prænomen Aemilio attribuit, quare in Liuio & Cassiodoro mendosè Marcus appellatur.

Arx Caruentana ab Aequis occupata. Aequi adiunctis Volscorum voluntarijs in Latinum, & Hernicum descendentes arcem Caruentanam occupant, dum in Vrbe plebs cum patribus ob legem agrariam dissidet, & delectus à tribunis plebis impeditur. Liuius libro IV.

Trib. plebis

M. Mænius. //. f. //. nepos. Legem agrariam rogauit, delectum militarem impedijt, sed collegis tandem intercedentibus, actio tribuni sublata est. Liuius. Sed Menenius perperam in exemplaribus vulgatis appellatur: nam patricij sunt Menenij, qui tribuni plebis esse non potuerunt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Volero.Publilius.P.f.Voler.n.Philo. [A.Tempanius.//.f.//. nepos.]
M. Genucius.M.f.//.n.Auentinensis. *[C.Apronius.C.f. //. nepos. III.]
Sex. Sextius, N. f. //. n.Sextinus.II. Q.Publilius. //. f. //. n. Philo.
[L. Tempanius. //. f. //. nepos. II.] [Cn. Sellius. //. f. //. nepos. II.]
[L. Mæcilius. L. f. L. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Trebij aedilis honores. L. Icilius. * L. f. C. n. * Ruga. //. Trebius //. f. //. nepos. Qui populo assibus frumentum præstitit, ideoque statuas in Capitolio & palatio meruit, populique humeris demum mortuus est elatus. Plinius libro XVIII. cap. III. vbi prænomen eius perijt.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } C. Valerij cos. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. }

Prædam ex arce Caruentana receptam iussu Cos. sub hasta vendidêre, & in publicum redegêre. Liuius.

M. Furius. //. f. //. Fusus. A. Manlius. A. f.Cn.n.Vulso.Capitolinus.
M.Quinctilius. //. f. //. n. Varus. [M. Aebutius. M. f. //. n. Elua.]

Patrem M. Aebutij coloniæ deducendæ Ardeam treuirum ann. CCCXI. nominat Liuius libro IV. Aliorum maiores magistratus sequentur.

C.Vale-

C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. ann. CCCXLIII.
Volusus. cos. ouans de Aequis. //. //. //.

C. Valerius Consul inuitos ferè ciues ad sacramentum coëgit, cùm paucis appellantibus tribunum plebis, collum torsisset. Ducto contra hostes exercitu arcem Caruentanam præsidio deiecto statim recepit, prædamque inibi repertam sub hasta venditam in ærarium redegit, prædicans abnuentem militiam exercitum præda indignum esse. Hinc magis auctæ militum iræ in Consulem, vt cùm ex S. C. ouans Vrbem intraret, inconditi versus militari licentia alternatim à subsequentibus sint iactati, quibus Consul increpitus, & M. Mænij tribuni plebis nomen celebre fuit. Liuius libro IIII. *Arx Caruentana recuperata.*

ANNI. P. R. C. CCCXLIV.

Consules.

Cn. Cornelius. A. F. M. N. Cossus. L. Furius. L. f. Sp. n.
MEDVLLIN. II.

CONSVLVM nomina partim, vt vides, ex fragmentis Capitolinis, partim ex Liuio concinnauimus. Cassiodorus cognomina omittit, sicut & Diodorus, sed pro Cn. Cornelio, in exemplaribus huius exprimitur Cn. Pompeius, errore procul dubio librariorum. Pompeios enim plebeios esse constat, qui tunc temporis nondum admittebantur ad consulatus; neque eam gentem adeò antiquam fuisse opinor. Tabulæ Græcæ Cossum, & Medullinum suggerunt, sicut & Cuspiniani.

Dum delectus impediunt Romæ tribuni plebis, Volsci & Aequi in agrum Latinum Hernicumque prædatum exiuerunt, arcem Caruentanam recuperàrunt, quæ frustra deinde à Romanis oppugnata est. Verrugo tamen in Volscis ab eodem exercitu Consulum ductu est recepta, & populationes ingentes in Aequis & Volscis sunt factæ. Liuius. *Aequi Caruentanam arcem recuperant. Verrugo recepta.*

Trib. plebis

*Sp. * Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. * C. * Icilius * L. f. C. n. Ruga.
*L. * Icilius * Sp. f. Sp. n. * Ruga. Ex familia infestissima patribus Icilij tres, principio anni infensam plebem nacti, quòd tribunicia sibi comitia pro consularibus à senatu non fuissent commissa, facilè effecerunt, vt quæstorijs comitijs plebei primùm crearentur quæstores. Delectus deinde pertinaciùs impediendo, senatusconsultum de tribunis militum in annum insequentem creandis extorserunt, vt plebeis hominibus item aditus ad summos honores esset. Certo tamen pacto tribunicia comitia patres admisêre, ne cuius ratio in ijs haberetur, qui eo anno tribunus plebis esset, néve quis reficeretur in annum sequentem tribunus plebis: haud dubiè Icilios excludente senatu, quos mercedem seditiosi tribunatus plebis petere summos magistratus patricij insimulabant. Liuius libro quarto. *S.C. de tribunis militum creandis lamitatum.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
[C. Iunius. * L. f. C. n. Brut. Bubulcus.] [L. Villius. P. f. //. nepos.]
[C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma.] [M. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. //. n. Metellus. tr.]
C. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Voler. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

S 3 QVAE-

QVAESTORES PRIMVM E PLEBE CREATI.

Quaestorijs (inquit Liuius) comitijs plebs dolorem suum simul ostendit, & vlta est, plebeios primùm quæstores creando: ita vt inter quatuor vni tantùm patricio K. Fabio relinqueretur locus, & tres plebei Q. Silius, P. Aelius, & P. Pupius clarissimarum familiarum iuuenibus præferrentur. Pro ingenti itaque victoria id plebi fuit, quæsturamq; non honoris ipsius finem æstimabant, sed patefactus ad consulatum ac triumphos aditus nouis hominibus videbatur. Liuius libro IIII. Meminit item libro VI. quæstores è plebe paucis annis ante tribunos militum plebeios creari cœptos dicens.

Quæstura gradus ad maiores honores.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Cn. Cossi. Cos. } in Aequico, & Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. L. Medullini cos.

P. Aelius. //. f. //. n. Pætus. }
P. Pupius. //. f. //. nepos. } primi de plebe.
Q. Silius. //. f. //. nepos. }

K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. Hic perperam C. Fabius appellatur in Liuianis exemplaribus. Sequetur enim ter tribunus militum in fastis. Quorum magistratuum duo priores reperiuntur in Capitolinis fragmentis, ex quibus eius nomen integrum descripsi.

ANNI. P. R. C. CCCXLV.

Trib. mil. cos potestate.

C. Iulius. L. f. VOPISCI. N. IVLVS.
P. Cornelius. A. F. M. N. COSSVS. TR. MIL.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA.

TRIBVNI militum tres patricij contra spes omnium creati sunt, licet in populi potestate erat plebeios etiam creare. Nomina eorum ex Liuio, Diodoro, & fragmentis Capitolinis restitui. At Cornelij Cossi prænomen mirè in exemplaribus Liuianis variatur, in aliquib. enim Cn. Cornelius legitur, vt videatur idem cum superioris anni Consule, in alijs Marcus, in pluribus tamen vt etiam in Diodoro P. Cornelius appellatur. Videtur itaque Cn. Cornelij Cos. frater fuisse.

Volsci & Aequi ad Antium summa vi atque apparatu bellum reparârunt. Liuius libro quarto.

Volscum & Aequicum bellum.

P. Cornelius. M. F. L. N. RVTILVS. COSSVS. DICT.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Volsci belli tumultus maior in Vrbe nunciatus, quàm res erat. Itaque senatus, vt in rebus trepidis solet, dictatorem voluit. Aegrè id passi sunt tribuni militum duo, qui se ad id bellum satis idoneos duces putabant. C. Seruilius tamen inuitis collegis ex senatus sententia dictatorem dixit P. Cornelium Rutilum Cossum, à quo ipse magister equitum dictus est. Nihil tamen hoc bello memorabile gestum. Compulsis enim seu prœlio intra mœnia inimicis, agrisque Volscorum depopulatis, exercitum dictator reduxit, & se magistratu abdicauit. Liuius libro IIII.

Volsci & Aequi profligati.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.	

M. Genu-

M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. Pater L. Genucij, qui primus consulatum in eam familiam intulit.

L. Icilius. * L. f. C. n. * Ruga. II. [L. Manilius. L. f. M. nepos.]
[L. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.] [C. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.]
//. Trebius. //. f. //. nepos. II. K. Atinius. K. f. K. n. Longus. II.
[P. Decius. P. f. Q. n. Mus] [L. Titinius. L. f. L. nepos.]
[Sextus Titinius. Sex. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Maenius. //. f. //. nepos. C. Duilius. //. f. //. nepos.

Quaestores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quaestores militares

//. //. //. f. //. n. //. } P. Cornelij Dict. in Volsco, & Aequico.
//. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudius. Ap. Ap. n. Crassus. L. Iulius. //. f. //. n. Iulus.
M. Pomponius. * M. f. * //. nepos. Cn. Genucius * Cn. f. * //. n. Auentinensis.
Consularis viri L. Genucij videtur patruus, M. Pomponius patre, ni fallor, tribunicio tribunus etiam militum è plebe postea creatus est.

ANNI P. R. C. CCCXLVI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Valerius. L. f. Volusi N. POTITVS. VOLVSVS. II.
C. SERVILIVS. P. F. Q. N. AHALA. III.
L. Furius. L. f. Sp. n. MEDVLLINVS. TR. MIL.
N. FABIVS. Q. F. M. N. VIBVLANVS. II.

QVATVOR tribuni militum creati sunt, exclusis plebeijs, omnes patricij, atque iam functi eo honore, vt tradit Liuius. Attamen L. Medullinus non antea tribunus militum fuerat, quod monstrat fragmentum Capitolinum, sed bis antea Consul. Quapropter illi non est addendus numerus II. nam filius est L. Furij Medullini, qui ter tribunus militum fuit. Numerij praenomen tribuunt Fabio Capitolina fragmenta, & Diodorus libri XIIII. principio. Incorrectè igitur Cn. Fabius legitur in Liuio, qui C. Seruilium refectum continuato honore memorat, cùm ob alias virtutes, tum ob recentem fauorem, vnica moderatione partum.

In Volscis accepta clades expugnato ab hostibus Vetruginis praesidio. Tarditate & negligentia senatus id accidisse tradit Liuius, quòd non maturè conscribi militem, & subsidium ferri curârit. *Vetrugina praesidium à Volscis expugnatum.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Iunius. C. f. C. n. Bubulc. Brutus. II.] [P. Mucius. P. f. P. n. Scaeuula.]
[Q. Mucius. Q. f. P. n. Scaeuula.] [Voler. Publilius. Voler. f. Voler. n. Philo. II.]

Q. Pub-

Q. Publilius. // f. // n. Philo. III. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]

Sex. Sextius. N. f. // n. Sextinus. III. [Q. Decius. P. f. Q. n. Mus.]

[M. Manilius. M. f. M. nepos.] [C. Titinius. Sex. f. //. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

* Sp. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Ruga. Q. Silius. // f. //. nepos.

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. //
// // // f. // n. //
} Tribunorum mil. in Volsco.

L. Atinius. K. f. K. n. Longus. L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo. Vulscus.

Q. Sulpicius. Ser. f. Ser. n. Camerinus. Cornutus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas.

Hic filius Q. Prisci Fidenatis iterum Dictatoris sexies tribunus militum factus est. Q. Sulpicius nepos Ser. Sulpicij decemuiri fuisse noscitur ex Capitolinis marmoribus, in quibus sic descriptus est tribunus militũ; vt & alij duo plebeij inter primos plebeios.

ANNI. P. R. C. CCCXLVII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. M. f. L. n. RVTILVS. COSSVS.
L. VALERIVS. L. F. P. N. POTITVS. II.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. COSSVS. TR. MIL.
N. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS.

NOMINANTVR tribuni militum à Liuio & Diodoro, inter quos duo Cornelij Cossi P & Cn. ille Dictator antea. & hic Consul fuerat; sed nescio quem Terentium Maximum pro eo collocet Diodorus Siculus. Fabio Ambusto restituendum prænomen Numerij, quod extat in fragmento Capitolino.

Veiens bellum ob superbum responsum legatis Romanis datum. Stipendia militibus ex publico decreta primum.

Veientibus bellum indictum est, quod annos post decẽ captis Veijs à M. Camillo confectum. Volscorum agri vastati à Romanis tribus exercitibus, Anxur captum, & direptum est. Militibus ex publico primùm stipendium est decretum ex S. C. cùm ante id tempus ex suo quisque militasset. Liuius in fine libri quarti. Diodorus libro XIIII. breuiter enim omnia complectitur.

Trib. plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

P. Aelius. // f. // n. Pætus. P. Pupius. // f. // nepos.

Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. II. //. Trebius. // f. // nepos. III.

Cn. Genucius. * Cn. f. // n. Auentinensis. M. Pomponius. * M. f. * //. nepos.

K. Atinius

K. Atinius. K. f. K. n. Longus. III. [C. Iunius. L. f. C. n. Brutus. Bubulcus.]
[M. Pompilius. M. f. M. nepos. II.] [C. Titius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
*C. Icilius. *L. f. C. n. Ruga. [Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.

P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. P. Mænius. //. f. //. nepos.
L. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulus. P. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

P. Licinij pater primus ex plebe non diu post factus est tribunus militum, nullis ante honoribus vsus, & exacta iam ætate. P. Mænius autem auus fuit C. Mænij consularis ac triumphalis, vt indicant marmora Capitolina, in quibus & alij duo reperiuntur sis notati, quorum L. Iulius patrem habuit consularem ac magistrum equitum.

ANNI P. R. C. CCCXLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Iulius. L. f. Vopisci n. IVLVS. II.
M'. AEMILIVS. MAM. F. M. N. MAMERCINVS.
T. Quinctius. T. f. //. n. Capitolin. BAR. //.
L. FVRIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS. II. TR. MIL.
Q. Quinctius. L. f. L. n. CINCINNATVS.
A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLSO. CAPITOLIN.

Hoc primùm anno sex tribuni militum creati sunt, ex quibus tres desiderantur in Diodoro, M'. Aemilius, L. Furius, Q. Quinctius. Liuius satis exactè enumerat omnes, sed errore forsan librariorum tertius esse dicitur hic L. Furij tribunatus, cùm rectè secundus sit in tabulis Capitolinis.

Obsideri cœperunt eo anno Veientes. Liuius. *Obsidio Veientium dormaedio incepta.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Duilius. //. f. //. nepos. II. [M. Duilius. M. f. M. nepos. II.]
L. Titinius. //. f. //. nepos. L. Atinius. K. f. K. n. Longus.
L. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. Vulscus. [C. Aelius. C. f. //. n. Pætus.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.] [Cn. Pupius. //. f. //. nepos.]
[C. Popillius. C. f. //. nepos.] [C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
*L. Icilius. *Sp. f. Sp. n. Ruga. M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis.

Quæsto-

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } Trib. mil. in Veienti.
// // // f. // n. //

M. Metilius. * M. f. M. nepos. * P. Curatius. // f. // nepos.
Sp. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. L. Virginius. // f. // n. Tricostus Cælimontanus.

ANNI. P. R. C. CCCXLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius * M. f. M. n. * MALVGINENSIS.
SP. NAVTIVS. SP. F. SP. N. RVTILVS. III.
Cn. Cornelius. // f. // n. COSSVS. II. TR. MIL.
C. VALERIVS. L. F. VOL. N. POTITVS. VOLVSVS. III.
K. Fabius. M. f. Q. n. AMBVSTVS.
M'. SERGIVS. L. f. L. n. FIDENAS.

TERTIVS hic Sp. Nautij tribunatus est, vt monstrant fragmenta Capitolina, non secundus, vt est in Liuio. Bis enim antè tribunus militum fuit, & semel Consul, quemadmodum ex ijsdem fastorum tabulis colligi potest. Cæsonis prænomen addit Fabio, item Diodorus, & Manij, Sergio Fidenati, quapropter corrigenda sunt hæc prænomina in Liuio, sed quisnam ἰούνιος λούκουλος pro Cn. Cornelio irrepserit in Diodori exemplaribus, ignoro.

Victoria de Volscis. Volsci prœlio victi sunt inter Ferentinum & Ecetram. Artena deinde obsessa, capta & diruta. Legionibus demum reductis Romana vis omnis Veios est conuersa. Liuius in fine libri quarti.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

* Sp. * Icilius. * S. f. Sp. n. * Ruga. II. P. Mænius. // f. // nepos.
Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. III. [A. Trebius. // f. // nepos.]
P. Licinius. P. f. // n. Caluus [P. Silius. P. f. P. nepos.]
P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. [C. Titinius Sex. f. // nepos.]
[M. Manilius. M. f. M. nepos. II.] [C. Apronius. C. f. Cn. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
P. Aelius. // f. // n. Pætus. Cn. Genucius. Cn. f. // n. Auentinensis.

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } Trib. mil. in Volsco, & Veienti.
// // // f. // n. //

C. Luce-

C. Lucerius. //. f. //. nepos. M. Sulpicius. Q. f. //. n. Peticus.
M. Popillius. C. f. //. nepos. M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis.

Tres postremi patres fuêre consularium C. Petici, M. Lænaris, & Cn. Genucij, vt marmora monstrant Capitolina, Lucerium tribunum plebis adfert Liuius.

ANNI P. R. C. CCCL.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Aemilius. Mam. f. M. n. MAMERCIN. II.
M. FVRIVS. //. f. //. n. FVSVS.
Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crassus.
L. IVLIVS. //. f. //. n. IVLVS. TR. MIL.
M. Quinctilius. //. f. //. n. Varus.
L. VALERIVS. L. f. P. n. POTITVS. III.

DISCREPAT hîc à tabulis Capitolinis historia Liuiana, quæ octo tribunos militum, insolito priùs numero, nobis exprimit, censores eius anni, quos monstrant Capitolinæ tabulæ, tribunis adiungens: nescio quósnam in hoc sequatur auctores Liuius. Constabit enim paullò pòst M. Camillum, & M. Postumium non tribunos militum, sed censores eum fuisse. Ex Diodoro sanè Siculo sex tribunorum vix nomina, nedum octo colligi possunt. Porrò M. Furius Fusus, cuius nominis extant vestigia in Capitolinis fragmentis, in Liuio penitus interijt, atque eius locum occupauit nescio quis M. Postumius, nam duo enumerantur inter eius anni tribunos apud Liuium, posterior Albini cognomine, priorem Glareanus Regillensem vocat, vt eos discerneret opinor; sed eadem duo cognomina rectè vni censori M. Postumio adscribunt marmora Capitolina, ex quibus item colligitur fratrem ipsum fuisse P. Postumij tribuni militum, qui ab exercitu suo lapidibus obrutus fuit. Ap. Claudius est filius Ap. Claudij tribuni militum anno CCCXXIX. & decemuiri nepos, auctore Liuio. In L. verò Iulij prænomine congruit marmoribus Diodorus; sed Liuius Marcum appellat insueto Iullo genti prænomine. C. Iulij ter Consulis filius existimatur à quibusdam.

Ad Veios obsidionem acriter continuârunt tribuni militum, hibernare etiam sub pellibus coacto exercitu more Romanis antè inusitato. Qua de caussa cùm tribuni plebis in Vrbe querelas in concionibus excitarent, prolixa & eloquenti oratione ab Ap. Claudio tribuno militum, qui ad præsidium Vrbis à collegis erat relictus, ijs est responsum, qua multitudinem omnem in suas traxit partes. Itaque quibus census equester erat, & equi publici non erant assignati, suis equis vltrò se militaturos professi sunt. Quorum exemplum sequuta est plebeia multitudo, quæ nomina inuitis tribunis plebis vltrò dare, pedestremque operam reip. extra ordinem polliceri, affirmans si Veios duceretur, fore vt non nisi vrbe capta abscederet. Actæ multitudini gratiæ, & voluntarijs ex S. C. stipendia sunt decreta, & equiti certus numerus æris est assignatus. Tum primùm equis merere equites cœperunt, cùm antea non stipendium, sed equus daretur publicus. Hæc latissimè Liuius in principio libri quinti. Plutarchus in Camillo, Orosius libro II. cap. XIX.

Hiberna Romanorum castra prima.

Equestris ordinis erga patriam pietas.

Plebis erga patriam pietas.

Voluntarijs equitibus, peditibusque stipendia ex publico decreta.

Equites equis primum merere cœperunt.

Cens. M. Furius. //. f. //. n. Camillus. M. POSTVMIVS. L. F. A. N. ALBINVS. REGILLENSIS. L. F. XVI.

Quamuis Liuius (vt non semel dixi) huius temporis censuras omnes silentio prætererit, & nescio quos sequutus Annales M. Furium Camillum, & M. Postumium tribunis militum adiungat, eos tamen censores hoc anno lustrum Vrbis XVI. condidisse, ex fragmento fastorum Capitolinorum haud dubiè cognoscimus. Quibus etiam suffragatur non solum Plutarchus, qui censuram Camilli ante alios suos magistratus omnes describit, sed etiam Valerius Maximus libro II. cap. IX. M. Camillum & M. Postumium in censura coniungens, referensque cum Plutarcho eos primùm censores edicto populum Rom. ad matrimonia coëgisse, & æra, pœnæ nomine, eos qui viduas sponsi essent, & ad senectutem cœlibes peruenerant, deferre in ærarium iussisse. Vnde Lex illa quam libro III. inter alias ad censuræ munus pertinentes recitat Cicero; Cœlibes esse prohibento: Viduarum turbam vetans, ciuitati præsertim frequentibus armis exhauriendæ perniciosam. Plutarchus idem ferè scribit, additque Camillum emolumento fuisse consuluisseque plurimum reipublicæ, quòd orphanos, qui priùs immunes erant, ad tributa pendenda compulerit.

Ad matrimonia censorio edicto primùm coactus populus Romanus.

Trib.

Trib. plebis

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
Q. Silius. // f. // nepos. II.	L. Icilius * L. F. C. n. * Ruga. III.
L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo. Vulscus. II.	M. Pomponius. * M. f. * // nepos. II.
M. Genucius. Cn. f. // n. Auentinensis. II.	[M. Pompilius. M. f. M. nepos. III.]
[C. Titius. C. F. // nepos. II.]	[L. Titius. C. f. // nepos.]
[Cn. Apronius. Cn. f. Cn. nepos.]	[M. Cædicius. M. f. M. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
P. Pupius. // f. // nepos.	[Cn. Pupius. // f. // nepos.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // }
// // // f. // n. // } Trib. mil. in Veienti.

[Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crass. Cicurinus.]	[Sp. Papirius. C. f. // n. Crassus.]
M. Acutius. // f. // nepos.	M. Valerius. * M. f. M. n. * Maximus.

ANNI. P. R. C. CCCLI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Seruilius. P. f. Q. n. Ahala. III.
Q. SVLPICIVS. SER. F. SER. N. CAMERIN. CORNVTVS.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. TR. MIL.
A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLSO. CAPITOLIN. II.
L. Virginius. // f. // n. Tricostus Cælimontanus.
M'. SERGIVS. L. F. L. N. FIDENAS. II.
Hi. duo. coacti. abdicârunt.

CORRECTE satis habentur in Liuio tribunorum nomina, atque etiam in Diodoro, præterquam duorum M'. Sergij videlicet, & Q. Seruilij, quæ penitus abolita sunt, pro quibus mendosè leguntur Κλαύδιος Μάρκος ἄρχος. Q. Seruilium Q. Prisci bis Dictatoris filium existimo.

Anxuris præsidium amissum. Malè pugnatum ad Veios.

Anxuris præsidium a Volscis oppressum est. Capenetes & Falisci subsidio Veientibus venêre, cōtra quos malè pugnatum est ob tribunorum discordiam, & castra quibus M'. Sergius præerat, sunt amissa. Liuius libro v.

Trib. plebis

M'. Sergio & L. Virginio tribunis militum se in vincula duci iussuros palàm in senatu minati sunt, nisi abdicarent, & in auctoritate senatus essent. Liuius lib. v.

// // f.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. L. f. L. nepos.]   * C. Ieilius * L. f. C. n. Ruga. II.
L. Atinius. K. f. K. n. Longus. II.   [A. Trebius. //. f. //. nepos.]
M. Popillius. C. f. //. nepos.   P. Mælius. Sp. f. C. nepos. Capitolinus. II.
[C. Silius. P. f. P. nepos.]   [C. Mænius. C. f. L. nepos.]
[Sp. Antius. Sp. f. Sp. nepos.]   [M. Antius. M. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[C. Popilius. C. f. C. nepos.]   L. Titinius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Virginij. } Trib. mil. in Veienti.
//. //. //. f. //. n. //. M'. Sergij. }

[L. Veturius. Sp. f. Sp. n. Crass. Cicurinus.]   P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio.
A. Postumius. * M. f. A. n. * Regillensis.   C. Duilius. //. f. //. nepos.

ANNI P. R. C. CCCLII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. P. n. Potitus. IIII.
L. IVLIVS. L. F. VOPISCI. N. IVLVS.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus.   TRIB. MIL.
M'. AIMILIVS. MAM. F. M. N. MAMARCINVS. III.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. Cossus. II.
K. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS. II.

RECTE satis & hi recensentur à Liuio, verùm alios sequutus Annales hunc secundum vult esse M Camilli tribunatum, cùm primus sit: nam antè censor, vt demonstraui, fuit, non tribunus militum. Aemilio Martij prænomen, & Fabio Cæsonis Diodorus & fasti Capitolini adscribunt; atque ita etiam hæc in Liuio restituenda sunt, & Fabio adiungendus numerus II. priorem enim tribunatum triennio antea gesserat, & Cn. Cossus quinquennio. In Diodoro Siculo numeri vbique desiderantur, & perperam quoque pro L. Valerio παῦλον σίξτον habemus. Kal. Octobris hi magistratum inierunt, anni enim superioris tribuni militum ob res bello malè gestas, ex S. C. ante tempus abdicare iussi sunt. cùm alioquin in Idus vsque Decembres solemnem tunc ineundis magistratibus diem tribunatum gerere debuissent. vt auctor est Liuius. *Idus Decembres ineundis magistratibus solemnes.*

† Multiplici bello distracti eo anno Romani M'. Aemilius, & K. Fabius ad Veios amissa recuperârunt; M. Furius in Faliscis, & Cn Cornelius in Capenate agro prædas egerunt. L. Valerius Anxur obsedit. Tribuni plebis interim in Vrbe seditiones concitârunt haud leues ob tributi collationem. Liuius libro V.

Trib. plebis

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper.   Patrocinium legis Trebonia de non cooptandis

T

optaudis tribunis plebis, nomini ac familiæ debitum suscepit, collegas qui patriciorum asseclas cooptârant vehementer insectatus. Liuius.

C. Lucerius. //. f. //. nepos. M. Aeutius. //. f. //. nepos.

Cooptati à collegis patriciorum opibus labefactandæ legis* *Trebonia* caussa, cùm numerus tribunorum plebis comitijs expleri non posset. Liuius v.

*Tribunicia, sic vulgatis. nō rectè. Nam loquitur de Trebonia lege, quæ de nō cooptandis tribunis ante plures annos erat lata: & non de lege sacrata, quâ primùm tribuni creati. M'. Sergius & L. Virginius damnati.

P. Curatius. //. f. //. nepos. M. Metilius. * M. f. M. nepos.

M. Minucius. * L. f. //. n. Augurinus. Collegas hi contra legem Treboniam cooptârunt patriciorum in gratiam: vsque inuidiam plebis inde conflatam sibi auerterent, M'. Sergium, L. Virginium tribunos militum superioris anni, ob res eorum culpa ad Veios malè gestas, reos fecerunt, & denis milibus æris grauis populi suffragijs condemnârunt. Item leges agrarias promulgando, & impediendo delectus & tributa, vt proximis comitijs tribunis militum vnus de plebe crearetur, effecerunt. Liuius libro quinto.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

*L. *Icilius Sp. f. Sp n. Ruga. II. P. Aelius. //. f. //. n. Pætus. II.

M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis. II. [C. Fulcinius. C. f. C. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[P. Silius. P. f. P. nepos.] P. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M'. Aemilij. K. Fabij & Cn. Cornelij. } Trib. milit. in Veienti, Volsco, Capenati & Falisco.

//. //. //. f. //. n. //. L. Valerij. & M. Furij Camilli.

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

P. Cornelius. //. f. //. n. Cossus. P. Plautius. P. f. //. n. Proculus.

P. Plautius pater fuit C. Proculi qui in consulatu Hernicos deuicit, vt suo loco dicetur. Aliorum trium maiores magistratus postea reperies.

ANNI. P. R. C. CCCLIII.

Trib. mil. cos. potestate. primi de plebe.

P. Licinius. //. f. //. n. Caluus.
P. MAELIVS. SP. F. C. N. CAPITOLINVS.
P. Mænius. //. f. //. nepos. TR. MIL.
Sp. FVRIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS.
L. Titinius. //. f. //. nepos.
L. Publilivs. L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS.

TRIBVNATVM eo anno (vt inquit Diodorus) inierunt P. Mælius, Sp. Mænius, L. Furius, & alij tres. Liuius omnes nominat hoc modo. Creatus vnus ex plebe vsurpandi iuris caussa P. Licinius Caluus: cæteri patricij P. Mælius, P. Titinius, P. Mænius, L. Furius Medullinus, L. Popillius Volscus. Et miror Liuium hæc scribere; sed sæpe à Capitolinis fastis diuersus est. Constat enim ex plebeijs horum magistratibus, omnes præter solum Furium plebeios, non patricios fuisse; nisi imaginemur duplices earum gentium familias quasdam plebeias & quasdam patricias. Præter hos tamen ne exemplum quidem aliud, quod sciam, vel ipse Liuius, vel alius suggerit, quo patriciatus istarum familiarum probari posset. Cur autem primus & potissimus è plebe P. Licinius Caluus ad nouum tribunatus delibandum honorem sit assumptus, nullis antè honoribus vsus, vetus tantùm

tantùm senat… grauis iam ætate, varias refert caussas Liuius, additque ipsum ita moderatè hunc mag…ratum administrasse, vt in sequentem annum præter vnum patricium omnes plebei creati fuerint. Pro P. Mælio tamen quidam codices P. Manlium habent, & pro Menio Menenium; sed cur Diodorum in his potius sequar, rationes, quas Sigonius in suis in Liuium annotationibus adducit, faciunt. L. Titinius autem appellatur in secundo tribunatu tam in Liuio quàm in Diodoro, quorum auctorum consensus in caussa est, vt hoc etiam loco prænomine eodem eum insigniuerim, licet in Liuio P. Titinius habeatur. In eodem auctore Furij Medullini prænomen falsum esse fragmentum Capitolinum ostendit, primum videlicet eius tribunatum hunc esse, quandoquidem L. Furium bis antè tribunum habuerimus. Fratrem igitur eius hunc esse cognoscimus ex eodem fragmento, cui idcirco nos prænomen addidimus. Duos enim fratres eodem prænomine vsos, non est verisimile. L. Publilium pro L. Popillio restitui debere in Liuio, cognomina Philo Vulscus, indicant, quæ in Capitolinis extant. Sæpius enim hæc attribuuntur Publilijs, & nunquam Popillijs.

Anxur in Volscis receptum. Annus gelida, & niuosa hieme insignis, vt Tiberis innauigabilis factus fuerit. Liuius libro v. Anxur receptum. Hiems aspera.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Pupius. //. f. //. nepos. II. M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. II.

[M. Pontificius, M. f. M. nepos.] [C. Pontificius, C. f. C. nepos.]

[L. Volscius. L. f. C. nepos] [M. Sellius. M. f. M. nepos.]

[C. Mæcilius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. Sp. f. Sp. nepos.]

[C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [T. Statius. T. f. T. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. L. f. L. nepos.] [K. Atinius. K. f. K. n. Longus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veienti, & Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }

[T. Menenius. T. f. T. n. Lanatus.] T. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. *

[Sp. Mælius. Sp. f. //. nepos.] A. Virginius. * A. f. A. * nepos.

ANNI P. R. C. CCCLIV.

Trib. mil. cos. potestate

C. Duilius. //. f. //. nepos.
L. Atinivs. K. F. K. N. LONGVS.
Cn. Genucius. * Cn. f. //. n. Auentinensis.
M. Veturivs. TI. F. SP. N. CRASS. CICVRINVS. TR. MIL.
M. Pomponius * M. f. * //. nepos.
Volero Publilivs. P. F. VOLER. N. PHILO.

DVLCEDO, vt inquit Liuius, inuasit in hunc etiam annum trib[illegible] militum plebeios creandi: vnus M. Veturius ex patricijs candidatis locum te[illegible], plebeios alios centuriæ omnes ferè dixerunt. Sed admodum variè leguntur horum nomina in Liuio, vt diuersa conferenti exemplaria planè diuersorum annorum tribuni videantur. Nos autem fragmentis Capitolinis accommodauimus, quos magis conuenire putauimus, Diodorum Liuio quàm maximè potuimus conciliantes. L. Atinius autem cum C. Duilio reperitur in Diodoro; in Liuij exemplaribus pro his leguntur L. Titinius, & L. Racilius. Sed fortè restituendus ibi pro Racilio L. Atinius, plebeios enim omnes præter vnum Veturium vult fuisse Liuius, & idem L. Atilium Longum ex primis patricijs tribunum militum dicit fuisse. In M. Veturio & M. Pomponio conueniunt ijdem auctores; item in Cn. Genucio, qui cùm plebeius fuerit, ex Auentinensium potiùs, quàm Augurinorum fuisse familia suspicor. Cæterùm Volero Publilius in quibusdam Liuij exemplaribus omnino deest, in alijs Publius Volero malè vocatur. In Diodoro etiam extant vestigia eius nominis: habetur enim οὐαλέριος πόπλιος. Nominum sanè Romanorum obscuritas hos errores induxit. Voleronem autem prænomen esse Publiliorum monstrant non solùm Capitolini Fasti, sed etiam Valerius de prænominibus, qui & Voleronis Publilij meminit. Plebeiam verò esse hanc familiam potiùs quàm Meneniam (P. enim Menenium quædam Liuij referunt exemplaria) constat in primis ex eiusdem libro secundo, vbi Voleronis Publilij de plebe hominis audaciam narrat, cuius ductu plebs Consulis fasces fregit. Sed & ibi perperam P. Volero, vt & in Floro incorrectiùs, Valerius Nero appellatur.

Pestis, & lectisternium in Vrbe primum. Pestis eo anno in Vrbe sæuijt, itaque ex libris Sibillinis lectisternium primum indictum in Vrbe à II. viris sacrorum, vt Liuius libro v. & D. Augustin. de Ciuitate Dei. lib. III. cap. XVII. Ad Veios feliciter pugnatum est contra Faliscos, & Capenates. Vide Liuium libro quinto.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // f. // n. //

M. Aeutius. //. f. //. nepos. II. P. Licinius. P. f. //. n. Caluus. II.
[L. Lucerius. //. f. //. nepos.] [C. Volscius. C. f. C. nepos.]
[L. Statius. L. f. T. nepos.] [M. Mæcilius. M. f. M. nepos.]
[C. Racilius. C. f. //. nepos.] [M. Plætorius. M. f. M. nepos.]
[M. Considius. M. f. M. nepos.] [L. Allienius. A. f. //. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Trebonius. * C. f. L. n. * Asper. [Sp. Antius. Sp. f. Sp. nepos.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. //
// // // f. // n. //
} Trib. mil. In Veienti.

C. Aemilius. //. f. //. n. Mamercinus. Q. Pomponius. //. f. //. nepos.
L. Papirius. //. f. //. n. Cursor. L. Valerius. * L. f. L. n. * Poplicola.

A pedum pernicitate dictus Papirius Cursor, vt Io. Zonaras, & Liuius libro IX. sunt auctores, à quo familia promanauit amplissima. Et hic auus nobilissimi illius L. Cursoris quinquies Consulis, qui & bis Dictator fuit, cujus & tres egregios de Samnitibus triumphos adducemus, sicut & trium collegarum magistratus alios.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCLV.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. P. n. Potitus. v.
L. Furius. L. F. SP. N. MEDVLLINVS. III.
M. Valerius * M. f. M. n. * Maximus.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus. II. Trib. mil.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. II.
Q. Sulpicius. Ser. f. Ser. n. Camerinus Cornutus. II.

LABORATVM vehementer à patricijs, qui iam possessione summi Imperij excidisse videbantur, vt tribunos militum ex suo haberent ordine. Ex composito autem præparati ad petendum clarissimi quique, quos præterire verecundia fuit. Igitur creati patricij omnes, eos satis emendatè nominat Liuius. Verùm hic secundus M. Camilli tribunatus, non tertius; quod etiam arguunt Liuiana quædam exemplaria, tamen contra Liuij ipsius historiam. Plutarchus item in vita Camilli, anno quo lacus Albanus inundauit, tribunum eum iterum fuisse asserit, & ex Capenati agro prædas ingentes egisse. Quæ prorsus huius anni historiæ conueniunt. In Diodoro duo nomina mendosa leguntur, Κλαύδιος σύγων, Μάρκος ἄνταιος, pro M. Valerio, & L. Furio.

Prodigia multa hoc anno vndequaque nunciata sunt, & imprimis lacus Albani inundatio nullis cælestibus aquis aucti mirabilis visa est. Eaque de re Romani missis legatis oraculum Delphicum consuluerunt, vt Liuius libro v. Meminit & Valerius Maximus lib. I. cap. VI. Ad Veios nihil memorabile actum, tota vis in populationibus fuit; duo summi Imperatores Potitus à Falerijs, Camillus, à Capena prædas ingentes egêre, nulla incolumi relicta re, cui ferro aut igni noceri possit. Liuius lib. v. Albani lacus inundatio mira.

Cens. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. Lustr. fec. XVII.

C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potit. Volusus. M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercin'.

Hoc quasi tempore lustrum à censoribus conditum fuisse, Capitolinorum ordo fastorum insinuat; quamuis nullam hactenus apud auctores vel censorum, vel lustri huius mentionem inueniam. Suppleuimus tamen loca vacua patricijs, summo magistratu functis, qui ambo Consules & ter tribuni militum fuerant.

Trib. plebis.

//. //.	//. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Silius.	//. f. //. nepos. III.	M. Metilius. M. f. M. nepos. II.
P. Curatius.	//. f. //. nepos. II.	[C. Plætorius. M. f. M. nepos.]
P. Plautius.	P. f. //. n. Proculus.	[C. Petillius. C. f. //. nepos.]
[Q. Pœtelius.	Q. f. Q. n. Libo. Visolus.]	C. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo. Visolus.
[P. Publilius.	P. f. P. n. Philo.]	M. Popillius. C. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. II. C. Lucerius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Val. & M. Camilli. tr. mil. in Falisco, & Capenati.

//. //. //. f. //. n. //. Trib. mil. in Veienti.

M. Cornelius. * M. f. M. n. * Maluginensis.

[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]

M. Aemilius. M'. f. Mam. n. Mamercinus.

L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus.

Hic auus L. Fuluij consularis, vt apparet ex Capitolinis, ille Mamercini consularis, ac ter tribuni militum filius videtur ex ratione temporum. Sic & M. Cornelius x.viri M. Maluginensis; M. Marcius autem nepos illius ædilis, qui primus frumentum populo in modios assibus distribuit, vt antè suo loco diximus ex Plinio.

ANNI P. R. C. CCCLVI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Iulius. L. f. Vopisci n. Iulus. 11.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. 1111.
L. Sergius. L. f. C. n. Fidenas.
A. Postumius. M. f. A. n. Albin. Regillensis. Trib. mil.
A. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso Capitolinus. 111.
P. Cornelius M. f. M. n. Maluginensis. 11.
Virio facti abdicârunt.

IN Diodoro tribunorum nomina duo prorsus mendosè leguntur, & alijs adiungendi sunt numeri. In Liuio vtcunque correcta sunt omnia, numeri dumtaxat apud L. Iulium, & P. Cornelium desiderantur. Et priores duo tribunatus, quos gessit A. Manlius, etiam requirunt vt ei addatur numerus. 111.

Tarquinienses populatores oppressi. Tarquinienses noui hostes exorti Romanorum agros depopulati sunt, quos præda onustos L. Iulius & A. Postumius tribuni militum voluntariorum manu profecti oppresserunt, prædamque recuperârunt. *Albanum lacum ex oraculo Delphico emissum. & Latinæ feriæ instauratæ.* Legati ab Delphis reuersi lacum Albanum emittendum esse ex oraculo nunciârunt, & sacra patria instauranda; atque ita bicui victoriam de Veientibus posse sperari. Ex cuius oraculi ambagibus etiam intellectum fuit tribunos militum eius anni vitio creatos fuisse, atque idcirco Latinas ferias & sacrum in Albano monte non ritè concepisse. Itaque abdicare iussi sunt ex S C reliquumque anni per interregna transactum. Interreges autem tres fuêre L. Valerius, Q. Seruilius, M. Furius Camillus, Liuius libro quinto.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. L. f. L. nepos. 11.] P. Pupius. //. f. //. nepos. 111.
M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. 1v. L. Lucerius. //. f. //. nepos. 11.
[T. Merilius. T. f. M. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos. 11.]
[L. Volscius. L. f. C. nepos. 11.] [M. Volscius. M. f. M. n. Fictor.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos. 11.] [C. Plautius. P. f. //. n. Proculus.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Acutius. //. f. //. nepos. [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]

Quæsto-

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // L. Iulij. A. Postumij trib. mil. in Tarquiniensi.

// // // f. // n. // Trib. mil. ad Veios.

Sp. Postumius. M. f. A. n. Albin. Regillensis.

Q. Sulpicius. // f. // n. Longus.

L. Valerius. L. f. L. n. Potitus.

M. Aulius. // f. // n. Cerretanus.

Hic auus Q. Cerretani bis Cos. qui deinde magister equitum in prœlio occisus est.

ANNI. P. R. C. CCCLVII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Licinius. P. f. // n. Caluus. L. Titinius. // f. // nepos. II.

L. Atinius. K. f. K. n. Longus. II. P. Mænius. // f. // nepos. II. Trib. mil.

P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. II.

Cn. Genucius. // f. // n. Auentinensis. II. In prœlio occisus est.

COMITIA, interpellantibus tribunis plebis, nunquam desitum turbari, donec conuenisset prius, vt maior pars tribunorum militum ex plebe crearetur. Creati omnes ex plebe, & qui ante in eo magistratu fuerant: ex quibus P. Licinius senium excusans honore deprecato filium sibi subrogari petijt, quod datum roganti patri. Reliquos autem ex collegio eiusdem anni refici apparebat: (inquit Liuius) Duos tamen non P. Licinij collegas, sed ex insequentis anni tribunis fuisse constat, L. Atilium quem Racilium mendosè produnt Liuiani codices, & Cn. Genucium, quos Diodorus & maior pars exemplariorum ipsius Liuij anno CCCLV tribunos militum fuisse tradunt. Idem Diodorus nullibi discrepat in eorum nominibus, præterquam in P. Mælio, quem Q. Manlium appellari video, etiam in exemplari manuscripto. Qui tribunus in Liuianis codicibus desideratur, prætermissus a librarijs, indoctis quibus videbatur P. Mænij nomen in hoc frustra repeti.

Tribuni militũ omnes ex plebe.

Volsci & Aequi missis legatis pacem impetrârunt, magis vt tam diutino bello fessa ciuitas acquiesceret, quàm quòd digni viderentur. L. Titinius & Cn. Genucius tribuni militum magistratu inito profecti aduersus Faliscos Capenatesque, dum bellum maiore animo gerunt quàm consilio, præcipitarunt in insidias. Genucius temeritatem luens inter primores ante signa cecidit. Titinius cum reliquo exercitu euasit. Liuius lib. v.

Volsci & Aequis pax data.

Clades accepta & Cn. Genucius in prœlio occisus.

M. Furius. // f. // n. Camillus. Dict.

P. Cornelius. // f. // n. Scipio. Mag. eq.

Rei gerundæ caussa.

Rei malè in Faliscis gestæ nuntius cùm maiore tumultu Romam, & Veios esset perlatus, ingentem Vrbi & castris incussit terrorem, vt vix miles a fuga sit retentus, & in Vrbe ad muros concurreretur. Itaque vt in rebus trepidis solet, Dictator dictus est M. Furius Camillus, fatalis dux seruandæ patriæ, & ad excidium Veiorum. Is magistro equitum P. Cornelio Scipione dicto, & habito statim nouo delectu, accitisque Latinorum & Hernicorum auxilijs, ad bellum profectus est. Cum Faliscis & Capenatibus in Nepesino agro signa contulit, & hostes acie victos castris exuit. Inde maiore mole Veios adortus, inhibitis castellorum frequentia hostium excursionibus, Vrbem opere, & natura munitissimam, & opulentissimam per cuniculos, decimo, postquam oppugnari cœperat, anno cepit; & militibus, plebique Romanæ, quæ permittente senatu in eum finem in castra venerat, in prædam dedit. Hæc latissimè Liuius libro v. Plutarchus in vita Camilli, vt superuacuum sit pluribus ea repetere. Meminerunt etiam Diodorus Siculus libro XIIII. Florus, Zonaras, Eutropius, Orosius & Auctor de viris illustribus.

Falisci & Capenates cæsi.

Veij per cuniculos capta & in prædam data.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // f.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C.Trebonius.* C. f. L.* Asper.II.	M. Acutius. //. f. //. nepos.III.
[P. Lucerius. // f. //. nepos.]	M.Minucius.*L.f.//.n.Augurinus.II.
[M. Decius. M. f. M. n.Mus.]	[C.Tetenius.C.f.C.n.Arsa.]
[Sp. Mælius. Sp. f. //. nepos.]	[P. Lætorius. P.f.P.nepos]
[M. Furius. M. f. //. nepos.]	[L. Virginius. L. f. L.nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Considius. M.f. M. nepos.]	[M.Plætorius.M.f. M. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Tirinij & Cn. Genucij trib. mil. in Falisco, & Capenati.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. Tribb.mil.ad Veios.

K.Fabius.M.f. *M.n.* Ambustus. Ser.Cornelius.*M.f.M.n.* Maluginensis.
*L. Cornelius.//.f. //. n.Lentulus. Agrip.Furius. *Agrip.f.Agrip.n.* Fusus.

Hic Lentulus pater L. Lentuli, qui legatus consularis bello Samnitico obsessus cum Consulibus ad Caudium fuit, & sententiam de sponsione cum hostibus facienda dixit: vt Liuius lib. IX. principio memorat. In qua sententia dicit patrem suum hunc à Gallis obsessum in Capitolio vnum non fuisse auctorem redimendæ auro à Gallis ciuitatis. Ex cuius itaque verbis colligimus hunc Lentulum tunc senatorem fuisse. K. Fabius. M. Fabij Pont. Max filius erat, vnus ex tribus Fabijs fratribus, qui paullo pòst bellum Gallicum concitarunt.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. anno. CCCLVII.
Dictator de Veientibus. //. //. //.

Captis, vt diximus, Veijs, senatus quatriduum supplicationes decreuit. Aduentus quoque Dictatoris, omnibus ordinibus obuiam effusis, celebratior fuit, triumpho illius omnem consuetum modum excedente. Curru enim equis albis iuncto Vrbem inuectus est, quod parum ciuile visum, triumphusque eius (vt inquit Liuius) ob eam rem clarior, quàm gratior fuit. Idem scribit Plutarchus. Miniatum triumphasse Camillum refert ex Verrio Flacco Plinius lib. XXXIII. cap. VII. non secus ac Iupiter Capitolinus, deorumque statuæ miniari solent. Iunoni deinde Reginæ templum voti reus in Auentino faciendum locauit, & Matris Matutæ ædem refectam dedicauit. Atque his diuinis humanisque rebus gestis dictaturam deposuit. De hoc item triumpho Val. Max. lib. IV. cap. I. animi moderationem Camilli laudans, quòd secundam, vrbe à Gallis capta, dictaturam à ciuibus oblatam, exul acceptare noluit, priusquam solemni iure de eo suo magistratu omnia Romæ acta fuisse comperisset. Magnificus (inquit) Camilli Veientanus triumphus, egregia Gallica victoria; sed ista cunctatio longè admirabilior. Meminerunt etiam triumphi huius Diodorus Siculus, & Auctor de vitis illustribus.

Triumphus Camilli curru equis albis quadrimugo clarior, quàm gratior; quasi Iouem aut Solem imitatus esset. Iuno Regina Veijs Romam translata in Auentinum.

ANNI. P. R. C. CCCLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. //. f. //. n. Cossus.
P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio.
M. Valerius. *M. f. M. n. Maximus. II.
K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. III. Trib. mil.

L.Furius.

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. v.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. III.

IN Diodoro Corneliorum prænomina & cognomina vel corrupta, vel omissa sunt. Legimus enim pro Publijs duobus, P. Ser. Cornelium Cossum, alioquin Liuianis tribunatis respondet is auctor. At Corneliorum prænomina duplici P. P. notanda esse videntur in Liuianis exemplaribus, vt sint duo Publij. Cæsonis Fabij hic tertius est tribunatus, non secundus; vt in Liuio legitur mendose; & ibidem restituendum prænomen, quod male Caius habetur.

Faliscorum & Capenatium agri vastati sunt diuersis exercitibus, sed his petentibus pax data est, cum Faliscis solis bellum restabat. Seditiones interim in Vrbe vehementes excitarunt tribuni plebis, partem populi Rom. Veios transferre volentes, & ob decimarum prædæ Veientanæ exactionem, ex quibus donum Apollini Delphico deberi pronunciarunt Pontifices. Liuius, Diodorus, & Plutarchus in Camillo. *Capenatibus pax data.*

Trib. plebis

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. * Rogationem promulgauit, vti senatus, equitum, plebisque pars dimidia Veios transferretur, duæque communes vnius reip. ciuitatis à populo Romano incolerentur. Rogationi maximo senatus studio intercessum fuit. Liuius lib. v. Plutarchus in Camillo.

A. Virginius * A. f. A. * nepos. Q. Pomponius. // f. // nepos.

Rogationi Siciniæ optimatum ex consilio intercesserunt. Liuius, & Plutarchus.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	
L. Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. III.	C. Lucerius. // f. // nepos. II.
L. Fuluius. // f. // n. Curuus.	P. Papius. // f. // nepos. IV.
[C. Lætorius. C. f. P. nepos.]	P. Curatius. // f. // nepos. III.
[L. Cædicius. L. f. M. nepos.]	

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Pœtelius. Q. f. // n. Libo. Visolus [Q. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Visolus.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // P. P. Cossi. & Scipionis trib. mil. in Falisco.
// // // f. // n. // M. Valerij. & Q. Seruilij. trib. mil. in Capenati.
L. Marcius. C. f. n. Rutilus. Pater primi è plebe Dictatoris.
C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. M. Albinius. // f. // nepos.
C. Licinius. * P. f. * //. Caluus.

Frater, vt opinor P. Calui P. f. tribuni militum anno superiore. Horum omnium magistratus maiores alij recensebuntur.

ANNI. P. R. C. CCCLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. // f. // n. Camillus. III.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. VI.
C. Aimilius. // f. // n. Mamercinus. Trib. mil.
Sp. Postumius. * M. f. A. n. * Albinus. Regillensis.

P. Corne-

P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio. II.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Poplicola.

DIODORVS Siculus tres edit eius anni tribunos militum, M. Furium, C. Aemilium, & tertij nomen omnino mendosè legitur Κάτλος ὄνεος. Nos Liuium sequimur. L. Valerius nepos forsan fuit L. Poplicolæ qui x. virorum dissoluit in consulatu suo anno CCCIV.

[illegible] M. Camillus Faliscos obsedit, & in deditionem voluntariam postea cepit, ob insigne exemplum iustitiæ quod edidit in pædagogum proditorem liberorum Vrbis, quem nudatum, & vinctum pueris tradidit flagris ad Vrbem propellendum. Historiam diffuse Liuius, Plutarchus & Auctor de viris illustribus. Val. Max. lib. VI. cap. V. Consulem appellat Camillum, & indimagistrum senatus decreto in Vrbem remissum fuisse narrat, incertum quósnam sequutus auctores; nam Plutarchus consulatum nunquam Camillum asserit attigisse. In Aequis eodem anno varia fortuna bellatum fuit. Ex S. C. item legati missi in Græciam sunt, qui * crateram auream ex Camilli voto, decimarum prædæ Veientanæ nomine donum Apollini Delphico portarent. Qui in itinere à piratis Liparensibus cum essent capti, virtute & auctoritate principis eorum Timasithei sunt liberati. Qui legatorum nomen, donumque & deum cui mitteretur, & doni caussam ° intelligens [illegible] ipse, multitudinem quoque, quæ semper fermè regenti est similis, religionis iustæ impleuit: adductosque in publicum hospitium legatos cum præsidio etiam nauium Delphos prosequutus Romam inde sospites restituit. Hæc Liuius, & Plutarchus item. Qui scribit octo talentorum pondere craterem aureum missum fuisse. Liuius autem crateram auream vocat duobus in locis; si modò correcti sunt codices. Sed malim ex Nonio Marcello, craterram, legere; qui vas illud à cratera, vel cratere distinguit. Atqui Cicero craterram appellat vas illud sacrum Apollinis, quod cum coruo suo inter sidera translatum, vt habent fabulæ apud Hyginum, & Arati commentatorem. Versum verò Ciceronis Arati interpretis sic citat Nonius.

In medioq́; sinu fulgens craterra relucet.

Ex quo nomen hoc ita restituendum esse videtur libro de natura deorum II. quod idem Nonius etiam citat ex Næuij Lycurgo, & Varrone de vita pop. Rom. lib. III.

*Craterem fortè legendum.
° Intelligens desiderari Liuij exemplaribus, vel quid simile.
Cratera.
[illegible marginal note beside "exemplum iustitiæ … nudatum"]

Trib. plebis.

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. II. A. Virginius. * A. f. A. * nepos. II.
Q. Pomponius. //. f. //. nepos. II. Rogationis Siciniæ actionem cùm extrahi viderent tribuni plebis legislatores effecerunt, vt ipsi in annum sequentem reficerentur. Et patres hoc idem de intercessoribus legis annisi sunt. Itaque tribuni plebis magna ex parte iidem refecti. Principio anni de lege nihil motum ob M. Camilli præsentiam, & postea differendo res elanguit. Anni exitu plebs continuare legislatoribus tribunatum, & patres reficere item intercessores sategerunt. Sed plus suis conatibus plebs valuit, atque intercessoribus repulsa data est. Quem dolorem vlti patres sunt S. C. facto, vt coss. in annum insequentem, inuisus plebi magistratus, crearentur. Liuius lib. v.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
[L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] Q. Silius. //. f. //. nepos. IIII.
M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. v. [L. Volumnius. L. f. L. n. Flamma.]
[C. Pompilius. C. f. C. nepos.] [L. Cædicius. L. f. M. nepos.]
[L. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Trebonius. * C. f. L. n. * Asper. II. M. Minucius. * L. f. // n. Augurinus. *

Quæstores vrbani

Ex S.C. cum Timasitheo Liparensium principe, quòd legatos Romanos à piratis liberasset, & cum præsidio nauium Delphos, atque inde Romam prosequutus esset, hospitio inito, dona ex publico dedêre. Liuius lib. v.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Camilli. trib. mil. in Falisco.
Pecuniam in stipendium militum eius anni à Faliscis accepit. Liuius lib. v.

//. //. //. f. //. n. //. C. Aemilij. & Sp. Postumij. trib. mil. in Aequico.

L. Virginius. * L. f. L. n. * Tricostus. P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. *
P. Cossi fortè filius, qui trib. militum consulari potestate fuit anno CCCXXXVIII.

P. Cornelius. A. f. P. n. Cossus. Pater A. Cossi Aruinæ Consulis anno CDX. vt indicant marmora Capitolina.

C. Marcius. * C. f. //. n. Rutilus. Patruus primi è plebe Dictatoris.

ANNI. P. R. C. CCCLX.

Consules.

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

ANNVM post decimum quintum denuò ex S. C. consulare imperium est reuocatum, & creati duo Coss. quos rectè nominant Liuius & Cassiodorus. In Diodoro autem Ser. Sulpicij nomen mendosum est. In tabulis Græcis Flauus, & Camerinus habentur.

L. Lucretius Cos. Aequos, qui Vitelliam coloniam Rom. proditione cœperant, prœlio vicit. Lege Sicinia antiquata, Veientani agri septena iugera ex S. C. ciuibus agro carentibus in capita diuisa sunt. Atque eo munere delinita plebe nihil certatum est, quo minùs consularia comitia in annum sequentem haberentur. Lib. lib. v. *Aequi victi.* *Veientanus ager diuisus.*

Trib. plebis

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. III. Rogationis de transferenda Veios populi parte promulgator, quia nemo ex collegio intercessurus erat, actionem cum suis renouauit. A. Virginium, Q. Pomponium tribunos plebis biennij superioris, quòd gratificantes patribus rogationi tribuniciæ intercessissent, die dicta plebiscito denis millibus æris condemnauit. Lex tamen eius annitentibus summopere, M. Camillo auctore, patribus, non est perlata. Liuius lib. v. *Duo tribuni plebis propter intercessionem damnati.*

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	
C. Lucretius. //. f. //. nepos. III.	[C. Acutius. //. f. //. nepos.]
P. Curatius. //. f. //. nepos. IV.	[C. Mænius. C. f. C. nepos.]
[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus.]	[M. Silius. M. f. M. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. //. nepos.]	[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
[M. Titinius. M. f. M nepos.]	

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[T. Metilius. T. f. M. nepos.]	[M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Lucretij cos. in Aequico.

//. //. //. f. //. n. //. Ser. Sulpicij cos. in * stipendiarieis.

L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. C. Sextilius. //. f. //. nepos.

A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. L. Postumius. * P. f. A. n. * Albin. Regillensis.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCLXI.

Consules.

L. Valerius. L. F. L. n. Potitus. M. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.

Abdicârunt.

Cur Manlij Capitolini dicti.

L. Valerius filius videtur L. Valerij quinquies tribuni militum. Collegam A. Manlium vocat Diodorus Titum verò Dionysius Halicarnassæus lib. I. de tempore Vrbis conditæ differens. Sed M. Manlium esse eum Cassiodoro testatur Liuius; addit enim, cui Capitolino postea fuit cognomē. A defenso scilicet Capitolio, cùm anserum strepitu & clangore excitatus, Gallum ascendentem saxo Tarpeio deturbasset. Quo facinore auitum cognomen Capitolini multò præclarius reddidit: quod quidem multò prius in ea familia fuit, quia fortassis Manliæ gentis domus celeberrima in Capitolio steterit, quæ cum ipso ipse postea damnata interijt.

Ludi magni ex voto Camilli Dictatoris facti. Bellum cum Aequis & Vulsiniensibus. Fames atque pestis in Vrbe. Interregnum.

Ludós magnos hi Consules fecêre, quos M. Camillus Dictator bello Veienti vouerat, & ædes Iunonis Reginæ dedicata est ab eodem Camillo vota. Bellum item in Algido gestum cum Aequis; & cum Vulsiniensibus nouum bellum exortum. Fames & pestilentia in Vrbe & agro Rom. fuit. Consulibus demum morbo implicitis placuit per interregnum renouari auspicia. Itaque ex S.C se magistratu abdicârunt. Fuêre interreges M. Furius Camillus, P. Cornelius Scipio, L. Valerius Potitus, à quo tribuni militum in annū insequentem creati. Liuius libro V. Diodorus belli Aequici quoque meminit.

Cens. C. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulius. L. Papirius. //. f. //. n. Cursor.

In. mag. mort. est. in eius loc. f. est.
M. Cornelius Maluginensis.
Lustrum fecer. XVIII.

[illegible] Censor C. Iulius mortuus, cui, quod suffectus alius fuerat, lustrum infelix habitum fuit.

Lustrum anno ante Vrbem à Gallis captam secundo conditum fuisse, Dionysius Halicarnass. auctor est, qui suprascriptos Consules ex tabulis censorijs citat, cuius lustri meminit etiam Plinius, quo censa fuisse capitum liberorum CLII. milia DLXXX. scribit, atque tum temporis in tota Vrbe duo tantùm milia pondo auri reperta probat, libro XXXIII. cap. I. Ex Liuio censorum nomina colligimus, qui hoc anno C. Iulium censorem decessisse dicit, & in demortui locum suffectum M Cornelium. Sed postea religioni (inquit) fuit, quemquam mortuo censore sufficere, quòd eo lustro Roma à Gallis capta est. Et libro nono in censura Ap. Claudij Cæci, in oratione P. Semprōnij tribuni plebis collegam C. Iulij nominat. Vrbs (inquit) eo lustro capta est, quo de mortuo collega C Iulio censore, L. Papirius Cursor, ne abiret magistratu, M. Cornelium Maluginensem, collegam subrogauit. Plutarchus in Camillo censorem ingrediente mense Iulio decessisse refert: atque id triste portentum, & magni mali indicium vrbi fuisse.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
Q. Silius. //. f. //. nepos. V.   [K. Duilius. K. f. K. nepos.]
*L. Icilius. *Sp. f. Sp. n. Ruga. IIII.   C. Licinius. *P. f. * //. n. Caluus.
[C. Titius. Sex. f. Sex. nepos.]   [M. Cædicius. L. f. M. nepos.]
[C. Curatius. //. f. //. nepos.]   [L. Virginius. L. f. A. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos.]   [C. Lætorius. C. f. P. nepos. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[P. Lætorius. P. f. P. nepos.]   L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus.

Quæsto-

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Valerij
//. //. //. f. / . n. //. M. Manlij } coss. in Aequico.

L. Iulius * C. f. L. n. * Iulus. L. Aquillius. //. f. //. n. Coruus.
T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. T. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.

Hic frater M. Manlij Cos. qui postea de saxo deiectus est. Meminit Liuius lib. VI. L. Iulius poterit videri ex annorum interuallo filius C. Iulij censoris hoc anno mortui, & T. Quinctius auo L. Quinctio triumphali agricola bisque Dictatore, & patre T. Quinctio bis Cos. ac bis tribuno militum natus.

L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. anno CCCLXI.
cos. de Aequeis. //. //. //.
M. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. ann. CCCLXI.
cos. ouans de Aequeis. //. //. //.

Aequi in Algido prius penè fusi, quàm manus consererent. Valerio Consuli, quòd perseuerantior cædendis in fuga hostibus fuit, triumphus; Manlio vt ouans Vrbem ingrederetur decretum est Liuius libro V. Nos aliud de istis triumphis nihil reperimus.

ANNI. P. R. C. CCCLII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.
M. Aemilius.* M'. f. Mam. n.* Mamercinus. Trib. mil.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. VII.
Agrip. Furius * Agrip. f. Agrip. n. * Fusus.
C. Aemilius. //. f. //. n. Mamercinus. II.

TRIBVNOS militum sex consulari potestate creatos ob eam caussam scribit Liuius, vt copia magistratuum esset reip. si cui eorum incommoda valetudo fuisset, Kal. Quinctilibus magistratum occepêre. At Diodorus Siculus tantùm quatuor enumerat, M. Aemilium & Agrippam Furium omittens. L. Lucretium & Ser. Sulpicium opinor Consules biennio antè fuisse.

Vulsinienses à L. Lucretio, & C. Aemilio tribunis prœlio victi, & ad deditionem stipendio annuo imperato compulsi, quibus induciæ annorum viginti datæ sunt. Clusini à Gallis obsessi Romanorum per legatos auxilium petunt: mittuntur legati tres Fabij fratres, qui senatus populique Romani nomine cum Gallis agerent, ne Clusinos socios populi Rom. & amicos oppugnarent, Liuius, & Plutarchus latissimè. *Vulsinienses victi, induciæ XX. annorum datæ. Legati ad Gallos pro Clusinis ab ipsis missi tres Fabij fratres.*

Trib. plebis.

L. Appuleius. //. f. //. nepos. M. Furio Camillo diem dixit ad populum, prædam Veientanam iniquè ab ipso diuisam accusans. Camillus iniuriam non ferens sua sponte ante iudicij diem abijt in exilium. Igitur absens XV. mil. bus grauis æris ab irata plebe damnatur. Liuius libro V. Plutarchus in Camilli vita. Auctor de viris illustribus cap. XXIII. Val. Max. libro V. cap. III. Et vide fabulam Græcam Suidæ de hoc Camilli exilio, in voce Februarius. *M. Camillus iniquè plebis iniuria damnatus in exilium abijt.*

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.						

C. Trebonius. * C. f. L. n. * Asper. III. [L. Hortensius. L. f. //. nepos.]

[C. Acutius. //. f. //. nepos. II.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[Q. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [L. Rabuleius. C. f. C. nepos.]
[M. Terentius. M. f. M. n. Arsa.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos.]
[Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. [L. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Lucretij & C. Aemilij trib. mil. in Vulsiniensi.

Stipendium annuum Vulsiniensibus imperatum ex pacto accepit. Liuius v.

//. //. //. f. //. n. //. Ser. Sulpicij & Agrip. Furij trib. mil. in Salpinati.

L. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. L. Lucretius * P. f. Hosti. n. * Tricipitinus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. C. Sergius. * C. f. C. n. Fidenas.

ANNI. P. R. C. CCCLXIII.

Trib. mil. cos. potestate.

Q. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus.
K. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus.
C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. Trib. mil.
Q. Sulpicius. //. f. //. n. Longus.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. IV.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis.

MENDOSE leguntur in Diodoro & in Liuio tribunorum nomina Fabios fratres esse M. Ambusti filios, qui legati pro Clusinis ad Gallos missi fuerant, ex Liuio & Plutarcho clarum est. Q. Fabium appellant vnum, reliquorum duorum prænomina ex Diodori codice licet mendoso, & fragmentis Capitolinis possunt colligi, Kæsonem alterum vocat Diodorus. Is idem putatur à quibusdam qui ter antè tribunus fuerat, & M. f. Q. n. appellatur in tabulis Capitolinis, cuius item frater Numerius tribunus in ijsdem tabulis reperitur. Quos Sigonius tamen patruos horum trium fratrum existimat fuisse, cui & ego lubenter accedo; hos enim Liuius iuuentutis Romanæ nobilissimos appellat, vt antea ad summum magistratum ipsi peruenisse non videantur. Q. Sulpicio vulgata Liuij exemplaria Publij prænomen apponunt, sed Plutarchus, & Liuiani libri vetusti, Macrobius Saturnalium libro I. ex Gellij Annalibus, & Cassio Hemina; item A. Gellius libro V. cap. XVII. de Alliensi die ex Verrio Flacco scribentes, Q. Sulpicium appellant. Maluginenses ex gente sunt Cornelia non Seruilia. Errarunt igitur qui P. Seruilium Maluginensem scripsere in Liuio; neque prænomen satis conuenit, nam Ser. Cornelium debere vocari partim ex Diodoro fit verisimile, partim ex Capitolinis fragmentis, in quibus Ser. Cornelium Maluginensem ad septimum vsque tribunatum peruenisse videmus; id quod ex Liuio constare non potest, nisi & hunc annum illi attribuas.

Clades ad Alliam, & Roma capta. Capitolium obsessum.

Hoc anno fatali clade Romani a Gallis ad Alliam flumen XI. ab Vrbe lapide cæsi sunt, Vrbs deinde capta, direpta, atque incensa est præter Capitolium, quod iuuentus militaris occupauerat, atque munierat. Illudque aliquandiu obsessum ab hostibus, donec M. Camilli Dictatoris ductu & auspicijs liberaretur. Historia latissimè à Liuio, Plutarcho, Diodoro, & alijs multis describitur; sed de anno Vrbis captæ est apud auctores controuersia, quam & alij satis exactè executiunt.

M.Furius.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. II. Dict.
L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Dum Capitolium à Gallis obsidetur in Vrbe, Camillus Ardeates, apud quos exulabat, contra barbaros Gallos, qui in eorum agros vsque prædatum excurrebant, ad arma excitauit. Atque ijs prœlio fusis ab exercitus Rom. reliquijs, quæ ex Alliensi prœlio Veios confluxerant, ad Imperatorem electus, atque etiam Romæ in Capitolio, senatus decreto, & populi iussu lege curiata reuocatus ab exilio, Dictator absens dictus est. Non tamen prius ab Ardea discedere, licet vocatus ab exercitu, imperiúmve oblatum acceptare voluit, quàm Romæ omnia de suo magistratu, & postliminio, populi iussu solemniter acta fuisse comperisset. Liuius, Plutarchus, Val. Maximus libro quarto cap. i, Zonaras, Florus, & alij. *M. Camillus ab exilio reuocatus Dictator iterum factus patriam Gallis eripit.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Legem de transmigrando Veios renouârunt, vti populus Rom. relictis Romæ ruinis, Veios in Vrbem ædificijs integram sedem transferret. Legem dissuasit M. Camillus Dictator, & grauissima oratione, vt antiquaretur, effecit. Liuius in fine v. libri.

L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus.	L. Mælius. * Sp. f. Sp. n. * Ruga. v.
[K. Duilius. K. f. K. nepos. II.]	[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus. II.]
[L. Pupius. //. f. //. nepos.]	M. Albinius. //. f. //. nepos.
[M. Appuleius. M. f. //. nepos.]	[C. Oppius. C. f. C. nepos.]
[M'. Otacilius. N. f. N. nepos.]	[M. Decius. M. f. M. n. Mus. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Licinius. * P. f. //. n. Caluus.	[M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.	Fabiorum & Q. Sulpicij trib. mil. contra Gallos.
//. //. //. f. //. n. //.	

L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus.	C. Cornelius. * Cn. f. //. n. Cossus. *
L. Quinctius. * T. f. L. n. * Cincinnatus.	L. Antistius. * L. f. //. nepos.

Omnes postea tribuni militum Cos. pot. facti sunt.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. II. anno CCCLXIII.
Dict. //. de Galleis.

Septimus iam erat mensis quo adhuc Capitolinus obsidebatur exercitus, vt tandem famis necessitate coactus sit pacisci cum hostibus. Mille pondo auri redimitur eorum recessus. Sed inter ipsas pactiones Camillus Dictator superueniens cum exercitu auferri aurum de medio, & Gallos submoueri, armaque expedire iussit, ferro non auro liberandam patriam dictitans. Gallos primùm tumultuario prœlio inter ipsas soli patrij ruinas vicit, Vrbe expulit, & fugientes deinde via Gabina ad octauum lapidem consequutus, gra- *Septem mensibus Roma capta Capitolium obsidetur.*

tus, grauiore prœlio cecidit, prostrauit, & castris exuit, vt ne nuncius quidem cladis sit relictus. Dictator, recuperata ex hostibus patria, triumphans in Vrbem rediit, interque iocos militares Romulus, Parens patriæ, & Conditor Vrbis alter appellatus est, haud immeritò. Hæc diffusè Liuius, Plutarchus, Diodorus & alij. Eutropius tertium hunc eius esse triumphum scribit, sed errore librariorum suspicor esse vitiatum codicem.

Camilli triumphus.

De Gallorum populis & origine multa Polybius, Liuius, Diodorus Siculus, Plutarchus in Camillo, & Appianus in Celtico. Ex quibus nos tantùm breuiter adducemus quibus hæc historia magis elucescat. Tarquinij Prisci tempore Celticam Gallorum gentem, Belloueso duce, per alpes Iulias via reperta, transisse in Italiam, dulcedine vini, & frugum pellectos, auctor est Liuius. Erat autem ex Celtica hominum ferocissima natio, ne multitudo ingens Biturigum, Heduorum, Aruernorum, aliorumque, quæ fusis acie Tuscis, amplissimam Italiæ partem occupans haud procul Ticino flumine consedit, & Mediolanum condidit. Neque multùm posteà & Cenomannorum manus, Elitouio duce, transgressa, Lebuis Liguribus eiectis, vbi nunc Brixia, & Verona vrbes sunt, regionem occupauit. Post hos Saluij circa Ticinum amnem nacti sunt sedem. Deinde Boij & Lingones Pœninas alpes superârunt, & Pado ratibus traiecto, Etruscis & Vmbris expulsis, agros intra Apenninum acquisiuerunt. Vlteriùs progressi Senones Galli recentissimi (vt Liuius ait) aduenarum ad Aesim, Rubiconem, & Aterni fluminis ostia, vbi nunc Senogallia est, fines obtinuerunt. Quam gentem denique Clusium & Romam eo anno venisse Liuij atque aliorum omnium opinione receptum est. Sed exactiùs hæc apud Sigonium de iure Italiæ studiosus discere poterit.

Quinam Gallorum populi Italiam occuparint.

Mediolanum à quibus conditum.

ANNI. P. R. C. CCCLXIV.

Dictator & Mag. equitum.

M. Furius. M. f. M. n. Camillus, Dict.
L. Valerius. L. f. L. n. Potitus, Mag. eq.

Reip. constituendæ, & seditionis impediundæ caussa.

Hoc anno magistratum ex S. C. continuârunt.

OBSECRANTE senatu, ne remp. primùm resurgentem in tam dubio relinqueret statu (plebis enim pars maxima, transmigrare Veios ex Vrbis ruinis, per seditiones moliebatur) dictaturam per annum continuauit M. Camillus, vt Liuius, & Plutarchus auctores sunt. Nullos igitur militum tribunos hic annus habuisse videtur, nec alia in hunc facta comitia fuisse, præter tribunorum plebis ex lege Duilia, cæterorumque minorum magistratuum. Cæterùm Camillus Dictator in primis Vrbem lustrauit templis omnibus expiatis, quòd ea hostes possedissent. Famæ, vel Aio Locutio, fanum in via Noua fieri iussit, quo loco antea vox à M. Cædicio audita erat Gallos aduentare. Ludos Capitolinos Ioui instituit, nouo ad hoc, ex ijs qui in Capitolio, atque arce habitarent, collegio creato: quòd sedem suam Iupiter in re trepida tutatus esset. Seruatam denique bello patriam, rursum in pace nihilominus seruauit, Romanum populum transferre sedem grauissima oratione dissuadens; & summa auctoritate prohibens, tribunis agitantibus plebem diu multumque assiduis concionibus, vt, relictis vrbis Romæ ruinis, Veios transmigraret. Hæc à M. Camillo Dictatore tunc sunt gesta, quæ latiùs in fine libri quinti, & principio sexti Liuius, & Plutarchus in eius vita explicant. Cæterùm Marliani argumentis, quibus probare conatur hunc annum dictaturæ Camilli minimè interserendum esse, hîc breuiter, ne tibi lector fucum faciant, respondebo. Plutarchum & Liuium auctores habemus, Camillo non permissum fuisse à senatu, nisi anno transacto, dictatura se abdicare. Addit Plutarchus, metu seditionis plebeiæ hoc factum fuisse, contra leges, quæ sex mensium tempus alijs Dictatoribus præscribebant. Verba Plutarchi subscribam, ἐκ τούτου (inquit) φοβηθεῖσα τὸν θόρυβον ἡ βουλή, τὸν μὲν Κάμιλλον οὐκ εἴασε βουλόμενον ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, καίπερ ἓξ μῆνας οὐδαμῶς ὑπερβαλόντων ἑτέρων δικτατόρων. Plutarchi hanc auctoritatem præterit Marlianus: verba autem Liuij ferè idem dicentis, intelligenda vult esse de tribunorum anno, non Dictaturæ Camilli: quodque simul cum ipsis ante huius anni Kalend. Quinctiles magistratu abierit, neque anno integro

Camillo dictatura continuatur.

Famæ vel Aij Locutij fanū.

Ludi Capitolini instituti.

Rogatio tribunitia de transmigrãdo Veios per Camillum antiquata.

Cur hic annus per Camilli dictaturã transactus fuisse sit asserendus.

integro in dictatura permanserit, multis contendit. In primis nô attinet in hac annua Camilli dictatura dictatorem III. Ipsum notare, quandoquidem constat in secunda continuatum fuisse, neque abdicare permissum. Frustra igitur exemplo vtitur L. Papirij Cursoris, qui post primam dictaturam, in qua etiam per annum sine Coss. continuatus fuerat, multis annis interpositis Dictator iterum sine Coss est factus, & non continuatus; atque idcirco rectè ei numerus II. adiungitur eo loco in tabulis Capitolinis; quod minimè in priore dictatura necessarium fuerat, quę ipsi per annum sequentem, vt dixi, tunc continuabatur. Ex Liuij deinde verbis docet tribunos militum eodem anno, quo Dictator factus est Camillus, permansisse in magistratu suo tempore; cui sententiæ non refragor. Non enim creato Dictatore abdicare cogebantur alij magistratus, sed plenum illud imperij ius duntaxat amittebant, testante idipsum Dictatore Camillo apud Liuium, & pactionem cum Gallis à tribuno militum Q. Sulpicio factam rescindente; cùm palàm negaret eam pactionem ratam esse, quæ posteaquam ipse Dictator creatus esset, iniussu suo ab inferioris iuris magistratu esset facta. Itaque cæteri magistratus permanebant quidem, sed aduersus iussa Dictatoris, nempe maximi magistratus, nil poterant, cum eorum acta, si videretur, irrita faceret. Equidem ex Liuij illis verbis nihil aliud colligo, quàm permanente in dictatura Camillo tribunos militum, anno exacto, ante Kal. Quinctiles huius anni CCCLXIV. magistratu abijsse non habitis comitijs nouorum tribunorum militum; qui post ipsos inirent; quando quidem comitia in insequentem annum tribunos habere, quorum in magistratu Vrbs capta esset, non placuit. Abdicasse etiam Camillum deinde circa Kal. Februarias sequentes finito suæ dictaturæ anno. Itaque rep. tunc ad interreges deuoluta, demum ab ipso Camillo interrege nouos tribunos militum in annum sequentem CCCLXV. creatos, qui ex interregno magistratum inirent. Porrò debuisset (inquit) Dictator habere comitia, si solus, tempore eo anno post tribunos militum administrasset. Et sanè debuisset, si tam comitiorum, quam rei gerundæ caussa creatus fuisset. Quinimò non facilè inuenies in Annalibus, lector, Dictatorem rei gerundæ tantùm caussa creatum habuisse simul comitia, inuenies tamen eodem anno duos fuisse Dictatores, rei gerundæ vnum, & comitiorum caussa alterum; velut anno, qui cladem Cannensem præcessit, contigit. Atqui feriarum Latinarum, Comitiorumque simul caussa creatum Dictatorem ex fastis Capitolinis constat, etiam rei gerundæ, & seditionis sedandæ caussa. Verùm an rei gerundæ, & comitiorum simul caussa vnus vnquam Dictator dictus fuerit, non reperio. Nam alia ad res bellicas feliciter obeundas, seditionésve per vim compescendas, quàm ad ciuilem administrationem, requirebantur auspicia. Verisimile est igitur Camillum, qui rei gerundæ tantum caussa dictus, & ad seditionem, summi imperij potestate, si opus foret, sedandam continuatus erat, rebus compositis, & transacto dictaturæ suæ anno abdicasse ante solemne habendorum comitiorum tempus; & idcirco rem ad interregnum venisse, quemadmodum suprà declaraui. Denique non adeò me mouent Liuij verba alia, quæ Marlianus adducit, dicentis magistratuum cura priuatorumque diligentia breui spacio Vrbem restauratam, & intra annum nouam stetisse; sed videndum à quo tempore hic annus numerari debeat, an Vrbis captæ, an, quod credo potiùs, à tempore quo communi studio, republica impensas adiuuante, Vrbs promiscuè ædificari cœpit: nempe post legem de transmigrando Veios sublatam, de qua diu multumque post Gallos exactos sub Dictatore Camillo concertatum fuit. Immo, quid obstat, quo minus ab eo tempore, de quo loquitur Liuius, numerari is annus possit, quo Veijs reuocati S. C. ciues, qui eò sua sponte, & ædificandi Romæ pigritia se contulerant, & ad ædificandum compulsi sunt. Tum Roma (vt ait Li-
" uius) frequentia crescere, & tota simul ædificijs surgere, & rep. impensas adiuuante, & ædi-
" libus velut publicum exigentibus opus, & ipsis priuatis festinantibus ad effectum operis.
" Intraque annum noua Vrbs stetit. Sed hæc ad Marliani argumenta satis, quibus imperi-
" torum duntaxat caussa, ne fallantur, respondi.

Dictatori magistratus alij parere cogebantur.

Roma restaurata.

Trib. plebis

C. Marcius * C. f. * //. n. Rutilus. Q. Fabio Ambusto tribuno militum anni superioris, vt primùm magistratu abijt, diem ad populum dixit, & maiestatis reum fecit; quòd legatus in Gallos, ad quos missus erat orator, contra ius gentium pugnasset. Cui iudicio eum mors adeò opportuna, vt voluntariam magna pars populi crederet, subtraxit. Liuius libri VI. principio.

Q. Fabius Ambustus reus moritur.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

[L. Hortenſius. L. f. //. nepos. II.] C. Sextilius. //. f. //. nepos.

[C. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] [M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos,]

L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus. II. [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus]

[L. Marcius. L. f. L. nepos.] [Q. Petillius. Q. f. //. nepos.]

[C. Appuleius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

L. Appuleius. //. f. //. nepos. [L. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } M. Camilli dict. in * ſtipendiariis.*

P. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. Poritus.

L. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. L. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.

Maiores horum magiſtratus ſuccedent ordine ſuo.

ANNI. P. R. C. CCCLXV.

Trib. mil. cos. poteſtate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. II.
L. Virginius. * L. f. L. n * Tricoſtus.
P. Cornelius. * P. f. P. n. Coſſus. *
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. — Trib. mil.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus.
L. Poſtumius. * P. f. A. n. * Albinus. Regillenſis.

NOMINANTVR hi tribuni à Diodoro, & Liuio: è quibus A. Manlius frater M. Manlij eſt, qui Capitolium defendit, L. Mamercinus ad quintum poſtea tribunatum, & ad ſecundum conſulatum peruenit. Hunc patrem exiſtimo L. Aemilij Mamercini Priuernatis, qui L. f. L. n. in tabulis Capitolinis ſcribitur. L. Poſtumius videtur filius. P. Poſtumij, qui ab exercitu ſuo occiſus fuit. Is perperam A. Poſtumius appellatur in Macrobio Saturnalium primo, à quo recitantur obiter tribunorum quatuor nomina, ex Gellij Annalibus, & Caſſio Hemina; vbi reſtituendus pro Virgilio, Virginius, & pro Cœlio Cornelius. L. Virginium enim & P. Cornelium appellant Liuius & Diodorus, ſed cognomen Cornelij nuſquam apud auctores exprimitur. P. Coſſi filium ſuſpicor fuiſſe, qui anno CCCXXXIIX. trib. militum fuerat.

Fœderum ac legum tabulæ reparata. Dies cladibus inſignes notati.

Poſt ſecundam Camilli dictaturam, ex interregno, magiſtratum hi tribuni extemplò inierunt. In primis fœderum, ac legum regiarum, & decemuiralium tabulas, quæ Vrbis clade perierant, conquiri & reparari iuſſerunt. De diebus etiam religioſis, vel atris ſenatum conſuluerunt, notatique, ex auctoritate collegij pontificum, dies cladibus Romanis infames: quibus quicquam diuinæ vel humanæ rei conſtituere nefas poſtea fuit habitum; vt latiùs memorat Liuius, Plutarchus, Gellius libro V. cap. XVII. ex Verrio Flacco. Macrobius loco ſuprà memorato; ſed apud hunc annus Vrbis conditæ adiunctus, eſt corrigendus. Eo anno in ciuitatem accepti, qui Veientium, Capenatiumque, ac Faliſcorum per ſuperiora bella transfugerant ad Romanos, agerque ijs aſſignatus eſt. Reuocati quoque in Vrbem

Transfugæ in ciuitatem accepti.

S. C. ci-

S.C.ciues, qui Veios, occupatis ibi vacuis tectis, ædificandi pigritia se contulerant. Et primo fremitus fuit aspernantium imperium, dies deinde præstituta, capitalisque pœna, ex ferocibus obedientes fecit. Liuius libro VI. *Reuocati S.C. ciues Rom. in urbem.*

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. III. Dict.
C. Seruilius. //. f. P. n. Ahala. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa,

Non diu grauiter affectæ ciuitati quietem dedêre Romani nominis hostes. Volsci arma ceperunt ad extinguendas Vrbis reliquias. Omnes Etruriæ populi ad fanum Voltumnæ coniurârunt. Latini quoque, & Hernici ad defectionem spectabant. Itaque cùm tanti vndique terrores circumstarent, placuit ad solitum dictatoriæ potestatis remedium recurrere. Qua omnium consensu insignitus M. Furius Camillus iam III. vt eiusdem auspicijs defenderetur resp. cuius recuperata esset. Is assumpto sibi magistro equitum C. Seruilio Ahala, delectu habito, iustitioque indicto, primùm in Volscos profectus, non procul Lanuuio castra hostium oppugnare est adortus, quibus per incendia non magno negocio potitus est. Volscum deinde agrum cùm impune depopularetur, ad deditionem hostes compulit. Aequos postea aggressus, & ipsos bellum molientes, ipsorum exercitu ad Volas oppresso, castra & vrbem primo impetu cepit. Hinc aduersùs Etruscos Sutrium oppugnantes exercitum duxit. Quam vrbem cùm illi ante aduentum Dictatoris per deditionem accepissent, & vrbe excedere iussis Sutrinis, ad prædam conuersi fuissent; à Camillo cum exercitu superueniente, in ipsa vrbe, inter deprædandum partim capti, partim cæsi sunt. Sutrinis itaque reddita patria integra adhuc ab omni clade belli, qua per conditiones excesserant. Auctores Liuius, & Plutarchus latissimè hæc enarrant. *Varij bellorum motus. Volscorum castra capta. Volsci [illegible] se dediderunt. Aequi victi, & Volæ capta. Sutrium bis uno die captum, ac Sutrinis redditum.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. IV.	[C. Acutius. //. f. //. nepos. III.]
[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus. III.]	[Q. Hortensius. L. f. //. nepos.]
[C. Otacilius. N. f. N. nepos.]	[N. Otacilius. N. f. N. nepos. II.]
[M. Appuleius. M. f. //. nepos. II.]	[L. Allienius. L. f. L. nepos.]

L. Albinius * L. f. L. * nepos. Ille fortassis de plebe qui plaustro suo fugiens vrbe à Gallis capta Vestales & sacra recepit, ac Cære perduxit. Qua de caussa ex S. C. cum Cæretibus anno superiore hospitium publicè factum est, vt Liuius libro VI. & Val. Max. libro primo. *L. Albinij pietas. Cum Cæritibus hospitium publice factum.*

[Q. Considius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

Ex S. C. in vrbe ædificantium opera & publica & priuata curârunt, exegeruntque, tegula priuatis publicè præbita; & saxi, materiæque cædendæ, ex publico vnde quis vellet, iure dato. Liuius in fine V. & VI. principio. *Roma restaurata.*

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Albinius. //. f. //. nepos.	L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } M. Camilli dict. in Volsco, Aequico,
//. //. //. f. //. n. //. } & Etruria.

C. Fabius. //. f. //. n. Dorso. Qui iuuenis obsesso Capitolio per media Gallorum castra, cinctu Gabino sacra gerens, attonitis hostibus ob eius audaciam, penetrauit in Quirinalem, sacra statuta Fabiæ gentis ibidem facturus: omnibusque deinde solemniter peractis *C. Fabij pietas.*

petaĉtis, denuò ſaluus eadem via ad ſuos in Capitolium reuerſus eſt. vt Liuius libro v. & Val Max. libro primo, cap. primo memoriæ produnt. An hinc Dorſonum cognomen, quòd ſacra dorſo per hoſtium caſtra portârit, videat ſtudioſus; nam eius cognominis & conſulares poſtea reperiuntur in Fabia gente.

C. Papirius. //. f. //. n. Craſſus. M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus.
[C. Apronius. C. f. C. nepos.]

M. Furius. //. f. //. n. Camillus III. dict. III. ann. CCCLXV.
de Volſceis, Aequeis, & Etruſceis.

Rebus benè geſtis Dictator tertiùm triumphans in Vrbem rediit, longè plurimos Etruſcorum captiuos ante currum ducens. Quibus ſub haſta venundatis, tantum æris redactum eſt, vt matronis pretium ſit perſolutum, quod in obſidione Gallorum vltrò contulerant; & ex eo quod ſupererat, tres pateras aureas ſuo nomine inſcriptas in Capitolini Iouis cella ipſe dedicârit. Hæc abundè Liuius libro VI. Plutarchus in Camillo. Diodorus Siculus in fine lib. XIII. Attingunt & hiſtoriam Oroſius libro III. cap. III. & Eutropius in principio lib. II. quo loco Camillum tres ſimul triumphos egiſſe dicit; ſed intelligendus tertius hic eius de tribus populis triumphus.

Matronis Romanis aurum pretium quod in obſidione Capitolij contulerant, reſtitutum ex manubijs.

ANNI. P. R. C. CCCLXVI.

Trib. mil. cos. poteſtate.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priſcus. Fidenas. V.
L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus.
L. Aquillius. //. f. //. n. Coruus. Trib. mil.
L. Lucretius. * P. f. Hoſti. n. * Tricipitinus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus.

ENVMERANTVR à Liuio & Diodoro tribunorum nomina; Verùm numerus, quintum, reiterati honoris apud Seruilium Fidenatem in pleriſque Liuij exemplaribus librariorum negligentia prænomen eſt factum ſubſequentis tribuni L. Iulij. Legitur enim mendosè Q. Iulius Tullus. In Diodoro rectiùs L. Iolius appellatur, ſed Seruilij prænomen mendosè Lucius, nec minùs Sulpicij Seruilius habetur. In cognominibus item non deſunt errores, quos ſtudioſus lector conferendo corrigere poterit. T. Quinctius, T. Quinctij Penni bis Conſulis, ac tribuni militum filius, ac nepos L. Cincinnati, quem ab aratro ad dictaturam vocatum diximus: L. Lucretius autem P. Lucretij bis tribuni militum filius videtur.

Aequorum agri vaſtati ſunt, Tarquinienſes ſubacti, Contenebra & Cortuoſa oppidis vi captis, atque incenſis. Capitolium Romæ quadrato ſaxo ſubſtructum, & Vrbs paſſim reſtaurata eſt frequentibus ædificijs. Liuius lib. VI.

Capitolium Romæ quadrato ſaxo ſubſtructum.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

De agro Pomptino plebi diuidundo fruſtra in concionibus agere cœperunt. Liuius.

[M. Titinius. M. f. M. nepos. II.] [C. Appuleius. C. f. //. nepos. II.]
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panſa.] C. Sextilius. //. f. //. nepos. II.
[L. Sextius. L. f. //. nepos.] [M. Iuuentius. M. f. M. nepos.]
C. Licinius. P. f. //. n. Caluus. II. [L. Fulcinius. L. f. L. nepos.]
[L. Numitorius. P. f. P. nepos.] [T. Roſcius. T. f. L. nepos.]

Aediles

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[L. Hortensius. L. f. // nepos.] [C. Oppius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // Trib. mil. in Aequico.
// // // f. // n. // Trib. mil. in Tarquiniensi.
Q. Publilius. * Q. f. * // n. Philo. Pater videtur fuisse Q. Publilij quater Consulis, qui Prætor primus è plebe factus est.
Sp. Papirius. // f. // n. Crassus. M. Mænius. // f. // nepos.
M. Pœtelius. // f. // n. Libo. Auus M. Libonis consularis, vt marmora indicant Capitolina. Plures horum magistratus adducentur ex Liuio, & alijs.

ANNI P. R. C. CCCLXVI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Papirius. // f. // n. Cursor.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas.
L. Aemilius. L. f. // n. Mamercinus. II. Trib. mil.
L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus.
L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. III.
C. Cornelius. * C. n. f. // n. Cossus. *

L. Papirio Liuius & Diodorus nullum cognomen attribuunt. Cursorem fuisse nihilominus arbitramur, qui censor lustro superiore fuit. C. Sergius in vetustioribus Liuij exemplaribus scribitur, velut in tertio etiam eius tribunatu in omnibus exemplaribus. In Diodoro C. Seruilius appellatur, sed mendosè, ni fallor. Librariorum item incuria Licinius Menenius in Liuio perperam habetur, pro L. Menenio. Constat enim Licinius non prænomen, sed familiæ nomen esse. Pro eodem in Diodoro L. Mallius habetur, & pro L. Aemilio Q. Fabius. Verùm in his Liuium potiùs sequutus sum, quandoquidem in xv. hoc Diodori libro tribunorum nomina mendosè admodum leguntur. C. Cornelium tamen, qui sextus tribunorum in Liuio deesse videtur, hic ex eodem adiunxi, qui fortasse filius Cn. Cossi bis tribuni militum antea.

Hos tribunos, vt renouarentur auspicia, ex interregno magistratum occepisse refert Liuius. Fuêre interreges M. Manlius Capitolinus. Ser. Sulpicius Camerinus, L. Valerius Potitus, à quo comitia tribunorum sunt habita. Aedes Martis Gallico bello vota eo anno dedicata est, Tribus Romanæ nouæ quatuor reliquis sunt additæ. Liuius lib. vi. Martis ædis. Trib. Rom. additæ.

Trib. plebis

L. Sicinius. * L. f. L. n. * Dentatus. Legem agrariam de agro Pomptino plebi diuidundo promulgauit. Liuius.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. v. M. Trebonius. // f. // n. Flauus.
[Q. Hortensius. L. f. // nepos. II.] L. Antistius. * L. f. * // nepos.
L. Marcius. C. f. // n. Rutilus. II. [C. Acutius. // f. // nepos. IV.]

L. Albi-

L. Albinius * L. f. L. * nepos. II. [M. Appuleius. M. f. //. nepos. III.]
Sp. Maecilius. Sp. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Marcius * C. f. * //. n. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
Rutilus.

Quaestores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quaestores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in stipendiariis.
//. //. //. f. //. n. //.

L. Papirius. L. f. L. n. Q. Seruilius. Q. f. Q. Priscus.
Crassus. Fidenas.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]
Praetextatus.

ANNI. P. R. C. CCCLXVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. IV.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. II.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. VI. Trib. mil.
L. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus.
L. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola.

QVARTVS hic M. Camilli tribunatus est, non vt vulgò computatur, quintus: sic item Ser. Cornelij secundus, cui idcirco numerus addendus in Liuio. L. Quinctium T. Cincinnati fratrem autumant, tribuni militum anno CCCLXVI. P. Valerium ex sexto tribunatu eius descripsi, qui in Capitolinis fragmentis extat, filius est L. Valerij Potiti, qui Consul cum M. Manlio: & Magister equitum sub M. Camillo Dictatore II. fuit. Diodorus autem quatuor tantùm hoc anno tribunos fuisse tradit. Ser. Cornelium, Q. Seruilium, M. Furium, & L. Quinctium, alios quàm Liuius forsan sequutus Annales.

Volsci & Latini victi, Satricum captum. Etrusci caesi Sutrium & Nepete oppugnantes.

Ingens Volscorum Antiatum, & Latinorum qui Volscis se sociârant, exercitus ad Satricum praelio fusus est à Camillo, & Satricum scalis captum. Etrusci deinde Sutrium & Nepete oppugnantes ab eodem caesi sunt. Liuius lib. VI. Plutarchus in Camilli vita.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Licinius. P. f. //. n. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
Caluus. III.
[Sp. Metilius. Sp. f. //. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. //. nepos.]
[A. Sellius. A. f. //. nepos.] [P. Scaptius. P. f. P. nepos.]
C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[M. Pompilius. Sex. f. //. nepos.] [C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Sextilius. //. f. //. nepos. [C. Appuleius. C. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } M. Camilli & P. Valerij tr mil.
//. //. //. f. //. n. //. } in Volſco, Latio, & Etruria.

L. Furius. Sp. f. L. n. M. Fabius. K. f. M. n. Ambuſtus.
Medullinus.

Sp. Papirius. //. f. //. n. Curſor. P. Mænius. P. f. //. nepos.

Pater C. Mænij qui Conſul anno CCXV. de Antiatibus triumphauit, vt marmora Capitolina voluut. Reliquorum magiſtratus maiores ordine ſuo ſubſequentur.

ANNI P. R. C. CCCLXIX.

Trib. mil. cos. poteſtate.

A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. II.
P. Cornelius. * P. f. P. n. Coſſus. * II.
T. Quinctius * T. f. T. n. Capitolinus. Trib. mil.
L. Quinctius //. f. //. n. Capitolinus.
L. Papirius. //. f. //. n. Curſor. II.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. II.

A Manlio non ſolùm, ſed etiam P. Cornelio numerus II adijciendus in Liuio, collegæ enim antea in hoc magiſtratu fuerant. C. Sergij tertium tribunatum habebimus anno CCCLXXIV. apud Liuium. Quod ſi rectè, hoc loco ſecundum tribunatum in eodem auctore intercidiſſe veriſimile fit, cùm quinque dumtaxat tribuni militum enumerentur, primum verò tribunatum biennio antè cum L. Papirio Curſore geſſerat, cui etiam in Liuio numerus iterati honoris addendus erit.

Graue bellum Volſcum hoc anno fuit, & grauior domi ſeditio mota eſt à M. Manlio Capitolino, qui Gallos è ſaxo Tarpeio deturbarat. Is Camilli gloriæ inuidens, & plebem ſibi largitionibus concilians regnum affectare viſus eſt. Satricum colonia deducta. Liuius, Plutarchus. *M. Manlij Capitolini ſeditio. Satricum colonia.*

A. Cornelius. * A. f. M. n. * Coſſus. Dict.
T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. Mag. eq.
Rei gerundæ cauſſa.

Plutarchus in Camillo T. Quinctium Capitolinum Dictatorem, non Magiſtrum equitum fuiſſe ſcribit, & ab eodem M. Manlium in carcerem detruſum. Aliter Liuius refert hiſtoriam. Bellum Volſcum ſcilicet graue per ſe, & oneratum Latinorum & Hernicorum defectione ſpeciem cauſſæ quidem fuiſſe; ſed noua conſilia Manlij compuliſſe ſenatum ad Dictatorem creandum. Creatum verò A. Cornelium Coſſum, ab eodem dictum Magiſtrum equitum T. Quinctium Capitolinum. Liuius igitur in hac hiſtoria ſatis diligens auctor à nobis probatur.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortenſius. L. f. //. nepos. III.] C. Marcius. * C. f. * //. n. Rutilus. II.

L. Anti-

L. Anriſtius. * L. f. * //. nepos. II. [C. Anriſtius. C. f. //. nepos.]
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] M. Albinius. //. f. //. nepos. II.
[L. Apronius. L. f. L. nepos.] [A. Lucerius, //. f. //. nepos.]
[L. Sextius. L. f. //. nepos. II.] [L. Cædicius. L. f. L. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus. [L. Numitorius. P. f. P. nepos.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. } A. Coſſi dict. in Volſco.
//. //. //. f. //. n. //.
P. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. C. Sulpicius. * P. f. P. n. * Camerinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. Capitolinus. A. Sempronius. * A. f. L. n. * Atratinus.

Hi duo Manlij fratres videntur fuiſſe, quorum Publius in Capitolinis A. F. A N. appellatur. C. Sulpicium cenſorem, & A. Semproniū magiſtrum equitum receneſebimus.

A. Cornelius * A. f. M. n. * Coſſus. ann. CCCLXIX, Dict. de Volſceis. //. //. //.

A Coſſi Dictatoris victoria. Volſcorum ingentem exercitum in agro Pomptino prœlio proſtrauit Dictator, & caſtris hoſtium direptis, maxima multitudo capta eſt, ex Latinis, & Hernicis. Confecturus etiam videbatur id bellum, ſed maius in vrbe exortum, Dictatorem ab exercitu Romam auocauit; gliſcente indies magis ſeditione plebis contra nobilitatem, duce M. Manlio, quem idcirco Dictator, fremente licet atrociter plebe, in carcerem duci iuſſit. Aduerſus maieſtatem ac imperiū, cuius aut tribuni plebis, aut ipſa plebs attollere oculos, vel hiſcere non audebant. Dictator autem coniecto in carcerem Manlio, de Volſceis triumphauit, Inuidiæque magis triumphus quàm gloriæ fuit; iactante palam multitudine vnū defuiſſe ſuperbiæ, quòd non M. Manlius ante currum ſit ductus. Demùm poſt abdicatam dictaturam plebs metu libera ſæuire magis, ac tumultuari, donec ex S. C. Manlius carcere liberaretur. Quo facto non finita ſeditio, ſed dux denuò ſeditioni datus eſt. Latiſſime omnia Liuius lib. VI. & Plutarchus in Camillo; meminit etiam Diodorus Siculus.

Romam vocatus à ſenatu Dictator M. Manlium falſi conuictum in carcerem duci iuſſit. Maieſtatis vis. Triumphus Dictatoris. Manlius carcere liberatur.

ANNI. P. R. C. CCCLXX.

Trib. mil. cos. poteſtate.

Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginenſis. III.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. II.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus. V. Trib. mil.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. II.
C. Papirius. //. f. //. n. * Craſſus.
T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. II.

DIODORVS Siculus quatuor tantùm huius anni tribunos militum enumerat, prætеritque M. Camillum & P. Valerium. In Liuio apud Maluginenſem corrigi debet numerus, tertius enim hic eſt eius tribunatus non ſecundus. In alijs item Liuij exemplaribus numerus, quintum, Camillo additus in prænomen abijt proximi collegæ Ser. Sulpicij; nam legitur malè Q. Seruius Sulpicius Rufus II. cùm legi debeat, M. Furius Camillus V vel quintum. Ser. Sulpicius Rufus. II.

M. Manlius Capitolinus carceris ignominia irritatus, multitudinem in patres concitans, de regno cum infima plebe domeſticis & clandeſtinis concionibus agitauit. Fit S C. vt videant magiſtratus, ne quid ex pernicioſis M. Manlij conſilijs reſp. detrimenti capiat. Tum tribuni militum, ac plebis, communicato conſilio, cum ipſa plebe, ſuiſque armis

Manlius regnū affectat plebis fauore. S C vt caueant magiſtratus omnes detrimentum reip.

hoſtem

hostem publicæ libertatis aggredi tutius iudicârunt. Dies itaque illi dicta ad populum, & affectati regni crimen, quo nullum magis inuisum Romanis, obiectum. Quapropter populi iudicio damnatus è saxo Tarpeio deiicitur. Pestis & fames in Vrbe fuit. Sutrium colonia deducta. Liuius lib. VI. Plutarchus in Camillo. Auctor de viris illustribus. Val. Maximus lib. VI. cap. III. Velleius, Zonaras & alij. *Manlio dies dicta ad populum.*

Trib. plebis.

M. Mænius. //. f. //. nepos. Q. Publilius * Q. f. * //. n. Philo.

M. Manlium Capitolinum perduellionis, ac regni affectati reum fecerunt ad populum, eundemque conuictum, & comitijs centuriatis in luco Petelino condemnatum, de saxo Tarpeio præcipitârunt. Cornelius Nepos verberando necatum scribit. Domus eius in Capitolio diruta est, ac lege sancitum, ne quis patricius in arce, aut Capitolio postmodum habitaret; nec quisquam Manliæ gentis, deinceps Marci prænomine est vsus, quod eius familiæ decreto cautum fuit. Liuius, Plutarchus, Gellius libro XVII. cap. vltimo, qui eodem anno Aristotelem natum dicit. *M. Manlius populi iudicio damnatus de saxo Tarpeio deijcitur.* *Aristoteles natus.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Sp. Metilius. Sp. f. //. nepos. II.] P. Mænius. P. f. //. nepos.
[Q. Hortensius. L. f. A. nepos. III.] [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]
[C. Furius. C. f. C. nepos.] [P. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[T. Romulcius. Q. f. Q. nepos.] [Q. Torellius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus * L. Albinius. * L. f. L. * nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Clœlius. //. f. //. n. Siculus. Idem videtur esse, quem Valerius Max. libro primo refert ob negligentiam sacrorum flaminio abire iussum.
Sp. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.
Q. Decius. //. f. //. n. Mus. Pater P. Decij maioris qui se deuouit in consulatu, vt volunt marmora Capitolina. M. Horatium, & Sp. Medullinum tribunos militum consulares cum P. Clœlio nobis adfert Liuius.

ANNI P. R. C. CCCLXXI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. IIII.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. III.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. III. Trib. mil.
L. Lucretius. P. f. Hosti. n. Tricipitinus. II.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. III.
M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus.

APVD Diodorum Siculum & hoc etiam anno quatuor dumtaxat tribuni reperiuntur, & adeò incorrectè, vt vix quicquam sani ex eo colligas. Crispi enim (quod habet) cognomen cui tribuendum sit non video. Fabium verò nullum hoc anno habemus apud Liuium, sed Flauum velle dicere suspicor, quod cognomen M. Trebonio tribuunt, qui simul cum L. Aemilio ibidem est omissus. A Liuio autem correctè enumerantur omnes, neque desiderantur numeri, præterquam apud L. Lucretium, cuius hic est secundus tribunatus.

Multiplex bellum. Peste adhuc durante bello Volsco, Veliternorum, & Circeiensium defectio accessit: sed propter pestilentiam eo anno exercitus non est eductus. Triumviri ad Nepet coloniam deducendam, & quinqueviri Pomptino agro diuidundo creati sunt. Vide Liuium libro Colonia Nepe. sexto. Setinam à Romanis deducta est colonia, sicut ex Velleio colligimus, qui Nepet decimo deinde anno deductam scribit libro primo, vbi de coloniarum exordijs agit, vbi eius historia propter annorum numeros corruptos inextricabilis apparet.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus. III. C. Sextilius. //. f. //. nepos. III.
M. Albinius. //. f. //. n. III. [T. Iuuentius. M. f. M. nepos.]
[L. Oppius. L. f. L. nepos.] [C. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.] [Cn. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]
[M. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. }
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.

L. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. Sp. Seruilius. //. f. //. n. Priscus.
Q. Clœlius. //. f. //. n. Siculus. [Q. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

L. Geganius quinto dein anno tribunus militum consularis reperietur, Seruilius & Clœlius Censores.

ANNI. P. R. C. CCCLXXII.

Trib. militum cos. potestate

Sp. Papirius. //. f. //. n. Crassus.
L. Papirius. *L. f. L. n. *Crassus.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. IV. Trib. mil.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. Prætextatus.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. IV.

QVATVOR tantùm tribunos militum enumerat Diodorus, & mendosè; Q. Crassum videlicet, Ser. Cornelium, Sp. Papirium, & Fabium Album. Qui C. Sulpicius Liuiq; est, Ser. Sulpicium Prætextatum esse debere ex ratione fragmentorum Capitolinorum coniicio, cuius tertium & quartum postea monstrant tribunatum; quod alioquin non constabit, nisi hoc anno primùm ponamus. Q. Seruilius Q. Prisci Fidenatis sexies antè tribuni filius existimatur.

Ad Velitras prosperè pugnatum à tribunis militum. Prænestinis bellum indictum, quòd auxilia misissent Veliternis, & Volscis sese coniunxissent. Liuius lib. VI. Prænestinis bellum indictum.

Trib. plebis

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
L. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. * II.	P. Mænius. P. f. // nepos. II.
L. Albinius. * L. f. L. nepos. III.	[C. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]
[L. Iubius. L. f. C. n. Bubulcus Brutus.]	[L. Publilius. L. f. L. n. Philo Vulscus.]
[L. Petillius. L. f. L. nepos.]	[L. Canuleius. L. f. C. nepos.]
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]	[L. Rabuleius. L. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
M. Mænius. // f. // nepos.	[L. Sextius. L. f. // nepos.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // Sp. Crassio. } Trib. mil. in Veliterno.
// // // f. // n. // L. Crassi. }

C. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus.	C. Veturius. C. f. C. n. Crassus Cicurinus.
[P. Pupius. P. f. // nepos.]	[L. Mæcilius. L. f. L. nepos.]

ANNI P. R. C. CCCLXXIIII.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. // f. // n. Camillus. VI.
A. Postumius // f. // n. Albinus Regillensis.
L. Postumius. * P. f. A. n. * Albin. Regillensis. Trib. mil.
L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus.
L. Lucretius. P. f. Hosti. n. Tricipitinus. III.
M. Fabius. K. f. M. n. Ambustus.

HVNC sextum esse M. Camilli tribunatum apertè testatur Plutarchus, cui aliquot etiam Liuij exemplaria suffragantur. Postumios semel, licet aliquot annis interpositis, & Lucretium bis antea in tribunatu fuisse constat ex Fastorum tabulis. Quapropter numeri apud eos restituendi sunt suis locis. L. Furium ex censura; M. Fabium ex secundo eius tribunatu, quemadmodum in fragmentis extant Capitolinis, descripsi, Diodorus eosdem hos cum Liuio recenset.

Bellum Volscum M. Camillo extra ordinem decretum; & sorte adiutor datus L. Furius Volscū à Camillo victo.

rius collega; cuius temeritate contra Camilli sententiam malè pugnatum est. Huius tamen virtute, & tempestiuo subsidio prœlium redintegratur, & hostibus victis castra etiam occupantur. Bellum deinde Camillo extra sortem cum Tusculanis mandatum, qui tamen cùm nulla arma opponerent Romanis licet hostiliter venientibus, constanti obedientia iram eorum vincentes, pacem impetrârunt, ac ius ciuitatis insuper meruêre. Liuius libro sexto, Plutarchus, & Val. Max. libro VII. cap. III.

Tusculani quomodo pacem ac ciuitatem meruerunt.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Marcius. * C. f. * //. n. Rutilus. III.	L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus. IV.
L. Antist. us. * L. f. * //. nepos. III.	[C. Aponius. C. f. C. nepos. II.]
[A. Lucerius. //. f. //. nepos. II.]	[Sp. Metilius. Sp. f. //. nepos. III.]
[A. Tempanius. A. f. //. nepos.]	[L. Tempanius. L. f. //. nepos.]
[Cn. Sellius. Cn. f. //. nepos.]	[C. Sellius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[Q. Hortensius. L. f. //. nepos.] Q. Publilius. * Q. f. * //. n. Philo.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Camilli } Trib. mil. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. L. Furij. }

C. Licinius. C. F. P. n. Caluus. Qui lege sua agraria post secundum consulatum primus est damnatus. Stolonis cognomen huic attribuit Liuius, cuius rationem das Varro libro primo, cap. 1. de re rustica.

Ser. Sulpicius. Q. f. //. n. Longus. Pater C. Longi ter Consulis, vt indicant Capitolini fasti.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. Strenuum adolescentem vocat Liuius, cuius spei nihil præter genus patricium deesset. Hic tribunus plebis cum collega C. Licinio pertinacia patribus extorsit consulatum plebeium, primusque ipse Consul è plebe factus est, vt Liuius & alij.

L. Aemilius. //. f. //. n. Barbula. Auus Q. Barbulæ, qui bis Cos. fuit, & de Etruscis triumphauit, vt ex Capitolinis marmoribus constat.

ANNI. P. R. C. CCCLXXIV.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. V.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. III.
L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus. II.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. III.
Sp. Papirius. //. f. //. n. Cursor.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. V.

PAPIRIO Spurij prænomen addendum est in Diodoro & Liuio. Apud Maluginensem numerus v. deest ibidem; quod colligere est ex antè gestis eius magistratibus; & septimus tribunatus postmodum in fragmento Capitolino occurret. Apud reliquos numeri satis constant in Liuio. Diodorus autem hoc, atque sequenti anno tribunos enumerat octo, sed nescio an aliqui ex his errore, non suo loco irrepserint, vt M. Fabius, & L. Aemilius hoc anno, ac P. Trebonius, & nescio quis C. Erenucius anno sequenti.

Varij motus in Vrbe sunt excitati propter fœnera non ferenda, & incertam famam æris alieni. Liuius lib. VI. *Seditiones in Vrbe, propter æs alienum.*

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. Dict.
A. Sempronius. // f. // n. Atratinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Prænestini, tumultuantibus in Vrbe tribunis plebis, & delectum impedientibus, inferendi belli occasionem captantes, raptim agmine facto, peruastatis passim agris, ad Collinam portam signa intulêre. Conuersis itaque ab seditione ad bellum externum animis, Dictator per summam trepidationem dictus est T. Quinctius Cincinnatus, & ab eodem magister equitum A. Sempronius Atratinus. Quod vbi auditum est, hostes terrore eius magistratus à mœnibus recessêre, & non procul Allia flumine castra posuêre. Inde agrum latè populantes, fatalem sc. Vrbi Romanæ locum cepisse iactabant. Liuius lib. VI. Orosius libro III. cap. III. Florus lib. I. cap. XI. Eusebius in Chronico. *Prænestini hostes ad portas vsque Romæ populantur.*

CENS. C. Sulpicius. *P. f. P. n.* Camerinus. Sp. Postumius *M. f. A. n.* Albinus Regillensis.
Abdicauit ob mortem collegæ. In mag. mortuus est.

CENS. // // // f. // n. // // // // f. // n. // Vitio facti abdicarunt.
Ser. Sulpicius. // f. // n. Rufus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

Creati Censores eodem anno C. Sulpicius Camerinus & Sp. Postumius Albinus Regillensis propter incertam maximè famam æris alieni. Cœptaque iam censura morte Postumij interpellata est. Itaque alter abdicauit, quia collegam suffici, vt antè diximus, Censori religiosum fuit. Creati & alij, sed vitio facti non gessêre magistratum. Post quos renouare tertiò Censores nefas habitum est; nam dijs ingrata videbatur eius anni censura. Liuius libro VI.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Mænius. // f. // nepos. II. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos. II.]
Q. Decius. // f. // n. Mus. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]
[M. Pompilius. M. f. M. nepos.] Q. Marcius. // f. // n. Tremulus.
[C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus. II.] [C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.]
[Sex. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[M. Duilius. M. f. M. nepos.] [C. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } T. Quinctij dict. in Prænestina.
// // // f. // n. //

[Q. Silius. Q. f. //. nepos.] Filius primi è plebe quæstoris.
[C. Titinius. C. f. Sex. nepos.] [Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]
[M'. Sergius. M'. f. L. n. Fidenas.] M'. Sergij bis tribuni militum filius.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus, ann. CCCLXXIV.
D.ct. de Prænestineis.

T. Quinctij dictatoris expeditio, de Prænestinis triumphus, & signum Iouis Induperatoris.

Ingenti prœlio Prænestinos ad Alliam vicit dictator T. Quinctius, & bina eorum castra cepit. Deinde nouem oppidis, quæ hostium erant, expugnatis, Præneste in deditionem accepto, Romam rediit ad triumphum, in quo etiam signum Iouis Induperatoris Præneste Romam deuectum in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Iouis ac Mineruæ, tabulaque sub eo fixa, in qua monimentum rerum gestarum incisum erat, his ferè literis, vt refert Liuius.

IVPITER. ATQ. DI. OMNES. HOC. DEDER.
VT. T. QVINCTIVS. DICT. OPPIDA
NOVEM. CAPERET.

Atque eisdem verbis ex Liuio in Epigrammatum Vrbis Romæ librum hæc relata sunt. Ceterùm hoc animaduertat lector, inscriptionem istam in Liuio valde imperfectam, atque mutilam extare. Id quod ex Sex. Pompeio de verborum significatione in voce Triens cognoscitur; qui ex Cincij Mystagogicon libro secundo ex eadem inscriptione plura adducit, quæ docent partem illam à Liuio citatam esse malè detruncatam, & librariorum, ni fallor, magis errore, quàm Liuij ipsius oscitantia. Non tam enim admiratione, & Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem pop. Romi. nouem oppida Prænestinæ ditionis haud potentis cepisse; quàm nouem diebus oppida nouem cepisse. Quod quidem ipsum in dicta T. Quinctij tabula Capitolina pulchrè expressum fuit: coronamque auream victoriæ caussa duarum librarum pondo & trientis Ioui donum dedisse, quemadmodum Cincius illius tabulæ verba exponit. Quod etiam in Liuio non reperitur. Igitur monumentum vetustum rerum à T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Liuio, quàm ex Festo in hunc ferè modum suppleri potest.

Liuij locus mutilatus.

Epigramma tabulæ Quinctianæ restitutum.

IVPITER. ATQ. DI. OMNES. HOC. DEDER.
VT. T. QVINCTIVS. DICT. OPPIDA. NOVEM.
DIEBVS. IX. CAPERET. X. PRAENESTE. IN
DEDITIONEM. ACCIPERET. EARVM
RERVM. ERGO. TRIENTEM. TERTIVM
PONDO. CORONAM. AVREAM.
IOVI. D. D.

Breuiter etiam describit hanc victoriam cum triumpho Eutropius in breuiario historiæ Romanæ. T. etiam Quinctius Cincinnatus, inquit, Prænestinos, qui * vsque ad Vrbis Romæ portas venerant, bello persequutus, ad flumen Alliam vicit: * & ciuitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adiunxit. Ipsum Præneste aggressus in deditionem accepit. Quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus: triumphusque ipsi decretus. Eadem ferè Liuius etiam de celeritate eius expeditionis tradit libro vi. T. Quinctium die xx. quàm creatus erat dictatura se abdicasse scribens. Quocirca non assentior ijs, qui ex veteribus libris ipsum duodeuicesimo die, vicesimo secundo, vt interpretantur, abdicasse opinantur.

alias v.c. ad vsque. v.c. [illegible] & octo ciuitates.

ANNI. P. R. C. CCCLXXV.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. * Capitolinus.
L. Iulius.

L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus. II.
C. Sextilius. // f. // nepos. Trib. militum.
M. Albinius. // f. // nepos.
L. Antistius. * L. f. * // nepos.

AEQVATVS hoc anno patriciorum, plebeiorumque numerus, vt auctor est Liuius. Ex patribus namque creati trib. mil. P. & C. Manlij, cum L. Iulio, tres reliqui plebei fuere, P. Manlium ex secundo suo tribunatu descripsi, qui extat in Capitolinis fragmentis. L. Iulium eundem arbitror, qui antè trib. mil. anno CCCLXVI fuit. In Diodoro Siculo quidem enumerari octo tribunos iam antè dixi, ex quibus duo forsan superflui sunt. Insuper in hoc à Liuio discrepat, quod Iulio Tiberij prænomen, Albinio Lucij tribuat, & C. Sextilium C. Sextium appellet.

Duobus Manlijs, quod genere plebeios, gratia Iulium anteibant, Volsci prouincia sine sorte, sine comparatione extra ordinem data est: sed eorum inscitia, & temeritate infeliciter in Volscis pugnatum est. Prænestini, concitatis Latinorum populis, rebellarunt. Liuius. *Mal pugnatum Volscis. Prænestini rebellant.*

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
L. Marcius. * C. f. * // n. Rutilus. V. Q. Publilius. * Q. f. // n. Philo.
[C. Apronius. C. f. C. nepos. III.] [M. Titius. Sex. f. Sex. nepos.]
[L. Sextius. L. f. // nepos. III.] [L. Rabuleius. L. f. // nepos. II.]
[C. Canuleius. C. f. C. nepos. II.] [Q. Canuleius. M. f. // nepos.]
[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
P. Mænius. P. f. // nepos. [L. Canuleius. L. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // P. Manlij.
// // // f. // n. // C. Manlij. } Trib. mil. in Volsco.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis. [P. Sestius. P. f. P. n. Capitolinus]
[M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.] [L. Virginius. L. f. P. n. Tricostus. Cælimontanus.]

L. Genucius ex Consulibus è plebe primus postea. Marcus frater Cn. Genucij Cos. plebei anno CCCXC. P. Sestius nepos X. viri. L. Virginij verò pater trib. mil. anno CCCLI. fuerat.

ANNI P. R. C. CCCLXXVI.

Trib. militum cos. potestate.

Sp. Furius. * Sp. f. L. n. * Medullinus.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus, Fidenas. II.
C. Licinius. * P. f. * // n. Caluus.
P. Clœlius. // f. // n. Siculus. } Trib. militum.
M. Horatius. // f. // n. Puluillus.
L. Geganius. // f. // n. Macerinus.

TRIBVNOS militum hoc ferè modo recenset Liuius, prӕterquam, quòd sua nos cuique adiunxerimus cognomina ab ipso omissa. Sp. Furius frater, vt puto, fuit L. Furij tribuni militum anno CCCLXXIII. Diodorus Siculus quatuor tantùm tribunos nominat: & pro Licinio Menenio (quem errore in Liuium irrepsisse censet Sigonius) C. Licinium Caluum posuit. Atqui Diodorum hoc loco sequi malo, quia Liuius paullo pòst C. Licinium magistrum equitum anno CCCXCV. antea etiam tribunum fuisse apertè testatur: quem non reperientes alij quidam, malè Fastis annum adijciendum inferiùs existimârunt. Denique mihi hic P. Calui vel filius, vel frater videtur, eius videlicet, qui tribunus militum anno CCCLVII. fuit; & frater patruelis C. Calui Stolonis trib. pl. qui postea remp. cum L. Sextio collega turbauit per quadriennium. Neque enim mihi persuadeo hunc eundem esse cum tribuno pl. & contra honorum gradus post curulem, & maximum magistratum minorem, & plebeium petijsse, cùm hoc etiam indicet Liuius, de eodem cum collega tribunatum pleb. petente sic loquens: In prӕsentia tribunos pl. fieri placuit, quo " in magistratu sibimet ipsi viam ad cӕteros honores aperirent. Adfert namque apud eun- " dem Liuium patri minor Fabia caussam doloris sui, quòd iuncta impári esset, vtpote nupta in domo, quam necdum honos nec gratia intrare posset: scilicet quòd eius maritus C. Caluus nullum honorem curulem adeptus esset.

Volscum bellum. Volsci ob discordiam Romanorum cùm prӕdas agere ausi essent, eorum vicissim agri latè, nullo inuento obstaculo, à duobus exercitibus Romanis sunt vastati. Liuius lib. VI.

CENS. Sp. Seruilius. //. f. //. n. Priscus. Q. Clœlius, //. f. //. n. Siculus.

Lustrum. fecerunt. XIX.

Eiusdem anni principia statim seditione ingenti arserunt ob ӕs alienum, cuius noscendi gratia Censores facti sunt Sp. Seruilius Priscus, & Q. Clœlius Siculus. Verùm, vt inquit Liuius, ne rem agerent, bello impediti sunt. Finito bello ad tributum nihilominus coacta plebs est, in murum à Censs. locatum quadrato saxo faciendum. Hӕc ferè Liuius lib. VI. qui lustri more suo mentionem fecit nullam; quod tamen factum fuisse ex ratione Capitolinorum fragmentorum satis constat.

Trib. plebis.

Tribuni delatio atque institutio. Delectum impediendo conditiones à Patribus extorserunt, ne quis, quoad bellatum esset, tributum daret, aut ius de pecunia credita diceret. Eo laxamento plebi dato, mora delectui non est facta. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. III.	[Cn. Apronius. C. f. C. nepos. III.]
[L. Petillius. L. f. L. nepos. II.]	[C. Aelius. C. f. C. n. Pӕtus.]
P. Aelius. P. f. //. n. Pӕtus.	[L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]
[Q. Mucius. Q. f. Q. n. Scӕuola.]	[P. Mucius. P. f. P. n. Scӕuola.]
[C. Icilius. L. f. L. n. Ruga. II.]	[M. Duilius, M. f. M. nepos. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[A. Tempanius. A. f. //. nepos.]	[C. Sellius. C. f. //. nepos.]

Quӕstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quӕstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Sp. Furij. M. Horatij.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Seruilij. L. Macerini } Trib. mil. in Volsco.

[P. Mӕlius.

[P.Mælius.P.f.Sp.n.Capitolinus.] C.Valerius.C.f.L.n.Potitus.
A.Cornelius.*P.f.A.n.*Cossus. M.Cornelius.* P.f.M.n.* Maluginensis.

ANNI. P. R. C. CCCLXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. v.
Ser. Sulpicius.M. f. //. n. Prætextatus. II.
P. Valerius. L. f. L. n.Potitus.Poplicola.IIII.
L. Quinctius.*T.f.L.n.*Cincinnatus. II. — Trib. militum.
C. Veturius.*C.f.C.n.*Crassus.Cicutinus.
C. Quinctius. * T. f. L. n. Cincinnatus.

SEx item Diodorus Siculus edit trib.mil.& discrepat tantùm à Liuio,quòd Veturium, Virginium: & C Quinctium, C.Cornelium vocet. Numeri in Liuio quibusdam in locis desiderantur,vt apud Aemilium,qui quater; & Ser.Sulpicium, qui semel anteà trib. fuêre. L.Quinctium quoque tribunum anno CCCLXVIII.habuimus, quare miror Liuium præter morem suum non adiunxisse inter duorum quos iungit Quinctiorum prænomina notam repetiti honoris apud Lucium: hoc modo, L. II. & C. Quinctios Cincinnatos, quemadmodum anteà plerumque obseruasse videmus. Similes tamen notæ librariorum imperitia vbique in exemplaribus periêre.

Cum Volscis, & Latinis ad Satricum bis pugnauêre Valerius, & Aemilius trib. militum: posteriore prœlio fusi sunt hostes,castra capta,& direpta. Perculsi hac fortuna Volsci Antiates,vrbem, & agros Romanis dedunt. Quod ægrè ferentes Latini, ex sociorum agro,tanquam ex hostico, discesserunt Satrico concremato. Eademque rabie Tusculum Romanis obnoxium inopinatò inuaserunt,oppido, præter arcem, occupato; sed succurrentibus tempestiuè Romanis,Latini omnes ad vnum oppressi sunt. Liuius lib. VI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo.

Horum nomina sic produnt postea tabulæ Consulares Capitolinæ. Et memorantur etiam à Liuio,Plutarcho,& alijs eodem ferè modo: sed C.Licinio Stolonis cognomen adiciunt. Quod apud eius posteros celebre mansit.

Legem fœnebrem de ære alieno minuendo tulerunt, vti deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset,id quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur. Liuius,& Plutarchus in Camillo.

Legem de modo agrorum tulerunt, ne quis vltra agri quingenta iugera possideret, néve pecoris maioris vltra centum,minoris vltra quingenta haberet. Liuius lib.VI. Rursus meminit legis lib.XXXIV in oratione M. Catonis Consulis,pro Oppia lege dicentis. Item M.Varro de re rustica lib.I.Plinius lib.XVIII.cap.III.Valerius Max.lib.VIII.cap.VI. Auctor de viris illustribus,& alij. Celebrata lex, Licinij in primis nomine, apud auctores; quòd ipsemet postea damnatus sua lege hac fuerit,vt suo loco dicemus. Erat & hoc Liciniæ caput: Ne quis legislator, eiúsve collega,cognatus,affinísve eam potestatem,curationémve acciperet,quam ipse tulerit. Meminit Cicero in agraria secunda: Veterem Liciniam,dicens;atque Aebutiam eiusdem generis nominans, quibus agrariam Seruilij Rulli oppugnat,semet sua lege creantis xvirum agris diuidundis. Sextia Licinia lex.

Legem de consularibus comitijs tulerunt, ne tribunorum mil.comitia fierent, sed Consulum: Vtique alter horum de plebe crearetur. Liuius, Plutarchus, Zonaras.& alij. Quæ rogationes,annitentibus assiduè patricijs,cùm sæpiùs octo collegarum intercessione sustollerentur: exitu anni comitia tribunorum militum & ipsi similiter intercessione sustulerunt. Eaque contentione & annis sequentibus obstinatè certatum est, adeò vt quadriennio resp.sine summo magistratu fuerit; comitiaque, præter ædilium, & tribunorum plebis,nulla sint habita. Sextius itaque,Liciniusque refecti à plebe quotannis,tribunatum continuantes per decem annos,tandem pertinacia, vt leges perferrentur, euicerunt. Liuius,Plutarchus,Zonaras,& alij.

//.//.f.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
[Cn. Pupius. Cn. f. // . nepos.] M. Atilius. // . f. // . n. Regulus.
[Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. C. nepos.]
[L. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]
[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.] [A. Treblus. A. f. // . nepos.]

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
Q. Decius. // . f. // . n. Mus. [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani

// . // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

// . // . // . f. // . n. // . P. Valerij. L. Aemilij. } Trib. mil. in Volsco
// . // . // . f. // . n. // . L. Quinctij. Ser. Sulpicij. } & Latio.

L. Quinctius. // . f. // . n. Capitolinus. Q. Quinctius. Q. f. // . n. Cincinnatus.
Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] Sp. Seruilius. C. f. C. n. Structus.

Ex his tres patricij consulares tribuni militum nobis recensentur à Liuio, quemadmodum in sequenti libro suis locis ostendam.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO TERTIO.

Paulli Orosij, pag. 145. A. Gellij, 145. Didori Siculi, 154. 155. 157. 161. 162. 170. 172. 174. 175. & post singulis ferè paginis. Dionysij Halicarnassai, 145. 154. 157. 160. 162. 222. T. Liuij. 145. 154. 156. 157. 159. 160. 162. 170. 178. 180. 181. 185. 188. 190. 192. 193. 195. 209. 211. 213. 220. 240. Antonij Flocci. 145. In XII. tabulis. 148. 149. 150. 151. 153. Cassiodori. 154. 157. 158. 159. 170. 180. 181. 202. Mariani Scoti. 155. 157. 170. 181. Probi Grammatici. 157. 182. In tabulis Gracis. 159. 180. 185. 190. Corn. Taciti. 160. M. Tullij Ciceronis. 164. 172. 174. 220. Val. Maximi, 181. 189. Ioannis Cuspiniani. 187. Interpretis Diodori. 194. Hen. Glareani. 209. L. Flori. 214. Eutropij. 226. 230. 240. Macrobij. 228.

FINIS LIBRI TERTII.

AEQVI. COMPOS.

LIBER IIII. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM IIII.

AD

AMPLISSIMVM ET NOBILISS.

VIRVM D. IOANNEM RICHARDOTVM

CONSILII REGII SANCTIORIS PRAESIDEM.

MILITIAM quandam, vir Amplissime, vitam hominis in terris esse, Iobi iusti sententia prolatum ante plura sæcula fuit, quam D. Hieronymus ad temporum suorum calamitates respiciens oraculi instar habuit. Iam verò quid? Ad instar Euangelij sanè nobis esse poterit qui nunc non minoribus infelicitatum stragibus inuoluimur. Inspice, precor, *μικρόκοσμον* tuum, infernum scilicet ac immortalem hominem, non secus ac ipsus actutim in memet mentis oculos reuoco. Quàm multiplicia occurrunt prœlia? vbi non turbæ, atque pericula? Vide, sodes, num in Roma tua, perperratis optimarum, id est, salubrium consiliorum cædibus, Mentis Capitolium Brennus quispiam cacodæmon obsidear. Is quidem rarò procul abest, ac in procinctu nos esse iubet, & excubias perennes agere. Egredere iam penetralia tui pectoris, euagare parumper. Per orbis nostri sanè plagas omnes pacem extorrem frustra quæsier: vastitates, incendia, cædes, larrocinia, captiuitates, atque exilia nusquam non inuenies, & miseriarum, periculorumque densa passim occurrent agmina. Porrò quæ iam in feris istis tempestatibus salus obuia? quæ firmæ in isto pelago contra naufragium anchoræ? Respondet admodum verè prudentissimus orator ille Phocion; Opes, valetudinem, magistratus, honores, gloriam, imbecilles ac fragiles anchoras; prudentiam, magnanimitatem, ac fortem patientiam validas esse, quas nulla tempestas quassar. Atqui damnosissimum censet esse naufragium Theoctistus, vbi perturbationibus obrutus animus subsidet anchora patientiæ destitutus. Quam venerandum bonis hoc summi numinis donum, hoc sancti Spiritus salutare germen patientia debeat esse, verbis quis explicare poterit? cùm sine hac in ista sæculi nostri militia nemo feliciter agere, nemo victor, vel in extremis vitæ periculis, euadere poterit. Pulchrè quidem scribit Herodotus, esse quendam vnicuique rerum humanarum circulum, qui sua rotatione non permittit eosdem semper agere prosperè. Cuius profectò rotæ vel euchentis, vel deprimentis, quæ doctior, securiórve moderatrix inueniri poterit magnanima Patientia? cùm nimirum est comes Prudentiæ, amica Iustitię & Aequitatis, cupiditatique cæcæ neutiquam famuletur. Gaudeant igitur, ac summo Deo gratias habeant semper; quorum benè natis animis generosam viraginem istam indissolubili coniugio maritauir,

Exordium à Iobo.

Interiora passionum et confessionum bella.

Allude ad obsidionem Romæ captæ in hoc libro declaratæ.

Infelicitas temporum nostrorum in orbe Christiano calamitates.

Salus vbi quærenda.

Phocionis oratoris sententia.

Theoctisti.

Patientiæ laus.

Circulus rerum humanarum cuiusque.

Gaudeant bene nati.

tauit, quæ sæuis in periculis istis suum neutiquam deserat, inuictæ fidei clypeo militem armet, certantis in lubrico pedes firmet, vulnera & plagas sedula curet, & secundiora promittens victoriæ coronam solicita intexat: dum turbida ad tranquillitatem, iniqua ad æquitatem patienter agendo dirigit. Nam æqui, iusti, simulque voti compotem reddit ferendo, non culpando quod vitari nequit. Vt autem mea mihi in crebris difficultatibus, ac malis fuerit vsui; vt velut anima viuax deficientem animum nunquam deseruerit; haud facilè dixero, nec oportet, oportebit ve, ni fallor. Quàm verò tuæ illius præclaræ sibi iam olim familiariter notæ virtutibus & gloriæ faueat, centum vix linguæ disertim effarentur. Cuius vel vmbram tenuem nuper, vt nosti, flagranter admodum videre cupiebat. Votis mox annuêre non diu pòst superi. Videt ipsam felicem, ac alacrem: & læta quidem amplexatur, sed velut vmbram in vmbra. O fluxum, ô breue gaudium, vix horula indulta est.

Patientia victrix voti compotem reddit militem suum. Æqui compos.

Probat exemplis familiaribus.

Tantali pœnam.

Ipsam etenim nox atra cauis secum abstulit vmbris, nil præter suspiria nobis hîc relinquens. Mea tamen me more suo solari non cessat ad aurem blandè cantillans Theognideis istis versibus:

Οὐ δύναμαί σοι θυμὲ παρασχεῖν ἄρμενα πάντα.
Τέτλαθι. τῶν δὲ καλῶν οὔτι σὺ μοῦνος ἐρᾷς.

Sentit æger animus datam medicinam. Nec enim fuimus ignari malorum priùs, amorque noster cæcus sæpe nocitura solet amare: vti placeat admodum Heracliti sententia, qua prudenter censet, haud bonum esse, contingere hominibus omnia quæ cupiunt. Durat igitur hæc mea, & ad mala fortis perstat. Interim eius amor tui memoriam absentis vsque renouat,

Caplla sæpe nocent.

Amor memoria ...

Serica versato dum ducit stamina fuso,
Vel lassat niueas pendula tela manus.

Sic liceat obiter Nasonis poëtæ versus amœnos immutare, culpaque detererere ingenij. Telam intellege, peplum illud quod tibi, tuæque nuper texuit, vt obseruantiæ suæ pignus aliquod offerret, tuam inuisere cupiens. Quod quidem eius munusculum gratum habeas, fronteq; serena, qua nostra soles semper, accipias obsecro. Patientiam verò bellam, atque iucûdam; repulsa tristem, atque deformem ablegate, & ad nos remittere, sat scio tuæ non esse humanitatis. Maneat igitur quamdiu volet, & optato contubernio fruatur vestro; si qua in te vsui, vel solatio poterit esse. Nec inuenies in eius arte lanificióve, nisi tibi, tuæque gratum, ac vtile. Intuere pepli laboriosi hieroglyphica recondita, & ex ijs disce, te diuino ductu, tuæque Patientiæ sollicitudine victorem hactenus periculorum omnium ingruentium tam domi, quàm foris fuisse. Non fabulas ostendet, sed veram rerum Romanarum historiam: in qua nostri temporis viuam quandam imaginem ferè recognosces. In maximo, & clementissimo Rege nostro Philippo Catholico laudatissimi herois M. Furij Camilli virtutes considera, feruentem scilicet in Deum ac suos amorem; generosam animi moderationem, ac eximiam iniuriarum tolerantiam. Camillus post illustres victorias, & magna sua in remp. merita ab ingrata superbaque plebe gubernaculis & patria pulsus indignè, nil aliud vltionis in exilium abiens à suo Ioue Capitolino precatus est, quàm vt primo quoque tempore desiderium sui ingratæ Romæ faceret, si innoxio sibi damnationis iniuria fieret. Votis tam moderatis mox cælitus annuit Astræa, vt hoc vetusto more proferam, atque ipsis non diu pòst satisfactum est. Roma namque Gallorum turbine capta, direpta, atque inflammata, vnius exulis sui auxilium implorare, damnationem reuocare, atque illi soli absenti dictaturam, summumq; imperium offerre cogitur. Qui fortuna publica quàm sua mæstior, atque iniuriarum immemor, imperio

Peplum Palladium laboriose paratum a ma...

Patientiam repellere barbarum est.

Pepli hieroglyphica.

M. Furij Camilli comparatio cum Philippo Rege Catholico.

M. Camilli votum.

Iustitia cælestis.

M. Camilli merita in patriam ingratam.

imperio accepto, patriam ab hostibus non solùm repentè liberauit, sed discordijs deinde diuulsam atque collapsam, reuocatis summo labore in cōcordiam ordinibus, erexit, & æqui iuris compotem, virtutibusque reuirescentem reliquit. Rex Philippus ingenita sui animi māsuetudine plebis temerariæ contumelias & iniurias obliuiscendo Belgicam suam non à Brenno quopiam Gallo captam; sed à Briario centimano Gigante subiugatam stuprari, & euiscerari, quàm maximè dolet. Hanc non ardentiùs armis sibi vindicare cupit, quàm obnixiùs, mitioribus pacis æquissimæ pharmacis oblatis ad sanitatem reuocare, primæque suæ felicitati restituere. Quid ista patientia gratiosiùs? Quid ea pietate benignius in terris æuo nostro? Maximos victoriarum suarum fructus esse putat, diuinam maiestatem illæsam seruare, eius cultum pristinum Titanica nefariorum hominum audacia teiectum ac conculcatum reducere & restaurate: suam verò maiestatem beneficijs potiùs, quàm pœnis & supplicijs augustiorem reddere. Verùm enimverò præcipuos inter eius temporis Romanos principes, quos in nostro peplo reperies, virtutum ac rei bellicæ gloria non minùs, quàm antiqua nobilitate generis excelluit. Plura quidem mi Richardote, huius generis parallela insignia ex peplo proferre, & ad æquilibrium reducere, vt longum esset, ita nec huius est loci, nec temporis; & inuidiosæ solent exactæ singularum conditionum comparationes esse. Confer dumtaxat, quæso, statum eius antiquæ, ac rudis reipublicæ cum hac nostra, quę sibi nunc politissima videtur. Atque vtinam ex parte quapiam rectè posset æquiparari: vtinam nullæ præter tributa, fœnora, pauperiem, ac seruitutes forent querelæ. O superi, salutaria pacis atque felicitatis publicæ, fundamenta subuersa periēre; animorum videlicet in vna sancta religione catholica consensus, & maiestatis iustitiæque vigor: sine quibus nec domus, nec ciuitas salua diu stare potest. Hinc animorum orta dissidia, contemptus legum ac magistratuum, seditionum atque bellorum ciuilium, incendia ex isto barathro prorupēre. Prudenter admodum dixit Arcesilaus, teste Thucydide, vbi pharmaca multa, multique medici sunt, ibidem & morbi abundant: sic vbi leges multæ sunt, ibi & iniustitia maximè regnat. Nunc adde precor, quod rerum exitus docet, vbi religiones multæ, legumque auctores multi sunt, ibi & controuersiæ legum infinitæ, quas iniustitiæ tyrannis vsque sequitur. Animorum enim morbi multi ex religionum opinionumq. diuersitate nati, doctrinam, ac disciplinas corrumpunt; variantque semper leges, nec stabiles esse sinunt. Huic autem incommodo cupientes occurrere legislatores prudentissimi plures, quamuis Christianæ pietatis luce carentes, non dubitarunt, omnem peregrinam doctrinam à patria religione diuersam & alienam reijcere, & eliminare: sicut & Hippodamus apud Io. Stobæum de constituenda republica Pythagoricè disserens declarat elegantissimè. Cuius rationes, ne nimis longi simus, per compendium quàm breuissimè porero, quia ad rem faciunt, complectar. Ciuitatem quamuis, atque politicam omnem communionem lyræ similem esse dicit; cuius omnis virtus, vt in concentu decenti est, ita & ciuitatis in doctrinæ, legum, & consuetudinum concordia ac vnione consistit. Quemadmodum enim per hæc tria quilibet homo probus, & honestus; & hisce deficientibus, improbus & inhonestus euadit: ita & omnis politica constitutio horum trium concordia vel discordia, aut benè aut malè se habebit. Quæ sanè tria congruere in honesto, iusto, atque vtili debet; & quantum fieri potest, in omni actione eò dirigi, vt nunquam discordent. Nec vtile quippiam habendum erit, quod non æquè sit honestum atque iustum: quo ciuitas consona, partibusq. suis concinna maneat. Corrumpi autem tradit & lyræ musicum concentum, & ciuitatis concordiam sæpe, vel interno vel externo

Aequi compos Roma.

Regis Philippi erga suā Belgicam clementia.

Victoriarum maximus fructus.

Reip. Belgica quam perditum ac afflictum sit statu.

Quæ sint fundamenta pacis atque felicitatis publicæ.

Arcesilai pulchrū dictum.

Vbi religiones multæ, legislatores multi.

Varietatē religionis in benè constituta rep. semper improbatam fuisse.

Ciuitas lyræ similis.

Quæ bona vtriusque consensio.

Quæ vitia vtriusque.

Inaequalitatis incommoda.

quopiam vitio. Internum verò lyrae est, materiae atque membrorum iniqua proportio; ciuitatis item, opum nimia inaequalitas, ex qua diuitum luxus, & superbia, pauperum inuidia, oppressio, atque querelae nascuntur. Hinc demum tyrannis, seruitus, atque seditio, ciuitatum extremae calamitates prodeunt. Externo sanè vitio lyra laborat, cùm chordae dissonae sunt, vel imperiti huic applicantur digiti: ciuitas autem, cùm peregrini doctrina legibus, ac moribus dissimiles atque deteriores temerè & impudenter in ea recipiuntur: quorum continua conuersatione maiorum doctrina, leges, & consuetudines, sensim, ac tacitè corrumpuntur, atque mutantur, principum atque magistratuum, vel imperitia, vel incuria; qui digitorum in ista lyra quodammodo munus obeunt. Horum prima debet esse cura, consonantiam religionis, doctrinae, legum, morum, ac consuetudinum, exactam inter ciues conseruare. Quapropter opus esse tradit Hippodamus, vt ciuitatum principes, rectorésve sedulò curent; ne peregrinorum, aduenarúmve mercatorum prauis opinionibus, atque moribus ciuitas inficiatur; & à maiorum doctrina, legibus, ac moribus alienetur. Et maximè obseruandum esse putat, an secundùm leges atque patrios ritus doctrina religionis vna vbique doceatur; sine qua nec leges, nec consuetudines maiorum probae conseruari in suo statu possunt. Examinandi sunt igitur, atque excutiendi sophistae doctores diligenter aliquando, num quas falsas, atque improbas de rebus diuinis opiniones profiteantur, & animis ciuium insinuare conentur. Etenim haud leuia, sed maxima saepiùs incommoda sublimium rerum dissertationes sophisticae plebeijs animis suggerere, necnon publicae saluti pericula magna creare solent: si quid praeter commune iudicium, atque ritus maiorum in diuinis, humanísve rebus eius generis doctores innouare fuerint ausi. Nouis enim quarumcúque disciplinarum traditionibus rude vulgus facilè capitur. Quarum dulcedine multi inescati, mox instituta vetera quaeque fastidiunt. Hinc inobedientia, legum magistratuumque contemptus, atque tandem seditionum semina nascuntur. Quàm verè, quamque prudenter haec Hippodamus Pythagoraeus scripserit, quilibet historiae veteris non prorsus ignarus animaduertere poterit. Occurrunt enim vbique gentium exempla in Graecorum, aliarumque gentium historijs, ac in primis illustria in Romani imperij annalibus. Quae clarè demonstrabunt Hippodameiae istius lyrae concentum ciuitates ac populos plures ad potentiam & imperia magna feliciter saepe prouexisse: dissonantiam verò calamitatum exordia, magnasque rerum publicarum ruinas semper attulisse. Contemplemur, age, praesentem Galliarum, atque Germaniae florentissimatum olim prouinciarum faciem, quantae rerum mutationes, nostra patrumque memoria in hisce prouenerint ex simili politicae lyrae discrepantia: dum religionis doctrinae prauorum principum, atque magistratuum culpa temerè, quorumuis impiorum hominum arbitratu refinguntur. O quanta bellorum ciuilium incendia ex dolosis dissentionum similium scintillis excitata fuere! Nec apparet adhuc malorum exitus aliquis, inter eos populos, quamuis, iam expirante recta religione Catholica, Christianae reip. interitum prae foribus esse, barbaricum iugum ceruicibus suis impendere videant. Sed quae maximi principis, vel consiliarij viri Patientia beata dissolutam adeò rerum publicarum maceriam solidare, tot magnae molis parietes caducos erigere atque fulcire, quaeso, poterit, & de malorum infinitis monstris istis triumphum reportare? Herculei pectoris atque animi sit oportet. Et haec supremi numinis fauore fulta, pietatem iustitiamque ne deserat, publicum bonum damno quouis suo praeferat, iniurias multas ferat & condonet, necesse est. Nec aliam rebus nostris succurrere posse, cogar, prô dolor, omnino

Peregrinorum doctrinarum, atque opinionũ pericula.

Principũ & magistratuum digiti sunt in ciuium lyra.

Examẽ & inquisitio necessaria in magna ciuitate.

Noua semper prima placent.

Galliarum & Germaniae calamitas praesẽs, ex religionum discordia.

Quaris Patiẽtiam in tot malis victricẽ.

omnino credere; nisi maximus ex machina Deus Pacator breui nobis appareat. Huî quò delabor ad cassas istas querelas? Eia, ne deficias, Spes animulæ meæ, quin potiùs tutelam tuam longè nunc peregrinantem domum reuoca Patientiam. Quapropter oportet, patrone dignissime, vt huic nostræ redeundi properè domum à tua commeatus detur: ne Spes mea misella sine comite debilis in ista conflictatione periclitetur. Tua verò iamdiu malorum victrix, tibi læta felixque semper præstò sit, superi faxint: & vt qualecunque pignus oblatum obseruatricis suæ boni consulat, absentisque patrocinium, si quando fortuna volet, pro sua humanitate captet, & non deserat, maiorem in modum precor, & obtestor. Vale, & viue diu felix, meque vti amas, amare perge. Sanctis è Traiana colonia pridie Kal. Octob. Ann. Sal. nostr. ∞. D. XCVII.

Reuocet potiùs Patientiam, & consolatur.

CHARACTER
AEQVI. COMPOTIS. LIB. IIII.

IAMQVE. PATRVM. ET. PLEBIS. CONCRETO. CORPORE. ET. AEQVI. COMPOS. ROMA. CAPIT. VIREIS. ET. FORTIA. MEMBRA. QVADRVPEDIS. LEGVM. MODVLATO. CARMINE. VERSAT.

ARGVMENTVM. LIBRI. IIII.

AEQVI. COMPOS. *Liber annalium Rom. quartus annorum* XXXVII. *historiam continet, incipiens ab anarchia, vel magistratuum curulium illa solitudine quadriennali, qua plebs per suos tribunos pertinaci contentione honorum atque bonorum æquitatem quandam patricijs extorsit. Nec discordiarum in vrbe toto ferè nouennio finis vllus, donec M. Furius Camillus Dictator* V. *factus conditionibus demum ordines reconciliauit, ita vt, legibus de fœnorum, agrorumque modo perlatis, plebi à patribus Consulem, & è diuerso patribus à plebe Prætorem iuris dicundi, &*

Anarchia quadriennalis Romæ.

M. Furius Camillus auctor concordiæ.

duos ædiles curules patricios impetraret. Qua in extrema concertatione, cùm res ad nouam propè secessionem, terribilesque certaminum minas deueniret, atque dictatoria

Eius vota.

maiestas læderetur: Ioui ludos magnos, & Concordiæ ædem Camillus vouit. Exor-

Nouorum magistratuum descriptio.

dium igitur præturæ, & ædilitatis curulis ordine suo describitur, & quàm perampli temporum progressu magistratus sint facti, demonstratur. Qui tamen non adeò diu apud solos patricios permansêre. Nam in hos etiam sensim plebeij honorum inæqualitatem non ferentes semet ingessērunt. Ordinibus reconciliatis, & concordia domi par-

M. Camilli mors.

ta, non diu pòst M. Camillus peste moritur, & pestis auertendæ caussa Lectisternium in Vrbe tertium celebratur, & ludi scænici primi facti sunt. Debine populi census est

M. Curtius eq. Rom. pro patria se deuouens.

actus, & lustrum Vrbis vigesimum censores condidere. M. Curtius eques Rom. pro patria se deuouit, medioque foro sese in apertam terræmotu voraginem armatus cum equo præcipitauit. Tribunos militum ad legiones populus primùm creare cœpit, cùm

T. Manlij Torquati pietas in durum patrem.

Imperatores priùs eos deligere solerent. Insignis T. Manlij, qui postea Torquatus dictus, pietas in durum, & seuerum patrem narratur, vt memorabili, & rara quadam audacia ipsum reum ab accusatore Tribuno plebis vindicarit. Galli Romam denuo cupientes oppugnare vincuntur à T. Quinctio dictatore via Salaria ad Anienis

Eius duellum cum Gallo.

pontem, vbi T. Manlius iam dictus trib. militum in ipso ponte prouocatorem barbarum duello victum prostrauit & occidit: & aureo torque detracto, Torquati cogno-

Tribus auctæ.

men primus accepit, & in familiam suam propagauit. Tribus Romanæ, Poblilia & Pomptina adiectis, augentur. Cum Tarquiniensibus bellatum, à quibus CCCVII. captiui milites Romani fuerant immolati, quibus postea victis, talio redditur; nam ex ingenti captiuorum numero nobilissimi CCCXLVIII. delecti Romam mittuntur, qui

Petillia & Manlia leges.

populi iussu in foro virgis cæsi, & securi percussi sunt. Petillia de ambitu prima, & Manlia in castris de vicesima manumittendorum leges latæ sunt. C. Licinius Caluus

Dictator è plebe primus.

Stolo lege sua agraria, quam ipse tulerat, primus damnatur. C. Marcius Rutilus primus è plebe Dictator inuitis patribus dictus post deuictos Etruscos sine patrum auctoritate populi iussu triumphum obtinuit. Cum Samnitibus per legatos amicitiam petentibus initum est fœdus. Inclinatis ad concordiam animis, P. Poblicola & C. Mar-

Res fœnebris temperata.

cius COSS. è senatu V. viros mensarios crearunt, qui rem fœnebrem perpetua dissidia nutrientem temperarent æquitate, & pauperes vsuris oppressos subleuarent. Faliscis

Censor è plebe primus.

atque Tarquiniensibus bello subiugatis, induciæ datæ. C. Marcius tribunorum plebis auxilio primus è plebe censor est factus cum Cn. Manlio Capitolino qui lustrum condidêre XXI. M. Popillius COS. Gallos in agro Latino insigni prælio vicit, & de ijs

M. Valerij Maximi duellum cum Gallo.

triumphauit, & M. Valerius Maximus trib. militum prouocatus cum corui auxilio Gallum viribus & corporis mole superiorem duello victor trucidasset, Corui cognomen adeptus est, vnde posteri eius Coruini sunt appellati. Cum Pœnorum legatis amicitiam petentibus est fœdus ictum. Vnciarium fœnus in semiunciarium redigitur.

Ludi sæculares iterum.

Celebratique sunt ludi sæculares secundi anno post Romam conditam CDVII. Iudicia populi in fœneratores acerba facta sunt, ædilibus accusantibus. Cur bella grauissima

Samnitici belli origo.

quæque fastis annotari soleant declaratur, & Samnitici belli grauissimi prima origo, quod ijs indictum fuit populis, quòd cum legatis Romanorum superbiùs egissent, & parcere Campanis eorum dedititijs noluissent. A Cornelio Cosso COS. insignis, & in-

P. Decij trib. militum virtus.

sperata est victoria parta, prudentia & virtute P. Decij tribuni militum. Is itaque & eius collega M. Valerius Coruus primi Romæ de Samnitibus triumpharunt, potenti quidem ex populo, sed in ingenti bellorum materia. C. Marcius COS. eum præsidiariorum per Campaniam militum de Capua occcupanda consilia detecta pruden-

Legionum seditio.

ter præuertisset, & coniurationem missionibus impedîsset; ingens legionum seditio per Latium ad Vrbem vsque grassatur. Aduersus quas M. Valerius Coruus Dictator creatus, cum exercitu nouo proficiscitur: sed vbi ad colloquium primo congressu ventum esset, eius oratione tempestiua, sine sanguine ab armis discessum est. Samnitibus pacem petentibus fœdus redditum est. Volscos rebellantes C. Plautius COS. vicit,

& Priuer-

& Privernum cepit; cuius victoriæ ob memoriam à posteris cusi nummi declarantur. Nouum bellum cum Latinis, Campanis, & Sidicinis propter Samnites fœderatos Romanis ortum est, ac non sine multo sanguine gestum. Nam Latium omne quasi cum Campania aduersus Romam coniurarat. Funesto tamen ad Capuam prælio victor Romanus fuit, ante quod T. Manlius Torquatus COS. *filium proprium, quod aduersus imperium extra ordinem cum hoste pugnasset, quamuis victorem, & spolia referentem, confestim capite punit, & securi percuti iubet. P. Decius eius collega in ipso prælio pro exercitu & patria sese lubens dis manibus deuouit, ac strenuè pugnans occubuit, cùm eius sinistrum cornu succumbere videretur. M. Valerij Corui curules magistratus viginti vnum recensentur. T. Manlius Torquatus* COS. *de Latinis, Campanis, Seidicinis, & Auruncis præclarum triumphum duxit. Itaque situs, ac nobilitas deuictæ Campaniæ describitur obiter; & quinam Sidicini, Ausones, & Aurunci populi olim fuerint. Q. Publilius plebeius Dictator dictus, plures pro plebe leges nobilitati aduersas tulit, à quo Latini ob agrum ademptum rebellantes denuo victi sunt, & Castris exuti. Cæterùm anni sequentis* COSS. *L. Furius Camillus, & C. Menius belli istius triennalis residium confecére, vniuerso Latio cum Tiburtibus, & Volscis Antiatibus, vel vi, vel voluntaria deditione in potestatem redacto. Cuius ob caussam victoriæ non solùm bis triumphus decretus, sed etiam, statuæ equestres in foro Romano positæ sunt, & rostris nauium Antiatibus Volscis ademptarum, Rostra suggestum in foro extructum, ac adornatum est, anno post Romam conditam.* CDXV.

Priuernates victi.

Bellum Latinum.

T. Manlij Torquati seueritas in filium.

P. Decius COS. in prælio pro patria se deuouet.

Leges pro plebe.

Latini & Volsci subacti.

T 3 HÆC

T. *Liuio, Flauio Vopisco, Eutropio, Sex. Victore, Cassiodoro, Capitolinis Fastorum marmoribus, L. Floro, Diodoro Siculo, Columnis triumphalibus Capitolinis, C. Plinio maiore, Plutarcho, Auctore de viris illustribus, Q. Claudio Quadrigario, Polyæno, Appiano Alexandrino, Ouidio poëta, Io. Zonara, Mariano Scoto, Tabulis Fastorum Græcis, Suida, M. Messalla augure, A. Gellio, C. Sempronio Tuditano, M. Cicerone, Augurum libris, M. Varrone, Victorino, Pomponio Iurisconsulto. Censorino, Asconio Pædiano, Sex. Pompeio Festo, L. Cæsare, Edictis prætorijs, Valerio Probo, Dione Cassio, Verrio Flacco, Diario Romano antiquo, Iustiniano, Saluio Iuliano Iurisconsulto. Iuuenale poëta, Polybio Megapolitano, Velleio Paterculo, Nummis antiquis, Cornelio Tacito, Seneca philosopho, Licinio Macro, Aelio Tuberone, Pandectis, Claudiano poëta, Virgilio poëta, Paullo Orosio, Valerio Maximo, D. Augustino, M. Catone, Sextio, Iulio Solino, Seruio Grammatico, Iulio Frontino, Cornelio Nepote, Suetonio Tranquillo, Commentarijs x. virum, Macrobio, Niso, Quinctiliano, Stephano Buzantio, Eustathio Commentatore, Dionysio Halicarnasseo, Io. Tzetze Gram. Iuba Rege, Cussonio, Cassio Hemina, Prisciano Gram. Marmorum titulis antiquis, Itinerario populi Romani, Phlegonte Tralliano.*

AEQVI.

AEQVI. COMPOS

LIBER. QVARTVS

ANNALIVM. STEPHANI. PIGHII CAMPENSIS

ANNI. P. R. C. CCCLXXVIII. ET TRIVM SEQVENTIVM ANARCHIA.

L. Sextio. Sextio. f. N. n. Sextino. Laterano, & C. Licinio. C. f. P. n. Caluo tribunis plebis, comitia per intercessiones tollentibus, quadriennio magistratuum curulium solitudo fuit in Vrbe: Nec antè inter nobilitatem & plebem dissentiones sublatæ sunt, quàm IX. inde anno, quo M. Furius Camillus Dict. V FACTVS. EST. Qui reconciliatis demum ordinibus, Concordiæ ædem ex S. C. posuit, ET. DEDICAVIT.

Magistratuum curulium Romæ quadriennalis solitudo.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. II. — C. Licinius. C. f. P. n. Stolo. Caluus. II.

Qui in hunc annum refecti, leges iam antè promulgatas perferre magna contentione conabantur. At patres per collegarum intercessionem eas tollere non cessabant. Itaque Sextius & Licinius frustra laborare se videntes, comitia tribunorum mil. eadem via per intercessionem sustulêre; adeò, vt per quadriennium, durante hac discordia, Vrbs sine summo magistratu fuerit. Hæc diffusè Liuius lib. VI. qui hanc magistratuum solitudinem quinquennio durasse scribit, contra aliorum ferè omnium veterum opinionem, qui tempus illud determinant, vt Flauius Vopiscus in Tacito, Eutropius, Sex. Victor, & Cassiodorus; nam quadriennio tantùm sine magistratibus curulibus Vrbem fuisse vno ore asserunt. Quorum consensum vt sequamur, & ratio Capitolinorum fragmentorum requirit, vt paullo pòst docebo. Hanc quartam Vrbis discordiam fuisse dicit Florus lib. I. cap. XXVI. Diodorus Siculus pulchrè ἀναρχίαν vocat. Attamen interreges quoque in rep. tum fuisse Liuius, & Vopiscus innuunt.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

M. Mænius. //. f. //. nepos. III. — [Q. Mæcilius. L. f. L. nepos.]
[Cn. Lucretius. //. f. //. nepos.] — [A. Acutius. //. f. //. nepos.]
[C. Metilius. //. f. //. nepos.] — [A. Tempanius. A. f. //. nepos. II.]
[C. Sellius. C. f. //. nepos. II.] — [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[Q. Canuleius. M. f. //. nepos.] — [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

ANNI. P. R. C. CCCLXXIX.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. III. — C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. III.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //

Q. Publilius. Q. f. //. n. Philo. III. Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.
Q. Decius. //. f. //. n. Mus. II. [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]
[C. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus.]
M. Atilius. //. f. //. n. Regulus. II. [Q. Manilius. M. f. M. nepos.]

Aediles.

// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuola.] [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]

Plinij locus. Meminit huius anni Plinius libri XVI. fine: vbi integrum deest decennium, in annorum Vrbis numero, librariorum vitio omissum. Ita enim erit numerus correctior si legas: Durat Romæ lotos in Lucinæ area, anno, qui fuit sine magistratibus, CCCLXXIX. Vrbis, æde condita, incertum ipsa quando vetustior.

Lotos in Lucinæ ædes, & lucus.

ANNI. P. R. C. CCCXXC.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IV. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IV.
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis. [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
[Cn. Pupius. Cn. f. //. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. //. nepos.]
[Q. Silius. Q. f. //. nepos.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
[Cn. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Aediles.

// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. //. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. V. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. V.
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // .// // //. f. //. n. //
C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. [Volero Publilius. Voler. f. P. n. Philo. II.]
Visolus.
M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. [K. Atinius. L. f. K. n. Longus.]
[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.] [Q. Decius. //. f. //. n. Mus. III.]
C. Titinius. //. f. //. nepos. [M. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis.]

Aediles.

Aediles

// // //. f. //. n. //. // // //. f. //. n. //.

[C. Metilius. // f. // nepos.] [A. Acutius. // f. // nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCII.

Tribuni militum consulari potestate.

L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. II.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus POPLICOLA. V.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IV. TR. MIL.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. Prætext. III.
C. Valerius.* C. f. L. n.* Potitus.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. MALVGINENS. VI.

IN pertinaci ordinum discordia, & quadriennali magistratuum curulium illa solitudine alia bella oportunè quieuere. Veliterni verò coloni gestientes ocio, quòd nullus exercitus esset, agrum Romanum aliquoties incursauere, & Tusculum oppugnare adorti sunt. Igitur anni superioris exitu Tusculanis *veteribus sociis & nouis tum, ciuibus opem orantibus, verecundia potiùs moti, quàm patricijs reconciliati tribuni plebis, remissa intercessione, comitia tribunorum mil. per interregem haberi passi sunt. Creati quos iam ex Liuio recensui. Sed numeri passim desiderantur in exemplaribus: quos partim ex Capitolino fragmento, partim ex superioribus restitui: ex quibus liquet L. Furium semel, & A. Manlium ter antea tribunos mil. fuisse. Ex numero, qui habetur in fragmento Capitolino apud Poplicolam, colligi potest P. Valerium esse, qui quater antè tribunus fuit. Docet hoc etiam sextus eius tribunatus, qui integer in fragmento Capitolino extat. Quare prænomen illi suum in Liuianis codicibus restituendum erit. Diodorus Siculus quatuor tribunos enumerat, aberrans omnino ab Annalibus, quos sequutus est Liuius. Adfert autem L. Papirium, L. Menenium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium: omissis duobus Valerijs. Verùm anno sequenti, imperante Athenis Cephisodoro, quatuor alios nominat: nempe, L. Furium, A. Manlium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium, ad hunc annum fortè referendos, quandoquidem Liuianis hisce respondeant. Mira est in eo auctore Fastorum perturbatio, & in ordine magistratuum peruersitas.

Bellum Veliternum.

*Veteribus socijs, nouis ciuibus. in vulgatis.

Remissa intercessione tribunicia, creati sunt tribuni militum.

Licet intercessionem remisissent trib. pl. haud minus tamen quàm priùs infensam habuêre plebem patricij. neque tam obedientem ad delectum, quam ad habenda comitia. Ingenti itaque contentione conscriptus exercitus, & Velitræ obsideri cœptæ sunt. Liuius libro sexto.

Delectus militaris.

Velitræ obsessæ.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VI. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VI.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.

C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II.]
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. [C. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.]
[P. Curatius. P. f. //. nepos.] Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis. I.
[L. Furius. L. f. //. nepos.] [P. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.

M. Atilius. //. f. //. n. Regulus. [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares

// // //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
// // //. f. //. n. //.

L. Papirius. Sp. f. C. n. Craſſus. L. Veturius. L. f. Sp. n. Craſs. Cicurinus.
M. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. [M. Popillius * C. f. C. * nepos.]

Hic patruelis primi Popillij Lænatis, alij tres tribuni militum conſulares fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIII.

Tribuni mil. cos. poteſtate.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priſcus. Fidenas. III.
M. Cornelius. * P. f. M. n. * Maluginenſis.
C. Veturius. * C. f. C. n. * Craſſus. Cicurinus. II.
Q. Quinctius. * Q. f. * //. n. Cincinnatus. Trib. mil.
A. Cornelius. * P. f. A. n. * COSSVS.
M. FABIVS. K. F. M. N. AMBVSTVS. II.

LIVIVS hos ſuggerit tribunos mil. ſed numeri in exemplaribus reſtituendi ſunt apud Seruilium & Fabium. Diodorus eoſdem habet anno ſequenti imperante Athenis Chariandro; numeratur tamen Q. Quinctius, & in exemplari manuſcripto Cardinalis Granuellani omiſſus eſt etiam Q. Seruilius, vt dubium non ſit, quin librariorum negligentia ſimiles errores accidant.

Ob ſeditiones domeſticas foris nihil bello memorabile geſtum. Tribuni pl. Sextius, Liciniuſq; iam VII. refecti, aſſiduis concionibus, adiuuante M. Fabio tribuno militum Stolonis legiſlatoris ſocero, fatigauêre patricios, qui legum rogationi obſtabant: adeò, vt cùm domi in diſcrimine res verterentur ob ſeditiones, ad Velitras etiam nihil factum ſit memorabile. Liuius lib. VI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VII. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VII.

Lex Sextia Licinia de x. viris ſacrorum. Legem de ſacerdotijs promulgârunt, vti pro II. viris, X. viri ſacrorum ex dimidia parte de plebe crearentur. Patricij, intercesſoribus quinque comparatis, ne quid eo anno perferretur, effecerunt. Liuius lib. VI.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

L. Genucius. M. f. C. n. Auentinenſis. II. M. Genucius. M. f. M. n. Auentinenſ. II.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.
[Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] [M. Minucius. M. f. L. n. Augurinus.]
[P. Licinius. P. f. P. nepos] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Aediles

// // //. f. //. n. //. // // //. f. //. n. //.
C. Pœtilius. C. f. Q. n. Libo. Viſolus. [Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Viſolus.]

Quæſtores vrbani

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

Quæſtores militares

// // //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
// // //. f. //. n. //.

C. Sulpi-

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Sp. Furius. M. f. // n. Camillus. [Q. Pomponius. Q. f. // nepos.]

Pomponio excepto reliquos tres ad curules magistratus peruenisse liquebit, & ex his Sp. Furius M. Camilli Dictatoris filius Prætor primus est factus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIV.

Tribuni mil. cos. potestate.

L. Quinctius. // f. // n. CAPITOLINVS.
SP. SERVILIVS. C. f. C. N. STRVCTVS.
Ser. Cornelius. M. f. // n. MALVGINENS. VII.
L. PAPIRIVS. SP. F. C. N. CRASSVS. II. TR. MIL.
Ser. Sulpicius. M. f. // n. PRÆTEXTATVS. IIII.
L. VETVRIVS. L. F. SP. N. CRASSVS. CICVRINVS.

CVM Liuianis exemplaribus satis conueniunt fragmenta Capitolina, si numerorum notas adieceris apud Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium; idque requiri ex præmissis manifestum est. Diodorus tres tantùm fuisse eo anno tribunos, T. Quinctium, Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium scribit, alios sequutus Annales.

Veliternæ obsidionis exitum omittit Liuius, in vrbanis describendis discordijs occupatior. Ad vltimam enim, vt ait, dimicationem de legibus ventum erat: Videbanturque iam tribuni latores vicisse: sed trepidi patres Camillum Dictatorem dixêre, qui magistrum equitum L. Aemilium cooptat. Contra hunc nobilitatis apparatum nihilominus tribuni legum latores caussam plebis ingentibus animis prosequuntur, concilioque indicto tribus ad suffragia vocant. Cumque ageretur res solito primùm certamine tribunorum, inter ferentium leges intercedentiumque, vinceretúrque iam intercessio fauore legum ipsarum, &, Vti rogas, primæ tribus dicerent: tum Dictator stipatus agmine patriciorum, plenus iræ in forum descendens, lictores, qui de medio plebem emouerent, misit. Et addidit minas; si pergerent, sacramento se omnes adacturum, exercitumque extemplò ex Vrbe educturum. Hæc Liuius aliquantò diffusiùs, sed omnino diuersus ab Annalibus, quos sequi videmur, cùm alij auctores quamplures, tum etiam tabulæ fastorum Capitolinæ, vt suprà etiam monuimus; quæ non seditionis sedandæ, sed rei gerundæ caussa Camillum Dictatorem creatum testantur. Neque eodem hoc anno, sed insequenti, quem per duas ordine dictaturas transactum fuisse sine tribunis mil. virgulis adiunctis, quibus annos distinguere solent, manifestè ostendunt. Et profectò verisimile videtur, cùm nil ampliùs auxilij patricijs in intercessione tribunitia esset reliquum, eos dictaturæ potentia ius suum, quoad licuit, defendisse. Non modicum porrò erroris latere in horum temporum historia, & annorum supputatione, ex Liuio ipso colligi potest, qui biennij, vel triennij res gestas in vnum annum contraxisse videtur, & sibimet vix constare. Octauum enim, nonum, ac decimùm postea tribunos plebis L. Sextium, & C. Licinium refectos scribit, quod ex historia illius non inuenies, si rationem ducas ab anno Vrbis CCCLXXVII. quo primùm creatos fuisse idem auctor est. Qui scrupulus non immeritò torsit doctissimum Glareanum; nec ineptè iudicauit annum in Liuiana historia deesse, quem per subsequentes dictaturas transactum fuisse ex fragmentis, vt dixi, Capitolinis cognoscimus.

Magna de legibus contentio in Vrbe.

Dictatura [illegible] in seditionibus [illegible].

Trib. plebis.

L. Sextius. L. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VIII. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VIII.
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. II. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III.]
// Iuuentius. // f. // n. Thalna. [C. Duilius. C. f. // nepos.]
Cn. Fuluius. // f. // n. Centumalus. Cn. Fuluius. // f. // n. Pætinus.

C. Sempro-

C. Sempronius. //. f. //. n. Longus. Auus P. Sempronij Sophi Iuriscos. de quo suo loco.

[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. III.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[K. Atinius. L. f. K. n. Longus.] C. Plautius. C. f. //. n. Proculus.

Quæstores urbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.

L. Manlius. A. f A. n. Capitolinus. Imperiosus. Quod cognomen in dictatura postmodum obtinuisse videtur, ob delectus acerbitatem, & seueritatem in filium. Vide Liuium.

[M. Aulius. M. f. //. n. Cetretanus.] Q. Cerretani bis Consulis patruus.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Cn. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. Sabinus.

Ap Claudium x virì nepotem postea Dictatorem, & Consulem: Cn. Quinctium ædilem curulem primum prodit Liuius, vti constabit ex sequentibus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCV.

Dictatores, & magistri equitum.

M. Furius. //. f. //. n. CAMILLVS. IIII. DICT.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. MAG. EQ. REI. GERVNDAE CAVSSA.

Post edictum. IN. MILITES. EX. S. C. ABDICARVNT. IN. EORVM. LOCVM. FACTI. SVNT.

P. Manlius. A. f. A. n. CAPITOLINVS. DICT.

C. Licinius. P. f. //. n. Caluus. PRIMVS. E. PLEBE. MAG. EQ. SEDITIONIS. SEDANDAE. ET. REI. GER. CAVSSA.

Cur dictaturā Camillus abdicarit, variant historici.

PLVTARCHVS auctor est, M. Camillum plebe inuita à senatu IIII. Dictatorem creatum fuisse, cùm tribuni pl. ad extremum pro legibus suis certarent; adijcitque quo die leges suas rogaturi erant, Dictatorem è foro plebem in campum deuocasse, delectumque militum edixisse, cum pœnarum minis in eos, qui edicto non paruissent. Repugnantibus æquè tribunis pl. pœnamque Dictatori indicentibus quinque myriadum argenti, edictum nisi antiquaret: Camillum plebisciti illius, imò damnationis, & exilij metu simulata valetudine domum concessisse, & dictaturam deposuisse. Aliter rem narrat Liuius: Camillum Dictatorem minis tantummodo incussisse terrorem plebi; sed tribunos legumlatores eo certamine magis incensos fuisse, & rem nihilo ob id segniùs egisse: tandemque re neutrò inclinata sese dictatura abdicasse Camillum, seu quia vitio creatus erat (vt quidam, inquit, scripsêre) seu quia tribuni contra eum tulissent, & plebs sciuisset multam quingentûm millium æris, si quid pro Dictatore egisset. Hoc tamen, vt parum verisimile, pluribus rationibus Liuius refellit, & auspicio potiùs, quàm noui exempli rogatione, Camillum deterritum existimat. Ex Capitolinorum autem fastorum fragmento colligimus rei gerundæ prætextu Camillum Dictatorem creatum, atque post edictum in milites, cùm fortè inutus videretur in cogendo milite cum tribunis, ac ciuibus contendere, vel quod ob senium impar esset tanto certamini, ex S.C. abdicasse. Suffectum extemplo alterum seditionis sedandæ, & rei gerundæ caussa: quod Liuius, etiam & Plutarchus tradunt. Sed nomen omittit hic, P. Manlium appellat ille, cognomen illius extat in fragmento. Hunc scribit Liuius omnē controuersiam in caussam plebis inclinasse, magistro eq. è plebe dicto C. Licinio, qui tribunus mil. fuerat. Quod non temerè adijcere videtur, nempe vt ipsum distingueret ab alio C. Licinio, qui tum trib. pl. cum L. Sextio toties refectus, turbas excitabat, &

P. Manlij dictatura popularis.

Dubiū tollitur de duob' C.C. Licinijs Caluis, quorum magister eq. & quis tribunus plebis eorum fuerit.

bar, & Fabijs affinitate iunctus erat. Magist. equitum verò testatur ibidem P. Manlio cognatione propinquum fuisse. Neque insuper credendum seditionis auctorem eodem tempore trib. pleb. & magistrum eq. fuisse. Quibus rationibus ductus, Liuium potiùs sequor, quàm Plutarchum, qui magistrum equitum, non tribunum mil. sed plebis, & auctorem seditionis fuisse dicit; vel alijs vsus annalibus, vel nominum similitudine deceptus, quod facilè in tam vetusta historia contingit. Vtrumque enim Liuius C. Licinium Stolonem appellat, tam magistrum equitum, vt in historia anni CCCCLIII. lib. x. in oratione P. Decij, quàm ipsum tribunum pleb. quem etiam Caluum vocat, non secus ac tab. Capitolinæ in secundo consulatu. Auctor sanè qui de viris illustribus scripsit, Liuio astipulari videtur. Nam Licinio Stoloni seditionis auctori, cuius vitam cap. xx. describit, nullos alios magistratus attribuit, quàm tribunatum plebis, & consulatum.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IX. — C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IX.

Inter priorem, inquit Liuius, dictaturam abdicatam, nouamque à Manlio initam, ab tribunis, velut per interregnum, concilio plebis habito, leges de fœnore, & agro iamdudum promulgatas pertulère: & cùm tertia de plebeio consulatu antiquaretur, se in omnia simul consulere plebem dixerunt. Cùm denique tribunorum mil. comitia indicta essent, ita se gerere, vt negando iam sibi velle continuari honorem, acerrimè accenderent ad id, quod dissimulando petebant, plebem: Nonum se annum iam dicentes, velut in aciem, aduersus optimates, maximo priuatim periculo, nullo publico emolumento stare. Proinde ipsi primùm statuerent quid vellent, deinde comitijs tribunitijs declararēt voluntatem; si coniunctas ferre ab se promulgatas rogationes vellent, esse quòd eosdem reficerent tribunos plebis, perlaturos enim quæ promulgârint: sin quod cuique priuatim opus sit, id modò velint accipi, opus esse nihil inuidiosa continuatione honoris. Aduersus tam obstinatas tribunorum postulationes longa, & acri oratione certatum est ab Ap. Claudio Crasso, quæ ad id modò valuit, vt tempus iubendarum rogationum proferretur; refecti tamen ijdem tribuni legislatores in annum sequentem. Liuius libri VI. fine. *Magna tribunorum plebis ac pertinax arrogantia.*

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II. — [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II. — [L. Allienius. L. f. A. nepos.]
[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.] — [P. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.]
[M. Considius. M. f. M. nepos.] — M. Plœtorius * M. f. M. * nepos.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] — Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } P. Manlij Dictatoris in * Veliterno *
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Cornelius. //. f. //. n. Scapula. — P. Cornelius. P. f. //. n. Scipio.
C. Caruilius. //. f. //. n. Maximus. — [Q. Decius. M. f. M. n. Mus.]

P. Scapula magister equitum sequetur, videturque fuisse pater P. Scapulæ Pontificis max. ac deinde Consulis anno CDXXV. P. Scipio curulis ædilis primus factus est. C. Caruilius in marmoribus Capitolinis appellatur auus Sp. Caruilij Maximi, qui bis Cos. bis item bello Samnitico triumphauit, vt dicetur.

ANNI. P. R. C. CCCXCVI.

Trib. mil. consulari potestate.

A. Cornelius. * P. f. A. n. * COSSVS. II.
L. VETVRIVS. L. f. Sp. N. CRASSVS. CICVRINVS. II.
M. Cornelius. * P. f. M. n. * MALVGINENSIS. II.
P. VALERIVS. L. F. L. N. POTITVS. POPLICOLA. VI.
M. Geganius. //. f //. n. MACERINVS.
P. MANLIVS. A. F. A. N. CAPITOLINVS. II.

TR. MIL.

DIODORVS Siculus hos tribunos non habet; fragmentum igitur Capitolinum suppleri ex Liuio, vt vides, sic potuit, in cuius exemplaribus numerorum notæ quæ desunt apud L. Veturium dumtaxat, & P. Manlium, poterunt ex eodem fragmento vicissim commode restitui.

Licinia Sextia lex de x viris sacrorum hoc anno perlata.

Ante horum tribunorum mil comitia refecti decimùm ijdem tribuni Licinius, & Sextius, cùm de xviris sacrorum partim de plebe creandis rogationem pertulissent, contenta tali victoria plebs cessit patribus, vt in præsentia Consulum mentione omissa, ij tribuni crearentur; vt auctor Liuius in fine lib. vi.

M. Furius. //. f. //. n. CAMILLVS. V. DICT.
T. Quinctius. * T. f. T. n. * CINCINNATVS. CAPITOLINVS. MAG. EQ. REI. GERVNDAE. CAVSSA.

M. Camilli dictatura quinta. Galli in agro Albano victi.

Cùm præter Velitrarum obsidionem foris quietæ res Rom. essent, fama repens belli Gallici allata perculit ciuitatem, vt Camillus Dictator v. diceretur: magistrum eq. ab eo dictum scribit Liuius T. Quinctium Pennum, quem Cincinnatum Capitolinum vocant fragmenta Capitolina. Plutarchus etiam ingruente rursus belli Gallici metu Camillum Dictatorem v. licet iam ferè octogenarium consensu omnium fuisse creatum tradit. Cuius auspicijs feliciter contra Gallos in agro Albano pugnatum est: multa millia barbarorum in acie, multa captis castris cæsa sunt, vt Liuius refert, Polybium sequutus. Plutarchus hanc expeditionem diffusiùs narrat, & ad Anienem prœlium accidisse ex Claudij annalibus refert: quemadmodum & Polyænus anno scilicet post Vrbem à Gallis captam XIII. cum tamen sit XXIII. Horum tamen opinionem, vt falsam, Liuius reijcit, aliud prœlium ad Anienem cum Gallis illud fuisse, haud minùs sexennio pòst commissum, probans. Plutarchus addit præterea post Gallicam victoriam per deditionem Velitras quoque à Camillo receptas fuisse.

Velitræ receptæ post longã obsidionem.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. X.   C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. X.

Leges tribunitiæ tandem perlatæ.

Legem de xviris sacrorum partim de plebe creandis pertulêre: creati quinque patrum, & quinque plebis. Liuius.

Leges quoque de plebeio consulatu, fœnore & agrorum modo per magnas tandem contentiones pertulêre, vt mox latiùs explicabitur.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[M. Popillius. * C. f. C. * nepos.]   C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III.
C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. II.   [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.]   [L. Fulcinius. C. f. C. nepos.]
[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper.]   [T. Statius. T. f. T. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis.   C. Sempronius. //. f. //. n. Longus

Quæsto-

128

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Camilli Dict. contra Gallos:
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.

Ser.Cornelius.Ser.f.M.n.Maluginensis. M.Fabius.N.f.M.n.Ambustus.
L. Pinarius. //. f. //. n. Natta. M.Pomponius.* M.f.M.* nepos.

Ser. Cornelium, & L.Pinatium magistros equitum reperimus fuisse, & M Pomponium tribunum plebis. M.Fabius ter cos.atque Dictator fuit, vt latiùs suis in annis.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. IIII. Ann. CCCXXCVI.
Dict. v. de Galleis //. NOV. //. //. //.

Rebus contra Gallos, & ad Velitras prosperè gestis Dictatori, ait Liuius, consensu patrum plebisque triumphus est decretus, cuius Plutarchus non meminit. At Appianus Alexandrinus in libri fragmento vel epitome, qui Celticus inscribitur, hunc triumphum „ non prætetijt. Celtas exterarum gentium primos Romanis bellum intulisse scribens, Vr„ bem quoque, Capitolio excepto, vi captam incendisse: verùm à Camillo victos, & expul„ sos. Post annos aliquot iterum regressos, eos denuò repulisse Camillum, triumphumque „ ob id egisse, cùm iam octogesimum ætatis attigisset annum. *M. Camilli quartus triumphus.*

Consules è plebe. PRIMVM. CREARI. COEPTI.

CAMILLVM perfunctum bello Gallico atrocior domi seditio excepit, cùm Sextius, ac Licinius tribuni plebis iam acrius pro plebeio consulatu pugnarent: vt per ingentia certamina Dictator, senatusque sæuientis populi consensu victi, leges tribunitias, & comitia plebei cos. admittere coacti sint; quibus de plebe primus est creatus L. Sextius, princeps eius seditionis. Sed quia patricij se auctores futuros negabant, res propè ad secessionem plebis, aliasque terribiles minas ciuilium certaminum deuenit: dum dictaturam tribuni, & plebs abdicare Camillum, vel in carcerem duci iuberent: patricij è contrà vi summa obstarent, & viatores Dictatorem apprehendere volentes propulsarent. Gliscente ad verbera seditione, & rebus ad extrema pericula delabentibus, ad Capitolium conuersus Dictator deos precatur, ea vt sibi dicere, atque agere faxint, quæ resp benè vortant, & ciuium animos reconcilient: simulque Concordiæ ædem vouit. Senatu deinde conuocato post longa sententiarum certamina conditionibus tandem discordias sedauit; quibus à patricijs plebi Consulem, & à plebe patricijs Prætorem impertauit. Itaque ab diutina ita demum in concordiam redactis ordinibus, ludi Magni ex S. C. decreti, ferijsque Latinis dies additus ad triduum: & Concordiæ templum ex voto Dictatoris in foro extructum fuit. Cuius in tabulis Capitolinis aliqua videtur mentio fuisse, si modò quid potuerim ex fragmenti paucis, quæ supersunt literis, coniectura assequi. Iam verò in suppletis tabulis Capitolinis, quas ante aliquot annos in lucem produximus, & rursus in capite huius quarti libri annalium studiosus inueniet. Meminit huius templi etiam ita Ouidius Fast. lib. 1 & caussam eandem attingit.

Atrox domi seditio inter patres ac plebem propter leges. *Dictatura magistratus lata.* *Concordiæ ædes vota à Camillo.* *Conditiones, quibus plebs patribus à Camillo reconciliata est.* *Ludi in quib. à senatu decreto, & ferijs Latinis tribus dies quartus additus.*

Nunc benè prospicies Latiam Concordia turbam,
Nunc te sacratæ constituêre manus.
Furius antiquus populi superator Etrusci
Vouerat, & voti soluerat ille fidem.
Caussa quod à patribus sumptis secesserat armis
Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.

Vide Plutarchum in Camillo, Liuium in fine libri VI. Zonaram, & alios.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVII.

Consules.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. L. SEXTIVS. SEX. F. N. N. SEXTINVS. LATERANVS. PRIMVS. E. PLEBE.

PLEBS, inquit Liuius, consulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit: ei collega ex patribus datus L. Aemilius Mamercinus. Scribit idem Plutarchus com. tijs à Camillo

millo habitis Mamercinum Aemilium ex patricijs, L. Sextium primum è plebeis Coss. designatos: sed ibidem incorrectè Marcus Aemilius legitur, pro Mamercinus. Nam illud cognomen ita etiam restituendum est, si emendatissimas tabulas Capitolinas sequi velimus, in Liuio, Cassiodoro, Mariano Scoto, & Diodoro Siculo: qui L. Aemilium Mamercum, & L. Lateranum (quod alterum cognomen est L. Sextij) hos Consules appellant. Tabulæ Græcæ rectiùs Mamercinum, & Lateranum produnt. Auctor de viris illustribus non L. Sextium, sed L. Licinium Stolonem primum è plebe Consulem tradit fuisse. Perperam, ac falsò.

Auctoris de viris illustribus locus.

Gallos primò post cladem palatos per Apuliam congregari fama erat: & de Hernicorum defectione agitata mentio. Cùm tamen de industria, ne quid per plebeium Consulem ageretur, omnia proferrentur, iustitio simile fuit ocium. Liuius lib. VII. principio.

Vani bellorum rumores.

Cens. A. Postumius. M. f. A. n. REGILLENSIS. ALBINVS. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS.

Habet Capitolinum fragmentum nomina quoque Censorum, quorum Liuius non meminit in eius anni historia; sed proximè sequenti Censorem peste mortuum scribit, cuius nomen quoque negligentiùs more suo præterit. Albinum fuisse suspicor, nam Petici postea frequens mentio est. Atque idcirco lustrum non conditum existimo, quod etiam in tabulis Capitolinis non adscribitur. Mortuo enim, vt dixi, Censore, alterum confestim abdicare consueuisse constat. Prænomen verò Albini in ambiguo est, cum plures eius tempestatis Postumios Albinos consulari potestate tribunos militum habeamus.

PRAETOR PRIMVS.

Sp. Furius. M. f. ... n. Camillus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit.

" Annus hic, vt ait Liuius, erat insignis noui hominis consulatu, duobus magistratibus " nouis, prætura, & curuli ædilitate. Hos sibi patricij quæsiuêre honores, pro concesso " plebi altero consulatu. Præturam igitur dedere patres Sp. Furio M. f. Camillo. Cui sententiæ etiam astipulatur Suidas in vocabulo στρατηγός, Camilli sæpe Dictatoris filium primum Prætorem fuisse scribens.

Prætor primus à patribus gratia campestri creatus.

DE PRAETVRA.

PRAETVRAE exordio iam demonstrato, institutum nostrum cùm hoc requirat, de huius magistratus ratione quoque nõnulla studiosorum caussa præfari visum est: quoniam prætura deinceps in republica Romana ordinarios, annuosq; inter magistratus, honore, & auctoritate pollens, excelluit, iuris dicundi potestate, & imperio cùm in Vrbe, tum in prouincijs consulatui proxima. Etenim ijsdem, quibus Consules, auspicijs creabantur Prætores, qui idcirco collegæ Consulum sunt appellati, id quod ex M. Messallæ Auguris libro primo de auspicijs in primis docebo; cuius verba ex Gellij libri XIII. cap. XV. hic proferre operæ precium est: quãdo ad magistratuum cognoscendas diuersas potestates non parum conducunt. " Patriciorum, inquit, auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum; neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis: ideo quod collegæ non sunt Censores Consulum; aut Prætorum: Prætores Consulum sunt. Ideo neque Consules aut Prætores Censorum, neque Censores Consulum aut Prætorum turbant aut retinent auspicia. At Censores inter se, rursus Prætores Consulesque inter se vitiãt, & * obtinent. Prætor etsi collega Consulis est, neque Prætorem, neque Consulem iure rogare potest: vt quidem nos à superioribus accepimus aut ante hæc tempora seruatum est. Et vt in commentario XIII. C. Tuditani pater, quia imperium minus Prætor, maius habet Consul; & à minore imperio maius, * aut à minore collega maior rogari iure nõ potest. Nos his temporibus Prætores Prætore creante veterũ auctoritatem sequuti sumus, neque his comitijs in auspicio fuimus. Censores æquè non eodem modo rogantur auspicio atque Consules, & Prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo hi maiores, illi minores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege: maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his Messallæ verbis manifestum inter alia fit, præturam inter magistratus maiores numerari, dariq; comitijs centuriatis, atque ijsdem, quibus consulatus, auspicijs, vt ideo collegæ Consulum appellẽtur Prætores. Astipulatur Messallæ Tullius ad Atticum, de Cæsare victore, post pulsum Italia Pompeium, consulatum inuadere cupiente, scribens lib. IX cap. XV. Nam permagni, inquit, eius interest, rem ad interregnum non venire. Id assequitur si per Prætores Consules creantur. Nos autem in libris habemus, non modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idque factum esse nunquam. Consules, eò non esse ius: quòd maius imperium à mino-

Præturæ dignitas.

Prætorum auspicia mat. ... quibus Consulum collegæ dicti.

Partitio auspiciorum ...

** retinent, forte*

Rogare pro creare.

*In Gellij vulgatu malè. * aut à maiore vel minore collega rogari, &c. In aliquibus malè. à maiore collega rogare, &c.*

Cur Consulũ collegæ Prætores dicti.

Citat augurũ libros augur Cicero.

à minore rogari non sit ius. Prætores autem, cùm ita rogentur vt collegæ Consulum sint, quorum est maius imperium. Hinc etiam est quòd non diu post inuentam præturam, ædilitatemque curulem, referente Liuio, tribuni plebis conquesti fuerint in concione, quòd pro Consule vno plebeio, tres patricios magistratus, curulibus sellis prætextatos tãquam Coss. sedentes sibi nobilitas sumpsisset, Prætorem quidem etiam iura reddentem, & collegam Consulibus, atque ijsdem auspicijs creatum: atque iterum lib. VIII. apud eundem Liuium, L. Papirius Cursor dict. magistrum eq. Q. Fabium, qui iniussu suo prœlium commiserat, sic alloquitur: Quæro de te Q. Fabi, cùm summum imperium Dictatoris sit, pareantque ei Cõsules, regia potestas, Prætores ijsdem auspicijs quibus Coss. creati, æquum censeas nec ne, magistrum eq. dicto audientem esse? Cùm igitur prætura ex consulatu orta videatur, quippe cum munus omne suum ex eo accipiat: alterum quoque eius nomẽ huic nouo magistratui est inditum, & Prætor appellatus est, quod idem nomen olim Consules habuisse, & suo loco dixi, & Liuius testatur libro III. Horatiam de tribunitia potestate sacrosancta legem explicans, quæ xviris exactis est lata. Fuêre, inquit, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege Consulibus, quoque & Prætoribus, quia eisdem auspicijs, quibus Consules, crearentur, cautum esse: iudicem enim Consulem appellari. Quæ refellitur interpretatio, quòd ijs temporibus nondum Consulem iudicem, sed Prætorem appellari mos fuerit. Constat igitur summi magistratus nomen hoc antiquitùs fuisse. Quin ipsum quoque Dictatorem Prætorem maximum vocari solere, lex antiquissima claui pangendi docet, quam paullò pòst ex Liuio suo loco adducam. Prætor autem à præeundo dicitur, quasi præitor: eò quòd, vt inquit Varro de lingua Latina, præiret iure, & exercitu. Rursus de vita pop. Romani lib. II. Consulem Prætoremque vnum olim fuisse magistratũ ostendens: ijdem, ait, dicebantur Consules, & Prætores: quòd præirent populo, Prætores; quòd consulerent senatum, Consules. Græcis autem Prætores generali Imperatorum, quibus parebant exercitus, nomine vocabantur στρατηγοὶ, vel ἄρχοντες, eò quòd olim omnis magistratus maior apud Romanos Prætor dici poterat; tam qui ius populo daret, quàm qui exercitum duceret. Neque particulatius postea præturæ nomen determinarunt Græci Romanam historiam scribentes, etiam cùm proprius iam esset magistratus. Quare videant docti, qui eius generis Græca scripta transferre Latinè volunt, ne generali στρατηγίας, alióve simili vocabulo decepti, non habita temporum, vel personarum ratione, quemquam pro Prætore, Consulem vocent: vel pro Consule, Prætorem. Quod in Polybio, Dione, Plutarcho, Zonara, alijsque auctoribus Latinè translatis nõ semel accidisse animaduertimus. Vt autem argumenti nostri seriem prosequamur, Romani quoque Græcorum στρατηγοὺς, sicut Imperatores, ita etiam Prætores communi vocabulo frequenter appellârunt. Quod ipsum ex primo Ciceronis de inuẽtione Rhetorica verbis his manifestum est. Epaminundas Thebanorum Imperator ei, qui sibi ex lege Prætor successerat, exercitum non tradidit. Quem locum commentatur ita Victorinus. Notare debemus, inquit, omnes olim magistratus Prætores appellatos. Verùm postea, vel antè iam dictatum inter ordines dissentionum occasione; vel quòd (vt vult Pomponius Iuriscos.) auocarentur bellis finitimis Consules, neque esset qui in ciuitate ius reddere posset, magistratus hic inuentus, altero consulatus nomine insignitus, qui assiduè ius in Vrbe diceret, & Prætor appellaretur. Deinde circa annum Vrbis DX. cùm peregrinorum quoque multitudo in Vrbem cõflueret, neque vnus Prætor turbæ caussarum satisfacere posset, huic inter ciues solos iurisdictio est relicta: & collega eidem additus; qui quoniam peregrinorum ferè caussas cognoscebat, Prætor peregrinus vocatus est, ad differẽtiam videlicet alterius, qui tum vrbanus dici cœpit. Horum itaque munus erat, & vrbani in primis, ius inter ciues dicere; viduas, pupillosque defendere; ludos solemnes, & sacra quædam facere; sarta tecta, vacante censura, exigere; senatum, absentibus Coss. cogere; & sententias rogare, comitia, & conciones habere. Extant autem plebisciti à M. Plætorio tribuno pleb. hoc anno, vt verisimile est, de Prætore vrbano lati, apud Censorinum hæc verba. *Prætor. vrbanus. qui. nunc. est. quiq. post. hac. erit. duos. lictores. apud. se. habeto. Isq. supremum. ad. solis. occasum. ius. inter. ciues. dicito.* Quapropter ex lege etiam in Vrbe cogebantur manere, neque enim durante magistratu plus quàm decem dies abesse poterant. Hoc equidem colligo ex Ciceronis Philippica secunda, vbi M. Brutum, qui Prætor vrbanus tum erat, M. Antonio Cos. referente, legibus dicit solutum fuisse, si ab Vrbe plus quàm decem dies abfuisset. Attamen quàm diu Prætor vnus erat in rep. hunc etiam aliquando duxisse exercitum, postulante occasione, demonstrant annales. Peregrini autem Prætoris erat, vt dixi, caussas peregrinorum cognoscere: & ius de natis inter ciues & peregrinos controuersijs dicere. Huic etiam exercitus, vel classis aliquando committebatur, pro temporum difficultate, quotiens ad molem belli administrandam duo Consules non sufficiebant. Zonaras annalium secundo plerisque locis cum ἀντιστράτηγον appellat, sed satis impropriè, id quod suis locis annotabo. Penes Prætorem

Pratura ex cõsulatu orta.

Consul olim Prætor appellatus, non iudex.

Dictator olim Prætor maximus vocabatur.

Prætor vnde.

στρατηγοὶ & ἄρχοντες Prætores Græcis dicti, quod maiorum magistratuũ commune nomen prius fuerit.

Cur prætura primum inuenta.

Prætor vrbanus.

Prætor peregrinus.

Officia vrbani Prætoris.

Prætor vrbanus in vrbe manere primũ cogebatur.

Prætoris peregrini munus.

ἀντιστράτηγον.

rem verò qui ius inter ciues dicebat, omnis publici priuatique iuris potestas erat, vt ipsi nouum ius condere, veteri derogare facultas esset. Apud ipsum enim & iudices manebat legum interpretatio. Hinc aram legum appellant tribunal Prætoris, & subsellia iudicum Cicero, & Pædianus Verrina quarta. Ius namque prætorium ad legem, vt ait M. Varro, non secus ac censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Erat itaque iuris Quiritium custos Prætor vrbanus, cuius maxima semper auctoritas fuit; adeò vt plerique existiment, Prætorem peregrinum ex edicto Prætoris vrbani ius dicere consueuisse. Immo ex vrbani quoque Prætoris edictis formabant edicta sua translatitia Prætores item alij; ex quibus durante imperio suo ius in prouincijs dicerent. Atque ea ratione exteræ quoque prouinciæ, quæ Prætores ordinarios accipiebant, legibus Romanis subiectæ erant. Tanta semper habita est vrbani Prætoris potestas. Idemque iuratus, ex ordinibus penes quos erant iudicia, decurias iudicum selectorum quotannis conscribebat: ex quibus ipse, alijque Prætores eo anno concilia iudicum sibi sortiri debebant. Idcirco maiorem ipsum dici Prætorem, minoresque cæteros, ex L. Cæsare Festus refert; non secus ac maiorem Cos. putant dici, penes quem fasces erant, vel eum qui prior factus sit. Prætor autem qui primo loco populi suffragio factus renunciabatur, is Prætor primus vocari solet, quo modo creatum se testatur non vno loco Cicero, honori suo idipsum adscribens. Iam verò vt edicti prætorij rationem intelligas, solet etiam initio magistratus Prætor vrbanus quisque edictum, seu iuris formulam ex legibus Romanis, aliorumq; superiorũ Prætorum edictis sibi constituere, atque in albo proponere: secundùm quod ius dicere durante prætura sua vellet, de caussis suam iurisdictionem concernentibus, vtpote de testamentis, hæreditatibus, pecunijs creditis, emancipationibus, tutelis, vindicijs, manumissionibus, possessionibus, limitibus, operibus faciundis, & alijs, quæ priuato Quiritium iure continentur. Cuius mentionem fieri à Tullio de Finibus lib. II. his verbis cognoscimus. Quid enim mereri velis, iam cùm »
magistratum inieris, & in concionem adscenderis? Est enim tibi quæ sis obseruaturus, edi- »
cendum, in iure dicendo. Quid merearis igitur? vt te dicas in magistratu omnia volupta- »
tis caussa facturum esse. Ex quibus verbis intelligimus etiam, edictum prætorium esse nil aliud, quàm legum, & iuris veram ex æquo & bono interpretationem, formulis certis descriptam, ac publicatam ab vrbano Prætore, vt diximus. Cuius exempla pauca reperimus adhuc: veluti apud Valerium Probum de literis antiquis. QVANTI. EA. RES. ERIT. TANTAE. PECVNIAE. IVDICIVM. RECVPERATORIVM. DABO. TESTIBVSQ. PVBLICE. DVMTAXAT. DECEM. DENVNCIANDI. POTESTATEM. FACIAM. Et rursus apud Gellium lib. X. vt de flamine Diali & sacerdote Vestæ. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Et de fluminibus eodem libro: sed imperfectum. QVI. FLVMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. DICATVR. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. Reliqua desiderantur. Et licet perpetuum tale Prætoris vocaretur edictum, vel ad differentiam alterius generis edictorum, quæ peculiaria, aut noua vocat Cicero in Verrina quinta; à Prætore alijsve etiam magistratibus pro re nata occasione, quouis tempore promulgata; vel quòd hoc ordinario edicto, tanquam perpetua iuris formula, Prætor, ac iudices semper vterentur. Nihilominus annuum erat, & simul cum magistratu antiquabatur. Successor namque nouum constituebat edictum, secundùm quod in suo magistratu ius diceret. Hinc legem annuam vocat edictum perpetuum Cicero, neque ad hæreditates adeundas, quæ ante illud constitutum sub alio prouenissent Prætore, valere affirmat Verrina secunda. Sed ipsum potius audiamus Oratorem de his disserentem, vbi Verrem varijs modis exagitat, & accusat: quòd Prætor multa in edicto suo contra leges, ac morem maiorum proposuerit, in multis illud excesserit; quòd etiam in suo edicto ius non dixerit. Ex cuius verbis, ne nimis longi simus, ea dumtaxat excerpemus, quæ ad hoc maximè argumentum facere videntur: illudque in primis, quòd Verrem scribit Anniæ pupillæ hæreditatem, C. Sacerdotis Prætoris edicto iam antè condonatam, ad secundos hæredes pecunia corruptum transferre voluisse: in eumque finem, iam antè datas ab alijs Prætoribus hæreditates, sui edicti verbis fecit, fecerit, contra maiorum morem, & edicti perpetui naturam, fuisse complexum. Quis vnquam, inquit, edixit isto modo? Quis vnquam eius »
rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictũ, neque ante edictum »
prouideri potuit? In lege Voconia non est, fecit, fecerit; neque in vlla tempus præteritum »
reprehenditur, nisi eius rei, quæ sua sponte scelerata, ac nefaria est. Atque in his rebus »
multa videmus ita sancta esse legibus, vt ante facta in iudicium non vocemur. De iure »
namque ciuili, si quis noui quid instituit, omnia quæ antè acta sunt, rata esse patitur. Qui »
plurimum tribuunt edicto Prætoris, edictum legem annuam esse dicunt: tu edicto plus »
amplecteris, quàm lege. Si finem edicto Prætoris adferunt Kalendæ Ianuarij, cur non »
initium

Legum inter pretatio penes quos fuerit. — *Iuris Quiritiũ custos quis.* — *Edictum Prætoris vrbani.* — *Edicta translatitia.* — *Decuriæ iudicum.* — *Prætor maior quis.* — *Consul maior quis.* — *Prætor primus quis.* — *Edictum prætoriũ quid sit.* — *Reliquiæ veterum edictorum.* — *Flumina retare.* — *Edictum Prætoris cur perpetuum vocetur.* — *Cur annua lex à Cicerone vocatum.*

» initium quoque edicti nascitur à Kal. Ianuarij? At in eum annum progredi * nemo pote- *Cum, vocula deesse videtur in vulgatis.
» rit edicto, quo Prætor alius futurus est: in illum, quo alius Prætor fuit, regredietur? Hæc & alia multa de edicti prætorij potestate ibidem Cicero, docetque paullò pòst, edictum C. Verris non oportere ad eas hæreditates valere, quæ ante ipsum Prætorem venissent. Iam verò quàm iniquè Verres contra edictum suum ius dixerit, multis etiam declarat. Et
» cùm, inquit, edictum totum eorum arbitratu, quàm diu fuit designatus, componeret, qui
» ab isto ius ad vtilitatem suam nundinarentur; tum verò in magistratu contra edictum
» suum sine vlla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices impleuit earum re-
» rum, in quibus ita intercessit; quòd iste aliter, atque vt edixerat, decreuisset. Reliqua breuitatis caussà omitto. Cùm igitur eius temporis Prætores plures ius reddere ex libidine per gratiam, vel odium solerent, etiam contra sua edicta perpetua: non diu post Verrem damnatum C. Calpurnio, M'. Acilio Coss. anno Vrbis DCXXCVI. C. Cornelius tribunus plebis, quem Cicero maiestatis reum postea defendit, legem multis inuitis tulit: Vti Prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent. Quæ res tum gratiam ambitiosis Prætoribus qui variè ius dicere solebant, sustulit. Auctor est Asconius Pædianus, cuius ipsa ferè verba retuli. Neque aliud quidem edictorum genus, quàm illud annuum, ordinariumque, quo Kal. Ianuarijs ius sibi constituebant Prætores, Asconium intelligere, à Dione apertissimè demonstratur, libro historiarum XXXVI. vbi narrat C. Cornelium eundem plures pertulisse

Prætorum quarundam prævaricationes.

Cornelia lex de prætorijs edictis.

» leges, atque inter alias talem. Vti statim ab initio magistratus Prætores edicto promul-
» garent, quo iure vsuri essent: & deinde nequaquam ab eo deflecterent. Prætorum enim mos tunc erat, iuris edicta, secundùm quæ essent in magistratu iudicaturi, scripto quidem publicare, non tamen penitus obseruare. Sæpenumero ex arbitrio enim variantes multa ad gratiam, vel odium nonnullorum, vt fieri solet, prauè decernebant. Hæc ferè apud Dionem legimus, cuius etiam verba, ne quis ea desideret, adijciam. Καὶ οὕτως ἐκεῖνός τι ἐνομοθέτησε, καὶ ἐπεξεποιήθη, οἱ στρατηγοὶ πάντες τὰ δίκαια καθ' ἃ δικάσειν ἔμελλον, αὐτοὶ συγγράφοντες ἐξετίθεσαν. οὐ γάρ πω πάντα τὰ δικαιώματα τὰ περὶ τὰ συμβόλαια διετέτακτο, ἐπεὶ οὖν οὔτε ἐς ἅπαξ τοῦτ' ἐποίουν, οὔτε τὰ γραφέντα ἐτήρουν: ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετέγραφον, καὶ συχνὰ ἐν τούτῳ πρὸς χάριν, ἢ καὶ κατ' ἔχθραν τινῶν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγίγνετο, ἐσηγήσατο κατ' ἀρχάς τε εὐθὺς αὐτοὺς τὰ δίκαια οἷς χρήσονται, προλέγειν, καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν παραβαίνειν. Talia igitur primùm fuerunt edicta Prætorum perpetua. Quæ quidem, an cum prætura simul in temp. introducta fuerint, obscurum mihi esse non diffiteor. Illud ausim affirmare, vltra centum annos ante Cornelianum plebiscitum, S. C. quoque compulsos fuisse Prætores, ex suis perpetuis edictis ius dicere. Quemadmodum demonstrat antiquissimi Diarij Romani fragmentum, quod in anno Vrbis DXXCV. reperies. Eo enim anno V. Kal. Apriles S. C. factum tradit in curia Hostilia, vt Prætores ex suis edictis perpetuis ius dicerent: adeò vt iam tum in vsu fuisse cognoscamus. Ea demum, Hadriani Aug. tempore Saluius Iulianus Iurisconsultus in volumen collegit, & sub congruis titulis posita interpretatus est. Cœperuntque tum Prætores congesta ab Iuliano edicta sequi: non autem ipsi, vt antè solebant, noua proponere, vt rectè deinceps perpetua fuerint appellata, atque vim legum obtinuerint, vt successorium edictum, aliaque de quibus in Pandectis. Ait Eutropius Didium Iulianum rempub. inuasisse, nepotem Saluij Iuliani, qui sub Hadriano perpetuum composuit edictum. Is itaque ius ciuile, quod olim inordinatè, confusimque traditum arbitrio Prætorum plerumque constituebatur, primus velut in quandam artem redegit, edicta etiam perpetua, vt dixi, certa serie coniungens. Quæ quidem non modicam, vt ait Iustinianus

Saluius Iulianus Iurisconsultus edicta Prætoris perpetua in volumen congessit.

» Institutionum primo, iuris obtinent potestatem. Hoc etiam, inquit, ius honorarium so-
» lemus appellare, quòd qui honores gerunt, id est, magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt. Inter magistratus autem præturæ honos ob iurisdictionem eximius semper fuit: vt non sine caussa Ouidius Fastorum primo honoratum Prætorem appellàrit, fastis tantummodo diebus ipsum iurisdictionẽ habuisse canens, quam tribus effabatur verbis, DO. DICO. ADDICO. iuris priuati actionem, & sententiam omnem continentibus. Dabat enim Prætor iudicium, vel non dabat. Dabat quidem iudices, qui ex edicto suo perpetuo; dabat arbitros, qui ex bona fide iudicarent, dabat & caussarum patronos litigantibus, vt ex Ciceronis de Oratore lib. II. colligimus. Si de facto controuersia esset, dabat recuperatores. Dicebat autem ius, sententiam, vindicias, viam in formulis, iudicij diem, ac ferias. Addicebat vero in cessionibus, libertatem, in bonorum controuersijs, pecunias, corpora, possessiones, & hæreditates. Verùm poëtæ verba sunt hæc:

Ius honorarium unde dictum.

Prætura honos.

Tria Prætorum verba.

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perstare die sua iura putato,
Qui iam fastus erit, manè nefastus erat.

Nam

Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
Verbaque honoratus libera prætor habet.

Prætorum insigne & ornamenta.

Ob iurisdictionis itaque maiestatem, & honorem Prætori Consulum quoque insignia, & ornamenta ferè omnia concessa sunt, vtpote sella curulis,

Prætexta, & trabeæ. fasces, lectica, tribunal.

Vt Iuuenalis poëtæ dicam verbis. Quinimo cùm ex more ludis solemnibus præsidere deberet, dcùm honoris caussa, habitu prorsus regio, atque triumphali prodibat in publicum.

Similisque triumpho
Prædo caballorum Prætor sedet. idem poëta dicit. Verùm satyra decima multò exactiùs Prætorem Circensibus præsidentem depingit his versibus:

Quid si vidisset Prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimem in puluere circi
In tunica Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto ceruix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & (sibi Consul
Ne placeat) curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites.

Fasces prætoris.

Vt tamen minus imperium Prætoris, quàm Consulis esse intelligas, non duodecim, sed duo tantùm lictores Prætorem vrbanum comitabātur; totidemque, ni fallor, peregrinum, ac postea etiam Quæsitores. Attulimus ex Censorino iam legem Plætoriam, in qua sic habetur. *Prætor. vrbanus. qui. nunc. est. quiq. post. hac. erit. duos. lictores. apud. se. habeto.* Et » Cicero contra Rulli legem oratione secunda, vbi de Capuanorum Prætorum fastu disserit, duos tantùm fasces Romæ habuisse Prætorès indicat, quàm diu in Vrbe ius dicebant. Deinde, inquit, anteibant lictores, non cum bacillis; vt hic Prætoribus præëunt cum fascibus duobus.

Prouincialium Prætorum insignia, fasces & lictores sex.

Prouincialibus autem vel quibus imperium dabatur extra ordinem Prætoribus, sex lictores præferabant fasces, & secures; quapropter ἑξαπέλεκυν ἀρχὴν eam præturam, quasi sex securium magistratum appellant Polybius lib. III. Plutarchus, & Appianus in Syriaca.

Minor Prætorum, quàm Consulum potestas.

Verùm Consuli subesse Prætorem, & ab ipso interdum exercitum capere, cùm ex Tuditani, Varronis, Ciceronis, ac Liuij varijs locis demonstrari possit; multis verbis hîc probare non est operæ precium. Illud addidisse satis est, M. Messallam in lib de minoribus magistratibus, minorem Prætorum, quàm Cònsulum esse potestatem asserere, vt apud Gellium lib XIII. cap XIV. legimus: cùm dicit, Consulem ab omnibus magistratibus & » comitiatum, & concionem auocare posse: Prætorem & comitiatum & concionem vs- » quaque auocare posse, nisi à Consule: minores magistratus nusquam nec comitiatum, » nec concionem auocare posse. Ex his autem qui neque potestatem vocationis populi vi- » ritim habebant, neque præhensionis, vt Ædiles, & Quæstores; hi non solùm apud Consulem, verùm etiam apud Prætorem, quibus vocationis, & præhensionis potestas erat, à priuato in ius vocari poterant. Quod ex Varronis humanarum rerum libro XXI. Gellius probat cap XIII. lib XIII. Hæc potestas, & iurisdictio Prætorum ab initio fuit.

Quibus comitijs Prætores creari solent.

Creabantur autem comitijs, vt dixi, centuriatis primùm ex patricijs senatoribus, aliquoties etiā Consularibus; quemadmodum ex nostris constabit annalibus. Deinde hic etiam honos plebeis hominibus communicari cœpit, anno Vrbis CDXVII. quo primus de plebe Prætor est factus Q. Publilius Philo, aduersante Sulpicio Consule: senatu, cùm in summis imperijs non obtinuisset, minus intendēte: sicut Liuius libro VIII. refert.

Prætorum numerus vt sensim creuerit.

Remansit autem duorum Prætorum numerus, quàm diu in Italia imperium Rom. se continuit. Verùm Sicilia, atque Sardinia stipendiarijs, & in prouinciarū formam redactis anno DXXVI. Prætores additi sunt duo, qui in eas prouincias quotannis cum imperio mitterentur. Rursus postea duobus additis ad senarium excreuit numerum illud collegium subacta Hispania, & in duas prouincias, citeriorem, vlterioremque terminata, anno Vrbis DLVI. primique eas sortiti sunt Prætores M. Heluius, & C. Sempronius: vt suo loco demonstrabunt annales.

Bæbia lex.

Constitutum tamen postmodum lege Bæbia legimus (sed quonam anno incertum nobis est) vt alternis annis quaterni tantum crearentur Prætores: duo ad iurisdictiones in Vrbe, & alij duo ad prouincias Siciliam, & Sardiniam. In Hispania quæ longinquior, Prætoribus post magistratum annuum prorogaretur imperium, quo anno Romæ quatuor solummodò crearentur. Non diu tamen in vsu hanc legem fuisse, & raro vsurpatam. cùm

annales

annales arguunt, tum Liuius ipse satis innuit lib. XL. huius legis mentionem ita faciens.
„ Prætores quatuor post multos annos ex lege Bæbia creati, quæ alternis ad quaternos iube-
„ bat creari. Quædam exemplaria malè (ternis) pro alternis habent: sed alia, quæ ego, & quæ *Liuij locus.*
Glareanus vidit, alternis rectius legunt. Falluntur igitur qui aliam lectionem sequuntur;
tres enim dumtaxat Prætores aliquando creari solere, nusquam reperio. Obseruatum verò *Sortitio prouinciarum.*
comitijs habitis, vt Prætores, quotquot creati erant, sortirētur inter se prouincias, duo iu-
risdictiones obtinerent, vrbanam & peregrinam: duo Siciliam, & Sardiniam: reliqui duo
Hispanias citeriorem, & vlteriorem, in quibus annum magistratus explerent. Quare ini-
tiò, antequam paludati exirent, in prouinciam, à populo imperium comitijs curiatis acci-
piebant. Sequebatur vnumquemque sua cohors, ex qua esse dicebantur etiam necessa- *Cohors domestica Prætorū.*
rij: item quæstor, legati, præfecti, scribæ, medici, apparitores, accensi, aruspices, præcones,
lictores, alijque Rom. magistratuum comites, quos velut negociorum publicorum adiu-
tores dabat ipsa resp. id quod ex tertia, & quarta Verrinarum Ciceronis, & epistola prima
ad Quintum fratrem colligere est. Atque totus ille comitatus cohors prætoria solet ap-
pellari: remansitque vocabulum istud apud Italos, Hispanos, & Gallos, aliosque prouin-
ciales hactenus in vsu, *La corte, La court.* Exercitus autem, vel eius supplementum pro ra-
tione temporum, ac bellorum difficultate a senatu in prouinciam abituro decernebatur: *Prorogatio prouinciarum.*
quæ aliquoties eidem exacto magistratus anno, ex S C. protogabatur, vt qui Prætor fuis-
set, proprætore in prouincia permaneret. Quemadmodum ante latius declaraui. Officium *Prætoris officium in prouincia.*
autem Prætoris erat in prouincia, ius secundùm leges dicere, populorum conuentus obi-
re, socios tutari, perduelles reprimere, exercitum ducere; bellum, si opus esset, gerere: tri-
butum cogere, vectigalia exigere: castra, vias, & opera quæcunque publica munire. Ma-
gna quidem vt Consuli, sic & Prætori necessitudo putabatur esse, ex instituto, & more *Magna necessitudo inter Prætorem & Quæstorē eiusdem prouinciæ.*
maiorum, cum suo quæstore: atque illud ob eandem prouinciæ sortem. Demonstrat hoc
namque Cicero in diuinatione, accusatorem C. Verris Cæcilium vel vt suspectum, vel vti
„ impium reijciens: quia quæstor eius fuerat. Sic enim à maioribus, inquit, nostris acce-
„ pimus, Prætorem quæstori suo parentis loco esse oportere; nullam neque grauiorem, ne-
„ que iustiorē caussam necessitudinis posse reperiri, quàm coniunctionem sortis, quàm pro-
„ uinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. Quamobrem si iure posses eum
accusare, tamen cùm is tibi parentis numero fuisset, id piè facere non posses. Sic Verrem
ipsum quoque accusat actione tertia, quòd bello ciuili Sullano quæstor Cn. Carbonis
Consulis ad exercitum missus, custos non solùm pecuniæ, sed etiam Consulis, particeps
omnium rerum, consiliorumque, habitus in liberûm loco, sicut mos maiorum ferebat, re-
pentè Imperatorem suum reliquerit, & ad aduersarios transierit. Idem multis alijs locis
indicat Orator, atque hoc amplius in eadem actione, quod etiam ad argumētum nostrum
pertinet, Prætores, non secus ac Quæstores, cùm magistratu abijssent, vel è prouincia re- *Prætor è prouincia reuer. in rationes referre debebat.*
„ uersi essent, confestim referre rationes debuisse. Ait itaque. Audistis quæstoriam ratio-
„ nem tribus versiculis relatam: legationis, non nisi condemnato & eiecto eo, qui posset
„ reprehendere: nunc denique præturæ, quàm ex S. C. statim referre debuit, vsque ad hoc
tempus non retulit. Vt ad huius argumenti reliqua porrò transeamus, hæc quasi forma
præturæ per plurimos annos in republica Romana permansit, donec L. Sulla Felix per ar-
ma ciuilia Dictator factus, in prætura, non secus ac in alijs magistratibus multa immuta-
uit. Primùm auctus denuò ab eodem Prætorum numerus; nam duobus adiectis, vt octo *Prætores octo creati quando.*
quotannis crearentur, instituit. Atque illud apertè ex Cicerone colligitur. Pomponius ta-
men de origine iuris tradit quatuor Prætores à L. Sulla fuisse additos, quod non solùm à
Cicerone, sed ab omni historia est alienum. Itaque non satisfacit doctis historia illa Pom-
ponij de origine iuris, fortassis ab his, qui nobis Pandectas concinnârunt, corrupta. Nam *Cæsaris tempore, rep. ad monarchiā redacta, Prætorum numerus, & officia sæpe variata sunt.*
multis in locis turpiter hallucinatur, & ab alijs auctoribus fide dignis discrepat. Adde
quòd testetur Dion lib XLII: C. Cæsarem occupata republica post prœlium Pharsalicum
contra morem patriū creasse primùm Prætores decem, deinde quatuordecim, postea sede-
cim, vt suis locis declarabo. Occiso autem Cæsare ad veterem octonarium numerum Præ-
tores redijsse videntur, refert enim Velleius, quòd Augustus finitis bellis ciuilibus rempu-
blicam constituēs octo Prætoribus addiderit duos. Demum ab eodem duodecim ordina-
tos Tacitus indicat libro primo de Tyberij principatus initio disserens. Candidatos, in-
„ quit, præturæ duodecim nominauit, numerum ab Augusto traditum, & hortante sena-
„ tu vt augeret, iureiurando obstrinxit se non excessurum. Quamobrem non dubito, quin &
ibidem in iurisconsulto de origine iuris, sedecim Prætores ab Augusto constitutos vitio-
sè legamus. Idem auctor est, D. Claudium postea rursus duos adiecisse, qui de fidei com-
missis ius dicerent, ex quibus vnum D. Titus detraxit, & adiecit deinde vnum D. Nerua,
qui inter fiscum & priuatos iudicaret. Cæterùm nostri non est instituti ea omnia ex-
actè hîc persequi; quandoquidem diffusiùs studioso lectori in annalibus satisfiet, sicut
etiam

etiam de iurisdictione prætoria, & prouinciarum ordine Cæsarum arbitrio toties immutato. Igitur finem huic argumento imponerem, si iurisdictionis formam anno Vrbis DCVIII. circiter introductam, quæ eadem ferè ad monarchiam vsque retenta est, breuibus explicassem.
Reip. Romana in deterius mutatio. Cùm iam in immensum excreuisset Romana potentia, subacta ac demum diruta Carthagine, regibus Philippo, Antiocho, Perseo deuictis; simul cum opibus, luxus & desidia, pro labore & continentia; superbia, ambitio & auaritia, pro pudore, modestia & abstinentia rempublicam & ciuium animos inuasêre.
Quæstionum origo. Quamobrem plurima indies, ac enormia passim non solum à priuatis, verùm etiam à magistratibus perpetrabantur scelera; vt necesse fuerit plurima quoque capitalia, ac publica de varijs criminibus reip. caussa constituere iudicia.
Cur perpetuæ dictæ. Quæ quæstiones perpetuæ postmodum appellatæ sunt, vel quia, vt nonnulli volunt, in ijs patroni perpetuis, id est, continuis orationibus vterentur; vel quod assiduè postmodum ob frequentiam criminum Romæ exercerentur. Decernente namque senatu magistratibus, velut annuam prouinciam, quæstiones aliquot per annum integrum exercendas; eæ tum perpetuæ dicebantur, non secus ac Prætorum annuæ iurisdicēdi formulæ, perpetua vocari edicta solent. Etenim antea, nondum adeò corruptis ciuitatis moribus, rarò publica quæstione dignum crimen aliquod committebatur. Quotiescunque tamen contingeret, vt quid publico iudicio, & quæstione dignum perpetraretur, nempe paricidium, vel incestus, veneficium, aut perduellio, aliúdve eius generis crimen, morte, exilio, vel graui mulcta puniēdum;
Paricidij quæstores. quæsitores extra ordinem, vel à senatu, vel à populo creabantur, paricidij (vt antè dixi) quæstores à Pomponio appellati, qui de eo cognoscerent. Aliquando tamen iudicium illud, rogante magistratu quem quærere vellet, mandabatur à populo alicui Consulum, vel Prætorum, vel Quæsitoris nominandi arbitrium relinquebat senatui. Nonnunquam ipse populus iudicabat, vt in perduellione: atque etiam, si reus prouocasset, vel ab aliquo magistratu, cui ius esset cogendi concilium, protraheretur ad populum. Constat enim, vel ab Vrbis exordio plerumque duoviros à Regibus ad id creatos fuisse, vt de perduellione, vel paricidio, vel alio crimine cognoscerent: & si prouocasset
Duouiri perduellionis ad paricid. reus, frequenter populum iudicasse. Postea verò de peculatu, de repetundis, incestu, veneficio, alióve simili publico crimine, aliquoties Consulem, vel Prætorem, aliquando Dictatorem, sæpius quæsitorem in hoc factum extra ordinem cognouisse. Quo deinde iudicio peracto, cessabat cognitio, & extraordinaria illa quærendi potestas soluebatur. Iam verò cùm ob improborum ciuium multitudinem, & frequentiam scelerum in publicis exercendis iudicijs assiduè ciuitas fatigaretur, neque actionum criminalium speraretur vllus finis, quæstiones perpetuæ poni cœperunt, circa annum Vrbis DCIX. cùm, Censorino &
Lex Calpurnia de repetundis. Manilio Consulibus, lex Calpurnia de repetundis à L. Pisone tribuno plebis esset primùm lata, sicut ex Ciceronis Bruto colligere est. C. Carbone forum (inquit) tenente plura fieri » iudicia cœperunt. Nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ antea nullæ fuerunt. L. enim Piso tribunus plebis legem primus de pecunijs repetūdis Censorino & Manlio Consulibus tulit.
Quæstiones perpetuæ de quibus criminibus primum constitutæ. Atqui perpetuæ quæstiones de ijs maximè criminibus constitui cœptæ sunt, quæ contra rempublicam esse, & in consuetudinem abire videbantur, videlicet repetundarum, contra magistratuum prouincialium auaritiam, sociorum defensionis caussa. Nam ciuibus cùm sunt ereptæ pecuniæ (vt Verrina prima Cicero) »
Repetundæ. ciuili ferè actione, & priuato iure repetuntur. De repetundis ius publicum, & lex socialis »
Peculatus. est. Sic etiam peculatus quæstio contra eos est, qui pecuniam publicam auerterant, ærarium defraudârant.
Ambitus. Ambitus autem, cōtra suffragiorum corruptores in comitijs: maiestatis verò, contra quietis publicæ turbatores, seditiosósque aduersum magistratus. Additæ pro temporum statu & aliæ quæstiones de vi publica, de veneficijs, de corruptis iudicijs; Item à L. Sulla Dictatore, de falso, & de sicarijs, cùm augeret Prætorum numerū, vt Pomponius tradit.
Munera Prætorum sorte. Ceterum, ne indies nouos opus esset creare magistratus ad eas quæstiones exercendas, institutum, vti Prætores omnes annuum suum magistratum iure dicundo in Vrbe exigerent, iurisdictiones vrbanam, & peregrinam, necnon quæstiones de ijs criminibus, de quibus ob eorum multitudinem senatus eo anno assiduè inquirendum decreuisset, inter se sortirentur. Penes vrbanum verò, & peregrinum Prætores, sicut antè, iudicia remanebant priuata, vt fiduciæ, tutelæ, societatis, quemadmodum in oratione pro Roscio comœdo Tullius definit; penes reliquos autem iudicia publica, vel quæstiones perpetuæ in eum annum à senatu decretæ; qui idcirco quæsitores appellati, quòd in crimina capitalia quærerent. Hinc pulchrè Claudianus poeta.

Quæsitor in alto
Conspicuus solio pertentat crimina Minos.

Nam & quæsitores apud inferos esse fabulātur, qui delicta tam inquirunt, quàm puniunt. Sic Aeacus Senecæ in ludo lege Cornelia de sicarijs quærere fingitur, à quo Claudius Cæsar damnatur. Sic Virgilius Aeneidos VI.

Quæsitor

Quæsitor Minos vrnam mouet: ille silentum,
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

Vbi poëtam Asconius in tertiam Verrinam, aptè quæsitoris partes expressisse scribit, dedisse sortitionem, cùm vrnam nominat, dedisse electionem iudicum, cùm dicit, cõcilium que vocat; dedisse cognitionem facinorum, cùm dicit, Vitasque & crimina discit. In Ciceronis item Vatiniana tribunal & vrnæ quæsitoris, atque subsellia iudicum recensentur, » vbi Vatinium sic alloquitur. Quæro ex te, num quis in hac ciuitate post Vrbem conditam » tribunos appellàrit, ne caussam diceret; num quis reus in tribunal sui quæsitoris ascende» rit, eumque vi deturbàrit, subsellia dissipàrit, vrnas deiecerit? De hac re pulchrè Pædianus in Verrinam secundam, explicans disertè vt concilium cogere Prætor, vt iudicum electionem, reiectionemque dare solebat. Iam verò si alicuius criminis plures essent rei, quàm vt omnia de ijs iudicia vnus Prætor vel quæsitor commodè posset perficere, eadem quæstio sæpe duorum Prætorum sors est facta; quemadmodum rursus duæ diuersorum criminum aliquando quæstiones, si vnus ob reorum paucitatem sufficeret, vnius prouincia fuit, id quod ex orationibus Ciceronis colligimus. Frequenter item sors vnius Prætoris est facta vtraque iurisdictio vrbana & peregrina, vt quinque sortes quæstionibus reseruarentur. Sæpe etiam alicui Prætorum vrbano, aut peregrino minùs occupato extra ordinem sunt additæ quæstiones, aliquando creatus populi suffragio è priuatis quæsitor, vt de incestu Vestalium Cassius, vt de cæde Clodij in via Appia L. Domitius consularis. Atque eo modo iurisdictionum sortes pro temporum ratione inter Prætores variè sunt distributæ, sicut ex annalibus nostris studioso apertiùs constabit. In sequentem annum deinde prouincias à senatu decretas inter se sortiebantur, in quas finito magistratu cum imperio vel pro consulati, vel proprætorio mittebantur. Quæ si cui non placeret, eandem recusare, atque relinquere poterat, velut Ser Sulpicium Rufum, & ipsum Ciceronem fecisse intelligimus » ex oratione pro L. Murena. Ait enim ita ad Rufum. Postremo in prouinciam ire noluisti; » non possum id in te reprehendere, quod in meipso & Prætor & Consul probani. Ceterùm multa de his antè dixi, de proconsulatu, proprætura, & prouincijs disserens; Et si quæ alia huius argumẽti particulatiùs cognoscere studiosus voluerit, ex ipsis annalibus ea haurire poterit. Quapropter ne nimiũ hic præturæ immoremur, ad ædilitatem curulẽ transeamus.

Prætorum sortes vt venari solent.

Quæsitores extra ordinem sine magistratu.

Prouinciarum exterarum sortitio.

AEDILES. CVRVLES. PRIMI.

Cn. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. P. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio.

Eodem anno item lex à M. Camillo Dictatore lata est, vt duo ædiles qui sella curuli, non secus ac Consules, vel Prætores sederent, quotannis è patricijs crearentur, quod hac occasione factum memorat Liuius libri sexti fine. Cùm rem dignam censeret senatus, vt propter ordines in concordiam redactos, Latinis ferijs dies vnus ad triduũ adijceretur. Recusantibus id munus ædilibus plebis; conclamatum à patricijs est iuuenibus se honoris deorum immortalium caussa libenter facturos, vt ædiles fierẽt. Quibus cùm ab vniuersis gratiæ actæ essent, factum S. C. vti duouiros ædiles ex patribus Dictator populum rogaret, patres auctores omnibus eius anni comitijs fierent. Aedilitatem igitur primam patres Cn. Quinctio, & P. Scipioni suarum gentium viris, velut ante præturam Sp. Camillo, gratia campestri dederunt. Idem Liuius libri VII. principio. Plutarchus in Camillo.

Lex Furia de curuli ædilitate.

De Aedilitate curuli.

NON admodum multa de hoc magistratu dicenda supersunt, cùm ex ædilitate plebis originem trahat, de qua suo loco superiùs ea retuli, quæ ad institutum nostrum sufficere videbantur. Adijciemus igitur solummodo pertinentia ad nouum magistratum à patricijs hoc anno inuẽtum. Apud quos tamen solos non diu permansit; nam mox etiam plebeijs hominibus, vt anno sequẽti dicemus, communicatus est; vt hìs deinde ad vtramque ædilitatem, patricijs dumtaxat ad curulem accessus fuerit. Quæ quidem honoratior erat, toga prætexta, sella curuli, non minùs quàm prætura, vel consulatus, item antiquiore loco sententiæ in senatu postmodum, ac iure imaginum conspicua; adeò, vt etiam consularibus viris hic magistratus rubori non fuerit, sed vltro ab his aliquãdo petitam legamus. Licinium Macrum, & Aelium Tuberonem auctores adfert Liuius. Q. Fabium Maximum Rullianum sua sponte post tertium consulatum ambiuisse curulem ædilitatem. Idemque post primum consulatum M. Agrippa fecit; etiamsi quibus vellet ab Augusto honoribus ornaretur vsquequaque. Necessarium namque ipsi visum seditionibus & armis ciuilibus

Aedilitas curulis plebeijs mox communicatur.

Eius magistratus dignitas, & insignia.

Consulares ædiles curules.

M. Agrippa.

Aedilium curulium officia.

libus conquassatam Vrbem restaurare, ruinis defœdatam expurgare, & populum Romanum annonæ copia & vilitate reficere; Quin & publicæ quieti plurimùm conducere existimauit ludorum magnificentia vrbanam multitudinem sibi, Imperatoriq́ue suo conciliare. In hunc vsum victoria ciuili male cōquisitas opes quàm liberalissimè effudit. Quamuis autem honoris deum, ludorúmve sollemnium caussa curules ædiles primum creatos memoriæ proditum sit, postea tamen ædilium plebis alia etiam officia atque onera subijsse demonstrant annales; prout lex illa vetusta de ædilibus lata volebat, quam citat Cicero de legibus libro III.

Lex de ædilitate curuli.

Suntoq́ue.ædiles.coëratores. Vrbis.annonæ, ludorumq́ue sollemnium. Olleisque ad.honoris.amplioris.gradum.is.primus.adscensus esto.

Nihil attinet hîc latiùs de ædilium officio superiùs relata repetere, præter ea quæ lex ipsa ostendit prima fronte capita, curare scilicet vrbana ædificia, nec minùs annonam, forumq́ue venalium, ludos item, ac feriarum sacra sollemnia. Verùm oneris eius grauiorem partem, præter ludorum ac feriarum Latinarum curam, successu temporis transijsse sensim etiam ad curules ædiles cognoscimus, maximè quod ad vrbanorum ædificiorum tutelam, ac nitorem attinet. Seneca epistolarum XIII. libro ad Lucilium, balneorum sui temporis luxuriam notans, ostendit publicorum vrbis balneorum mundiciam, ac integritatem, non minus quàm viarum, aquæductuum, & cloacarum ædiles curules procurare debuisse. Ait enim. Sed, Dij boni, quam iuuabat illa balnea intrare obscura, & gregali tectorio inducta, quæ scires Catonem tibi ædilem, aut Fabium Maximum, aut ex Cornelijs aliquem manu sua temperasse. Nam hoc quoque nobilissimi ædiles fungebantur officio intrandi ea loca, quæ populum receptabant, exigendiq́ue mundicias, & vtilem salubremq́ue temperaturam. Sed audiamus etiam quale onus sibi per ædilitatē curulem à populo Romano impositum dicat Cicero Verrina septima. Nunc sum (inquit) designatus ædilis, habeo rationem quid à populo Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæq́ue faciendos, mihi Floram matrem populo plebiq́ue Romanæ ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquissimos qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæq́ue esse faciendos: mihi sacrarum ædium procurationem, mihi totam Vrbem tuendam esse commissam. Ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextatam, sellam curulem, ius imaginum ad memoriam posteritatemq́ue prodēdam. Vides quænam ædilium curulium onera, quique etiam honores Ciceronis tempore fuerint. Itaque non ociosè legi adiectum esse existimare possumus ædilitatem ad honoris amplioris gradum esse primum adscensum; eius enim magistratus munificentia plerumque viam muniebat ad præturam & consulatum. Quod in caussa, vt in consuetudinem postea venerit, cùm luxus, & ambitio simul cum opibus priuatorum hominum nimis augescerent, quòd ludorum vel munerum ædilitiorum impensæ, supra pecuniam solitam, & ex ærario in eos vsus annuatim decretam, ex proprio ædilium ad insanam vsque prodigalitatem non sine patrimoniorum iactura excrescerent; cùm posterior priori sumptibus ac magnificentia cedere nollet, & plebs vrbana talibus admodum caperetur lenocinijs. Cùm igitur priuatorum opes ad vanas illas profusiones non sufficerent; multi idcirco ob ædilitatis impensas foro bonisq́ue cederent, plures magistratum ipsum fugerent, ac recusarent; ne populus ea careret delectatione, & luxui permissum est frequenter à prouinciarum præsidibus, vti ad ludos exhibendos ex prouincijs pecunias colligere ædiles possent. Vnde Quintum fratrem Cicero laudās epistola prima, quòd Asiam in suo proconsulatu iniquo, & graui vectigali ædilitiorum munerum liberasset, addit. Si vnus homo nobilis queritur palam, te, quòd dixeris ne ad ludos pecuniæ decernerentur. HS. CC. sibi eripuisse; quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Constat etiam necessarios amicosq́ue priuata pecunia ædilibus ad ludorum impensam frequenter subuenisse; immo populum Rom. sua sponte in hoc asses contulisse. Sed de his latius disserendum non est, alterius enim sunt argumenti. Habuisse quidem ædiles curules iurisdictionem non minorem quàm plebis ædiles cōstat; proposuisse etiam de quibusdam caussis edicta Iustinianus Institutionum libro primo asserit, eaque iuris honorarij portionem in se complecti, & libro tertio decernit stipulationes prætorias sic exaudiri oportere, vt in his etiam contineantur ædilitiæ. Nam & hæ à iurisdictione veniunt, ait tit. XIX. Itaque mentio frequens ædilitij edicti, ex quo venditionum controuersiæ, & actiones redhibitoriæ iudicantur. Maximoperè enim ædilibus curæ esse debebat, ne à venditore emptor circumueniri posset; illudq́ue perpetuo edicto de venditionibus promulgato cauebatur; in quod plures Iurisconsulti veteres sunt commentati, Pomponius, Antistius, Labeo, Sex. Sulpicius,

Balneorum publicorum cura.

Gregale tectorium.

Ludi ædilium curulium.

Aedilitatis præmia.

Primus honorum gradus ædilitas.

Aedilium ambitiosa prodigalitas.

Ad ludos publicos Romæ faciendos collecta in prouincijs pecunia.

Spontanea populi ad ludos collatio.

Aedilium curulium edicta, & iurisdictio.

Edictum ædilitium de vendendis.

Sulpicius, Massurius & Cælius Sabini, Pædius, Marcellus, Trebatius, & alij. Extat de eodem celebris titulus digestorum libro XXI. item caput lectu dignum apud A. Gellium libro IIII. Addidit demum Cæsar Dictator, duos alios ædiles, qui frumento publico præessent; hos à Cerere Cereales appellauit, neque postea ædilium numerum auctum reperio. *Aediles Cereales.* Ceterùm sub Augusto iurisdictionem ædilium aliquando Prætoribus vrbano, peregrinoque adiunctam fuisse, à Dione libro LIII. refertur, cum vix senatorum aliquis reperiretur, qui ob impensarũm magnitudinem hunc magistratum gerere vellet. Sed hæc in annalibus aliquantò diffusius exponentur.

Tribuni plebis.

M. Plætorius * M. f. M. * nepos. De iure & officio noui Prætoris plebem *Plætoria lex.* rogauit, & legẽ tulit hanc, cuius verba citat Cẽsorinus in libello de die natali, cap. XIX.

PRAETOR. VRB. QVEI. NVNC. EST. QVEIQ; POST. HAC.
ERIT. DVOS. LICTORES. APVD. SE. HABETO. ISQVE.
SOVPREMVM. AD. SOLIS. OCCASVM. IOVS. INTER.
CIVEIS. DICITO

Meminit legis & M. Varro de lingua Latina libro V. dicens supremam diei tempesta- *Suprema dies.* tem haberi ex eadem coepisse Romæ, cùm Prætor in comitio supremam pronunciasset populo. Nam priùs ex XII. tabulis solis occasus suprema tempestas habebatur. Varronis
„ verba sunt hæc. Suprema summum diei: id à super imo. Hoc tempus XII. tabulæ di-
„ cunt occasum esse solis; sed postea lex Plætoria id quoque tẽpus iubet esse supremum, *Censorini locus.*
„ quo Prætor in comitio supremam pronunciauit populo. Ex his fortasse colligi poterit, legis de hac re postrema verba in Censorino desiderari ferè hæc.

TVNCQ; SOVPREMAM. PRONVNCIATO.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. C. f. C. nepos.]   [M. Antius. M. f. M. nepos.]
[C. Antius. C. f. Sp. nepos.]   [C. Mæcilius. C. f. M. nepos.]
[M. Acutius. M. f. //. nepos.]   [C. Lucerius. C. f. //. nepos.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos.]   [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]
[L. Statius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Sextij }
//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij } Coss. in * stipendiarieis *

Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Torquatus.   Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus.
[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]   [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

Cn. Manlius frater T. Manlij Torquati fuit bis Cos. & Censor. Q. Aulius pater Q. Aulij Cerretani, vt marmora docent Capitolina: quem bis Cos. fuisse, & magistrum equitum in prœlio occisum postea demonstrabunt annales.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVIII.

Consules.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis.   Q. SERVILIVS. Q. F. Q. N. AHALA.

ITA nominant etiam hos Consules Liuius, Diodorus, Orosius, Cassiodorus, Marianus, & Eutropius. Tabulæ Græcæ Ahalam, & Genucium suggerunt. A nobis Genucij

nomen ex secundo eius consulatu qui extat in tabulis Capitolinis, est redintegratum.

Roma pestis grauissima.
Annus quidem à seditione,& bello quietus fuit, sed insignis graui pestilētia, quæ censorem, ædilem curulem, tres tribunos plebis sustulit, & præter alios quàm plurimos magni nominis, etiam M. Furium Camillum, alterum Vrbis conditorem populi Rom. iudicio appellatum, quam à Gallis captam liberârat, & seditionibus domesticis collabentem erexerat. Auctores sunt Liuius libro VII. principio. Plutarchus in Camillo. Eutropius libro II. Orosius libro III. cap. III. qui cladem illam luculenter enarrat, sed annorum Vrbis conditæ numerus non constat.
M. Furij Camilli mors.

Prætor.

// . // f. / n. //

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolin. Imperiosus.

AEDILES. CVRVLES. PRIMI. DE. PLEBE.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

In mag. mortuus est.

Aedilitas curulis pleb. primū communicata.
Satis indicat Liuius iam inde ab hoc quasi anno alternatim, plebeios fieri ædiles curules cœpisse. Cùm enim superiore anno in concionibus quereretur tribuni plebis, quòd pro vno Consule plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis prætextatos, tanquam Consules, sedentes nobilitas sibi sumpsisset; verecundia imposita est senatui, ex patribus solis inde iubendi ædiles curules creari. Primò igitur vt alternis annis ex plebe fierent, conuenerat; postea promiscuum libero populi suffragio fuit. Hæc ferè Liuius libro VII. sed nomina ædilium huius anni præterijt, quorum tamen alterum pelle mortuum refert. Cicero autem in oratione pro Cn. Plancio primum ædilem ex plebe curulem creatum testatur Iuuentium quendam, cui cognomen Thalnæ adieci, quod antiquissimum in ea familia reperio.

// Iuuentius. // f. // n. — C. Licinius. P. f. // n.
* Thalna. * — Caluus.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
In mag. mort. est. — In magist. mort. est.
// // // f. // n. // — In magistratu mortuus est.
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. //

[Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus.] — [M. Popillius. C. f. C. nepos. II.]
C. Plautius. C. f. // n. Proculus. III. — [T. Metilius. T. f. T. nepos.]
[C. Volscius. C. f. C. nepos.] — [M. Sellius. M. f. M. nepos.]
[L. Lucerius. L. f. // nepos.] — [T. Statius. T. f. T. nepos. II.]
[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper. II.] — [C. Racilius. C. f. C. nepos. II.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. — C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // — // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // L. Genucij cos. } in * stipendiarieis *.
// // // f. // n. // Q. Seruilij cos. }
C. Fabius * C. f. M. n. * Ambustus. — M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

[L. Hor-

[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Fuluius. L. f. // n. Curuus.]

C. Fabij, ac M. Valerij magistratus maiores alij ordine suo sequentur. Quorum hic filius videtur fuisse P. Valerij, qui sexies tribunus militum fuit: ille verò C. Fabij vnius ex tribus fratribus Fabijs, qui legati in Etruria Gallos Clusium obsidentes ad bellum contra Romanos irritarant.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIX.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. C. LICINIVS. C. F. P. N. CALVVS.
PETICVS.

C. Sulpicius Peticus ex censura, & secundo eius consulatu descriptus est; nam hi magistratus extant in fragmento Capitolino, cui congruunt in prænomine Diodorus, & Cassiodorus: sed in cognomine librariorum culpa discrepant, non secus ac Liuius, in quo mendosè T. Sulpicius Potitus legitur. Tabulæ Græcæ Stolonem ac Peticum reddunt, Valerius Maximus libro II. cap. IIII. C. Sulpicium Peticum, C. Licinium Stolonem. Hic autem is idem est, qui toties tribunus plebis cum L. Sextio consulatum plebeium extorsit à patricijs. Liuius aliique Stolonem (vt dixi) appellant; tabulæ verò Capitolinæ Caluum; Marianus Scotus vtrumque cognomen ponit. Ipsum hoc primùm anno ad honorem consulatus peruenisse, ex Liuio, & Capitolinis tabulis colligimus; licet is qui virorum illustrium vitas scripsit, primum è plebe Consulem creatum fuisse tradat. ... Hernici defecerunt. Lectisternium peste adhuc grassante tertium in Vrbe celebratum fuit, pacis deum exposcendæ caussa: & ludi scenici Romæ primùm instituti. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. IIII. Val. Maximus loco iam adducto. D. Augustinus de Ciuitate Dei, libro III. cap. XVII.

Lectisternium tertium in Vrbe propter pestem, & ludi scenici primi.

Prætor.

// // // f. // n. //

Cn. Quinctius. // f. // n. Capitolinus.

Aediles curules.

// // // f. // n. //

P. Cornelius. // f. // n. Scapula. Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Sabin. Regillensis,

Trib. plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III. [L. Racilius. C. f. C. nepos.]
C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. III. [C. Plætorius. C. f. M. nepos. II.]
[M. Considius. M. f. M. nepos. II.] [L. Allienius. L. f. A. nepos. II.]
[L. Appuleius. L. f. // nepos.] [M. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
C. Sempronius. // f. // n. Longus. II. [C. Fuluius. L. f. // n. Curuus.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[L. Fulcinius. C. f. C. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // C. Petici. } Coss. in Hernico.
// // // f. // n. // C. Calui. }

[M. Acbutius. M. f. M. n. Elua.] [L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

Cn. Cornelius. //. f. //. n. Lentulus. [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CCCXC.

Consules.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. CN. GENVCIVS. M. F. M. N. AVENTINENSIS.

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IMPERIOSSVS. DICT.

L. Pinarius. //. f. //. n. NATTA. MAG. EQ. CLAVI. FIG. CAVSSA.

LIVIVS, & qui ex eodem Consules suos collegisse videtur Cassiodorus, C. Genucium L. Aemilium II. produnt; sed Capitolino fragmento astipulatur Diodorus, Cn. Genucium enim vocat alterum.

Claui pangendi religio causa pestem. Eo anno mirum in modum occupata fuit ciuitas in piaculis conquirendis ad pestem sedandam; repertaque est ex vetusta lege claui pangendi religio, vt qui Prætor maximus esset, Idibus Septembribus clauum pangeret. Vtque res maioribus perageretur auspicijs, Dictator, qui clauum figeret, creatus est L. Manlius Capitolinus Imperiosus, & magister equitum L. Pinarius Natta, quorum cognomina adhuc extant in fragmento Capitolino.

L. Manlius Dictator abdicare coactus. L. Manlius perinde ac si rei gerundæ, & non soluendæ religionis gratia creatus esset, bellum Hernicum affectans, delectu acerbo iuuentutem exagitauit, tandemque omnibus in eum tribunis plebis coortis, seu vi, seu verecundia victus, dictatura abijt. Vide Liuiū lib. VII.

Cens. M. Fabius. K. f. M. n. AMBVSTVS. L. FVRIVS. SP. F. L. NEPOS. MEDVLLINVS.

L. F. XX.

Lustrum Vrbis XX. Censores idem annus habuit, à quibus lustrum Vrbis vigesimum, vt Capitolinū marmor demonstrat, conditum est, quamuis Liuius ne verbum quidem de ea re faciat, nec alius quisquam, ni fallor, auctorum. Iam olim collegas in tribunatu militum hos censores fuisse autumo, nempe anno Vrbis CCCLXXIII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Popillius. * C. f. C. n. Lænas.] C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II.

[L. Statius. L. f. L. nepos.] [C. Antius. C. f. Sp. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Manlium Dictatorem abdicare coëgerunt, quòd bellum Hernicum affectans acerbo delectu iuuentutem Romanam agitaret. Liuius lib. VII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Antius. M. f. M. nepos. II.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos. II.]

M. Popil-

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. III. — C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. IIII.

[Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II. — [A. Allienius. L. f. A. nepos.]

[L. Pupius. L. f. // nepos.] — [L. Aelius. L. f. L. n. Pœtus.]

Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus. — C. Caruilius. //. f. //. n. Maximus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij. }
//. //. //. f. //. n. //. Cn. Genucij. } Coss. in * stipendiariis. *

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. — C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus.

[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] — M'. Curius. //. f. //. nepos.

P. Valerius Consul postea atque Dictator, C Iulius Dictator item fuit. Hic fortè videri poterit filius L. Iulij, qui bis: ille P. Valerij, qui sexies tribunus militum fuit. M'. Curius in Capitolinis fastis appellatur auus præclari viri M'. Curij Dentati, qui de Rege Purrho triumphauit, & ter Cos. ac Censor in annalibus hisce reperietur.

ANNI. P. R. C. CCCXCI.

Consules.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. II. — L. GENVCIVS. M. F. CN. N. AVENTINENSIS. II.

TABVLAE Græcæ & Cuspiniani Ahalam & Genucium habent. Liuius, Cassiodorus, & Marianus Scotus, Q. Seruilium, Ahalam, & L. Genucium. Sic etiam Diodorus, sed perperam Quinti prænomen attribuitur ibidem Genucio. Hi enim & antea collegæ in consulatu fuerunt; atque ideo numeri, vt habentur in Capitolina tabula, supradictis adscribendi sunt.

M. Curtius eques Romanus nobilis in voraginem terra subsidente apertam medio fori Romani armatus, & equo vectus semet præcipitauit, pro salute populi Rom morte sua prodigium publicum procurans: quo iubebatur ex vatum responso hiatus ea re compleri, qua populus Rom. plurimùm posset. Virtutem, atque arma vaticinio signari Curtius interpretatus, isto ritu se dijs manibus deuouit. Cùm Romæ manerem anno ∞. D. LII. eodem loco medij fori Romani ad basilicam Iuliam, vbi lacus Curtius fuerat, è ruinis subterraneis extracta fuit tabula grandis Parij marmoris in qua facti istius Curtiani historia pulchrè sculpta videbatur, quam depictam adhuc apud me seruo. Bellum Hernicis hoc anno indictum, & illatum est. L. Genucius Cos. hostium insidijs circumuentus occiditur. Liuius libro VII. Orosius libro III. cap. V. De Cos. Genucij tamen morte fasti Capitolini nihil annotarunt. De M. Curtio videndus item Valerius Max. lib. V cap. VI. & D. Augustinus de Ciuitate Dei libro V. cap. XIIX.

M. Curtius eques Rom. pro patria se deuouet.

Hernicum bellum.

L. Genucius COS. ab hostibus occiditur.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassvs. SABIN. REGILLENSIS. DICT.
P. Cornelius. //. f. //. n. SCAPVLA. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Occiso Genucio consensu patriciorum Seruilius Consul Dictatorem dixit Ap. Claudium decemuiri nepotem alterum, non ex Appio filio, qui minimus patrum auctor dissoluendæ per collegarum intercessionem tribuniciæ potestatis fuerat, & tribunus militũ anno CCCL. vt Liuius quarto & quinto libris meminit: sed ex Publio filio, vt fragmentum monstrat Capitolinum in eius consulatu anni CDIIII. qui legem de cõsulatu plebeio dissuaserat eloquenti oratione à Liuio libri VI. fine memorata. Is magistri equitum nomen præterijt, quòd tamen extitisse in fastis Romanis fragmentum docet, in quo adhuc visuntur obscuræ, & vetustate quasi consumptæ quædam cognominis literæ SCAPVLA. Ex quibus Sigonius (quem marmor ipsum tamen non vidisse puto) Seruilium Priscum aliquem fuisse conijcit; Onufrius Panuinus L. Scipionem, qui anno CDIII Consul fuit. Marlianus autem nescio quem Mucium Scæuulam. Mihi quidem marmor ipsum sæpiùs ac diligen-

Qui Ap. Claudius Dictator.

 ter con-

tet consideranti non Scipio, non Scæuula sed Scapula cognomen est visum, vt opiner patrem fuisse P. Cornelij Scapulæ qui Consul fuit anno CDXXV. Sed hæc discernere facilius est ijs, qui fragmentum Romæ diligentiùs intueri possunt.

Victoria de Hernicis cruenta, quarta parte Rom. equitum parta est.
Tribuni militū ad legiones comitiatis à populo primū creati. Rufuli.

Ap. Claudius Dictator non incruento prœlio vicit Hernicos, nam quarta pars exercitus Romani desiderata est. Triumphasse ipsum de Hernicis non ausim dicere, cùm nulla eius rei sit mentio apud Liuium, neque quicquam extet in fragmentis Capitolinis, ex quo Appij triumphus possit colligi. Tribuni militum ad legiones populi suffragio primum creati; cùm antea, sicut quos Rufulos vocant, Imperatores ipsi fecissent. Sed vide Liuium libro septimo.

Prætor.

// // // f. // n. //

P. Cornelius. P. f. // n. Scipio.

Aediles curules.

// // // f. // n. //   // // f. // n. //

Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus.   C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.

Tribuni plebis.

L. Manlius reus.

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos, L. Manlio Capitolino anni superioris Dictatori diem ad populum dixit; quòd paucos sibi dies ad dictaturam gerendam addidisset, quodque in delectu habendo imperiosus, & acerbus fuisset, non damnatione modò ciuium; sed etiam laceratione corporum. Quodque filium iuuenem Titum nullam ob culpam; sed solummodo, quòd infacundus, & lingua imptomptus esset, inter seruiles operas enutriret, ac publicis visibus subtraheret. Id postquam Titus cognouit, protinus Vrbem, ac ædes tribuni summo manè petijt; admissusque ad secretum colloquium quasi accusaturus patrem, stricto ferro tribunum minis, ac terrore compulsum iurare coegit, se patris eius accusandi caussa concilium plebis nunquam habiturum. Iurauit pauidus tribunus, & caussæ dictionem reo Manlio patri remisit. Factum non ciuile, pietate tamen filij in patrem laudabile fuit habitum. Liuius libro VII. Cicero officiorum tertio. Val. Max. libro V. cap. IV. Auctor de viris illustribus. Seneca de beneficijs libro tertio, capite penultimo.

T. Manlij filij in patrē summa pietas.

// // // f. // n. //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // f. // n. //
// // // f. // n. //

[Q. Decius. M. f. M. n. Mus.]   [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[C. Oppius. C. f. C. nepos.]   [N. Otacilius. N. f. N. nepos.]
[C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]   [M. Terentius. M. f. M. nepos.]
[Q. Romuleius. Q. f. Q. nepos.]   [L. Rabuleius. L. f. C. nepos.]
[C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

[L. Lucerius. L. f. // nepos.]   [G. Volscius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // Q. Seruilij cos. } in Hernico.
// // // f. // n. // L. Genucij cos. }

L. Cornelius. * P. f. * // n. Scipio.   [C. Petillius. * Q. f. Q. * nepos.]

L. Mænius. // f. // nepos.   [L. Aquilius. L. f. // n. Coruus.

L. Scipio postea Cos. videtur frater fuisse primi ædilis curulis P. Scipionis, & filius illius, qui magister equitum sub M. Camillo, & bis tribunus militum fuerat. L. Mænium quinto post anno tribunum plebis fuisse docet, Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCXCII.

Consules.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. II. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. II.

COLLEGAE & antea in eodem magistratu fuere, quapropter numeri auctoribus adijciendi sunt, vtpote Liuio, vbi etiam mendosè L. Sulpicius legitur, cùm in tabulis Capitolinis, Diodoro, & Cassiodoro C. Sulpicius appelletur. In hoc secundo consulatu Liuius rectè Licinio Calui cognomen attribuit, non aliter quàm tabulæ Capitolinæ Græcæ quidem, quas toties iam citaui, Stolonem hoc loco vocant; vt eundem esse animaduertas facilè, qui antea tribunus plebis fuerat.

Ferentinum in Hernicis vi captum est à Consulibus, & Tiburtibus bellum indictum. Liuius libro VII. Dionysius tyrannus Siciliæ pellitur. Marianus Scotus.

Ferentinum captum.

T. Quinctius. T. f. T. n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS. DICT.
Ser. Cornelius. Ser. f. M. N. MALVGINENSIS. MAG. EQ.
REI GERVNDAE CAVSSA.

Dictatorem habuit is annus rei gerundæ, vt Liuius, & fasti Romani tradunt; non comitiorum habendorum caussa, vt vult Licinius Macer. Galli enim via salaria trans pontem Anienis ad tertium lapidem castra posuerant, quos à Quinctio Dictatore victos, & quasi penitus deletos, auctor est Appianus Alexandrinus in Celtica. Cruentissima congressione confectos, & fugatos scribit Orosius libro III. capite V. atrocissimam pugnam T. Manlio Torquato trib. militum singulariter inchoante. Sic etiam Florus scribit libro primo, cap. XIII. Verùm Liuius prœlij nullius mentionem facit, sed post T. Manlij singularem pugnam, & victoriam, Gallos consternatos proxima nocte relictis castris profugisse dicit. Omnium consensu receptum est, T. Manlium hoc bello Gallum viribus & corpore præualidum singulari prœlio prostrauisse, torquem auream cæso detraxisse, & inde Torquati cognomen reportasse. Quod duellum à Liuio graphicè describitur, & etiam à Gellio libro IX. cap. XIII. ex Q. Claudij Quadrigarij annalium primo.

Galli trans Anienem victi. *T. Manlius trib. mil. duello victor Torquatus primus dictus.*

Memorabilis istius duelli viuam admodum picturam multis postea sæculis in foro Romano publicatam mansisse scimus prope vetera rostra sub Nouis, scilicet, tabernis argentarijs. Hæc autem in tabula scuti Gallici vel Cimbrici in formam facta repræsentabat Galli illius Thrasonis exultantis, iactabundoque corpore distorti, ac barbarè linguam exerentis in Anienis ponte congressum cum T. Manlio, & quàm dextrè prostratus ac occisus collum torquemque suum aureum amiserit. Ex hac quidem pictura ferè ausim opinari, T. Liuium & Claudium Quadrigarium historicos prœlium hoc, quod ipsi non viderant, tam exactè verbis accuratis delineasse. Scutum Cimbricum vocabant vulgò tabulã istam Romani, eratque loci illius ad Nouas tabernas nota quædam celebris. Mentionem eius reperio apud Ciceronem, Quinctilianum, & C. Plinium maiorem. Quæ loca huc conferre non pigebit, vt, candide lector, videas, quantopere conducat ad veterum auctorum intelligenda scripta diligens historiæ antiquæ collatio. M. Cicero de Oratore libro secundo, vbi C. Iulium Cæsarem Strabonem oratorem de iocis atque facetijs differentem inducit, vt ille deformem ac fœdum quendam aduersarium suum Manciam iam dicti Galli picturæ compararit, eleganter scribit. Ait enim sic Iulius, Valde autem ridentur etiam imagines, quæ ferè in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur cum similitudine turpioris. Vt meum illud in Heluium Manciam, Iam ostendam, cuiusmodi sis. Cùm ille: Ostende, quæso; demonstraui digito pictum Gallum in * Mariano * scuto Cimbrico sub * nodis * distortum, eiecta lingua, buccis fluentibus. Risus est commotus, nihil tam Manciæ simile visum est. Hæc C. Iulij apud Ciceronem verba reperiuntur in hunc modum scripta in correctioribus exemplaribus editis omnibus, & vt testatur doctissimus Dionysius Lambinus in multis antiquis manuscriptis, quæ vidit ipse. Pedibus quidem in eius eo sententiam, vitium, scilicet, esse in verbis * sub nodis * quasi sub vinculis, vt quidam interpretantur: & legendum esse, * sub Nouis * vt locum indicet, vbi in foro posita pictura Galli stabat. Sic M. Varro de lingua Latina libro V. affirmat, Sub Nouis dictam esse

Pictura duelli Manliani in foro Romano posita. *Scutum Cimbricum.* *Ciceronis locus.* *Mariano ferè melius.* *Nouis ferè melius.*

esse partem in foro Rom. ædificiorum perucusto vocabulo, vt & Via Noua; à tabernis nempe nouis. Approbare videtur & Lambini hanc lectionem meus codex antiquus in membrana scriptus, in quo habetur *sub nobis* obsoleta scribēdi formula, qua frequenter olim, b, pro, v, vsurpare solebant. Iam ipsa historia nobis in isto verborum contextu mendum aliud ostendit, & pro *Mariano* scuto Cimbrico legendū esse *Manliano* docet. Etenim T. Manlij duellum cum Gallo repræsentasse picturam scuti dubio procul est. non C. Marij, quem duello cum Gallis vnquam pugnasse non legimus. Hoc enim non

Quinctiliani locus. solùm ex T. Liuio & Claudio colligimus, sed etiam ex Cicerone & alijs. M. Fabius Quinctilianus autem oratoriarum institutionum lib. VI. cap. IV. de risu adfert etiam, vt apparet, ex ipso Cicerone Iuliani ioci hoc idem exemplum his verbis; vt in vulgatis correctioribus ea repetio. Rarum autem est, vt oculis subijcere ridiculum contingat: vt fecit C. Iu- "

* Manciæ * f. melius. lius, qui cum Heluio * mancipi * sæpius obstrepenti sibi diceret: iam ostendam qualis sis: "
isque planè instaret interrogatione, qualem se tandem ostensurus esset, digito demonstra- "

* Mancia * f. melius. uit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui * manceps * tum simillimus est visus. "
Tabernæ autem erant circa forum, ac scutum illud signi gratia positum. Hæc ita in Fa- "
bio legimus. vbi collige lector ex Ciceronis verbis errorem exemplarium, in quibus perperam librarius scriptor indoctus cognomen Heluij * Mancia * mutauit in * manceps *

C. Plinij locus. duobus in locis. Nec dissimilis error ex ista collatione patescit in C. Plinio nat. hist. libro XXXV cap. IV vbi Manciæ testis nomen omissum, & Cæsaris oratoris, in Crassi, mutatum videtur librarij alicuius imperitia; vel ipsum Plinium memoria lapsum fateri cogimur. Eius autem verba sic sonant, vbi de tabulis pictis agit: Deinde video & in foro positas

* Cæsaris * f. melius. * Manciæ * deest. * Cæsar * f. melius. vulgò. Hinc enim ille * Crassi * oratoris lepos agentis sub Veteribus, cùm * testis compel- "
latus instaret, Dic ergo * Crasse * qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pi- "
ctum infic etissimè Gallum exerentem linguam. "

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Plætorius. * M. f. M. * nepos. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[M. Confidius. M. f. M. nepos. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus. II.]
[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]
[M'. Otacilius. M'. f. N. nepos.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Lætorius. C. f. C. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos.] [L. Virginius. A. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Calui. } Coss. in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pætici. }

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. M. Duilius. * M. f. M. * nepos.

M. Papi-

M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. * C. Duilius. * C. f. C. * nepos.

A. Cornelium nobis sic exprimunt marmora Capitolina. M. Papirius autem & C. Duilius ex quinque viris mensarijs postea fuerunt, æquitatis & industriæ meritò in fœnore diminuendo, atque ære alieno ciuium temperando, per omnium, vt tradit Liuius, annallum monumenta celebribus. Mugillanum verò hunc inter tredecim Papirios referendum esse puto, quos Cicero ad Pætum scribit à primo L. Mugillano sella curuli sedisse ante L. Papirium Crassum, qui Prætor & Dictator fuit anno CDXIII. quique primùm Papisius appellari desijt. Quare hunc quæstorem non solùm, sed & ædilem curulem, prætoremque fuisse suspicari possumus. M. Duilius sequetur tribunus plebis.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Pæticus. A. CCCXCII.
Cos. // de Herniceis. QVIRINALIBVS.
T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. Capitolin. Crispinus. AN. CCCXCII.
Dict. de Galleis. //. //. MART.

Addit Liuius à Dictatore T. Manlium post victoriam de Gallo pro concione laudatum fuisse, & aurea corona donatum; triumphi quidem nullibi est mentio, quem tamen ex tam memorabili bello obtinuisse Dictatorem verisimile est, & astipulari videtur fastorum Capitolinorum fragmentum, quod eodem hoc anno CCCXCII. duos ordine triumphos nobis ostendit, alterum Quirinalibus actum scilicet XIII. Kal. Martias, quem C. Sulpicij Consulis primum esse reor de Hernicis, secundum namque triennio postea Dictator egit de Gallis, sicut ex ijsdem fragmentis apertum est. Alterum eodem, ni fallor, item mense ductum ex patrijs literis cognoscimus, quem T. Quinctij Dictatoris fuisse de Gallis opinamur, quamuis Liuius, vt alios etiam, hos triumphos omiserit. *T. Manlij honores.* *Quirinalia XIII. Kal. Martias.*

ANNI P. R. C. CCCXCIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. AMBVSTVS. C. POETELIVS. C. F. Q. N.
LIBO VISOLVS.

BALBI cognomen adscribit Pœtello Liuius, at fragmenta Capitolina Libonem Visolum vocant. Græcæ & Cuspiniani tabulæ Libonem & Ambustum Consules nominant, Diodorus & Cassiodorus M. Fabium, C. Pœtelium. Sed perperam in omnibus ferè cùm Liuij, tum Cassiodori exemplaribus Petilius legitur; non eadem enim gentis est Pœtelia, quæ Petillia. M. Fabium ex triumpho eius Capitolino restitui. Pœtelius X. viri Q. Pœtelij nepos fortè fuit.

Cùm M. Fabio Consuli prouincia Hernici euenisset, aduersus Tiburtes C. Pœtelius Consul iussu populi exercitum duxit, quòd societatem belli cum Gallis Romanorum hostibus fecissent, eosdemque commeatu iuuissent. In Hernicis autem Fabius Consul primùm leuibus prœlijs, dein vno insigni conflictu hostes deuicit. Liuius lib. VII. *M. Fabij victoria de Hernicis.*

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. DICT.
T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS. MAG. EQ.
REI GERVNDAE. CAVSSA.

Ad Tiburtium auxilium cùm Galli è Campania redijssent, & fœda populatione deuastarent Lauicanum, Albanum, & Tusculanum, Dictator dictus est Q. Seruilius Ahala, & ab eo magister equitum T. Quinctius. Hic antea Dictator, ille bis Consul; qui nouo conscripto exercitu, iunioribus omnibus sacramento adactis, Gallos non procul porta Collina in conspectu Vrbis & ciuium cruento prœlio vicit, & fugauit. Fugientesque prope Tibur excepit Pœtelius Consul; à quo rursus simul cum egressis ad opem ferendam Tiburtibus superantur, & intra Tiburis vicinæ portas compelluntur. Liuius libro VII. *Galli & Tiburtini denuo victi.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Sp. Furius. M. f. //. n. Camillus. II.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. L. f. C. n. Iulus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus. C. Catuilius. //. f. //. n. Maximus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

K. Duilius. K. f. K. nepos. [L. Hortensius. L. f. L. nepos.]

[C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.] [C. Curatius. C. f. //. nepos.]

[M. Caedicius. M. f. L. nepos.] [L. Sextius. L. f. L. nepos.]

[C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.]

[T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus] [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quaestores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quaestores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Hernicis.

//. //. //. f. //. n. //. C. Poetelij cos. in Tiburti.

[L. Aemilius. L. f. //. n. Barbula.] L. Aemilius. C. f. //. n. Mamercinus.

T. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Torquatus. C. Liuius. //. f. //. n. Denter.

Huius C. Liuij nepos M. Liuius Denter primus è plebe pontifex, & Cos. anno CDLI. vt ex ratione temporum & tabulis Capitolinis colligo. T. Torquati magistratus nobiles plures subsequentur. L. Barbula patruus videtur Q. Barbulae, qui Cos. II. de Etruscis triumphauit. L. Mamercinus fortasse filius C. Mamercini bis tribuni militum consulari potestate. Hunc Liuius magistrû eq. nominat in ann. CDI. quemadmodum declarabo.

C. POETELIVS. C. F. Q. N. LIBO. VISOLVS. AN. CCCXCIII.

COS. DE GALLEIS. ET. TIBVRTIBVS. //. //. MART.

M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. COS. ANN. CCCXCIII.

OVANS. DE. HERNICEIS. NONIS. SEPT.

Rebus passim benè gestis, Dictator Consulibus in senatu, & apud populum magnificè collaudatis; & statum quoque rerum remisso illis honore, dictatura se abdicauit. Poetelius de Gallis, Tiburtibusque geminum triumphum egit, Fabio satis visum est, vt ouans Vrbem iniret. Irrisere tamen Poetelij triumphum Tiburtes, vt nulla rebus contra eos gestis gloria dignum. Liuius libro VII.

Tiburis origo antiquissima. Tiburis originem antiquiorem esse, quàm Vrbis Romae Plinius asserit libro XVI capite vltimo. Ciuitatem nominatam à Tiburte Euandri socio, ex eius conditoribus vno volunt Cato, & Sextius. Dionysius libro V. inter Latini nominis populos recenset Tiburtes, vt & Cicero in oratione pro L. Balbo. Decimo sexto circiter lapide distat à Roma, vrbs primùm satis potens alijs etiam oppidis imperans, è quibus nominat Liuius Empulum, & Sassulam ditionis Tiburtinae. *Empulum, Sassula.* Vide Catonem de originibus, Solinum capite septimo, Seruium in VII. Aeneidos.

ANNI. P. R. C. CCCXCIV.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. LAENAS. · CN. MANLIVS. L. F. A. N. CAPITOLINVS. IMPERIOSSVS.

SEQVVNTVR Consules in Liuio & Cassiodoro M. Popillius Lænas, & Cn Manlius: item in Diodoro M. Popillius Lænas, C Manlius Imperiosus, vbi prænomen Manlij corrigendum Non hic pater T. Torquati, sed frater fuit natu maior, vt constat ex Capitolino fragmento. Alterius Consulis M. Popillij nomen ex triumpho eius suppleuimus. Ab hoc Lænatis cognomen in ea gente cœpisse, atque in hoc magistratu, ex Ciceronis Bruto colligere est; plebis enim contra patres tumultu ac seditione nunciata, cum ille Consul, ac flamen Carmētalis sacrificium publicum faceret; vt erat læna amictus, ita venit in concionem, & oratione, auctoritateque seditionem sedauit. *Lænatis cognomen vnde in gente Popilia.*

Seditionem in Vrbe exorientem hostium repentinus aduentus compressit. Tiburtes enim noctis silentio ad Vrbem infesto agmine profecti subitum terrorem incusserunt; sed prima luce duabus portis egressi Consules aciem subeuntium iam muros aggrediuntur, & primo impetu fundunt repelluntque. Tarquinienses interim populabundi fines Romanos peragrauere. Liuius libro VII. *Tiburtes deuicti.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ser. Cornelius. Ser. f. M. n. Maluginensis.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. [C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

[L. Rabuleius. L. f. C. nepos.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Marcius. M'. f. M'. n. III.] C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. II.

[L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] [M. Terentius. M. f. M. nepos. II.]

[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]

[P. Silius. M. f. M. nepos.] [P. Villius. P. f. P. nepos.]

[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.] [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij } coss. in Tiburti.

//. //. //. f. //. n. //. Cn Manlij }

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. [L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.]

[M. Fosllius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Seruilius C. f. C. n. Fidenas.]

P. Valerium nominat Prætorem nono dein anno Liuius lib. VII. forte pronepos primi P. Vale-

P.Valerij Poplicolæ videri poterit. Item L.Marcius Rutilus frater C.Rutili, qui cos. quater, & censor primus è plebe factus inuenietur, M.Fosllius patruus C.Foslij, qui Cos. & bis magister equitum C. Sergius autem, filius C. Sergij bis tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXCV.

Consules.

C. Fabius * C.f. M.n * Ambvstvs. C. Plavtivs. p. f. p. n. procvlvs.

Livivs & Cassiodorus C.Fabium, M.Plautium consules produnt. Diodorus M. Fabium C. Plotium. sed magis placet Cai prænomen in Fabio, nam Ipsum Liuius ita postmodum vocat interregem ac cõsularem. Tabulæ Græcæ cognomina vtriusque ostendunt Ambustum, & Proculum referentes.

Tribus auctæ sunt. Tarquiniense bellum. Captiui Romani immolati. Latinis pax data, cumque his fœdus renouatum.

Ludi quos M.Camillus reconciliatis ordinibus vouerat, facti sunt, Duæ tribus reliquis adiectæ, Poblilia, & Pomptina. Hernici à C. Plautio consule deuicti, & subacti sunt, Tarquiniensibus bellum indictum, cùm quibus consul Fabius inconsultè pugnauit. Non tantùm cladis in acie acceptum, quantum Ignominiæ ex eo, quod cecvit. captiuos Romanos milites immolarint Tarquinienses. Accessit & agri Romani Vastatio quam Priuernates & Veliterni deinde fecerunt. Sed inter multos terrores solatio fuit pax Latinis petentibus data, & magna vis militum ab iis fœdere vetusto, quod multis intermiserant annis, accepta. Liuius vii.

C. Sulpicius M.f. Q. n. Peticus. Dict.
M. Valerius. P. f. L.n. Policola Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Victoria de Gallis. Stratagema pulchrum.

Inter multos terrores cùm belli quoque Gallici fama increbuisset, eos Præneste, videlicet, venisse, & inde circa Pedum consedisse, dictator dictus est à C.Plautio consule C. Sulpicius Peticus, magister equitum additus est M. Valerius Poplicola. Dictator ad Pedum cum Gallis graui prœlio conflixit, & simulata ex agasonibus adornatis equitum caterua è siluis ostensa, conterritos in fugam egit, & atroci cæde cõfecit. Liuius libro vii. & Frontinus stratagematum secundo. Meminerunt Victoriæ etiam Orosius, & Eutropius Item Appianus in Celtica: Is Boios Galios fuisse scribit, & alio stratagemate à dictatore Sulpicio Victos, ordine scilicet solo inuadendi hostem, sicut ibidem pulchrè enarrat.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Quinctius. //. f.//. n. Penn. Capitolinus. Crispinus. *

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T.Manlius. L.f. A. n. Torquatus. A. Cornelius. P.f. A.n. Cossus Aruina.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
K. Duilius *K. f. K. * nepos. [L. Virginius. A. f. A. nepos]

Tribuni plebis.

Pœtilia lex de ambitu prima.

C. Pætillius. * Q. f. Q. * nepos. Legem de ambitu primus tulit patribus auctoribus, qua nouorum maximè hominum ambitionem, qui nundinas & conciliabula obire soliti erant, compressam credebant. Liuius lib. vii.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

L. Plautius. L. f. //. n. Venno. [L. Hortensius. L.f. L. nepos ii.]

[Q.Hor-

[Q. Hortensius Q. f. L. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. II.]
[C. Sextilius. C. f. //. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos. II.]
[M. Cædicius. M. f. L. nepos. II.] [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabij cos. in Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij cos. in Hernico.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
C. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Visolus. Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.

L. Furius est tertius magni illius M Camilli Dictatoris Romuli secundi filius. Nam primus Marcus puer paullò antequam pater in exilium iret, anno CCCLXII. mortuus erat: alterum Spurium Prætorem primum habuimus; hic Lucius autem bis Dictator & Consul fuit, vt dicemus. P. Mænius fortè frater maior C. Mænij, qui bis Dictator & Censor reperitur in fastis. C. Pœtelius decemviri Q. Pœtelij pronepos esse potuit, qui sequitur Consul. Sp. Nautius verò pater Sp. Nautij Cos. anno CDXXXVII. vt insinuant Capitolina marmora.

C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. II. AN. CCCXCV.
DICT. DE. GALLEIS. NONIS. MAI.

Nec alius, inquit Liuius, post M Furium, quàm C. Sulpicius iustiorem de Gallis egit triumphum; auri quoque ex Gallicis spolijs satis magnum pondus saxo quadrato septum in Capitolio sacrauit. Videmus fragmenta Capitolina velle secundum hunc esse C. Sulpicij triumphum. Quare necesse semel antea quoque triumphasse, quamuis Liuius hoc prætereat, vt suprà in secundo consulatu eius admonui. *Aurum Capitolinum.*

C. PLAVTIVS. P. F. P. N. PROCVLVS. COS. ANN. CCCXCV.
DE. HERNICEIS. IDIBVS. MAI.

Hernicos à Plautio deuictos, subactosque scribit Liuius; sed de triumpho, ne verbum quidem. Neque enim omnes recensete, immo plurimos ex arbitrio, vel breuitatis studio, vel quia historiæ suæ contextus ita volebat, ipsum omisisse patebit.

ANNI. P. R. C. CCCXCVI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. II.

SINE cognominibus recensent hos Consules Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus; produnt cognomina tabulæ Græcæ Rutilum & Capitolinum. Ergo numerus tantùm in auctoribus requiritur apud Cn. Manlium qui biēnio antea quoque Cōsul fuerat: C. Marcius ex triumpho suppletur.

Falisci rebellarunt, eaque prouincia cùm Cn. Manlio obuenisset, nihil bello memorabile gessit. Legem verò in castris ad Sutrium tributim tulit, de vicesima eorum qui manumitterentur. Patres quia haud paruum vectigal inde ærario accederet, auctores facti sunt. Ceterùm tribuni plebis nouo exemplo moti, ne quis simile quid imposterū tentaret, graui lege cauerunt publicæ libertati consulere volentes Ad quiduis enim milites in Imperatoris verba iuratos adduci posse existimârunt. Eodem anno C. Licinius Caluus Stolo, qui bis Consul fuerat, à M. Popillio Lænate decem millibus æris suamet lege damnatus est, quam de modo agrorum tulerat, quingenta iugera ne quis excederet, cum ipse duplū suo & filij nomine, quem idcirco in legis fraudem emancipauerat, possideret. Auctores sunt Liuius libro VII. Plutarchus in Camillo. Val. Max. libro VIII. cap VI. Plinius libro XVIII. cap. III. Auctor de viris illustribus in Stolone. *Manlia lex de vicesima manumissorum.* *C. Licinius Caluus Stolo sua lege agraria primus damnatur.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Duilius * C. f. C. * nepos. [C. Curatius. C. f. //. nepos]

[L. Sextius. L. f. L. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.]

Tribuni plebis.

Lex tribunicia de non seuocando populo. Legem tulerunt de libertate ciuium. Vti capite plecteretur, qui populum seuocasset, in castrisve leges tulisset. Liuius.

Duilia Mænia lex de fœnore. M. Duilius * M. f. M. * nepos. L. Mænius. //. f. //. nepos.

Legem de vnciario tantùm fœnore accipiendo tulerunt, eamque plebs cupidissimè sciuit, accepitque. Liuius libro VII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. II. [C. Apronius. C. f. C. nepos. II.]

[M. Titinius. M. f. M. nepos. II.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. II.]

[C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus. II.] [C. Otacilius. C. f. N. nepos.]

[C. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] M'. Curius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Cn. Manlij cos. in Falisco.

//. //. //. f. //. n. //. C. Marcij cos. in Priuernati.

M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. II. [Sp. Papirius. Sp. f. //. n. Cursor.]

Coruncania gens vnde. Ti. Coruncanius. //. f. //. nepos. Auus Tiberij Coruncanij Pontificis primi è plebe vt monstrant Capitolina marmora Camerio municipio oriundum Tacitus libro XI. in oratione Claudij Cæsaris, & Cicero in Sullana testantur esse: attamen hic in *Ciceronis locus ambiguus.* Planciana facit Tusculanum Ti. Coruncanium consularem ac pontificem, qui princeps familiæ fuit, vt ipse Tusculo, maiores Camerio videantur orti, nisi locus ille Ciceronis sit mutilus, & incorrectus. Sp. Papirius patrem habuit fortè, qui tribunus militum repetitur anno CCCLXXIV.

[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.]

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. COS. ANN. CCCXCVI.
DE PRIVERNATIBVS. K. IVL.

Priuernates victi. C. Marcius Consul exercitum in Priuernatem agrum duxit integrum pace longinqua, militemque præda impleuit; quem ea de caussa alacrem habuit, & promptum. Itaque Priuernatibus tandem prœlio victis, & in Vrbem deiectis, cùm iam scalæ mœnibus admouerentur, deditio à ciuibus est facta: triumphus inde de Priuernatibus est actus, vt auctor Liuius, libro VII.

Priuernum Campaniæ volunt quidam esse, oppidum quondam vino nobile, Stephano de vrbibus Πριουέρνος dicitur, nominat item Plinius lib. III. cap. V.

ANNI.

190

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. II. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.

REFERT ita Liuius Consules. in Cassiodoro, & Diodoro cognomina omissa sunt, & in hoc etiam notæ secundi desiderantur honoris. Tabulæ Græcæ Ambustum II. & Lænatem II produnt, rectè.

Tiburtium agros Lænas vastauit. Falisci & Tarquinienses cum Romanis commisso prœlio fuderunt Fabium Cos. turbato eius exercitu insolita specie, & furiali incessu armatorum facibus & anguibus sacerdotum. Discusso deinde vano apparatu hostem rursus aggressi Romani totam auerterũt aciem, & castris eodẽ die potiti sunt. Liuius lib. VII. Furialis acies facibus armata.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Primus de plebe Dict.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Falisci & Tarquinienses clade magis irritati quàm perculsi, omne nomen Etruscum concitârunt, duobusq; iis populis ducibus, ad Tiberim vsque, & Salinas populabundi hostes Tusci peruenerunt. Aduersus quem terrorem Dictator C Marcius Rutilus dictus est primus è plebe inuitis patribus, qui & magistrum equitum è plebe dixit C. Plautium Proculum. Ambo consulares tum erant, Auctor Liuius libro VII. Meminit Diodorus Siculus libro XVI. Etruscum bellum Dictator primus è plebe.

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. II. ANN. CCCXCVII.
DICT. DE. TVSCEIS. PRIDIE. NON. MAI.

C Marcius Dictator indignè ferentibus licet patriciis, omnia ad belli apparatum necessaria, iussu populi obtinuit. Profectus ab Vrbe cum exercitu Tuscos populabundos oppressit, castra quoque nec opinatò aggressus cepit, & octo millibus hostium captis, ceteris aut cæsis, aut ex agro Romano fugatis domum reduxit exercitum, & sine patrum auctoritate populi iussu triumphauit. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. VII. & Eutropius libro secundo, septem millia captiuorum adducta in triumphum fuisse scribit, si modò liber correctus est. Triumphus sine patrum auctoritate.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Manlius. L. f. A. n. Torquatus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius.* P. f. * //. n. Scipio. [Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

Comitiis consularibus intercessêre, quòd duo patricij Consules crearẽtur; sed interrex M Fabius aiebat in XII. tabulis legem esse; vt quodcunque postremum populus iussisset, id ius ratumque esset; iussum, & suffragia populi esse. Cùm intercedendo tribuni nil aliud, quàm vt differrent comitia, valuissent, duo patricij Consules creati sunt, vt Liuius libro septimo. XII. tabularum lex de populi iussu.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. III.] [K. Duilius. * K. f. K. * nepos. II.]
[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [L. Icilius L. f. L. n. Ruga. II.]
[C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.] [L. Antistius. L. f. L. nepos.]
[M. Marcius. M'. f. M'. nepos. IV.] C. Petillius. *Q. f. Q. *nepos. II.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Falisco, & Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij. cos. in Tiburti.

Sex. Tullius. //. f. //. nepos. Qui septimum primipilum duxerat sub Dictatore C. Petico in exercitu contra Gallos ante biennium; & anno superiore primus contra Priuernates prœlium inierat, nec erat in exercitu, qui quidem pedestria stipendia fecisset, vir factis nobilior. vt Liuius libro VII. Tullia plebeia antiquissima gẽte eum fuisse opinor, atque etiam minores ob merita obtinuisse magistratus.

M. Fabius. * C. f. * //. n. Dorso. [Ser. Sulpicius. Ser. f. M. n. Prætextatus.]

M. Pœtelius. M f. //. n. Libo. Pater M. Pœtelij consularis, vt fasti Capitolini monstrant. Ser. Prætextatus patre quater tribuno militum natus, M. Fabium primi, vt apparet, C. Fabi Dorsonis, de quo nos in annali CCCLXV. filium Consulem factum constabit postea.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. III. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

SATIS rectè Consules exprimuntur à Liuio, error tamen est in aliquot exemplaribus Cn. Potitus, pro C. Peticus, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognomina omittũt. Tabulæ Græcæ Peticum & Poplicolam produnt. Creati ex interregno eodem die magistratum inierunt ambo patricij ablato post vndecimum annum à plebe consulatu (vt inquit Liuius) sed cur in annis ab Vrbe condita & à Gallis capta adhuc biennio à Capitolinis tabulis discrepet, antè dictum est.

Ex interregno creati Consules mox magistratum ineunt.

Empulum ex Tiburtibus captum, & Tarquiniensiũ agri vastati sunt, vt Liuius lib. VII.

Empulum captum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Duilius. * M. f. M.* nepos. [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [P. Furius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos. III.] C. Duilius. * C. f. C. *nepos.
[C. Antistius. C. f. C. nepos.] [Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]

191

[C. Appuleius. C. f. C. nepos. III.] · [L. Albinius. L. f. L. nepos.]
[L. Albinius. M. f. //. nepos.] [C. Confidius. Q. f. Q. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. L. nepos.] [L. Numitorius. L. f. P. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Petici. cos. in Tarquinienſi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij. cos. in Tiburti.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus. C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Craſs. Regillenſis.

Ap. Claudij Cæci patrem hunc fuiſſe, & filium Ap. Claudij trib. mil. Cos. poteſtate. anno CCCL. Onufrij coniectura eſt. Hunc bis Dictatorem, alios eius tres collegas Conſules habebimus: ex quibus & Ti. Aemilius Prætor, Q. Seruilius magiſter equitum fuere.

ANNI .P. R. C. CCCXCVIIII.

Conſules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambuſtus. III. T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. Capitolinus. Criſpinus.

AMBO rurſum patricij Conſules ſumma contentione patrum, & per infrequentiam habitis comitijs creati fuerunt, vt auctor eſt Liuius. Qui addit pro T. Quinctio in quibuſdam annalibus reperiri M. Popillium plebeium. Alios quoque videntur ſequi annales tabulæ Græcæ, nec minùs à Capitolinis diſcrepantes; nam plebeium C. Marcium Rutilum iungunt patricio T. Quinctio Penno; proferunt enim Rutilum II. & Pennum. Sed alij auctores vt Diodorus, Caſſiodorus, & Marianus aſtipulantur Liuio, & faſtis Capitolinis, qui T. Quinctium M. Fabio collegam apponunt. Sic item Solinus cap. XL III. M. Fabio Ambuſto, & T. Quinctio Capitolino Conſulibus Alexandrum Magnum Pellæ natum, & Dianæ Epheſiæ famoſiſſimum templum conflagrauiſſe, ex Cornelio Nepote tradit. Sed numeri annorum ab Vrbe condita non conueniunt. *Alexandri Magni natalis annus.*

Duo bella eo anno à Romanis proſperè geſta ſunt cum Tiburtibus & Tarquinienſibus. In hos acerbè ſæuitum, multi mortales in acie cæſi, & ex ingenti captiuorum numero CCCXLVIII. nobiliores ſelecti, qui Romam miſſi populi iuſſu medio in foro virgis cæſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Vulgus aliud ſine diſcrimine trucidatum. Illud pœnæ hoſtibus redditum pro immolatis captiuis Romanis. Samnites amicitiam petiuerunt per legatos, cum quibus fœdere ſocietas inita eſt. Vide Liuium libro VII. Et Diodorus libro XVI. de Samnitico fœdere verba facit. *Crudelis vindicta in Tarquinienſes.* *Fœdus cum Samnitibus.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Iulius * L. f. C. n. * Iulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. M. Papirius. * M. f. M. n. * Mugillanus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [Q. Hortenſius. Q. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

 //. //. f.

//	//	//. f.	//. n.	//		//	//	//. f.	//. n.	//
//	//	//. f.	//. n.	//		//	//	//. f.	//. n.	//
//	//	//. f.	//. n.	//		//	//	//. f.	//. n.	//
//	//	//. f.	//. n.	//		//	//	//. f.	//. n.	//

C. Pœtelius. Q. f. Q. n. * Libo. Visolus. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] K. Duilius. K. f. K. * nepos. III.
[L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.] [T. Roscius. T. f. T. nepos.]
[Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.]
[A. Sellius. A. f. A. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Tiburti.
//. //. //. f. //. n. //. T. Quinctij. cos. in Tarquiniensi.
Q. Fabius. Q. f. M. n. Ambustus. [A. Lucerius. A. f. //. nepos.]
[C. Iunius. C. f. L. n. Bubulcus. Brutus.] [C. Papirius. C. f. //. n. Crassus.]

C. Papirij pater tribunus militum anno CCCLXX. videtur fuisse, Q. Fabius filius item tribuni militum anno CCCLXIII. vnius ex tribus Fabijs, qui bellum Gallicum concitarant, vt antè dictum est. Hic autem magister equitum decimò dein anno sequetur.

M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. II. ANN. CCCXCIX.
COS. III. DE TIBVRTIBVS. III. NON. IVN.

Tiburtes in deditionem veniunt. Cum Tiburtibus item, Sassula ex ijs capta, ad deditionem pugnatum est. Ceteraque Tiburtinæ ditionis oppida eandem fortunam habuissent, ni vniuersa gens positis armis in fidem venisset. Triumphatum itaque de Tiburtibus, alioquin mitis victoria fuit, vt ait Liuius. Sed quisnam Consulum triumpharit, non dicit: M. Fabium fuisse constat ex fragmento Capitolino.

ANNI. P. R. C. CD.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. IV. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. II.

CONSVLATVS vterque sequenti item anno apud patricios mansit. C. Sulpicium Peticum IV. M. Valerium Poplicolam II. auctore Liuio. Cognomina omittit Cassiodorus, Diodorus etiam numeros. desunt & in tabulis Græcis, vbi Peticus & Poplicola leguntur.

C. Sulpicio Tarquinij prouincia euenit, Valerio Volsci, quos esse in armis Latini legati nunciarunt. Liuius libro VII

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiossus. Torquatus. Dict.
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Cærites Tarquiniensibus iuncti ex agro Romano prædas agunt. Cærites territi pacem petunt, quibus centum annorum in ducias data. Multiplicis belli terror, cùm Volscorum motus à Latinis nunciarentur, & à C. Sulpicio Consule Cærites Tarquiniensibus sanguine iunctos arma etiam cepisse, & prædas agere: in caussa fuit, vt Dictator T. Manlius L. f. Torquatus diceretur, & magister equitum A. Cornelius Cossus. T. Torquatus Galli cæde nobilis erat. A. Cossum ex triumpho quem Cos de Samnitibus gessit anno CDX. in Capitolinis fragmentis extantem descripsimus. Sed nihil memoria dignum bello gestum, cum Cærites territi confestim suppliciter per legatos pacem peterent, nec arma Romana expectarent. Quibus ob vetus meritum,

quia

quia Gallis Vrbem occupantibus sacra Rom. recepissent, & custodissent, centum annorum induciæ datæ sunt. In Faliscos deinde vim belli conuertit Dictator, quos etiam Tarquiniensibus auxilia dedisse constabat; sed hostis non inuentus. Itaque finibus depopulatis legiones Romam reductæ sunt, & reliquum anni muris turribusque reficiendis consumptum, & ædes Apollini dedicata est. Liuius libro VII.

Prætor.

// . // . //. f. //. n. //.

L. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Antistius. L. f. L. nepos.]

[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.]

Tribuni plebis.

Legis Liciniæ patrocinium contra Dictatorem & patricios Consulem plebeium volentes, susceperunt; & comitijs intercessione sublatis, ad interregnum rempublicam duxerunt. Liuius libro VII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. M. Duilius * M. f. M. * nepos. II.

L. Mænius. //. f. //. nepos. II. [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]

[C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. III.]

[C. Titius. C. f. Sex. nepos. II.] [C. Apronius. C. f. C. nepos. III.]

[C. Sextius. L. f. L. nepos. II.] [Q. Sextilius. C. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Petici cos. in Etrusco.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij cos. in Volsco.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. P. Decius. Q. f. //. n. Mus.

C. Mænius. P. f. P. nepos. [Cn. Cornelius. C. f. Cn. n. Cossus.]

Cn. Cossus forte filius C. Cossi tribuni militum anno CCCLXVII. Alij tres collegæ magni nominis consulares, dictatorij, ac triumphales multisque rebus gestis præclari sæpius dehinc in annalibus occurrent.

ANNI. P. R. C. CDI.

Consules.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. II.

CVM tribuni plebis pertinaciùs legem Liciniam defenderent, neque comitia, nisi secundùm hanc, vellent admittere; prolatandis intercessione comitijs cùm Dictator, Consulesque magistratu abijssent, ad vndecimùm vsque interregem seditionibus certatum est. Tandem L. Scipione interrege comitia habente, permissu patrum ex lege ad plebem redijt consulatus, & P. Valerio Poplicolæ datus è plebe collega C. Marcius Rutilus, cuius Interreges vndecim.

cuius hic secundus est consulatus. Igitur rectè Cassiodorus P. Valerium & C. Marcium Rutilum II. ponit. Diodorus autem ex alijs forsan annalibus patricios ambos eo anno Consules prodit; pro C. Marcio M. Fabium Valerio iungens.

Consulibus vtrisque Etruria prouincia decreta est, quos in Falisco & Tarquiniensi legiones habuisse ex Liuio colligere est. Domi autem inclinatis semel in concordiam animis, noui Consules fœnebrem quoque rem dissidia perpetua nutrientem leuare sunt aggressi, creatis quinqueviris mensarijs: qui æquitate, curaque sunt meriti, vt per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. Fuere autem C. Duilius, P. Decius, M. Papirius, Q. Publilius, Ti. Aemilius, qui rem difficillimam sine querimonijs vtriusque partis vtcunque composuerunt, vt Liuius libro septimo.

Quinque viri mensarij rem fœnebrem moderantur.

C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus. Dict.
L. Aemilius. * C. f. * //. n. Mamercinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Terror belli Etrusci, cùm coniurasse XII. populos fama esset, Dictatorem in castris dici coëgit, vt refert Liuius. Eo enim ad Consules missum est S.C. vt diceretur. Sed vanus is terror fuit; foris enim omnia tranquilla reperta sunt. Tentatum domi per Dictatorem, vt ambo patricij Consules crearentur, sed in cassum laborando rem ad interregnum perduxit, vt refert Liuius.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crass. Sabin. Regillensis.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. — L. Pinarius. //. f. //. n. Natta.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.] — [L. Albinius. M. f. //. nepos.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Sex. Tullius. //. f. //. nepos.	[P. Mænius. P. f. P. nepos. II.]
K. Duilius. * K. f. K. n. * IV.	[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos. III.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.]	[M. Mænius. M. f. M. nepos. II.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.]	[C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. Q. nepos.]	[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. P. Valerij. } Cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. C. Marcij. }

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Qui postea Priuernas appellatus est. Et in marmoribus Capitolinis ita scriptus reperitur.

C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma. Pater L. Flammæ bis Consulis, vt eadem marmora volunt Capitolina.

[L. Aemilius. L. f. //. n. Barbula. II.] Q. Aemilius. L. f. //. n. Barbula.

Iam

Iam verò Lucius, vt dixi, patruus, & hic Q. Barbula pater Q. Barbulæ bis Cos. atque triumphalis habebitur ex Capitolinis, in quibus ille descriptus est.

ANNI. P. R. C. CDII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. v. T. Quinctius •T. f. T. n.• Cincinnatus. Capitolinus.

OB interitum æris alieni leuati mitiore iam plebe, ex interregno patricij duo Consules admissi sunt C. Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus; sed numerum desiderari apud Sulpicium in Liuio, anteacti eius quatuor consulatus docent. Idem asserit in Quinctij Consulis prænomine annales variare, in aliquibus namque Cæsonem, in alijs Caium appellari; Quemadmodum & in Diodoro, vbi numerus apud Sulpicium, & cognomina omittuntur. Tabulæ Græcæ suggerunt Sulpicium II. & Pennum, sed error item in numero est.

Ambo Consules ad bellum profecti, Faliscum Quinctius; Tarquiniense Sulpicius. Hostes cùm nusquam prodirent, vrendo, populandoque subiugârunt, & pacem petere coëgerunt: quibus induciæ annorum quadraginta datæ sunt. Liuius libro VII. *Falisci & Tarquinienses subacti inducias obtinuere.*

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. Dict.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.

Habuit idem annus Dictatorem nullo terrore belli, sed vt inhiberet ne Licinia lege in insequentem annum Consul plebeius crearetur. Dictator dictus M. Fabius, magister equitum additus Q. Seruilius. Lex tamen Licinia præualuit, vt paullò pòst dicetur. Hûc M. Fabium Ambustum Q. Maximi Rulliani patrem, ter Consulem & Dictatorem fuisse, testantur tam Liuius ipse postea, quàm Val. Maximus libro secundo, cap. II. vbi de L. Papirij Dictatoris seuera disciplina militari.

Cens. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiossus. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. primus è plebe. Lustr. f. XXI.

Quia solutio æris alieni multarum rerum & possessionum mutauerat dominos, censum agi placuit. Cæterùm cùm comitia censoria essent indicta, C. Marcius Rutilus, qui primus Dictator è plebe fuerat, inter candidatos apparens, concordiam ordinum turbauit: quod tamen alieno tempore videbatur fecisse, cùm ambo patricij Consules rationẽ eius se habituros negarent. Attamen inuitis Consulibus, tribunorum plebis auxilio, suffragante populo censor est factus primus è plebe, & collega Cn. Manlio patricio datus. Liuius libro VII. meminit item postea libro X. in anni CDLIIII. historia. Eutropius item, & Marianus Scotus Romæ censum hoc ferè tempore actum fuisse referunt, quamuis adamussim annum non attingant. *Censor è plebe primum.*

Prætor.

// // // f. // n. //
M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. *

Aediles curules.

// // // f. // n. // .// // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. //. n. // .// // // f. // n. //
C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo. Visolus. [C. Antistius. C. f. C. nepos.]
[C. Appuleius. C. f. C. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

•M.• Ouinius. // f. // nepos. Lex Ouinia, si non primis censoribus, hoc quidem

esse partem in foro Rom. ædificiorum peruetusto vocabulo, vt & Via Noua; à tabernis nempe nouis. Approbare videtur & Lambini hanc lectionem meus codex antiquus in membrana scriptus, in quo habetur "sub nobis" obsoleta scribēdi formula, qua frequenter olim, b, pro, v, vsurpare solebant. Iam ipsa historia nobis in isto verborum contextu mendum aliud ostendit, & pro "Mariano" scuto Cimbrico legendū esse "Manliano" docet. Etenim T. Manlij duellum cum Gallo repræsentasse picturam scuti dubio procul est. non C. Marij, quem duello cum Gallis vnquam pugnasse non legimus. Hoc enim non

Quinctiliani locus.

solùm ex T. Liuio & Claudio colligimus, sed etiam ex Cicerone & alijs. M. Fabius Quinctilianus autem oratoriarum institutionum lib. VI. cap. IV. de risu adfert etiam, vt apparet, ex ipso Cicerone Iuliani ioci hoc idem exemplum his verbis, vt in vulgatis correctioribus ea reperio. "Rarum autem est, vt oculis subijcere ridiculum contingat: vt fecit C. Iu-

• Manciæ • f. melius. • Mancia • f. melius.

"lius, qui cum Heluio "mancipi" sæpius obstrepenti sibi diceret: iam ostendam qualis sis: "isque planè instaret interrogatione, qualem se tandem ostensurus esset, digito demonstra- "uit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui "manceps" tum simillimus est visus. "Tabernæ autem erant circa forum, ac scutum illud signi gratia positum." Hæc ita in Fabio legimus, vbi collige lector ex Ciceronis verbis errorem exemplarium, in quibus perperam librarius scriptor indoctus cognomen Heluij "Mancia" mutauit in "manceps *

C. Plinij locus.

duobus in locis. Nec dissimilis error ex ista collatione patescit in C. Plinio nat. hist. libro XXXV. cap. IV. vbi Manciæ testis nomen omissum, & Cæsaris oratoris, in Crassi, mutatum videtur librarij alicuius imperitia; vel ipsum Plinium memoria lapsum fateri cogimur. Eius autem verba sic sonant, vbi de tabulis pictis agit: Deinde video & in foro positas

• Cæsaris • f. melius. • Manciæ • deest. • Cæsar • f. melius.

vulgò. "Hinc enim ille "Crassi" oratoris lepos agentis sub Veteribus, cùm" testis compel- "latus instaret. Dic ergo "Crasse" qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pi- "ctum infacetissimè Gallum exerentem linguam. "

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Plætorius. *M. f. M.* nepos. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]

[M. Considius. M. f. M. nepos. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus. II.]

[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]

[M'. Otacilius. M'. f. N. nepos.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]

[C. Lætorius. C. f. C. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos.]

[P. Furius. P. f. P. nepos.] [L. Virginius. A. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Calui. } Coss. in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pætici. }

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. M. Duilius. * M. f. M. * nepos.

M. Papi-

M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. * C. Duilius. * C. f. C. * nepos.

A. Cornelium nobis sic exprimunt marmora Capitolina. M. Papirius autem & C. Duilius ex quinque viris mensarijs postea fuerunt, æquitatis & industriæ meritò in fœnore diminuendo, atque ære alieno ciuium temperando, per omnium, vt tradit Liuius, annalium monumenta celebribus. Mugillanum verò hunc inter tredecim Papirios referendum esse puto, quos Cicero ad Pætum scribit à primo L. Mugillano sella curuli sedisse ante L. Papirium Crassum, qui Prætor & Dictator fuit anno CDXIII. quique primùm Papisius appellari desijt. Quare hunc quæstorem non solùm, sed & ædilem curulem, prætoremque fuisse suspicari possumus. M. Duilius sequetur tribunus plebis.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. A. CCCXCII.
Cos. // de Herniceis. QUIRINALIBUS.
T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. Capitolin. Crispinus. AN. CCCXCII.
Dict. de Galleis. //. //. MART.

Addit Liuius à Dictatore T. Manlium post victoriam de Gallo pro concione laudatum fuisse, & aurea corona donatum; triumphi quidem nullibi est mentio, quem tamen ex tam memorabili bello obtinuisse Dictatorem verisimile est, & astipulari videtur fastorum Capitolinorum fragmentum, quod eodem hoc anno CCCXCII. duos ordine triumphos nobis ostendit, alterum Quirinalibus actum scilicet XIII. Kal. Martias. quem C. Sulpicij Consulis primum esse reor de Hernicis, secundum namque triennio postea Dictator egit de Gallis, sicut ex ijsdem fragmentis apertum est. Alterum eodem, ni fallor, item mense ductum ex paucis literis cognoscimus, quem T. Quinctij Dictatoris fuisse de Gallis opinamur, quamuis Liuius, vt alios etiam, hos triumphos omiserit.

T. Manlij honores.

Quirinalibus XIII. Kal. Martias.

ANNI P. R. C. CCCXCIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. AMBVSTVS. C. POETELIVS. C. F. Q. N.
LIBO VISOLVS.

BALBI cognomen adscribit Poetelio Liuius, at fragmenta Capitolina Libonem Visolum vocant. Græcæ & Cuspiniani tabulæ Libonem & Ambustum Consules nominant, Diodorus & Cassiodorus M. Fabium, C. Poetelium. Sed perperam in omnibus ferè cùm Liuij, tum Cassiodori exemplaribus Petilius legitur; non eadem enim gens est Poetelia, quæ Petillia. M. Fabium ex triumpho eius Capitolino restitui. Poetelius x. viri Q. Poetelij nepos forte fuit.

Cùm M. Fabio Consuli prouincia Hernici euenisset, aduersus Tiburtes C. Poetelius Consul iussu populi exercitum duxit, quòd societatem belli cum Gallis Romanorum hostibus fecissent, eosdemque commeatu iuuissent. In Hernicis autem Fabius Consul primùm leuibus prœlijs, dein vno insigni conflictu hostes deuicit. Liuius lib. VII.

M. Fabij victoria de Hernicis.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. DICT.
T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS. MAG. EQ.
REI GERVNDAE. CAVSSA.

Ad Tiburtinum auxilium cùm Galli è Campania redijssent, & fœda populatione deuastarent Lauicanum, Albanum, & Tusculanum, Dictator dictus est. Q. Seruilius Ahala, & ab eo magister equitum T. Quinctius. Hic antea Dictator, ille bis Consul; qui nouo conscripto exercitu, iunioribus omnibus sacramento adactis, Gallos non procul porta Collina in conspectu Vrbis & ciuium cruento prœlio vicit, & fugauit. Fugientesque prope Tibur excepit Poetelius Consul; à quo rursus simul cum egressis ad opem ferendam Tiburtibus superantur, & intra Tiburis vicinæ portas compelluntur. Liuius libro VII.

Galli & Tiburtini deuicti.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Sp. Furius. M. f. //. n. Camillus. II.

Aediles curules.

// // // f. // n. //. // // // f. // n. //.
P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. L. f. C. n. Iulus.

Aediles plebis.

// // // f. // n. //. // // // f. // n. //.
Q. Aulius. M. f. // n. Cerretanus. C. Caruilius. // f. // n. Maximus.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //. // // // f. // n. //
// // // f. // n. //. // // // f. // n.
// // // f. // n. //. // // // f. // n. //
// // f. // n. // // f. // n.
// // f. // n. // // f. // n.
K. Duilius. K. f. K. nepos. [L. Hortensius. L. f. L. nepos.]
[C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.] [C. Curatius. C. f. // nepos.]
[M. Cædicius. M. f. L. nepos.] [L. Sextius. L. f. L. nepos.]
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.]
[T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus] [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. //. // // // f. // n. //.

Quæstores militares.

// // // f. // n. //. M. Fabij cos. in Hernicis.
// // // f. // n. //. C. Pœtelij cos. in Tiburti.
[L. Aemilius. L. f. // n. Barbula.] L. Aemilius. C. f. // n. Mamercinus.
T. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. C. Liuius. // f. // n.
Torquatus. Denter,

Huius C. Liuij nepos M. Liuius Denter primus è plebe pontifex, & Cos. anno CDLI. vt ex ratione temporum & tabulis Capitolinis colligo. T. Torquati magistratus nobiles plures subsequentur. L. Barbula patruus videtur Q. Barbulæ, qui Cos. II. de Etruscis triumphauit. L. Mamercinus fortasse filius C. Mamercini bis tribuni militum consulari potestate. Hunc Liuius magistrũ eq. nominat in ann. CDI. quemadmodum declarabo.

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. AN. CCCXCIII.
COS. DE GALLEIS. ET. TIBVRTIBVS. // // MART.
M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. COS. ANN. CCCXCIII.
OVANS. DE. HERNICEIS. NONIS. SEPT.

Rebus passim benè gestis, Dictator Consulibus in senatu, & apud populum magnificè collaudatis, & suarum quoque rerum remisso illis honore, dictatura se abdicauit. Pœtelius de Gallis, Tiburtibusque geminum triumphum egit, Fabio satis visum est, vt ouans Vrbem iniret. Irrisere tamen Pœtelij triumphum Tiburtes, vt nulla rebus contra eos gestis gloria dignum. Liuius libro VII.

Tiburis origo antiquissima. Tiburis originem antiquiorem esse, quàm Vrbis Romæ Plinius asserit libro XVI. capite vltimo. Ciuitatem nominatam à Tiburte Euandri socio, ex eius conditoribus vno volunt Cato, & Sextius. Dionysius libro V. inter Latini nominis populos recenset Tiburtes, vt & Cicero in oratione pro L. Balbo. Decimo sexto circiter lapide distat à Roma, vrbs primùm satis potens alijs etiam oppidis imperans, è quibus nominat Liuius Empulum, & Sassulam ditionis Tiburtinæ. Vide Catonem de originibus, Solinum capite septimo, Seruium in VII. Aeneidos. *Empulum, Sassula.*

ANNI,

ANNI. P. R. C. CCCXCIV.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. LAENAS. CN. MANLIVS. L. F. A. N. CAPITOLINVS. IMPERIOSSVS.

SEQVVNTVR Consules in Liuio & Cassiodoro M. Popillius Lænas, & Cn Manlius: item in Diodoro M. Popillius Lænas, C Manlius Imperiosus, vbi prænomen Manlij corrigendum Non hic pater T. Torquati, sed frater fuit natu maior, vt constat ex Capitolino fragmento. Alterius Consulis M. Popillij nomen ex triumpho eius suppleuimus. Ab hoc Lænatis cognomen in ea gente cœpisse, atque in hoc magistratu, ex Ciceronis Bruto colligere est; plebis enim contra patres tumultu ac seditione nunciata, cum ille Consul ac flamen Carmētalis sacrificium publicum faceret; vt erat læna amictus, ita venit in concionem, & oratione, auctoritateque seditionem sedauit. *Lænatis cognomen vnde in gente Popilia.*

Seditionem in Vrbe exorientem hostium repentinus aduentus compressit. Tiburtes enim noctis silentio ad Vrbem infesto agmine profecti subitum terrorem incusserunt; sed prima luce duabus portis egressi Consules aciem subeuntium iam muros aggrediuntur, & primo imperij fundunt repelluntque. Tarquinienses interim populabundi fines Romanos peragrauere. Liuius libro VII. *Tiburtes domiti.*

Prætor.

// // // f. // n. //

Ser. Cornelius. Ser. f. M. n. Maluginensis.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. [C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]
[L. Rabuleius. L. f. C. nepos.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[M. Marcius. M'. f. M'. n. III.] C. Plautius. // f. // n. Hypsæus. II.
[L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] [M. Terentius. M. f. M. nepos. II.]
[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]
[P. Silius. M. f. M. nepos.] [P. Villius. P. f. P. nepos.]
[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.] [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // M. Popillij } coss. in Tiburti.
// // // f. // n. // Cn Manlij }

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. [L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.]
[M. Fossius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Seruilius C. f. C. n. Fidenas.]

P. Valerium nominat Prætorem nono deinde anno Liuius lib. VII. fortè pronepos primi P. Vale-

P.Valerij Poplicolæ videri poterit. Item L.Marcius Rutilus frater C.Rutili,qui cos.quater,& censor primus è plebe factus inuenietur,M.Foslius patruus C.Foslij,qui Cos & bis magister equitum C. Sergius autem, filius C. Sergij bis tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXCV.

Consules.

C. Fabius * C.f. M.n * AMBVSTVS. C. PLAVTIVS. P. F. P. N. PROCVLVS.

LIVIVS & Cassiodorus C.Fabium, M.Plautium consules produnt. Diodorus M. Fabium C. Plotium. sed magis placet Cai prænomen in Fabio, nam Ipsum Liuius ita postmodum vocat interregem ac cōsularem. Tabulæ Græcæ cognomina vtriusque ostendunt Ambustum,& Proculum referentes.

Tribus auctæ sunt. Tarquiniensi bellum. Captiui Romani immolati. Latinis pax data, cumq; his fœdus renouatum.

Ludi quos M.Camillus reconciliatis ordinibus vouerat, facti sunt, Duæ tribus reliquis adiectæ,Poblilia,& Pomptina. Hernici à C. Plautio consule deuicti, & subacti sunt, Tarquiniensibus bellum indictum,cūm quibus consul Fabius inconsultè pugnauit. Non tantùm cladis in acie acceptum,quantum Ignominiæ ex eo,quod ceevit. captiuos Romanos milites Immolarint Tarquinienses. Accessit & agri Romani Vastatio quam Priuernates & Veliterni deinde fecerunt. Sed inter multos terrores solatio fuit pax Latinis petentibus data,& magna vis militum ab iis fœdere vetusto, quod multis intermiserant annis, accepta. Liuius VII.

C. Sulpicius M.f. Q.n. Peticus. Dict.
M. Valerius. P. f. L.n. Policola Mag. eq.
Rei gerundæ caussa:

Victoria de Gallis. Stratagema pulchrum.

Inter multos terrores cùm belli quoque Gallici fama Increbuisset, eos Præneste, videlicet, venisse, & inde circa Pedum consedisse, dictator dictus est à C.Plautio consule C. Sulpicius Peticus, magister equitum additus est M. Valerius Poplicola. Dictator ad Pedum cum Gallis graui prœlio conflixit, & simulata ex agasonibus adornatis equitum caterua è siluis ostensa,conterritos in fugam egit,& atroci cæde cōfecit. Liuius libro VII. & Frontinus stratagematum secundo. Meminerunt Victoriæ etiam Orosius,& Eutropius. Item Appianus in Celtica: Is Boios Gallos fuisse scribit, & alio stratagemate à dictatore Sulpicio Victos, ordine scilicet solo inuadendi hostem, sicut ibidem pulchrè enarrat.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Quinctius. //. f.//. n. Penn. Capitolinus. Crispinus. *

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T.Manlius. L.f. A. n. Torquatus. A. Cornelius. P.f. A.n. Cossus Aruina.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
K. Duilius * K. f. K. * nepos. [L. Virginius. A. f. A. nepos]

Tribuni plebis.

Petillia lex de ambitu prima.

C. Pætillius. * Q. f. Q. * nepos. Legem de ambitu primus tulit patribus auctoribus,qua nouorum maximè hominum ambitionem, qui nundinas & conciliabula obire soliti erant,compressam credebant. Liuius lib. VII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

L. Plautius. L. f. //. n. Venno. [L. Hortensius. L. f. L. nepos II.]

[Q. Hor-

[Q. Hortensius Q. f. L. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. II.]
[C. Sextilius. C. f. //. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos. II.]
[M. Cædicius. M. f. L. nepos. II.] [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabij cos. in Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij cos. in Hernico.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
C. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo Visolus. Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.

L. Furius est tertius magni illius M Camilli Dictatoris Romuli secundi filius. Nam primus Marcus puer paullò antequam pater in exilium iret, anno CCCLXII. mortuus erat: alterum Spurium Prætorem primum habuimus; hic Lucius autem bis Dictator & Consul fuit, vt dicemus. P. Mænius fortè frater maior C. Mænij, qui bis Dictator & Censor reperitur in fastis. C. Pœtelius decemviri Q. Pœtelij pronepos esse potuit, qui sequetur Consul. Sp. Nautius verò pater Sp. Nautij Cos. anno CDXXXVII. vt insinuant Capitolina marmora.

C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. II. AN. CCCXCV.
DICT. DE. GALLEIS. NONIS. MAI.

Nec alius, inquit Liuius, post M Furium, quàm C. Sulpicius iustiorem de Gallis egit triumphum; auri quoque ex Gallicis spolijs satis magnum pondus saxo quadrato septum in Capitolio sacrauit. Videmus fragmenta Capitolina velle secundum hunc esse C. Sulpicij triumphum. Quare necesse semel antea quoque triumphasse, quamuis Liuius hoc prætereat, vt suprà in secundo consulatu eius admonui. *Aurum Capitolinum.*

C. PLAVTIVS. P. F. P. N. PROCVLVS. COS. ANN. CCCXCV.
DE. HERNICEIS. IDIBVS. MAI.

Hernicos à Plautio deuictos, subactosque scribit Liuius; sed de triumpho, ne verbum quidem Neque enim omnes recensere, immo plurimos ex arbitrio, vel breuitatis studio, vel quia historiæ suæ contextus ita volebat, ipsum omisisse patebit.

ANNI. P. R. C. CCCXCVI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. II.

SINE cognominibus recensent hos Consules Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus; produnt cognomina tabulæ Græcæ Rutilum & Capitolinum. Ergo numerus tantùm in auctoribus requiritur apud Cn. Manlium qui biēnio antea quoque Cōsul fuerat: C. Marcius ex triumpho suppletur.

Falisci rebellarunt, eaque prouincia cùm Cn. Manlio obuenisset, nihil bello memorabile gessit. Legem verò in castris ad Sutrium tributim tulit, de vicesima eorum qui manumitterentur. Patres quia haud paruum vectigal inde ærario accederet, auctores facti sunt. Ceterùm tribuni plebis nouo exemplo moti, ne quis simile quid imposterū tentaret, graui lege cauerunt publicæ libertati consulere volentes Ad quiduis enim milites in Imperatoris verba iuratos adduci posse existimàrunt. Eodem anno C. Licinius Caluus Stolo, qui bis Consul fuerat, à M. Popillio Lænate decem millibus æris suamet lege damnatus est, quam de modo agrorum tulerat, quingenta iugera ne quis excederet, cum ipse duplū suo & filij nomine, quem idcirco in legis fraudem emancipauerat, possideret. Auctores sunt Liuius libro VII. Plutarchus in Camillo. Val. Max. libro VIII. cap VI. Plinius libro XVIII. cap. III. Auctor de viris illustribus in Stolone. *Manlia lex de vicesima manumissorum.* *C. Licinius Caluus Stolo sua lege agraria primus damnatur.*

ANNI. P. R. C. CCCXCVII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. II. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.

REFERT ita Liuius Consules. in Cassiodoro, & Diodoro cognomina omissa sunt, & in hoc etiam notæ secundæ desiderantur honoris. Tabulæ Græcæ Ambustum II. & Lænatem II produnt, rectè.

Tiburtium agros Lænas vastauit. Falisci & Tarquinienses cum Romanis commisso prœlio fuderunt Fabium Cos. turbato eius exercitu insolita specie, & furiali incessu armatorum facibus & anguibus sacerdotum. Discusso deinde vano apparatu hostem rursus aggressi Romani totam auerterũt aciem, & castris eodẽ die potiti sunt. Liuius lib. VII. Furialis acies facibus armata.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Primus de plebe Dict.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Falisci & Tarquinienses clade magis irritati quàm perculsi, omne nomen Etruscum concitârunt, duobusq; ijs populis ducibus, ad Tiberim vsque, & Salinas populabundi hostes Tusci peruenerunt. Aduersus quem terrorem Dictator C. Marcius Rutilus dictus est primus è plebe inuitis patribus, qui & magistrum equitum è plebe dixit C. Plautium Proculum. Ambo consulares tum erant. Auctor Liuius libro VII. Meminit Diodorus Siculus libro XVI. Etruscũ bellum. Dictator primus è plebe.

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. II. ANN. CCCXCVII.
DICT. DE. TVSCEIS. PRIDIE. NON. MAI.

C Marcius Dictator indignè ferentibus licet patricijs, omnia ad belli apparatum necessaria, iussu populi obtinuit. Profectus ab Vrbe cum exercitu Tuscos populabundos oppressit, castra quoque nec opinatò aggressus cepit, & octo millibus hostium captis, ceteris aut cæsis, aut ex agro Romano fugatis domum reduxit exercitum, & sine patrum auctoritate populi iussu triumphauit. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. VII. & Eutropius libro secundo, septem millia captiuorum adducta in triumphum fuisse scribit, si modo liber correctus est. Triumphus sine patrum auctoritate.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Manlius. L. f. A. n. Torquatus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius.* P. f. *//. n. Scipio. [Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

Comitijs consularibus intercessêre, quòd duo patricij Consules crearẽtur; sed interrex M. Fabius aiebat in XII. tabulis legem esse; vt quodcunque postremum populus iussisset, id ius ratumque esset; iussum, & suffragia populi esse. Cùm intercedendo tribuni nil aliud, quàm vt differrent comitia, valuissent, duo patricij Consules creati sunt, vt Liuius libro septimo. XII. tabularum lex de populi iussu.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. III.] [K. Duilius. * K. f. K. * nepos. II.]
[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [L. Icilius L. f. L. n. Ruga. II.]
[C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus.] [L. Antistius. L. f. L. nepos.]
Brutus.
[M. Marcius. M'. f. M'. nepos. IV.] C. Petillius. *Q. f. Q. *nepos. II.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Falisco, & Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij. cos. in Tiburti.

Sex. Tullius. //. f. //. nepos. Qui septimum primipilum duxerat sub Dictatore C. Petico in exercitu contra Gallos ante biennium; & anno superiore primus contra Priuemates prœlium inierat, nec erat in exercitu, qui quidem pedestria stipendia fecisset, vir factis nobilior. vt Liuius libro VII. Tullia plebeia antiquissima gēte eum fuisse opinor, atque etiam minores ob merita obtinuisse magistratus.

M. Fabius. * C. f. * //. n. Dorso. [Ser. Sulpicius. Ser. f. M. n. Prætextatus.]

M. Pœtelius. M f. //. n. Libo. Pater M. Pœtelij consularis, vt fasti Capitolini monstrant. Ser. Prætextatus patre quater tribuno militum natus, M. Fabium primi, vt apparet, C. Fabi Dorsonis, de quo nos in annali CCCLXV. filium Consulem factum constabit postea.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.
Peticus. III.

Ex interregno creati Consules mox magistratum ineunt.

SATIS rectè Consules exprimuntur à Liuio, error tamen est in aliquot exemplaribus Cn. Potitus, pro C. Peticus, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognomina omittūt. Tabulæ Græcæ Peticum & Poplicolam produnt. Creati ex interregno eodem die magistratum inierunt ambo patricij ablato post vndecimum annum à plebe consulatu (vt inquit Liuius) sed cur in annis ab Vrbe condita & à Gallis capta adhuc biennio à Capitolinis tabulis discrepet, antè dictum est.

Empulum captum.

Empulum ex Tiburtibus captum, & Tarquiniensiū agri vastati sunt, vt Liuius lib. VII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Duilius. * M. f. M. * nepos. [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [P. Furius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos. III.] C. Duilius. * C. f. C. * nepos.
[C. Antistius. C. f. C. nepos.] [Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]

[C. Appu-

191

[C. Appuleius. C. f. C. nepos. III.] [L. Albinius. L. f. L. nepos.]
[L. Albinius. M. f. //. nepos.] [C. Considius. Q. f. Q. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. L. nepos.] [L. Numitorius. L. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Petici. cos. in Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij. cos. in Tiburti.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus. C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crass. Regillensis.

Ap. Claudij Cæci patrem hunc fuisse, & filium Ap. Claudij trib. mil. Cos. potestate. anno CCCL. Onufrij coniectura est. Hunc bis Dictatorem, alios eius tres collegas Consules habebimus: ex quibus & Ti. Aemilius Prætor, Q. Seruilius magister equitum fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. III. T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. Capitolinus. Crispinus.

AMBO rursum patricij Consules summa contentione patrum, & per infrequentiam habitis comitijs creati fuerunt, vt auctor est Liuius. Qui addit pro T. Quinctio in quibusdam annalibus reperiri M. Popillium plebeium, Alios quoque videntur sequi annales tabulæ Græcæ, nec minùs à Capitolinis discrepantes; nam plebeium C. Marcium Rutilum iungunt patricio T. Quinctio Penno; proferunt enim Rutilum II. & Pennum. Sed alij auctores vt Diodorus, Cassiodorus, & Marianus astipulantur Liuio, & fastis Capitolinis, qui T. Quinctium M. Fabio collegam apponunt. Sic item Solinus cap. XLIII. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino Consulibus Alexandrum Magnum Pellæ natum, & Dianæ Ephesiæ famosissimum templum conflagrauisse, ex Cornelio Nepote tradit. Sed numeri annorum ab Vrbe condita non conueniunt. *Alexandri Magni natalis annus.*

Duo bella eo anno à Romanis prosperè gesta sunt cum Tiburtibus & Tarquiniensibus. In hos acerbè sæuitum, multi mortales in acie cæsi, & ex ingenti captiuorum numero CCCXLVIII. nobiliores selecti, qui Romam missi populi iussu medio in foro virgis cæsi, & securi percussi sunt. Vulgus aliud sine discrimine trucidatum. Illud pœnæ hostibus redditum pro immolatis captiuis Romanis. Samnites amicitiam petiuerunt per legatos, cum quibus fœdere societas inita est. Vide Liuium libro VII. Et Diodorus libro XVI. de Samnitico fœdere verba facit. *Crudelis vindicta in Tarquinienses.* *Fœdus cum Samnitibus.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Iulius * L. f. C. n. * Iulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. M. Papirius. * M. f. M. n. * Mugillanus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Pœtelius.* Q. f. Q. n. *Libo. Visolus.	[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.]	K. Duilius. * K. f. K. *nepos. III.
[L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.]	[T. Roscius. T. f. T. nepos.]
[Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]	[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.]
[A. Sellius. A. f. A. nepos.]	[L. Villius. P. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Tiburti.

//. //. //. f. //. n. //. T. Quinctij. cos. in Tarquiniensi.

Q. Fabius.* Q. f. M. n. *Ambustus.	[A. Lucerius. A. f. //. nepos.]
[C. Iunius. C. f. L. n. Bubulcus. Brutus.]	[C. Papirius. C. f. //. n. Crassus.]

C. Papirij pater tribunus militum anno CCCLXX. videtur fuisse. Q. Fabius filius item tribuni militum anno CCCLXIII. vnius ex tribus Fabijs, qui bellum Gallicum concitarant, vt antè dictum est. Hic autem magister equitum decimò dein anno sequetur.

M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. II. ANN. CCCXCIX.
COS. III. DE TIBVRTIBVS. III. NON. IVN.

Tiburtes in deditionem veniunt.

Cum Tiburtibus item, Sassula ex ijs capta, ad deditionem pugnatum est. Cæteraque Tiburtinæ ditionis oppida eandem fortunam habuissent, ni vniuersa gens positis armis in fidem venisset. Triumphatum itaque de Tiburtibus, alioquin mitis victoria fuit, vt ait Liuius. Sed quisnam Consulum triumphârit, non dicit: M. Fabium fuisse constat ex fragmento Capitolino.

ANNI. P. R. C. CD.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. IV.	M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. II.

CONSVLATVS vterque sequenti item anno apud patricios mansit. C. Sulpicium Peticum IV. M. Valerium Poplicolam II. auctore Liuio. Cognomina omittit Cassiodorus, Diodorus etiam numeros. desunt & in tabulis Græcis, vbi Peticus & Poplicola leguntur.

C. Sulpicio Tarquinij prouincia euenit, Valerio Volsci, quos esse in armis Latini legati nunciârunt. Liuius libro VII

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiossus. Torquatus. Dict.
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa:

Cærites Tarquiniensibus iuncti ex agro Romano prædas agunt. Cærites territi pacem petunt, quibus centum annorum induciæ datæ.

Multiplicis belli terror, cùm Volscorum motus à Latinis nunciarentur, & à C. Sulpicio Consule Cærites Tarquiniensibus sanguine iunctos arma etiam cepisse, & prædas agere: in caussa fuit, vt Dictator T. Manlius L. f. Torquatus diceretur, & magister equitum A. Cornelius Cossus. T. Torquatus Galli cæde nobilis erat. A. Cossum ex triumpho quem Cos de Samnitibus gessit anno CDX. in Capitolinis fragmentis extantem descripsimus. Sed nihil memoria dignum bello gestum, cum Cærites territi confestim supplicirer per legatos pacem peterent, nec arma Romana expectarent. Quibus ob vetus meritum,
quia

quia Gallis Vrbem occupantibus sacra Rom. recepissent, & custodissent, centum annorum induciæ datæ sunt. In Faliscos deinde vim belli conuertit Dictator, quos etiam Tarquiniensibus auxilia dedisse constabat; sed hostis non inuentus: itaque finibus depopulatis legiones Romam reductæ sunt, & reliquum anni muris turribusque reficiendis consumptum, & ædes Apollini dedicata est. Liuius libro VII.

Prætor.

// // // f. // n. //

L. Cornelius. * P. f. * // n. Scipio.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Antistius, L. f. L. nepos.]

[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.]

Tribuni plebis.

Legis Liciniæ patrocinium contra Dictatorem & patricios Consulem plebeium volentes, susceperunt; & comitijs intercessione sublatis, ad interregnum rempublicam duxerunt. Liuius libro VII.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Plautius. // f. // n. Hypsæus. M. Duilius * M. f. M. * nepos. II.

L. Mænius. // f. // nepos. II. [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]

[C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. III.]

[C. Titius. C. f. Sex. nepos. II.] [C. Apronius. C. f. C. nepos. III.]

[C. Sextius. L. f. L. nepos. II.] [L. Sextilius. C. f. // nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // C. Petiei cos. in Etrusco.

// // // f. // n. // M. Valerij cos. in Volsco.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. P. Decius. Q. f. // n. Mus.

C. Mænius. P. f. P. nepos. [Cn. Cornelius. C. f. Cn. n. Cossus.]

Cn. Cossus forte filius C. Cossi tribuni militum anno CCCLXVII. Alij tres collegæ magni nominis consulares, dictatorij, ac triumphales multisque rebus gestis præclari sæpius dehinc in annalibus occurrent.

ANNI P. R. C. CDI.

Consules.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. II.

CVM tribuni plebis pertinaciùs legem Liciniam defenderent, neque comitia, nisi secundùm hanc, vellent admittere; prolatandis intercessione comitijs cùm Dictator Consulesque magistratu abijssent, ad vndecimum vsque interregem seditionibus certatum est. Tandem L. Scipione interrege comitia habente, permissu patrum ex lege ad plebem tędijt consulatus, & P. Valerio Poplicolæ datus è plebe collega C. Marcius Rutilus, cuius

cuius hic secundus est consulatus. Igitur rectè Cassiodorus P. Valerium & C Marcium Rutilum II. ponit. Diodorus autem ex alijs forsan annalibus patricios ambos eo anno Consules prodit; pro C. Marcio M. Fabium Valerio iungens.

Quinque viri mensarij rem fœnebrem moderantur.

Consulibus vtrisque Etruria prouincia decreta est, quos in Falisco & Tarquiniensi legiones habuisse ex Liuio colligere est. Domi autem inclinatis semel in concordiam animis, noui Consules fœnebrem quoque rem dissidia perpetua nutrientem leuare sunt aggressi, creatis quinqueviris mensarijs: qui æquitate, curaque sunt meriti, vt per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. Fuere autem C. Duilius, P. Decius, M. Papirius, Q. Publilius, Ti. Aemilius, qui rem difficillimam sine querimonijs vtriusque partis vtcunque composuerunt. vt Liuius libro septimo.

C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus. Dict.
L. Aemilius. * C. f. * //. n. Mamercinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Terror belli Etrusci, cùm coniurasse XII. populos fama esset, Dictatorem in castris dici coëgit, vt refert Liuius. Eo enim ad Consules missum est S.C. vt diceretur. Sed vanus is terror fuit; foris enim omnia tranquilla reperta sunt. Tentatum domi per Dictatorem, vt ambo patricij Consules crearentur, sed in cassum laborando rem ad interregnum perduxit, vt refert Liuius.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crass. Sabin. Regillensis.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola.	L. Pinarius. //. f. //. n. Natta.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]	[L. Albinius. M. f. //. nepos.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Sex. Tullius. //. f. //. nepos.	[P. Mænius. P. f. P. nepos. II.]
K. Duilius. * K. f. K. n. * IV.	[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos. III.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.]	[M. Mænius. M. f. M. nepos. II.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.]	[C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. Q. nepos.]	[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. P. Valerij. } Cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. C. Marcij. }

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Qui postea Priuernas appellatus est. Et in marmoribus Capitolinis ita scriptus reperitur.

C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma. Pater L. Flammæ bis Consulis, vt eadem marmora volunt Capitolina.

[L. Aemilius. L. f. //. n. Barbula. II.] Q. Aemilius. L. f. //. n. Barbula.

Iam

Iam verò Lucius, vt dixi, patruus, & hic Q. Barbula pater Q. Barbulæ bis Cos. atque triumphalis habebitur ex Capitolinis, in quibus ille descriptus est.

ANNI. P. R. C. CDII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. v. T. Quinctius •T. f. T. n.* Cincinnatus. Capitolinus.

OB meritum æris alieni leuati mitiore iam plebe, ex interregno patricij duo Consules admissi sunt C. Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus; sed numerum desiderari apud Sulpicium in Liuio, anteacti eius quatuor consulatus docent. Idem asserit in Quinctij Consulis prænomine annales variare, in aliquibus namque Cæsonem, in alijs Caium appellari; Quemadmodum & in Diodoro, vbi numerus apud Sulpicium, & cognomina omittuntur. Tabulæ Græcæ suggerunt Sulpicium II. & Pennum, sed error item in numero est.

Ambo Consules ad bellum profecti, Faliscum Quinctius; Tarquiniense Sulpicius. Hostes cùm nusquam prodirent, vrendo, populandoque subiugârunt, & pacem petere coëgerunt: quibus induciæ annorum quadraginta datæ sunt. Liuius libro VII. *Falisci & Tarquinienses subacti inducias obtinuere.*

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. Dict.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.

Habuit idem annus Dictatorem nullo terrore belli, sed vt inhiberet ne Licinia lege in insequentem annum Consul plebeius crearetur. Dictator dictus M. Fabius, magister equitum additus Q. Seruilius. Lex tamen Licinia præualuit, vt paullò pòst dicetur. Hûc M. Fabium Ambustum Q. Maximi Rulliani patrem, ter Consulem & Dictatorem fuisse, restantur iam Liuius ipse postea, quàm Val. Maximus libro secundo, cap. II. vbi de L. Papirij Dictatoris seuera disciplina militari.

Cens. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiossus. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. primus è plebe. Lustr. f. XXI.

Quia solutio æris alieni multarum rerum & possessionum mutauerat dominos, censum agi placuit. Cæterùm cùm comitia censoria essent indicta, C. Marcius Rutilus, qui primus Dictator è plebe fuerat, inter candidatos apparens, concordiam ordinum turbauit: quod tamen alieno tempore videbatur fecisse, cum ambo patricij Consules rationē eius se habituros negarent. Attamen inuitis Consulibus, tribunorum plebis auxilio, suffragante populo censor est factus primus è plebe, & collega Cn. Manlio patricio datus. Liuius libro VII. meminit item postea libro X. in anni CDLIIII historia. Eutropius item, & Marianus Scotus Romæ censum hoc ferè tempore actum fuisse referunt, quamuis adamussim annum non attingant. *Censor è plebe primus.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. *

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo. Visolus. [C. Antistius. C. f. C. nepos.]
[C. Appuleius. C. f. C. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

M. Ouinius. //. f. //. nepos. Lex Ouinia, si non primis censoribus, hoc quidem

dem tempore cùm via plebeijs ad censuram aperiretur, lata videtur. Eius mentionem comperio apud solum Sex. Pompeium Festum, qui tribuniciam appellat. Præteriti, inquit, senatores quondam in opprobrio non erant: quòd vt Reges sibi legebant, sublegebantque quos in consilio publico haberent; ita post exactos eos, Consules quoque, & tribuni mil. Cos. potestate, coniunctissimos quosque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant: donec Ouinia tribunicia interuenit, qua sanctum fuit, vt censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatum legerent. Quo factum est, vt qui præteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi. Hæc quidem Festus ex Verrio Flacco, vel alio nescio quo: Ex quibus colligere est quod apud alios non reperimus: nempe potestatem legendi sublegendique senatum, à Regibus deriuatam esse in Consules, Dictatores, ac Tribunos mil. consulari potestate: eamque lectionem non simul cum censu singulis lustris fieri solere: sed diminuto senatu cùm opus esset, donec lege Ouinia potestas illa summa legendi, expurgandique senatum translata est in censores; quod ipsum etiam ex sequentibus lustris deinceps manifestum fiet; quibus & principes senatus legi, & caussas, cur quidam præterirentur, censores elogio suo edicere cœperunt. Et antea quidem prælapsis lustris senatum lectum à censoribus fuisse, expressam mentionem non inuenimus apud Liuium, vel alios auctores.

Præteriti senatores. *Ouinia lex de senatu curiatim legendo per censores.* *Elogium censorium.*

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Duilius. *G. f. C.* nepos. II.   M. Pœtelius. M. f. //. n. Libo.
[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero.]   [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]
[L. Canuleius. L. f. L. nepos.]   [T. Romuleius. T. f. Q. nepos.]
[L. Rabuleius. L. f. L. nepos.]   [Q. Terentius. Q. f. Q. nepos.]
[Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Quinctij } cos. in { Falisco.
//. //. //. f. //. n. //. C. Sulpicij } cos. in { Tarquiniensi.

[Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.] [Sp. Furius. Sp. f. Sp. n. Medullin.]
[P. Lucretius. L. f. P. n. Tricipitin.] [Q. Cædicius. Q. f. //. nepos.]

Ser. Sulpicij fratrem ter Cos. triumphalem ac Dictatorem memorant fasti Capitolini; Sp. Furij patrem & auum, nec non P. Lucretij patrem tribunos militum consulari potestate. Q. Cædicius autem filius videri poterit centurionis Q. Cædicij, quem reliquiæ exercitus Alliensis ex clade Veios profugæ ducem sibi præfecerant anno CCCLXIII. cuius virtute Tuscos vicere, vt Liuius libro V.

ANNI. P. R. C. CDIII.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. III.   L. Cornelius. *P. f. *//. n. Scipio.

NVMERVS apud Lænatem restituendus in Liuio, nam tertius hic illius est consulatus, Cassiodorus & Marianus rectè M. Popillium III. & L. Cornelium habent. Tabulæ Græcæ Scipionem & Lænatem III. In Diodoro mendosè, M. Pompilius, C. Cornelius leguntur. Ceterùm in consularibus hisce comitijs patrum consensus dictatura licet munitus nil magis potuit, quàm in censura: nam M. Popillius à plebe Consul, L. Cornelius a patribus est datus.

Galli in agro Latino victi prælio ingenti. Fortuna quoque illustriorem plebeium Consulem fecit. Nam cùm ingentem Gallorum exercitum in agro Latino castra posuisse nunciatum esset, Scipione graui morbo implicito

plicito Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum est; quod fortiter, & summa sua cum laude administrauit, Gallis insigni prœlio fusis, vt pulchrè, & latè Liuius libro VII. Meminit belli etiam Appianus in Celtica.

L. Furius. M. f. //. n. Camillus. Dict.
P. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio. Mag. Eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.

Idem annus Dictatorem habuit L. Furium Camillum, vt esset qui comitijs consulatibus præesset ægris Consulibus: Scipionem morbus, Popillium vulnus in prœlio acceptum impediebat. L. Furius Dictator summa potestate præditus reddidit patribus possessionem pristinam consulatus, ob quod meritum ipse ingenti patrum studio Consul designatus est cum Ap. Claudio Crasso. Liuius lib. VII. Paucæ literæ, quæ extant in fragmento Capitolinæ tabulæ, monstrant Dictatorem hoc anno cum magistro equitum fuisse. *Consules ambo patricij per Dictatorem designati.*

Prætor.

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. Post delectum à Consule Popillio habitum expletis quatuor legionibus, quod superfuit militum ad custodiam Vrbis accepit. Liuius libro VII.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
M. Fabius. * C. f. * //. n. Dorso.   Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[L. Sextilius. C. f. //. nepos.]   [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
[P. Mænius. P. f. P. nepos. III.]   C. Liuius. //. f. //. n. Denter. II.
K. Duilius. * K. f. K. * nepos. V.   [T. Iuuentius. T. f. M. nepos]
[C. Oppius. C. f. Sp. n. Cornicen.]   [L. Oppius. L. f. L. nepos.]
[C. Licinius. C. f. C. n. Caluus.]   [P. Decius. P. f. P. n. Mus.]
Stolo.
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]   [C. Aelius. C. f. C. n. Pætus.]

Quæstores vrbani.

Signa legionum quatuor ex ærario ad Martis ædem extra portam Capenam ferre iussi sunt, vbi Consul Popillius, exercitu impigrè scripto, iuniores armatos conuenire, edixerat. Liuius libro septimo.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. }
//. //. //. f. //. n. //. } M. Popillij cos. in Latio.

[M. Horatius. M. f. //. n. Puluillus.]   [L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextin. Lateranus.]

M. Horatij pater trib. mil. cos. potestate fuerat, anno CCCLXXVI. L. Sextij verò fuit primus ille Consul è plebe L. Sextius Lateranus.

C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. Plebeium fuisse hinc colligo, quòd Suetonius recensens Claudiæ patriciæ gentis magistratus maiores huius Hortatoris magisterium equitum præterecat; quod alioquin non fecisset, si quis patricius Claudius magister *Claudius plebeius.*

magister equitum fuisset. Nam inter Liuiæ gentis summos magistratus vnum, quod habuit, magisterium equitum non omisit.

[A. Postumius. A. f. //. n. Albinus. Regillensis.] Hic A. Albini Regillensis trib. militum Cos. potestate anno CCCLXXIII. filius potuit fuisse.

M. Popillius. M. F. C. N. Laenas. Cos. III. An. CDIII. De. Galleis. Qvirinalibvs.

** matari, alij. Mataris telum Gallicum. Primus plebeij COS. triumphat. Quirinalia, quo die. Kal. Martijs Consules tunc magistratum ibant.*

Belli Gallici successum latè (vt dixi) describit Liuius. Victoria denique post anceps prœlium penes Romanum Consulem mansit, sed non sine sanguine. Ipsi enim humerus læuus * machæra prope traiectus fuit, atque ideo ab insectatione hostium longiore degrauatus vulnere abstinuit. Castra tamen à Gallis deserta militibus diripienda dedit, victoremque inde exercitum Gallicis spolijs opulentum Romam reduxit. Moram verò illius triumpho vulnus attulit, antequam tamen noui Consules magistratum inirent, triumphus de Gallis à Popillio est actus magno fauore plebis, vt refert Liuius; atque ipsis Quirinalibus, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Qui dies solemnis XIII. Kal. Mart. celebrabatur, vt hinc intelligas consulatum Kal. Martijs tunc iniri solere.

ANNI. P. R. C. CDIV.

Consules.

L. Furius. M. f. //. n. Camillus. Ap. Clavdivs. P. F. Ap. n. Crassus. Sabin. Regillensis. In. mag. obiit.

M. Valerius Coruus vnde. Platonis in Italiam aduentus.

L. Fvrivs (vt dixi) patrum studio ingenti Consul creatus collegam sibi Ap. Claudium Crassum dixit, dictatorium scilicet. Sic etiam nominant hos Consules Cassiodorus, Marianus, & alij: tabulæ autem Græcæ Camillum & Crassum. Sed Diodorus Siculus alios fortassis sequutus annales hoc anno M. Aemilium, & T. Quinctium Coss. ponit, omnino ab alijs auctoribus discrepans. Gellius Liuium sequitur, dicens L. Furio, Ap. Claudio Consulibus anno Vrbis conditæ CDV. M. Valerium cum Gallo pugnauisse, & à coruo auxiliante Coruum appellatum fuisse. Cicero in Catone eosdem etiam habet Consules, tradens L. Camillo, & Ap. Claudio Consulibus Platonem Tarentum venisse. Vbi sic corrigenda sunt Consulum nomina. Nam in vulgatis exemplaribus L. Aemilius perperam pro L. Camillo; & P. Claudius pro Ap. Claudio sunt suppositi. Glareanus vir alioquin doctissimus facilè sensit mendum eo loco latere, sed in hoc deceptus est, quòd Claudium hunc Ap. Cæcum fuisse existimârit, & pro eius collega L. Volumnio L. Aemilium malè suppositum; qui Consules cadunt in annum Vrbis CDXLVI. Ceterùm Platonis tempora eò non deueniunt, qui anno circiter Vrbis CDVIII. mortuus est. Atqui hoc tempore Archytam Tarentinum vixisse, & cum C. Pontio Samnite (cuius filius postea Consules Romanos ad Caudinas furculas vicit, & sub iugum misit) de voluptatis periculoso vitio disertè disseruisse multa scribit Cicero, eique colloquio Platonem interfuisse. Quapropter temporum ratio omnino requirit, vt ad hos potiùs Consules, quàm ad Ap. Cæcum referatur Platonis aduentus in Italiam.

Archytas Tarentinus philosophus quando vixerit.

Italia ab externis Gallis & Græcis prædonibus vexata. Latinorum defectio.

Multis varijsque motibus annus hic insignis fuit. Galli ex Albanis montibus effusi per campos, maritimaque loca vagi populabantur. Mare infestum classibus Græcorum erat. Latinorum item populi ad defectionem spectantes auxilia negarunt Romanis. Extendere tamen omnes imperij vires delectu habendo Consules senatus iussit. Vndique non ex vrbana tantùm, sed etiam agresti iuuentute legiones decem scriptæ dicuntur quaternûm milium, & ducenûm peditum, equitumque trecenûm: quem nunc nouum exercitum, vt ait Liuius, si qua externa vis ingruat, hæ vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis, contractæ in vnum haud facilè efficiant. Adeò in quæ laboramus, sola creuimus, diuitias luxuriamque. Atque hæc obiter pulchrè de sui sæculi vitijs Liuius. Inter cetera tristia eius anni Consularis Ap. Claudius in ipso belli apparatu moritur, quod etiam paucula fragmenti Capitolini literæ ostendunt. Igitur rediêre res ad vnum Camillum Consulem, cui vel ob omen faustum ad Gallicum tumultum cognominis, (nam Marci Camilli liberatoris Vrbis erat filius) vel ob aliam dignationem præficere Dictatorem non visum est senatui. L. Camillus autem paternæ virtutis memor, Gallos in Pomptino agro castra habentes exercitu probè instructo assecutus, prædas agentes compesciturus, ac fame domiturus, non procul statiua posuit. Quo loco M. Valerius Maximus tribunus militum prouocatus singulari certamine Gallum corpore & viribus insignem corui auxilio vicit, & trucidauit,

Ap. Claudius COS. moritur. L. Camillus contra Gallos expeditio. M. Valerij Maximi trib. mil. singulare prælium.

trucidauit, & Corui cognomẽ sibi adeptus est. Cuius omine pugnæ læti Romani prœlium capessentes haud ambiguo euentu depugnârunt, primo impetu fusis & profligatis Gallorum legionibus; quarum reliquiæ per Volscum, Falernumque agrum dissipatæ Apuliam & mare superum petierunt. Consul post victoriam laudatum pro concione M. Valerium decem bobus, aureaque corona donauit. Celebris, ac nota est historia, quam leges exactiùs apud Liuium lib. VII. Gellium libro IX cap. XI. Val. Maximum libro III. cap. II. Auctorem de viris illustribus cap. XXIX. Eutropium, Orosium, & alios. Præterire tamen nequeo variè deprauatum locum L. Flori, qui libro primo cap. XIII. duelli Valeriani historiam eandem attingit post victoriam de Gallo T. Manlij Torquati descriptam. vbi sic in vulgatis legitur:
„ Iterum Pontino agro, cùm in simili pugna L. Valerius insidente galeæ satyra alite adiutus
„ retulit spolia, & inde Coruini. Io. Stadius locum ita correxit ex Iomande, qui eadẽ ferè
„ Flori verba profert. Iterum in Pontino agro, cum simili pugna M. Valerius insequente
„ Gallo sacra alite adiutus, &c. Magis tamen placet manuscriptus codex antiquus Flori, quem ex bibliotheca S. Amandi nuper habui: in quo hæc ita pleniùs & correctiùs repperi.
„ Iterum Pontino in agro, cùm in simili pugna Valerius insidente galeæ sacra alite adiu-
„ tus retulit spolia: dictusque est ipse Coruus, & inde Coruini. Et quidem sic videtur Flori locus hic restituendus.

Gallorum clades.

Honos M. Valerij post victoriam.

L. Flori locus notatus, & suppletus.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperioss. Torquatus. II. DICT.
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. II. MAG. EQ.
COMIT. HABEND. CAVSSA.

L. Furius Consul iussus à senatu post bellum Gallicum prædonibus Græcis occurrere, & castris cum Prætore iunctis maritimum bellum curare; cùm Romæ comitijs consularibus præsto esse non posset, ex auctoritate senatus Dictatorem comitiorum caussa T. Manlium Torquatum dixit, qui cum magistro equitum A. Cornelio Cosso consularia comitia habuit, & æmulum decoris sui M. Valerium Coruum absentem summo fauore populi tres & viginti annos natum Consulem renunciauit, collega de plebe M. Popillius Lænas additus. Liuius libro septimo. In fragmento item Capitolino visuntur adhuc reliquiæ huius dictaturæ.

Dictator comitiorum caussa dictus à Camillo Consule. M. Valerius Coruus xxiij. annorum adolescens COS. absens creatur.

Prætor.

L. Pinarius. //. f. //. n. Natta. Qui magister equitum antea fuerat. Hic Appio Cos. mortuo, maritimam oram cum quatuor legionibus contra Græcos prædones classe Italiam infestantes tutatus est. Ex decem enim conscriptis legionibus duas Vrbi præsidio reliquerat L. Camillus Cos, reliquas octo cum Prætore contra Græcos ituro diuisit, vt Liuius libro septimo.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Pomponius. M. f. M. nepos.]	Sex. Tullius. //. f. //. nepos.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.]	[C. Furius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.	C. Mænius. P. f. P. nepos.
[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.]	[Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. II.]
[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. II.]	[P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

C. Fabricius. //. f. //. n. Luscinus. [Pupius. P. f. P. nepos.]
[L. Antistius. L. f. L. nepos.] [L. Publilius. L. f. L. n. Philo. Vulscus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Camilli. cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. L. Pinarij. pr. in ora. maritima.
P. Aelius. P. f. * P. n. * Pætus. [Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]
[C. Quinctius. C. f. T. n. Cincinnatus.] [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.]

P. Aelius ex ea gente primus Consul est factus, & eius auus, vt ex annorũ spacio conijcimus, e primis plebeijs Quæstoribus fuit. C. Quinctij patrem tribunum militum consularem habuimus anno CCCLXXVII.

ANNI. P. R. C. CDV.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. IV. M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS.

DIODORVS Siculus alios hoc anno nominat Consules, Liuius, Marianus, & Cassiodorus M. Popillium Lænatem IIII & M. Valerium Coruinum. Tabulæ Græcæ Lænatem III. & Coruinum: sed mendosè, nam M. Valerij cognomen integrum extat correctissimè in fragmentis Capitolinis. Ceterùm in omnibus quorumcunque vulgaris auctorum exemplaribus passim recentiori, & magis vsitato Valeriorum cognomine Coruinus appellatur. Quod quia posteriorum temporum librarijs, atque etiam historicis magis notum erat, vetustiùs illud exclusisse videtur. Nam qui coruo adiutante Gallum occidit, tudi eognomine militari Coruum appellatum potiùs fit verisimile, velut in antiquioribus Liuij exemplaribus reperiri testatur Sigonius, atque item in Cuspiniani tabulis legitur, vt in secunda huius dictatura dicemus. Posteros verò eius familiæ ab eodem Coruinos appellatos existimari potest. Sic primum Albi, Crassi Rufi, Mamerci, Longi, Læui, Lusci inueniuntur appellati: quorum posteri deriuatiuo cognomine Albini, Crassini, Rufini, Mamercini, Longini, Læuini, Luscini. Quapropter non dubitarem in Liuio, Cicerone, Gellio, Valerio Maximo, alijsque auctoribus antiquis, qui huius M. Valerij mentionẽ faciunt, vulgatum illud cognomen Coruinus in Coruus mutare. In L. Floro mendosè item L. Valerius appellatur; nam Marci prænomen patris, auique ipsum tenuisse ostendunt Capitolinæ tabulæ. Quam ob caussam potiùs à M'. Valerio Maximo Poplicolæ fratre genus trahere existimo, quod & Zonaras affirmat; licet apud Liuium in oratione quadam semel à P. Valerio, qui Reges eiecit, ortum dicat. De hoc eius consulatu mentionem quoque faciunt Val. Maximus libro VIII. cap. XV. Eutropius libro II. Gellius libro IX. cap. XI. Anno quippe ætatis XXIII. Consulem factum produnt auctores.

M. Valerij Coruus cognomẽ Coruinus librariorum culpa passim in auctoribus vulgatum esse.

Pestis in Vrbe, & xvirûm monitu lectisternium factum est; alioquin pax domi forisque fuit. Satticum ab Antiatibus colonia deducta. Cum Carthaginiensium legatis, quando amicitiam & societatem petentes venissent, fœdus ictum. Liuius & Orosius libro tertio, capite septimo.

Lectisternium in Vrbe propter pestem. Cum Carthaginiensibus fœdus ictum.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crass. Regillensis. DICT.
//. //. //. f. //. n. //.
C. Liuius. //. f. //. n. Denter Mag. EQ.

COMITIOR. HABEND. CAVSSA.

Eodem anno Dictatorem cum magistro equitum fuisse creatum comitiorum habendorum caussa ex fragmento Capitolino cognoscimus; sed cùm nomina ibidem perierint, neque Liuius vel quisquam alius antiquorum, quod sciam, eorumdem meminerit, donec quid ampliùs comperiamus, eos in incerto relinquemus. Si cui coniecturæ placent, videat Marlianum, qui ex marmoris antiqui cuiusdam titulo M. Aemilium Barbulam adducit; videat Onufrium, qui vt dictaturas Claudiæ gentis, & magisteria equitum Liuiæ suppleat

in Sue-

in Suetonio Dictatorem facit C. Claudium cum magistro equitū C Liuio Dentre, cuius coniectura quidem non prorsus displicet, quandoquidem in Liuia gente magisterium equitum nullum aliud inueniamus, quo simul cum dictatura honorata fuisse testatur Suetonius in Tiberio.

Prætor.

// // // f. // n. //

M. Fabius. * C. f. * //. n. Dorso.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Q.Fabius. * Q.f. M.n. * Ambustus. Q.Seruilius.* Q.f.Q. n.* Ahala.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Pœtelius. M. f. //. n. Libo. [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo.] P. Decius. Q. f. //. n. Mus.
K. Duilius.* K. f. K.* nepos. VI. [C.Appuleius. C. f. C. nepos. II.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos.] [Q.Mætilius. Q. f. L. nepos.]
[Cn.Lucerius. Cn. f. //. nepos.] [Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.]
[A. Tempanius. A. f. A. nepos.] Q.Marcius. Q. f. //. n. Tremulus.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // M. Popillij } coss. in. * stipendiarieis *
// // // f. // n. // M. Corui }

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Hic primus desijt vocari Papisius in ea gente xv. Papisiorum qui sella curuli sederant à primo Mugillano, vt auctor Cicero ad Petum Familiarium. lib. ix.

L. Postumius. Sp. f. //. n. Megellus. Pater L. Megelli ter Consulis, quem Capitolina marmora L. F. SP. N. produnt.

[L. Petillius. L. f. L. nepos.] [M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]

ANNI P. R. C. CDVI.

Consules.

C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. T. Manlius. L. f. A. n. Imperioss. TORQVATUS.

IN quibusdam Liuij & Cassiodori exemplaribus T. Manlio iteratur consulatus hoc loco, & in nonnullis C. Plautio. Sed rectius in Mariano Scoto neutri. De Manlio enim dubium non est, quin hic sit primus eius cōsulatus, licet antea bis Dictator fuerit. C. Plautium Proculum quidem prius semel habuimus Consulem: sed hunc alium esse ab illo non malè animaduerterunt Cuspinianus, Glareanus, & alij qui de Consulibus Romanis nostro tempore scripserunt, licet nullum cognomen adscribant Liuius, Diodorus, Cassiodorus, vel Marianus. Venocis cognomen illi addit Cuspinianus ex tabulis Consulum, opinor, suis antiquis, quas frequenter citat; idemque habetur in tabulis Græcis. Venocem

enim & Torquatum suggerunt. Cur autem illud omittamus, & Hypsæum potiùs appellemus, in secundo eius consulatu exponam, qui paullò post sequetur.

Fœnus imminutum. 3. Vnciarium fœnus in semunciarium redactum est, nihilque aliud memorabile in Vrbe gestum. Liuius libro VII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo,] Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [T. Iuuentius. T. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Tullius. //. f. //. nepos. II. C. Duilius * C. f. C. * nepos. III.

C. Mænius. P. f. P. nepos. II. [P. Mænius. P. f. P. nepos. IV.]

[Volscr. Publilius. L. f. L. n. Philo. Vulscus,] [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]

[L. Antistius. L. f. L. nepos. III.] [C. Antistius. C. f. C. nepos. II.]

[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. P. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij } Cos. in * stipendiariis. *

//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij }

[L. Genucius. L. f. M. n. Auentinensis.] L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. Ser. Sulpicius. P. f. //. n. Sauerrio.

L. Genucij pater bis Cos. antè reperitur descriptus in Capitolinis; sic & L. Camillus, qui filius fuit primi Prætoris Sp. Camilli, ac nepos magni illius M. Camilli. Ex duobus autem Sulpicijs C. Longus ter Cos. in Fastis reperitur. Ser. Sauerrionem verò patrem fuisse colligimus ex Capitolinis P. Sauerrionis, qui Cos. & Censor sequetur in his annalibus.

ANNI. P. R. C. CDVII.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo.

Coruus.

IN Liuio correctè habentur Consulum nomina; sic item in Cassiodoro; sed superuacuus est apud Pœtelium numerus. In Diodoro M. Valerius, & M. Pompilius eduntur; sed mendosè, ni fallor, quemadmodum & in Censorino, vt iam dicemus. C. Pœtelio cognomina duo adiunxi, quorum alterum extat in Capitolino fragmento, alterum habemus in tabulis Græcis, quæ Coruum II. & Libonem produnt. Cuspinianus item ex suis tabulis consularibus Cassiodoro cognomen hoc addidit.

Volsci rebellant. Volscis Latinorum populos ad bellum sollicitantibus arma illata sunt. Liuius lib. VII.

Ludi

Ludi. sæculares. iterum.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. Mag. X.VIR.

M. Fabio. N. f. M. n Ambusto. C. Iulio. * L. f. C. n. * Iulo.

Anno P. R. C. CDVII.

Ex. S. C. facti. sunt.

Centesimo decimo quoque anno ludi Sæculares à Romanis instaurari solent, velut antè declaraui Capitolinorum fastorum auctores annotasse ex commentarijs XV. virum, & edicto D. Augusti. Primos autem celebratos anno Vrbis conditæ CCXCVII. ex Censorino rum probaui, M. Valerio, Sp. Virginio Consulibus. Adde centum decem annos, incides in hunc Vrbis annum CDVII. eodemque secundos ludos Sæculares factos fuisse ex XVirum commentarijs scribit Censorinus cap. XIIII. de die natali; licet eo loco mutilus, & incorrectus sit, vt tum quoque admonui. Cuius verba, vbi de secundis ludis agit, ita sup- *Ludi sæculares secundi ab Vrbe condita. Coniecturæ locus.*
" plenda, & corrigenda videntur. Secundos factos fuisse volunt, anno post Vrbem, con-
" ditam octauo & quadragesimo supra trecentesimum: vt verò in commentarijs XVirorum
" scriptum, anno CCCC & VIII. M. Valerio Coruo II. & C. Pœtelio Cos. Præter Censorinum nemo, quod sciam, antiquorum auctorum, qui ad nostra tempora peruenêre, sæcularium horum facit mentionem. Sed vide quæ in primis sæcularibus adduxi.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Fabius. *Q. f. M. n.* Ambustus. II. [Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. Q. f. //. n. Mus. II. C. Fabricius. //. f. //. n. Luscinus. II.
[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. IV.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb'. III.]
[C. Aelius. C. f. C. n. Pætus. II.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.]
[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo. II.] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. II.]
[Sp. Mælius. Sp. f. P. n. Capitolinus.] [Q. Cædicius. * Q. f. * //. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij
//. //. //. f. //. n. //. C. Pœteli } cos. in Volsceis, & Latio.

 M. Atilius

M. Atilius. *M. f.* //. n. Regulus. [C. Veturius. C. f. C. n. Crassus.] Cicurinus.

[A. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]

M. Atilium Consulem adducemus, C. Veturius patre tribuno militum consulari natus, vt A. Sempronius magistro equitum, & Q. Canuleius auo tribuno plebis, quos antè memorauimus suis locis.

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. COS. II. AN. CDVII. DE. ANTIATIATIBVS. VOLSCEIS. SATRICANEISQ. K. FEBR.

Cùm nunciaretur Romæ legatos ab Antio circumire Latinorum populos ad concitandum bellum, priusquam plus hostium fieret, Volsceis inferre bellum iussus est Valerius Consul. Isque ad Satricum infesto exercitu pergit, occurrentesque copijs suis hostes prœlio vicit, & in Vrbem fugauit; quam militum corona statim cinxit, & cum iam scalis caperetur, ad quatuor milia armatorum sese dediderunt. Satricum dirutum atque incensum

Matutæ matris. est, ab æde tantùm Matutæ matris abstinuêre ignem, præda omnis militi data est. Captiuorum autem quatuor milia Consul ante currum triumphans egit; quibus deinde venditis, magnam pecuniam in ærarium redegit, Liuius lib. VII.

Satricum. Satricum Plinius inter præcipua primæ regionis oppida in Latio nominat libro III. cap. V. Astipulatur Dionysius Halicarnassæus libro V.

ANNI P. R. C. CDVIII.

Consules.

M. Fabius. *C. f.* //. n. Dorso. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

M. Fabius Dorso, non Dorsus. DIODORVS hos Consules quadriennio anticipat, alios sequutus annales. Dorso Fabij cognomen est, non Dorsus, vel Dorsuo, vt passim Liuij, & Cassiodori habent exemplaria. Dicitur enim Naso, Maso, Vulso: non Nasuo, Masuo, vel Vulsuo. Correctè igitur cognomen hoc extat in Valerio Max. vbi Fabium Dorsonem sacrificaturum in Quirinali hostium castra peruasisse scribit, Gallis Capitolium obsidentibus. Tabulæ quoque Græcæ lectionis antiquæ retinent vestigia, licet incorrectè scripta, duabus literis dumtaxat immutatis, nam βόλσωνα, pro δόρσωνα hunc Consulem appellant.

Sora capta. Ambo patricij fuêre, & miror eius non meminisse Liuium. Soram à Volsceis ceperunt Consules. Liuius libro septimo.

L. Furius. M. f. //. n. Camillus. II. Dict.
Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolin. Imperiosus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Auruncum bellum. Auruncum bellum repentina hostium incursione est cœptum. In quod Dictator dictus est, velut aduersus armatum iam Latium, L. Furius Camillus, eò quòd dubium esset, num totius nominis Latini consensu hoc bellum moueretur. Dictator nihilominus prædonum potiùs quàm hostium animos inueniens prima acie debellauit, & in ipso prœlio ædem

Aedes Iunonis Monetæ Capitolio. Iunonis Monetæ vouit. Quæ ex S. C. duouiris ad hoc creatis in area dirutarum ædium M. Manlij in Capitolio posita est. Liuius libro VII. Meminêre Ouidius Fastor. VI. & Macrobius Saturn. primo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Seruilius. *Q. f. Q. n.* Ahala.

Aediles curules.

// //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Mænius. P. f. P. nepos. [A. Trebius. A. f. A. nepos.]
[Q. Mæci-

[Q. Mæcilius. Q. f. L. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. //. nepos.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. C. Duilius. * C. f. C. * nepos. IV.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II. P. Aelius. P. f. * P. n. * Pætus.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
[L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextinus. Lateranus.] [Sex. Titius. M. f. Sex. nepos.]
[M. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] [Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij. }
//. //. //. f. //. n. //. Ser. Sulpicij. } coss. in Volſceis.

T. Veturius. //. f. //. n. Caluinus. Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.] [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]

T. Veturius & Cn. Domitius Conſules ambo ſequentur. Et ille non minùs quàm hic plebeiæ gentis fuiſſe videtur. Iungitur enim bis collega Sp. Poſtumio patricio, cum quo Conſul iterum à Samnitibus ſub iugum miſſus, & hoſtibus poſtea deditus fuit, vt ex ſequentibus manifeſtum fiet.

ANNI. P. R. C. CDIX.

Conſules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III. T. Manlius. L. f. A. n. Imperioſ. Torquatus. II.

DE Conſulibus Liuius, Diodorus, Marianus, & Caſſiodorus conſentiunt, & rectè apud omnes leguntur, niſi quòd hi cognomina more ſuo omittant. Diodorus etiam numeros. Tabulæ Græcæ Rutilum, & Torquatum II. edunt.

Iunonis Monetæ ædes in Capitolio dedicata eſt. Kal. Iunijs, vt Macrobius Saturnalium libro primo cap. XII refert ex Niſi commentarijs Faſtorum. Iudicia populi in fœneratores, accuſantibus ædilibus, acerba facta ſunt. Liuius libro VII. Fœneratores plures damnati a populo.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. Dict.
Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambuſtus. Mag. eq.
Feriatum. Latinarum. cauſſa.

Dedicationem ædis Monetæ extemplò ſequuta ſunt prodigia. Lapidibus namque pluit, noxque interdiu viſa intendi. Ex libris itaque Sibullinis feriæ Latinæ indicendæ videbantur, quæ vt auſpicatiùs conſtituerentur, ſenatui placuit Dictatorem dici. Dictus eſt P. Valerius Poplicola, & ei Q. Fabius Ambuſtus magiſter equitum datus eſt. Nec tantum, vt magis ſolemniter peragerentur, à Romanis tribubus ſupplicatum fuit; ſed à finitimis etiam populis. Liuius libro VII. Meminit prodigiorum Oroſius libro III. cap. VII. atque iiſdem diebus Alexandrum Magnum natū, ex alijs, quàm Solinus, annalibus ſcribit. Prodigia. Feriæ Latinæ. Supplicationes.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus.

Aediles.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas.	Ti. Aemilius.* Ti. f. Ti. n.* Mamercinus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
P. Decius. Q. f. //. n. Mus.	[L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[P. Mænius. P. f. P. nepos. v.]	[C. Titinius. C. f. //. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.]	[L. Mamilius. C. f. Q. n. Vitulus.]
[C. Pompilius. M. f. M. nepos.]	[Q. Silius. Q. f. Q. nepos.]
C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma.	[L. Villius. L. f. L. nepos.]
[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma.]	[L. Titius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Marcij } coss. in * stipendiariceis *
//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij }

Cn. Quinctilius. //. f. // n. Varus.	C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.
M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.	Cn. Fuluius. Cn. f. //. n. Pætinus.

Cn. Quinctilius deinde Dictator, C. Pœtelius bis Cos. & item Dictator: sic M. Marcellus Cos. & Dictator memorantur in annalibus. Ex his Marcellus fuit proauus fortissimi illius M. Marcelli quinquies Consulis, qui opima spolia tertia Ioui Feretrio de Rege Verdumaro retulit, & Annibalem victorem crebris prœlijs fatigauit. Cn. Fuluius Cn. f. pater M. Fuluij Pætini nominatur Consulis, anno CDLIV. qui de Nequinatibus & Samnitibus triumphauit, vt postea demonstrabitur.

ANNI. P. R. C. CDX.

BELLVM. SAMNITICVM.

Cur belli grauissima quæque fastis annotari soleant.

GRAVISSIMA quæque bella Romanorum fastis annotari plerumque solere ex Capitolinis tabulis, alijsque aliquot antiquis fastorũ fragmentis facilè colligimus. Caussam existimo, quòd frequenter rerum gestarum tempora, & annos memorabili alicuius belli exordio annotârint scriptores, non secus ac ab Vrbe condita. Quin etiam ab Vrbe per Gallos capta temporum supputationes sæpe fieri animaduertimus, etiam si casus ille, vt quidem rarus, ita & memorabilis omnium hominum iudicio semper fuerit æstimatus: quando tamen tumultus paucorum solummodo mensium spacio peracti, quàm belli potiùs nomine censeantur à Liuio, Cicerone, alijsque auctoribus: non visum fuit annalibus annotare, veluti neque cladem Cannensem, à qua nonnunquam anni numerari item solent. Samniticum verò bellum, quod Liuij, & omnium auctorum opinione his Consulibus exortum est, omittere nolui: quòd illud inter maxima, ac diuturna quoque Romanorum bella non immeritò censeri possit. Quinquaginta enim annis durasse, & viginti quatuor triumphorum materiam fuisse Romanis testatur L. Florus. Atqui si triumphorum Capitolinas columnas exactius perlustrare velis, multò plures inuenies triumphos; nisi duos aliquoties eodem anno à collegis Consulibus ductos pro vno velis numerare, quod videtur fecisse Florus. Cæterum libro XXXI. Liuius in oratione legati Rom. habita in concilio

Samniticum bellum quot annos durarit. Quot ex eo belli triumphi.

cilio Aetolorum per septuaginta annos bellum hoc productum testatur, cuius sententiæ magis accedo, quia CDXXCL. anno Vrbis, etiam tum de Samnitibus triumphatum fuisse inuenio. Appianus Alexandrinus in proœmio historiæ suæ refert in Italia vltimos Samnites magno difficiliique bello per annos octuaginta cum Romanis conflictatos fuisse: sed opinor reliqua magnæ Græciæ bella Samnitico annexa, & ex eodem prognata, quæ ad annum Vrbis CDXC. vsque durârunt, simul ipsum comprehendisse, vnoque libro descripsisse, quem Samniticum appellauit.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IIII.	A. Cornelius. P. f. A. N. Cossus. Aruina.

Ex interregno inierunt ambo patricij Consules, quorum nomina ex tabulis Capitolinis triumphalibus descripsi. Satis correctè alioquin eosdē recensēt Liuius, Diodorus, Marianus, Cassiodorus, & Cicero libro primo de diuinatione, vbi somniū P. Decij narrat. Sed omittuntur plerumque cognomina in his auctoribus; in Diodoro etiam numerus apud M. Valerium, cuius hic tertius est consulatus. Tabulæ item Græcæ Coruum III. & Cossum produnt. Auctor verò qui de viris illustribus scripsit cap. XXVI. nominat eosdem, sed M. Valerio Maximi cognomen addit, non Corui; neque id ineptè arbitror, cùm ex Maximorum familia fuerit, & Corui cognomen ex euentu habuerit.

Campani Samnitum armis oppressi per legatos Romanorum auxilium, & societatem implorârunt. Cùm se excusarent primò Romani, ob fœdus quod illis cum Samnitibus erat: Campani vltrò sese, suaque omnia Romanis dedidêre. Qua deditione recepta, legati ad Samnites missi sunt, qui populi Rom. nomine peterent pro amicitiæ iure vt deditijs Romanorum parceretur. Non solùm reiecta est ea intercessio, sed etiam præfectis cohortium in præsentia legatorum est mandatum, vt confestim in agrum Campanum ducerent prædatum. Quibus Romam nunciatis solemniter Samnitibus bellum indictum est. Missi ambo Consules diuersis cum exercitibus: Valerius in Campaniam; Cornelius in Samnium. Ille hostes primo prœlio fudit ad montem Gaurum, primus ipse manus cōserens, & obuium hostem obtruncans. Deinde ad Suessulam denuò cum Samnitibus congressus, eorum etiam castra cœpit primo impetu; pluresque hostium in tentorijs, quàm in Vallo vel portis periêre. Cædes ingens ab equitibus facta est fugientium, adeò vt quadraginta millia scutorum, signa militaria ducenta viginti ad Cōsulem delata fuerint. A. Cornelius Consul prope Saticulam exercitum in insidias fermè præcipitauerat, in caua Valle ab hostibus circumuentus: sed P. Decij tribuni militum ductu, & virtute periculum euasit. Is enim editum collem castris hostium imminentem cum paucis occupauit. Trepidantibus eam ob caussam Samnitibus, spatium Cōsuli dedêre, ex iniquo loco in tuta cum exercitu euadendi. Ipse Decius postea quamuis obsessus per inimica castra cum suis nocturno tempore non sine obuiorum cæde erupit, & incolumis ad Romana castra peruenit: auctorque fuit Consuli, vt hostes nocturno pauore attonitos aggrederetur. Quo facto insperata Consuli victoria parta est, triginta hostium millibus cæsis, & castris eorum captis. Latissimè omnia Liuius libro septimo. Orosius libro tertio, cap. VIII. Auctor de viris illustribus, cap. XXVI. Eusebius in Chronico.

Campani per legatos se suaq; Romanis dedunt, & auxiliū cōtra Samnites flagitant.

Romanorū legatio ad Samnites.

Sānitibus bellum indictum.

M. Valerij cos. victoria.

P. Decij tribuni militum virtus.

A. Cornelij cos. insperata victoria.

Cens. f. n. f. n. Lustr. fec. XXII.

Satis erat Liuio controuersiam de plebeio censore primo, vt superiore lustro dictum est, narrasse; itaque reliqua omnia, quæ ad census & lustra pertinent, more suo ad alia festinans prætermisit. Cùm tamen aliquot proculdubio lustra horum temporum deesse constet ex fragmento Capitolino, quòd anno Vrbis CDXXXVI. nobis ostendit lustrum XXV. vt suo loco dicemus; hoc vigesimum secundum ex Eusebij auctoritate hic inserere volui, cùm scribat in Chronico suo Olympiadis centesimæ decimæ anno primo descriptionem Romæ factum fuisse, qua inuenta sunt ciuium capita CLX. milia. Quod sanè de hoc lustro intelligendum, quùm auctore Diodoro Siculo his Consulibus Olympias centesima decima incipiat. Nomina autem censorum apud auctores reperire nondum potui; ex honoratioribus tamen eios sæculi fuisse, verisimile est, quales sunt

Censu, & lustrum XXII.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.	M. Popillius. M. f. C. n. Lænas.

Quorum alterum Fabium etiam principem senatus postea fuisse docet Plinius lib. VII. cap. XL. quos plerumque ex censorijs legi solere constat.

Prætor.

Prætor.

// // // f. // n. //

[Ser. Sulpicius.Ser.f. Q. n.Longus.]

Aediles curules.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. //

[Q.Cædicius.*Q.f.* // nepos.]

[P. Licinius. C. f. C. n.Stolo.]

// // // f. // n. //

[Sp.Mælius, Sp.f.P.n.Capitolinus.]

[Q. Cæcilius.Q.f.Q.n.Metellus.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

P. Aelius. P. f.* P. n. *Pætus. II.

C.Claudius.//.f.//.n.Hortator. II.

M.Antonius. // f. // nepos.

[N. Sextius. L. f. Sex. n. Sextinus.]

[Cn. Genucius. Cn. f. M. n. Auentinensis.]

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

M. Atilius. *M. f.* // n. Regulus.

[Sex. Titius. M. f.Sex.nepos.II.]

[L. Sextius. L. f.Sex.n.Sextinus. Lateranus.]

[M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.II.]

[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.]

Quæstores vrbani

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // M. Corui Cos.in Campania.

// // // f. // n. // A. Cossi. Cos.in Samnio,

M. Papirius. *L. f. M. n.* Crassus.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor.

C. Plautius. P. f. P.n.Decianus.

Cn.Fuluius.Cn.f.//.n.Centumalus.

M. Papirium Dictatorem reperimus vndecimo ab hinc anno. L. Papirij Cursoris plures summi magistratus atque triumphi sequuntur in annalibus ex Liuio & Capitolinis, vt & C. Plautij consulatus atque triumphus de Priuernatibus. Hinc est, quòd hominem valdè honoratum vocet L.Cursorem Cicero familiarium libro IX. in epistola ad Papirium Pætum, vbi multos eius gentis illustres viros recenset. Cn. Fuluium verò patrem fuisse Cn. Fuluij Maximi Centumali qui Cos.anno CDLV. habetur in Capitolinis, ex annorum ordine colligimus.

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. II. ANN. CDX.
COS. III. DE. SAMNITIBVS. X. K. OCT.
A. CORNELIVS. P. F. A. N. COSSVS. ARVINA. AN. CDX.
COS. DE. SAMNITIBVS. VIIII. K. OCT.

Primi de Samnitibus triumphi.

P. Decij tribuni militum honores ac dona militaria.

Grammnea corona & quernea ciuica.

M. Valerius autem & A. Cornelius Consules primi de Samnitibus triumpharunt, potenti quidem ex populo, sed in ingenti bellorum materia. P. Decius tribunus primùm in castris à suo imperatore A. Cornelio pro concione laudatus, & aurea corona, centum bobus, eximioque vno albo, opimo, auratis cornibus; & ab exercitu per ipsum seruato obsidionali graminea corona, & à præsidio suo ciuica querna donatus, Consules triumphantes sequebatur, insigni laude, donisque decorus; cùm militaribus carminibus haud minus tribuni celebre nomen, quàm Cõsulum esset. Eius autem victoriæ fama Italiæ finibus

non

non se tenuit, sed Carthaginienses item legatos gratulatum misêre Romam, cum dono coronæ aureæ pondo xxv. quæ in Capitolio in Iouis cella poneretur. Hæc Liuius libro vii. Plinius libro xvi. cap. iiii. vbi de coronis agit. Auctor de viris illustribus, in P. Decio meminere. *Carthaginiensium legatio.*

Samnites Sabinis oriundi sunt, & vicini Campanis, Lucanis, Frentanis, Ausonibus, Apulis, & Picentibus, vt Eutropius libro ii. testatur. Liuius ad orientem & septētrionem Latinis conterminos dicit, & Samnium vocat, agrum Sabellum libro viii. Sabellos enim priùs appellatos testantur Cato de originibus, Sex. Pompeius, & C. Sempronius: incoluisse autem à fontibus Silaris fluuij, ad funtes Vulturni vsque; postea à Romanis Samnites appellatos, à colle Samnio, ad quem è Sabinis aduenientes consederant. A Græcis collem Saunium, quasi, Sauinium, & populos Saunites vocatos tradunt; quod approbat & Stephanus de vrbibus. Quas habuêre celebriores, Aufidenam, Aquilam, Hadriam, Aeserniam, Amiternum, Aquinum, Saticulam, Caudium, Beneuentum Hirpinorum, Corfinium, & alias de quibus vide Plinium. Gentem fuisse potentissimam ait L. Florus i. cap. xvi. siue opulentiam spectes; erat, quæ aureis, argenteisque armis militabat; si fortitudinem, quæ sexies rupto fœdere, repulso iugo, cladibus suis animosior euaderet. Hanc sæpiùs domitam, & subiugatam, à L. Sulla tandem bello Italico funditus deletam volunt, adeò vt Samnium in ipso Samnio requiratur. De quo vide Strabonem libro v. vbi notatu digna de eorum excidio refert. *Samnites populi Italiæ potentes vnde. Sabelli prius dicti.* *Potentia, & opulentia Samnitum.*

ANNI. P. R. C. CDXI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. iv. Q. Seruilius. * Q. f. Q. n. * Ahala.

QVARTVS hic, Liuio & Mariano testibus, C. Marcij consulatus, qui antea Dictator & Censor etiam fuit. Sed in Diodoro perperam M. Rutilius, pro Marcius Rutilus appellatur, vbi & numerus omissus est. Q. Seruilij quidam hunc tertium esse consulatum existimârunt, sed falluntur; nam hic Seruilij bis Consulis, & Dictatoris filius videtur, qui magister equitum fuit anno CDII. Cognomina prætericrunt alij, quæ habentur in tabulis Græcis Ahala, & Rutilus.

Campaniam sortitus est C. Marcius Rutilus, Q. Seruilius ad Vrbem relictus. Coniuratio præsidiariorum per Campaniam militum, de Capua occupanda, expellēdisque Campanis detecta est. C. Marcius cos. exercitum purgare turbulentorum hominum missionibus, commeatibusq; instituit; singulos primò, deinde & cohortes quasdam ablegauit, quam multitudinem Consul alter Romæ, Prætorque, alias ex alijs fingendo moras retinebant. Qua prouidentia Consulum ac senatus Campanorum salus conseruata est. Priuernates rebellârunt, Norbam Setiamque colonias Romanas incursione subita depopulati sunt. Liuius in fine libri septimi. *Præsidiariorum militum per Campaniam coniuratio.* *Priuernatum rebellio.*

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Dict.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Quamuis militum consilia, quæ de occupanda Capua inierant, Consul Marcius peruertisset; non cessauit tamen seditio, sed ad Vrbem vsque grassata est, cohortibus Romanis infesto agmine Romam contendentibus. Quibus obuiam cum exercitu progressus est M. Valerius Coruus, Dictator ad hoc creatus, ad octauum vsque lapidem. Sed quando colloquium citiùs, quàm prœlium vtrinque quæreretur, populari admodum ac tempestiua Dictator oratione seditionem illam sine sanguine composuit; auctorque fuit patribus, ac populo, vt legibus latis noxa illa aboleretur, neminique fraudi fuerit illa secessio. Pulchrè hæc Liuius in fine libri vii. Meminit auctor de viris illustribus, cap. xxix. qui æris alieni caussa cōiurationem hanc ortam scribit; & in alijs annalibus se inuenisse, ait Liuius, non à Dictatore compressam Valerio; sed per Consulem rem omnem transactam fuisse. *Ciuile prælium, et Dictator summa cum moderatione declinauit.*

Prætor.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.

Aediles

Aediles curules.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. — C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

[M. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] — [Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

Tribuni plebis.

Genucia lex de fœnore. L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. Legem tulit, ne fœnerare liceret. Liuius ex quorundam annalibus. Lex ijs suffragatur, quæ ex auctore de viris illustribus retttuli, fontem seditionis æs alienum fuisse. Addit Liuius alijs item plebiscitis cautum, *Lex de magistratibus nõ repetendis intra decennium.* ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet, neu duos magistratus vno anno gereret. Vtique liceret Consules ambos plebeios creari. Sed hæc à nonnullis tantummodo prodita memoriæ scribit. Atqui multò postea has leges introductas fuisse ex annalibus colligere est. Easdem, aliasque item militares huius seditionis occasione latas, *Leges militares duæ.* annalium secundo Zonaras quoque testatur. Ne cuius militis scripti nomen, nisi ipso volente, ex albo deleretur. Ne qui tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor, vel primipilus centurio fieret. Quas leges perlatas fuisse Liuius consentit, sed de reliquis dubitat.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. //

C. Mænius. P. f. P. nepos. III. — [P. Curatius. P. f. P. nepos.]
[L. Furius. L. f. L. nepos.] — [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. III.]
[M. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]
[M. Decius. M. f. M. n. Mus. [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. IV.]
[P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula. II.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. //
// // // f. // n. // } C. Marcij cos. in Campania

P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. L. Cornelius. * L. f. * // n. Lentulus.
P. Valerium reperiemus magistrum equitum. L. Lentulus autem postea legatus consularis in obsidione Caudina suasit Consulibus, vt conditiones ab hoste propositas seruandarum legionum caussa acceptarent, vt Liuius libri noni principio, qui L. Lentulum in eo exercitu principem legatorum virtute, & honoribus fuisse dicit. Videndum an ab hoc casu Caudinorum agnomen in ea domo remanserit.

P. Cornelius. // f. // n. Rufinus. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

ANNI P. R. C. CDXII.

Consules.

C. Plautius. // f. // n. Hypsæus. II. — L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Abdicârunt.

REFERVNTVR Consules à Diodoro Siculo L. Aemilius, C. Plotius. A Liuio, Mariano, & Cassiodoro C. Plautius, & L. Aemilius. Hunc autem ex dictatura eius Capitolina

lina descripsi, quam anno CDXXXVII. gessit, C. Plautium verò non eundem esse cũ C. Proculo qui de Hernicis triumphauit, suprà in priore huius consulatu dixi, quamuis enim cognomen illius omittatur à Liuio, alijsque auctoribus; quia tamen ex historia constat Priuernates oppido capto subactos primum ab hoc Consule fuisse, reperiamque in antiquis denarijs argenteis, quos tam Romæ, quàm hîc in Cardinalis Granuellani antiquitatum thesauro vidi, C. Hypsæum Consulem Priuernum cepisse; nihil dubitaui, quin hic idem existimari debeat; maximè cùm in Plautia gente Hypsæorum familia nobilis fuerit. *Plautiorũ antiquis nummis.* Ex nummis vnum delineatum huic loco subijcere non pigebit, in quibus sub Victoriæ quadriga notas orthographica formula antiqua, quæ nullas aspirationes admittebat, impressas videmus, ita. C. YPSAE. COS. PRIV. CEPIT, hoc est, C. Ypsæus Consul Priuernum cepit.

Alterum addúcam in ædilitate curuli P. Hypsæi, quam cùm M. Scauro gessit. Ab hoc enim cusos opinor, adeoque hunc C. Hypsæum Cos. principem familiæ suæ, clarissimique tituli virum, eiusque victoriam insculpi curasse. Tabulæ Græcæ Consules nominant Venocem III. & Mamercinum. Venocis cognomen in Plautio hoc non placere dixi; illud enim multis annis postea inter Plautios receptum, suo loco in Ap. Cæci censura demonstrabo.

Bellum Volscum & Priuernas C. Claudio Consuli forte obuenit, L. Aemilio Samnium prouincia. Hic cùm hostes non inuenisset, agros vastando, Samnites ad pacem petendam adegit. *Samnites pacem petere.* Petentibus per legatos à senatu foedus redditum. C. Plautius Consul Priuernates acie fudit, oppido capto præsidium imposuit, & ciuibus agri partes duas ademit. *Priuernates victi.* Inde victorem exercitum contra Volscos Satricum duxit, vbi magna vtrimque cæde prælium atrox commissum fuit, quod nox tandem diremit: sed Volsci lucem non expectantes insequentem relictis impedimentis, & saucijs eadem nocte fugerunt Antium. *Volsci ad Satricum ancipiti prælio victi.* Consul postridie direptis castris fines hostiles vsque ad oram maritimam depopulatus est. Latini, Campani, & Sidicini primùm contra Samnites, deinde etiam contra Romanos coniurârunt. *Nouum bellum cum Latinis, Campanis & Sidicinis.* Quæ omnia diffusè Liuius libri VIII. principio, Valerius item Max. lib. VI. cap. II. Priuernates belli, & Plautij Consulis meminit; sed intelligenda sunt ea de Plautio Deciano, & bello per eum gesto anno Vrbis CDXXIV. vt suo loco dicemus.

Cõsules deinde iussi sunt ante tempus abdicare se magistratu, cùm belli Latini ac coniurationis indicia Romam emanâssent. *Consules abdicare iussi ante tempus.* Id ideo factum, quo maturius noui Consules aduersus tantam molem belli crearentur. Sed religio incessit, infaustum fore ab ijs quorum imminutum esset imperium comitia haberi. Itaque interregnum est initum; duo tantùm interreges fuêre, M. Valerius, & M. Fabius, à quo Consules facti sunt. *Interregnum.* Liuius lib VIII.

Prætor.

Ti. Aemilius. * Ti. f. Ti. n. * Mamercinus. De Samnitium postulatis senatum consuluit. Ex S. C. pacem petentibus dedit, & cùm eorum legatis foedus fecit. Liuius libro VIII. Idem videtur qui altero pòst anno Cos. est factus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[C. Titinius. C. f. //. nepos.] [C. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.] [L. Villius. L. f. L. nepos.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. III.	Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[C. Duilius. C. f. C. nepos.]	[Cn. Pupius Cn. f. Cn. nepos.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]	[C. Sempronius. C. f. //. n. Sophus.]
M. Atilius. * M. f. * //. n. Regulus. II.	[L. Atinius. L. f. L. n. Longus. II.]
K. Atinius. K. f. L. n. Longus.]	[C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij coss. in Volsco & Priuernati.
//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij cos. in Samnio.

C. Valerius. * C. f. C. n. * Potit. Flaccus.	Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus.
D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua.	L. Plautius. //. f. //. n. Venno.

M. Cicero in oratione pro L. Flacco testatur à primo Poplicola Flaccos oriundos esse. Quod cognomen, vel agnomen ab initio potiùs apud hunc consularem virum C. Potitum in Valeria gente primùm reperio. Qui ex annorum interstitio filius fuisse videtur C. Valerij Potiti trib. mil. Cos. potest. anno CCCXXCII. atque nepos C. Potiti Volusi, qui Cos. ac ter tribunus militum consularis antè fuerat. Sequenti dehinc æuo domus ac familia Flaccorum in gente Valeria admodum illustris honoribus floruit, vt ex sequentibus patebit. At Sp. Postumij consulatus infelix pace Caudina sequetur, reliquorum duorum maiores item magistratus habebunt annales nostri.

ANNI. P. R. C. CDXIII.

Consules.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiossus. Torquatus. III.	P. Decius. Q. f. //. n. Mus. Qui se deuouit.

FREQVENS horum Consulum mentio est apud auctores. Nominantur enim non solùm à Liuio, Diodoro, Mariano, Eutropio, & Cassiodoro; sed etiam à Plinio libro XXII. cap. V. Valerio Max. libro primo, cap. VII. Cicerone Officiorum III. & varijs alibi locis, Auctore de viris illustribus, Zonara, & alijs. Vbique satis correctè, nisi quòd numerus consulatum T. Manlij tertium indicans multis in locis desideretur. Habet eosdem L. Florus libro primo, cap. XIV. Verùm P. Decio non Muris, sed Murenæ cognomen ibi malè tribuitur, quod sciolorum imperitia in alijs etiam auctoribus accidisse video, vt & in Orosio libro tertio cap. IX. vbi etiam numerus annorum Vrbis conditæ est corruptus. P. Decium. Q. f. vocat Cicero de diuinatione libro primo; quod idem in filio confirmant tabulæ Capitolinæ, nam P. F. Q. N. appellant.

Latinorum

Latinorū conuocato aduersus Romanos.

Latinorum principes Romam euocati, à Samnitibus populi Romani fœderatis abstinere, armaque ponere iussi sunt. At feroci superboque responso senatum & ordines omnes vehementer offenderunt. Communi itaque consensu bellum Latinis indictum est, Consulesque duobus conscriptis exercitibus, & adiunctis Samnitium copijs, ad Capuam vbi iam Latini socijque eorum conuenerant, castra locârunt. Funestum vtrique Consuli bellum fuit, vnius nempe domui, & alterius capiti. Manlius enim ante prœlium, ne consulari imperio, militarique disciplinæ quicquam decederet, in proprium animaduertit filium pœna capitis, qui contra edictum extra ordinem in hostes pugnauerat. Insuper cùm ambobus eadem nocte Consulibus in quiete prædictum esset, ex vna acie Imperatorem, ex altera exercitum dijs manibus deberi; victoriam eius partis fore, cuius Imperator se deuouisset; collatis postridie somnijs, inter Consules conuenerunt, vt cuius cornu priùs laborare cœpisset, inde eius se Imperator pro exercitu, populoque Romano, Quiritibusque deuoueret, & capite suo fatis satisfaceret. Quæ P. Decium poposcerunt, is enim inclinante in prœlio cornu læuo, quod ducebat, solemnibus verbis præeunte Pontifice semet dijs manibus deuouit, & impetu deinde in medios hostes facto, strenuè pugnans occubuit, morteque sua victoriam Romanis peperit. Quæ omnia disertè & diffusè Liuius libro octauo. Plutarchus autem in Parallelis, cap. xxvi. ex Aristide Milesio historiam de Torquato refert aliquanto aliter, & bello contra Samnites in filium animaduertisse Manlium scribit. Sed receptior est, quam Liuius enarrat, opinio; eam enim sequuntur Gellius ex primo annalium Claudij Quadrigarij, Eutropius, Orosius, Eusebius, D. Augustinus, Auctor de viris illustribus, & alij omnes quos antè citaui, pro vt frequens eius rei mentio est. Nihil enim magis celebre in Rom. historia, quàm Deciorum in remp. pietas, & T. Manlij in disciplina militari seueritas.

T. Manlij COS. seueritas in filium suum.

Somnia Consulum.

P. Decij cos. in patriam pietas.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Qui idem Prætor erat. Dict.
L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

L. Papirius Dictator & Prætor simul.

Dictatorem postea creatum fuisse contra Antiates, agrum Ostiensem & Ardeatem incursantes L. Papirium Crassum, cum L. Papirio Cursore magistro equitum auctor est Liuius, quia id bellum Manlius Consul per valetudinem exequi non poterat. Sed nihil memorabile in ea expeditione gestum est, detrectantibus prœlium Antiatibus. Meminit huius dictaturæ etiam expresse M. Tullius in epistola quadam ad Pætum, sed biennio discrepat in annis Vrbis conditæ à fastis Capitolinis. Vtriusque tam Dictatoris, quam magistri equitum nomina reperiuntur postea in fragmentis.

Prætor.

L. Papirius. L. F. M. n. Crassus. Auctor item Liuius, L. Papirium Crassum fortè tum Prætorem fuisse, cùm Dictator diceretur. Ex censura eius Capitolina ipsum descripsi.

Aediles curules.

M. Valerij Corui curules magistratus viginti vnum.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Hunc semel & vicies sella curuli sedisse, & ad summam senectutem vixisse scribunt. Plinius libro septimo, cap. xlviii. & Valerius Maximus libro octauo, cap. xiii. & xv. Euectus autem est ad consulatum valde iuuenis xxiii. tantum annos natus summo populi studio, post faustum & insigne illud duellum, quo Corui cognomen adeptus est, vt antè diximus: eundemque honorem sexies gessit, quibus si totidem adiungamus præturas, totidemque ædilitates cum vna censura duabusque dictaturis, quas gessit, numerum magistratuum curulium à Plinio positum inueniemus. Quapropter reperiri se sæpius minores magistratus necesse est, nec tamen ante tertium consulatum primamque dictaturam, vt opinor; quos honores mox sine intermissione cumulauit ei populus, cum sine inuidia sublatis ordinum contentionibus magistratus maximè digni vt darentur.

C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crass. Regillensis.

Aediles plebis.

// // //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Antonius. //. f. //. nepos. L. Genucius. L. f. M. n. Auentinensis.

Tribuni plebis.

// // //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
[P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo.] [C. Popillius. M. f. C. nepos.]
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
[L. Allienius. L. f. L. nepos.] [M. Confidius. M. f. M. nepos.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij }
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij } cos. in Latio & Campania.

P. Sallonius. //. f. //. n. * Sarra. * Cuius ob caussam lex superiore seditione militari lata est, Ne qui tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset. Hunc enim qui alternis propè annis & tribunus militum, & primus centurio fuerat, destituere volebant milites, infensi, quòd semper aduersatus nouis consilijs fuisset. Itaque cùm propter Sallonium ab senatu hoc vnum non impetraretur, ipse obtestatus patres conscriptos ne suum honorem pluris, quàm concordiam ciuitatis æstimarent, perpulit, vt ea lex quoque ferretur. Sallonium igitur auruno exactis honorificè stipendijs, ad vrbanos quoque magistratus promotum deinde fuisse, & hoc ferè tempore eos à quæstura incepisse. Sarræ cognomen in hac familia reperio, quæ & prætoria postmodum fuit.

Lex militaris. *P. Sallonij præclara virtus, & moderatio.*

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui postea Venox appellatus est.

L. Aemilius. * L. f. * //. n. Paullus. [L. Pinarius. L. f. //. n. Natta.]

Hic filius videri poterit L. Nattæ mag. eq. anno cccxc. Ille verò auus M. Paulli, qui de Pœnis & Cossurensibus Procos. tertia ab hinc ætate triumphauit, vt indicant Capitolina marmora, & pater M. Paulli Cos. CDLI.

T. MANLIVS. L. F. A. N. IMPERIOSS. TORQVAT. A. CDXIII.
COS. III. DE. LATINEIS. CAMPANEIS. SIDICINEIS.
AVRVNCEIS. XV. K. IVNIAS.

Memorabilis prœlij illius ordinem, & successum, ritus quoque, quibus P. Decius Consul se pro patriæ salute deuouit. Latinorum cladem, & Romanorum victoriam pulchrè describit Liuius, vt dixi, libro octauo. Sed præcipua laus eius belli penes Consules fuit, quorum alter omnes deorum minas in se conuertit, alter ea virtute in prœlio fuit, vt facilè conuenerit inter Romanos, Latinosque qui eius pugnæ memoriam posteris tradiderunt, haud dubiè eius partis fuisse futuram victoriam, cui præfuisset T. Manlius. Latini ex fuga se Minturnas contulerunt; in castris post prœlium captis multi Campanorum viui

P. Decij pietas. *T. Manlij peritia militaris.*

vlul oppressi sunt. Post paucos inde dies cum Latinis denuò pugnatum est ad Trifanum inter Sinuessam & Minturnas Quo loco debellatum est vsque ad Latinorum, Campanorumque deditionem. Quibus agro multatis, victor Manlius Romam redijt; cui venienti seniores tantùm obuiam exisse constat; iuuentutem verò tum, & omni vita deinde aduersatam eum, execratamque fuisse. Liuius nihil alind de triumpho, qui tamen extat vt vides in columnis Capitolinis. Meminit etiam Orosius libro tertio, cap. nono. Manlius quamuis victor (inquit) occursum tamen nobilium iuuenum Romanorum, qui legitimè exhiberi solet, triumphans paricida non meruit. Zonaras item annalium secundo, deuictis Latinis Torquatum quamuis filio occiso, & collega mortuo, triumphum tamen duxisse affirmat. Diodorus autem Siculus post Græciæ, atque Siciliæ res gestas eius anni enarrates, Romanos intro cum Latinis & Campanis ad vrbem Sinuessam prœlio victores fuisse testatur, victis partem agri ademisse; Manlium verò ducem eius pugnæ triumphasse. Addam denique ne quid desit, Valerij Maximi auctoritatem, qui libro VI. cap. IX. T. Manlium Torquatum patriam Latino tumultu fessam speciosissimo triumpho recreasse dicit.

Secunda T. Manlij cos. victoria de Latinis.

T. Manlij cos. triumphus.

De Campania nobilissimo totius Italiæ tractu multa hîc dicere superfluum esset, quem antiquitùs etiam clarissimorum auctorum scriptis magnopere laudatum scimus. Situm regionis, fertilitatem agri aeris temperiem, portuosi maris oportunitatem, vrbium pulchritudinem copiosè describunt Polybius libro tertio Strabo libro V. Plinius, Solinus, & Inter alios L. Florus libro primo, cap. XVI. vbi eius regionis celebriores montes, portus, lacus, atque vrbes enumerat; ex quibus omnium felicissima ciuitas Capua caput olim fuit, Capyis conditoris nomen retinens, vt Virgilio & Suetonio placet. At Liuius vero propiùs accedens, ipsam vrbem, ac regionem à campestri agro nominatam putat, sicut etiam Dionysij Smymæi commentator Eustathius. Vnde Valerius Max. libro VII. cap. VI. Campanam vrbem vocat Capuam: & Liuius frequenter per Campanos Capuanos tantùm ciues intelligit. Quemadmodum & Cicero contra legem Seruiliam Rulliana secunda, vbi Campanos superbos esse dicit bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, vrbis salubritate & pulchritudine. Pulchrè in eandem sententiam multa Liuius libro XXIII. Sidicini Campanis vicini ad agrum Suessanum versus mare. Meminit Plinius libro tertio, cap. V. Item Virgilius libro VII.

Campaniæ laudes.

Capua Campaniæ caput unde dicta.

Sidicini populi Campanis vel Capuanis proximi.

> *Aurunci misêre patres, Sidicinaque iuxta*
> *Aequora.*

Celebre oppidum eorum Theanum cognomine Sidicinûm, ad differentiam alterius, quod in Apulia erat. Scribit idem Plinius Sidicini agri lapides vnctos ardere, lib. II. cap. CVII.

Theanum Sidicinorum.

Auruncorum in hoc bello Latino apud Liuium nulla est mentio, sed postea per aliam occasionem non prætetijt à T. Manlio Cos. in deditionem acceptos quoque fuisse. Inter antiquissimos Italiæ populos recensent Plinius, & Solinus, Campaniæ partem tenuisse tradit Dionysius Halicarnassæus, & gentem esse bellicosam, robore corporis, statura ingenti, & truciori aspectu præ se ferre ferum quiddam, & terribile. Nomen habent ab Aurunca vrbe Lucilij poetæ patria, cuius Iuuenalis meminit Satyra prima:

Aurunci populi.

Aurunca C. Lucilij poetæ patria.

> *Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.*

Eam condidisse ferunt Ausona Vlyssis & Calypsus filium, vt Sex. Pompeius auctor est, vel Vlyssis & Circes, sicut Io. Tzetzes narrat historiarum Chiliade V. aut (quod verius putat) Itali filium quendā eiusdem nominis multo antiquiorem. Idcirco solos Auruncos propriè vult vocari Ausonios, medios inter Volscos & Campanos ad mare sitos. A quibus postea omnes Itali per abusum Ausones appellati sint. Liuius libro octauo refert eam vrbem Auruncos non diu post hæc tempora metu Sidicinorum, cum quibus bellum ipsis erat, deseruisse, profugosque cum liberis & coniugibus Suessam communijsse, quæ tunc Aruncá est appellata, vrbem veterem eorum Sidicinos deleuisse. Hinc Pinius Suessam libro tertio in extremo adiecti Latij collocat, à Latini nominis populis occupatam, cùm antea Campaniæ fuisset.

Auson Auruncæ conditor.

Ausones qui primum dicti.

Aurunca deserta.

Suessa Aurunca.

ANNI. P. R. C. CDXIV.

Consules.

Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

PERPERAM T. Aemilius in vulgatis Liuij exemplaribus legitur; in vetustioribus autem rectè Tiberij prænomen illi datur, quod & antea quoque in Aemilia gente habuimus. Cassiodori item aliquot exemplaria hos Consules produnt. Ti. Aemilius Mamercus, & Q Publilius Philo, in alijs mendosè T. Aemilius, & P. Philo. Diodorus etiam ita habet. Q. Publilius, & Ti. Aemilius Mamercus. Titi verò prænomen in Aemilia gente non repperi. Tabulæ Græcæ Mamercinum & Philonem suggerunt.

Latini atque Campani agro multati. Latium, Capuaque multantur agrorum magna parte. Latinus ager Priuernati addito agro, & Falernus, qui populi Campani fuerat, ad Vulturnum vsque plebi Romanæ diuiditur. Extra pœnam fuere Latinorum Laurentes, & Campanorum equites, quia non desciuerant. His ciuitas Rom. data est, & annuum vectigal Campanus populus eis pendere iussus est. Cum Laurentibus renouatum est fœdus, & ex eo renouatur quotannis post diem decimum Latinarum. Latini rebellarunt. Liuius lib. VIII. latiùs omnia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Dict.
D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Latini rebellarunt. *Dictator plebeius.* Ob Latij motum senatus Dictatorem dici iussit, finire etiam cupiens imperium aduersis sibi Consulibus. Aemilius, cuius tunc fasces erant, infensus patribus, vt iam dicetur, ob negatum sibi triumphum, Dictatorem plebeium dixit Q. Publilium collegam suum. Is etiam suæ sortis magistrum equitum D. Iunium Brutum è plebe sibi adiunxit. Quæ dictatura popularis & orationibus in patres criminosis, & aduersis nobilitati legibus latis damnosa reip. fuit. Leges fuêre tres: de plebiscitis duæ, tertia de plebeia censura.

Publiliæ leges. *Vti plebiscita omnes Quirites tenerent. Hæc quidem semel antè lata fuit decemviratu sublato à L. Valerio, M. Horatio Coss. Postea tertiò repetita est à Q. Hortensio Dictatore, vt tum dicam.*

Vtique legum, quæ comitijs centuriatis ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent. Hanc quoque legem postea M'. Curius Dentatus tribunus plebis renouauit, vt auctor Cicero.

Vtique censor alter è plebe semper crearetur. Liuius libro VIII. *Itaque censorum alter deinceps plebeius ferè reperitur in Fastis, vsque ad annum* DCXXIII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. *M. f. *//. n. Regulus. Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [L. Furius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Luce-

[C. Lucerius. C. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[M. Pontificius.M.f.M.nepos.] [L. Volſcius L. f. L. n. Fictor.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.II.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Pompilius.M.f.M.nepos.II.] [Q. Manilius.Q.f. M. nepos.II.]
[Cn.Sicinius.C.f.C.n. Bellutus.II.] T. Veturius. //. f. //. n. Caluinus.

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ti.Aemilij } Cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. Q.Publij }

L. Valerius. *L. f. L. n.* Potitus. [M.Geganius. M. f. //. n. Macerinus.]
[M.Duilius *C.f.C.n. *nepos.] [M. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. COS. ANNO. CDXIV. DE. LATINEIS. IDIBVS. IANVAR.

Latinos dolote agri adempti ad rebellionem impulſos in campis Senectanis prœlio fuderunt, caſtriſque exuerunt Conſules. Q. Publilio deinde cuius auſpicijs res geſta erat, in deditionem accipiente Latinos victos; Conſul Aemilius ad Pedum duxit exercitum, vbi Tiburtes, Præneſtini, Veliterni, Lauinij, contraxerant copias. Sed quia collegæ decretum triumphum, ſibi autem integrum laborem inſtare intelligebat; infecta prouincia ipſe quoque triumphi ante victoriam flagitator Romam redijt. Negantibus triumphum patribus ante Pedum captum vel deditum, adeò eſt ab ijs alienatus Aemilius, vt ſeditioſum pro plebe deinceps geſſerit conſulatum, Dictatorem dicere iuſſus, plebeium dixerit. Liuius libro octauo.

Latini denuò victi.
Q. Publilio decretus triumphus, T. Aemilio negatus.

ANNI. P. R. C. CDXV.

Conſules.

L. Furius. Sp. F. M. n. Camillus. C. Mænius. P. f. P. nepos.

CONSVLVM nomina ex columnis triumphalibus deſumpta ſunt, ex quibus planum & perſpicuum eſt L. Furium hunc M. Camilli liberatoris Vrbis non eſſe filium, ſed nepotem ex Sp. Camillo M. f. primo Prætore. Patruus itaque huic Conſuli, L. Furius M. f. qui Conſul & Dictator antea fuit. Quod ideo dixi, ne duo L. L. Furij Camilli, quod facilè eſſet, pro vno accipiantur: & duorum magiſtratus, reſque geſtæ confundantur. In Liuio & Caſſiodoro ſatis benè leguntur Conſules, ſed in Diodoro libri XVII. exordio C. Manlius mendosè, pro C. Mænius habetur. Tabulæ Græcæ Camillum, & Mænium adferunt correctè.

Pedum armis, viribuſque expugnandum atque delendum cenſuit ſenatus; vt Ti. Aemilio ſuperioris anni Conſuli inſigniter neglecta res exprobraretur. Ea prouincia L. Camilli fuit. Pedanis auxilio venerunt, Præneſtini & Tiburtes, quorum ager erat vicinior: cum quibus Camillus ancipiti aliquandiu fortuna, erumpentibus etiam oppidanis, pugnauit. Tandem magna mole vicit, & oppidum eodem die ſcalis cepit. C. Mænius interim contra Volſcos Antiates in armis exiſtentes, quibus inſuper Lauinij, Veliterni, & Aricini ſe coniunxerant, profectus, eos ad Aſturæ flumen improuiſo fudit. Placuit itaque Conſulibus victorem vtrinque circumducere exercitum ad perdomandum Latium; nec quieuêre antequam vi, vel voluntaria deditione Latium omne ſubegiſſent. Atque eo modo bellum Latinum intra triennium finem habuit. De ciuitatibus Latinis pro vniuſ-

Pedum expugnatum à Camillo cos.
Volſci Antiates à C. Mænio cos. victi.
Latini capti oppidis ſubacti.

vniculusque merito statutum in senatu; multis ciuitas data, quam antea non habuerant; inter hos Aricini nominati à Liuio, quos hoc anno in ciuitatem receptos scribit etiam Velleius Paterculus.

Aricinis ciuitas data.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Vt ex Plinio priùs.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Veturius. //. f. //. n. Crassus. Cn. Quinctilius. //. f. //. n. Varus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. [C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Sempronius. C. f. //. n. * Longus. * Hic pater P. Sempronij Iuriscos. qui Sophus ob prudentiam iuris est dictus, vt postea ex Plinio declarabimus.

P. Sallonius. //. f. //. n. Sarra. L. Genucius. L. f. M. n. Auentinensis. II.

C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. [C. Titinius. C. f. //. nepos. II.]

[M. Minucius. M. f. M. n. Augurin. II.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. II.]

[C. Terentius. C. f. n. Arsa.] [M'. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna.]

[M. Decius. M. f. M. n. Mus. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Furij } cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. C. Mænij }

[C. Sulpicius. C. f. M. n. Peticus.] [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

[P. Furius. L. f. L. nepos.] [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]

L. FVRIVS. SP. F. M. N. CAMILLVS. COS. ANN. CDXV.
DE. PEDANEIS. ET. TIBVRTIBVS. IIII. K. OCT.
C. MAENIVS. P. F. P. N. COS. DE ANTIATIBVS. ANN. CDXV.
LAVINEIS. VELITERNEIS. PRIDIE. K. OCT.

Consulum statuæ equestres in foro Rom.

REBVS in Latio benè gestis, dispositisque per recepta oppida præsidijs, Consules Romam ad destinatum triumphum decessêre. Additus triumpho (vt ait Liuius) honos vt statuæ equestres ijs (rara illa ætate res) in foro ponerentur. Quod idem Eutropius scribit libro secundo, de Latinis perdomitis triumphatum fuisse, & statuas Consulum pro

Roſtris ob meritum victoriæ poſitas. Mari interdictum Antiatibus fuit, atque naues longæ ademptæ, quæ partim Romæ in naualia ſubductæ, partim incenſæ ſunt, roſtriſque earum, ſuggeſtum in foro extructum, adornatum eſt, Roſtráque id templum appellatum, ex quo conciones haberi ſolent ad populum, cuius crebra mentio eſt apud auctores. S. d de ſpolijs Antiatum quæ C. Mænius in ſuggeſtu fori adfixit, ſcribit etiam L. Florus libro primo, cap. XI. Extant & parta de Antio (inquit) ſpolia, quæ Mænius in ſuggeſtu fori capta hoſtium claſſe ſuffixit; ſi tamen illa claſſis, nam ſex fuere roſtratæ. Sed hic numerus illis initijs nauale bellum fuit. Plinius autem libro XXXIV. cap. V. columnam C. Mænio, qui Priſcos Latinos deuicerat, & in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat, anno Vrbis CDXVI. poſitã fuiſſe auctor eſt. Quo in loco vides, vt anno vno præuertat Capitolinos faſtos.

Antiatum naues longæ. *Roſtra templũ in foro Romano celebre.* *Columna Mænia.*

Pædam Auſoniæ vrbem Stephanus dicit, cuius gentile Pedanus. Liuius Pedum vbique vocat, Plinius libro tertio, cap. V. inter priſcos Latinos Pedanos enumerat, qui carnem in monte Albano ſoliti erant accipere.

Peda, vel Pedũ Auſoniæ.

Lauinium Albanorum metropolis in antiquo Latio, conditum à Troianis cum Aenea ab Ilio profugis inter Antium & Oſtiam, in agro Laurenti; nomen habens à Lauinia Latini Regis filia, vt auctores ſunt Dionyſius antiquitatum primo. Strabo libro V, Stephanus de vrbibus ex Iuba Rege, Solinus ex Caſſio Hemina, Caſſonio, & alijs. Seruius autem Grammaticus in primum Aeneidos tria nomina huic vrbi fuiſſe dicit; priùs Lauinum, à Lauino Latini Regis fratre, deinde Laurentum, à lauro ibidem inuenta à Latino Rege; cùm mortuo fratre adeptus regnum ampliaret ciuitatem. Poſtea Lauinium appellatum, à Lauinia Aeneæ vxore, Latini Regis filia. Sed Laurentum priùs Aboriginũ fuiſſe, multò ante Troianorum & Aeneæ aduentum, Liuius, Dionyſius & Solinus auctores ſunt; qui referunt Aeneam æſtate ab Ilio capto ſecunda Italicis littoribus appulſum in agro Laurenti poſuiſſe caſtra, & accepto à Latino Rege quingentis iugeribus Lauinium condidiſſe quarto poſt Troiæ excidium anno, loco à mari quatuor ſtadijs diſtante. Laurentum verò priùs multò conditam à Pico Rege memorat Priſcianus, Virgilij, ni fallor, ſententiam ſequutus. Poſtmodum tamen mortuo Latino Rege breui admodum tempore duos vicinos hoſce populos per connubia communicatis ſacris & legibus in vnam remp. & ciuitatem coaluiſſe tradit Dionyſius, Lauro Lauinium iunctis vtriuſque nominibus appellatam conſtat; cuius gentile eſt Laurens Lauinas, vt videre eſt in marmorum Inſcriptionibus antiquis. Et memini me legiſſe in epitaphio quodam Romæ, quod tum ſtabat in taberna vinaria quadam theatro Pompeiano contigua. Rurſus Venetijs in ara marmorea Beleni Apollinis ex voto quondam poſita, & ex A[quileiæ] vrbis ab Atila Hunno dirutæ ruinis extracta, demumq. [tra]nſlata Venetias in palatium Aquileienſis Patriarchæ Grimani cum multis alijs antiquitatum reliquijs. In ara dicta hæc verba ſic extant:

Lauinium ab Aenea & Troianis conditum. *Lauinũ priùs, inde Laurentũ, denique Lauinium dictum.* *Quando conditum Lauinium.* *Lauro Lauinium quando. Laurens Lauinas populus.*

BELENO
MANSVETIVS
VERVS.
LAVR. LAV.
ET. VIBIANA
IANTVLLA,
V. S.

Apollo Belenus Aquileiæ colitur.

Quæ ſic leguntur: Beleno. Manſuetius. Verus. Laurens. Lauinas. &. Vibiana. Iantulla. votum. ſoluere.

Indifferenter deinde ab auctoribus eos populos vel Laurentes, vel Lauinios fuiſſe vocatos fit veriſimile; cùm ſcribat Liuius, T. Tatium Regem in ſolemni ſacrificio à Laurentibus occiſum fuiſſe, quos Dionyſius Lauinios appellat, eandem hiſtoriam referens. Libro tamen quinto deſcripturus prœlium, quo fuſi ſunt ad lacum Regillenſem Latini anno Vrbis CCLVII. inter alios eius nominis populos idem Dionyſius recẽſet etiam Laurentinos, & Lauinienſes quaſi diuerſos. Strabo item in Coſmographia ſua duo hæc oppida ſeparatim inter Antium, Ardeam & Oſtiam collocare videtur. In itinerario inſuper populi Romani, quod Antonini Aug. extat titulo, Lauinium à Laurento milia paſſuum XVI. diſtare legimus, vt certi quid de his conſtituere difficile ſit; niſi ſub iiſdem legibus & ſacris vnum populum duas vrbes incoluiſſe dicamus, & indifferenter vel hoc, vel illo, vel vtroque nomine nuncupatos fuiſſe. Quemadmodum Liuius de Cumanis ſcribit Chalcide Euboica oriundis, duas item vrbes Paleopolim, & Neapolim ipſos ſimul incoluiſſe. Lauinium autem celebre fuit ſacris Troianis Palladio, Veſta, & Dis Penaribus: quæ Aſcanius Alba condita cùm tranſtuliſſet, ſponte ſua Lauinium reuerſa fuiſſe feruntur, vt Dionyſius libro primo multis refert. Macrobius autem libro tertio Saturnaliorum Conſules, Prætores, & Dictatores Lauinij rem diuinam ſolemniter dis Penatibus pariter & Veſtæ ſcribit facere conſueuiſſe, cùm magiſtratum inibant.

Cumani. *Lauinium ſacris Troianis celebre.*

Veliternos Latini populum, ciuitatem Velitras vocant, Βελιτρανοὺς etiam more patrio appellari, ac ciuitatem Βελίτρας, quam centum ſeptuaginta quatuor ſtadijs, neque longiùs,

Veliterni populus Latii.

Roma

Velitræ colonia quando. *Vt puniti Veliterni propter rebellionem hoc anno fuerunt.* *Augusti patria Velitra.* *Veliterninum vinum.*

Roma distare, ex Phlegonte docet Stephanus. Colonia Romanorum facta est anno Vrbis conditæ CCLIX. Inter Volscos & Latini nominis populos numerantur Veliterni Coranis & Volanis vicini. Hoc bello cum alijs Latini nominis deuicti, quia toties rebellarent, grauiùs etiam puniti fuerunt. Muri ciuitatis deiecti, & senatus inde abductus Romam, trans Tiberim habitare iussus est, in agrum verò senatorum noui coloni missi sunt, sicut libro octauo latius memoratur à Liuio. Celebris demum fuit colonia origine gentis Octauiæ, vt Suetonius in Augusto tradit. Laudatur à Plinio libro XIV. cap. VI. inter vina, quæ in vrbis Romæ vicinia nascũtur, etiam Veliterninum, vt appellat. Cuius meminit & Silius Italicus libro octauo. Nunc verò temporis non vsque adeò est in precio, cùm non duret nisi sapa conditum.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVARTO.

Plinij maioris, pag. 254. 278. Diodori Siculi, pag. 255. 256. 262. 273. 275. & sequentibus multis. T. Liuij, pag. 255. 257. 259. 262. 267. 273. 279. & alijs sequentibus. Plutarchi, pag. 258. 202. A. Gellij, pag. 262. Pomponij Iurisco. pag 267. Caßiodori, pag. 262. 273. 279. & sequentibus. Ciceronis, pag. 262. 277. 284. 294. L. Flori, pag. 295. 308. Auctoris de viris illustribus, pag. 262. Tabularum Græcarum, pag. 275. 288. 291. 300. 307. Censorini, pag. 292. Quinctiliani, pag. 277.

FINIS LIBRI QVARTI.

AEQVICOLA.

LIBER V. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM V. AD

AMPLISSIMVM VIRVM D. CHRISTOPHORVM AB ASSONLEVILLE, EQVITEM AVRATVM, ALTEVILLAE, ET BOVCHOLTII DOMINVM, AC PHILIPPI HISPANIAE. REGIS CATHOLICI APVD BELGAS SVPREMI SENATVS VTRIVSQ. CONSILIARIVM, &c.

CVM rerum publicarum regimina consideramus, vir amplissime, ciuitatumq. maximarum conditiones atque formas penitiùs introspicimus: nullam ipsis diuturnam felicitatem humana quauis industria conseruari potuisse reperimus, sine iuris aequi subsidio. *[Ius aequum publicae felicitatis fundamentum.]* Legum namque disciplinaeque publicae temperata moderatio, & praemij, poenaeq. iusta executio, domi pacem atque concordiam conseruat, animorum vincula firmat, & totum ciuitatis corpus nutrit non solùm; sed etiam viribus ac neruis validis adauget. Dum ipsa membra inter se consentientia respiciunt ad vnum scopum; ad publicum scilicet bonum magis, quàm ad priuatum quaeque suum commodum laborando. Et hac quidem virtute ciuitas Phoebi illam harmoniam musicam imitatur, iuris, scilicet, inter ordines atque membra temperati, & legum aequarum cultu concordi: quo quidem solo vitam felicem, atque salutem suam conseruat, non secus ac in Phoebea cithara diuersi nerui, varia tonorum proportione coaequati, dulcem ac gratam consonantiam proferunt. *[Phoebi lyra poëtica quid significare velit.]* Non igitur ineptè Demosthenes orator bonas leges ciuitatis animam esse dixit. *[Anima ciuitatis bona lex.]* Vt enim corpus, anima diffluente, languido pondere suo concidit; sic etiam ciuitas sine legibus aequis diu feliciter agere, saluaque consistere nequit. Sed ijs destituta, iustitiam facilè deserit, moxque contumelijs, iniurijs, atque sceleribus scatens, tanquam intestinis vermibus, interno suo morbo dissoluta perit. Atqui notatu & admiratione non videtur indignum, quod auctores probatissimi plures ex antiquissimorum philosophorum scriptis memoriae nobis produnt, vates esse debere ciuitatum legislatores; nec rectè populos institui regive posse sine futuri scientia. *[Legislatores ciuitatum vates esse debere.]* Et huic arti in primis praesidere temperantiam prudétiae tutricem volunt, quae vanos ac temerarios animos reijcit, probos atque moderatos eligit, instruit, & ad prouidentiam vaticiniaque prouehit, vt à talibus hominum genus institutum, legibusque formatum, moderatè viuat, agatque feliciter. *[Temperantia vitae humanae custos, & tutrix prudentiae.]* Nam custos hominum vitae Sophrosyne siue temperantia haec est, vt in Charmide Plato

Plato nos docet, quæ nunquam subrepere inscitiam, iniquitatemque barbaram viribus suis grassari sinet. Vt autem hæc virtus, instar harmoniæ, quæ diapason dicitur, in ciuitate legibus æquis constituta, sese per omnia eius membra diffundat, officiorum mirabili concentu cuncta dirigens, discrepantia concilians, disparia adæquans, luculenter idem Plato disserit in quarto de republica. In aurea igitur Phœbi, vel legislatoris vatis lyra nascens hæc dea, secundùm edicta legitima Orthyam quod aiunt, virtutis omnifariæ, simulque imperij perfecti modulationē profert, ad quam auribus attentis omnes etiam exteri populi choreas ducere gaudent. Nam maximè iustum est natura imperium, quo prudentiores ignaris, meliores peioribus dominantur, quemadmodum de legibus quarto pulchrè disserit idem Plato, Pindarum poëtam redarguens, quòd secundùm naturam imperio iusto potentiores, inter animalia quæcunque dominari imbecillioribus canat. Sed violentum magis, quàm iustum videtur hoc imperium, nisi spontè lubenterque fuerit ab imbecillioribus susceptum. Legibus enim æquis seruire debēt imperium, & omnium magistratuum potestates, quæ idcirco subiectæ quoque esse, & parere coguntur legitimæ ciuium voluntati; quæ leges ipsas consensu publico constituit, & firmat. Itaque potestas publica; atque imperium iustum æqui iuris habenis obsequentes ciues regere, & vim suam legum in primis armis exercere, rebellibusque iugum imponere debet, si nomen ac maiestatem suam conseruare velit; alioquin sibi hauddubium præcipitium, subiectisque populis magna pericula creat. Vt autem Romana ciuitas excusso regum iniquo nimiumque duro freno, per annos ampliùs ducentos internis sæpe malis quassata fuerit, vtque discordijs, atque secessionibus diuulsa nutando ruinam aliquando minabatur, ista multo sanguine concreta potentiæ moles, prioribus annalium libris demonstratum est, vt ea latiùs hîc repetere non sit operæ precium. Ex quibus luce clariùs patet, discordiarum caussas fuisse, & secessionum pericula semper nata esse, ex æqui iuris defectu, & iniqua bonorum atque honorum distributione: dum plebes infima fœnoribus obruitur, agris à locupletioribus pellitur, nobilitas interim sibi sacerdotia, auspicia, magistratus, imperia, atque omnem potestatem, exclusis plebeijs hominibus, arrogare contendit. Quæ quidem iniqua rerum dispensatio, magnam inter ciueis animorum dissensionem produxit, atque mirabilem imperij atque maiestatis ἀτονίας siue languorem in administranda republica generauit. Itaque in hunc modum luxatis, dissipatisque neruis, Romanæ ciuitatis lyra frequenter dissona surdaque manebat. Ceterùm hisce malis remedium oportunum, ab optimis plerisque ciuibus, quibus reipub. maior, quàm priuati commodi cura fuit, vt à M. Menenio Agrippa, Poplicolis, M. Camillo, & alijs sæpe quæsitum, & in extremis etiam periculis inuentum fuit. Nam omni studio laboratum, atque prouisum semper fuit; vt ad cædes, sanguinemque ciuilem res non perueniret; & ne respublica præceps à scopulis altis, vt aiunt, in pelagus rueret, varijs legibus occursum fuit. Tam fœnebri rei, quàm agris possidendis modus præscriptus, connubia, auspicia, magistratus, imperia, sellæ curules, lauræ triumphales, honores, ceteraque reipublicæ commoda plebi à patricijs, post varia certamina, multasque contentiones tandem communicata sunt. Sic demum Apollineæ rationis plectro ductuque nerui Romanæ lyræ æqui iuris proportione concinnati, periucunda populis harmonia resonare cœperunt: & æqui compos facta ciuitas reconciliatis inuicem ordinibus, æquum publicè colendo, varijs atque insignibus virtutum exemplis efflorescens imperij sui potentiam atque maiestatem, Gallis eiectis, per vniuersam Italiam adauxit; & propagauit; quemadmodum Aequicola hic noster annalis repræsentabit latiùs. Qui tui clarissimi nominis auspicijs

Margin notes: *Diapason.* — *Orthya modulatio.* — *Imperium natura iustissimum quod.* — *Legibus æquis seruire debet omnis potestas.* — *Romanæ ciuitatis status post Reges exactos.* — *Caussæ discordiarum quæ fuerunt.* — *Remedium contra ciuiles dissensiones quæ inuenerunt.* — *Romanæ ciuitatis lyra sensim reconciliata.* — *Nuncupatio.*

auspicijs optimis, vir amplissime, fretus, nunc audet in lucem prodire, & ad te properare. Miraberis, sat scio, nostrum hunc exoticum citharœdum, rogabisque mox, quis sit? quid velit? moliatúrve noui? Phœbus quidem est, citharam pulsans, & motum igneum diuini luminis significans; qui mentes hominum illustrat & excitat ad veræ rationis intellectum; qua rerum dissimilium varij casus iusta dispensatione moderari possunt ad humani consortij felicitatem, ciuitatisque publicam concordiam. Princeps igitur boni consilij in ciuitate sua linguæ plectro legum ac morum harmoniam quasi cælestem, hoc est, iusti imperij vim atque potentiam format & propagat; non secus ac in lyra sua Phœbus Musarum choream ducere fingitur; hoc est, quemadmodum omnium artium & officiorum opera diuini luminis virtus in animis hominum temperare cognoscitur. Vim imperij quidem antiquitas quandoque per gryphum significare voluit Apollini vel Soli sacratum animal, quod aquilæ volucrum reginæ, & leonis quadrupedum Regis mixta forma visum ipsis fuit mysticè exprimere. Qua quidem demonstrant, excellentem animi corporisque fortitudinem, vim imperij atque maiestatis quandam in se habere; quamdiu æquitatis & iustitiæ ad citharam sese regit. Hanc igitur obseruat gryphus, & concentum eius attentus auscultat arrectis auribus, in sacro sedens rerum expediundarum tripode: nimirum, in obscura quidem, & tecta difficili & perplexo Pythonis, id est, ignorantiæ putidæ corio cortina, sed tribus vsque pedibus stabilis, quos præsentium, præteritorum, & futurorum, prudens considerationis circulus connectit, & firmat. Cui circumuolutus est Epidaurius anguis, assurgens ex imo citharam versus; qui Regem custodem imperij notat. Nam genius prudentis Regis habetur draco vigilans, quem cristatum ac pelearibus galli gallinacei insignem pingebant in hieroglyphicis suis Ægyptij, vt Orus auctor est. Quinetiam sceptrum regium inter duos erectos dracones, cristis & palearibus insignes positum sæpe vidimus in similibus antiquorum notis: quo nobis hauddubiè demonstrant, imperij maiestatem vigilandi prudentia conseruandam esse. Verùm de his iam apud te nimis multa. Quapropter ne te diutiùs distineam, nil aliud impræsentiarum peto, quàm vt tuæ comitatis, atque humanissimæ hospitalitatis ianua huic histrioni nostro peregrino pateat: nec graue sit, maiorem in modum precor, istud peregrinum meum munusculum, non leue tamen meæ veteris erga te obseruantiæ pignus, ea humanitate, qua meipsum complecti olim soles, excipere. Hoc ipsum autem pro tuo singulari in bona studia affectu re factutum non modò; sed lætis etiam auspicijs tui fauoris frigidam equo, meo sudanti te suffusurum esse, mihi maximè persuadeo. Quod si consequutus fuero, diuturni mei laboris fructum me tulisse haud exiguum existimabo. Vale. Sanctis è colonia Traiana, VIII. Kal. Septemb. Anno S. N. ∞. D. XCIII.

Explicatio characteris quinti huius libri.

Princeps bonus Phœbi officium explet in ciuitate.

Gryphus quid.

Tripus quid.

Serpens draco quid.

Sceptrum regium inter duos dracones quid.

Conclusio præfationis, cum beneuolentiæ captatione.

CHARACTER AEQVICOLAE LIBRI V.

AEQVISONA. PANGIT. CITHARA. ROMANVS. APOLLO.
IMPERII. VALIDVM. PERPLEXO. CORPORE. GRYPHVM.

Character Aequicolæ libri quinti annalium ex marmoribus antiquis desumptus, Apollo citharœdus est, in tripode suæ lyræ concentu, & oraculorum carmine gryphum assidentem instruens. Anguis cum crista & palearibus galli gallinacei ex imò tripodis exurgens Apollinem & citharam versus pingi debet, & est eiusdem argumenti; notatque inter alia Aesculapium Apollinis filium: quem ex Epidauro Romam tali specie peruectum fuisse constat, sicut in hoc annali refertur suo loco. Sed character hic apertius explicatur in præfatione libri.

ARGVMENTVM. LIBRI. V.

ANNALIVM. ROM.

AEQVICOLA *Liber quintus annorum* LV. *complectitur historiam, incipiens ab Vrbis anno* CDXVI. *declarat, qua ratione, reconciliatis ordinibus, populus Romanus domi ius æquũ varijs legibus colere, reip. potentiam, virtutum exemplis præclaris firmare; collectisque concordi consensu viribus, per bella fortia iugum imperij sensim vniuersæ Italiæ imponere cœperit. Prosequitur igitur bella cum vicinis populis, qui incrementum istud Romani imperij molestè ferebant, & quidquid memoria dignum prae-*
Bello Campani sub iugũ missi. *terea domi sit gestum, hoc ordine. Auruncis dedititijs Romanus contra Sidicinos auxi-*
lium misit. Prætor de plebe primus Q. Publilius Philo, qui Consul & Dictator antè fue-
Cales colonia. *rat, est creatus. De Calenis à M. Coruo deuictis triumphatum, & Cales deducta est colo-*
nia, & Campanis, partique Samnitum data ciuitas sine suffragio. Declaratur deinde
diligenter, quomodo anni CDXX. *historia in Liuio, & alijs qui Liuium sequuntur, inter-*
Alexandria in Aegypto condita quando. *ciderit; & quo tempore Alexandria in Ægypto condita, & Acerranis, Fundanis, ac*
Tribus auctæ. *Formianis Romana ciuitas data est. Lustrum* XXIII. *Romæ conditum, quo duæ tribus,*
Mecia

Mecia & Scaptia adiectæ sunt. Prima veneficij quæstio Romæ fuit ob pestilentiam muliebri fraude inuectam Vrbi grauissimam, qua plures damnatæ sunt. Priuernatibus bello deuictis, ob egregium legati responsum venia, & ciuitas data est. Samnitibus ob agrum Fregellanum ademptum ab amicitia deficientibus bellum indictum fuit, & Palæopolitani post longam obsidionem deditione capti à Q. Philone, qui primus post consulatum prorogato imperio proconsule de his triumphauit. Lex Pœtelia Papiria Romæ de nexu lata est à Consulibus ex S. C. ne quis ciuis ob debitum vinciretur. Cum vestinis Samnitium socijs bellatum prosperè, & L. Papirius Cursor Dictator magistrum equitum suum Q. Fabium Max. Rullianum extremo supplicio punire voluit, quòd absente se contra imperium cum Samnitibus pugnasset. Qui militum fauore & auxilio lictorum è manibus elapsus Romam profugit; vbi à persequente Dictatore, tandem senatus atque populi precibus vita donatus fuit. Dictator suffecto in Q. Fabij locum L. Papirio Crasso mag. eq. iussus continuare bellum Samnites prælio ingenti fractos pacem petere compulit, de quibus triumphauit. Samnites non diu pòst fractis quas impetrarant inducijs, cùm in belli societatem Apulos traxissent, rebellarunt; sed magno, & ancipiti prælio victi sunt. T. Veturius & Sp. Postumius Coss. iterum facti, apud Caudium in Samnio imprudenter exercitum omnem in insidias duxére, & ab hostibus inter montes obsessi fœdus iniquum, ac pacem infamem acceptare coacti sunt, & tanquam victi, spoliatis armis cum singulis vestibus omnes sub iugum missi sunt. Quam pacem populus Rom. vt iniussu senatus populique factam auctore Sp. Postumio Cos. mox rescidit, & Coss. cum quæstoribus & tribunis militum, qui fœdus tam deforme spoponderant, hostibus per fœcialem vinctos dedidit. Sequentis anni Coss. L. Cursor & Q. Publilius bis prælio victis Samnitibus, & sub iugum vicissim missis, & receptis cum Luceria sexcentis equitibus, qui obsides fœderis dati erant, priorem illam ignominiam victorijs eximijs aboleuerunt. Campanorum occulta coniuratione detecta; Dictator anquirendi puniendique criminis caussa dictus est C. Mænius, qui cùm & Romæ ambitus coïtiones aduersus rempub. factas quærere cœpisset acerbiùs, & à nobilitate criminaretur, sua sponte mox se dictatura abdicat, vt priuatus accusari, & caussam dicere posset. Reus cum equitum magistro M. Foslio factus, aduersus nobilium testimonia palàm absoluitur. Samnitibus deuictis induciæ biennales datæ sunt. Lustro XXV. condito duæ tribus adiectæ sunt, Vfentina & Falerina. Capuanis petentibus præfectus administrandæ reip. & leges datæ sunt; sicut etiam non diu pòst Antiatibus Volscis. Samnites ob Saticulam obsessam rebellarunt, cum quibus varia fortuna pugnatum fuit à diuersis ducibus. Ap. Claudius Cæcus censor factus aquam Claudiam Vrbi induxit, & viam Appiam strauit, & censuram contra legem Aemiliam per quinquennium retinuit. Tibicines Romani Ap. Cæci censoris edicto irritati vrbe relicta, Tibur migrant, vbi vino inebriati nocte plaustris Romam reuehuntur. Leges de tribunis militum comitiatis, & II. viris naualibus primùm latæ. Ab Etruscis qui Samnitibus se sociarant contra Romanos, insignes victoriæ partæ sunt, & cum Sallentinis nouis hostibus bellari cœptum est. Cum Samnitibus petentibus fœdus renouatum, & cum Aequis debellatum est. Cn. Flauius scriba fastos publicando ædilis curulis & simul tribunus plebis à forensi factione plebeia creatus est. Quæ cùm comitia & campum sæpiùs turbaret, à Q. Fabio Rulliano censore in quatuor vrbanas tribus redacta est. Etruscis deuictis biennales induciæ datæ sunt, & lex de prouocatione ad populum à M. Valerio Coruo Cos. tertiùm diligentiore sanctione firmata, & Ogulnia lex de sacerdotijs augendis, & plebi communicandis est lata. Lustro XXIX. tribus adiectæ sunt Aniensis, & Terentina. Samnitibus Picentes ad arma sollicitantibus bellum denuò indictum, & Nequinates deuicti sunt, sicut & Etrusci, & Samnites coniunctim vno ingenti prælio: in quo Ap. Claudius Cæcus Cos. ædem Bellonæ vouit. Fœneratores & pecuarij ab ædilibus multati. Minturnam & Sinuessam coloniæ deductæ. Cùm Q. Fabius & P. Decius Coss. contra Samnites, Etruscos, Gallos & Vmbros, ingenti prælio dimicarent, & Romana res in discrimine versaretur; P. Decius Cos. se pro exercitu diis inferis deuouit, & inter confertos hostes pugnando

Samnites à fœdere deficiunt. Palæopolitani victi.

Pœtelia Papiria lex.

Samnitibus petentibus pacem induciæ datæ sunt.

Caudina pax.

Caudina deditio.

Victoria de Samnitibus præclara.

C. Mænij Dictatoris integritas.

Samnites victi.

Tribus auctæ.

Capuanis petentibus leges & Præfectus datus.

Ap. Claudij Cæci censura quinquennalis.

Tibicines Romani migrant Tibur.

Etrusci & Samnites victi.

Fasti publicati.

Lex de prouocatione.

Tribus auctæ.

Fœneratores multati.

P. Decius Cos. se deuouet in prælio.

Etruscis petentibus induciæ datæ, & Samnites ad Aquiloniam victi.

Aesculapius Romam aduectus.

Q. Fabij Gurgitis victoria de Samnitibus.

M'. Curij Dentati Cos. victoria.

Plebis Romanæ secessio tertia.

Mænia lex.

Galli profligati.

Tarentinum bellum oritur.

pugnando cadens patris exemplo, morte sua victoriam Romanis peperit. Etruscis deuictis induciæ annorum XL. *datæ sunt. L. Papirius Cos. Samnitium exercitum delectu sacro coactum ad Aquiloniam graui prælio contudit, castra & Bouianum eodem impetu cœpit, & vterque Coss. de ijsdem hostibus ob plures victorias triumpharunt. Cùm pestilentia in Vrbe laboraretur, Sibyllino oraculo Aesculapius ex Epidauro Romam est translatus, cui ædes in insula Tiberina consecrata est. Q. Fabius Gurges Cos. cùm malè contra Samnites pugnasset, & in senatu de remouendo illo ab exercitu ageretur: pater Rullianus hanc ignominiam deprecatus, se legatum filio iturum senatui promisit. Cuius consilio atque opera filius vsus, cæsis Samnitibus triumphauit, & hostium Imperatorem C. Pontium captum securi percussit. M'. Curius Dentatus Cos. Sabinis & Samnitibus subiugatis, bis in eodem magistratu triumphauit. Coloniæ deductæ Castrum, Sena, atque Hadria. Treuiri capitales primùm lege Papiria creati sunt. Plebs Romana graui & longa seditione commota, tertiam à patribus secessionem fecit in Ianiculum, vnde à Q. Hortensio Dictatore reducta, & reconciliata est; à quo leges æquandi iuris caussa latæ sunt. Quo tempore & Mænia lex de patrum in comitijs approbandis auctoritate lata est. Boij Galli à P. Dolabella Cos. victi & profligati, & Senones deleti sunt. In quo bello M. Liuius duce hostium Drauso cominus cæso, Drusi cognomen sibi posterisque suis est adeptus. C. Fabricius Cos. de Samnitibus, Lucanis, & Brutijs triumphauit. Tarentini classe Romana direpta, præfectoque classis occiso, legatos insuper conquestum venientes violarunt.*

HÆC EX AVCTORIBVS

T. *Liuio, Diodoro Siculo, Cassiodoro, Mariano Scoto, Tabulis Fastorum Græcis, Paullo Orosio, Tabulis Consulum antiquis Io. Cuspiniani, M. Cicerone, Nummis antiquis, Stephano Byzantino, Dionysio Halicarnassæo, Plinio maiore, Strabone, Seruio grammatico, Virgilio poëta, Ptolomæo geographo, Silio Italico, Horatio, Martiale, Iuuenale poëtis, Velleio Paterculo, Valerio Maximo, Io. Zonara, Plutarcho, Fastis Capitolinis, Gregorio Haloandro, Henrico Glareano, Iulio Solino, Eusebio, D. Augustino, M. Varrone, Suida, Auctore de viris illustribus, Eutropio, Io. Cuspiniano, Pomponio Mela, L. Floro, Sex. Pompeio, Marmoribus antiquis, Pomponio Iuriscos. Ouidio poëta, Iulio Frontino, Asconio Pædiano, Sergio Sulpicio Iuriscos. A. Ofilio Iuriscos. Cincio. M. Valerio, Censorino, Lucretio poëta, Licinio Macro, A. Gellio, L. Pisone, Q. Tuberone, Sex. Aurelio Victore, Claudio Quadrigario, Caio Iuriscos. Vlpiano Iuriscos.* XII. *tabulis, Commentarijs pontificum, Fabio Vestale, Medrodoro Sceptio, Athenæo, M. Messalla oratore, Onufrio Panuino, Lælio Felice, Iustiniano, Macrobio, Sallustio, Nonio Marcello, Hadriano Iunio, Polybio Megapolitano, M. Catone, Ennio poëta, Ammiano Marcellino, Aristophane, Antiocho.*

AEQVI-

A E Q V I C O L A.

L I B E R. Q V I N T V S.

A N N A L I V M. R O M. S T E P H A N I P I G H I I C A M P E N S I S

A N N I. P. R. C. C D X V I.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. — P. Aelius. P. f. P. n. Paetus.

SVLPICII tertius consulatus extat in fragmentis Capitolinis, ex quibus nomen integrum descripsimus in hoc eius primo consulatu. Citantur ambo correctè satis à Liuio, Mariano & Cassiodoro. In Diodori codicibus deest P. Aelius, cuius loco proximè sequentis anni Consul L. Papirius est repositus. Tabulae Graecae Paetum, & Longum suggerunt: sed mendosè πίσρου pro παῖτος scripsere librarij.

Bellum inter Auruncos & Sidicinos ortum est. Minucia virgo Vestalis incesti conuicta sub terram viua defossa est, ad portam Collinam: loco Campi scelerati nomen remansit. Liuius libro VIII. Orosius libro III. cap. IX. *Bellum Auruncum. Vestalis virgo viua defossa.*

C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crassus. Regillensis. II. Dict.
C. Claudius. .. f. .. n. Hortator. Mag. eq.
Rei gerundae caussa. Vitio facti, abdicarunt.

Aurunci in deditionem antè accepti à T. Manlio Cos. cum alijs Latinorum populis, contra Sidicinos Romanorum implorarunt auxilium. Quod cùm ipsis esset decretum à senatu, antequam Consules ab Vrbe exercitum abducerent, fama adfertur Auruncos metu hostium deseruisse ciuitatem, profugosque cum liberis, & coniugibus Suessam communijsse. Quapropter infensus Consulibus senatus, quorum cunctatione proditi socij essent, Dictatorem dici iussit. Dictus est C. Claudius Regillensis, & magister equitum C. Claudius Hortator. Religio inde iniecta de Dictatore, quem augures vitio creatum cùm declarassent, ipse & magister equitum magistratu se abdicarunt. Liuius lib. VIII. *Aurunci dediti Romanorum auxilium implorant. Suessa Aurunca.*

Praetor.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. II.

Aediles curules.

Cùm iam summi magistratus omnes non generis, sed virtutis darentur promiscuè ex aequo praemia, & mox etiam praetura communicari plebeijs coeperit; non amplius alternis arbitror annis, vt hactenus, curulis aedilitas inter patricios deinde ac plebeios est variata, sed libero, vt ait Liuius, populi suffragio, vt ceteri magistratus, patricijs plebeijsve hoc ferè tempore dari coepit. Animaduertimus tamen, rarò patricium habuisse collegam plebeium in isto magistratu: sed saepius vel ambos patricios, vel ambos plebeios fuisse aediles curules, vsque ad extrema ferè reipublicae liberae tempora. *Notandum de aedilitate curuli.*

P. Cornelius. .. f. .. n. Rufinus. — M. Papirius. L. f. M. n. Crassus.

Aediles plebis.

[C. Petillius. C. f. C. nepos.] — [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Cn.Domitius. //.f.//.n.Caluinus.II. L. Plautius. //. f. //. n.Venno.

C.Pœtelius.C.f.C.n.Libo.Visolus.II.[M.Aulius.M.f.M.n.Certetanus.]

D.Iunius. //. f.//.n.Brutus.Scæua. [Q.Pomponius.Q.f.Q.nepos.II.]

Cn.Fuluius.Cn.f. //.n.Centumalus. M. Fuluius. //. f. //. n.Flaccus.

[C.Sempronius.C.f.//.n.Sophus.II.] L. Atilius. //. f. //. n.Regulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Longi } Coss. in Campania.

//. //. //. f. //. n. //. P. Pæti. }

P.Cornelius. P.f. //. n. Scapula. [L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

[Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.] C.Caruilius.C. f. //.n. Maximus.

Ex his P.Cornelius Scapula Cos. abhinc anno nono reperictur. Hunc verò iuuenem, quod rarò contigit, antequam sella curuli sedisset, Pontificem max. fuisse creatum abhinc anno circiter quarto, nobis auctor est Liuius libro xxv. C.Caruilium viri magni Sp.Caruilij, cuius duo consulatus totidemque triumphi clarissimi bello Samnitico, & Tarentino fuere, fasti Capitolini patrem indicant. Reliqui duo Quæstores ex ordine temporum distributi sunt.

ANNI. V. R. C. CDXVII.

Consules.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. K. Duilius. * K. f. K. * nepos.

LIVIVS, Marianus, & Cassiodorus ita ferè nominant hos Consules. At in Diodoro mendosè proculdubio Valerius Cæso legitur, pro Cæsone Duilio. Meminit pulchrè Consulum Cicero in epistola ad Pætum, quam antea adduxi, „ L.Papirius Crassus (inquit) „ quadriennio postquam Dictator fuit, Consul factus est cum K.Duilio. Hæc Cicero, vbi eo modo prænomen Duilij debet restitui. Tabulæ Græcæ Crassum, & Duilium proferunt.

Victoria de Calenis & Sidicinis. Bellum cum Calenis ortum, quæ ciuitas Ausonum erat, & cum Sidicinis arma coniunxerat; sed vno nō magno prælio duorum populorū exercitus fusus est. Liuius lib. VIII.

Prætor.

Prætor de plebe primus. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Primus de plebe. Creatus anni superioris exitu Sulpicio Consule aduersante, qui negabat rationem eius se habiturum. Attamen Prætor est factus, senatu, cùm in summis imperijs id non obtinuisset, minùs in prætura tendente. Liuius libro VIII. meminit, & libro x. Porrò Consul & Dictator iam fuerat Publilius cùm hunc magistratum capesseret. A summis imperijs ad vrbanos magistratus descensus voluntarij. Non enim spernebant eius sæculi homines post summa imperia ad minores magistratus descendere, atque præturas, ædilitatésve pro vsu reip. sæpius resumere; quod & Valerios, Papirios, Fabios, pluresque alios amplissimos viros fecisse cognoscemus. Concors reip. studium. Adæquatis enim ordinibus, sublataque per leges contentionum materia, non ambitione, factionibúsve certatum est ampliùs; sed pro se quisque reip. studebat in commune, atque solis benemeritis ad honores tendere gloriosum existimabatur. Igitur inclytarum hoc sæculo virtutum seges amplissima nasci Romæ cœpit, & vniuersalis imperij pulcherrima fundamenta iacta sunt.

Aediles curules.

// // // f. // n. // . // // // f. // n. //

Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus. P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // . // // // f. // n. //

P. Sallonius. //. f. //. n. * Sarra. * [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // . // // // f. // n. //
// // // f. // n. // . // // // f. // n. //
// // // f. // n. // . // // // f. // n. //
// // // f. // n. // . // // // f. // n. //
// // // f. // n. // . // // // f. // n. //

M. Antonius. //. f. //. nepos. II. M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. II.
C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. II. C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui postea Venox appellatus est.
L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. III. [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]
[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. II.] [P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. II.]
[C. Popillius. M. f. C. nepos. II.] [L. Confidius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // . // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // L. Crassi } coss. in Campania.
// // // f. // n. // K. Duilij }

[Sp. Veturius. L. f. L. n. Crass. Cicurinus.] Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.
L. Fuluius. L. f. L. n. Coruus. [M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Q. Aulium & L. Fuluium ex tabulis Capitolinis descripsimus, in quibus horum extant equitum magisteria. De alijs duobus nil amplius addo.

ANNI P. R. C. CDXVIII.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. M. Atilius. * M. f. * //. n. Regulus.

CVRA belli cum Sidicinis & Calenis effecit, annitentibus magnopere patribus, vt Imperator ea tempestate maximus M. Valerius Coruus Consul quartum crearetur. Collega additus Coruo M. Atilius Regulus. Ita recenset hos Consules Liuius. Eosdem habent Marianus, Cassiodorus, & Diodorus, sed cognomina omiserunt, quæ reperiuntur in tabulis Græcis, Regulus & Coruinus, perperam pro, Coruus, cui numerus adiungendus; sicut & in Diodoro.

M. Valerio Consuli Caleni prouincia extra sortem data est. Is exercitu victore à superioribus Consulibus accepto ad Cales, vnde bellum ortum erat, profectus, cùm hostes memoria superioris certaminis adhuc pauidos primo impetu fudisset, mœnia ipsa vineis, ac turribus oppugnare aggressus est. Liuius lib. VIII. *Caleni victi, & urbs expugn.*

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Dict.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.

Bello

Bello Caleno maturè confecto, cùm iam M. Valerius triumphasset, vt iam diceret, maiorque pars anni restaret, ne M. Atilius expers gloriæ esset, iussi ambo Consules aduersus Sidicinos ducere exercitum: sed antequam educerēt, Dictatorem ex S. C. dixerunt L. Aemilium Mamercinum, isque magistrum equitum Q. Publilium Philonem dixit, cum quo comitia absentibus Consulibus haberet. Liuius libro VIII.

Prætor.

// // // f. // n. //

Cn. Quinctilius. // f. // n. Varus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Valerius. * C. f. C. n. * Potit. Flaccus. L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[M. Iuuentius. // f. // n. Thalna.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

L. Plautius. // f. // n. Venno. II. [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[L. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Racilius. C. f. C. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. C. nepos.] [T. Statius. T. f. T. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [C. Antius. C. f. C. n. * Restio *.]
[M. Mæcilius. C. f. C. nepos.] [C. Lucerius. C. f. C. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // M. Corui } coss. in Campania.
// // // f. // n. // M. Reguli }

L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Qui Consul sequetur, stirpe, vt apparet, consulari natus.

A. Cornelius. * A. f. P. n. * Cossus. Aruina. Hic postea princeps fœcialium deditionem Consulum, Quæstorum, aliorumque sponsorum Caudinæ pacis fecit, vt Liuius libro IX. Filius hic maior fuit, vt videtur, A. Cossi, qui Dictator, bis Cos. & bis magister equitum fuit; & frater P. Cossi bis item Cos. & Censoris.

L. Iulius. // f. // n. Libo. Perantiqua Libonum domus est in Iulia gente patricia, quæ hoc quasi tempore ad magistratus peruenisse videtur: cum huius L. Libonis nepos, vt marmora Capitolina monstrant, ad consulatum atque triumphum peruenerit, vt suo loco constabit. Itaque trientem æreum antiquissimum Antonij Perrenoti Cardinalis Granuellani patroni mei huius ferè temporis esse suspicor, cum his characteribus. L. IVL. LIBO. supra nauem rostratam cum falcis signo in prora, vt Saturni nauem esse noscas. Nam primæui moris erat Romano, nummos signare cum Iano bifronte laureato, & naui heroum vrbium conditorum, atque cultorum Italiæ aduentum notante.

[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] Frater fortasse Q. Aulij bis deinde Consulis, de quo suprà loquuti sumus.

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. III. COS. IV. AN. CDXIIX.
DE. CALENEIS. IDIBVS. MART.

Obsidione cinctis Calibus, dum ad expugnationem necessaria parantur, M. Fabius captiuus Romanus per negligentiam custodum festo die vinculis ruptis per muros inter opera Romanorum elapsus, perpulit M. Valerium Cos. vt vino, epulisque sopitos hostes scalis aggrederetur ex improuiso, nec maiore certamine capti cum vrbe sunt Ausones, quàm acie fusi erant. Præda fuit ingens, præsidioque imposito Calibus reductæ Romam legiones. Consul ex S.C. triumphauit. Liuius libro VIII.

Cales oppidum scalis captum.

Calenos Stephanus χαλησιάνυς, appellat, ex Dionysij Halicarnass. libro XV. vrbemque χαλησιὰν, nisi fortè librariorum is est error, & χαλλωινοὶ dicendi sint, vrbsque χαλησία. Plinius, & Strabo Calenum, Seruius Cale; Ptolemæus verò cum Virgilio, & Liuio pluraliter Cales vocant. Quamuis nonnulli distinguere velint Cales à Caleno; magis tamen placet eorum opinio, qui Calenum à Calibus nuncupatum, & hoc etiam nomine vrbem cum agro appellari tradunt, Cales verò ciuitatem ipsam à conditore Calai Boreæ filio primum nomen habuisse. In qua opinione & Silius Italicus est: nam libro octauo belli Punici ita cecinit:

Calenorum origo.

Calais Boreæ filius.

> *Quem genuere Cales, non parua conditor vrbis*
> *Vt fama est, Calais. Boreæ, quem rapta per auras*
> *Orithyia vagas Geticis nutriuit in antris.*

Postmodum Ausones tenuisse eam vrbem auctor est Liuius, gentem celebrem, & magni nominis, tum etiam temporis, quo primùm eam Romam bello tentarunt. Nam hos ita sollicitos gentis fama fecit, vt nihil magis curæ fuerit senatui, quàm vt M. Valerius Coruus Imperator, vt dixi, tum clarissimus Consul in hoc crearetur, & vt eidem Calena prouincia extra sortem decerneretur. Horum sanè remp. olim insignem & amplam valdè fuisse indicio quoque sunt plurima, quæ vbique visuntur adhuc in Italia, exquisitissimi operis numismata, cùm ex ære pulcherrimo, tum ex argento; quibus plerumque est insigne, taurus cum humana Iouis facie, cui supra volitans Victoria coronam imponit. Subscriptum nomen, CALENO. id est, Calenorum. Quo symbolo cæli ac Iouis fauore & humana industria partas per agriculturam opes & potentiam significasse videntur. Tenebant enim tunc vberrimum Campaniæ tractum, monti Massico, Sidicino, Casilino, & agro Falerno contiguum. Vina habebant eximia, vnde quidam nominis etymologiam ducere volunt, καλὸς καὶ οἶνος scilicet. Laudatissimum erat enim antiquitus vinum Calenum, Strabone & Plinio auctoribus, quod etiam cum Falerno, Surrentino & Cæcubo contendere poterat. Vnde frequens eius mentio est apud poëtas Latinos, Horatium, Martialem, Iuuenalem, & alios scriptores; quorum verba hic adducere nimis longũ esset.

Ausones Calenum tenuere.

Calenorũ resp. potens.

Eorum numismata.

Vinum Calenum.

ANNI. P. R. C. CDXIX.

Consules.

T. Veturius. *n.* f. *n.* n. Caluinus. Sp. Postumius. *n.* f. *n.* n. Albinus.

DICTATORE comitia habente creati hi Consules; quibus cognomina non addunt Liuius, Diodorus, Velleius, Marianus & Cassiodorus. Ea ex tabulis Græcis nostris adiunxi; veluti Cuspinianum ex suis fecisse videbam. Approbāt autem tam Liuius libro IX. quàm Val. Max. Velleius, Zonaras, alijque; qui Caudinam pacem per hos in secundo consulatu turpiter factam referunt, Veturio Caluini cognomen attribuentes, qui plebei Consulis locum obtinere videtur. Postumij Albini, familiare scilicet cognomen addunt: quod idem exprimit Plutarchus in Parallelis, pacem & ipse Caudinam memorans. In Zonara quidem Tiberij prænomen Caluino tribuitur, idque librarij errore (ni fallor) alicuius ex ore alterius fortè scribentis πβίειος, pro βετώειος χαλουϊνος: nam Liuij, aliorumque consensu T. Veturius appellatur. Huius insuper filium Valerius Max. libro VI. cap. I. T. Veturium vocat; & patri, quia illud idem filij erat, nullum prænomen addit, ex vsu, velut opinor, loquendi recepto.

In Zonara locus.

Senatusconsultum factum est de colonia deducenda Cales, & III. viri agris dandis idcirco creati K. Duilius, T. Quinctius, & M. Fabius. Auctor est Liuius libro VIII. Cuius rei ,, meminit ita Velleius Paterculus: Abhinc annos CCCL. Sp. Postumio, Veturio Caluino ,, Cos. Campanis data est ciuitas, partique Samnitium sine suffragio, & eodem anno Cales deducta

Cales deducta colonia.

Campanis ciuitas sine suffragio data.

Velleij Patercul. lib. ii. deducta colonia. Cetetùm notæ numerorum, quibus annos à suo tempore supputat Velleius, non parum fallunt: pro vt is auctor planè mutilus, & incorrectus ad nos peruenit. Si numeres enim à M. Vinicij consulatu, cui opus suum dedicauit, deerunt anni quatuordecim. Consul enim fuit cum C. Cassio Vrbis anno DCCXXCII. cui numero si demas annos CDXVIII. remanebunt CCCLXIV. Et implicatiora sunt etiam quæ subijcit de Fundanorum & Formianorum ciuitate, & Alexandria condita; quæ profectò videntur Sibullæ conturbata folia, si ea Liuio conferas.

P. Cornelius. //. f. //. n. Rufinus. Dict.
M. Antonius. //. f. //. n. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.
Vitio. facti. abdicarunt.

Ingenti comparato exercitu Sidicini, & ipsi pro extrema spe dimicaturi enixè videbantur; & Samnium fama erat conciri ad bellum. Igitur Dictator ex auctoritate senatus à Consulibus dictus est P. Cornelius Rufinus, & M. Antonius magister equitum. Vitio creati cùm viderētur, magistratu se abdicarunt. Tum quia pestilentia insecuta est, religio etiam incessit: & velut omnibus eo vitio contactis auspicijs, res ad interregnum redijt. Ab interregno inito quintus demum interrex M. Valerius Coruus Consules creauit. Hæc ferè Liuius libro octauo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Papirius.* L. f. M. n.* Crassus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. * L. f. * //. n. Lentulus. [M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Fuluius. Cn. f. //. n. Centumalus. M. Fuluius. //. f. //. n. Flaccus.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Sallonius. //. f. //. n. Sarra. II. [L. Racilius. L. f. C. nepos.]
[T. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos.]
[M. Scaptius. M. f. P. nepos.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos. II.]
M. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus. Q. Cædicius. //. f. //. n. Noctua.
[C. Memmius. C. f. C. nepos.] [P. Furius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Veturij }
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Postumij } cos. in Campania.
Cn. Cornelius. Cn. f. //. n. Lentulus. [Ap. Claudius. Ap. f. P. n. Crassus. Sabinus. Regillensis.]
[C. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.]

ANNI P. R. C. CDXX.

Consules.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. | C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.

DIFFICILIS admodum, atque Alexandrio gladio dignus est nodus in horum temporum historia, quam annalium vetustorum incertitudo, & diuersitas ita inuoluit: vt nec dum Liuius, ceterive historici, cùm Græci, tum Latini (quorum scripta ad nostra peruenere tempora) satisfaciant, nondum liquidè nobis aperiant oculos ad veritatis lumen intuendum. Quinimo, si possit ingenuè dici, non parum offundunt caliginis; quando fastos ac annales sequuntur non satis fidos. Ex quibus cùm sibimetipsis parum aut nihil certitudinis hauserint, laboris tamen tædio veritatem ipsam diligentiùs inquirere, & sectari supersedent: negligentiamque dissimulãdo, historiam talem qualem nobis relinquere malunt, ac tenebras pro luce ostendere. Non vel ipse Lynceus porrò perspexisset, anni integri historiam simul cum Consulibus à Liuio prætermissam ex annalium quorundam ductu non admodum securo; nisi fastorum Capitolinorum columnæ triumphales scrupulum iniecissent grauem, cuius impatientia curiosior factus, vt ex historia eximeretur, omni industria adnisus sum. Referunt autem M. Valerium Coruum Cos. IV. anno Vrbis CDXIIX triumphasse de Calenis, vt iam demonstratum est, & sexennio postea L. Aemilium Cos. II. anno CDXXIV. de Priuernatibus. Verùm hic triumphus in annum incidet CDXXIII. si Liuij, Diodori, & Cassiodori supputationem sequamur, qui quinque solummodo Consulum paria à M. Valerio ad L. Aemilium ponunt. Igitur vel omnis fastorum Capitolinorum ratio fallere postmodum debet, vel vnus annus est interserendus, cuius Liuius, & Diodorus non meminere, vt L. Aemilij consulatus, & triumphus in annum cadant CDXXIV. Videtur hoc ante nos etiam animaduertisse Gregorius Haloander, qui Consulum catalogum pandectis addidit, idque ex vetusto forsan aliquo Cassiodori codice, qui annum Consulibus vacuum hoc loco interserit, inter Sp. Postumium, T. Veturium; & A. Cornelium, Cn. Domitium Consules, quod in alijs etiam fastis se repperisse annotauit Glareanus. Cassiodori item quæ diuersa vidimus exemplaria, cùm duplicent, & varient in sequentium Consulum Cornelij & Domitij prænomina (nam Cornelius ab alijs Lucius, ab alijs Aulus vocatur; item Domitius, in nonnullis Cneus, in aliquibus Caius) in suspicionem me duxerunt, Consules desiderari, quorum prænomina essent residua, vt postea declarabo. Atqui certiùs quicquam de ea re mihi non constabat, antequam Liuium & Cassiodorum in anno Alexandriæ Aegypti conditæ duabus ferè Olympiadibus discrepare animaduertissem ab Eusebio, Solino, & etiam Diodoro Siculo; quem æquè, ac Dionysium Halicarnassæum, quàm diligentissimè consulatus Romanos Olympiadibus accommodasse cognoscimus. Itaque dum in disquisitionem venio, apud quósnam auctores hic error manere posset; occurrit in primis cogitatio, quosdam annalium scriptores ex duobus L. L. Papirijs Cursore scilicet & Mugillano, perperam vnum fecisse; simulq; duos C. Pœtelij consulatus in vnum contraxisse; atque eo casu huius anni Consulibus amissis, historiam vel in annum superiorem (vt ex Diodoro liquet) vel ad tertium C. Pœtelij consulatum (quemadmodum ex Liuio apparet) translatam; annum verò illud spaciũ, cuius Consules petierant, per interregna diuersimodè intersertum fuisse. Aperuit hanc nobis fenestram inter primos Solinus Polyhistor cap. XXXV. Aegypti miracula & res memorabiles describens, qui Olympiade CXII. Alexandriam conditam dicit, L. Papirio Sp. f. C. Pœtelio C. f. Consulibus. Quæ Olympias anno Vrbis CDXXI. in fastis Capitolinis adamussim respondet, ex Onufrij calculo satis accurato, vt anno solum vno ab ijs discrepet more suo Solinus. Ex Diodori autẽ supputatione, qui aliquantò aliter Olympiades Romanis Consulibus comparauit, eadem cadit in Consules M. Valerium IV. & M. Atilium, ac Vrbis annum CDXIIX. secundùm tabulas Capitolinas. Sed Alexandriam cõditam asserit Olympiadis CXII. anno secundo Sp. Postumio, T. Veturio Coss. qui conditæ Romæ est CDXIX. Cæterùm Eusebius anno vno tardiùs, nempe eiusdem Olympiadis tertio, qui ex Diodori supputatione est Vrbis CDXX. cuius Consules in Liuio & Diodoro desideramus, & historiam transpositam dixi. Igitur cùm tres suprà dicti auctores in vna Olympiade consistant, & adeò parum inter se differant in Alexadriæ conditæ tempore exprimendo, vt nulla ferè sit discordia, si maximè Solinum sequi aliam supputationem consideremus, & ex alijs duobus alterum ad initium, alterum verò ad finem constructæ Vrbis referamus; vel Diodorum dicamus biennij historiam superioribus Consulibus attribuisse: mirari satis non potui

Nodum Gordium inextricabile Alexander Magnus gladio dissecuit.

Antiquorum fastorum diuersitas obscuritatis caussa.

Anni integri historia cum Consulibus suis hic desideratur in Liuio, & alijs, qui Liuium sequuntur.

Cassiodori varietas suspecta.

Annalium diuersitas in anno Alexandriæ Aegypti.

Duo L. L. Papirij conflati, & duo C. Pœtelij.

Solini opinio de Alexandria cõdita cõcordat cũ Consulum nominibus Diodori Siculi.

Eusebij in Chronico.

Liuius à bello ma scrupulus. potui Liuium septennij totius interuallo ab his distare; eoque anno, & ijs Consulibus Alexandriam conditam scribere, quo Diodorus, & Eusebius eius vrbis auctorem Alexandrum Magnum apud Babylonios perijsse affirmant. Adeò vt non ineptè mihi videatur inconditum ordinem in historia huius Alexandri notasse Glareanus in suis annotationibus. Nam quum in eundem Liuij locum de Alexandria condita incidisset, ita mirabundus adiecit. Hoc loco Alexander ædificat Alexandriam, qui non longè ab initio huius » libri octaui in alio tractu orbis à fortuna morbo extinctus est. Equidem Liuianos Con- » sules cum ijs conferens, quos adfert Solinus, & Liuium dubitare videns in Consulum, sub *Duo Papirij.* quibus Alexandriam tradit conditam, altero Papirio, num Cursor fuerit, num Mugillanus; animaduerti, ratione Olympiadum astipulante, Solinum respicere consulatus, qui apud Liuium desiderantur: nempe primos, L. Papirij Cursoris, & C. Pœtelij C. f. L. Papirij autem hunc primum à Liuio prætermissum esse docent, in primis numeri apud sequentes eiusdem consulatus expressi in tabulis Capitolinis, Cassiodoro, & alijs; deinde Liuius ipse, qui anno CDXXXIII. L. Papirium Cursorem Cos. iterum expressè enumerat, licet de primo consulatu antea (vt dictum est) nihil certi affirmare audeat, C. Pœtelij. Q. f. autem primum consulatum anno CDVII. fuisse demonstrauimus; itaque hunc alterius C. Pœtelij quem differẽtiæ caussa Solinus C. f. appellat, primũ fuisse opinor cum L. Papirio Sp. f. Cursore, vt auctor Solinus; & secundum gessisse posteà cum L. Papirio Mugillano, constabit. Liuius igitur eos auctores sequi mihi videtur, qui Cursoris & Mugillani consulatus diuersos nominum similitudine forsan decepti, & C. Pœtelij duos in vnum confundendo conditæ Alexandriæ annum falsum tradidere. Error in vetustis illis fastis primùm venisse videtur, tam ex congruentia nominum, quàm ob similitudinem ac iterationem historiæ quasi eiusdem, cùm huic anno CDXX. & illi, quo Liuius Alexandriam conditam dicit, CDXXVII. dictatura vitio facta, abdicataque, & deinde interreguum præcesserit. His *Alexandria in Aegypto his Cos. condita.* rationibus motus, Solini illos Consules L. Papirium Sp. f. & C. Pœtelium. C. f. anno huic CDXX adscripsi, vti de Alexandriæ in Aegypto conditæ tempore maior nobis auctorum consensus, & in reliqua Romana historia ratio annorum esset securior. Atqui in hanc *Vellej Patercu li locus.* nobiscum sententiam pedibus etiam ire videtur Velleius Paterculus, Romanarum coloniarum ortus recensens loco suprà citato, licet incorrecto, vbi superiore anno, Sp. Postumio, T. Veturio Cos. Cales coloniam deductam, Liuio consentiente, scribit, addens ita: Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti, eo ipso " (inquiens) anno, quo Alexandria condita est. Insequentibusque Consulibus à Sp. Postu- " mio, & Philone Publilio censoribus Acerranis ciuitas data est. Sed hic iterũ in annorum " calculo vitium latet, videlicet in his verbis (Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti) vt appaiet, adulterinis, nec suo loco descriptis. Etenim Liuianæ historiæ, alijsque suprà nominatis auctoribus Diodoro, Solino, Eusebio, Capitolinisque fastis, quos omnes in vna Olympiade CXII. conuenire monstraui, aduersantur non solum; sed etiam Velleium ipsum ab omni temporum ordine seducunt; &, vt sibimet non constet, efficit. Euoluas quidem licet fastos, ac annales omnes, non inuenies triennium inter Sp Postumium, T. Veturium Consules, & Sp. Postumium, Q Publilium censores, à quibus ciuitatem Acerranis datam dicit: sed hunc vnum dumtaxat annum CDXX. quem ob annalium incertitudinem à Liuio, Diodoro, & Cassiodoro præteritum; apud Solinum verò & Eusebium remansisse iam docui. Quo eodem, post Cales deductam coloniam, & Postumium Caluinumque Consules, si non Fundanos Formianosque, quos quinquennio priùs ciues factos esse, Liuius asserit; certè populos alios, quorum nomen in exemplaribus perijt, in ciuitatem receptos, Velleius scripsisse videtur, eo ipso scilicet anno, quo Alexandria condita est. Alioquin profectò reliqua, quæ de coloniarum origine deinde Velleius persequitur, non solùm à Liuio, sed ab omnium annalibus secedere videbis; quæ alioquin *Acerranis quã do ciuitas data.* aptè congruunt, vt ex sequentibus patebit. Rectè enim dicit, insequentibus Consulibus ciuitatem Acerranis datam à censoribus Postumio, & Publilio; quod idem apertè testatur Liuius, vt anno sequenti dicam latiùs. Si verò triennium ab colonia Cales deducta interijcias; Alexandria condita, & Formiani Fundanique, vt habent codices, in ciuitatem *Fundani & Formiani quando ciuitas data.* dicentur recepti anno Vrbis conditæ CDXXIII. L. Papirio, & L. Plautio Cos. Sed hoc vt ab omni historia alienũ, ita in primis contra Liuium est; qui lib. VIII testatur, his populis ciuitatem sine suffragio datam esse, L Camillo, C. Mænio Coss. anno Vrbis CDXV. bello Latino confecto. Et in anni CDXXIII. rebus referendis palàm fatetur Fundanos iam antea ciuitatem habuisse. Eius verba, vbi legationem primorum eius gentis enarrat, sunt hæc. " Fundanis pacem esse, & animos Romanos, & gratam memoriam acceptæ ciuitatis; orare " se Consulem, vt bellum ab innoxio populo abstineat. His demonstrat clarè Liuius, non eo " primùm anno Fundanos in ciuitatem receptos fuisse: hos enim, vt demonstraui, iam aliquot annis antea ciues sine suffragio factos, L. Camillo, C. Mænio Cõsulibus ipse dixerat,

diuersus

diuersus in hoc etiam à Velleio. Cuius auctoris deinde & alia omnia, quæ de colonijs subijcit, ab historiæ Romanæ contextu discrepabunt, si triennio post Albinum Caluinumq; Consules (vt habet eius liber) Fundanorum Formianorumque ciuitatem ponas, ac Alexandriam conditam dicas; si anno sequenti, vt res ipsa se habere videtur, optimè conuenient, quemadmodum suis locis declarabo. Sed hæc aliquantò latiùs, vt studiosis ostenderem, quàm damnosa, in ijs, quæ posteritati relinquenda sunt, semper fuerit neglegentia. Quare magna causa est, vt veterum scripta diligenti cura, & accurato iudicio legenda putem.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus. Flaccus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. Vt auctor est Plinius. — [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
L. Plautius. //. f. //. n. Venno. — C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. IIII. — C. Plautius. C. f. C. n. Procul. Qui postea Venox. II.
[C. Popillius. M. f. C. n. Lænas. III.] — [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] — [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]
[Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. III.] — [M. Terentius. M. f. M. nepos.]
[Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos.] — [M'. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij } Coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pœtelij }

[Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. — Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.
[C. Foslius. C. f. //. n. Flaccinator.] — Q. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus.

Fabiorum alter ex Capitolinis descriptus est, qui fuit mag. equitum, ter Cos. Censor & Dictator, duobusque triumphis illustris, cuius item nepos deinde, Q. Fabius Annibalem cunctando fregit. Alter Fabius Ambustus Dictator sequetur, qui filius fuisse videtur Q. Fabi magistri eq. anno CDIX. C. Foslius frater apparet M. Foslij bis magistri equitum & Consulis. Q. Mamilij verò nepotem reperimus in Capitolinis marmoribus Cos. anno CDXCI.

ANNI. P. R. C. CDXXI.

Consules.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. II. — Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.

Duplicia Consulum prænomina prodere fastorum errorem videntur. Quis A. Cornelius hic iterum Consul. Cn. Domitius cur hic Cn. sit vocandus.

CONSVLVM cognomina sola more suo referunt tabulæ Græcæ, Cossum scilicet, & Caluinum; id quod dubij non parum abstulit, cùm ab aliis auctoribus omittantur, & vtriusque gentis plures sint familiæ, atque insuper prænomina variè prodantur in Liuij, Diodori, & Cassiodori exemplaribus. Cornelio namque Lucius, vel Aulus adscribitur; & Domitio Caius, vel Cneus. Ex iis Lucius & Caius superiorum Consulum esse videntur, quos ab his auctoribus prætermissos esse dixi. Nam cùm Cornelius ex Cossorum familia fuerit, vt tabulæ Græcæ volunt, & iteretur illi nunc honor apud Liuium; proculdubio erit is, qui in priore Consulatu anno Vrbis CDX. vno omnium consensu A. Cornelius Cossus appellatur. Domitium verò cum correctioribus Liuij & Cassiodori exemplaribus malim Cneum vocare, vt pater sit C. Domitij Cn. f. qui posthabitus Cn. Flauio scribæ repulsam tulit in ædilitatis petitione, quamuis esset consularis viri filius, vt memorat suo loco Liuius. Meminit Plinius libro XXXIII. cap. 1.

Alexãder Epiri Rex cum Romanis amicitiam facit.

Alexander Epiri Rex è Pæsto Lucanis & Samnitibus bellum intulit, eosdem prælio fudit, & cum Romanis fœdus ac amicitiam fecit. Liuius libro octauo. Meminit Cassiodorus ex Liuio.

M. Papirius. * L. f. M. n. * Crassus. Dict.
P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Belli Gallici rumor Romæ Dictatorẽ excitauit frustra.

Rebus domi tranquillis, fama belli Gallici, licet falsa, pro tumultu valuit, vt Dictatorem dici placeret M. Papirium Crassum, fratrem (vt volunt) L. Crassi, qui Dictator fuerat anno CDXIV. Is magistrum equitum dixit P. Valerium Poplicolam, filium, vt arbitror, M. Poplicolæ bis Consulis. Ab his cùm delectus intentiùs haberetur, ab exploratoribus nunciatum est, apud Gallos omnia quieta esse. Liuius libro VIII.

Cens. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus.
Lustrum fecerunt XXIII.

Acerrani in ciuitatem recepti.

Romanæ tribus auctæ sunt duabus Mæcia, & Scaptia. Princeps senatus quis.

Rarum quid in Fabia domo.

Eodem anno census est actus, & à Q. Philone, Sp. Postumio censoribus ciues Romani facti sunt Acerrani, vt auctor est Liuius: cui astipulatur item Velleius loco iam antè memorato, post Alexandriam conditam insequentibus Consulibus, à Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus ciuitatem datam Acerranis fuisse scribens. Censores ambo fuere consulares. Censum actum ob nouos ciues, populósve recens in ciuitatem receptos testatur Liuius, & propter eos additas tribus duas, Mæciam & Scaptiam. Lustrum verò conditum fuisse constabit postea ex numeris lustrorum in tabulis Capitolinis editorum, & ipso etiam Liuio; quamuis hoc loco nullam eius mentionem faciat. Principem verò senatus isto lustro fuisse nominatum patrem Q. Fabij Max. Rulliani, M. Fabium N. f. Ambustum nobis vnus C. Plinij locus ostendit, libro septimo, cap. XLI. recensens inter raros casus tres ordines in vna domo principes senatus, patrem, filium, atque nepotem, his verbis: Reperitur vna Curionum familia, in qua tres continua serie oratores extiterunt; vna Fabiorum, in qua tres continui principes senatus, M. Fabius Ambustus, Q. Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Prætor.

Papiria rogatio de Acerranorũ ciuitate sine suffragio.

L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit. Legem ex censorio edicto tulit, qua Romana ciuitas Acerranis sine suffragio data est. Liuius libro octauo, cognomen non addit, sed Mugillanum suspicor fuisse, qui postea Consul est factus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. f.

// // // f. // n. //   // //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // //   // f. // n. //
// // // f. // n. //   // //   // f. // n. //
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.   M. Lætorius. // f. // nepos.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos.]   M'. Otacilius. // f. // n. Crassus.
A. Ogulnius. // f. // n. Gallus.   [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.]   C. Caruilius. C. f. // n. Maximus.
[L. Aelius. L. f. L. n. Pætus.]   M'. Curius. M'. f. // Dentatus.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // A. Cossi } coss. in Campania.
// // // f. // n. // Cn. Domitij }
M. Flauius. // f. // nepos.   A. Cornelius. A. f. P. n. Cossus. Aruina. II.
M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus.   C. Aquilius. // f. // n. Florus.

M. Flauius plebi gratus bis tribunus plebis memoratur à Liuio. De A. Cosso diximus in priore quæstura. M. Fabius autem paullò antè adducti principis senatus maior filius fortasse, qui postea magister equitum factus est, vt Liuius ex quibusdam annalibus. C. Aquillij verò nepos Cōsul extat in Capitolinis. Plebeios verò fuisse Floros Aquilios, inde colligo, quòd huius nepos in consulatu iungatur L. Scipioni patricio Vrbis anno CDXCIV. quo sæculo semper alter è plebe Consul erat.

ANNI. P. R. C. CDXXII.

Consules.

M. Claudius. // f. // n. Marcellus.   C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus.
Flaccus.

TABVLÆ Græcæ Potitum & Marcellum suggerunt, cognomen Valerij Consulis variè Flaccum & Potitum reperiri in annalibus refert Liuius. Potitus cognomen vetustum Valeriæ gentis esse liquet, Flaccus in eadem postmodum sæpe redibit, vt hinc colligere sit, hunc C. Potitum ex primis inter Valerios Flacci cognomen in fastis Consulum habuisse. Atqui Cicero in oratione pro L. Flacco, à Poplicolis, vt antè diximus etiam, Flaccos oriundos esse prodit. Mendosè T. Valerius in Liuij vulgatis codicibus legitur; nam illud prænomen in Valeria gente peregrinum omnino videtur esse. Diodorus, & Cassiodorus C. Valerium rectè vocant. Orosius antè hos Cos. sine prænominibus adfert Claudium Marcellum, & Valerium Flaccum. Suspicor prænominum notas in exemplaribus perijsse. *Flaccorum familia gentis Valeriæ oriunda à primo Poplicola.*

Annus infamis pestilentia fuit, quam ortam muliebri fraude per veneficia, ancillæ cuiusdam indicio patefactum est. Ex quibus ad CLXX. in eo crimine depræhensæ pœnas dederunt. Quæ prima veneficij quæstio Romæ fuit, antè moribus Romanis ignota. Liuius lib. VIII. Val. Max. lib. II. cap. V. D. Augustinus de ciuitate Dei, lib. III. cap. XVII. Orosius libro III. cap. X vbi nominat etiam Consules: sed CCCLXX. damnatas fuisse dicit, nisi error sit in numeris. *Pestis in Vrbe à veneficijs orta. Prima veneficij quæstio.*

Cn. Quinctilius. // f. // n. Varus. Dict.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus. Mag. eq.
Claui. figendi. caussa.

Atrox illud muliebre facinus prodigij loco fuit habitum, velut alienatis potiùs mentibus, quàm animi malignitate accidisset. Ideoque Dictatorem claui figendi caussa creari placuit. Repertum enim erat in annalibus claui pactionem in secessionibus aliquando plebis animorum discordiæ remedio fuisse; mentesque hominum dissidijs alienatas eo piaculo sui compotes factas. Dictator igitur dictus Cn. Quinctilius, magistrum equitum L. Valerium dixit, qui fixo clauo magistratu se abdicarunt. Liuius lib. VIII. *Claui pactio sanctissima...*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. Plinius.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Ancillæ veneficia matronarum detegenti, ex consensu senatus fidem securitatis dedit Liuius libro VIII.

//. //. //. f. //. n.

[M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Racilius. L. f. C. nepos.] M. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. [Sp. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

[L. Papius. L. f. L. n. nepos.] [M. Pomponius. M. f. M. n. Matho.]

C. Liuius. C. f. //. n. Denter. D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. II.

[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus.] Cn. Fuluius. Cn. f. Centumalus. II.

M. Fuluius. //. f. //. n. Flaccus. II. [M. Marcius. M. f. M. n. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Marcelli } coss. in Italia.

//. //. //. f. //. n. //. C. Valerij }

L. Valerius. //. f. //. n. Flaccus. Q. Sulpicius. //. f. //. n. Paterculus.

M. Aemilius. //. f. //. n. Papus. L. Plautius. L. f. L. n. Venno.

L. Valerius abhinc anno decimo magister equitum inuenietur, qui ex temporum spacio videtur auus fuisse L. Valerij Flacci, qui Cos. ann. CDXCII. notatus in Capitolinis legitur M. F. L. N. Sic Q. Sulpicius nepotem consularem ac triumphalem. M. Aemilius, qui Dictator sequetur, filium bis Cos. & censorem habuisse videntur, sicut annales etiam docebunt. L. Plautium verò marmora Capitolina Consulem proferunt, vt suo loco.

ANNI. P. R. C. CDXXIII.

Consules.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. II. L. Plautius. //. f. //. n. Venno.

LIVIVS & Cassiodorus rectè nominant hos Consules, sicut etiam Marianus & Diodorus. Sed cognomina prætereunt, quæ habentur in tabulis Græcis, Crassus, & Venox mendosè tamen. Hoc enim cognomen postea inuentũ in Plautia gente, vt suo loco patebit.

Priuernatibus & Fundanis bellum illatum. Fundani bellum deprecantur.

Bellum Priuernas initum, quibus Fundani adiuncti duce M. Vitruuio Vacco. Verùm mox fusi à L. Papirio Consule. Pax tamen reddita Fundanis cùm senatus eorum Consuli Plautio fines hostiliter ingresso obuiam processisset, & belli culpam omnem in solo esse Vitruuio declarasset. Inde Priuernum à duobus consularibus exercitibus obsessum fuit, Liuius libro octauo.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. * P. f. * //. n. Scapula.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Popillius M. f. C. n. Lænas.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. Augurinus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Liuius. C. f. //. n. Denter. [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.]
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. II. [L. Appuleius. L. f. L. nepos.]
[A. Allienius. A. f. L. nepos.] [L. Plætorius. M. f. M. nepos. II.]
[M. Racilius. L. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. C. nepos II.]
[A. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [P. Numitorius. C. f. C. n. Pullus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Crassi }
//. //. //. f. //. n. //. L. Plautij } coss. in Priuernate.

[C. Plautius. C. f. //. n. Hupsæus.] [C. Petillius. C. f. Q. nepos.]
[L. Horatius. L. f. L. n. ... [L. Aemilius. L. f. C. n. Mamercinus.]
Puluillus.]

ANNI. P. R. C. CDXXIV.

Consules.

L. Aemilius. L. f. L. n. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.
Mamercinus. Priuernas. II.

NOMINA Consulum ex columnis triumphalibus descripsi, quæ ex antiquitatis fide sunt correctissima. In Liuio & Mariano Scoto alioquin desideratur numerus II. nam hic secundus Aemilij consulatus est. C. Plautio male Cnei prænomen plerumque tribuitur tam in Liuio, quam in Cassiodoro. Tabulæ Græcæ correctè Mamercinum II. & Decianum produnt. Diodorus autem huius anni Consules omnino præterijt, & sequentes suggerit Plautium Proculum, & P. Cornelium, sed perperam opinor; nam alios qui inde sequuntur L. Cornelium, & Q. Publilium bis repetere cogitur. *Diodori locus.*

Fama Gallici tumultus solicitam tenuit vrbem aliquamdiu, vt exquisitiore studio statim, postquam Consules K. Quinctilibus magistratum iniuissent, delectus sine vlla vacationis venia fieret habitus. Verum satis explorata Gallorum quiete, Priuernum omnis vis est conuersa. Vrbem alij vi captam, alij per deditionem receptam fuisse scribunt. Vitruuium verò viuum in potestatem venisse constat, de quo supplicium Romæ sumptum est. Aedes *Consules inito Kal. Quinctilib. magistratu delectum habent.* *M. Vitruuij Vacci perduellis supplicium.*

Priuernatium muri deiecti.

eius quæ in Palatio erant diruta,& bona consecrata sunt. Ex S. C. muri Priuernatium deiecti, & senatus inde abductus est, eadem lege qua Veliterni trans Tiberim habitare iussus. De reliqua multitudine senatus, C. Plautio Consule (cuius ea prouincia fuerat) referente, clementer decreuit, animoso & libero legati cuiusdam Priuernatis responso motus: qui in afflictissima licet suorum ciuium fortuna rogatus, qua pœna dignos censeret Priuernates non semel rebelles; respondere est ausus, non aliam ipsos mereri, quàm ij qui se libertate dignos censent. Rogatus iterum, pœna remissa quàm pacem seruaturi essent; Si bonam (inquit) dederitis, fidelem & perpetuam; si malam, haud diuturnã. Qua responsi libertate effecit, vt non solùm venia, sed etiam ciuitate digni Priuernates fuerint iudicati. Igitur ex patrum auctoritate latum ad populum est, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Rem pulchrè narrat Liuius, & etiam Val. Max. libro VI. cap. II. Eodem anno Anxur trecenti in coloniam missi bina iugera agri acceperunt, vt auctor idem Liuius, cuius rei etiam meminit Velleius, tertiò post Acerranos in ciuitatem receptos à Sp. Postumio & Philone Publilio censoribus anno Tarricinam coloniam fuisse deductam dicens, adeoque deinceps reliqua, quæ de colonijs adfert, Liuianæ respondent historiæ, si triennium illud, vt antè declaraui, mutauerimus.

Animosum & egregium Priuernatis legati responsum in senatu.

Priuernatibus venia, & ciuitas data.

Anxur colonia deducta.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

L. Cornelius. L. f. //. n. Lentulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

L. Papirius. L. f. L. n. Mugillanus. — Cn. Cornelius. Cn. f. //. n. Lentulus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

M'. Curius. M'. f. //. n. Dentatus. — [Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[C. Plætorius. C. f. C. nepos. II.] — [Sp. Antius. C. f. C. n. Restio]
[C. Fescennius. C. f. L. nepos.] — [C. Acutius. C. f. C. nepos.]
[Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.] — [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] — [Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
Q. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus. — M. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus. II.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij } coss. in Priuernate.
//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij }

[M. Fossius. M. f. M. n. Flaccinator.] — L. Furius. L. f. M. n. Camillus.
M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. — [P. Villius. P. f. P. nepos.]

L. Furium Prætorem vrbanum fuisse testantur Liuius libro IX. & Sex. Pompeius Festus. Hunc verò nepotem magni illius M. Camilli liberatoris Romæ, & filium L. Camilli, qui Cos anno CDIV. Gallos in agro Pomptino vicerat, annorum ratio videtur insinuare. M. Popillius Consul sequitur in annalibus, qui primi M. Popillij Lænatis quater Consulis & Censoris filius fuit, vt marmora docent Capitolina.

L. AEMI-

L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCIN. ANN. CDXXIV.
PRIVERNAS. COS. II. DE PRIVERNATIB. K. MART.
C. PLAVTIVS. P. F. P. N. DECIANVS. COS. ANN. CDXXIV.
DE. PRIVERNATIBVS. K. MART.

Consules ambo simul eodem die triumpharunt de Priuernatibus, quemadmodum testantur columnæ triumphales. Ceterùm Liuius omnem victoriæ laudem cum triumpho in solum Plautium Consulem refert, nulla facta mentione L. Aemilij, quem bello tamen interfuisse satis innuit, scribens post exploratam Gallorum quietem (quæ alioquin prouincia L. Aemilij fuisset) omnem vim belli Priuernum conuersam fuisse. Cognomen quoque Aemilij Priuernas ex eius occasione victoriæ originem habuisse, plures opinantur. *Consulum triumphus.*

ANNI P. R. C. CDXXV.

Consules.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus, P. Cornelius. *P. f. *//. n. Scapula.
Qui postea Venox appellatus est.

DIODORVS Siculus pro C. Claudio, A. Postumium edit, qui apud Liuium & Marianum P. Plautius legitur; sed arbitror mendosè. Cùm enim tabulæ Græcæ Venocem appellent, videtur is C. Plautius esse, qui postmodum in censura Venocis cognomen adeptus est, vt suo loco dicetur. Consulares item censores eius temporis habemus plerunque; neque hunc Consulem alibi ante censuram reperimus. Cassiodorus C. Plautium quoque vocat, veluti exemplar indicat Eusebij Chronico adiūctum, cui magis accedo, quàm quo vsus est Cuspinianus; quod ex Liuij vitiosis exemplaribus variè deprauatum videtur. Rursus tabulæ Græcæ Scipionem nominant alterum Consulem, non Scapulam. Sed is error librarij (vt autumo) magis notum cognomē approbantis; cùm alterū obscurius sit, vtrumque tamen Corneliorum. Atqui hic P. Scapula, videtur qui quadriennio quasi antea pontificatum max. adeptus fuerat, curuli sella quamuis nondū sedisset. Quod vt rarum annotauit Liuius lib. xxv. de P. Crassi Diuitis maximo pontificatu, qui nondū ædilis fuerat, verba faciens in anni DXLI. historia. Itaque Scapula pontificatum max. adeptus est ante ædilitatem curulem vel præturam, anno CDXX. cuius historiam in Liuio cum Consulibus perijsse probauimus; cùm ante P. Crassum annis CXX. teste eodem, pontifex max. factus sit. *P. Scapula COS. pont. max. erat factus antequam sella curuli sedisset.*

Fregellas colonia deducta, & populo visceratio data est à M. Flauio in funere matris. Palæopolitani aduersus Romanos agrum Campanum & Falernum incolentes multa hostiliter fecerunt. Liuius libro VIII. *Fregellas colonia deducta. Palæopolitani Græci bellum Romanis mouent.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. III. C. Valerius. *C. f. C. n.* Potitus.
Flaccus. II.

Hanc tertiam M. Corui ædilitatem colligimus ex Plinio, cuius iam antea locum citaui. De C. Valerio constat nobis ex Valerio Max. ædilem curulem hoc anno fuisse, sic etiam ex Liuio. Hi etenim ædiles, M. Flauium stupratæ matrisfamiliæ reum fecerūt ad populum, qui quatuordecim tribuum suffragijs damnatus cùm esset (erant autem tunc Romanæ tribus omnes viginti nouem) proclamauit se innocentem opprimi. Cui C. Valerius ædilis æquè clara voce respondit, nihil sua interesse, nocénsne, an innoxius periret, dummodo periret: Qua insolentia dicti reliquas quindecim tribus reo donauit; aduersariumque dum pro certo pessundatum credidit, erexit, victoriamque in ipsa victoria perdidit, vt Valerij Maximi ferè verbis dicam, qui hæc libro VIII. cap. I. de iudicijs publicis insignibus; sed discrepat à Liuio in prænomine rei; quem Q. Flauium vocat, & addunt duo codices vetusti cognomen Auguris, de quo sanè dubito. Verùm quod ad prænomen attinet, Liuium malo sequi, nam duobus in locis M. Flauium appellat: & ipse Valerius lib. IX. cap. X. M. Fuluiū, sed in deprauatis exēplaribus, vt suo loco dicam. *M. Flauius reus ad populum stupri. Romanæ tribus XXIX. Insolens accusatoris dictum reo profuit.*

Aediles

Aediles plebis.

// // //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[C. Fuluius. C. f. L. n.Curuus.] Q. Aulius. Q. f. M. n.Cerretanus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //	.//. //. //. f. //. n. //
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.]	[T. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.]
[M. Titinius. M. f. M. nepos.]	[Sex. Titius. C. f. C. nepos.]
[Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]	[C. Sextius. C. f. L. n. Caluinus.]
[C. Sextilius. C. f. C. nepos.]	[C. Curatius. C. f. C. nepos.]
[L. Mænius. L. f. //. nepos.]	[A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Proculi }
//. //. //. f. //. n. //. P. Scapulæ } Coss. in Campania.

L. Papirius. L. f. L. n. Crassus. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.
Amborum curules magistratus ordine suo sequentur.

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. Filius P. Pæti consularis. Et hic postea augur ex plebe primus, & magister equitum, vt Liuius lib. IX.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. Ter Consul postea, magister equitum bis, Censor, & Dictator.

ANNI. P. R. C. CDXXVI.

Consules.

L. Cornelius. * L. f. * //. n. Lentulus. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.

IN Diodoro mendosè Q. Pompilius, pro Publilius. In Liuio autem (vt antè etiam admonui) gentilitium illud nomen Publilius librariorum culpa in prænomē abijt. P. Philo namque legitur passim, sicut in Cassiodori quoque libris; Verùm is qui Eusebio adiunctus est, veteris lectionis adhuc retinet vestigia. Nam Q. Publius Philo ibidem vocatur; sed in Mariano rectiùs, Q. Publilius II. Tabulæ Græcæ Lentulum & Philonem habent.

Bellum cum Græcis Palæpolitanis. Samnites defectione à Romanis. Palæopolitanum bellum his Cos. exortum est. Samnites etiam ob agrum Fregellanum à Romanis occupatum ab amicitia defecerunt. His oppositis altero exercitu L. Cornelius Cos. Q. Publilius autem Palæopolitanos graui obsidione pressit. Liuius lib. VIII.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. Dict.
Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.
Vitio. facti. abdicarunt.

Instante porrò comitiorum tempore cùm è rep. non videretur reuocare vel L. Cornelium Cos. iam Samnium ingressum cum exercitu, vel Publilium hostium muris imminentem, Cornelio scriptum ex S. C. vt Dictatorem comitiorum habendorum caussa diceret. Dixit M. Claudium Marcellum, & ab eo magister equitum Sp. Postumius dictus, (Dictator ex S. C. dictus.)

qui

qui ambo consulares. Comitia tamen non habuerunt vitio facti. Res itaque ad interregnum rediit, vt Liuius libro octauo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Q. Fabius. M. f. N. n. Max. Rullianus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. M. Liuius. C. f. . n. Denter.

Tribuni plebis.

Ex patrum auctoritate populum rogarunt; An, cum Q. Publilius consulatu abisset, pro Cos. rem gereret, quoad cum Græcis debellatum esset, Populus vti rogas, iussit, Liuius libro octauo.

M. Flauius. //. f. //. nepos. Absens petentibus prælatus in superioribus comitijs, quia viscerationem in funere matris populo gratam dederat, vt Liuius lib. VIII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Lætorius. C. f. P. nepos. II.] [C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus. II.]

[C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus. II.] [C. Rabuleius. L. f. L. nepos.]

C. Aquillius. //. f. //. n. Florus. [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]

[C. Oracilius. C. f. C. nepos.] [Q. Decius. Q. f. M. n. Mus. II.]

C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Cornelij. cos. in Samnio.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis cos. in Paleopolitano.

M. Foslius. C. f. M. n. Flaccinator. M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo.

[C. Iulius. C. f. L. n. Iulus.] [L. Romuleius. Q. f. Q. nepos.]

M. M. Foslius atque Pœtelius ex Capitolinis marmoribus descripti sunt, in quibus Consules, & magistri equitum recensentur. Alij duo ex stirpis propagine deducti loca vacua supplent.

ANNI. P. R. C. CDXXVII.

Consules.

C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. III. L. Papirius. //. f. //. n. Mugillanus.

EX interregno consulatum inicre, tandem à XIIII. scilicet interrege L. Aemilio creati. Nomina ex Liuio suggerunt Marianus, & Cassiodorus, C. Pœtelium III. & L. Papirium Mugillanum; sed vt in Liuio numerus apud Pœteliu periit, ita in Mariano & Cassiodoro redundat: secundus enim, non tertius hic est eius consulatus. Nec eundem cum,

sed

Capitolina marmora vt auctorum mendas detegant. *Liuij in annalium diuersitate dubitatio.* sed filium fuisse C. Pœtelij, qui anno CCCXCIII Consul de Gallis & Tiburtibus triumphauit, demonstrat Capitolina eius dictatura anni CDXL. in qua C.F.C.N. vocatur, patre autem C.F.Q.N. in consulatu. Ceterum Liuius hoc anno recenset C. Pœtelium cum L. Papirio Mugillano; sed addit Cursorem in alijs annalibus reperiri, ex quibus etiam Alexandriæ conditæ tempus nobis hoc anno constituere videtur. Sed eos annales non satis fidos & probatos fuisse, ab Olympiadum ratione deuiasse, alijsque antiquis auctoribus omnino non respondisse, suprà in anno CDXI. demonstrare conatus sum; velut etiam nec annum *Solini locus illustratus.* hunc, neque hos Consules respicere Solinum, vbi dicit Olympiade CXII L. Papirio. Sp. f. C. Pœtelio C. f. Consulibus Alexandriam conditam: sed Cursorem & Pœtelium Coss. annumque Vrbis CDXX. Quod & ordo Consulum, quos accuratè cum paternis prænominibus differentiæ caussa adiunctis profert, indicare posset, planè diuersus à Liuio, Diodoro, Mariano & Cassiodoro, qui Pœtelium hoc anno præponunt, & primo fasces habuisse ostendunt. Id quod contra Solinum esset, nisi alios (vt dixi) vellet indicare Con- *Error Mariani Scoti.* sules. Denique Marianus Scotus semet ex difficultatibus hisce cùm non posset explicare, bis Alexandriam in Aegypto conditam scribit, semel his Consulibus, sequutus forsan Liuium, & semel ante octennium M. Valerio IIII. & M. Atilio Consulibus, ex Olympiadum ratione, quam ferè Solinus & alij sequuntur, iamdudum explicatam. Cor- *Diodori Siculi locus.* rigendus interim Diodorus Siculus, qui libro XVII. Bibliothecæ suæ, cum Alexandri Magni morte, atque his Consulibus finem imposuit. Mendosè nimirum ibi leguntur, C. Popillius, & Papirius. In tabulis Græcis Libo & Cursor offeruntur hoc anno, sicut in aliquibus item Cassiodori exemplaribus. Verùm is error ex Liuij hac ambigua de Mugillano & Cursore historia in his auctoribus videtur natus.

Samnitibus bellum indictum. Lectisternium in Vrbe factum fuit, Samnitibusque bellum indictum. Item Lucani, Apulique in fidem & societatem Romanorum venerunt. In Samnio deinde res prosperè gestæ, tribus oppidis in potestatem redactis, & agro aduentu primo Consulum latè va- *Palæopolitani se dedunt.* stato. Palæopolis post longam obsidionem præsidiariorum Samnitium insolentia & grauamine fessa vltrò à ciuibus Q. Philoni procos. dedita est. Lucani fraude Tarentinorum *Pœtelia, Papiria lex de nexis.* decepti à Romanis ad Samnites defecerunt. Lex Romæ à Consulibus lata est ex S. C. Nequis ciuis ob debitum vinciretur, in compedibus aut neruo teneretur, nisi qui noxam » meruisset, donec pœnam lueret. Pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium » esset. Itaque nexi soluti, cautumque imposterum, ne necterentur. Liuius libro octauo. *M. Varronis locus.* Qua lege decemuiralis illa de debito & nexis est sublata. Meminit item Varro de lingua libro sexto, loco licet incorrectò, qui ita legendus videtur. Liber, qui suas operas in ser- » uitute pro pecunia, quam debet, dat, dum solueret, nexus vocatur: vt ab ære, obæratus. » Hoc C. Pœtelio Visolo rogante sublatum, ne fieret: & omnes, qui bonam copiam eiurarent ne essent nexi, dissoluti. Vide quæ Suidas in voce Γάιος latè de his scribit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

L. Valerius. //. f. //. n. Flaccus.   A. Cornelius. * A. f. P. n. * Coss. Aruina.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]   [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[C. Petillius. C. f. Q. nepos.]   [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. III]
M'. Curius. M'. f. //. n. Dentatus. II.   Ti. Coruncanius. Ti. f. //. nepos.
[L. Icilius.

[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos.]
[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus. II.] Ti. Sempronius. //. f. //. n. Blæsus.
[C. Antistius. C. f. C. nepos.] [L. Martius. L. f. L. n. Rutilus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Pœtelij } Coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. L. Mugillani }

Q. Mælius. *Q. f. Q. *nepos. [L. Manlius. Cn. f. L. n. Capitolinus.]
[P. Manlius. P. f. P. n. Vulso.] [Ti. Claudius. C. f. C. n. Cicero.]

Q. Mælius postea tribunus plebis coactus abdicauit ad Caudium cum ceteris dedendus Samnitibus, vt ex Liuio & Cicerone traditur. Alij tres ex familiarum propagine distributi loca vacua supplere poterunt.

Prouincia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo Procos. Palæopolitanos prouinciam prorogato imperio obtinuit, quæ anno superiore in magistratu sorte illi euenerat. Palæopolim cùm obsideret; haud è rep. visum est senatui, ipsum imminentem hostium muris auocari à spe capiendæ vrbis. Actum igitur priùs cum tribunis est, ad populum ferrent, vt cùm Publilius Philo consulatu abijsset, procos. rem gereret, quo ad debellatum cum Græcis esset. Liuius libro octauo. Huic igitur primùm contigit populi iussu prorogatio imperij statim post magistratum. *Prima prorogatio imperij in prouincia ex consulatu, hoc est, magistratu exeunte.*

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis Procos. in Palæopolitana.
[L. Romuleius. Q. f. Q. nepos.]

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. II. ANN. CDXXVII.
PRIMVS. PRO. COS. DE. SAMNITIBVS.
PALAEOPOLITANEIS. K. MAI.

Q. Publilio (inquit Liuius) triumphus decretus est, quod satis credebatur obsidione domitos hostes in fidem venisse. Palæopolim namque in deditionem receperat, & bellum ibidem feliciter confecerat. Duo singularia ei viro primùm contigere, prorogatio imperij post consulatum non antè in vllo facta, & acto honore triumphus. Hæc ita ferè Liuius; neque quemquam alium reperio, qui eius rei mentionem facit. Procoss. tamen antea fuisse extra ordinem imperatores à senatu factos, docuimus ex Liuio & Dionysio. Huic tamen primo populi iussu ex consulatu pro cos. imperium est prorogatum, quod postea solemne, ac prorsus vulgare fuit. At Publilium primum pro.cos. triumphasse columnæ Capitolinæ item demonstrant. *Q. Publilius procos. primus triumphauit.*

Palæopolitanos autem Palæpolitanos vocant ex vsu loquendi vulgato Liuius, & alij. Horum originem satis describit ipse libro VIII. Item Strabo libro v. scilicet ex Chalcide Euboica traiecisse in insulas Aenariam & Pithecusas, atque inde in continentem Italiæ transmigrasse, primũ Cumas, postea Palæopolim, & Neapolim duas simul vrbes habitasse.

ANNI. P. R. C. CDXXIIX.

Consules.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus. II. D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua.

L. FVRIVM M. Camilli Dictatoris, qui Vrbem à Gallis liberauit, nepotem fuisse non filium, superiùs ex columnis triumphalibus probaui. Benè igitur a Liuio & Cassiodoro notatur hic secundus Furij consulatus; sed collegæ prænomen apud eosdem perijt, quod tamen extat apud Diodorum Siculum, qui L. Furium, & D. Iunium Coss. posuit. *Palæopolitanorum origo ex Græcia.*

Marianus

Marianus item, vbi errore tamen tertius supputatur L. Furij consulatus. Tabulæ Græcæ Camillum & Brutum suggerunt.

Cum Vestinis Samnitum socijs bellum ceptum.

Vestini, qui Samnitibus se coniunxerant, prouincia Bruto, & Samnium Camillo sorte obuenit. Exercitus vtroque ducti, vt cura tuendorum finium hostes prohibiti sint arma coniungere. Brutus contra Vestinos rem prosperè gessit, primùm agris peruastatis, & hostibus prœlio contusis; deinde Cutina, & Cingilia oppidis eorum expugnatis. Liuius libro octauo.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Dict.
Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. Mag. eq.
coactus abdicauit, in eius locum factus est
L. Papirius. L. f. M. n. Crass. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

L. Furius Cos. æger Dictatorem dicere iussus est.

Porrò L. Furium Consulem, cui maior rerum moles imposita erat, morbo graui implicitum, senatus Dictatorem dicere iussit rei gerundæ caussa. Dixit itaque bello longè clarissimum ea tempestate L. Papirium Cursorem; à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magister equitum est factus. Nobile par imperatorum rebus in eo magistratu gestis: discordia tamen, quo propè ad vltimum dimicationis ventum fuit, nobilius. Dictator enim Papirius à Q. Fabio magistro equitum, quòd se absente contra imperium, licet feliciter, cum Samnitibus dimicasset, summa cum seueritate, & instantia capitis pœnas exegisset, nisi militum studio in castris primùm ereptus, & Romæ senatus precibus, populique vniuersi intercessione defensus euasisset. Magistratum tamen abrogauit illi Dictator, & in eius locum fecit magistrum equitum L. Papirium Crassum. Historiam pulchrè Liuius, item Valerius Maximus, Auctor de viris illustribus, Eutropius, & alij. Apud omnes Q. Fabij Maximi nomen celebre admodum est; sed agnomen Rullianus quod ita correctè in fragmentis Capitolinis exprimitur, vbique perperam Rutilianus vel Rullus scribitur. Quod sanè ex antiquitatis fide corrigendum videtur.

L. Papirij Dictatoris seueritas.

Agnomen Fabij Rullianum.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // .   // . // . // . f. // . n. // .
[C. Fossius. C. f. M. n. Flaccinator.]   M. Aemilius. // . f. // . n. Papus.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // .   // . // . // . f. // . n. // .
M. Flauius. // . f. // . nepos.   [A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // .	// . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .	// . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .	// . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .	// . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // .	// . // . // . f. // . n. // .
L. Plautius. L. f. L. n. Venno. II.	C. Popillius. M. f. M. n. Lænas.]
[C. Plautius. C. f. // . n. Hypsæus.]	[L. Albinius. L. f. M. nepos.]
[C. Considius. C. f. Q. nepos.]	[L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio]
[L. Numitorius. L. f. L. nepos.]	[T. Roscius. T. f. T. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.]	[A. Lucerius. A. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

// . // . // . f. // . n. // .   // . // . // . f. // . n. // .

Quæsto-

Quæstores militares.

// // // f. // n. // L. Camilli. cos. in Samnio.
// // // f. // n, // D. Bruti. cos. in Vestino.

L. Quinctius. * L. f. T. n. Capitolinus. * Cui tribuno militum anno superiore Q. Publilius procos. præsidium trium milium dederat ad occupandam Palæopolim, vt auctor est Liuius libro octauo.

M. Antistius. * M. f. M. * nepos. [P. Valerius. P. f. P. n. Poplicola.]
[P. Plautius. C. f. // n, Hypsæus.]
M. Antistius tribunus plebis sequetur, P. Valerij pater Cos. & Dictator, P. Plautij verò bis Consul fuerat.

ANNI. P. R. C. CDXXIX.

Dictator. & Magister equitum. sine Consulibus.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Dict.
L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Mag. eq.
* Rei gerundæ caussa.
Magistratum ex S. C. continuarunt.

MEMORABILIS illius dictaturæ Papirianæ historiam omnem Liuius ad annum refert superiorem, omissa mentione de dictatura L. Papirij in annum insequentem proro- gata belli Samnitici nondum confecti occasione. Sed cùm inueniam in columnis triumphalibus L. Papirium Dictatorem de Samnitibus triumphasse hoc anno CDXXIX. Q. Publilium procos. anno CDXXVII. L. Fuluium vero Consulem anno CDXXXI. fit omnino verisimile hunc annum CDXXIX. per dictaturam eandem Papirij sine Consulibus transactum fuisse, quamuis Liuius, vt alia multa, hoc prætererit. Non enim potest intelligi hæc secunda Papirij dictatura, cùm hoc refragetur Capitolinis fastis; sed ex anno superiore in hunc CDXXIX. protracta videtur, nullis in triumpho eius secundæ dictaturæ notis additis, quæ in tertio triumpho eiusdem habentur. Non reperiuntur item huic anno congruentes Consules in Liuio, Cassiodoro, Mariano, vel alijs, qui Consulum catalogos nobis reliquere. Id ipsum in caussa est, vt Haloander & Glareanus ex alijs item auctoribus hunc annum sine Consulibus cum sola Papirij dictatura reliquerint. Quod & fastorum Capitolinorum ratio requirit. *Annus à Liuio præteritus.*

Luceriam deducta colonia est hoc anno quadriennio (vt ait Velleius) post Terracinam. Illam cum Apulis ante biennium in fidem ac societatem Romanorum venisse constat. Nam inter Daunlorum primas in Apulia colonias recensetur à Plinio. Hoc autem anno Romanos recepisse colonos Velleius auctor est. Ijs autem mox anno sequenti eiectis rebellasse, cum Apulis se iunxisse Samnitibus, & à Q. Fabio Consule domitos Lucerinos, Capitolini triumphi, & Auctor de viris illustribus demonstrant, vt tum dicetur. Liuius alios sequutus annales de his omnibus nihil; immo in prima illa societate permansisse indicat libri IX. principio, bonos ac fideles Romanorum socios appellans, sequutus tamen eos auctores de Apulorum fide scribentes, quos paulò ante libri VIII. fine reiecerat. Insuper Lucerinorum à Samnitibus defendendorum studio nimio Romanos in cladem illam Caudinam cecidisse refert. Verùm mox sui oblitus, Samnitium vrbem facit Luceriam, eoque velut in arcem tutissimam sexcentos obsides equites Rom. post victoriam Caudinam missos à C. Pontio scribit, eandemque postea à L. Papirio Cos. cum obsidibus receptam. Sed quam hæc sibi constent, iudicet lector. *Luceria deducta colonia.*

Cens. // // // f. // n. // // // f. // n. // lustr. fecer. XXIV.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.

Censores ac lustrum Vrbis XXIIII. omisit etiam Liuius, quod tamen hoc circiter anno factum arbitror. Nam insequens XXV. lustrum adhuc extat in fragmento Capitolino, ex cuius ratione quinquennio ante lustrum hoc XXIIII. digessimus, quando nil præterea certi ex auctoribus colligere possumus. Censores qui fuerint, nobis item obscurum est. Attamen verisimile est, M. Valerium Coruum tot magistratibus insignem, vt qui semel &

vicies sella curuli sederit, teste Plinio, censuram non omisisse; cui adiungemus plebeium bis Consulem C. Pœtelium, qui & postea Dictator fuit.

Prætor.

M. Fabius * M. f. N. n. * Ambustus.

Aediles curules.

L. Papirius. L. f. L. n. Crassus. L. Furius.* L. f. M. n. Camillus.*

Aediles plebis.

C. Cæcilius. f. n. Metellus. [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.
[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus.] [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]
[L. Apronius. C. f. C. n.* Limo.*] [L. Sextilius. L. f. C. nepos.]
[C. Mænius. C. f. P. nepos.] [P. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

Quæstores militares

} L. Papirij. Dict. in Samnio.

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. Auum huius ter tribunum militum consulari potestate nobis produnt annales; & ipse Consul deinde sequetur.

C. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Qui. postea. Pictor. appellatus. est. Q. Fabij Rulliani fratrem fuisse docent Capitolina marmora, in quibus extat fratris sui Quinti magister equitum. Hic primus Fabiorum Pictor cognomine cœpit appellari, quòd huius artis studiosus ædem salutis à C. Iunio Bubulco Bruto votam in consulatu, in censura locatam, anno CCL. perfectam ipse depinxisset, nomenque suum operi inscribere voluisset. Vnde Pictor ipse vocatus, eius cognominis occasionem ac originem in Fabia gente dedit, à quo postea multi Fabij Pictores summis magistratibus & honoribus inclyti.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Idem qui patris sui exemplo semet in consulatu quarto pro patria in prœlio deuouit, & occisus est.

[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. DICT. ANN. CDXXIX.
DE. SAMNITIBVS. III. NON. MART.

Samnites subacti pacem petunt.

Samnites tandem ita fudisse prœlio, fugauisseque Papirium scribit Liuius, vt illud vltimum conferendi cum Dictatore signa fuerit. Atque impunè posteà vastato longè lateque Samnio, coëgit hostes pacem petere: quibus stipendium annuum, & vestimenta singula

singula pro militibus imperata sunt, & à senatu annuæ induciæ datæ. Dictator triumphans Vrbem est ingressus, vt auctor Liuius libro octauo. item is qui de viris illustribus scripsit, capite xxxi.

ANNI. P. R. C. CDXXX.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. II. Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.

DICTATOR L. Papirius cùm triumphasset, iussu patrum, priusquam abdicaret, Consules creauit C. Sulpicium Longum II. Q. Aemilium Cerretanum, vt Liuiana produnt exemplaria, in quibus adijcitur etiam in nonnullis annalibus Q. Aulium haberi, non Aemilium: at Liuij locus ille non parum mihi suspectus est. Q. Aulium enim fuisse potiùs collegam Sulpicij, fit verisimile, quòd eo tempore Consulum alter plerumque plebeius esse soleret, deinde cognomen Cerretanus, de quo nihil dubitat Liuius, Aemiliæ genti insolitum & peregrinum sit. Q. Aulium igitur & hoc loco scripsisse Liuium puto, quando secundum ipsius consulatum postea libro nono recenset; nomen Aulius vt rarum & ignotum, ita quasi incorrectum à sciolis in Aulus, vel Aemilius, non secus ac in Diodoro, Mariano, & Cassiodoro perperam in Aelius, & ipsius Liuij libro nono in Aurelius mutatum constat. Immo verba hæc in margine apud Consulum nomina à studioso aliquo annotata (Aulium quidam annales habent) similium culpa in historiæ contextum irrepsisse videntur: Vti malim Liuij verba sic legere. » C. Sulpicio, Q. Aulio Consulibus ad defectionem Samnitium Apulum nouum bellum accessit: quaui sicut nunc habentur, » C. Sulpicio, Q. Aemilio (Aulium quidam annales habent Consulem) ad defectionem » Samnitium, &c. Diuersitatem enim annalium Liuius paulò antè potuisset commodiùs annotare, si quæ fuisset, vbi magis accuratè nominat item Consules: sed & isthic malè pro Aulio suppositus Aemilius est. Aulij autem ab Aulo prænomine dicti sunt, vt Marci à Marco, Quinctij à Quincto, Sextij à Sexto, Publilij à Publio. Frequens enim hoc apud Romanos fuit. Quod ob eam caussam adijcio, quia Io. Cuspinianus, vir alioquin doctissimus, Diodori & Cassiodori exemplaria corrupta sequutus, Aelium potiùs appellandum censet, & Aulium vocem nihili putat. Tabulæ Græcæ Longum & Cerretanum adducunt Consules, cognomina scilicet: hoc Aulij, non Aemilij; & illud Sulpicij. Vtriusque nomen reperitur integrum in Capitolinis fragmentis.

Liuij locus diligenter considerandus.

Aulij vnde dicti.

Io. Cuspiniani error.

Legionibus Romanis à Samnio abductis intra induciarum tempus Samnites rebellarunt, Apulosque ad societatem belli traxerunt, vtroque exercitus missi, Sulpicio Samnium, Aulio Apulia sorte euenerunt. Nec tamen præter vastationes res vlla memorabilis est gesta. Liuius libro octauo.

Samnites rebellant tractis in societatem Apulis.

Prætor.

// // // f. // n. //

Q. Fabius.* Q. f. Q. n.* Ambustus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Fassius. C. f. M. n. Flaccinator. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[L. Marcius. L. f. L. n. Rutilus.] Ti. Sempronius. //. f. //. n. Blæsus.

Tribuni plebis.

M. Flauius. //. f. //. nepos. II. Tusculanos perduellionis reos ad populum fecit, vt animaduerteretur in eos, quorum ope & consilio Veliterni Priuernatesque populo Rom. bellum fecissent. Populus Tusculanus cum coniugibus & liberis Romam venit, specieque reorum mutata veste, tribus circumierũt. Quæ omnes legem antiquarunt præter Poliam, cuius sententia fuit, vti puberes verberati necarentur, coniuges liberique lege belli venirent. Memoria Tusculanis eius iræ in pœnæ tam atrocis auctores

Flauia rogatio de Tusculanis.

 diutissi-

diutissimè mansit, neminemq; Poliæ tribus candidatum postea Papiriæ tribus suffragio adiutum scribunt Liuius, & Valerius Maximus lib. IX. cap. X. qui pro Papirio tribu, Popilliam habet, & pro Flauio, Fuluium. Quæ tamen differentiæ scribarum negligentia natæ videntur ex nominum similitudine. *Valerij Max. locus.*

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo.

[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. IIII.]

M'. Curius. M'. f. // n. Dentatus. III.

[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga. II.]

M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. II.

C. Aurelius. // f. // n. Cotta.

[Q. Aelius. P. f. P. n. Pætus.]

Ti. Coruncanius. Ti. f. // nepos. II.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // C. Sulpicij. cos. in Samnio.

// // // f. // n. // Q. Cerretani. cos. in Apulia.

L. Cominij trib. mil. [illegible]

L. Cominius // f. // nepos. Tribunus militum ante biennium sub Q. Fabio Max. Rulliano magistro equitum prosperè pugnauit, equitibus iussis frenos detrahere equis, atque ita concitatos calcaribus hostium agmen perrumpere. Quo in prœlio viginti hostium milia cæsa, vt Liuius libro VIII. refert. Eius tribunatum plebis in Valerio Maximo, ni fallor, reperimus.

C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appellatus, suæ familiæ hoc cognomen reliquit. Filius C. Marcij primi è plebe Dictatoris Liuio, & Capitolinis fastis auctoribus.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui Consul, Censor, & quater etiam Prætor fuit.

[A. Virginius. L. f. L. n. Tricostus. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CDXXXI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

EX triumphalibus columnis Consulum nomina descripsi integra. In Liuio enim, Mariano, & Cassiodoro cognomina omittuntur, quæ leges in tabulis Græcis Curuum & Rullianum, si ita velis corrigere vbi Cursor & Rullus habetur.

Anceps integri ferè diei cum Samnitibus prælium.

Prœlium anceps ac difficile commissum cum Samnitibus, sed victoria Romanorum fuit; ac talis, vti hostes rupti fœderis auctorem morte voluntaria interemptum Papium Brutulum cum omni præda & captiuis Romanis per feciales dederent, pacemque peterent. Liuius in fine VIII.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. Dict.
M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Mag. eq.
Ludorum. Rom. caussa.

Annalium diuersitas.

Eundem annum habuisse Dictatorem A. Cornelium Cossum, & M. Fabium Ambustum magistrum equitum Liuius libri VIII. fine refert ex quorundam annalibus. Hos graui prœlio rebelles Samnites contudisse, atque de ijs triumphasse, non Consulem Fuluium. Liuium sequuntur Zonaras, & Orosius libro III. cap XV. Verùm vt ex columnis triumphalibus colligimus, bellum non à Dictatore, sed à Consulibus gestum fuit. Quod in alijs annali-

annalibus repetiti fatetur ibidem Liuius. Additque non discrepare quidem annales, quin Dictator eo anno A. Cornelius fuerit, sed id ambigi, num belli gerendi caussa creatus sit, an vt ludis præesset Romanis.

Prætor.

L. Plautius. L. f. L. n. Venno. Liuius ex iam dictis annalibus A. Cornelium Dictatorem creatum scribit nō rei gerundæ caussa; sed vt esset qui ludis Romanis (quia Consules aberant, & L. Plautius Prætor graui morbo fortè implicitus erat) signum mittendis quadrigis daret.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus.] [A. Lucerius. A. f. A. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [L. Albinius. L. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. II.   [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]
[Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. II.]   A. Atilius. //. f. //. n. Bulbus.
[C. Petillius. C. f. Q. nepos. II.]   [L. Albinius. L. f. L. nepos.]
[C. Confidius. C. f. Q. nepos. II.]   [L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio. II.]
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]   [L. Numitorius. L. f. L. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Fuluij cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Apulia.

[P. Sestius. P. f. P. n. Capitolinus.]   [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
[M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]   [C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]

L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. COS. ANN. CDXXXI.
DE. SAMNITIBVS. QVIRINALIBVS.
Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIAN. AN. CDXXXI.
COS. DE. SAMNITIBVS. ET. APVLEIS. XII. K. MART.

Vides igitur ex triumphis Consulum huius anni bellum illud anceps & difficile, quo vicerunt Romani, Samnitium Imperatore cæso, rebusque hostium ita debilitatis, vt vltrò deditionem facerent, non Dictatoris (vt volunt annales quos sequitur Liuius) sed Consulum auspicijs gestum fuisse. Atqui Liuius ipse, dum quósnam sequeretur auctores in tanta diuersitate vix sibi præscribere posset, nihil certi constituit. Ait enim hoc bello à Consulibus bellatum, quosdam velle, ab ijsque de Samnitibus triumphatum fuisse. Q. Fabium etiam in Apuliam processisse, atque inde magnas prædas egisse. Quæ omnia Capitolinis fastis conuenire, ex Consulum triumphis facilè cognoscimus. Auctor item de viris illu-

 stribus

stribus suffragari videtur cap. xxxii. nam tres Q. Fabij Maximi triumphos recensens primum de Apulis, & Lucerinis fuisse dicit.

Apuli Iapyges olim dicti. Apuli Adriatico mari contermini inter Dauniam & Calabriam, Iapyges olim dicti à Dedali filio, de quibus vide Plinium libro iii. cap. xi. Strabonem libro vi. Melam, & alios. Quidam per PP. geminum scribunt hoc nomen, quod in antiquo non obseruari videmus. Apuli unde dicti. Deducunt enim Graeci nomen ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν: eò quòd in Apulia celeriùs, quàm alibi, arbores deijciunt folia.

ANNI. P. R. C. CDXXXII.

Consules.

T. Veturius. //. F. //. n. Caluinus. II. | Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus. II.

NVMERI desiderantur in Liuio, Cassiodoro & tabulis Graecis apud nomina Consulum: nam ante duodecim circiter annos adhuc semel collegas in eodem magistratu fuisse constat. Itaque de hoc secundo ipsorum consulatu rectè Cicero Officiorum tertio sic scribit. At verò T. Veturius, & Sp. Postumius, cùm iterum Consules essent, quia cùm malè » pugnatum ad Caudium esset, legionibus nostris sub iugum missis, pacem cum Samniti- » bus fecerunt, dediti sunt. Meminit eorundem in Catone, sed ibi P. Postumius non benè le- » gitur. Io. Zonaras alterum Consulem Ti. Veturium vocat, vetusto Veturiae gentis praenomine; quod tamen non nisi apud patricios Crassos Cicurinos reperio. Hic T. Caluinus plebei Consulis locū obtinet. Auctor verò de viris illustribus in Pontio Telesino cap. xxx. C. Veturium nominat; sed mendosè, & contra aliorum auctorum consensum.

Caudina pax infamis. Annus Caudina pace infamis. Horum enim Consulum imperitia Romanae legiones in insidias ductae, & ad Caudinas furculas Samnitium praesidijs circumsessae, turpem, sed necessariam pacem acceptarunt. Exercitus Romanus sub iugum missus. Nam ibidem totus, antequam dimitteretur, exercitus, simul cum Consulibus, legatis, ac tribunis, duce C. Pontio sub iugum missus est. Historiam latè & pulchrè scribit Liuius in principio libri ix. Obiter Zonaras, Florus, Eutropius, & Orosius: sed in his annorum ab Vrbe condita numeri restitui debent.

Duo Dictatores & mag. eq. frustra creati.

Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus. Dict.
P. Aelius. * P. f. P. n. * Paetus. Mag. eq.
Comitiorum. habendor. caussa.
Vitio. facti. abdicarunt. In eor. loc. facti. sunt.
M. Aemilius. //. f. //. n. Papus. Dict.
L. Valerius. //. f. //. n. Flaccus. Mag. eq.
Comitiorum. habendor. caussa.

Consules cum summo dedecore Romam reuersi, nihil deinde pro magistratu agere tentarunt in priuato abditi, nisi quod expressum S. C. est, vt Dictatorem dicerent comitiorum habendorum caussâ. Dixerunt Q. Fabium Ambustum, à quo magister equitum P. Aelius Paetus est dictus. Sed his vitio creatis, suffecti M. Aemilius Papus Dictator, & L. Valerius Flaccus magister equitum. Nec per hos tamen comitia sunt habita, vsque adeò Interregnum. taedebat populum magistratuum eius anni omnium. Itaque res ad interregnum rediit. vt Liuius libro nono.

Praetor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. III. Ex Plinij vii. cap. xlviii.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. | //. //. //. f. //. n. //.

M. Popillius. M. f. M. n. Laenas. | [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] | [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Tribuni

Tribuni plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

M.Pœtelius. M.f. M. n. Libo.II. [T. Roscius. T. f. T. nepos. II.]
[C.Mamilius.C. f. C. n.Vitulns.] [L. Apronius. C. f. C. nepos. II.]
[L. Sextilius. L. f. C. nepos. II.] [L. Cædicius. L. f. L. nepos.]
[C. Mænius. C. f. P. nepos. II.] [C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.] [L. Canuleius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Veturij } Cos. in Samnio. Abdicarunt.
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Postumij }

Ab hostibus sub iugum missi sunt cum Consulibus, legatis, trib. militum, legionibusque: & quia pacem cum alijs spoponderant, etiam abdicarunt, & simul dediti sunt. Liuius libro nono.

[Cn. Furius. Cn. f. Cn. n. Pacilus.] [P. Lucretius. P. f. L. n. Tricipitinus.]
[Sp. Papirius. Sp. f. Sp. n. Crassus.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]

ANNI P. R. C. CDXXXIII.

Consules.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. II. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. III.

A SECVNDO interrege M. Valerio Coruo hi creati sunt, haud dubio consensu ciuitatis, quòd nulli ea tempestate duces clariores essent, vt refert Liuius: vbi adiungendus numerus III. apud Q. Philonem: nam bis antea Consul fuit, velut ex superioribus constat. At L. Papirium rectè Consulem iterum dicit; atque ita, vt non videatur hoc loco, quemadmodum priùs, de primo consulatu eius dubitare, de quo satis multa suo loco disserui. In tabulis Græcis hic tertius Cursoris cum Philone computatur consulatus; sed malè semel pro Coruo Cursorem suppositum, iam antè ostendi. In Cassiodoro autem vterque rectè legitur; sed numerorum notæ perperam omissæ sunt apud Consules: qui quo creati sunt die (sic enim placuerat patribus) magistratum inierunt; sacrisque peractis, de pace Caudina retulerunt.

Consules per eximium.

Consules anni superioris, cum legatis, quæstoribus, tribunis militum, qui coacti turpem pacem ad Caudium pro populo Rom. spoponderant, ex S. C. vincti, & nudi Samnitibus per fœcialem dediti sunt, non tamen recepti. Igitur solutis religione Romanis, bellum denuò Samnitibus indictum est. Satricani interea ad Samnites defecerunt, & Fregellas coloniam Romanorum occuparunt, & concremarunt. Consules sortiti prouincias, L. Papirius, in Apuliam pergit: Luceriam obsessurus, vbi equites sexcenti obsides ad Caudium dati custodiebantur. Publilius in Samnio aduersus legiones Caudinas substitit, quas prœlio fudit, & castris exuit. Inde fugientes in Apuliam sequitur, & collegæ Papirio iungitur: vbi altero rursus ad Luceriam prœlio graui concursum, & Samnitium castra per vim expugnata sunt. Ad domandam hinc Apuliam profecto Publilio, Luceria per deditionem à L. Papirio capta est, & obsides Romani equites summa omnium lætitia recepti. Præsidiarij omnes, Samnitium septem milia scilicet, cum ipso Imperatore C. Pontio (vt quidam volunt annales) sub iugum missi sunt. Vide Liuium, Zonaram, Eutropium, & alios. Suessam, Auruncam, Saticulam colonias deductas indicat Velleius.

Deditio sponsorum pacis Caudinæ.
Satricanorum defectio.
Samnites ad Caudium victi.
Rursum ad Luceriam.
Luceria capta, recepti obsides Romani.
Samnites sub iugum missi.
Suessa, Aurunca & Saticula noua colonia.

C. Mainius.

C. Mainius. P. f. P. nepos. Dict.
M. Foslius. C. f. M. n. Flaccinator. Mag. eq.
Quæstionum.exercendar.caussa.abdicarunt.
L. Cornelius * L. f. * //. n. Lentulus. Dict.
L. Papirivs. Sp. f. L. n. Cursor. II. Mag. eq.
Rei. gerundæ. caussa.
T. Manlivs. L. f. A. n. Imperioss. Torquat. III. Dict.
L. Papirivs. L. f. L. n. Crassus. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. caussa.

Tres eiusdem anni Dictatores.

Tres ordine nobis ostendit hoc anno Dictatores fastorum Capitolinorum fragmētum, cum totidem magistris equitum. Quos omnes apud Liuium non reperies, nam in historia horum temporum (vt non semel admonui) frequenter vagatur incertus ob annalium diuersitatē, & sæpe à fastis Capitolinis, ne dicam à seipso, discrepat. De C. Mænio & M. Foslio parum dubij est, quin fuerint primi, licet Liuius hic eos omnino prætereat, sexto enim anno postea illos iterum in eodem magistratu cum notis repetiti honoris exprimunt fragmenta Capitolina, rei gerundæ caussa creatos. Quo item anno eosdem adfert Liuius: sed ex alijs annalibus quæstionum exercendarum caussa dictos scribit; vt aliquibus fiat verisimile, nobisque persuasum sit, primum hunc magistratum Ipsos gessisse hoc titulo, secundum verò rei gerundæ caussa, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Quo in nonnullis historijs prætermisso, hunc primum perperam eò transpositum esse, ex historiarum similitudine, vt fit, errore nato. Nam & hoc anno Luceria à Romanis capta est; & eo, quo C. Mænij primam hanc dictaturam describit Liuius, & fastorum Capitolinorum auctores secundam Quibus vt satisfiat, eam Liuianam huc transferemus, hac occasione introductam scilicet. Eo anno (inquit Liuius) Capuæ occultæ principum coniurationes factæ sunt, de quibus cùm ad senatum referretur, haud quaquam neglecta res est; sed Quæstiones decretæ, Dictatoremque quæstionibus exercendis dici placuit. C. Mænius dictus est, is magistrum equitum M. Foslium dixit. Tantusque terror eius magistratus fuit, vt præcipua Capuanæ coniurationis capita, priusquam nominarentur apud Dictatorem, voluntaria morte semet iudicio subtraxerint. Deinde, vt quæstioni Campanæ materia decessit, versa Romam est, quærique cœptum, non nominatim qui Capuæ; sed in vniuersum, qui vsquam coijssent, coniurassentve aduersus populum Rom. & coitiones honorum adipiscendorum caussa factas, aduersus remp. esse, interpretatum est. Postulabantur ambitus itaque nobiles homines, appellantibusque tribunos, nemo erat auxilio. Quod graue, & iniquum nobilitati visum, quæ negare suorum id crimē esse, quibus si nulla obstetur fraude, pateat ad honorem via; sed potiùs nouorum hominum: Ipsos adeò Dictatorem, magistrumque equitum reos magis, quàm quæsitores idoneos eius criminis esse, intellecturosque ita id esse, simulatque magistratu abijssent. Quo audito Dictator Mænius famæ suæ magis, quàm imperij memor, posteaquam in cōcione de sua innocentia disseruisset, mandata Consulibus quæstione se dictatura abdicat; & post eum confestim magister equitum, Primique apud Consules, vt petierant, rei facti, aduersus nobilium testimonia egregiè absoluuntur. Hæc multò diffusiùs apud Liuium libro IX. in anni CDXXXIX. historia. Rursus eiusdem dictaturæ fit mentio in oratione P. Sempronij tribuni plebis aduersus Ap. Claudium Cæcum censorem anno CDXLIII. dicta; qui ita apud Liuium loquitur: Quid ego antiqua repetam? nuper intra decem annos C. Mænius Dictator, quia cùm quæstiones seueriùs, quàm quibusdam potentibus tutum erat, exerceret; contagio eius, quod quærebat, criminis ipsi obiectata, ab inimicis est; vt priuatus obuiam iret crimini, dictatura se abdicauit. Ita enim correctiùs legentur hæc verba. Eademque omnino mihi persuadent, in hanc primam C. Mænij dictaturam quæstiones illas potiùs referendas esse, Liuiumque eo loco non annales ex quibus historiam cōdidit, sed ipsam P. Sempronij tribuni orationem sequutum, verè dicentis, intra decem annos eas habitas quæstiones à Dictatore Mænio fuisse. Tot enim ferè reperies ab hac Mænij prima dictatura ad tribunatum plebis P. Sempronij huius, qui anni CDXLII. extremo abire censura Ap. Cæcum frustra iussit. Ab alia autem anni CDXXXIX. in qua Liuius C. Mænium exercuisse quæstiones scribit, quinquennio distare eiusdem Sempronij tribunatum, minimè reperies. Quapropter nō immerito scrupulum hæc mouerunt doctissimo Glareano, locum hunc haud dubiè corruptum iudicanti, nisi diuersos, vt excipit, auctores sit sequutus Liuius. Quod ipsum accidisse ex suprascriptis manifestum est. Alterius, quæ sequitur in Capitolino fragmento, dictaturæ meminit quidem Liuius in anni huius actis, ob annalium discordiam ambigi dicens, L. ne Cornelius Dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum eas res ad Caudium, atque inde Luceriam

Campanorum coniuratio.

Ambitus quæstiones Romæ.

Dictator sponte abdicat, vt priuatus accusari posset.

C. Mænius & M. Foslius rei facti, & absoluti.

Liuij locus.

Luceriam gesserit; an Consulis Papirij præcipuum id decus fuerit. Verùm quisnam hic L. Cornelius Dictator esse potuerit, quando cognomen a Liuio non additur, necdum satis liquet, etsi quidam Lentulum existiment Consulem anno CDXXVI. fortassis, quia Caudini cognomen in eadem familia postmodum repeciunt, & ex hac victoria originem habuisse suspicantur. Et auctor est Liuius, superiore anno L. Lentulum, quem legatorum principem virtute & honoribus ob gestum consulatum appellat, in obsidione Caudina, vt pacis necessariæ conditiones ab hostibus oblatas acceptarent, Consules adhortatum esse. Itaque simul cum alijs hoc anno deditum fuisse ex eodem constat, atque mox deditione à Samnitibus non accepta, rediisse cum alijs in castra Romana, sed an confestim Dictator dictus ignominiam acceptam ipse sit vltus, adhuc sub iudice lis est. Sequitur in fragmento tertia T. Manlij dictatura cum L. Papirij magisterio equitũ à Liuio penitus prætérita, non secus ac prima illa C. Mænij. Coniecturis igitur verisimilibus hic agendum est, quàm diu certiora non repeciuntur. T. Manlium igitur Torquatum fuisse existimabimus Dictatorem, & magistrum equitum L. Papirium, L. Crassi consularis ac Dictatoris filium. Quos nisi comitiorum caussa absentibus Consulibus creatos dicamus, rationem huius tertiæ dictaturæ non inuenio; neque enim spacium inter hanc & superiorem videtur in fragmento Capitolino, vti ex positura linearum conijci possit, suffectos hos superioribus fuisse. *Lentuli, unde Caudini dicti.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

L. Quinctius * L. f. //. n. Capitolinus. * — Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. — [C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Liuius. //. f. //. n. * Denter. * — T. Numicius. //. f. //. nepos.

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. — Coacti abdicarunt. in eorum locum facti sunt

Hi inter sponsores pacis Caudinæ fuerant anno superiore, & reuersi Romam iam antè, vt suspicor, designati in hunc annum tribuni plebis, eumque magistratum ex more mense Decembri inierunt. Igitur hoc anno S. C. de pace Caudina rescindenda, & deditione sponsorum facienda, intercessione tollere conati sunt; se in primis, quòd sacrosancti, & in magistratu essent, dedi hostibus, violarique non posse dicentes. Vt autem non persuasêre, se senatus potestati permittentes abdicarunt, & simul cum alijs dediti sunt. In abdicatorum vero locum alios esse suffectos verisimile est. Nominat & Cicero tribunos iam dictos rem eandem narrans Officiorum III. qui T. Numicium nominat alterum pro L. Liuio ex alijs annalibus, sed Q. Aemilium mendosè pro Q. Mælio: patricij enim sunt Aemilij, quos non admitti constat ad tribunatum plebis. *Tribuni plebis ad Caudium dediti.*

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. — [C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

[L. Sextius. L. f. L. n. Sextin. Lateranus.] — [M. Cædicius. L. f. L. nepos.]

[P. Mænius. C. f. P. nepos.] — [P. Virginius. L. f. A. nepos.]

[T. Romuleius. T. f. T. nepos.] [T. Iuuentius. T. f. T. nepos.]
[C. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Curforis. cos. in Apulia.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis. cos. in Samnio.

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Bis Conful poftea.
Q. Fundanius. //. f. //. n. Fundulus. Auus C. Fundanij Confulis anno DX. vt docent Capitolina marmora.
[M. Fabius. M. f. C. n. Dorfo.] Filius M. Dorfonis confularis.
[Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDXXXIV.

Confules.

L. PAPIRIVS. Sp. f. L. n. Curfor. III. Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. II.

QVIDAM annales (ait Liuius) L. Papirium Mugillanum Confulem hoc anno volunt fuiffe, cum Q. Aulio Cerretano iterum. Alij verò, quos fasti etiam fequuntur Capitolini, L. Curforem ob rem benè geftam Luceriæ, continuato magiftratu Confulem tertiò creatum. Teftantur autem fragmenta Capitolina L. Papirium Curforem Cos. III. hoc anno triumphaffe de Samnitibus. Quibus fuffragatur Marianus Scotus: prodit enim eodem anno Confules L. Papirium Curforem III. & Q. Aulium Cerretanum. Caffiodorus L. Papirium & Q. Aulium Cerretanum recenfet; Tabulæ Græcæ Papirium, & Cerretanum, ex quibus vix quicquam certi colligere eft. Cufpiniani tabulæ Mugillanum cum Cerretano ponunt; nos Capitolinorum faftorum auctores fequimur. Sed ex his corrigendum alterius Confulis nomen, quod paffim in Liuianis codicibus mendosè legitur, Aemilius, vel Aurelius, non Aulius.

Ferentani & Satricani victi. & oppida capta. Q. Aulius Conful cum Ferentanis vno prœlio debellauit, eorum vrbem obfidibus imperatis in deditionem accepit. L. Papirius Satricum præfidio Samnitium cæfo recuperauit. Colonia Romana erat, & poft cladem Caudinã ad Samnites defecerat. Liuius lib. IX.

CENS. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. abdicarunt.
C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Cenfores idem annus habuit, vt indicat fragmentum Capitolinum, fed quinam hi fuerint, apud auctores nondum reperio. Attamen luftrum non condidiffe, fed aliquam ob cã ffam abdicaffe, hinc colligi poteft, quòd fequenti pòft anno cenfores alij in ijfdem Capitolinis fragmentis vifuntur, qui luftrum condiderunt XXV. Quadriennij enim ad minus fpacium inter duo luftra plerumque folet venire. Nos, vt magiftratus fuppleamus, confulares duos eius temporis patricium & plebeium fuggerimus; quorum alterum Onuftius C. Sulpicium Longum bis antea Confulem, & poftea tertium colligit fuiffe ex fragmenti Capitolini nefcio quibus veftigijs; cui collegam plebeium adiungimus confularem & triumphalem C. Plautium Decianum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Popillius. M. f. M. n. Lænas.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. C. Fabius. M. f. N. n. Ambuftus.

Aediles

Aediles plebis.

[C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis.

M. Antistius. * M. f. M. * nepos. Quia de ciuibus Romanis iniussu populi quicquam in senatu statuere illicitum erat, perduellionisque iudicium in primis penes populum esset; actum cum tribunis plebis est, vt eorum vnus pluresve rogationem ferrent. Vti senatui de Satricanis post defectionem vi receptis, sententiæ dicendæ jus esset. Rogationem ex auctoritate senatus tulit M. Antistius trib. plebis. Plebsque ita sciuit. Quod senatus maxima pars censeat, qui assident, id volumus iubemusque. Ex hoc plebiscito senatus consultus est. Quid verò de Satricanorum punitione decreuerit, nobis incompertum est, cum Liuius hæc omnino prætereat. Per occasionem duntaxat meminit libro xxvi. scribens quid de Campanorum pœnis statuisset senatus, qui itidem ciues Romani bello Punico secundo ad Hannibalem desciuerant. Ex quo tribunatum hunc plebis huc retuli. At ibidem corrigendum populi nomen est, legendumque pro Sutrianis, Satricanis. *Antistia rogatio de Satricanis.* *Liuij locus corrigendus.*

". ". ". f. ". n. ".	". ". ". f. ". n. ".
". ". ". f. ". n. ".	". ". ". f. ". n. ".
". ". ". f. ". n. ".	". ". ". f. ". n. ".
". ". ". f. ". n. ".	". ". ". f. ". n. ".
". ". ". f. ". n. ".	

M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. III. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appel. est.

[L. Apronius. C. f. C. nepos. III.] [L. Sextilius. L. f. C. nepos. III.]

L. Cominius. ". f. ". nepos. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]

[C. Mænius. C. f. P. nepos. III.] [C. Furius. C. f. C. nepos. II.]

[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Quæstores vrbani.

". ". ". f. ". n. ". ". ". ". f. ". n. ".

Quæstores militares.

". ". ". f. ". n. ". L. Papirij } coss. in Samnio.
". ". ". f. ". n. ". Q. Aulij }

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Qui in primo consulatu de Hernicis triumphauit.

[L. Geganius. L. f. L. n. Macerinus.] Nepos L. Macerini tribuni militum consulari potestate anno CCCLXXVI.

[Q. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.] Nepos Q. Siculi censoris anno CCCLXXII.

[L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus.] L. Aemilij Priuernatis bis Dictatoris filius.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. COS. III. AN. CDXXXIV. DE. SAMNITIBVS. X. KAL. SEPTEMBR.

Post Satricanos in potestatem redactos, L. Papirium Cos. tradit Liuius ex quibusdam annalibus, inde ad triumphum decessisse Romam. Antea tamen scribit dubitari, num anno superiore triumphatum de Samnitibus sub iugum missis à L. Cornelio Dictatore fuerit. Quosdam enim ita referre, quosdam rursus à L. Papirio Consule iterum; alios autem velle demum hoc anno eundem iterato honore Consulem III. bello Samnitico confecto, Satricanis receptis triumphasse, atque iustissimo haudubiè triumpho ad eam ætatem. Post Camillum enim hic vltor vnicus Romanæ fuit ignominiæ. Meminit huius triumphi etiam Eutropius libro II. qui eosdem sequutus videtur annales, quos Capitolini fasti. Cum triumpho namque simul omnem belli huius Samnitici gloriam L. Papirio Cursori adscribit. De cuius viri virtutibus multa Liuius libro IX. vbi pulchrè in eius laudes digreditur, quem animis bellicaque virtute parem Romani destinarant ducem Alexandro Magno, si Asia perdomita in Europam vertisset arma. *Variant auctores de hoc triumpho L. Papirij Cursoris.* *Vltores ignominiæ Romanæ M. Camillus & L. Papirius.* *Dux sue ætatis primus L. Papirius Alexandro Magno bellica virtute comparatus.*

ANNI

ANNI. P. R. C. CDXXXV.

Consules.

L. PLAVTIVS. L. F. L. N. VENNO. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR.

Loci auctorum corrigendi.

CONSVLVM nomina ex fastorum Capitolinorũ fragmento, quod XII. annorum magistratus integrè deinceps nobis exhibet, in Liuio, Diodoro, Cassiodoro, Mariano, & alijs auctoribus, in quibus variè, & corruptè admodum leguntur, corrigenda sunt, nempe in Liuio L. Flaccus, L. Plautius Venox. In Diodoro, L. Plotius, Manius Fuluius. In Cassiodoro & Mariano, L. Fuluius, & L. Plautius Venox. In tabulis Græcis: Venox & Flaccus.

Samnitibus induciæ biennales datæ. *Interamna colonia.*

Samnitium legati Romæ inducias biennij à populo difficulter admodum impetrarunt. Theauenses, Apuli Canusiniquе populationibus fatigati, L. Plautio Consuli obsides dederunt & in deditionem venerunt. Liuius libro IX. Interamna Romanorum colonia facta est, vt Velleius auctor est biennio post Suessam.

CENS. L. PAPIRIVS. L. F. M. N. CRASSVS. C. MAINIVS. P. F. P. N. LVSTRVM. FECER. XXV.

Nouæ tribus, Vfentina & Falerna.

Repertum hoc anno censum, lustrumque conditum fuisse docent Capitolini fasti per L. Papirium Crassum, & C. Mænium censores. Liuius ne verbum quidem de his: illud tantùm huius anni actis adscribit, Romæ duas tribus additas fuisse, Vfentinam & Falerinam; quarum etiam Diodorus Siculus meminit. Quod plerumque per censores fieri solere, Liuius superiore libro ipse testatur. De eorum temporum censibus mentionem lib. IX. facit, vbi in laudes L. Papirij Cursoris, & populi Rom. excurrit. Censebantur (inquit) eius ætatis lustris ducena quinquagena milia capitum. Sed ad certum aliquod lustrum hæc referre non scimus.

Prætor.

Capuanis præfectus & leges datæ.

L. Furius. *L. f. M. n. Camillus. * Ex S. C. Capuanis leges primus dedit; secundùm quas præfecti administrandæ Capuanæ reip. caussa tunc primum creati ius dicerent; cùm vtrumque ipsi Campani pro remedio ægris rebus discordia intestina petijssent. Liuius libro IX. Sex. Pompeius in vocabulo Præfectura.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]
Ex Plinij. VII.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. [T. Roscius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Mælius. *Q. f. Q. *nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula.]
C. Fabricius. C. f. //. n. Luscinus. [C. Icilius. C. f C. n. Ruga.]
[P. Pupius P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. III.]
[Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . L. Plautij cos. } in Apulia.
// . // . // . f. // . n. // . M. Foslij cos.

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. Cuius pater trib. plebis anno CDXI. reperitur in Liuio: & suspicor ex interuallo temporis nepotem eius esse L. Genucij, qui anno CCCXCI. Consul iterum fuit.

Ap. Claudius. C. F. Ap. n. Cæcus. C. Crassi filius, Iuris & eloquentiæ peritus Liuio, & Cicerone testibus: quem Pomponius I. C. actionum libros etiam reliquisse scribit. Hunc etiam magistratus plures gessisse, quàm à Liuio, vel alijs auctoribus proditum memoriæ fuit, cognoscimus ex quodam epigrammate antiquo, quod adferam postea in eius dictatura.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. Sic scriptus in triumphalibus columnis Capitolinis, vnde colligimus minorem fratrem fuisse L. Fuluij Curui Cos. anno CDXXXI.

Ti. Minucius. // . f. // . n. Augurinus. Qui postea Consul in prœlio occisus est, vt suo loco dicetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVI.

Consules.

Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. | C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS.

RECTE Consules nominant Liulus, Marianus & Cassiodorus. Verùm hic cognomina omittit, quæ habentur etiam in tabulis Græcis Barbula, & Bubulcus.

Florento Apuliæ valido oppido C Iunius Consul est potitus, Q. Aemilius Nerulum in Lucanis repentino aduentu oppressum vi cepit Antiatibus colonis petentibus leges, item datæ sunt Romanæ, qui se sine legibus certis, sine magistratibus agere querebantur. Dati ex S. C. ad iura statuenda non Prætor vrbanus, sed ipsius coloniæ patroni. Nec arma modò, sed iura etiam Romana latè patebant. Liuius lib. IX. *Florentum, & Nerulum capta oppida. Antiatibus leges data.*

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .
L. Papirius. L. f. L. n. Crassus.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .
M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. | L. Liuius. // . f. // . n. Denter.
T. Numicius. // . f. // . nepos. | M. Antistius. * M. f. M. nepos. *

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . | // . // . // . f. // . n. // .

L. Cominius. // . f. // . nepos. II. M. Lætorium Mergum tribunum militum stupri puerilis reum fecit ad populum: Qui damnationis metu semet occidit. Fato tamen functus vniniuersæ plebis sententia damnatus est. Val. Max. lib. VI. cap. I. Suidas belli Samnitici tempore hoc contigisse scribit in voce Caius, & capitis damnatum fuisse Lætorium, sed Liuius non meminit.

Hh [C. Appu-

[C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. II.] [A. Trebius. A. f. A. nepos]
[Q. Mæcilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
[A. Tempanius. A. f. A. nepos.] [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos. II.]
[Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // Q. Aemilij cos. in Lucania.
// // // f. // n. // C. Iunij cos. in Apulia.

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Bis Consul & Censor deinde.
L. Papirius. // f. // n. Maso. Aedilitius postea mortuus: à quo multi Masones nati, vt Cicero ad Papirium Pætum familiarium libro IX.
C. Lutatius. // f. // n. Catulus. Auus duorum Catulorum consularium, vt fasti monstrant Capitolini, qui bello Punico primo finem imposuerunt.
[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDXXXVII.

Consules.

SP. NAVTIVS. SP. F. SP. N. RVTILVS. M. POPILLIVS. M. F. M. N. LAENAS.
L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCINVS. PRIVERNAS. II. DICT.
L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. MAG. EQ. REI. GERVND. C.

ITA nobis repræsentant Consules huius anni cum Dictatore & magistro equitum tabulæ Capitolinæ. Liuius & Cassiodorus cognomina omittunt, quibus solis reddunt Consules tabulæ Græcæ, Rutilum & Lænatem vocantes.

Samnites rebellant. C. Iunius & Q. Aemilius exitu superioris anni magistratu abeuntes, non Consulibus à se creatis Sp. Nautio, & M. Popillio; sed Dictatori L. Aemilio tradiderunt legiones, quibus Saticulam obsedit L. Fuluio magistro equitum dicto. Vnde rebellandi Samnitibus occasio nata est, quos socijs opem ferentes strauit prœlio. Liuius lib. IX. hæc latiùs.

Prætor.

// // // f. // n. //
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Quater Prætorem fuisse Liuius auctor est, vt in quarta prætura constabit.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Q. Mælius. Q. f. Q. nepos. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus.
[L. Apronius. C. f. C. n. Limo.] [L. Sextilius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // f.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
P. Decius. P. f. Q. n. Mus. II.	[C.Volumnius.C.f.C. n.Flamma.II.]
[M. Titinius.M. f. Sex. nepos.]	Q.Fundanius. //. f. //. n.Fundulus.
[Sex.Titius. Sex. f. M. nepos.]	[M.Genucius.M.f.M.n.Auentinensis.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.]	[M.Cædicius.L. f. L. nepos. II].
[P. Mænius. C. f. P. nepos.II.]	[C. Furius. C. f. C. nepos. III.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } L. Aemilij Dict. in Samnio, & Apulia.

Ti. Cornelius. Ser. f. //. n. Lentulus. Pater L.& Ser. Lentulorum, quorum magistratus sequentur.

L. Atilius. * L. f. * //. n. Regulus. Patruus M.Reguli consularis à Pœnis capti, vt indicant fragmenta Capitolina.

[L.Volumnius L. f.L.n.Flamma.] [Cn.Cornelius.Cn.f.Cn.n.Lentulus.] Hic frater Ser.Lentuli consularis, qui sequetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVIII.

Consules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. IV. Q. POBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. IIII.
Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIANVS. DICT.
Q. AVLIVS. Q. F. M. N. CERRETANVS. MAG. EQ. REI. GER. CAVSSA. IN. PROELIO. OCCISVS. EST. IN. EIVS. LOC. FAC. EST.
C. FABIVS. M. F. N. N. AMBVSTVS. MAG. EQ.

DIODORVS Siculus lib. XIX. Consules prodit L. Papiriũ IIII. & Q. Popillium II. mendosè tamen librariorũ culpa. Et tabulæ Græcæ Cursori IIII. Lænatem II. iungũt, nescio an hoc errore scriptoris acciderit, an alios sequuti fuerint annales. Si error est, is prouenisse videtur ex vicinitate, & similitudine nominum Popillij, & Poblilij, vt idem hic cum superiore visus illis fuerit, qui Popillium Lenatem hoc anno repetierunt. Cassiodorus L. Papirium non IIII sed L. Papirium Iuniorẽ, & Q. Publilium Coss. suggerit, apparetq; ipsum velle signare L. Cursoris ter Consulis filium, contra Marianum, fastos Capitolinos, & tabulas Græcas In Liuio autem planè desiderantur nomina Consulũ negligentia potiùs librariorum, ni fallor, quàm auctoris, ferè nunquã ea studio prætermittentis. Ait enim, anno circumacto bellum ad Saticulam deinceps à Dictatore Q. Fabio gestum fuisse, & Coss. nouos (quo loco nomina eorum intericienda sunt) sicut superiores Romæ mansisse. Igitur bellica res omnis his duobus annis per Dictatores gesta est. Supplendus igitur in hunc ferè modum Liuij hic locus videtur. Consules noui L. Papirius Cursor, IV. & Q. Publilius " Philo, IIII. sicut superiores, Romæ manserunt. Versus etenim integer ibidem à dormitan- " te scriba prætermissus.

Error Cassiodori. *Liuij locus mutilus.*

Q. Fabius Dictator ad accipiendum ab Aemilio exercitum cum supplemento venit ad Saticulam, quam Sãnites obsidione leuare cupientes, rursum castris Romanis occurrerũt nouo exercitu. Vbi dum vrbs à Dictatore oppugnatur, ad castra prœliũ atrox equestre est initum, quo præter alios, & magister equitũ Q. Aulius cecidit, occiso priùs Samnitiũ imperatore. Paulò pòst equestre prœliũ in pedestre mutatũ est, Romano prius equis descendente, quo haud dubiè superauit, neque diu post dedita est Saticula. Suffectus in Q. Aulij occisi locũ C. Fabius Ambustus magister equitum frater Dictatoris. Inde Soram magnis itineribus ductæ legiones Romanæ, quæ colonis interfectis, defecerat ad Samnites. Quorum cohortes cũ sequerentur, in itinere ad Lautulas ancipiti primùm prœlio pugnarant, demum per insidias circumuenti, ingenti strage fusi sunt. Liuius lib. IX. omnia exactè.

Graue prœliũ equestre in quo partium duces cæsi [illegible]. *Sora rebellans obsessa.*

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. Plinius lib. VII.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ap. Claudij Caci magistratus plures.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. [M. Fabius. M. f. C. n. Dorso.]

Ap. Claudium verò bis ædilem, bisque Prætorem fuisse, demonstrat titulus honorum illius marmori insculptus, quod nunc temporis Florētiæ adhuc seruatur apud Petrum Victorium eruditione summa celebrem virum, Cuius exemplum commodiore loco postea, vt pollicitus sum, adducam.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Cominius. // . f. // . nepos. [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Liuius. // . f. // . n. Denter. II. T. Numicius. // . f. // . nepos. II.
M. Antistius. M. f. M. nepos. II. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus.
L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. [Sp. Mælius. Sp. f. Sp. n. Capitolinus.] Violens.
[Q. Canuleius. Q. f. Q. nepos.] [P. Licinius. P. f. C. nepos Stolo.]
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.] [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb'. II.]

Quæstores vrbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . } Q. Fabij. Dict. in Samnio & Apulia.
// . // . // . f. // . n. // .

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * Qui primus augur è plebe, vt Liuius libro X. Sed mendosè Claudius Marcius legitur in Liuianis exemplaribus multis.
M. Decius. * M. f. M. n. Mus *. Quem tribunum plebis adferemus.
M. Liuius. // . f. C. n. Denter. [L. Aemilius. L. f. L. n. Barbula.]
M. Liuius Pontifex è plebe primus, & Cos. denique factus est. L. Barbula patruelis Q. Barbulæ bis Consulis ac triumphalis.

ANNI. P. R. C. CDXXXIX.

Consules.

M. POETELIVS. M. F. M. N. LIBO. C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. III.

COGNOMINA Consulum omissa sunt à Liuio, Diodoro, Mariano, & Cassiodoro; item numerus apud Sulpicium; nam bis antea Consul fuit Capitolinum fragmentum, vt vides omnia plene nobis repræsentat. Tabulæ Græcæ Sulpicium & Longum habent, perperam vnius Cos. tantùm bina nomina pro duobus Coss. proferentes.

Exercitum

Exercitum Coss. à Dictatore Fabio acceperunt: Sora post longam obsidionem transfugæ cuiusdam opera recepta est. Ausonum item vrbes, quæ se Samnitibus iunxerãt, captæ. Luceria interim, prodito hostibus præsidio Romano rursus Samnitium est facta, sed non diu post exercitu Romano appropinquante per vim expugnata est: Lucerini, ac Samnites ad internetionem cæsi. Duo milia & quingenti denuò in coloniam eò missi sunt. Liuius libro nono.

Sora transfugæ capta proditione. Luceria rebellans denuò expugnata. Colonia Luceriam iterum missa.

C. MAINIVS. P. F. P. N. II. DICT.
M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR. II. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Hæc secunda C. Mænij dictarura fuit, quam belli gerendi caussa cepit, vt Capitolinorum fastorum auctores tradunt. Liuius in hunc annum dictaturam primam Quæstionum exercendarum ex alijs annalibus transtulit, an rectè, docti iudicent; nam supra satis de ea re disserui. Ceterùm ex historia ipsa colligere est, & hoc anno Campanos ad defectionem spectasse, ideoque Dictatorem belli gerendi caussa creatum. Cuius etiam sententiæ videtur esse Diodorus Siculus libro XIX vbi Consulum, & Dictatoris C. Mænij hoc anno facti ob res in Campania gerendas, quæ ad defectionem spectabat, obiter mentionem facit. Sed magister equitum mendosè ibidem M'. Fuluius appellatur.

Liuius à Capitolinis fastis diuersus. Campanorum defectio.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. II. Liuius lib. IX.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Gegauius. L. f. L. n. Macerinus.] [Q. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.] [A. Trebius. A. f. A. n. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Mælius. Q. f. Q. nepos. III. [M. Trebius. A. f. A. nepos.]
Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus.
L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis. [M. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Hortator. II.] [M. Claudius. M. f. //. n. Marcellus]
[P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula. II.] C. Fabricius. C. f. //. n. Luscinus. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Pœtelij } Coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. C. Sulpicij }

P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio. Barbatus. Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.
[L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.] P. Sempronius. P. f. C. n. Longus.

Qui item Sophus est appellatus. Eius magistratus ordine sequetur. Plinius lib. XXXIII. cap. I. ipsum Consulem citans, Longum vocat, cognomine vt opinor auito, Sic Sophon agnomine quasi sapientem appellauit populus Rom. quia maximam iuris Romani scienti-

P. Sempronius Longus cur vulgo Sophus sit appellatus.

ſcientiam hic habuit, vt Pomponius de origine iuris teſtatur. Ap. Cæco igitur iuris peritia ſemet iactanti aduerſarius fuit, quem contra leges cenſuram retinentem, hic tribunus plebis grauiſſima oratione corripuit, & ducere in carcerem voluit, vt diffusè Liuius enarrat.

P. Scipionem Barbatum Pontificem max. atque Dictatorem, Ser. Lentulum verò Conſulem adſert Liuius libro IX. & X.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. ANNO. CDXXXIX.
COS. III. DE. SAMNITIBVS. K. QVINT.

Triginta Samnitium millia cæſa vel capta.

Fama defectionis Campanæ Samnites ex Apulia rurſus ad Candium reuocauit, quibus occurrunt Coss cum valido exercitu. Pugnatum atroci prælio, & ad triginta millia Samnitium cæſa fuiſſe, memoriæ proditum eſt, vt apud Liuium libro nono latius; qui victoriam hanc vtriſque Conſulibus æquè attribuit. Faſti Capitolini ſolum Sulpicium Conſulem triumphaſſe teſtantur. de ea re Liuius ne verbum quidem, ſed Coss. ait egregia victoria parta, protinus inde ad Bouianum duxiſſe legiones, ibidemque hibernaſſe ad exitum anni vſque.

ANNI. P. R. C. CDXL.

Conſules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. V. C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II.

Saticulam colonia deducta.
Pompeij Feſti locus.
** M'. Tullio Longo. fort. eſſe rectius. Non enim hoc cognomen in Fuluia gente priſca reperio, nec prænomen Publium.*
Colonia deducta.

TABVLÆ Græcæ eoſdem cum numeris rectè per cognomina ſua produnt, atque notant hunc annum per conſulatum ſcilicet, ΚΟΥΡΣΟΡΟΣ. ΤΟ. Ε. ΚΑΙ. ΒΟΥΒΟΛΚΟΥ. ΤΟ. Β. Rectè item habentur apud Liuium, Diodorum, Caſſiodorum, Marianum, ſi addantur ſuis locis numeri. Sic apud Sextum Pompeium libro XVIII. ſi Papirio Curſori quintus annotetur conſulatus. Vbi coloniam his Coss. Saticulam vrbem à Samnitibus captam deduxiſſe Romanos ex fragmento eius auctoris colligimus, à triumviris M. Valerio Coruo, D. Iunio Bruto Scæua, * P. Fuluio Longo. Nec tabulæ à Cuſpiniano adductæ diſſentiunt Curſorem V. & Brutum II. adducentes.

Sueſſam, & Pontias coloniæ deductæ. Sic Interamnam, & Caſinum triumviris in hoc creatis, vt auctor eſt Liuius; ſed Velleius aliquantò aliter, vt ſuprà annotauimus. De Pontia congruit, item Diodorus Siculus.

C. POETELIVS. C. F. C. N. LIBO. VISOLVS. DICT.
M. POETELIVS. M. F. M. N. LIBO. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Fregellæ Nola, & oppida quædam alia capta.
Dictator claui figendi cauſſa dictus.

Dictatorem hoc etiam anno nominatum à Conſulibus C. Pœtelium, conuenit Liuio cum tabulis Capitolinis; ſed pro M. Pœtelio magiſtro equitum, M. Foſlium habet, neſcio an correctè. Inſuper ambiguè narrat hiſtoriam belli. Fregellas quidem à Samnitibus occupatas per Dictatorem ſine certamine, inimicis fugientibus, receptas; ſed Nola, num ab eodem, num à C. Iunio Conſule capta fuerit, dubitari dicit; cùm vtrumque tradatur. Qui captæ Nolæ decus ad Conſulem trahunt, adijciunt, *Atinam, & Calatiam ab eodem captas. C. Pœtelium autem peſtilentia orta claui figendi cauſſa Dictatorem dictum. Sed hæc à Capitolinis faſtis penitus diſcrepant, qui rei gerendæ cauſſa Dictatorem ponunt.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui poſtea Cenſorinus appellatus eſt.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II.

Ap. Claudius ædilis curulis funebres ſumptus coarctauit.

In hac quidem ædilitate videtur Ap. Claudius tibicines Romanos, qui ſacris publicis ex Numæ Regis inſtituto ſemper eſſe præſtò debebant, damnoſo quodam irritaſſe edicto, quo ſumptus funebres nimium excreſcentes coarctauit, & ad modum in XII. tabulis

tabulis præſcriptum reduxit: ſtatuens, ne quis plures quàm decem tibicines in funebri pompa vel exequijs adhiberet Meminit Ouidius Faſtorum libro VI. Quinquatria minuſcula deſcribens. Nam ita canit: Tibicines x. in funebri pompa.

Temporibus veterum tibicinis vſus auorum
Magnus, & in magno ſemper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat mœſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor, tempusq́ue ſequutum eſt,
Quod ſubitò grata frangeret artis opes.

Hactenus rectè poëta, qui haud dubiè mox hîc cauſſas adduxit, & incommoda declarauit, propter quæ ſedem poſtea mutarint tibicines. Auſim deierare Iouem lapidem, hoc loco carmen Ouidij truncum, atque verſibus aliquot mutilatum eſſe librariorum deſidia, quibus præcipuam cecinit cauſſam, cur exulatum abiecrint ſponte tibicines, à Liuio nobis diſertè libro IX. declaratam. Quòd videlicet, Ap. Claudius hic cenſor deinde damna eorum cumulaſſet, & ius ex more veſcendi in æde Iouis ipſis eripuiſſet, vel vt clariùs in Appij vita ſcribit Auctor de viris illuſtribus, quòd epulandi, decantandiq́ue in publico ius tibicinibus ademiſſet. Hoc ægrè paſſi, Tibur mox vno agmine, vt Liuius ait, abierunt. Qui alterius incommodi, funebris, ſcilicet, lucri imminuti, non meminit, perſiſtens in eius anni hiſtoria. Ouidius autem videtur vtramque narraſſe, ſed præcipua iam dicta deſideratur, vt apparet: mox etenim huic alteram illam priorem annectere videtur, quòd ædilis etiam funebre lucrum ipſis [?]minuiſſet, ita canens: Ouidij poëta locus ſuppletur.

Adde quòd ædilis, qui pompa funeris irent,
Artifices ſolos iuſſerat eſſe decem.
Exilio mutant Vrbem, Tiburq́ue recedunt.

Sed hæc mea diuinatio candide lector habeatur, quomodocunque, & pro tuo interim acri iudicio quiduis opinare. Mihi ſat eſt inquirendi curioſiùs anſam exhibuiſſe.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Titinius. M. f. Sex. nepos]	[Sex. Titius. Sex. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Cominius. //. f. //. nepos. III.	L. Liuius. //. f. //. n. Denter. III.
M. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. II.	[Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]
[Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]	[L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]
[Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.]	[C. Plautius. C. f. P. n. Decianus.]
[Q. Petillius. L. f. L. nepos.]	C. Lutatius. //. f. //. n. Catulus.

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Curſoris
//. //. //. f. //. n. //. C. Iunij } Coſs. in Campania.

L. Poſtumius. L. f. Sp. n. Megellus.	L. Furius. //. f. //. nepos.
P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.	M. Titinius. C. f. C. nepos.

L. Poſtumius ter Coſ. reperitur. P. Sauerrio Coſ. & cenſor, & M. Titinius mag. equitum: quorum nomina reperiũtur in marmoribus antiquis Capitolinis. Ceterùm L. Furius tribunus plebis ſuggeritur nobis à Liuio, vt ſequetur.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDXLI.

Consules.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. P. DECIVS. P. F. Q. N. MVS.

Aqua Appia in vrbem quando inducta.

ITA nominant quoque Liuius & Diodorus, hos Coss. Item Frontinus de aquæductibus, aquam Appiam inductam M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Consulibus scribens, annos triginta post initium belli Samnitici. Cassiodorus & Marianus cognomina omittunt; tabulæ Græcæ Maximum, & Murem produnt. M. Valerium bis antea Prætorem habuimus.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. DICT.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Liuij locus mutilus.

Bellum Etruscum in apparatu remansit.

M. Valerio belli Samnitici reliquias persequente P. Decius qui æger Romæ restiterat, auctore senatu ob belli Etrusci famam Dictatorem dixit, vt ait Liuius, C. Iunium Bubulcum. Sed Capitolini fasti C. Sulpicium Longum habent Dictatorem, & C. Iunium Bubulcum magistrum equitum. Quando itaque in historia nihil controuersum repetitur, non dubito, quin in Liuio perierit Dictatoris nomen, & in eius locum irrepserit illud, quod sequebatur magistri equitum. Nam alterum ex his deesse videmus. Supplendus itaque is locus hoc modo. P. Decius, qui grauiter æger Romæ restiterat, auctore senatu Dictatorem » C. Sulpicium, & is magistrum equitum C. Iunium Bubulcum dixit. Ab vtraque parte bel- » lum in apparatu eo anno transactum fuisse tradit ibidem Liuius lib. IX.

CENS. AP. CLAVDIVS. C. F. AP. N. CAECVS. C. PLAVTIVS. C. F. C. N. QVI. IN HOC. HONORE. VENOX. APPELLATVS. EST. L. F. XXVI.

Error Pomponij lectio.

Frontini locus.

Aqua Claudia in Vrbem ducta.

Ap. Claudius Crassus censor cur Cæcus.

Herculis sacra immutata.

Potitia gentis interitus.

Frontini & Diodori macula.

C. Plautius censor cur Venox dictus.

Ap. Claudium hunc inter iurisconsultos veteres enumerat, vt dixi antè, Pomponius de origine iuris; sed nõ rectè Centimanum vocat, quem alij omnes Cæcum appellant. Frontinus Crassi familiare cognomen attribuit de aquæ Claudiæ ductu scribens, quo loco contranerfum rectissimè in annorum numero, & Consulum nominibus cum fastis Capitolinis: sed hoc dumtaxat erroris in aliquibus exemplaribus, quod XX. anno, non XXX. post initium belli Samnitici inductam aquam Claudiam legamus. Cæcus ab euentu est appellatus: luminibus enim captus fuit, deûm vt credebatur, ira; quòd Herculis ad aram maximam sacra statu suo in hac censura dimouisset, solemne ministerium sacerdotij, quod apud Potitios ab Euandri tempore fuerat, ad seruos publicos transferendo, Potitiosque eam ob caussam omnes intra annum cum stirpe extinctos, censoremque ipsum postea cæcitate adfectum scribunt Liuius, Cicero, Val. Maximus, Auctor de viris illustribus, & alij. Diodorus Siculus narrat ipsum simulasse cæcitatem, & domi mansisse, vt inuidiam senatus effugeret omnibus ob prauam lectionem exosus. Collegam Appij C. Fabium vocat Frontinus, L. Claudium Diodorus, sed vtrobique mendosum nomen existimo. Liuius cum Capitolinis fastis concordat, C. Plautium appellans. Sed rationem noui cognominis in hoc honore acquisiti, vt in Capitolinis legitur, solus explicat Frontinus, Venocem appellatum esse Plautium scribens ab indagandis aquarum venis.

Via Appia.

Aqua Claudia.

Senatus praua lectio.

Libertini in vrbanas tribubus à Ser. Tullio Rege distributi.

Clara admodum censura hæc fuit, & plurimorum auctorum monumentis celebrata; sed Ap. Claudij memoria illustrior apud posteros, quòd viam muniuerit, & aquam induxerit, quodque solus ferè censuram obtinuerit: quia collega ob infamem ac inuidiosam senatus lectionem verecundia victus magistratu se abdicauerat. Senatum verò primus Ap. Claudius in hac censura fœda admodum lectione desormauit, libertorum filios in eum ordinem adsciscendo, potioribus aliquot prætcritis; vt auctores sunt Liuius, Pædianus in oratione pro Milone, Auctor de viris illustribus, & alij. Quam quidem lectionem Coss. insequentis anni non obseruasse scribit Liuius; sed senatum initio anni extemplo citasse eo ordine, quo ante hos censores superiore lustro XXV. lectus fuerat. Rursus in fine eiusdem libri IX. de ædilitate curuli Cnei Flauij scribæ verba faciens, de hac Ap. Claudij lectione senatus ita loquitur: Ceterùm Flauium dixerat ædilem forensis factio Ap. Claudij censura,, vires nacta; qui senatum primus, libertorum filijs lectis, inquinauerat. Et posteaquam eam,, lectionem memoratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat, opes vrbanas; hu-,, milibus per omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit. Ex quibus sanè colligimus.,, Ser. Tullium regem primum libertinis ciuitatem dando, eos in vrbanas tribus coniecisse. Appium verò in hac censura populari aura prouectũ in alias omnes dispersisse; magnam-

que id-

que idcirco ingenuorum nobilitatisque inuidiam incurrisse, cùm viderent in humillimorum potestate suffragia æquè futura esse. Hæc paullò latiùs apud Liuium, qui pluribus demonstrat, quantum discordiæ nasci soleat, ex ordinum confusione; præsertim, quàm diu penes populum vigor suffragiorum, & ius illud absolutum in dandis honoribus fuit. *Ordinum confusio discordiarum fomes.* Quo demum sublato, quàm primùm in Cæsares rerum summam transtulit fortuna, vix vllam ordinum rationem postmodum seruatam reperimus; sed ex Imperatorum libidine senatum equestrem ordinem, gradusque dignitatum omnes quauis hominum colluuie foedatos fuisse constat; ne quid agam de tribubus etiam rusticis libertorum turba refertis. *Tribus rustica libertinis communicata.* Quod in ipsa Claudia tribu alioquin vetustissima, ac nobilissima ostendũt duæ inscriptiones marmorum antiquæ adhuc in Italia extantes, quas hîc adducere libet, quia patrum libertinorum ex hac Claudij censura originem ducentium fit in ijs mentio. *Claudia tribus. Patres libertini.* Vna hæc est, quam Romæ vidimus iuxta pontem Aelium, retro S. Celsi ædem,

Q. TREBONIVS. Q. F. CLA. ARISTO.
EX. PATRIBVS. LIBERTINIS.
SIBI. ET. SVIS. LIB. LIBERTABVSQVE.
POSTERISQVE. EORVM.

Altera reperitur Auximi in Piceno, in ara Aesculapio, & Hygiæ sacrata, in qua item hæc leguntur verba.

C. OPPIVS. C. L. LEONAS.
VI. VIR. ET. AVG.
HONORATVS. IN. TRIBV.
CL. PATRVM. ET. LIBERVM.
CLIENTIVM. ADCENSVS.

Sed redeamus ad Appij censuram, in qua viam ab Vrbe Capuam vsque muniuit, quæ Appia ab eius nomine appellata est. *Via Appia.* Aquam induxit, quæ Claudia dicta est: cùm antea Romani Tiberi tantùm, fontibus, puteisve contenti fuissent. *Aqua Claudia.* Censuram diuersis tergiuersationibus ea de caussa extraxisse cõtra legem Aemiliam traditur, vt hæc opera in suo magistratu absoluerentur, & ipse suo nomine dedicaret. *Censura contra legem Aemiliam ab Appio retenta.* Collegam verò C. Plautium ex lege intra annum & sex mẽses abdicasse scribit Frontinus, deceptum ab Appio tanquam idem facturo. Atque ita apud Appij nomen operum honos permansit. Censuræ autem tempus inuitis omnibus vsque ad consulatum protraxisse quidam annales produnt. Auctor de viris illustribus quinquennio continuasse refert. Sed de his plura paulo pòst leges, in consulatu Q. Fabij apud Liuium. Qui nihil de lustro quòd ab his antequam abdicaret Plautius conditum fuisse Capitolinum fragmentum docet. *Lustrũ XXVI.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Fossius. C. f. M. n. Flaccinator.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. V. Plinius hoc indicat libro VII. vt antea demonstraui.

L. Papirius. //. f. //. n. Maso. A quo multi Masones, vt diximus, nati sunt, Cicerone teste in epistola ad Pætum, vbi hunc ædilitium esse mortuum scribit. Videtur autem auus fuisse C. Masonis, qui primus in monte Albano triumphauit anno DXXII. *Masonum Papiriorum primus magistratus curulis.*

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L.Genucius. * L f. L. n * Auentinensis.	[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]
[A. Trebius. A. f. A.nepos.II.]	[A. Acutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L. f. L.nepos.]	[L.Volumnius.L. f. L. n. Flamma.]
[Q. Silius. Q. f.Q.nepos.]	[C. Pompilius.C. f.M.nepos.]
[Q. Manilius.Q.f.Q.nepos.]	[Cn.Sicinius.Cn.f.Cn.n.Bellutus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij cos. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. C. Sulpicij Dict. in Etruria.

[M. Papirius. M. f. L. n. Crassus.] M. Papirij dictatorij filius.
[Cn.Fuluius.Cn.f.Cn.n.Pætinus.] Frater M.Fuluij Pætini Cos.anno CDLIV.
C. Sempronius. //. f. //. n. Gracchus. Auus Ti. Gracchi Cos.in ea familia primi, vt indicant Capitolini fasti.
Q. Appuleius * Cn. f. * C. n. Pansa. Ad consulatum peruenit, cuius extant reliquiæ item in fastis Capitolinis.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. ANN. CDXXXI.
COS. DE SAMNITIBVS. SORANEISQ. IDIB. SEXT.

Annalium discordia. Huius triumphi non meminit Liuius, solummodo refereus Valerium Cõsulem, P.Decio collega ægrotante Romæ, Samnitici belli reliquias hoc anno persequutum fuisse. Neque de Soranorum rebellione quicquã, quos antè à M. Pœtelio & C. Sulpicio Coss. proditione captos, ex eodem suo loco dixi. Sed ex annalium discordia hæc proueniunt, quos etiam à suprà dictis diuersos sequutus videtur, Auctor de viris illustribus, vbi P. Decium P. f. hoc primo suo consulatu de Samnitibus triumphasse, & spolia Cereri consecrasse dicit, cùm Liuius velit eundem Romæ tum grauiter laborasse, & Dictatorem dixisse.

Soram inter Campanas vrbes enumerat Plinius libro III. cap. V. Ad Lirim amnem collocat Strabo. Ptolomæus inter mediterraneas Latinas recenset. Liuius lib. X, principio Volsci agri fuisse, & deductam eò coloniam vult anno Vrbis CDL. Ser. Cornelio. L. Genucio Coss. *Scrupulus in Liuij historia.* Velleius autem quadriennio circiter priùs. Itaque miror Liuium scribere lib. IX. multò anteà, anno scilicet Vrbis CDXXXIX. colonis Romanis occisis rebellasse; vt hinc verisimile fiat, iam tum anteà coloniam fuisse, quamuis Liuius hoc, vt alia multa, prætereat.

ANNI. P. R. C. CDXLII.

Consules.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. III. Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. II.

BVBVLCVM III. & Barbulam referunt tabulæ Græcæ. Sic item Cuspiniani tabulæ, sed absque numerorum notis. Liuius, & Marianus Capitolinis marmoribus congruunt: vt etiam Diodorus, & Cassiodorus; sed cognomina, & numeri in his desiderantur.

** patres. forte. lectis potiores aliquot, alijs.* Consules initio anni, vt ait Liuius, questi apud * populum deformatum ordinem praua lectione senatus, qua * & potiores aliquot lectis præteriti essent, negauerunt eam lectionem se, quæ sine recti prauique discrimine ad gratiam ac libidinem facta esset, obseruaturos: & senatum extemplò citauerunt eo ordine, qui ante censores Ap. Claudium, & C. Plautium fuerat. *Lectio senatus censoria repudiatur.* Res item ridicula tum Romæ per eosdem censores excitata contigit, quam Liuius vt leuem præterisset, nisi ad religionem visa esset pertinere. *Tibicines irritati censorio edicto relinquunt Romam.* Tibicines Romani, ob ius vescendi in æde Iouis, quod traditum antiquitus, & solemne ipsis erat, ademptum per Ap. Claudium, & C. Plautium censs. infensi, conspiratione facta, Romam relinquentes vno agmine Tibur abierunt: adeò vt nemo in Vrbe reperiretur, qui sacrificijs præeineret. Prodigiosum quid videbatur, hinc eius rei religio senatum tenuit; legatique

Tibur

Tibur missi, qui cum magistratu agerent, vt hi homines Romanis restituerentur. Tiburtini primùm accitos eos in curiam hortati sunt, vt reuerterentur Romam; postquam perpelli nequibant, consilio haud abhorrente ab ingenijs hominum eos aggrediuntur. Die festo alij alios per speciem celebrandarum epularum * caussa inuitant, & vino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt: atque ita in plaustra somno vinctos conijciunt, ac Romam deportant. Nec priùs sensère, quàm plaustris in foro relictis, eos lux oppressit. Tunc concursus populi factus, impetratoque vt manerent, datum vti triduum quotannis ornati cum cantu, atque hac, quæ nunc solemnis est, licentia per vrbem vagarentur; restitutumque ius in æde vescendi ijs, qui sacris præcinerent. Hæc ita ferè de tibicinum casu & ludicris Liuius in huius anni historia. nec discrepat Val. Max. libro II. cap. v. Sed miror Plutarchum in Problematibus suis Romanis scribere, tibicines priscis illis suis priuilegijs per tribunos consulari potestate spoliatos fuisse, qui tunc ante annos quinquaginta Romæ desierant creari: sed suspicor interpretis errorem hunc esse, potiùs quàm Plutarchi. Videas lector Græcum eius exemplar, quod mihi impræsentiarum nullum est præstò. Accuratius autem Plutarchus hanc refert historiam, & Ouidio poëtæ Quinquatria minuscula fastorum libro VI. describenti, atque eo loci librariorum ignorantia variè deprauato non parum lucis adferre videtur, si diligenter argumentum excutere velimus. Plutarchus quærit, cur tibicines quotannis Idibus Iunijs muliebri habitu vrbem lustrent. Idem se sciscitari à dea Minerua, cuius Quinquatria illa feriæ sunt, Ouidius poëta fingit, ita canens:

Astutum dolum, Sabini vino decepti capiuntur.
* Caussa vox superflua è nostra misera videtur.
Plutarchi locus suspectus.
Quinquatria minuscula Idibus Iunijs, & tibicinum tridentina (?) feriæ.
Ouidij poëta plures loci examinantur.

Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe?
*Quid sibi personæ? quid * toga longa volunt?*

* stola malim.

Valerius Max. quidem non togatos, sed varia veste velatos concentus per vrbem edidisse dicit. Itaque videtur prò (toga) quæ virorû propria est, (stola) reponi debere. Iam doli, quo tibicines decepti sunt, inuentorem ac architectum consentiunt Plutarchus & Ouidius, fuisse libertum quendam Tiburtem; qui clàm magistratus adiens eos se reducturum recepit, atque inuitatos ruri in villa lautis epulis tractasse, vinoque multo inebriasse. De qua re sic Ouidius:

Tibicines stolati.
Libertū Tiburtem tibicines decepisse.

** Seruus erat quidam quantolibet ordine dignus*
Tibure, sed longo tempore liber erat.

* Seruierat malim.

Non hæc sibi constant: si etenim seruus erat, quomodo longo tempore liber? Et libertum fuisse Plutarchus asserit. Legendum esse puto. (Seruierat quidam) non (Seruus erat) vt vulgati habent codices. Iam eluamus eadem opera maculam aliam subsequentem, Plutarchi item auxilio, qui scribit conuiuio interfuisse mulieres, & noctem insomnem ferè traductam saltationibus, & iocis. Tum ex composito repentè palàm nunciatum liberto conuiuatori, patronum ipsius aduenire: eumque mox vt vehementer perturbatum perpulisse ebrios, vt currus in hoc paratos conscenderent pellibus tectos, ac Tibur è vestigio peruehrentur. Hæc etiam graphicè poëta narrat. Sed vbi profert uuncij verba patroni aduentum nunciantis ita:

——Quid cessas conuiuia soluere? dixit.
*Auctor vindictæ iam venit ecce, * suæ.*

* tuæ malim.

corrigenda postrema vox (suæ) legendumque (tuæ) Sic enim periphrasticè patronum exprimit liberti poëta. Iam vbi caussas adfert, cur laruis tecti, & stolis longis induti tibicines vagentur per vrbem ludibundi; quemadmodum personatiæ vestiti quidam eorum è conuiuio in plaustra sublati Romam peruecti fuerant: occurrit non minùs obscura larua tectus versus, quàm quispiam tibicinum tunc deformari potuit, qui sic in vulgaris exemplaribus habetur.

Tibicines personati.

** Claudius, vt posset specie, numeroque * senatum*
Fallere, personis imperat ora tegi.

* Plautius vt possent.
* Sanatum, malim.

Variant quidem primum versum manuscripti codices, sed nil adferût succi: in quibusdam (Callidus senatus) in alijs (Cautius vt possent) legimus. Atque ita versum vnum non intellectum diuersimodè torserunt indocti scriptores: qui vt equidem conijcio, vocem priscis Latinis, & in XII. tabulis olim celebrem, ipsis ignotam ac obsoletam (Sanatum) mutarunt in magis notam (senatum) Veteres autem Iurisconss. declararunt, quinam Sanates in XII. appellati fuerint, vbi legitur: FORTI. SANATIQ. IOVIS. IDEM. ESTO. id est, constanti, & reconciliato ciui. Sanates verò dictos volunt, vrbi Romæ vicinos supra & infra mare versus populos quosdam, inter quos Tiburtes etiam nominant, Ser. Sulpicius, & A. Ofelius Iurisconss. Item mare versum in prisco Latio colonias quasdam à Tarquinio Prisco Rege deductas, vt Cincius, & M. Valerius auctores sunt. Sanates autem appellatos volunt,

Sanates populi qui ex Ser. Pompeio.

Sanates unde dicti. Tibicines cur Sanates dicti.

volunt,quia cùm leuiter à Romanis defecissent,facilè tamen pacati,non diu post in fidem ac amicitiam,quasi sanata mente redierunt. Quemadmodum & tibicines isti tum fecerāt, qui ideirco Sanatum modò ciuium pristino iuri ex XII. tabularum lege restituti videbantur. Cùm verò poëta Claudij & collegæ sui mentionem hic faciat,opinor sanè censores ipsum intelligere: quos fortassis antè nominauerat expressiùs, vbi truncum eius poëma videri,superius diximus. Nec caussam video, cur senatum tibicinum reditu lætum fallere voluisset Claudius. Nec verisimile nobis apparet, Ap. Claudium censorem rigidum & superbum, qui nec tribuniciæ potestati cedere voluit, huic temerariæ homuncionum turbæ,quam non semel offenderat,cessisse, vel quippiam indulsisse, quemadmodum poëtæ vulgata verba sonant: sed eandem potiùs propter leuitatem & peruicacem lasciuiam maiore ignominia punijsse,vel omnes ærarios faciendo vel tabulis censorijs expungēdo,cùm sponte sua ciuitatem reliquissent. Porrò facilè in eam opinionē impelli me sinam, C. Plautium censorem potiùs sua potestate, qua fas illi fuit etiam collegæ decreta mutare, notas & ignominias tollere,tibicines reuersos in integrum leuatis grauaminibus restituisse,pristina iura reddidisse: nec non ex auctoritate senatus collegium istud auxisse, tibicinas addidisse. Et vt pudorem tegerent, ipsis indultum fuit, vti triduo ab Idibus Iunijs, quo die redierant,personis tecti,& varia qua vellent,ne noscerentur, veste induti per vrbem incedere possent. Hinc tracta solemnis illa diuagandi per vrbem cum ludicro concentu Quinquatribus minusculis licentia; quam deinde tollere,& abolere, religio fuit, cùm in honorem Palladis tibiæ inuentricis hæc fieri viderētur. Præter iam adductos auctores, mentionem faciunt M. Varro de lingua Latina lib. v. Censorinus de die natali ad Q. Cærellium. In eandem sententiam pedibus eunt etiam elegantissimi Ouidij poëtæ versus,quibus non parum lucis accedet,si primùm paucis literis mutatis; & vero censoris nomine reposito, sic legamus:

Non Ap. Claudium, sed C. Plautium censorem tibicines reuersos in integrum restituisse, & indulsisse ludicra senatus, populique consensu.

Quinquatria minuscula.

> *Plautius,vt possent specie numeroque Sanatum*
> *Fallere,personis imperat ora tegi.*
> *Admiscetque alios, & vt hunc tibicina cœtum*
> *Augeat,in longis vestibus ire iubet.*
> *Sic reduces benè posse tegi,ne fortè notentur*
> *Contra collegæ iussa redisse sui.*
> *Res placuit,cultuque nouo licet Idibus vti,*
> *Et canere ad veteres verba iocosa modos.*

Consulum prouinciæ.

Sed iam de his satis multa, tempusque flagitat, vt ad pensum meum reuertar: Consules sortiti inter se prouincias. Iunio Samnium, Q. Aemilio nouum bellum Etruria sorte euenit. de quorum rebus gestis pòst agemus diffusiùs in eorum triumphis.

Prætor.

// // // f. // n. //
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. III. Vt Liuius.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Ser. Cornelius. Cn. f. C. n. Lentulus. Ti. Cornelius. Ser. f. // n. Lentulus.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Fabricius. C. f. // n. Luscinus. [P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula.]

Tribuni plebis.

Lex Atilia Marcia de tribunis militum creandis.

L. Atilius. * L. f. * // n. Regulus. C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. *
Legem tulerunt vt tribuni militum seni deni in quatuor legiones à populo quotannis crearentur. Quæ antea, perquàm paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Consulum fuerant beneficia. Liuius libro nono. Hos Asconio Pædiano teste, comitiatos appellarunt deinde Romani.

Decia lex de II. viris naualibus.

M. Decius. * M. f. M. n. Mus. * Legem tulit, vt duoviros nauales, classis ornandæ reficiendæque caussa populus iuberet. Liuius ibidem.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. II. M. Liuius. //. f. C. n. Denter.
[M. Trebius. A. f. A. nepos. II.] [L. Titius. L. f. C. nepos.]
M. Antonius. M. f. //. nepos.] [N. Sextius. N. f. L. n. Sextinus.]
Cn. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Iunij Cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Barbulæ Cos. in Etruria.
L. Ogulnius. A. f. //. n. Gallus. Pater Q. Ogulnij Cos. & Dictatoris postea, vt indicant Capitolina marmora.
M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. Consularis & triumphalis postea.
Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus. C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.
Vterque consulari patre natus Liuio & Plinio testibus, nihilominus ambo, cùm simul peterent curulem ædilitatem, repulsam passi sunt, vt postea annotabimus.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. AN. CDXLII.
COS. III. DE. SAMNITIBVS. NONIS. SEXT.
Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. ANN. CDXLII.
COS. II. DE. ETRVSCEIS. IDIBVS. SEXT.

Cluuiam vi expugnatam à Iunio Cos. omnesque puberes inibi trucidatos, Bouianum captum, atque inde plus prædæ quàm ex omni Samnio vnquam egestum. Samnites ad xx. hominum milia in insidijs suis quas Romanis struxerant cæsos; Aimiliũ quoque Consulẽ prœlio insigni vicisse Etruscos Sutrium obsidẽtes multis verbis refert Liuius. Verùm triumphos horum post tam magnas victorias omnino præterijt, qui tamen habentur in columnis triumphalibus. Io. Zonaras annalium secundo Samnitium eas insidias, & cladem quoque describit, qui locum insigniter corruptum nobis demonstrat in hac Liuiana historia. Nam vbi dicit transfugas Samnites, & captiuos quosdam Cos. C. Iunio congruentia nunciasse, quæ & vera erant, pecoris vim ingentem in saltum auium compulsam esse; non legendum videtur (in saltum auium) sed in saltum Auernum. Ita enim nominat quoque saltum illum Zonaras, & rationem insuper reddit nominis, idem cum Liuio narrans his verbis: Πορθοῦντος γὰρ τοῦ Ἰουνίου τὴν χώραν αὐτῶν, εἰς τὰς ὕλας τὰς Ἀόρνους τὰ ὄντα οἱ Σαμνῖται ἀνεκομίσαντο: οὕτω καλουμένας, ὑπὸ τοῦ μηδ' ὄρνις εἰσπέτεσθαι εἰς αὐτὰς, τῇ τῶν δένδρων πυκνότητι. Quæ sic Latinè sonant: Vastante enim agros eorum Iunio, in syluas Auernas res suas contulerunt Samnites; sic appellatas, quòd nec auis eas inuolet, ob arborum densitatem. Constat autem ex Lucretio, Virgilij vi. Aeneidos, Strabone, Plinio, & alijs Auernum lacum eiusdem nominis ac loci obscurissimo olim saltu circumdatũ fuisse, tractumque illum regionis exhalatione profundi lacus, aëre densis syluis opaco, & circumquaque corrupto culturam non solùm non admisisse; sed etiam vix aues suprà volitantes pertulisse. Et saltum inde cum lacu incluso Græcis ἄορνον, Latinis Auernum appellatum. De quo saltu loqui Liuiũm ex Zonara luce clariùs patet, & non ocioso vocabulo, auium: sed proprio suo Auernum nominasse. Vide locum Zonaræ lector, & mecum miraberis doctissimum eius interpretem VVolfium auctoris verba tam negligenter transtulisse, vt loci nomen celeberrimum silentio præterierit.

Consulum victoria, & triumphi gesta.

Liuij locus ex Io. Zonara correctus.

Auernus saltus.

ANNI. P. R. C. CDXLIII.

Consules.

Q. FABIVS. M. F. M. N. MAX. RVLLIANVS. II. C. MARCIVS. C. F. L. N. RVTILVS. QVI. POSTEA. CENSORINVS. APPELLATVS. EST.

CONSVLVM nomina satis aptè respondent in Liuio, Diodoro, Mariano, & Cassiodoro; nisi quòd cognomina alicubi omissa sunt, & in Liuio notarc, secundum hunc esse Fabij consulatum, librarij neglexerint. Tabulæ item Græcæ peccarunt, Rullum & Rutilum prodentes, pro Rulliano iterum, & Rutilo. Romani duce Q. Fabio Cos. ad Sutrium multis milibus Etruscorum cæsis; duodequadraginta signis militaribus captis, hostium etiam castris potiti sunt. Inde Ciminia silua penetrata, quæ antea fuerat inuia, latè depopulato agro Tusco onusti præda in castra redierunt. Quæ audacia non Etruriæ modò populos omnes, sed etiam Vmbriæ finitimos ad arma concitauit, vt maior quàm antea exercitus ad Sutrium venerit: vbi denuò eiusdem Consulis auspicijs victi Etrusci sexaginta hominum milia perdidere. Qua clade fracti per legatos triginta annorum inducias impetrarunt. Liuius libro IX. sed alios auctores aliter referre dicit.

Q. Fabij Cos. insignes de Tuscis victoria. Ciminia silua.

Tuscis permitibus inducia XXX. annorum data.

Prætor.

// // // f. // n. //

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina.

Aediles curules.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio. Barbarus. [L. Aemilius. L. f. L. n. Barbula.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

C. Lutatius. //. f. //. n. Catulus. [Q. Petillius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Initiò magistratus Appium Claudium Cæcum censuram, quam vltra decem & octo menses contra legem Aemiliam gerebat, exemplo collegæ deponere iussit, vel in carcerem ire. Sed appellati ab Appio tribuni plebis tres auxilio fuerunt, & actioni collegæ intercesserunt. Itaque censuram Appius quinquennio summa omnium ordinum inuidia solus gessit. Liuius, Frontinus, & Auctor de viris illustribus cap. XXXIV.

P. Sempronius trib. plebis Ap. Claudium Cens. ducere in carcerem voluit.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. III.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. II. [Cn. Sicinius. Cn. f. C. n. Bellutus. II.]
[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
[M. Claudius. M. f. //. n. Marcellus. II.] [Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga. II.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] M. Sempronius. //. f. //. n. Tuditanus.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // Q. Fabij cos. in Etruria.
// // // f. // n. // C. Marcij cos. in Samnio.

Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus. Nuper ciuitate donatus, cùm hostis paucos ante annos fuisset, factione tamen forensi peruenit ad ædilitatem curulem, vt postea dicendum erit.

M. Minucius. //. f. //. n. Fessus. T. Popillius. //. f. //. nepos.

Ambo augures postea primi è plebe, vt Liuius lib. x. Incorrectè tamen in vulgatis T. Publius legitur, pro T. Popillius, vt autumo. Et hos quidem magistratu functos ante sacerdotium his datum verisimile est, cùm alij ferè cum his creati vel consulares vel tribunicij fuerint.

Cn. Ful-

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus.
Qui sic in Capitolinis scriptus extat, nam Consul, & triumphalis fuit.

ANNI. P. R. C. CDXLIV.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. DICT.
C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

HOC. ANNO. DICTATOR. ET. MAGISTER. EQ. SINE. COS. FVERVNT.

DVM feliciter in Etruria bellum à Q. Fabio geritur, C. Marcius alter Consul in Samnio Alifas. & alia multa castella in potestatem redegit. Iraque cùm Samnites cum valido cum exercitu inuaderent, atroci vtrimque prœlio dimicatum fuit: in quo Cos ipse vulneratus, legatus vnus, tribuniq́ue militum & equestris ordinis aliquot occisi. Et quia cædes anceps fuisset, aduersæ rei fama penes Romanos mansit. Quæ vt auctior Romam perlata fuit, ingens terror patres inuasit: Dictatoremq́ue dici placebat L. Papirium Cursorem, in quo tum summa rei bellicæ ponebatur. Quem ex S. C. dixit in castris Etruriæ Q. Fabius Consul priuatim licet infensus Papirio. Quia tamen hoc senatus missis ad eum legatis consularibus, ita requisiuisset, priuato adfectui rempublicam prætulit. L. Papirius Dictator factus C. Iunium Bubulcum magistrum equitum dixit. Quæ omnia Liuius fastis Romanis conformia refert: verùm alios sequutus annales præterijt dictaturam hanc sub finem superioris anni initam, per insequentem hunc sine Consulibus continuatam fuisse, quemadmodum ex marmore Capitolino manifestum est.
Prælium C. Marcij Cos. cum Samnitibus anceps.
Q. Fabius Cos. inimicū suum L. Cursorē Dictatorem dicit.

Prætor.

// // // f. // n. //

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius lib. VII. vt supra.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Ti. Minucius. // f. // n. Augurinus.
L. Atilius. *L. f.* // n. Regulus. [Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Marcius.* C. f. C. n. Rutilus.* II. M. Liuius. // f. C. n. Denter. II.
M. Titinius. C. f. C. nepos. [C. Atinius. C. f. K. n. Longus.]
[C. Atinius. C. f. C. n. Labeo.] [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
[P. Publilius. P. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. M. nepos.]
[C. Plautius. C. f. P. n. Decianus. II.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // L. Papirij Dict. in Samnio.
// // // f. // n. // Q. Fabij. Procos. in Etruria.

P. Valerius. //. f. //. n. Falto. L. Cornelius. Cn. f. //. n. Blasio. Hic pater Cn. Blasionis bis Consulis & censoris: Ille auus duorum consularium Q. & P. Faltonum, quemadmodum indicant Capitolini fasti.

P. Licinius. //. f. //. n. Varus. Auus C. Vari Consulis anno DXVII. vt iam dicti fasti ostendunt.

M. Duilius. M. f. ˚C.˚ nepos. Pater C. Duilij, qui Consul, Censor, & Dictator fuit: & de Pœnis naualem primus egit, vt ex iisdem colligimus.

Prouinciæ.

Diuersa à Capitolinis fastis Liuius in totius anni historia.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Procos. Etruriam prorogato imperio obtinuit. Ex Capitolinis marmoribus item colligimus Q. Fabio post consulatum fuisse prorogatum, quoad cum Etruscis debellasset. Aperte namque monstrant Procos. ipsum hoc anno triumphasse de Etruscis: non, vt vult Liuius, anno superiore in consulatu, longam rerum præclarè gestarum historiam nimis arcto anni vnius spacio alioquin concludens. Itaque Respublica eo anno sine Consulibus per Dictatorem in Samnio, per Procos. in Etruria, per Prætorem aliosque vrbanos magistratus Romæ est administrata. Quem annum Liuius alijque, quando Consules non reperiebantur, omisere, historia superioris anni actis adiecta.

P. Cornelius. * A. f. P. n. Aruina. * Propr. classem, oramque maritumam ex S.C. obtinuit. Agrum Nucerinum depopulando cladem passus est. Liuius libro IX. Duos P. P. Cornelios reperimus, Aruinam triennio post Consulem, ac Scipionem Barbatum eodem anno Dictatorem. Ex his alterum fuisse hunc suspicor, ac Aruinam potiùs bello infelicem, quàm Barbatum: maximè quando hæc prouincia quasi anno suo præcedat eius consulatum.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. III. ANN. CDXLIV. DICT. II. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. OCT.

Insignibus hostium spolijs forum Romanum ornatum.

Gladiatores Samnites vnde primum.

Describit pulchrè Liuius prœlium ad Longulam, quo L. Papirius Dictator maximà adflixit clade Samnites auro argentoque cælatis armis fulgentes. Victoriaque parta ipsum triumphasse, & eius triumpho longè maximā speciem captiua arma præbuisse dicit. Tantumque in ea re magnificentiæ visum, vt aurata scuta dominis argentariorum ad forum ornandum diuiderentur. Vnde natum initium dicitur fori adornandi ab ædilibus, cùm thensæ ducerentur. Et Romani quidem ad honorem deûm insignibus armis hostium vsi sunt: Campani ab superbia & odio Samnitium gladiatores (quod spectaculum inter epulas erat) eo ornatu armarunt. Samnitiumque nomine appellarunt. Liuius libro nono. Sed hunc, vt dixi, triumphum refert ad annum, quo duos complexus est, superiorem.

Q. FABIVS. M. F. N. N, MAXIMVS, RVLLIAN. AN. CDXLIV. II. PRO. COS. DE. ETRVSCEIS. IDIBVS. NOV.

Etrusci ad Vadimonis lacum magno prælio victi.

Perusia capta.

Q. Fabij Procos. triumphus.

Ita nobis hoc anno repræsentant Q. Fabij triumphum de Etruscis columnæ Capitolinæ, quem Liuius anni superioris historiæ adscribit. Ait enim Fabium Consulem, interea dum L. Papirius Dictator in Samnio res gerit, Etruscos & Vmbros varijs adfecisse cladibus, & demum non procul Perusia, posteaquam pertinaci conflictu ad Vadimonis lacum omnes Etruscorum opes, & exercitum sacrata lege coactum fregisset, reliquias eorū non dubia victoria subegisse, Perusiam in potestatem redegisse. Cui cum præsidium imposuisset, legationibus Etruriæ pacem amicitiamque petentibus præ se Romam ad senatū missis; ipse præstantiore etiam quàm Dictator Papirius victoria triumphans Vrbem est inuectus. Diffusè hæc Liuius libro IX. Auctor de viris illustribus secundū hunc Q. Fabij triumphum de Samnitibus, non Etruscis actum refert: si rectè, profectò longè alijs vsus est annalibus quàm Liuius, & Fastorum Capitolinorum auctores in horum temporum historia.

ANNI. P. R. C. CDXLV.

Consules.

P. DECIVS. P. F. Q. N. MVS. II. Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIANVS. III.

QFABIO ob egregiè perdomitam Etruriam (inquit Liuius annum superiorem omittens) continuatur consulatus, & P. Decio collega datur; qui Cōsul iterum factus est, eo quòd

eo quòd legatus L. Papirij Dictatoris auspicijs in Samnio benè res gesserat. Liuio astipulantur in Consulum nominibus tam Capitolini fasti, quàm Diodorus, Marianus, Cassiodorus, & tabulæ Græcæ. Numeri tamen non vbique respondent, & cognomina ab aliquibus omissa sunt.

Consules sortiti prouincias Etruria Decio, Samnium Fabio euenit. Hic profectus Nuceriam Alphaternam oppugnando subegit, Samnites cum Marsis & Pelignis socijs acie vicit. P. Decius interea circumlatis per Etruriam armis omne nomen Etruscum ad inducias petendas compulit. Sed Vmbris se mouentibus denuò ingenti conflato exercitu, Etruria item rursus turbata est. Et cùm vnus Consul ad tantam molem belli non suffecturus videretur, Q. Fabius ex S.C. Vmbris se, Samnio relicto, cum exercitu opposuit, & confestim haud magno certamine ad deditionem hostes compulit. Liuius libro IX. Sora, atque Alba Romanorum coloniæ factæ sunt hoc tempore, secundùm Velleij supputationem, quæ tamen discrepat à Liuio.

Marsi & Peligni Samnitibus iunguntur.

Vmbri & Etrusci denuò ad Meuaniam à Q. Fabio victi.

Sora atque Alba coloniæ.

Prætor.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. IV. Legatus consularis cum P. Decio Papirij Dictatoris fuerat, & ob res in Samnio benè gestas Prætor quartùm populi suffragio creatus est. vt Liuius lib. IX. testatur.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Aedem Victoriæ ex multatitia pecunia faciundam curauit, quam postea in secundo consulatu dedicauit. Auctor est Liuius libro X. Nos ædilitatem hanc more eius sæculi triennio ante consulatum Megelli primum posuimus: collega fortasse fuit.

P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. * M. f. M. n. Mus *. [M. Antonius. M. f. //. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Furius. * L. f. L. * nepos. Ap. Claudij Cæci consulatus candidati comitia, donec censura se abdicasset, interpellauit Liuius ex quibusdam annalibus lib. IX.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

P. Semptonius. P. f. C. n. Sophus. II. M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. III.

L. Genueius. * L. f. L. n. * Auentinensis. IV.

Q. Appuleius. * Cn. f. * C. n. Pansa. [M. Confidius. M. f. M. nepos.]

[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [M. Fuleinius. M. f. M. nepos. II.]

[M. Trebius. A. f. A. nepos. III.] [M. Mæcilius. M. f. C. n. • Tullus.•]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Samnio.

//. //. //. f. //. n. //. P. Decij cos. in Etruria.

Ab Etruscis stipendium pro exercitu Romano in eum annum binasque in militem tunicas ex pacto induciarum accepit. Liuius libro IX.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Nepos P. Scipionis primi ædilis curulis, si quid ex temporis interuallo colligere est. Eius consulatus sequetur.

M. Atilius. L. f. //. n. Regulus. Pater M. Reguli bis Consulis, à Pœnis capti, & crudeliter occisi, vt marmora indicant Capitolina.

Q. Papirius. //. f. //. n. * Turdus. * In tribunatu plebis legem tulit, vt suo loco dicemus.

M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. Vt fasti Capitolini in eius equitum magisterio hunc nominant, vnde colligimus patrem ipsum fuisse M. Aemilij Paulli, qui Cos. anno CDXCIX. de Cossuranibus & Pœnis Pro. cos. triumphauit. Nam M. F. L. N. in ijsdem scriptus est.

ANNI. P. R. C. CDXLVI.

Consules.

AP. CLAVDIVS. C. F. AP. N. CAECVS. L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS.

COGNOMINA Consulum omittunt Liuius, Diodorus, & Cassiodorus: Crassi cognomen auitum dat Ap. Claudio Marianus, quemadmodum in censura quoque Frontinus. Volumnium, Violensem plerique vocant; at tabulæ nostræ Græcæ hoc anno consulatus produnt ΑΠΠΙΟΥ, ΚΑΙ ΒΙΟΛΕΝΤΟΣ, vt magis probem ex hoc genitiuo casu cognomen Violens, quod fragmenta Capitolina in vtroque huius Volumnij consulatu sic exprimunt; quàm, vulgò quod fertur, Violensis.

Violens cognomen Volumnio, non pro Violensis.

Ap. Claudius Romæ mansit, cùm Lucio Volumnio Sallentini noua prouincia decreta esset. Hic multa prosperè gessit, aliquot vrbes hostium vi cepit. Prædæ erat largitor, & benignitatem per se gratam comitate iuuabat; militemque ijs artibus fecerat & periculi & laboris auidum. Liuius libro IX.

Sallentini hostes noui.

CENS. M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. L. F. XXVII.

Tacet Liuius omnino de censu & lustro huius anni, visúmque eidem satis diligentiæ, obiter tantùm dixisse Ap. Claudium ante censuram depositam ad petitionem consulatus non admissum fuisse, & anni insequentis actis inseruisse Salutis ædem à C. Iunio censore esse locatam, quam Consul bello Samnitium vouerat; & eundem cum collega M. Valerio Maximo vias per agros publica impensa fecisse. Quod Cassiodorus cum fastis Capitolinis conueniens huic anno etiam adscribere voluit. Censorum ex quibusdam annalibus meminit item Valerius Max. libro II. cap. IX. ab his scribens, L. Antonium quendam senatu motum, quòd quàm virginem duxisset vxorem repudiasset, nullo amicorum in consilium adhibito. Quod alienum ab ijs est, quæ libri eiusdem cap. primo scribit ex alijs annalibus, quos etiam Dionysius alijque sequuntur; ante annum quippe Vrbis DXX. diuortium in Vrbe nullum inter virum & vxorem intercessisse.

Salutis ædes.

Viæ per agros impensa publica primum factæ.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * M. Titinius. C. f. C. nepos.

M. Sempronius. //. f. //. n. Tuditanus. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
C.Pœtelius.C.f.C.n.Libo.Visolus.	Q.Anicius.//.f.//.n.Prænestinus.
M. Liuius. //. f.C.n. Denter. III.	[Cn.Fuluius.Cn.f.Cn.n.Pætinus.]
[L. Lucerius. C. f. C. nepos.]	[M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]	[P. Villius. L. f. L. nepos.]
[P. Silius. P. f. Q. nepos.]	Q. Mamilius. //. f. //. n. Turibus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Cos. in Sallentino.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Procos. in Samnio.

Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. M. Atilius. M. f. M. n. Regulus.

T. Manlius.* T. f. T. n.* Torquatus. Sp. Caruilium, & M. Regulum habemus notatos in triumphis Capitolinis: T. Manlius, qui in consulatu mortuus est, vt postea dicam, nepos primi T. Manlij Torquati videtur, & filius eius, quem pater securi percussit, vt apparet ex ratione temporum.

[A. Cornelius. A. f. A. n. Cossus. Aruina.] Patruum P. Cossum Aruinam bis Cos. & censorem videtur habuisse: Patrem verò A. Cossum principem fœcialium, cuius meminit Liuius IX. in historia Caudinæ deditionis.

Prouincia

Q. Fabius. M. f. N. Maximus. Rullianus. Procos. Samnium obtinuit. Huic, post res in Vmbria tam feliciter gestas, in prouinciam cum victore exercitu reuerso, senatus ex consulatu prorogauit in Samnio imperium, maximè tamen aduersante Ap. Claudio Consule, vt ait Liuius. Quò respexisse etiam videtur Auctor de viris illustribus cap. XXXIV. ne Fabius solus ad bellum mitteretur, Appium contradixisse scribens.

Q. Fabius hoc anno Procos. ad Alifas cum Samnitibus ingenti prœlio, signis collatis, conflixit, & victoriam obtinuit; postridie obsessa hostium castra per deditionem cepit, captos Samnites cum singulis vestimentis sub iugum misit: socios quibus in deditione nihil cautum erat, ad septem milia sub corona vendidit. Hernicos seorsum in custodia habitos, Fabius Romam misit ad senatum. Liuius lib. IX. *Q. Fabij Procos de Samnitibus victoria. Samnites sub iugum missi.*

ANNI. P. R. C. CDXLVIII.

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. TREMVLVS. P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina.

CONSVLES alterius nomen ex triumphalibus columnis desumpsi, alterius autem ex censura, quæ adhuc extat in magistratuum Capitolinorum fragmentis. Et nihil dissentiunt Liuius, Marianus, Diodorus, & Cassiodorus; nisi quod ab his cognomina omittantur. Ea autem tabulæ Græcæ Tremulum & Aruinam reddunt, vt etiam Cuspiniani.

Hernici à societate Romanorum defecerunt: eos Q. Marcius Consul tribus prœlijs victos, trinisque castris exutos ad deditionem compulit. In Samnio autem, quia decesserat inde Q. Fabius Procos. noui motus exorti, Calatia, & Sora cū præsidijs expugnatæ sunt. Consul P. Cornelius, cuius ea prouincia erat, obsessus in locis impeditis pugnæ facultatem ab hostibus elicere non potuit. Sed aduentus Q. Marcij, qui, Hernicis subactis collegæ auxilio venire maturauit, moram certaminis hosti ademit. Triginta Samnitium milia consulares duo exercitus iuncti occiderunt. Cum Carthaginiensibus legatis fœdus tertiò renouatum est. Liuius libro IX. Carseoli Romanorum colonia facta est, vt auctor Velleius. *Hernici tribus prœlijs victi, tribus castris exuti. XXX Samnitium milia occisa. Cū Pœnis tertiò fœdus renouatum. Carseoli colonia.*

„ At Liuius libri X principio eius coloniæ meminit his verbis. Simul Marsos agrum vi tueri.

in quem

in quem colonia Carſeoli deducta erat quatuor milibus hominum ſcriptis. Non diu pòſt tamen, vix quadriennij hiſtoria adiuncta, quaſi ſui oblitus. Eodem, inquit, anno Carſeolos colonia in agrum Aequicolarum deducta. Non videtur itaque niſi per occaſionem, ac neglectè coloniarum meminiſſe.

P. Cornelius. //. f. //. N. SCIPIO. BARBATVS. Dict.
P. Decius. P. F. Q. n. MVS. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. cauſſa.

Idem annus, ait Liuius, Dictatorem habuit P. Cornelium Scipionem cum magiſtro equitum P. Decio Mure. Ab ijs, propter quæ creati erant, comitia conſularia ſunt habita, quia neuter Conſulum poterat bello abeſſe. Cognomina tantùm extant in fragmentis Capitolinis, vbi Scipionem Barbatum legimus, & Murem.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Cornelius. M. f. M. n. Coruus. VI. P. Valerius. //. f. //. n. Falto.
Ex Plinij VII. vt antè dictum eſt.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. L. Genucius. L. f. L. n. Auentinenſis.

Tribuni plebis.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. Vt Licinius Macer apud Liuium libri noni fine. Atqui in hoc magiſtratu faſtos plebi promulgaſſe reor, vnde mox ædilis curulis factus eſt. Cicero ad Atticum libro VI. ep. prima, ſcribam faſtos protuliſſe dicit. Quod ita intelligendum videtur, ſcribam faſtos in vulgus proferre cepiſſe: nam cùm lege promulgaret cum magna ſenatus & nobilium indignatione, profectò in magiſtratu videtur fuiſſe, alioquin priuati ſcribæ conatibus facilè occurriſſet ſenatus. Sed hæc annalium in ea antiquitate diuerſitas eſt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. M. f. M. n. Mus. II. L. Furius. L. f. L. nepos. II.
M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus.
Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. [M. Antonius. M. f. //. nepos. II.]
[L. Genucius. Cn. f. Cn. Auentinenſis.] [P. Curatius. P. f. P. nepos. II.]
[P. Furius. P. f. L. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Ex S.C. legatis Pœnorum comiter munera miſere. Liuius libro IX.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Marcij Cos. in Hernico. Ab hoſtibus Hernicis bimeſtre ſtipendium frumentumque pro exercitu, & ſingulas in militem tunicas ob triginta dierum inducias datas accepit. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. P. Aruinæ Cos. in Samnio. Ab hoſtibus Samnitibus

nitibus trium mensium frumentum; annuumque stipendium, & singulas in militem tunicas ex pacto induciarum accepit. Liuius.

[C. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.] Frater Sp. Caruelij consularis ac triumphalis.

L. Iulius. L. f. //. n. Libo. Pater L. Libonis Consulis anno CDXXCVI.

Q. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Cuius alios eum fratre Cneo magistratus habebimus postea. Fratres ambo videntur fuisse L. Ogulnij Galli, quem patrem diximus ex tabulis Capitolinis fuisse Q. Ogulnij postea Consulis & Dictatoris.

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Q. MARCIVS. Q. F. Q. N. TREMVLVS. COS. AN. CDXLVII.
DE. ANAGNINEIS. HERNICEISQ. PRID. K. QVINT.

Q. Marcius de Hernicis triumphans Romam rediit, statuaque equestris eidem in foro decreta est, & ante templum Castoris posita, vt refert Liuius. Cui astipulatur alia occasione Cicero Philippica VI. non eodem merito L. Antonij equestrem similem in foro positam asserens, quo Q. Tremuli, qui Hernicos deuicit ante Castoris. Sed mendosè in vulgatis exemplaribus appellatur Q. Trebellius, vel Tremellius, pro Q. Tremulus. Item „ Plinius libro XXXIV. cap. VI. Et ante ædem (inquit) Castorum fuit Q. Marcij Tremuli „ equestris togata, qui Samnites bis deuicerat; captaque Anagnia populum stipendio liberauerat. Hæc approbare videtur Liuius, scribens Hernicos deuictos, stipendio frumentoque, vt dixi, & singulis in militem tunicis pepigisse inducias, vt legatos pacis exorandæ caussa Romam mittere possent. Qua ratione populus Romanus stipendio hostibus, vbi potuit, imperato; exercitum alere & hostium sumptibus cœpit. Quod & postea sæpiùs contigit, vt in quæsturis annotare pergemus. Ex ijsdem Plinij verbis colligere est, statuam dictam Q. Tremuli in foro ante Castorum non extitisse suo tempore: fuisse enim dicit. quæ tamen Ciceronis tempore videtur adhuc extitisse.

Statua equestris Q. Marcij Tremuli in foro Rom. posita. Ciceronis locus.

ANNI. P. R. C. CDXLVIII.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. MEGELLVS. Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
In prœlio. occis. est. in. e. loc. f. est.
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus.

MEGELLVM & Minucium Consules habent tabulæ Græcæ, Megellum & Augurinum, Cuspiniani Rectè Tiberij prænomen addit Minucio Diodorus Siculus, quod ipsum & monstrat fragmentum Capitolinum. Quare perperam in Liuio, Mariano, & Cassiodoro Titus legitur. Plebei Consulis locum hic obtinet, cui occiso plebeius item suffectus est. Hanc familiam verò Augurinorum à patribus olim trasiisse ad plebem, nonnulli annales tradidere; quemadmodum in tribunatu plebis L. Minucij Augurini, quem anno CCCXIV. gessit, docui. M. Fuluium, & L. Postumium ex columnis triumphalibus descripsi, at in Liuio Fuluij prænomen corrigi debet. Duobus prœliis rursum victi sunt Samnites. In altero graui vulnere saucium, & mortuum Consulem Minucium, quidam auctores sunt: & in eius locum suffectum esse M. Fuluium, eundemque reliquum belli confecisse, & Bouianum cepisse. Quos annales sequuntur Capitolini fasti, vt ex fragmento colligimus. Sora, Arpinum, aliæque vrbes hoc bello receptæ sunt: Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum est. Vide Liuium libro IX.

Duobus denuo prœlijs victi Samnites. Consul Minucius ex vulnere moritur. Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. Refert Liuius Ap. Cæcum & in consulatu sine prouincia Romæ mansisse, vt vrbanis artibus opes augeret, quando belli decus penes alios esset. Præstabat enim eloquentia & ciuilibus artibus. Nam libro decimo item L. Volumnius sententiam in senatu dicit, callidos solertesq; iuris atque eloquentiæ consulios, qualis Ap. Claudius, vrbis & fori præsides habendos, Prætoresque ad iura reddenda creandos esse. Quod ipsum etiam comprobat inscriptio antiqua, quæ honorum illius titulos recenset: in qua bis ædilem curulem, bis Prætorem fuisse legimus.

Aediles

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Cornelius. Cn. f. //. n. Blasio.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Liuius. //. f. C. n. Denter. Q. Appuleius. * Cn. f. * C. n. Pansa.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * iii. M. Minucius. //. f. //. n. Fessus.
[C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.] [M'. Iuuentius. M'. f. //. n. Thalna.]
L. Ogulnius. A. f. //. n. Gallus. P. Licinius. //. f. //. n. Varus.
[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
M. Duilius. M. f. C. nepos. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Quaestores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quaestores militares.

// // // f. // n. // L. Megelli.
// // // f. // n. // Ti. Minucij. } Coss. in Samnio.

Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Qui postea tribunus plebis & aedilis curulis fuit. Erat autem frater duorum Gallorum Quinti, & Lucij; quorum Quintus collega eius fuit in tribunatu & aedilitate, Lucius pater Q. Ogulnij Galli, quem postea Consulem & Dictatorem habebimus. Et haec quidem ex têporum ratione colligimus.

[M. Mamilius. M. f. //. n. Vitulus.] Patruus Q. Vituli Consulis anno CDXCI.
[C. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus.]

M. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. PAETIN. ANN. CDXLIIX.
COS. DE. SAMNITIBVS. III. NON. OCT.

Liuius magna cum gloria rerum gestarum Consules ambo triumphasse scribit, Postumium Minuciumque intelligens. Sed ex alijs annalibus (quos reperiri etiam ille dicit) fasti Capitolini, vt vides, M. Fuluij Curui solummodo triumphum, quum bellum post *Bouianum captum.* mortem Minucij confecisset, nobis exprimunt. Ab hoc enim Bouianum fuisse captum, tradit, quo tempore ab Samnitibus Sora, Arpinum, Cosentia receptae.

ANNI. P. R. C. CDXLIX.

Consules.

P. Sempronius. P. f. C. N. SOPHVS. P. SVLpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.

NOMINA Consulum cepimus ex columnis triumphalibus. Diodorus cognomina omittit, quorum Sulpicij, in Liuio, Cassiodoro, & alijs, mendosè legitur. Auerrio *Plinij locus.* Tabulae Graecae, σαβέῤῥιος, correctè produnt. In Plinio autem malè Longus, pro Sophus: & L. Sulpicius, pro P. Sulpicius, scribitur libro XXXIII. cap. I. vbi de huius anni actis vrbanis multa, dissidioque inter ordines orto Cn. Flauij scribae culpa, quòd Fastos promulgasset, vt etiam Liuius in fine libri IX. latiùs recenset.

Cum

Cum Samnitibus fœdus est renouatum. Ex Aequis vnum & quadraginta oppida intra sexaginta dies oppugnando capta sunt, nomenque Aequicum ad internitionem ferè deletum est. Marrucinis, Marsis, Pelignis, ac Ferentinis amicitiam petentibus fœdus datum est. Liuius in fine libri IX. *Samnitibus petentibus fœdus redditum. Aequi debellati.*

Cens. Q. Fabius. M. f. N. N. MAXIM. RVLLIANVS. P. Decius. P. f. Q. n. Mus.
Lustrum fecer. XXVIII.

Censores huius anni ex Liuio, & Valerio Max. possunt suppleri, cùm præter Q. Fabij, vt vides, cognomina nihil ferè in fragmento Capitolino sit reliquum. Is censor omnem forensem turbam excretam in quatuor tribus coniecit, quas vrbanas appellauit: ne tantùm scilicet, auctoritatis postmodum vulgò maneret in comitijs, ac dandis suffragijs. *Vrbanæ tribus quatuor plebis nequioris.* Sategitque hoc discordiæ auferendæ caussa concitæ inter ordines, vt antea dixi, ob ædilitatem & ambitionem Cn. Flauij scribæ, ac in primis ex praua illa lectione Ap. Claudij Cæci censoris, qua senatum tribusque turbauerat, & comitia in humillimi cuiusque potestatem redegerat. Atque eo merito Fabium Maximi cognomen sibi parasse scribunt Liuius libri IX. fine, Valerius Max. lib. II. cap. II. & Plutarchus in Pompeio. *Q. Fabius censor cur Maximus sit dictus.* Qui tamen in Fabio Cunctatore cognomen hoc ei inditum tradit ob splendorem & magnitudinem; vt auctor de viris illustribus ob virtutem, nō addita ratione magis exquisita. Quibus accedere etiam videntur Capitolini scriptores, qui & ante censuram Maximi cognomen omnibus huius Fabij magistratibus adiungunt. Idem in hac censura instituit, vt equites Romani solemni pompa quotannis Idibus Quinctilibus ab æde Honoris equis insidentes trabeati in Capitolium transueherentur. vt Liuius obiter in fine noni. Valerius libro II. cap. II. & Auctor de viris illustribus cap. XXXII. *Equitum Romanorū transvectio solemnis.* Lustrum quidem ab his conditum fuisse, sequentia lustra demonstrant.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

P. Valerius. //. f. //. n. Falto.

Aediles curules.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. Qui idem tribunus plebis erat.

Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus. Hic hostis paucis ante annis fuerat, ille patre scriba & libertino natus scriptum ipse Ap. Claudio Cæco faciebat, & ædilibus curulibus apparebat. Quia tamen fastos populo promulgarat, cum ingenti senatus nobiliumque indignatione, vt phaleræ & annuli etiam publicè ponerentur, ædilis curulis à forensi turba creatus est, cum Q. Anicio: præteritis C. Pœtelio, & Cn. Domitio, quorum patres Consules fuerāt. *Fastorum publicatio.* Additum Flauio, vt simul & tribunus plebis esset. Is ædem Concordiæ dedicauit. Sella curuli inter nobiles cùm sibi assurrectum non esset, consedit. Vide Liuium in fine lib. IX. ex Licinio Macro. Pomponiū de origine iuris. Plinium cap. I. libri XXXIII. Valerium Max. lib. II. cap. V. & lib. IX. cap. III. Ciceronem ad Atticum lib. VI. ep. I. Gellium in noctibus libro VI. cap. IX. qui historiam ex L. Pisone recenset. Ex his plenius omnia percipies. Dubito tamen an correctè in Gellio & Plinio legatur Cn. Flauius Annij filius, cùm Liuius & Cicero Cn. f. vocent. *Gellij, & Plinij loci.* Sed pulchrè Cicero ad
„ Atticum. E libris de republica meis vnum (inquit) ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. f.
„ Ille verò ante decemviros non fuit, quippe qui ædilis curulis fuerit: qui magistratus
„ multis annis post decemviros institutus est. Quid ergo profecit, quòd protulit fastos?
„ Occultatam putant quodam tempore tabulam istam, vt dies agendi peterentur à pau-
„ cis. Nec vero pauci sunt auctores Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesque
„ composuisse: nec me hoc, vel potiùs Africanum (is enim loquitur) commentum putes.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. L. Furius. * L. f. L. * nepos.

Tribuni plebis.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. II. Qui idem ædilis curulis erat, vt Liuius, & Plinius testantur locis antè citatis.

Q. Papirius. //. f. //. n. * Turdus. * Legem de locis publicè consecrandis tulit. *Papiria lex de consecrandis locis.*

„ tulit. De qua lege in oratione pro domo sua sic scribit Cicero, Video esse legem vete-
„ rem tribunitiam, quæ vetet iniussu plebis ædes, terram, aram consecrare: neque tamen
„ hoc Q. Papitius, qui hanc legem rogauit, sensit, neque suspicatus est, fore periculum, ne
„ domicilia, aut possessiones indemnatorum ciuium consecrarentur. Quam legem vel hoc anno, vel paucis ante latam esse, cùm ex Ciceronis verbis, tum ex Liuio videmur colligere; qui refert Cn. Flauium ædilem summa inuidia nobilium ædem Concordiæ in area Volcani dedicasse, & coëgisse consensu populi P. Cornelium Barbatum Pontificem maximum verba præire, cum more maiorum negaret, nisi Consulem, aut Imperatorem posse templum dedicare. Itaque postea ex auctoritate senatus latam esse ad populum dicit, ne quis templum arámve iniussu senatus, aut tribunorum plebis partis maioris dedicaret. Si ergo tunc contra morem maiorum ædilis dedicarit, & Pontifex maximus populi consensu coactus est verba præire, profectò Papiria hac lege hic coactus & ille dedicasse videtur. Nam si nemo iniussu populi, certè solo eius iussu quis poterat consecrare: vt ea lex tum recens lata esse inuito senatu videatur, per illam forensem plebis factionem, quæ vires praua illa Ap. Cæci censura erat adepta. Obtinuisse tamen in ista Flauianæ consecrationis dissensione senatum Liuius innuit; vti templa & aræ deinceps exciperentur è lege, & nisi vel iussu senatus, vel tribunorum plebis partis maioris dedicarentur.

//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.

D. Iunius. D. f. //. n. Pera. Pater D. Peræ Consulis anno CDXXCVII, vt indicant Capitolina marmora.

[M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.] [M. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus.]
M. Sempronius. //. f. //. n. Tutidanus. II. M. Atilius. L. f. //. n. Regulus.]
T. Popillius. //. f. //. nepos. [C. Plautius. C. f. C. n. Proculus.]
[Q. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sempronij cos. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. P. Sulpicij cos. in Samnio.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Honorati illius L. Cursoris bis Dictatoris, ac quinquies Consulis filius.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. Tenuis quidem fortunæ, sed summæ virtutis vir. Pyrrhum Regem deuicit. Eius verò vitam breuiter describit Auctor de viris illustribus. Cum dentibus natum, & inde cognomen obtinuisse scribit Plinius lib. VII.

L. Aelius. *L. f. L. n. *Pætus. Qui postea ædilis fuit, vt Liuium auctorem habemus.

D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua. Hic ascendit ad consulatum, vt ex sequentibus patebit.

P. SEMPRONIVS. P. F. C. N. SOPHVS. ANN. CDXLIX.
COS. DE. AEQVEIS. VII. K. OCT.
P. SVLPITIVS. SER. F. P. N. SAVERRIO. AN. CDXLIX.
COS. DE. SAMNITIBVS. IIII. K. NOVEMB.

Triumphi duo de Aequis, & Samnitibus contra Liuij historiam.

De Aequis autem triumphatum fuisse, tot oppidis eorum, vt dixi, oppugnando captis, obiter adijcit historiæ suæ Liuius: sed de Samnitico triumpho P. Sulpicij, nihil prorsus. Nam fœdus suppliciter petentibus hoc anno redditum fuisse narrat, discrepans in istorum temporum historia à fastis Capitolinis sæpissimè; qui Consules ambos diuersis è prouincijs diuersis etiam mensibus triumphasse volunt.

ANNI.

ANNI P. R. C. CDL.

Consules.

Ser.Cornelius.CN.F.CN N.LENTVLVS. L.Genucius.* L.f.L.n.* Auentinensis.

LENTVLVM, & Auentinensem Consules habent tabulæ Græcæ, neque discordat in Lentulo Capitolinum fragmentum. Liuius, Diodorus, Marianus & Cassiodorus cognomina omittunt, & suggerunt L Genucium, & Ser.Cornelium Consules.

Soram atque Albam in Æquos coloniæ deductæ sunt, vt auctor est Liuius libri x. principio. Itemque Trebulanis, Arpinatibusque ciuitas data est. De Sora, & Alba Velleius meminit triennio circiter tempus anticipans, Liuius etiam decennio, velut etiam prius annotaui: colonos videlicet Romanorum interfecisse referens, vt dictum est suo loco. Videntur itaque in duas has vrbes coloni denuò reducti potius fuisse. Quin Albam cum alijs Æquorum oppidis rebellem anno superiore captam quoque fuisse verisimile est. In Vmbriam expeditio propter agros vastatos est facta, & armatorum duo milia in quadam spelunca flammis & fumo sunt absumpta. Liuius lib. x. Colonia deducta.

Prætor.

// // //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. VI. vt Plinius lib. VII.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L.Cornelius. * P.f. P. n. * Scipio.	[A.Cornelius. A. f. A. n. Cossus.] Aruina

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[L.Genucius.Cn.f.Cn.n.Auentinensis.]	[P. Furius. P. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Q. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus. Pater M.Flacci. Q. f. qui Consul fuit cum Ap. Claudio anno CDXXCIX. & postea magister equitum, vt ex tabulis Capitolinis colligimus. A quo postea multi Fuluij Flacci.

L. Poblicius. //. f. //. n. Malleolus. Duorum L. & M. Malleolorum auus, qui simul ædiles plebis Floralia instituerunt, vt ex sequentibus cōstabit. Nam horum Marcus Consul L.F.L.N in fastis Capitolinis annotatus est.

[M. Allienius. L. f. L. nepos.]	[L. Considius. L. f. M. nepos.]
[L. Plætorius. L. f. M. nepos.]	[C. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[L. Racilius. L. f. L. nepos.]	[C. Apustius. //. f. //. n. Fullo.]
[Sex. Statius. T. f. T. nepos.]	[C. Numitorius C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ser. Lentuli }
//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij } coss. in Vmbria.

L. Cornelius. Cn. f. //. n. Scipio. Pater duorum illustrium Scipionum L. & Cn. consularium, qui res prosperè bello Punico primò gesserunt, & triumpharunt, vt dicetur.

C. Fuluius. *C. f. C. n. *Curuus. Is postea ædilis Liuio teste.

M. Valerius. L. f. //. n. Flaccus. Quem patrem notant Capitolinæ tabulæ, L. Flacci Consulis anno CDXCII.

Q. Mamilius. M. f. //. n. Vitulus. Et hunc Q. Mamilij Consulis anno CDXCI.

ANNI. P. R. C. CDLI.

Consules.

M. Liuius. //. f. C. N. DENTER. M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus.

DENTREM & Paullum produnt in hunc annum Cuspiniani tabulæ: Græcæ autem, Dentrem & Aemilium. Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognominâ Consulum prætereunt: & prænomen Aemilij variatur admodum apud supraſcriptos auctores. Ex ijs autem, vt Diodoro M. Aemilium appellanti potiùs assentiar, in caussa est; quòd extet idem magister equitum anno sequenti apud Liuium, & in fragmentis Capitolinis; in quibus L. F. L. N. appellatur, vnde colligimus patrem fuisse M. Aemilij, qui postea de Pœnis, & Cossurensibus triumphauit, vt antè dictum est.

Cum Vestinis fœdus ictum. Græcorum classis. Cum Vestinis amicitiam petentibus fœdus est ictum. Græcorum classis, quæ in Sallentinis Thurias vrbem ceperat, à M. Aemilio Consule profligata est, & vrbs recepta, cultoribusque veteribus reddita. Liuius libro x.

C. Iunius. C. f. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. Dict.
M. Titinius. C. F. C. nepos. Mag. EQ.

Aequi rebellarunt. Redintegrarunt Æqui bellum ægrè ferentes Albam coloniam, velut arcem, suis finibus impositam; & expugnare summa vi adorti, ab ipsis colonis pelluntur. Cæterùm Romæ terrorem fecerunt, quia vix credibile videbatur, tam adfectis rebus, Æquos solos per se ad bellum coortos. Eius itaque tumultus caussa Dictator dictus est C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magistro equitum. Is Æquos ante diem octauum primo congressu subegit. Liuius. Eius item dictaturæ vestigia adhuc extant in Capitolino fragmento.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. II. T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.

Aediles plebis.

//. //. //. f //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. [C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.]

Tribuni plebis.

L. Furius. *L. f L. *nepos. III. Q. Papirius. //. f. //. n. *Turdus. *III.
Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumal. II.
M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. [Ti. Pontificius. Ti. f. M. nepos.]
[C. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]
[A. Sellius. M. f. M. nepos.] [L. Antonius. M. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæſtores militares.

// // // f. // n. // M. Liuij cos. in Aequico.
// // // f. // n. // M. Paulli cos. in Sallentino.

Q. Cædicius. Q. f. // n. Noctua. Qui Conſul poſtea eſt factus.
[C. Acutius. C. f. C. nepos.] [C. Foſlius C. f. C. n. Flaccinator.]
[Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambuſtus.] Filius Q. Ambuſti Dictatoris anno CDXXXII.
C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. AN. CDLI.
DICT. DE. AEQVEIS. III. K. SEXT.

Dictator, Inquit Liuius, die octauo triumphans in Vrbem cùm rediſſet; ædem ſalutis, quam Conſul vouerat, cenſor locauerat, Dictator dedicauit. De hac æde item Plinius lib. XXXV. cap. IV. & Val. Max. libro VIII. cap. XIV. verba faciunt: à C. Fabio videlicet nobiliſſimo ciue depictam fuiſſe ſcribentes, vnde Pictorum in gente Fabia cognomen emerſit.

ANNI. P. R. C. CDLII.

Dictatores

Q. Fabius. M. F. N. N. MAXimus. Rullianus. II. Dict.
M. AEMILIVS. L. F. L. n. Paullus. Mag. eq.
Rei. gerundæ. cauſſa.
Hoc. anno. DICTAT. & Mag. eq. ſine. cos. fuerunt.
M. Valerius. M. F. M. N. Coruus. II. Dict.
P. SEMPRONIVS. P. f. C. n. Sophus. Mag. eq.
Rei. gerundæ. cauſſa.

HOc anno per Dictatores duos ſine Conſulibus rempublicam adminiſtratam eſſe, docet vnum ex minutiſſimis faſtorum Capitolinorum fragmētis. Quod niſi bona quadam fortuna, & antiquitatis ſtudioſorum diligentia ex tantis vrbis Romæ cladibus ac ruinis erutum conſeruatumque fuiſſet; neſcio quis ſemet è tam inextricabili hiſtoriarum eius temporis labyrintho potuiſſet explicare, cùm Liuius ipſe, ſi dicere fas eſt, non potuerit. Quem ſi faſtis Capitolinis, aliorumque antiquorum quorundam ſcriptis prorſus conciliare velis, ſanè admodum difficile hoc tibi fore inuenies. Nam ſibimet conſtare diſtractus annalium diuerſitate non videtur, niſi mutilum, vbi huius anni hiſtoriam tractat vt pluribus locis eſt, velimus dicere. Quod fortaſſe non abſurdum videbitur diligentiùs conſideranti, quàm abruptè ſuperioris anni actis, omiſſa omni Conſulum, alteriúſve noui magiſtratus mentione, ſubiungat; multiplicem deinde exortum terrorem, Etruriam rebellare, ab Arretinorum ſeditionibus motu orto, * vbi Cilnium genus præpotens diuitiarum, inuidia pelli armis cœptum, Marſos agrum vi tueri, in quem colonia Carſeolos deducta erat; & propter eos tumultus Dictatorem dictum M. Valerium Maximum, & magiſtrum equitum M. Aemilium Paullum. Quod magis ſe credere dicit, quàm, vt quidam volunt, Q. Fabium ea ætate, & ijs honoribus Valerio ſubiectum fuiſſe. Ceterùm ex Maximi communi cognomine ortum errorem putat. Sed inter quoſnam commune Maximi eſt cognomen? inter duos ne magiſtros equitum, de quibus dubitat vter ſub M. Valerio Dictatore fuerit? Minimè quidem: ab Aemilio enim eſſe alienum, palàm eſt omnibus. At inter Dictatores duos, qui in fragmento Capitolino reperiuntur, illud commune eſt, Q. Fabio ſcilicet, & M. Valerio. Nam & M. Valerium eo fuiſſe vſum, antequam Coruus appellari cœperat, manifeſtum eſt, & Gellius libro IX. noctium cap. XI. adſtipulatur, vt in dictaturis prodendis commune cognomen erroris occaſionem dare citiùs potuerit. Verùm Liuius vnum dumtaxat Valerium Dictatorem admittens, deque duobus magiſtris equitum fruſtra diſceptans, non parum relinquit nobis ſcrupuli & obſcuritatis; præſertim non declarans an C. Iunio ſtatim ſucceſſerit Valerius Dictator, an alio anno factus fuerit. Vt hinc facilè colligas ipſum non valde probatos ſequutum annales, turſus biennij hiſtoriam malè contrahere; & magiſtratibus veris non repertis, hunc annum omnino prætertre ſine Conſulibus per duas ordine dictaturas tranſactum, Q. Fabij ſcilicet, & M. Valerij Corui, quem Fabio dictatura decedente creatum arbitramur, aucto belli Etruſci tumultu, &

In hiſtoria Liuiana locus magnus obſcuritas.

Multiplex belli terror.

*At mendosè illis in exemplaribus, vbi * ciuium Licinium genus. Sic in Aldinis vetuſtioribus & in alijs iis interpolatis, Licinium habetur. Sed genuina lectio, Cilnium, eſt, vt opinor. Antiquiſſimo namque regio ſtemmate clariſſima fuit apud Tuſcos hæc gens Cilnia. Quod etiam teſtatur Horatius poeta, qui Cilnium Mæcenatem ſuū Regibus atauis editum ſcribit. Itaque dubio procul Liuij locus verum hoc nomen à ſcriptoribus librarijs nō intellectū, corrupta voce ſublata, reſtitui debet: ſicut etiam doctiſſ. Iuſtus Lipſius nomen hoc correxit.*

M. Valerij duplex cognomen, Maximus, & Coruus.

Cassiodori & aliorum error ex Liuio.

tu, & cladis acceptæ rumore vrbem territante. Cæterùm Cassiodorus & alij recentiores Liuium sequuntur, & annum hunc prætereunt. Quem nisi nobis ostendissent paucæ admodum, vt dixi, adhuc extantes in Capitolinis fragmentis literæ: nec triumphorum columnæ magistratuum tabulis postmodum respondissent, C. Iunij Dictatoris triumphum de Æquis anno CDLI. prodentes, & Cn Fuluij Consulis de Samnitibus, anno CDLV cuius alioquin consulatus cadet in annum CDLIV. Vti confestim hunc annum desiderare necesse sit, si magistratus deinceps triumphis respondere velimus. Neque etiam Ciceronis in Catone maiore locus commodè potuisset intelligi de Ap. Claudio Cæco loquentis, qui Pyrrhi regis amicitiam oblatam grauissima oratione dissuasit. Atque hæc (inquit) ille egit " septem & decem annis post alterum consulatum, cùm inter duos consulatus anni decem " interfuissent, censorque ante consulatum superiorem fuisset. " Nisi igitur hunc annum à Liuio, & alijs omissum suo loco restituas, inter duos Ap. Cæci consulatus nouennium solummodo interpositum reperies. Cuspinianus vir doctissimus ex Olympiadum ratione Vrbis conditæ annis aliter non respondente animaduertit item in Liuio & Cassiodoro suo annum vnum, hoc ferè loco, deesse: Coruum II. & Rullianum ponens inter Dentrem & Paullum Coss. superioris anni, & Coruum v. & Pansam insequentis. Eos enim in Consulum tabulis suis antiquis incerti auctoris reperiebat, loco videlicet Dictatorum huius anni positos: quemadmodum antè etiam duos solùm, nõ omnes tribunos militum quotannis nominant; quàm diu respublica per tribunos consulari potestate præditos administrata fuit. Cæterùm Corui non hic secundus consulatus, vt volunt Cuspiniani tabulæ, sed quintus esse debebat, qui anno proximo sequetur. At dictaturam secundam hoc anno gessisse, tam ex rationibus iam antè dictis, quàm ex fragmento triumphi Valeriani subsequente manifestum est.

Io. Cuspiniani antiqua Consulum tabula Capitolinis respondens, duos Dictatores Consulum loco in hunc annum suggerentes.

Prætor.

//. • //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. *P. f. P. n.* Scipio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. D. Iunius. D. f. //. n. Pera.
M. Atilius. L. f. //. n. Regulus. [C. Plautius C. f. C. n. Proculus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus. II. [C. Memmius. C. f. C. nepos.]
[Q. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. II.] [P. Furius. P. f. L. nepos. II.]
[L. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis. II.] [C. Lætorius. C. f. C. nepos.]
M. Lætorius. M. f. //. n. Plancianus. [C. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.]
M. Minucius. //. f. //. n. Fessus. II. [M. Terentius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Dict. in Marsico.
//. //. //. f. //. n. //. M. Corui Dict. in Etruria.

Etruscis deniis induciæ biennales datæ.

Annuum stipendium, & duûm mensium frumentum ab Etruscis, quò legatos Romam mittere possent, ex pacto pro exercitu accepit. Liuius libro x.

[M'. Ser-

[M'. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.] Q. Hortensius. *Q. f. Q.* nepos.
Hic postea Dictator legem de plebiscitis tulit.

C. Cædicius. * Q. f. //. n. Noctua. * Frater videtur Q. Cædicij anno CDLXIV. Consulis, & fuit legatus, præfectusque equitum in prœlio ad Aquiloniam contra Samnites anno CDLX. vt auctor est Liuius.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. Postea Consul. Non patre tamen consulari, sed alia stirpe natum, ratio annorum indicare videtur; cùm à consulatu primi Marcelli distet huius consulatus annis quadraginta quatuor. Duæ igitur stirpes Marcellorum deinceps in republica floruerunt, sub iisdem ferè prænominibus; vt ægrè distingui, nisi temporum interuallo possint. Atque inde nõ parum obscuritatis nascitur. *Plures Marcellorum stirpes.*

M. Valerius. M. f. M. N. Coruus. ann. CDLII.
IV. DICT. II. de. Etrusceis.
X. K. Decembris.

Quem vnum adfert huius anni Dictatorem Liuius, M. Valerium Maximum nominans, & eundem Coruum esse Valerium, monstrat triumphi fragmentum, in quo M. Valerium Dictatorem iterum egisse quartum hoc anno triumphum legimus. Id quod de alio M. Valerio, quàm de Coruo, qui ter antea triumpharat, & semel Dictator fuerat, intelligi nõ potest: nam alterius eius temporis M. Valerij Maximi nullam antè dictaturam, & vnũ duntaxat triumphũ reperimus De Coruo itaque intelligenda sunt, quæ Liuius de M. Valerio Maximo Dictatore scribit; ipsum Etruscorum opes denuò fregisse, insigni prœlio hostes contudisse, caltris exuisse. Igitur pacem coactos petijsse Etruscos, sed inducias biennij tantùm impetrasse, vt latè narrat Liuius libro x. vbi etiam, Dictator (inquit) triumphans in Vrbem redijt; habeo auctores sine vllo memorabili prœlio pacatam ab Dictatore Etruriam esse. Alterum verò Dictatorem Q. Fabium subegisse, Miloniam, Plistiam, Fresiliam cepisse, parteque agri multatis hostibus fœdus restituisse putandum est; quæ & Valerio Dictatori adscribit Liuius. *Triumphus M. Corui de Etruscis.* *Q. Fabij Dictatoris res gestæ.*

ANNI. P. R. C. CDLIII.

Consules.

Q. Appuleius. * Cn. * F. C. N. Pansa. M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. V.

M. Valerium, & Q. Appuleium Pansam superioribus Consulibus subiungunt Liuius, Cassiodorus, & Marianus, annum omittẽtes, vt dixi, per dictaturas exactum. Habere quidem se auctores asserit Liuius M. Valerium Consulem ex Dictatore factum, atque adeo absentem creatum, & per interregem ea facta comitia fuisse. Atqui de Valerio Maximo loquitur; nihil tamen obstat, quin de Valerio Coruo hæc intelligi ex fastorum Capitolinorum sententia possint, velut ante satis declarauj, cùm ipse Maximi cognomen habuerit etiam, adeò vt quintum hoc anno consulatum ex secunda dictatura obtinuisse colligamus. Suffragantur his tabulæ Græcæ, Coruinum & Pansam, licet incorrectè, superioribus Consulibus M. Liuiò, & M. Aemiliò suggerentes. At multò apertiùs Cuspiniani tabulæ, quæ Coruum v. & Pansam hoc anno proferunt. Sextus verò M. Corui consulatus paulo pòst ex alijs probabitur auctoribus.

Lex Valeria de prouocatione à M. Coruo Consule, tũc pòst Reges exactos lata tertiò, & diligentiùs sancta fuit, semper à familia eadem. Hanc pulchrè confert Liuius cum lege Porcia pro tergo ciuium lata multò pòst; cuius pœnam grauiorem fuisse dicit. Valeriæ autem nihil vltra adiectum, quàm improbè fieri, si quis aduersus eam fecisset; ciuemque, qui prouocasset, virgis cecidisset, vel securi necasset. Id vinculum legis satis validum videbatur, qui tum erat pudor hominum. Nunc vix *seruo suo ita minetur quisquam, vt ait Liuius. Bellum à Valerio Consule aduersus Æquos rebellantes gestum est, & ab Appulcio Nequinum in Vmbria obsessum. Liuius libro x. *Valeria lex tertia de prouocatione.* *Porcia lex.* *seruo suis forsit melius.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Centumalus.
Hunc Cn. Fuluium, opinor, Liuius intelligit, qui anno superiore legatus M. Valerij Dictatoris præsidium, cui præerat, prudẽter & fortiter defendit, & maximæ victoriæ viam strauit; ideoque virtutis ergo mox ad honores maiores prouectus videtur.

Aediles curules.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.] L. Iulius. L. f. // n. Libo.

Aediles plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Q. Papirius. // f. // n. * Turdus. * Q. Fuluius. M. f. // n. Flaccus.

Tribuni plebis.

Q. Ogulnius. * A. f. * // n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. * // n. Gallus.

Ogulnia lex de sacerdotijs. Legem de sacerdotijs tulerunt, vt cùm quatuor augures, quatuorque pontifices essent, omnesque patricij, placeretque augeri sacerdotum numerum: quatuor põtifices, quinque augures, & omnes de plebe prætera allegerentur, vt omnino octo pontifices, nouem augures collegia explerent. Dissuasit legem vehementi oratione propugnator patriciorum Ap. Claudius, suasit è contrà P. Decius, qui bis Consul, Dictator & Censor fuerat: sed Decio persuadente tandem lex consensu plebis, inuitis patricijs, perlata est. Creatique pontifices primi de plebe P. Decius suasor legis, P. Sempronius Sophus, C. Marcius Rutilus, M. Liuius Denter consulares omnes. Quinque item augures de plebe facti sunt, quos nominat Liuius libro x.

// // // f. // n. //:   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

[M. Mamilius. M. f. // n. Vitulus.] [Q. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]
[T. Iuuentius. M'. f. // n. Thalna.] [M'. Otacilius. M'. f. // n. Crassus.]
C. Otacilius. M'. f. // n. Crassus. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[C. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.] [Q. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // Q. Pansæ. cos. in Vmbria.
// // // f. // n. // M. Corui. cos. in Aequico.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Gurges. Q. Fabij Maximi Rulliani filius, patri tamen virtutibus impar.

M. Aquillius. C. f. // n. Florus. Pater C. Flori Consulis plebei anno CDXCIV. cum L. Cornelio, vt monstrant Capitolina marmora.

C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. P. Pæti magistri equitum anno CDXXXII. filius, vt apparet ex annorum interuallo; & hic postea Consul.

[L. Veturius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

ANNI. P. R. C. CDLIV.

Consules.

M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.
In mag. mort. est. In eius. loc. f. est
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. VI.

PAETINVM & Torquatum Consules produnt in hunc annum tabulæ Græcæ. In Pætini cognomine conueniunt columnæ triumphales, ex quibus M. Fuluium Consulem hic digessimus; licet in Liuio, & Cassiodoro Pætus appelletur. Q. Fabium Maximum auctores

ctores sunt Licinius Macer, & Tubero his comitijs consulatum non petenti oblatum recusasse, & in bellicosiorem annum sibi eum differendum esse, censuisse. Sed, vt incertam, reprobat hanc historiam Liuius: Nam, vti refert, bellum eodem anno mouerunt Etrusci Gallorum societate confisi; quæ prouincia T. Manlio Consuli obuenit. Verùm is hostium fines vix ingressus, inter exercendum equo effusus, ex lapsu collisus expirauit. In huius locum omnes centuriæ dixerunt, Romæ Consulem M. Valerium Coruū iam sexto, quem senatus Dictatorem iussurus erat. Eius aduentus in castra compressit Etruscos, vt neque vastatio agrorum, neque incendia ad prœlium eos elicere potuerint. Cæterùm hic M. Valerij Corui sextus est consulatus, quamuis Liuius illud non ita annotarit, & cognomen eius omittat. Plutarchus enim in Mario hunc solum ante C. Marij tempora ad sextum consulatum peruenisse memorat; item annos centum vixisse, quadraginta quinque inter primum & sextum eius consulatum intercurrisse. Quod etiam scribunt Cicero in Catone maiore, Valerius Max. libro VIII. cap. XIV. Plinius libro VII. cap. XLVIII. Sed hi numerant annos XLVI. inter primum & sextum Corui consulatum. Quod biennio discrepat à fastis Capitolinis; sed librariorum fortè culpa varietas hæc in numerorum notis consistit. M. Valerij Corui longæuitas.

Cens. P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.
Lustrum. fecerunt. XXIX.

Et lustrum eo anno conditum fuisse à P. Sempronio Sopho, & P. Sulpicio Sauerrione censoribus, tribusque additas duas Aniensem & Terentinam, Liuius auctor est. Et lustrum illud XXIX. fuisse, ex sequenti XXX. colligere est. Aliud de hoc censu legere non contigit, nisi quòd ex Plinij VII. cap. XI. colligimus principem senatus huius temporis ferè lustris fuisse Q. Fabium Maximum Rullianum, qui antea censor fuerat. Plinij verba adducam in censura Q. Fabij Gurgitis. Romanæ tribus auctæ.

Prætor.

// // // f. // n. //
L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. II. L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor.

Cùm Q. Fabium Cos. vt dixi, non petentem omnes centuriæ dicerent, ipsum populo auctorem fuisse scribit ex Licinio Macro, & Tuberone T. Liuius, differendi sibi consulatus in bellicosiorem annum: eo anno maiori se vsui fore reipublicæ vrbano magistratu. Ita nec dissimulātem quid mallet, ædilem curulem cum L. Papirio Cursore factum. Ipsum verò Q. Fabium iam ædilem in annonæ caritate summa præparando, conuehendoque frumento sic sategisse, scribunt ijdem auctores; vt ad vltimum inopiæ, quò res spectabat, Roma non peruenerit. Annonæ diligens prouisio.

Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus. Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.

L. Piso tamen vetustior annalium auctor in caussa est, vt de suprascriptis ædilibus Liuius dubitet. Nam eo anno fuisse plebeios ædiles curules tradit, Cn. Domitium Cn. f. Caluinum, & Sp. Caruilium C. f. Maximum. Id credo cognomen (inquit Liuius) errorem in ædilibus fecisse. Cn. Domitius videtur idē qui antea repulsam, Cn. Flauio prælato, in eiusdem magistratus petitione passus erat; quemadmodum ex Plinio & alijs tunc probaui. Patrem enim Consulem habuit anno CDXXI. Sp. Caruilius ex fragmentis Capitolinis formatus est. Quapropter in Liuio prænomina hoc modo sunt corrigenda.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
L. Antonius. M. f. //. nepos. [C. Metilius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
// // // f. // n. // — // // // f. // n. //
L. Aelius.

L. Aelius. * L. f. L. n.* Pætus. C. Fuluius.• C. f. C. n.• Curuus.
M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. tr. [C. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus.]
D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua. [L. Pupius. L. f. L. nepos.]
[M. Aulius. Q. f. Q n. Cerretanus.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor. tr.]
D. Iunius. D. f. //. n. Pera. tr. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus.

Qui filius C. Bubulci Bruti ter Consulis, Dictatoris, & Censoris: vt indicat triumphus eius Capitolinus, & interuallum temporis non refragari videtur.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Fuluij cos. in Samnio & Vmbria.
//. //. //. f. //. n. //. M. Coruí cos. in Etruria.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. Qui bis Consul, & Dictator à C. Fabricio Censore notatus postea fuit. Homo militaris, sed rapacitate & luxu infamis. Velleius Paterculus ipsum bello Pyrrhi inter celeberrimos Romanos duces fuisse scribit. Sed eius postea domus diu iacuit, nec post illum quispiam ex eius nepotibus prætoræ gradum superans ad consulatum peruenit ante L. Cornelium Sullam Felicem; quemadmodum ex Plutarcho, & eodem Velleio colligimus. Sextum enim ab hoc Rufino L. Sullam fuisse testatur Velleius.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Coruinus. M. Valerij Corui, qui semel & vicies sella curuli sedit, hic filius fuisse videtur ex cognomine, & temporum ratione.

M. Liuius. * M. f. C. n. Denter.* Qui postea Drusus appellatus est. Primi in ea gente magistri equitum nepos, ex temporum interuallo: ad quam dignitatem & ipse peruenisse videtur, vt in CDLXXVI. annali dicemus. Hunc colligo ex successione stirpis primum Drusi cognomen retulisse, vt suo loco declarabo.

C. Claudius. //. f. //. n. Canina. Haud dubiè plebeius, nam bis postea plebeij Consulis locum obtinebit.

M. FVLVIVS. •CN. F. CN. N. ANN. CDLIV. PAETINVS. COS. DE. SAMNITIBVS. NEQVINATIBVSQVE. VII. K. OCT.

Samnitici belli nulla mentio est in eius anni historia apud Liuium, ex fœdere icto ante paucos annos tum quiescebāt. Refert dumtaxat, à Picentibus nouis socijs indicatum Romæ fuisse, Samnites rebellionem & arma spectare, seque ab eis sollicitatos. Curam deinde belli ab Etruria in Samnites versam. Nihil etiam Liuius de triumpho M. Fuluij Consulis. illud tantum adijcit, Nequino capto exercitum magna cum præda domum esse reductum. Refert tamen Frontinus stratagematum libro primo, Fuluium Nobiliorem hoc tempore cùm aduersus numerosum Samnitium exercitum successibus tumidum decertaturus esset paruis admodum copijs: vt suis metum auferret, simulasse legionem vnam hostium à se pecunia corruptam, & in prœlio transituram esse. Et vt fidem faceret, numeratam omnem singulorum militum pecuniam mutuam accepisse, vt repræsentari merces proditoribus posset: se post victoriam eum amplissimis præmijs cuncta redditurum. Ea persuasione Romanis tantam alacritatem & fiduciam iniecisse, vti præclaram admodum victoriam retulerint. Iam eius autem temporis Pætini Fuluij plures item Nobiliores appellabantur: adeò nisi hic M. Fuluius fuerit qui stratagemate Samnites vicerit, alium postea non inuenio, qui cum imperio ijs populis bellum intulerit, & victoriam grandem de ijs obtinuerit.

Nouum cum Samnitibus bellum.

M. Fuluius Pætinus à Frontino cognomine Nobilior dictus.

Eius pulcherrimum strategema.

Nequinates Plinius locat in sexta regione Italiæ, quæ Vmbriam continet, Namienses eos vocans: sed antea Nequinum appellatum oppidum affirmat. Idem testantur Liuius, & Sex. Pompeius Festus. Postea quam enim hoc anno in ditionem populi Romani venere Nequinates, deducta eò colonia, à Nare flumine Narnienses appellari cœperunt. Ptolomæus libro III capite I. Narniam vocat, quod prius Nequinum dicebatur. Stephano Νάρνα, vel Ναρνία est; & populi Ναρνιᾶται, qui priùs Nequinates appellabantur. Infami nomine ob inertiam, & prauos oppidanorum mores, vt volunt quidam: vel à loci iniquitate.

Nequinates, qui postea Narnienses.

Nequinum unde dictum.

In

In asperis enim & saxosis montibus sita est Narnia, vt pulchrè Silius Italicus poëta cecinit:

Et duro monti per saxa recumbens Narnia.

Martialis de eadem sic canit:

Ancipiti vix adeunda iugo.

Ex ea colonia natum Cocceium Neruam principem tradit Sex. Aurelius Victor. Cæterùm Stephanus diuersas vrbes fuisse, ex Dionysio Halicarnassæo probat, Narniam Samnitium, & Nequinum, quod Νηκουΐαν appellat, Vmbriæ faciens: vt altera Narnia in agro Samniti fuisse videatur. Eius verba sunt hæc: Ναρνία πόλις Σαυνιτῶν, ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ Νάρνου, ὡς Διονύσιος ὀκτωκαιδεκάτῳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. τὸ ἐθνικὸν, Ναρνιάτης. Sic postea suo loco. Νηκουΐα πόλις Ὀμβρικῶν. Διονύσιος ἑπτακαιδεκάτῳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. τὸ ἐθνικὸν, Νηκουιάτης. Verùm non addit Narniam postea vocatam fuisse. *Imp. Nerua Aug. patria.* *Narnia Samnitium. Nequinum Vmbriæ.*

ANNI. P. R. C. CDLV.

Consules.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus.

EX interregno hi Consules creati sunt, cùm iam superiores magistratu abiuissent: nec caussa traditur, cur tam diu dilata sint comitia, vt auctor est Liuius, qui alterius Consulis cognomen omittit, sicut vtriusque Cassiodorus & Marianus. Ea tamen habemus in tabulis Græcis, quæ Scipionem & Maximum nominant. De L. Scipione coniecturam nostram diximus in eius quæstura, alterum Cn. Fuluium ex huius anni triumpho suo descripsi, qui integer adhuc extat in columna Capitolina.

Cum Etruscis & Samnitibus bellatum, & cum Lucanis ictum est fœdus; quibus auxilium aduersus Samnites datum est. Consules inter se partiti prouincias Scipioni: Etruria, Fuluio Samnites obuenerunt, diuersique ad suum quisque bellum proficiscuntur. Carseolos item colonia deducta est, in agrum Æquicolarum. Liuius libro x. *Cum Lucanis fœdus ictum est.*

Prætor.

// // // f. // n. //
M. Liuius. // f. C. n. Denter.

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Plerisque diem dixere, quia plusquam quod lege finitum erat, agri possiderent. Nec quisquam est purgatus, vinculumque ingens immodicæ cupiditati est iniectum. Hæc ita Liuius, sed adeò negligenter, vt ædilium nomina non solùm, verùm etiam curules ne, an plebeij fuerint, omnino prætereat. Restat igitur, vt eorum nomina subiungamus, ex ratione temporis, qui hoc anno ædiles esse potuerunt. *Aediles agrarie.*

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
L. Cornelius. Cn. f. // n. Scipio. M. Valerius. L. f. // n. Flaccus.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
M. Lætorius. M. f. // n. Plancianus. [C. Lætorius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

Dum comitia habentur in annum insequentem consularia, Q. Fabij Max. Rulliani quartum consulatum recusantis iussu legem, quæ intra decem annos eundem Consulem reficere vetabat, in populi concilio recitari mandarunt. Vix præ strepitu audita lex est, tribunique plebis nihil id impedimenti futurum aiebant, se ad populum laturos, vti legibus solueretur. At Fabius in recusando perstabat, quid ergo attinet leges ferri, cogitans, *Q. Fabij Max. Rulliani insignis modestia, & æquitas.*

tenus, quibus per eosdem, qui tulissent, fraus fieret? Iam Regi leges, non regere Populus nihilominus suffragia inibat, & vt quæque intro vocata erat centuria, Consulem haud dubie Fabium dicebat. Hæc pulchre Liuius lib. x.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. Diximus ex Liuio Consules huius anni ex interregno creatos esse. Quippe tunc interreges fuere Ap. Claudius, ac deinde P. Sulpicius, is consularia comitia habuit; creauit autem L. Cornelium Scipionem, & Cn. Fuluium. Hæc ita breuiter Liuius indicans Ap. Claudium Cæcum tunc interregem primum fuisse, nec habuisse comitia, sed eius successorem P. Sulpicium. Et moris erat, vt antea suo loco diximus ex Pædiano, interregem primum nõ habere comitia; sed vel secundum, vel sequentes Ceterùm ex Bruto Ciceronis de Oratore, atque ex interuallo aliorum magistratuum M'. Curij Dentari colligimus, ipsum eodem tempore tribunum plebis fuisse, & Ap. Claudio vehementer obstitisse contra morem maiorum & leges habenti comitia plebeij Consulis excludendi, & duos patricios eligendi caussa. Ciceronis verba sunt hæc, vbi de eius sæculi eloquentibus differit. Possumus & M'. Curium suspicari disertum, quòd is tribunus plebis interrege Appio Cæco diserto homine comitia contra leges habente, cùm de plebe Consulem non accipiebat, patres antè auctores fieri coëgerit; quòd fuerit permagnum, nondum lege Mænia lata. Hæc Cicero de M'. Curij tribunatu, atque idem ferè scribit Auctor de viris illustribus in eius vita. M'. Curius (inquit) tribunus plebis patres auctores fieri coëgit comitijs, quibus plebeius magistratus creabatur. Quod ipsum vt semper fieret; hoc est, vti patres ante comitia probare se dicerent eos magistratus, quos populus creasset: postea lege Mænia perlatum est, vt suspicor, in secessione proxima plebis, qua etiam Hortensia lex de plebiscitis aduersus patres lata est.

Curia lex de magistratuum comitijs.

Mænia lex.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Q. Papirius. //. f. //. n. Turdus. III. [M. Flauius. M. f. //. nepos.]
Q. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus. II. M. Atilius. L. f. //. n. Regulus. II.
A. Atilius. C. f. //. n. Calatinus. Pater summi viri A. Calatini bis Consulis & Censoris, vt indicant marmora Capitolina in quibus is A. F. C. N. notatur.
[M. Marcius. M. f. M. nepos.] [M. Popillius. M. f. M. n. Lænas.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. II.] [L. Plautius. L. f. L. n. Venno.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Scipionis. cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. Cn. Fuluij cos. in Samnio.

C. Trebonius. A. f. C. n. Asper. Meminit Liuius lib. x. fine, legatum scilicet, & præfectum fuisse equitibus, C. Trebonium in prœlio ad Aquiloniam quinquennio postea Prænomen ipsius in vulgatis exemplaribus librariorum ignauia perijt. vbi sic legitur: Equitibus legatos alios, C. Cædicium & Trebonium præfecit. Sed in antiquis ita fortasse, C. C. id est. Caios Cæditium & Trebonium. Alterum C. prænominis nota indoctis exscriptoribus superfluum videbatur.

M. Scantius. //. f. //. nepos. Qui tribunus plebis L. Megello ter Consuli diem dixit, vt suo loco dicemus.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. Consul hic postea sequetur.

A. Manlius. P. f. P. n. Vulso. Longus. Pater L. Manlij Cos. anno CDXCVII.

CN. FVLVIVS. CN. F. CN. N. MAXIM. AN. CDLV.
CENTVMALVS. COS. DE. SAMNITIBVS.
ETRVSCEISQVE. IDIBVS. NOV.

Vides denuo quantum differat in horum temporum historia Liuius à Capitolinis fastis. Ex hoc triumpho namque Cn. Fuluium Consulem colligis tam de Etruscis,

quàm

quàm Samnitibus triumphasse, & vtrobique rem gessisse. Aliter Liuius. nam L. Scipioni Etruriam, Cn. Fuluio Samnium obuenisse refert; à Scipione Etruscos vno prœlio primùm satis dubio, & ancipite victos fuisse, castris captis agros vastatos, & prædas abactas ingentes. Cn. verò Fuluium interea in Samnio bellum gessisse pro Lucanis socijs, quorũ agros depopulabantur Samnites, quia in societatem belli contra Romanos trahi nequiuissent. Eius claram pugnam fuisse ad Bouianum cum haud ambigua victoria, simulque vrbem eandem cum Aufidena captam narrat, Fuluiumque victorem de Samnitibus triumphasse. At Etrusci belli victoriam cum L. Scipioni adscribat; rebus licet magnis gestis, nullam triumphi tamen de Etruscis mentionem facit. Sed hæc annalium diuersitas in tanta antiquitate ex familiarum adulatione prouenisse videtur, dum rerum gestarum laudes quæque sibi attrahere conatur.

Etrusci à L. Scipione Cos. victi.

Bouianum, & Aufidena à Cn. Fuluio Cos. capta.

ANNI. P. R. C. CDLVI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. IV. — P. Decius. P. f. Q. n. Mus. III. Qui. postea. se. deuouit.

CONSVLVM nomina habentur recte in Liuio, Mariano, & Cassiodoro. Q. Fabium Maximum ob apparatus bellicos ingentes ex Samnio & Etruria nunciatos totius ciuitatis consensus inuitum & recusantem admouit reip. gubernaculis, & Consulem fecit. Cui omnes etiam centuriæ collegam, quem petebat, adiunxerunt P. Decium Murem.

Dum Consules inter se compararent prouincias, ab Sutrio, Nepete, Falerijs legati fidem fecerunt, concilia populorum Etruriæ de pace petenda haberi. Quapropter ambo consulares exercitus diuersis itineribus in Samnium ducti sunt. Q. Fabius occurrentes ad Tifernum legiones Samniticas laborioso certamine, difficilique admodum prœlio vicit, ac prostrauit. Sic P. Decius ad Maleuentum Apulos Samnitibus se iungere volentes prœlio superauit, sed non adeò difficulter. Plus enim ibi fugæ fuit, quàm cædis: solùm duo milia Apulorum cæsa sunt. Ambo deinde Consules Samnium omne quinque mensium spacio euastarunt. Hæc Liuius latè lib. x. Meminit Frontinus stratagematum libro II. capite quarto, qua ratione Fabius Samnitium immotam aciem metu turbauerit, & in fugam propulerit.

Etrusci bello fatigati quiescunt.

Q. Fabij prœlium cũ Samnitibus.

P. Decij prœlium cum Apulis.

Prætor.

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Aediles curules.

[Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.] [M'. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.]

Aediles plebis.

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. D. Iunius. D. f. // n. Brutus. Scæua.

Tribuni plebis.

Q. Hortensius.* Q. f. Q.* nepos. C. Cædicius.* Q. f. // n. Noctua.*
Q. Cædicius. Q. f. // n. Noctua. M. Atilius. M. f. // n. Regulus. Serranus.
[C. Plautius. C. f. C. n. Hypsæus.] [M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo.]
[C. Petillius. C. f. C. nepos.] [L. Appuleius. L. f. L. n. Saturninus.]
[A. Allienius. A. f. A. nepos.] [C. Pontificius. Ti. f. M. nepos.]

Quæsto-

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij. } Coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij. }

M. Fuluius. M. f. // n. Pætin. Nobilior. Pater Ser. Fuluij Nobilioris, vt indicant marmora Capitolina, qui postea Consul anno CDXCVIII. fuit, & Procos. naualem egit de Pœnis, & Cossurensibus.

Ti. Sempronius. Ti. f. // n. Blæsus. Hic C. Blæsi pater, qui Cos. anno D. de Pœnis triumphauit, vt testantur marmora Capitolina.

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Nepos Cn. Manlij Capitolini Imperiosi bis Consulis & Censoris.

[Ser. Cornelius. P. f. // n. Rufinus.] Frater P. Rufini bis Consulis ac Dictatoris, & à Fabricio Censore notati.

ANNI. P. R. C. CDLVII.

Consules.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. VIOLENS. II.

Vt Cicero & Capitolini fasti Liuium intelligunt. IAM iterum Consules Ap. Claudius & L. Volumnius fiunt, Liuio, Cassiodoro, & Mariano consentientibus. Igitur inter hunc & superiorem istorum consulatum decem illi anni, quos interfuisse scribit Cicero in Catone maiore, adamussim prouenient: si per duos Dictatores transactum annum (vt fasti volunt Capitolini) simul computes. Eadem ratione & decennium interpones tertio & quarto Q. Fabij Rulliani consulatibus, cuius fasces Ap. Claudius vtrobique excepit. Quare Liuius, nisi Pisonem, vel alios, quàm Cicero & Capitolini fasti, sequeretur auctores, Q. Fabium à quarto consulatu semet excusantē non scripsisset, lege teneri de consulatu intra decennium non repetendo. Quod quidem impedimentum recti is postea obijcere poterat, cùm à quinto se consulatu excusaret. Habenti enim in hunc annum comitia consularia Fabio primo vocatæ tribus quintum deferebant consulatum. Itaque Ap. Claudius cum suis, tum totius nobilitatis viribus incubuit, vt secum Fabio Consulem dicerent; è cœno plebeio consulatum extraherent, atque patricijs solis vindicarent. *Aequitas & modestia Q. Fabij Rulliani.* Cùm tamen Q. Fabius se sui rationem contra leges, ac pessimo exemplo, in ijs, quibus præesset comitijs habiturum constanter negaret: L. Volumnius de plebe cum Ap. Claudio Consul est factus. Atqui in hac concertatione potius quàm antea legem illam de decennio consulatibus duobus interponendo Fabium obiecisse autumo.

Prælium ingens contra Samnites & Etruscos commissum. Ap. Claudius Cos. ædē Bellonæ vouit. L. Volumnius Cos. victoria de Samnitibus in agro Campano. Consules Ap. Claudius & L. Volumnius è Samnio vocatus, Etruscos & Samnites, & vndecunque conquisita eorum auxilia magna animorum concertatione (dum quisque sibi soli victoriæ laudem quærit) aggressi, vno ingenti prœlio vicerunt, hostiū castra etiam diripuerūt. Appius in medio pugnæ discrimine ædem Bellonæ vouit. Inde L. Volumnius cum exercitu, Samnium repetens, prouinciam suam, in agro Caleno prope Volturnum nouos Samnitium exercitus Campanum agrum deprædantes, vicit, & castris item exuit: vbi sex milia hostium cæsa sunt; duo milia quingenti cum ipso duce capti. præda ingens recepta simul cum septem milibus, & quadringētis captiuis Cuius victoriæ fama tumultus Romæ motos, cùm ob populationē agri Campani, tum quòd ferebatur Etruriam rursus ad arma concitari, penitus sedauit. *Iustitium.* Igitur iustitium, quod ob eos terrores indictum erat, remissum est: supplicationesque ob res bene gestas Consulis suæ decretæ. Liuius hæc latè libro decimo. Auctor de viris illustribus in Ap. Cæco.

Prætor.

Prætor vrbanus ex S. C. delectum habuit. P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Post alios summos magistratus. Ex S. C. iustitium indixit, delectum omnis generis hominum in vrbe habuit. Senatu postea L. Volumnij Cos. literis, & nuncio victoriæ recreato, III. viros colonis Minturnas, Sinuessam, quæ deducendis crearet ex plebiscito iussus est; ad præsidium regionis depopulatæ

pulatæ à Samnitibus: Minturna ad ostium Liris fluuij, Sinuessa in saltu Vestino, quæ à Græcis tunc Synope dicebatur. Liuius libro x. *Minturnæ & Sinuessa coloniæ.*

Aediles curules

Q. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus.

Fœneratores aliquot, die ad populum dicta damnarunt, ex ære mulctatitio in publicum redacto ænea in Capitolio limina, & trium mensarum argentea vasa in cella Iouis, Iouemque in culmine cum quadrigis: & ad Ficum Ruminalem simulachra infantium conditorum vrbis sub vberibus lupæ posuerunt, semitamque saxo quadrato à Capena porta ad Martis strauerunt. Liuius libro x. *Fœneratores mulctati. Capitolij ornamenta.*

Aediles plebis

L. Aelius. * L. f. L. n. * Pætus. C. Fuluius. * C. f. C. n. * Curuus.

Ex multatitia pecunia à pecuarijs damnatis exacta ludos fecerunt, paterasque aureas ad Cereris posuerunt. Liuius libro x. *Pecuarij damnati. Ornamenta ad Cereris.*

Tribuni plebis.

Ad populum ex S.C. tulerunt, vti P. Sempronius Prætor III. viros comitijs habitis crearet, qui colonos Minturnas, Sinuessamque deducerent. Liuius. *III. viri colon. deducend.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus. II. M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.
Q. Papirius. //. f. //. n. * Turdus. * IV. [M. Racilius. M. f. L. nepos.]
[P. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.] [Sp. Antius. Sp. f. C. n. Restio.]
[Q. Sallonius. P. f. //. n. Sarra.] [M. Acutius. C. f. C. nepos.]
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. II. [M. Metilius. T. f. T. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ap. Claudij Cæci cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Flammæ cos. in Samnio.

C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus.

Ambo Consules postea. Quorum Nautius habetur pro filio Sp. Nautij, qui Consul extat in Capitolinis anno CDXXXVII. vt ratio temporis omnino suffragatur.

Cn. Domitius. * C. f. * Caluinus. Hic item postea Consul & Censor fuit. Alius tamen ab illo Cn. Caluino consularis viri filio, qui repulsam in ædilitate passus est, vt antea diximus.

L. Flaminius. //. f. //. n. * Chilo. * Auus C. Flaminij bis Consulis & Censoris, ab Hannibale ad Thrasimenum occisi, vt marmora Capitolina demonstrant. Ex senioribus autem senatus hic fuit, si idem est, qui post bellum Tarentinum, quando argenteus nummus primùm signandus erat, lectus fuit primus inter quatuorviros præfectos argento flando, quemadmodum tunc latiùs declarabo. Nomen etenim illius extat in antiquissimis denarijs tale. L. FLAMIN. CHILO. Item in alijs. L. FLAMIN. CILO. nota aspirationis in cognomine sublata: sicut apud priscos Romanos in vsu fuisse comperimus, illam vel scribere, vel in scribendo præterire: quam superfluam esse Latinis Quinctilianus censet, & A. Gellius spiritum magis, quàm literam esse vult. Nec videtur antiquitas illa differentiam significationis in isto cognomine per H. scribendo curiosiùs quæsiuisse, quàm nobis post aliquot tandem secula Grammatici protulere: vt Chilones ex lingua Græca vocarentur à labiorum magnitudine, sicut & Labeones; Cilones autem a capite longo in altum exurgente. Cognomen istud in gente Flaminia breui videtur obsoleuisse, quod tantùm in bigatis denarijs reperio.

Prouinciæ.

Lucanorũ plebeæ contra magistratus seditiones.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Pro. cos. Samnium. prorogato. in. sex. menses. imperio. obtinuit. Lucanorum seditiones plebeias summa optimatum voluntate compressit. Liuius libro x.

P. Decij Procos. in Samnio gesta.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Procos. Samnium. prorogato in. sex. menses. imperio. obtinuit. Exercitum hostilem Samnitium finibus expulit, qui è patria pulsus Etruriam vno agmine petijt. Decius interim in Samnio Murgantiam, Romuliam, Ferentinum, validas vrbes vi cepit, ingentique præda militem ditauit. Liuius lib. x.

Proquæst.

// . // . // . f. // . n. // . Q. Fabij. } Procos. in Samnio.
// . // . // . f. // . n. // . P. Decij. }

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Ti. Sempronius. Ti. f. //. n. Blæsus.

ANNI. P. R. C. CDLVIII.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. MAXIM. RVLlianus. v. P. Decius. P. f. Q. n. Mus. IV.
Qui. in hoc. mag. SE. DEVOVIT.

Non parũ obscuritatis in auctoribus afferre nominum atque notarum depravationẽ.

HI Consules celebrantur apud omnes ferè auctores qui Romanam tractant historiam, idq; in magna benegestarum hoc anno rerum materia. Velim itaque eorum nomina, vbicunque perperã leguntur, cum consulatuum ab vtrisque gestorum numeris studiosi ita corrigerêt; vt annus hic elucescat, qui alioquin manebit incertus, quando collegæ bis antea simul in hoc eodem magistratu ambo fuerunt. Velleius his Consulibus (sed corrigenda & in eo auctore nomina) Sinuessam, Minturnasque colonias deductas, eodemque anno Pyrrhum Epirotam regnare cœpisse scribit. Liuius quidem anno superiore de ijsdem colonijs deducendis actum fuisse refert: sed Etruriæ ingrauescens bellum ab ijs curis senatum tunc auertisse. Verisimile est igitur hoc anno primùm, victoria vndique parta, colonos eò missos fuisse, quamuis Liuius hoc prætereat. Felix is annus bellicis rebus, pestilentia grauis, prodigijsque sollicitus fuit. Nam & terram multifariam pluit, & in exercitu Ap. Claudij plerique fulmine icti sunt. Alia etiam recenset Io. Zonaras, & quomodo à Manio quodam aruspice Etrusco fuerint interpretata, pulchrè explicat.

Minturnæ & Sinuessa coloniæ.
Pyrrhum apud Epirotas regnare cœpisse hoc anno
Prodigia.

Q. Fabio extra sortem Etruria ex S. C. & plebiscito decreta est, & P. Decio Samnium prouincia data. Sed ob terrores ingentes belli instantis, cùm Tusci, Vmbri, Samnites, & Galli copias iunxissent; Consules ambo item contrahere castra, & socijs viribus hoc bellum gerere iussi sunt. Etruscis demum ad agros suos tuendos, quos alio exercitu depopulabantur Romani, reuocatis: instare Consules, vt absentibus ijs pugnaretur cum Gallis, Samnitibus, & Vmbris. In agro Sentinate infestis armis concursum est ancipiti per diem quasi integrum prœlio; in quo declinante P. Decij Consulis cornu, & in fugam verso, patris Decij exemplo is semet pro exercitu Romano deuouit, & inter medios hostes occumbens morte voluntaria suis victoriam peperit. Quo piaculo facto, redijt Romanis animus, & noua de integro pugna est restaurata, qua Galli ad internitionem occisi sunt. Fabius Consul Samnitibus oppositus in dextro cornu, ædem Ioui Victori & spolia hostium vouit, tandemque non incruenta victoria vicit, Samnitio Imperatore Gellio Egnatio occiso, & castris hostium captis: quorum XXIIII. milia eo die cæsa sunt, octo capta. Romanorum autem octo milia ducenti occubuere. Hæc diffusè Liuius libro x. memorat, Io. Zonaras. Orosius, Florus, Eutropius, & alij multi obiter.

Consules ambo cõtra Etruscos, Vmbros, Gallos, & Samnites communibus viribus pugnãt.
Atrox prælio P. Decius Cos. semet deuouet.
Ioui Victori vota ædes.

Prætor.

Ap. Claudij Cæci Pr. in Samnium expeditio.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II. Absens in Etruria cum legionibus adhuc existens creatus est. Romam Q. Fabio Cos. accepto successore reuersus, vt duobus consularibus exercitibus res in Etruria gererentur, persuasit. Post Q. Fabij Consulis victoriam cum parte Deciani exercitus contra Samnites agrum Vestinum Formianumque deprædantes missus, res prosperè gessit, Liuius libro decimo. Auctor de viris illustribus, capite XXXIV.

Aediles

Aediles curules

Fœnceratores aliquot, die dicta, populi iudicio damnarunt. Liuius libro decimo.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Gurges. Aliquot matronas ad populum stupri caussa damnatas pecunia multauit: Ex quo multatitio ære Veneris ædem, quæ prope Circum est, faciendam curauit. Liuius libro decimo. P. Victor item meminit in descriptione Circi maximi. *Aedes Veneris.*

// // // f. // n. //

[L. Veturius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
Q. Hortensius.* Q. f. Q.* nepos.	[L. Plautius. L. f. L. n. Venno.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
// // // f. // n. //	// // // f. // n. //
Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua. II.	C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.
[P. Villius. P. f. P. nepos.]	[P. Silius. P. f. P. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]	[C. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
[L. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.]	[Q. Titinius. M. f. M. nepos.]
[Sex. Titius. Sex. f. C. nepos.]	[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // Q. Fabij cos. in Etruria.

// // // f. // n. // P. Decij cos. in Samnio.

Sp. Nautius. * Sp. f. Sp. n. * Rutilus. Frater fortasse C. Nautij postea Consulis, & filius Sp. Nautij Cos. anno CDXXXVI. Hic legatus in prœlio ad Aquiloniam biennio postea hostes stratagemate fefellit, donatusque post victoriam à Consule L. Papirio corona aurea, & armillis, vt pulchrè Liuius in fine libri X. Meminit stratagematis item Frontinus libro II. cap. IV.

Cn. Aemilius. //. f. //. n. Papus. Qui auus fuit L. Papi consularis ac censorij, quemadmodum indicant Capitolini fasti.

C. Aelius.* Q. f. P. n.* Pætus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.

Hic pauper quidem, sed summæ virtutis vir, atque inter primos sui temporis ter Consul & Censor, Pyrrhum Regem bello fregit, sicut ex sequentibus parebit. C. Aelium plebis tribunum fuisse posteà suo loco dicam.

Prouinciæ.

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Procos. Samnium obtinuit prorogato in annum imperio. In locum P. Decij Consulis cò missus cum secunda & quarta legionibus. Samnitium exercitum in Tifernum montem compulsum fudit, fugauitque. Dein, iuncto sibi Ap. Claudio Prætore, in agro Stellati legiones hostium omnes vno prœlio vicit, quo sedecim milia cæsa, duo capta sunt. Liuius libro X. Zonaras meminit item. *L. Volumnij Procos. victoria de Samnitibus.*

Adduntur & alij, qui cum potestate prætoria legati extra ordinem prouincias hoc bello habuere, & consulares quidem omnes.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio Leg. propr. extra ordinem ad Clusium in Etruria cum secunda legione relictus à Q. Fabio Cos. Romam profecturo; ante cuius reditum à Gallis Senonibus oppugnatus cladem passus est. Vide Liuium. *L. Scipionis clades.*

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Centumalus. Leg propr. in agro Falisco stationē tenuit. Iussu postea Consulū cohortes ad Clusiū admouit, summaq. vi cū Postumio *Cn. Fuluij victoria de Etruscis.*

collega agros hostium depopulatus est; vt Etruscorum legiones à socijs Samnitibus Gallisque diuulserit, & ex agro Sentinate ad suos fines tuendos auerterit. Perusinorum deinde, Clusinorumque tria milia occidit, signa militaria viginti cepit. Liuius x.

Perusini & Clusini cæsi.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Leg. Propr. in Vaticano agro trans Tiberim stationem tenuit. Consulum deinde iussu cum Cn. Fuluio collega Etruscorum agros depopulatus est. Liuius x.

M. Liuius. //. f. C. n. Denter. Pontifex. Leg. Propr. in exercitu P. Decij Consulis. Verba præiuit, quibus Consul ipsum se legionesq. hostium pro exercitu pop. Rom. Quiritium deuouit. Acceptis iussu Decij lictoribus, eiusdem postea occisi vices in prœlio Propr. suppleuit. Liuius libro x.

Proquæst.

//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Procos. in Samnio.

Cn. Domitius. C. f. //. n. Caluinus.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. AN. CDLIIX.
RVLLIANVS. III. COS. V. DE. SAMNITIBVS.
ET. ETRVSCEIS. GALLEIS. PRID. NON. SEPT.

Q. Fabius Consul confecto bello (vt refert Liuius) Deciano exercitu relicto in Etruria, suas legiones deduxit ad vrbem, & de Gallis Etruscisque ac Samnitibus triumphauit. Milites triumphantem sequuti sunt. Celebrata, vt videas publicam gratitudinem, inconditis carminibus militaribus non tam victoria triumphantis imperatoris Q. Fabij, quàm mors præclara P. Decij. Quod & omnibus ordinibus iucundum adeò fuit, vt inter memoratu digna annalibus annotaretur, nec Liuius id prætereierit. Data est ex præda militibus, æris octogeni bini, sagaque & tunicæ, præmia illa tempestate militiæ haudquaquam spernenda. In his autem Liuius triumphalibus columnis satis congruit: sed auctor de viris illustribus Q. Fabij Rulliani triumphos recensens, hunc tertium de Gallis, Vmbris, Marsis, & Tuscis fuisse scribit. Et nescio an Marsos pro Samnitibus ponat. Orosius etiam triumphi huius meminit libro tertio, cap. XXI. cum funestum fuisse affirmans, cùm ob ciues in acie desideratos, tum ob pestem in vrbe grassantem, his quidem verbis: Hanc cruentam, ,, tristemque victoriam pestilentia ciuitatis onerauit, & triumphales pompas obuiæ mor- ,, tuorum exequiæ polluerunt. Nec erat, cui de triumpho gaudium suaderetur, cùm tota ci- ,, uitas aut ægris suspiraret, aut mortuis.

P. Decij mors celebrata.

Donatiuum.

ANNI. P. R. C. CDLIX.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. MEGELLVS. II. M. Atilius. M. f. M. n. Regulus.

CONSVLVM nomina ex triumphis eorum suppleui. Tabulæ Græcæ Megellum & Regulum suggerunt. Cuspiniani correctiùs, Megellum II. & Regulum: Liuij, & Cassiodori aliquot codices alterum M. Postumium vocant, non rectè: nam idem hic est L. Postumius, qui antea Consul fuit anno CDXLIIX. Quare numerus etiam iterati magistratus adiungendus in Liuio: id quod ex Mariano quoque constare poterit, qui L. Postumium II. & M. Atilium nominat.

Samnium ambobus Consulibus decreta est prouincia, sed Postumium valetudo aduersa Romæ tenuit. M. Atilius in Samnium profectus in finibus hostes repperit. Vbi cùm castris castra collata essent, subitanea oppugnatione Samnites castra Romanorum ferè cepissent; nisi virtute militum vis hostium ingruentium munitionibus expulsa fuisset. Qui rumor ad vrbem perlatus coëgit Postumium Consulem vix validum abire in prouinciam. Is Miloniam oppugnatione, Ferentinum desertum à Samnitibus, & oppida aliquot alia cepit. M. Atilius non procul Luceria ancipiti, neque incruenta pugna cum Samnitibus conflixit: sed nox vtrinque prœlium diremit. Postridie contra eosdem fugam molientes præter Romanorum castra (cum alia non pateret via). Consul metu potiùs coactus, quàm spe victoriæ exercitum educit, opinione falsus Samnitem ad castra oppugnanda venire. Sic pugnam capessiit quamuis inuitus. Et primùm segniter, nec sine turpi fuga, quando Statori Ioui templum vouit consul Romanus. Deinde ex desperatione redintegrato prælio, Sam-

Samnites Romanorum castra ferè ceperunt.

L. Postumius Cos. Miloniā, Ferentinum & alia oppida cepit.

M. Atilij Cos. cruentum ac anceps prœliū ad Luceriam.

Io. Samnitium magna strages edita est. Quatuor milia & octingenti cecidere, septem millia trecenti capti, qui omnes nudi sub iugum missi sunt. Liuius libro x. & Io. Zonaras annalium secundo. Samnitium milia septem & trecenti sub iugum missi.

Cens. P. CORNELIVS. A. F. P. N. ARVINA. C. MARCIUS. C. F. L. N. RUTILUS. Qui postea Censorinus. appel L. EST. lust. f. XXX.

De censu nihil Liuius in huius anni actis: meminit tamen obiter C. Marcij censoris; vbi de Postumiano triumpho scribit: C. Marcium Rutilum, inquiens, patrem eius qui tunc censor esset, non ex auctoritate senatus, sed iussu populi triumphasse. Vnde censores iamtum in republica fuisse colligimus, atque anno sequenti lustrum condidisse (vt ipse in fine lib. x. numerat) Vrbis vndevigesimũ. quod hic in fastis Capitolinis trigesimum esse cognoscimus. Ceterùm, nisi error librariorum hic sit ex numerorum notis proueniens, lustra decem non videtur Liuius numerare ante primos censores condita. Quæ si adiicias, erit hoc lustrum vndetrigesimum, vt solùm in vno differat à tabulis Capitolinis. Eius auctoris incuria in referendis censoribus ac lustris priorum temporum frequẽter notata est. Quam & hinc etiam peculiariter intelligas licet, quòd eodem in loco dicat P. Cornelium Aruinam, & C. Marcium vigesimos sextos censores à primis fuisse: vix enim duodecim censorum paria, nedum vigintiquinque ante hos ex eius historia percipies. Censa autem fuisse scribit * capitum milia ducenta sexaginta duo, & trecenta viginti duo; sicut habent exemplaria vetustiora: nam in numeris magna est variatio. Eusebius in Chronico Olympiadis centesimæ vigesimæ primæ anno, qui his Consulibus exactè respõdet, tertio; censu, ait, Romæ agitato inuenta sunt ciuium Romanorum CCLXX. milia. Eadem Marianus Scotus superioris anni Consulibus adiungit, ni fallor, ex ipso Eusebio; sed CCXL. milia censa fuisse dicit. Itaque de huius census lustro eos loqui existimo, licet quæ de legatis Ptolomæi Regis suggerunt, huic tempori non respondeant. Ea autem non suo loco transcripta videntur, vt multa in antiquis illis chronicorum tabulis librariorum imperitia perperam collocata esse comperimus. Lustro autem isto principem senatus fuisse lectum Q. Fabium Maximum Rullianum, ex Liuij libro VII. constat, vt antè dictum est, & postea demonstrabo latiùs.

Liuius à Capitolinis fastis dissentiens. Liuij locus notandus. Lustrum. * ciuium forte. Q. Fabius Max. Rullianus princeps senatus.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .
D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Trebonius * A. f. C. n. Asper.* Anno sequenti legatus in prœlio ad Aquiloniam, teste Liuio.
M. Liuius. *M. f. C. n. Denter.* Qui postea Drusus.
C. Claudius. //. f. C. n. Canina. [C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus.]
[C. Sextilius. C. f. C. nepos.] [C. Curatius. C. f. C. nepos.]
[L. Mænius. L. f. L. nepos.] [T. Memmius. C. f. C. nepos.]
[A. Virginius. A. f. L. nepos.] M. Lætorius. M. f. //. n. Plancianus. II.

Quæstores vrbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ab Etruriæ ciuitatibus præcipuis Perusia, Volsinio, Arretio singulis D. ∞. æris multas induciarum datarum nomine imperatas accepere. Liuius.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Postumij Cos. in Samnio. & Etruria.
Ab Etruscis deuictis frumentum ac vestimenta in milites ex pacto induciarum accepit. Liuius libro x.

Quæstor in castris Romanorum, quæstorio ab hostibus irrumpentibus occisus.

L. Opimius. //. f. //. n. Pansa. M. Atilij. Cos. in Samnio. In. prœlio. occisus. est. Dum in castra Romanorum subitò faciunt impetum Samnites, ac porta decumana irrumpentes quæstorium capiunt, quæstor ibidem L. Opimius occisus est. Liuius libro decimo.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. Consul & magister equitum postea, sic est in Capitolinis descriptus.

M. Aemilius. //. f. //. n. Lepidus. C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.
Et hi ambo postea Consules patricij.

L. POSTVMIVS. L. F. SP. N. MEGELL. AN. CDLIX. COS. II. DE. SAMNITIB. ET. ETRVSCIS. VI. K. APR.

L. Postumius Cos. Etruscos ad pacem petendam compulit.

Etruscis induciæ XL. annorum datæ.

Postumius senatu aduer, antr. populi iussu triumphat.

L. Postumius Consul, vt auctor est Liuius, post Miloniam, Ferentinum, aliasque ab hostibus desertas vrbes in potestatem redactas, quia in Samnio belli materia deerat, in Etruriam traduxit exercitum, & in agro Volsiniensi hostium duo milia & ducentos strauit, agrum inde Rosellanum, oppido etiam expugnato, depopulatus est; vt Etrusci demum cladibus fessi, pacem petierint, vestimentis militum, frumentoque pacti à Consule tempus mittendi Romam legatos; vbi inducias in quadraginta annos impetrarunt. Multa tamen præsens quingentum milium æris in singulas ciuitates imposita est. Negatum à senatu Consuli triumphum tradit Liuius, quòd tardiùs vrbe exisset, & quòd iniussu senatus transijsset in Etruriam ex Samnio. Ad populum itaque rem detulit Cos. cuius fauore, & trium tribunorum plebis auxilio aduersus reliquorum intercessionem & consensum senatus, populo celebrante diem triumphauit.

M. ATILIVS. M. F. M. N. REGVLVS. COS. A. CDLIX. DE. VOLSONIBVS. ET. SAMNITIBVS. V. K. APR.

Annalium magna diuersitas.

Volsones, qui populi, non liquet.

Aliter autem Liuius, quàm Capitolini fasti. Nam M. Atilio Romæ de triumpho agenti negatum honorem refert, quòd septena milia & trecentos in pugna ad Luceriam perdidisset, & quòd captiuos hostes sine pactione sub iugum misisset. Sed vides annalium diuersitatem, qua & ipse Liuius distrahitur. Alia namque ex Claudio Quadrigario narrat, L. Postumium scilicet in Apulia fusum, & saucium cum paucis Luceriam compulsum: ab Atilio res in Etruria gestas, eumque triumphasse. Addit alia rursus ex Fabio. Ambos quippe Coss. in Samnio & ad Luceriam res gessisse, traductumque in Etruriam exercitum; sed ab vtro Consule, Fabium non adiecisse. An aliquem verò ex his auctoribus sequantur Capitolini fasti, haud facile est discernere; neque quinam sint Volsones à M. Atilio triumphati, satis perspicuum est. Illud constat, Liuio dictos fastos aduersari in eo quòd Atilium triumphasse tradant: & Claudio, quòd Postumium potiùs, quàm Atilium de Etruscis: item Fabio, quòd solùm Atilium de Volsonibus & Samnitibus. Iam verò num Lucerinos Apulos ita vocent, an alij fuerint populi Volsones, mihi quidem incertum esse, non diffiteor.

ANNI. P. R. C. CDLX.

Consules.

L. PAPIRIVS. L. F. SP. N. CVRSOR. SP. Caruilius. C. f. C. n. MAXIMVS.

TABVLAE Græcæ Cursorem & Maximum suggerunt Coss. Cuspiniani Cursorem & Caruilium Marianus Scotus, L. Papirium, Sp. Caruilium. At L. Papirium Cursorem, Liuius tam paterna gloria quàm sua insignem prædicat, L. Cursoris v. Consulis filium esse innuens, veluti ex fragmento etiam Capitolino colligimus. Sp Caruilij nomen ex

eius

eius triumpho suppleui in columnis extante, quem ædilem curulem antè habuimus. In Cassiodori exemplaribus perperam Sp.Cornelius legitur.

Samnites delectu sacro exercitum conflarunt ad Aquiloniam. Quòd quibus modis, quóve ritu factum, copiosè Liuius in fine lib. x. narrat, meminit item Sex. Pompeius. Dum autem sacratæ lectioni intenti sunt hostes, Sp.Caruilius Cos. Amiternum, L. Papirius Duroniam expugnarunt: præda vtrobique opulenta est parta. Inde peruagati Samnium Caruilius, Cominium obsedit; Papirius ad Aquiloniam profectus est, vbi robur Samnitium erat cum exercitu sacrato, illicque graui & aspero prœlio legiones hostium contudit; castra, quò multitudo omnis & Bouianum, quo nobilitas perfugerat, vno eodemque cepit impetu. Cæsa in eo prœlio hostium triginta milia, trecenti quadraginta; capta tria milia octingenti septuaginta. Præter Liuium mentionem faciunt etiam Valerius Max. libro septimo, cap. II. Frontinus in stratagematibus & Orosius libro tertio, cap XXII. referentes quo pacto Papirius Cos pullarium auspicia mentitum in prima acie collocarit, eiusque cæde exercitum expiarit. Eodem tempore Cominium expugnatur à Sp. Caruilio Cos diripitur, & igne iniecto concrematur. Is posteà Volanam, & Palumbinum, & Herculanium ex Samnitibus cepit. Quibus perpetratis, in Etruriam contra Faliscos traduxit ex S.C exercitum, vbi Troilio prius vi expugnato, hostes ad pacem petendam compulit. Sed L.Papirio interea ad Sepinum in Samnio maior vis hostium restitit: quos tandem pugnando in obsidionem coëgit, obsidendoque vi, & operibus expugnauit. Liuius lib x. fine.

Delectu sacro Samnitium extrema necessitatum. Vrbes à Consulibus captæ. Insigne L. Papirij prœlium ad Aquiloniam. Falsa religionis expiatio. Sp. Caruilij Cos. victoria. L. Papirius Cos. Sepino capto Romam cum exercitu redit.

Prætor.

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Legationes sociorum duxit in senatum, qui querebantur vri & vastari agros à finitimis Etruscis, quòd desciscere à populo Rom. nollent. Responsum, curæ senatui fore, ne socios fidei suæ pœniteret: Etruscorum propediem eandem fortunam quam Samnitum fore. Mox vt allatum est, Faliscos socios diu fidos arma Etruscis coniunxisse, bellum per fœciales his indictum: iussique S.C. Coss. sortiri, vter ex Samnio in Etruriam cum exercitu transiret. Sors Sp. Caruilij fuit. Liuius lib. x. fine.

Lex Atilia antiqua huius temporis & huius fortasse Prætoris, videri poterit, de tertio, scilicet, tutorum genere, qui ab hac lege vocantur Atiliani à Iurisconf. Vti mulieribus, & pupillis, quibus nec testamentarius, nec legitimus tutor esset; à Prætore, ac tribunorum plebis maiore parte tutor daretur. Nam priùs XII. tabulis latum erat, vti paterfamilias, quem vellet, tutorem testamento dare posset: qui ideo testamentarius vocabatur. At eodem intestato mortuo, iubebant eædem tabulæ proximum agnatum tutorem esse, qui legitimus appellabatur, tanquam lege, non testamento datus. Iam qui agnatos proximos non habebant, ex lege Atilia tutorem à Prætore vrbano accipere debebant, vt Caius vult: vel vt Vlpianus tradit à Prætore & maiore parte tribunorum plebis. Ex hac lege Atilia Hispalam libertinam tutorem accepisse puto, cùm testari vellet, de qua Liuius multa pulchrè libro XXXIX. atque inter alia dicit, eam amatoris consuetudine captam eò processisse; vt post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis & Prætore petito, cùm testamentum faceret, vnum Æbutium institueret hæredem. Quod idem ius tutelæ per legem Atiliam dandæ, postea etiam translatum est ad prouinciarum præsides, lege Villia Titia, quàm primum Siciliam Sardiniamque subactas, Prætoribus annuis regendas dare, & nouas prouincias extra Italiam instituere Romani cœperunt. Sed vide Iurisconf. de tutelis lib. I. Institutionum: nos hic tempora solummodo annotamus, non leges interpretamur.

Faliscorum defectio. Lex Atilia de tutelis. Tutores Atiliani. Testamentarius tutor. Legitimus tutor. Villia Titia lex.

Aediles curules

Ludis Romanis primi victoribus, translato è Græcia more, palmas dedêre: populusque Romanus tunc primùm ob res bello beuè gestas coronatus ludos eosdem spectare cœpit. Eodem anno damnatis aliquot pecuarijs viam à Martis ad Bouillas silice sternendam coërauerunt. Liuius libro decimo.

Ludis primùm victoribus palma data, coronatiq; ludos spectarunt Romani. Pecuarij mulctati.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Iunius. C.f.C.n.Bubulcus.Brutus. Q.Cædicius.Q.f. //. n.Noctua.
[P. Numitorius. P.f.C.n. Pullus.] Sp.Antius. Sp.f.C.n.Restio.]

Tribu-

Tribuni plebis.

L. Postumius Megellus ad populum reus factus.

M. Scantius. //. f. //. nepos. L. Postumium Megellum superioris anni Consulem reum fecit ad populum. Verùm is, legatione à Sp. Caruilio Cos. accepta, protraxit diem, & eiusdem fauore iudicium reuersus effugit. Neque enim peragi accusatio poterat; exactoque, cùm reuerteretur, iam anno, noui tribuni plebis magistratum inierant; iisque ipsis, quia vitio creati erāt, quinque post dies alij suffecti sunt, vt Liuius lib. x. fine scribit. Qui caussas non exprimit propter quas accusatus est Postumius. Eas tamen esse opinamur, quas senatus obiecit, cùm negaretur illi triumphus. vt ex huius auctoritate Scantius actiones fortè instituerit.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. II.   L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus.
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]   [L. Romuleius. L. f. Q. nepos.]
C. Aquillius. C. f. //. n. Florus.   Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. II.
Q. Ogulnius. * A. f. //. n. Gallus.   [C. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.
[Ti. Claudius. Ti f. C. n. Cicero.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Caruilij cos. in Samnio & Etruria.

A Faliscis centum milia æris grauis, & stipendium annuum militibus pactum ob datas annuas inducias iussu Cos. exegit. Liuius lib. x. fine.

Ti Coruncanius Iurisconsul. Commentaria Pontificum.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. Qui postea primus è plebe Pontifex maximus est factus, teste Liuio libro XIX. Consularis, censorius, ac triumphalis fuit. Pontificem peritissimum vocat Cicero in oratione pro domo sua; nec ferè vsquam, nisi cum honoris præfatione, mentionem eius facit. Adeò Pomponius de origine iuris eum inter priscos iurisconsultos recenset. Primum enim ius Romæ profiteri cœpisse, nullum tamen eius scriptum, sed responsa multa extare scribit. Verùm Tullius in Bruto adfirmat, ex Pontificum commentarijs colligi, Coruncanium ingenio plurimùm valuisse. Quare videntur vel scripta, vel responsa eius quædam in Pontificum libris extitisse.

[L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
C. Furius. C. f. //. n. Pacilus. Pater C. Pacili Consulis anno DII. vt indicant Capitolini fasti.

SP. CARVILIVS. C. F. C. N. MAXIMVS. A. CDLX. COS. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. IAN.

Fortis Fortunæ ædes.

Adeptus victoriam ad Cominium Sp. Caruilius Consul suos pro cōcione laudauit, donauitque pro cuiusque merito. Rebus deinde in Etruria etiam benè gestis, Romam ad triumphum decessit, vt minùs clarum de Samnitibus, ita cumulo Etrusci belli æquatum æris grauis tulit in ærarium trecenta nonaginta milia. De reliquo ære ædem Fortis Fortunæ de manubijs faciendam locauit, prope ædem eidem deæ ab Rege Ser. Tullio dedicatam. Militibus ex præda centenos binos asses, & alterum tantum centurionibus atque equitibus diuisit. Hæc ferè Liuius, parum tamen (vt vides) conuenientia fastis Capitolinis, qui mense integro ante L. Papirium triūphasse indicant Sp. Caruilium; neque de Etruscis, sed de Samnitibus solummodo. Cuius victoriæ meminit etiam Plinius de eodem Caruilio item scribens libro XXXIIII. cap. VII. Fecit & Sp. Caruilius Iouis colossum, qui est in „ Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus è pectoralibus eorum, ocreisque, „ & galeis. Amplitudo tanta est, vt conspiciatur a Latiario Ioue. Reliquijs limæ suam sta- „

Iouis Colossus in Capitolio ex Samnitū spolijs factus.

tuam

tuam fecit, quæ est ante pedes simulachri eius. Sic Plinius, indicans Caruilium contra Samnites ad Aquiloniam quoque pugnasse: quam victoriam soli Papirio Liuius adscribit.

L. PapiriuS. L. F. SP. N. CVRSOR. AN. CDLX. COS. DE. SamnITIBVS. IDIBVS. FEBR.

L. Papirius Consul deuictis ad Aquiloniam Samnitibus in conspectu exercitus benemeritos milites donauit, laudauitque. Sp. Nautium, & Sp Papirium fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque hastatorum armillis aureisque coronis ornauit. Nautium, propter expeditionem, qua magni agminis modo terruerat hostem; Papirium iuuenem, ob nauatam cum equitatu insigniter operam; centuriones aliosque milites, quia primi Aquiloniam inuaserant; Equites omnes, ob insignem multis in locis operam, corniculis, armillisque argenteis donauit. Venienti Romam triumphus omnium consensu est delatus: triumphauit in magistratu insigni (vt illorum temporum habitus erat) triumpho. Equites, peditesque donis suis conspicui transiêre, & transuectæ multæ ciuicæ coronæ, vallaresque, & murales. Spolia item Samnitium decore & pulchritudine paternis spolijs comparabantur, quæ nota frequenti publicorum locorum ornatu erant. Sed horum tanta fuit multitudo, vt & socijs, colonisque finitimis ad exornanda templa, locaque publica postmodum diuiderentur. Æris grauis transuecta vicies centum milia, & quingenta triginta milia. Id omne ex captiuis redactum. Argenti ex vrbibus captum pondo ∞. CCCXXX. Quæ omnia in ærarium condita sunt. Ædem Quirini à patre Dictatore votam post triumphum dedicasse Cos. Papirium, scribit ibidem Liuius, atque spolijs hostium exornasse: additque Fabius Vestalis, referente Plinio libro VII. cap. vltimo, statuisse quoque ad ædem Quirini horologium solarium, quod in vrbe primum fuit. Meminit huius triumphi etiam Zonaras annalium libro secundo.

Præmia virtutis bellica. *Equitum præmia.* *Spolia Samnitium multa.* *Æris & Argenti capti summa.* *Ædem Quirini à patre Dictatore votam Cos. Papirius dedicauit.* *Horologium in vrbe primum.*

ANNI. P. R. C. CDLXI.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua.

MARIANVS Q. Fabium, D. Iunium Coss. subiungit, Græcæ tabulæ Maximum II. & Brutum: sed perperam, cùm hic alius sit à Maximo superioris anni Consule Cuspiniani tabulæ Maximi filium, & Scæuam habent rectè. In Cassiodoro Bruti prænomen desideratur, quem filium autumo eius D. Bruti esse, qui anno CCXXVIII. Cos. fuit. Liuius autem in fine lib X. benè Coss. nominat Q Fabium Maximi filium Gurgitem, & D. Iunium Brutum Scæuam. De hoc Q Fabij consulatu pulchra sunt, quæ Val. Max. libro IIII.
,, capite primo recenset. Q Fabius Gurges, cum in comitijs summo consensu Cos. crearetur, pateret eius Q Fabius Maximus, cum à se iam quinquies, & à patre, auo, proauo, maioribusque suis sæpenumero consulatum gestum animaduerteret; constanter cum populo egit, vt aliquando vacationem huius honoris Fabiæ genti daret. Non quòd filij virtutibus diffideret, erat enim illustris, sed ne maximum imperium in vna familia continuaretur.

Q. Fabij Max. Rulliani summa modestia.

Pestilentia in Vrbe hoc anno laboratum grauiter. Ex libris autem Sibullinis relatum est, ex Epidauro Æsculapium aduehendum esse. Liuius in fine lib. X. & in epitome XI. Orosius, Val. Max. & alij. Venusiam colonia deducta est, vt ex Velleio colligimus, biennio, vt ait, ante ciuitatem Sabinis datam; & quadriennio post Sinuessam & Minturnas. Vbi tamen in Velleio supputationem annorum in vulgaris exemplaribus corruptam esse, ex Consulum successu colligimus, vt lectori loca conferenti patebit. Non enim inter Q Fabij V. & P. Decij IV. quo anno Sinuessam & Minturnas deductæ coloniæ; & P. Rufini, M'. Curij consulatus, quo anno Sabinis ciuitas data est, anni sex, vt in Velleio legitur, sunt interiecti; sed solummodo quatuor. Hinc verisimile est in numerorum notis errorem latere, & pro (post quadriennium) (post triennium) legendum esse. Velleij igitur locus vti Romanis fastis conueniat, in hunc ferè modum restituendus videtur: At Fabio V.
,, & Decio Mure quartùm Coss. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinuessam Minturnasque missi coloni: post triennium Venusiam, adiectoque biennio M'. Curio, & Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio data ciuitas. Liuius tamen ne verbum de Venusia colonia in decimo quidem facit: nisi forsan libro XI. meminerit, qui cum multis alijs perijt. Libro autem XXVII. inter fidos colonos populi Romani Venusinos enumerat. Samnitibus bellum à Q Fabio Cos. illatum est, & à D Iunio Faliscis, qui rebellauerant ob motbum ciuitatis, & Consules nō ex virtute (vt pacatis temporibus fieri solebat) creatos contemnebant.

Aesculapium Romam transferri cupit. *Venusia colonia.* *Velleij locus.* *Falisci rebellarunt.*

remnebant. D. Iunio igitur, cui prouincia Falisci euenerat, legatus datus Sp. Carullius. Itaque victi sunt Falisci, eorum ager latè depopulatus. Io. Zonaras annalium secundo.

Ap. Claudius. C. f. A. n. Cæcus. Dict.
// // // f. // n. // Mag.eq. // // //
C. Marcius. C. f. C. n Rutilus. Qui. postea. Censorinus appell. est.
Comitiorum. habendor. caussa. vitio. facti. abdicarunt.

Ap Claudius Cæcus Dictator. Cùm ex antiqua magistratuum Ap. Cæci inscriptione, quam apud eruditissimum Petrum Victorium Florentiæ seruari intelligo, manifestum sit eundem dictatutam quoque gessisse; eam nec omittere volui, nec commodiore etiam loco, quàm hic interserere potui; post eiusdem quippe maiores alios magistratus, à Liuio maiore ex parte libro IX. & X. recensitos: fortasse in eius lib. XI. si extaret, huius item dictaturæ mentionem inueniremus. Quam quidem comitiorum potiùs, quàm belli gerendi caussa ipsum obtinuisse, cum foro atque comitijs, quàm bellicis rebus aptior haberetur, & militaribus sui sæculi viris esset inuisus, autumo. Verum huic quidem anno eandem accommodare visum fuit, quia constat, comitia in insequentem annum à neutro Consulum, sed ab interrege fuisse habita. Quare in suspicionem venio, Dictarem comitiorum caussa Romæ per absentiam Cos. hunc ipsum Ap. Cæcum, & vitio dictum abdicasse, eaque de caussa ad interregnum esse ventum; interregemque L. Postumium comitia habuisse, & vt auctor est Liuius libro XXVII. semet Cos fecisse Sed basce nostras coniecturas suo loco lector habeat. Titulus autem honores Ap Cæci recensens, talis extare in marmore dicitur, qui, si antiquus est, à posteris suæ familiæ illius statuæ multis annis postea videtur adscriptus fuisse. Nam huic æuo antiquissimo stylus iste non respondet.

APPIVS. CLAVDIVS.
C. F. CAECVS.
CENSOR. COS. BIS. DICT. INTERREX. III.
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLVRA.
OPPIDA. DE. SAMNITIBVS. CEPIT.
SABINORVM. ET. TVSCORVM. EXERCITVM.
FVDIT. PACEM. FIERI. CVM. PYRRHO.
REGE. PROHIBVIT. IN. CENSVRA. VIAM.
APPIAM. STRAVIT. ET. AQVAM. IN.
VRBEM. ADDVXIT. AEDEM. BELLONAE.
FECIT.

Prætor.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Liuius in fine lib. x. scribit L. Papirium Cos. anni superioris exitu comitia habuisse consularia; creasse successores Q. Fabium, D. Iunium, ipsumque Papirium Prætorem in hunc annum esse factum.

Aediles curules.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
C. Aelius. P. f. P. n. Pætus.   C. Claudius. // f. C. n. Canina.
[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.]   [P. Silius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //
// // // f. // n. //   // // // f. // n. //

[C. Rabu-

[C. Rabuleius. C. f. L. nepos.] [L. Hortensius. L. f. Q. nepos.]
M.Claudius. //. f. //. n. Marcellus. II. [L. Icilius. L. f. Sp. n. Ruga.]
[M. Pupius. L. f. L. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.]
M. Fuluius. M. f. //. n. Pætin. Nobilior. [C. Flauius. M. f. //. nepos.]
L. Flaminius. //. f. //. n. * Chilo. * M. Atilius. M. f. //. n. Regulus. Serranus. II.

Vitio facti abdicarunt, &, vt Liuius auctor est, quinque post dies in eorum loca sunt alij suffecti.

[L. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Iunius. C. f. //. n. Pullus.]
[M. Antistius. M. f. M. nepos.] [P. Plautius. P. f. C. n. Hypsæus.]
[L. Albinius. L. f. L. nepos.] [L. Allienius. A. f. A. nepos.]
[C. Considius. C. f. C. nepos.] [M. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[M. Racilius. M. f. L. nepos. II.] [L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. D. Iunij Cos. in Falisco.

Q. Aemilius. M. f. //. n. Papus. Bis Cos. & Censor postea. Fortè M. Papi filius, qui Dictator anno CDXXXII. fuit.

L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta. Pater C. Cottæ bis Cos. Censoris, ac magistri equitum, qui de Pœnis triumphauit.

[C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.] P. Scapulæ Pontificis maximi filius, qui Cos. fuit anno CDXXV.

P. Decius. P. f. P. n. Mus. Patrem atque auum consulares habuit, qui ambo se pro salute exercitus deuouerant, & in prœlio occubuerant. Et hic etiam Cos. postea in prœlio contra Pyrrhum occisus est, vt suo loco dicetur.

ANNI. P. R. C. CDLXII.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. III. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus.

POSTHAC aliquandiu Liuianæ historiæ adminiculo destituimur, cui vastam hic fecit lacunam iniuria temporum. Qua de caussa Liuianorum librorum argumentis, quæ ex opere adhuc integro olim collecta fuerunt, deinceps pro ipsis libris, vsque ad XXI. adducere, atque ex iisdem & Polybio, Io Zonara, Orosio, Eutropio, Cassiodoro, alijsque auctoribus, qui sparsim istorum temporum historiam attingunt, supplere quantum licet cogimur. Ex quibus acta omnia suis annis, quæ ad rem facere videbuntur adferemus.

Tabulæ Græcæ, & quas citat Cuspinianus Megellum III. & Bubulcum Coss. superioribus subijciunt. Cassiodorus, & Marianus Scotus, L. Postumium & C. Iunium: sed numerus apud Postumium deest, quem ex eiusdem magistratibus actis adiungere oportebat. Liuius lib. XXVII. horum etiam Consulum mentionem alia occasione facit; scribens L. Postumium Megellum interregem Consulem creatum cum C. Bubulco ijs comitijs, quæ ipse habuisset. Vbi tamen legendum Megellus, pro Metellus; Bubulcus pro Bibulus. Nam ita corruptè leguntur hæc nomina in vulgatis.

Aesculapius Romam ex Epidauro aductus est. De quo multa Ouidius in Fastis, Plutarchus in Problematibus, Val. Max. libro I. cap. de miraculis, D. Augustinus de ciuitate Dei, Orosius & alij plures. Q. Fabius Gurges Cos. anno superiore cùm malè rem gessisset aduersus Samnites, & tria etiam milia ex exercitu perdidisset, ad vrbē victus fugit. De quo ab exercitu summouendo cùm ageretur in senatu, pater Q. Fabius Rullianus deprecatus sibi, ac familiæ istam ignominiam, legatum se iterum filio promisit, idque permissu senatus continuò præstitit. Cuius consilio & opera filius adiutus, res deinde prosperè gessit, hostes prœlio fudit: vt idcirco prorogatum illi in Samnio imperium fuerit. Consulibus autem quæ prouinciæ eo fuerint anno decretæ, non satis constat. Nos Samnium item al- teri

Aesculapius Romam aductus.
Q. Fabij Gurges prœlium infelix.
Fine victoria Rulliani partus ductu atque opera.

Prouincia consulares. reri datum, & belli Etrusci reliquias alteri conficiendas fuisse suspicamur. Legimus L. Postumium Cos. deficiente belli materia militum opera in agro suo fuisse vsum: vt videatur *L. Postumius Cos. contra leges militares imperio est vsus.* is Etruriam vicinam vrbi prouinciam habuisse. Eaque de caussa cùm magistratu anno sequenti abijsset, accusatum populi damnationem non effugit. Auctor est Liuius in XI. epitome. De eodem ita ferè Suidas scribit. Postumius duobus consularibus, & generis claritudine clarus, collegam plebeium cùm esset nactus, in eum superbiùs se gessit; & prouinciam quietam satis habens, duo milia militum ex exercitu seruili opere in agris suis fatigauit, & absque ferro saltus exscindere iussit. Quid autem simultatis cum collega Bruto habuerit, obscurum nobis est.

Bellum cum Vulsiniensibus. Cum Vulsiniensibus Etruscis hoc etiam tempore bellatum fuisse colligimus ex epitoma Liuiani lib. XI. vbi sic in fine. Res præterea contra Vulsinienses gestas continet. De *Metrodorus Sceptius.* quo quidem bello Plinium libro XXXIV. cap. VII. loqui suspicor, vbi scribit, Metrodorum Sceptium, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo milia statuarum Vulsinios expugnatos obiecisse.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus Coruinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Liuius.* M. f. C. n. Denter.* C. Trebonius.* A. f. C. n. Asper.*

Qui postea Drusus appellatus est.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua. III. Q. Hortensius.* Q. f. Q. n. III.
Cn. Domitius.* C. f.* //. n. Caluinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.] [L. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.]
[T. Roscius. T. f. T. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. n.] [C. Scaptius. P. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Gemelli cos. in * Etruria. *
//. //. //. f. //. n. //. C. Bruti cos. in * Samnio. *

P. Cornelius. //. f. //. n. Dolobella. Maximus. Eius consulatus sequetur. Maximi agnomē ex insigni de Gallis victoria retulisse videtur. Quæ Onufrij opinio est.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Barbulæ bis Consulis ac triumphalis filius, vt indicant Capitolina marmora, in quibus eius extat consulatus, & annorum intercapedo suffragatur.

[C. Antius. Sp. f. C. n. Restio.] [Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.

Prouin-

Prouincia.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Maximus. Gurges. Procos. Samnium obtinuit. Patris legati virtute ac consilio adiutus, acceptam priùs ignominiam depulit: exercitum Samnitium graui & periculoso prœlio fudit, capto eorum duce C. Pontio cum quatuor millibus hostium, ac viginti milibus cæsis, plurimis oppidis in potestatem redactis. Rebusque bellicis summa gloria peractis, Romam reuersus triumphauit, & C. Pontium hostium Imperatorem in triumpho ductum securi percussit. Auctores sunt Liuius in epitome libro XI. Zonaras libro II, Orosius, Eutropius, & alij. *Prœlium cum Samnitibus. C. Pontius Samnitum Imp. captus, & securi percussus.*

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Procos. in Samnio.
L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Q. Fabius. Q. f. M. n. MAXIMVS. ANN. CDLXII.
Gurges. Pro. cos. de Samnitibus. K. SEXT.

Eius triumphi reliquiæ tales adhuc visuntur in columnis Capitolinis, ex quibus Fabium Maximum Procos. anno CDLXII. triumphasse cognoscimus. Astipulantur item Liuius, & alij iam nominati. Plutarchus etiam in Fabio Verrucosso narrat patrem Q. Fabium Rullianum filij triumphantis currum equo sequutum esse inter alios legatos ac comites; & filio se minorem gessisse, vt legibus parere, Cõsulique demissior videretur, quam vis ciuium maximus esset, suamque ob virtutem, non ob propriam, triumphum ageret filius. Quod „ ipsum refert Val. Max. libro V. capite VII. Idem (inquiens) triumphantis currum equo insi„ dens sequi, quem ipse paruulum in triumphis suis gestauerat, in maxima voluptate posuit. „ Nec accessor gloriæ illius pompæ, sed auctor spectatus est. Macrobius Saturnalium libro III. triumphalem appellat Fabium Gurgitem, vbi rationem cognominis declarat. Meminit item victoriæ, & triumphi Suidæ lexicon in Fabio Maximo. *Q. Fabij Procos triumphus. Q. Fabij Rulliani summa modestia.*

ANNI. P. R. C. CDLXIII.

Consules.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.

HABENT hos Coss. Marianus, Cassiodorus, Eutropius, Cicero in Catone, Plinius libro VII. cap. II. Velleius & alij. P. Cornelius, P. Rufini filius videtur anno CDXIX. Dictatoris. M'. Curium ex columnis triumphalibus descripsi, cuius prænomen apud omnes ferè auctores eius mentionem facientes librariorum inscitia corruptum est. Nam passim mendosè Marcus Curius, & aliquoties M. Curio legitur. Athenæus autem rectè Manium Curium vocat lib X. & item Plinius lib. XVIII. cap. III.

Ambo Coss. in Samnium missi bellum per annos XLIX. (vt Eutropius, & Orosius supputant) gestum confecerunt. Itaque cum Samnitibus pacem petentibus fœdus renouatum est. Tunc Cos. Curius ad focum sedens oblatum à Samnitium legatis aurum, rapis à se coctis contentus recusauit, & malle se aurum habentibus imperare, quàm aurum habere dixit, vt auctores sunt Cicero, Plutarchus & Plinius. Idem M'. Curius Cos. Sabinorum agros milite vacuos, cùm relictis finibus ingenti exercitu in agrum Romanum transijssent, longè lateque vastauit; vicos, & oppida incendit, hostilem exercitum ad sua defendenda reuocatum, & distractum diuersis prædijs contudit, & subiugauit. Auctores sunt Liuius lib XI. epitome, Orosius lib. III. cap. XII. L. Florus lib. primo, capite XV. & Frontinus strategematum lib. I. Valerius Max libro quarto, cap. tertio Itaque ad rem faciunt, quæ Velleius scribit, vbi de colonijs. Post Venusiam deductam interiecto biennio M'. Curio, & Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio datam ciuitatem; videlicèt, cùm in potestatem iam essent redacti. *Coss. ambo Samniticum bellum conficiunt. M'. Curij Cos. abstinentia. Sabini victi & subiugati. Sabinis ciuitas data.*

Prætor

//. //. //. f. //. n. //.
M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Sp.Nautius. Sp. f. Sp. n.Rutilus. Cn.Aemilius. //.f. //.n. Papus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. C. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Tribuni plebis.

Aelia lex de Lucanis bello persequendis. C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. Legem de Lucanis bello persequendis tulit, quòd Thurinos populi Romani socios hostiliter infestassent. Meminit Plinius eius rei lib. xxxiiii cap. vii. vbi de statuis publicè Romæ positis disserit. Publicè autem „ ab exteris posita est (inquit) Romæ C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Stennium „ Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat. Ob id Aelium Thurini statua, & corona aurea donauerunt. Iidem postea Fabricium donauêre statua liberati obsidione. *Liuij locus.* Hic autem Plinij locus vitium nobis ostendit librariorum culpa natum in Liuiana epi„ tome lib. xi. vbi huius belli argumenta sic attinguntur. Res præterea contra Vulsinien„ *» Thurinis legendum.* ses gestas continet, item aduersus Lucanos, contra quos auxilium * Tyrrhenis ferre placuerat. Nemo non facilè nunc intelligit, pro (Tyrrhenis) (cùm hoc vocabulum pro Etruscis, siue Tuscis populis in vsu potiùs fuerit olim apud Græcos magis, quàm apud Latinos vel Romanos scriptores historicos) eo loco (Thurinis) reponendum esse. Cum Lucanis autem bellum hoc anno incepisse M'. Curium Cos. docebit eius ouatio, quæ paullò pòst sequetur anno proximo. Vnde etiam colligere est, C. Ælium anno isto tribunum plebis fuisse.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.
C. Mamilius. C. f. C. n. Vitulus. [Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos. ii.]
L. Apronius. L. f. C. nepos. [C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus. ii.]
L. Cominius. L. f. //. nepos. M. Cædicius. M. f. L. nepos.
A. Atilius. A. f. //. n. Bulbus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Cornelij } coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij }

Valeria gentis Læuinorum familia. P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. Qui posteà Cos. primus cum Pyrrho Rege pugnauit. A. Poplicola oriundos se iactabant Læuini, cuius & Horatius meminit ita:

Contra Læuinum Valerij genus, vnde Superbus
Tarquinius regno pulsus. Satyra vi. lib. i.

Et sanè cognomen istud circa annum Vrbis cclxvi. non diu post Reges exactos Romæ extitisse, ex Sex. Pompeij fragmentis colligimus, in voce Nonalis. Extitit tamen Messallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Læuinorum alienam imaginem, vt testatur Plinius libro xxxv. cap. ii.

[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma. Violens.] L. Volumnij bis Cos. filius.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. Hic bis Cos. sequetur, & is fortassis fuit, quem Liuius augurem è plebe primum factum scribit libro x. quamuis cognomen eius ibidem non extet; vt exscriptores indocti multa passim & vbique in exemplaribus auctorum rara & ipsis ignota cognomina prætermisêre.

[Q. Funda-

[Q. Fundanius. Q. f. //. n. Fundulus.] * Patruus C. Funduli consularis.
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. ann. CDLXIII.
cos. de. Samnitibus. //. //. //.
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. //. an. CDLXIII.
cos. de. Sabineis. //. //. //.

De his M'. Curij Cos. triumphis in Liuiana epitome lib. XI. nobis ita scriptum relinquitur. Curius Dentatus Cos. Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellauerant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit. Suffragatur Cicero, Plutarchus, & alij auctores, quos postea in reliquis eiusdem Curij triumphis adducemus. Nunc satis sit probasse, bis eum hoc anno triumphasse. *Bis in eodem consulatu triumphat M'. Curius.*

ANNI. P. R. C. CDLXIV.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua.

M. VALERIVM & Q. Cædicium Coss. superioribus subnectunt Cassiodorus, & Marianus Scotus; Maximum & Murem tabulæ Græcæ. Maximi cognomen Valerio congruit, alterum falsum esse opinor, neque eo loco conuenire. Tabulæ Cuspiniani Coruinum & Noctuam habent, vnde adducor ad suspicandum, quòd hic M. Valerius M. Corui sexies Cos. filius fuerit. Noctuæ cognomen Q. Cædicio adscribi potest. Is pater videtur Q. Cædicij, qui Cos. anno CDXVII. in magistratu mortuus est, cui nullum cognomen tabulæ Capitolinæ illic attribuunt.

Coloniæ deductæ sunt Castrum, Senam, atque Hadriam. Treviri Capitales primùm creati sunt, qui carceri animaduersionibusque præessent, & sacramenta litigantium iudicarent, exigerentque. sic indicant Liuius, Festus & Pomponius de origine iuris. Bellum cum Lucanis gestum est, vt epitome lib. XI. historiæ Liuianæ. Nihil tamen omnino certi de tempore atque annis singularum rerum constitui posse fateor. Nam Velleius Firmum & Castrum initio belli Punici primi colonias deductas tradit, & Pomponius treviros capitales multò item tardius, nempe post peregrinum Prætorem, centumviros, ac treviros monetales, creatos esse memorat. *III. viri capitales.* *Lucanicum bellum.*

Cens. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. Lustrum fec. XXXI.
M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Quinquennium à superiore lustro transactum requirere videtur, vt hoc loco censores ponamus qui lustrum condidère XXXI. de quo in libro XI. Liuiani epitoma legimus hæc:
„ Census actus est, & lustrum conditum; censa sunt ciuium capita CCLXXIII. mil. Ceterùm censores qui fuerint, vix diuinare poterimus; attamen supplendorum magistratuum caussa, clariores eius temporis consulares subiunximus duos, Senatus adhuc principem fuisse Q. Fabium Rullianum ex Plinio est verisimile.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Aemilius. //. f. //. n. Lepidus. C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Domitius. *C. f.* //. n. Caluinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.

Tribuni plebis.

L. Papirius. //. f. //. n. *Turdus.* Legem de treviris capitalibus quotannis
„ à Prætore creandis tulit hanc. *Quicumque. Prætor. posthac. factus. erit. quei. inter. ciueis.* *Papiria lex de III viris capitalibus.*

Sex. Pompeij locus suppletus & illustratus.

,, *cineis.ius.dicet.tres.viros.Capitales.populum.rogato. iíque.tres.viri. (Capitales.)*
,, *quicunque(à.populo)facti.erunt.sacramenta. ex(igunto.) iudicantoque.eodemque.*
,, *iure sunto.vtei.ex.legibus.plebeique scitis.exigere.iudicare.esseque.oportet. (oportebitque.)* Legis hæc verba citat Festus Pompeius de verborum significatione libro XVII. in voce Sacramentum, nominatque tribunum plebis legislatorem L. Papirium: cui nos Turdi cognomen plebeijs Papirijs gentile, vt vetustius adiunximus. Sed extant legis verba adeò mutila, in vulgatis, vti vix intelligantur; quemadmodum studioso locum reuisere volenti patebit. Eam hoc quasi anno latam colligimus ex Liuianæ historiæ successu, & epitoma lib. XI.

//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	
C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. II.	C. Claudius. //. f. C. n. Canina. II.
Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.	[P. Curatius. C. f. C. nepos.]
[P. Virginius. P. f. L. nepos.]	[C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]
[Sp. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]	[T. Numicius. T. f. //. nepos.]
[L. Canuleius. L. f. L. nepos.]	

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij } coss. in Etrusco.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Cædicij }

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Consulatem, & censorium patrem, ni fallor, habuit P. Sauerrionem, qui Cos. de Samnitibus triumphauerat. Cos. & ipse sequetur.

Sp. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.

Sp. Papirij præmia militaria.

Fratres ex maiore filio L. Cursoris quinquies Cos. quorum maior natu Spurius ante quadriennium à patruo L. Papirio Cos. Samnitibus victis corona & armillis virtutis caussa donatus fuerat, vt Liuius lib. X. fine scribit. Alter Lucius post minores magistratus censuram gessisse videtur, vt suo loco dicemus.

[C. Mænius. C. f. C. nepos.] Familia consulari ac triumphali, cuius auus C. Mænius Antiates Volscos subiugauerat, & captarum nauium rostris forum Romanum adornarat.

Prouincia.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. Procos. Lucanos prouinciam prorogato imperio obtinuit. Samnitibus Sabinisque victis anno superiore cùm bis triumphasset Cos. Dentatus, Thurinis opem ferre contra Lucanos ex Ælia lege iussus videtur. Nam primus ouationem de Lucanis rettulit. Cùm igitur exitu anni superioris bellum hoc inceperit, prorogatum illi hoc anno imperium opinor, ob caussas mox adferendas.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus anno CDLXIV.
III. Procos. ouans. de. Lucaneis. //. //. //.

Cur M'. Curium Procos. hoc anno primum cum Lucanis pugnasse putem.

Auctor est Liuius bis tantùm in consulatu Curium triumphasse. Quam igitur tertiam mox addit eius ouationem de Lucanis, is qui res gestas illustrium virorum breuiter historia complexus est; mihi videtur verisimilius eam anno hoc sequenti prorogato imperio Procos. deuictis hostibus illum reportasse. Bellum enim hoc, duobus iam actis triumphis, primùm occepisse videtur anni superioris exitu, sequenti isto demum confecisse. Auctoris, quem adduxi, verba sunt hæc in Dentati vita cap. XXXIII. vbi duos eius triumphos cum vna ouatione priusquam Pyrrhum vicisset, enarrat. M'. Curius. Dentatus primò de Samnitibus triumphauit, quos vsque ad mare superum perpacauit. Regressus in cōcione dixit: Tantum agri cepi, vt solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem. Tantum

portò

„ porrò hominum cepi, vt fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabi-
„ nis triumphauit. Tertiò de Lucanis ouans Vrbem introiuit. Hæc ille Auctor de viris illustribus. Itaque ouatione ista simul numerata, triumphus Curij de Pyrrho Rege quartus fiet: quemadmodum etiam extat in fragmento Capitolino. Sed ouationem istam Cicero, Plutarchus, Appuleius prætermisêre, tet Curium triumphasse scribentes, de Samnitibus, de Sabinis, & de Rege Pyrrho.

Lucani inter Tyrrhenum & Siculum littus positi hinc à Silari ad Laum flumen, illinc à Metaponto vsque ad Thurios regionem habitant, quam Lucio quodam duce Samnitibus oriundi occuparunt: antea à Pelasgis, Oenotrijs, & Siculis diuerso tempore cultam, vt latissimè Strabo lib. VI. principio. Eorum metropolis est Petelia. Vide Plinium lib. III. cap. V. Pomponium Melam lib. II. cap. IV. Ptolomæum, & alios. Zonaras Λευκανίδα vocat regionem annalium libro II. vbi de Pyrrhi Regis Epirotarum reditu ex Sicilia agit. Sed hic non te fallat interpretis error, qui malè Leucadem transtulit, pro Lucania. *Lucanorum situs, & origo.* *In Zonara locus.*

ANNI. P. R. C. CDLXV.

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. II. P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. II.

TREMVLVM, & Aruinam, surrogant hoc anno tabulæ Græcæ; Q. Marcium, & P. Cornelium, Cassiodorus. Videntur ijdem esse, qui antea collegæ in eodem magistratu fuerunt anno CDXLVIII; vt & Marianus Scotus indicat: nam Coss. iterum prodit Q. Marcium, & P. Cornelium: ita & Cuspiniani tabulæ Tremulum II. & Aruinam II.

Historiæ certæ nihil huic anno adijcere possumus, veterum auctorum auxilio destituti.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. //. f. //. n. Maximus. Potitus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. II. P. Decius. P. f. P. n. Mus.
[Q. Romuleius. T. f. T. nepos.] [M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.]
[C. Aurelius. C. f. //. n. Cotta. II.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]
C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus II. [C. Claudius. C. f. C. n. Hortator.]
[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuula.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Tremuli } coss. in * Etruria. *
//. //. //. f. //. n. //. P. Aruinæ }

[M. Licinius. C. f. C. n. Caluus.] [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.] [T. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDLXVI.

Consules.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

MARCELLVM, & C. Nautium Coss habent, Cassiodorus, & Marianus; Marcellum & Rutilum tabulæ tam Græcæ, quàm Cuspiniani.

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. Dict. in. mag. m. est
Sed. sedand. c.

//. //. //. f. //. n. //. Mag. eq.

M. Liuius. * M. f. C. n. Denter. Qui. postea. Drusus. ap. e. abdic.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE. CAVSSA. Qui. SINE. COS. FVERVNT.

Secessio plebis à patribus tertia. Sub idem tempus graui seditione laboratum in Vrbe fuisse, ex epitoma lib. XI. T. Liuij potest colligi: sed quibus nam contigerit hoc Consulibus, obscurum est. Nam postquam de censu & lustro verba sunt facta, subijciuntur hæc: Plebs propter æs alienum post graues & longas seditiones ad vltimum secessit in Ianiculum. Vnde à Q Hortensio Dictatore deducta est; isque in ipso magistratu decessit: Eadem ferè scribit D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. Post graues (inquit) & longas Romanorum seditiones ad vltimum plebs in Ianiculum hostili diremptione secessit. Cuius mali tam dira calamitas fuit, vt *Hortensij Dictatoris mors.* eius rei caussa Dictator creatus sit Hortensius; qui plebe reuocata in eodem magistratu expirauit, quod nulli Dictatori antea contigerat. Io. Zonaras eiusdem seditionis meminit, neque tamen is annum certum definijt: verùm hoc ampliùs addit, hostili metu Vrbem inuadente discordiam illam compositam fuisse. Cuius verba sunt hæc: *Μετὰ δὲ ταῦτα δημάρχων τινῶν χρεῶν ἀποκοπὴν εἰσηγησαμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ σφόδρα τὴν ἀρχὴν ὤν αὐτὰ ἰδεῖν, ἐστασίασε τὸ πλῆθος· καὶ οὐ πρότερον τὰ τῆς στάσεως κατηυνάσθη, ἕως πολέμιοι τῇ πόλει ἐπῆλθοσαν.* Post hæc (inquit) cùm tribuni plebis quidam de fœnore atque ære alieno decidendo leges rogarent, inuitis atque obstantibus creditoribus, orta est seditio plebis, quæ nõ priùs sedata est, quàm hostes Vrbi immiderent. Hæc Zonaras. Ex cuius sanè verbis colligi posse videtur, non tantùm seditionis sedandæ; sed etiam post excessum Q Hortensij mox alium Dictatorem & rei gerundæ caussa dictum fuisse: cùm stante domi discordia, & vicinorum hostium istam propter oportunitatem exercitus muris ingruerent, stante adhuc Etrusco Vulsiniensium bello, Gallis, & Vmbris necdum omnino domitis. Auget, & excitat opinionem istam meam, quòd in epigrammatum Vrbis antiquæ libro ex inscriptionum reliquijs varijs conflato, & anno Christi ∞. D. XXI. Romæ impresso inueniam extitisse tunc regione Triuij ad aquam virginis in horto Episcopi Vallensis inter alias eius antiquitates marmoris frustum ex Capitolinorum fastorum fragmentis, vt ipse stylus indicat: In quo legebatur *Q. Fabij Rulliani tertia dictatura.* Q Fabij Max. Rulliani tertia dictatura, cuius duas priores antè suis annis iam recensuimus, vti ad tertiam horum tumultuum occasione post Q. Hortẽsij mortem ex S. C. promotum fuisse fiat verisimile. Dictumque Dictatorem ab altero Consulum anni extremo, rei gerendæ caussa, cùm in illis terroribus haberi nondum comitia possent, hostili periculo impendente: & istam dictaturam eius, Consulibus magistratu functis, per anni sequentis partem sine Cõsulibus protractam fuisse. Ipsum denique comitia nouorum Consulum habuisse, cùm bello confecto, rebusque pacatis, dictaturã deponere deberet. Et hæc quidem ex dicti frusti verbis ferè colligi poterunt, quæ licet in libro deprauatè, vt alia multa, sic legantur, DICT. REI GERVNDE CAVSA MAG. SINE QVOS FVERVNT

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS: non dubito tamen, quin in ipso marmoris fragmento correctissimè, Capitolinorumque fastorum ordine, atque stylo insculpta fuerint, in hunc ferè modum. . . . .

Q. FABIVS.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.
L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA. QVI. SINE. COS. FVERVNT.

Itaque Q. Fabius Rullianus tertia vice Dictator est factus, quemadmodum hoc marmoris fragmentũ testatur: &, nisi me fallit coniectura, in isto tumultuum periculo, atque metu; cum senatus esset princeps, atque præcipuum ciuitatis columen quoddam, plebi, scilicet, non minùs, quàm optimatibus ob ingentia sua merita gratissimus. Qui & sua prudenti moderatione magistrum equitum sibi legit L. Volumnium plebeium ob bene gestos binos consulatus plebi non minus acceptum, & auctoritate conspicuum. Sed hæc mea coniectura, lector, pro tuo iudicio tibi susque deq; sit: mei tamen in hoc opere instituti nunc est, verisimile quiduis in medium proferre. Sed vtinam coniecturis tam crebris non esset opus! Vtinam vel Liuius integer nobis extaret, vel adducti auctores D. Augustinus, & Zonaras diffusiùs, atque apertiùs de hoc tanto populi motu scripsissent! Nam eius historiæ adeò magna est obscuritas, vti nec magister equitum quis sub Q. Hortensio Dictatore fuerit, reperire queamus; quum nemo, quod sciam, auctorum eius mentionem faciat. Onufrius tamen noster, vt duo magisteria equitum Liuiæ gentis, quorum Tranquillus in Tiberij vita meminit, inueniat, M. Liuium Dentrẽ suspicatur fuisse; quem & nos supplendorum magistratuum caussa admittemus, donec certius quid inueniatur. Nam vt antè diximus, ex temporum ratione colligere est, hunc primum ex Liuijs Drusi cognomen reportasse bello Gallico sequenti. Istam verò secessionem plebis à patribus maiore ex parte temperiem ciuitatis æqualem, ac isonomicam reip. formam absoluisse reor, legibus æquandi inter ordines iuris, & concordiæ sarciendæ caussa latis. Quas ferè vniuersas temporum iniuria aboleuit. Vnam dumtaxat ipsius Hortensij Dictatoris repertio, quam obiter attingunt Plinius libro XVI. cap. x. & Gellius Atticarum noctium libro XV. cap. XXVII. qua sancitum in Esculeto fuit, vti quodcunque plebs iussisset, omnes Quirites teneret. Nam antea plebiscitis patricij non tenebantur, veluti Gellius ex Lælio Felice refert. In eadem sunt opinione Iustinianus Institutionum libro I. & Pomponius de origine iuris. Sed Liuius multò antè à Q. Publilio Dictatore legem haud absimilem anno Vrbis CDXIV. latam fuisse scribit libro VIII. Verùm, possibile est, deinde non semper obseruatam esse; atque ideirco in ista dissensione ab Hortensio Dictatore renouatam, & capitibus sanctionibusq; grauioribus adauctam, atque firmatam fuisse: adeò, vti post istam nulla fuerit in Vrbe secessio, nulla periculosa seditio ante Gracchana tempora inualuerit. Meminit alterius item Hortensiæ legis Macrobius Saturnaliũ lib. I. cap. XVI. de nundinis, quæ ab eodem hoc Dictatore, plebis in gratiam videtur lata. Vti nundinarum dies inter fastos haberentur, qui prius fenæ fuerant, quo rustici, qui nundinandi caussa in Vrbem veniebant, lites componere, & ius obtinere possent.

Drusi cognomẽ in Liuia gente quando primũ.

Romam æquicolam ipsa secessione factam uideri.

Hortensia lex de plebiscitis.

Publilia lex.

Hortensia lex de nundinis.

Prætor.

||. ||. ||. f. ||. n. ||.

C. Claudius. ||. f. C. n. Canina.

Aediles curules.

||. ||. ||. f. ||. n. ||. ||. ||. ||. f. ||. n. ||.

Q. Aemilius. M. f. ||. n. Papus. [C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.]

Aediles plebis.

||. ||. ||. f. ||. n. ||. ||. ||. ||. f. ||. n. ||.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. P. Decius. P. f. P. n. Mus.

Tribuni plebis

Legem de fœnorum, ac æris alieni nouis tabulis promulgarunt, atque creditoribus obstantibus, plebem pestifera periculosáque secessione ab optimatibus diuulserunt, vt antè dictum est.

||. ||. ||. f. ||. n. ||. ||. ||. ||. f. ||. n. ||.
||. ||. ||. f. ||. n. ||. ||. ||. ||. f. ||. n. ||.
||. ||. ||. f. ||. n. ||. ||. ||. ||. f. ||. n. ||.

||. f. ||.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //.n. //.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //.n. //.

Mænia lex de patrum auctoritate in comitijs approbādis.

* P. * Mænius. * P. f. C. nepos. * Legem de patrum in populi iussis auctoritate tulit ferè talem. *Vti.rogatore.comitiorum. iusso. postulante. patres. ante. inita. suffragijs.fierent.auctores.eius.rei.quam. populus.tunc. iussurus. erat.* Antiquissimam esse legem,& huius omnino temporis, facilè nobis persuadent auctores classici veteres,qui eiusdem, vel iuris ex ea promanantis mentionem faciunt. Pauci tamen illam nominant,inter quos M. Varro,cuius locum paullò pòst adferam: & M.Cicero in Bruto de claris oratoribus, vt eius antè verba retulimus in tribunatu plebis M'. Curij Dentati. Quæ quidem videntur insinuare, latam hoc anno seditioso secessionis istius ciuilis opportunitate non diu post M'.Curij dicti tribunatum plebis fuisse. Quæ sanè lex

Senatus ac patrum vilescit auctoritas.

per plebem extorta plurimùm potentiæ senatui,atque optimatibus detraxit. Nam vilescere sensim auctoritas, eneruarique cœpit: vti præter speciem quandam, vel colorem antiqui iuris sui nil denique patres conscripti retinuerint. Antiquitus autem, vel à

Auctoritas patrum à Romulo constituta.

Romuli temporibus, id iuris habebat senatus Romanus; vt tum demum rata essent, quæ comitijs populus iusserat,si patres auctores fierent,& eius iussa probarent. Quod quidem ius hac lege Mænia in isto secessionis terrore patribus ereptum opinamur. Hinc „ in Planciana Cicero conqueritur apud maiores suos non potuisse tenere patres, vt re- „ prehensores essent comitiorum: tum enim,inquit,magistratū non gerebat is,qui ceperat,si patres auctores nō erant facti. Gloriatur hinc etiam de hac plebis damnosa quieti publicæ victoria satis impudenter apud Sallustium C. Licinius Macer tribunus plebis incitans concionem ad tribuniciam potestatem recuperandam. Libera, inquit, ab au- „ ctoribus patricijs suffragia maiores parauere. Eodem respicit haud dubiè T. Liuius, quamuis legem Mæniam hanc non nominet, referens historiarum libro 1. centum patres post Romuli mortem, atque annuum, quod inter ipsos manserat interregnum, „ summam potestatem legendi nouum Regem populo tunc permisisse; atque S. C. de- „ creuisse, vti cùm populus Regem iussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent. „ Adijcitque mox hæc,ad legem Mæniam, vt opinor, respiciens. Hodieque in legibus,

T. Liuij locus illustratus & correctus.

„ magistratibusque rogandis vsurpatur, * inde ius vi adeptum: * priusquam populus „ suffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt. Quibus vt opinor,verbis Liuius significat, suo quoque tempore in comitijs ius quoddam vi adeptum hac lege Mænia,scilicet,vsurpari ex primo illo patrum iure proueniens: vt priusquam populus ineat suffragia,patres auctores fiant. Hæc igitur genuina Liuij sententia, atque lectio recta,sic vt scripsi,manebit: si locum curiosiùs examinare velis,candide lector. Nec mirum videatur,quòd exemplarium vulgatorum fidem loco notato non sequar: nam macula ibidem insignis contextum verborum omnem, tenebris profundis inuoluens,literis paucis mutatis,eluenda fuit. In antiquis enim libris ita legitur (id enim ius vi adempta) in alijs nuper editis, quos nostri temporis viri doctissimi quidam correxêre,(idem ius vi ademptum)habetur. In quibus verbis, quæ nihil succi, nil veræ lucis adferunt Liuianæ sententiæ,nil aliud mutaui,quàm illud(id enim vel idem) decisis & transpositis literis pauculis,in(inde)&(ademptum)ablata vna litera in(adeptum) Et hæc quidem pusilla mutatio quantum lucis adferat, demonstrat ipsa historia legis Mæniæ,de qua nunc agimus: eaque facit, vt aliarum correctionum adductas rationes probare nequeam. Tuum erit lector amice, diligentiùs locum inspicere, atque examinare: meum verò nunc est,pensi reliquū proferre, quod de lege Mænia adhuc residuum est. Obliquè quidem impietatis istam arguere videtur M. Varro in Geminis, quantum ex paucis eius verbis intelligere possumus apud Nonium Marcellum extantibus hisce:

M. Varro Geminis legem Mæniam culpat obliquè. Varronis locus apud Nonium Marcellū examinatur.

„ Sugillare,inquit Nonius,obeludere est. Varro Geminis,contra, lex Mænia est in pieta- „ te,ne filij patribus luci claro suggillent oculos. Et hæc eruditissimi Hadriani Iunij est editio,sed necdum clara satis Age verò, parumper hæc ipsa Varronis verba consideremus,qui videtur in hac Satura sua legum Romanarum paria quædam recensuisse, tanquam geminos inter se comparasse; virtutes atque vitia singularum satyricè non minùs,quàm curiosè ponderasse. Videamus igitur,cur Mæniam legem esse in pietate dicat. Allegoricòs ne vetat filium familias in clara veri luce fucum facere? mendacio parentes fallere? An cautum in illa fuit,ne quis mortuo parenti clara die claudat oculos? Gerræ. Non puto tale quid Mænia lege promulgatum,perlatúmve fuisse. Latet tamen mysterium,ac mendum in verbis: (luci claro)& hoc quidem eluere,illudque declarare, quoad eius fieri poterit,operæprecium videtur. Quid igitur si pro (luci claro) reponamus (luciclario)? vt sit vocabulum compositum, nunc quidem intermortuum, cum

Luciclarium pro face, vel tæda.

alijsque infinitis abolitum, quod tamen olim in vsu fuerit. Qualibus item, tanquam flosculis

flosculis quibusdam conspargere satyricum argumentum antiquitas solebat, risus concitandi caussa: vt, scilicet luciclarium significet facem, aut tædam, quæ tenebras discutit, clarum ostendit, & viam in obscuro monstrat. Clarare namque veteres dixêre, sicut ex Cicerone discimus, qui ex antiquo poëta sic:

Iupiter excelsa clarabat sceptra columna.

Videtur enim iam dictis verbis M. Varro legem Mæniam ironicôs, & falsè perstringere, quòd per eam plebes patribus conscriptis hoc pietatis indulgeat, hoccõmodi præstet: ne cogantur comitiorum, (quæ sæpiùs propter dissidia in noctem vsque protrahebantur) finem expectare; sed hisce, ante initia suffragia, suam auctoritatem interponere. Prouisum igitur ista lege fuit, ne filij patres domum per tenebras deducerent, atque eorum oculos luciclario sugillarent, id est, splendore facis offenderent. Non equidem assenrior Nonio Grammatico, cui familiare est, nugari sæpe largiter, sugillare Varronem ibi pro, obcludere, vt ait, posuisse; nec in vsu ita fuisse, probat exemplis alijs. Vt tamen inscitiæ culpa Nonium hic leuemus, poterit forsan error etiã imputari librario cuipiam exscriptori inepto, qui verbum significatione vicinum (oblædere) negligenter, ac perperam mutauit in (obcludere.) Suggillari namque nil sine læsione potest, obcludi verò multa possunt. verùm nunc ad alia transeamus. *Vt legem Mæniam perstringat M. Varro* *Noniĵ locus notatus.*

[P. Pupius. P. f. P. nepos.] Cn. Domitius. *C. f.* //. n. Caluinus. II.
C Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. II. [L. Antistius. M. f. M. nepos.]
[L. Liuius. L. f. //. n. Denter.] L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.
[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus.] [L. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
C. Lutatius. C. f. //. n. Catulus. Pater C. Catuli Cos. postea, ac Pontificis maximi, qui Pœnos nauali prœlio vicit, & bello primo finem imposuit.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Claudij
//. //. //. f. //. n. //. C. Nautij } Coss. in * Etruria. *

[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.] M. Curui consularis ac triumphalis viri filius, vt annorum interuallum admittit.
[L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.] [Cn. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.]
[P. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.

ANNI. P. R. C. CDLXVII.

Consules.

M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus. C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.

M. Valerivm, C. Ælium Coss. produnt Cassiodorus & Marianus: Maximum & Pætum, Cuspiniani tabulæ: Potitum & Pætum tabulæ Siculæ Græcæ. Ambo autem Valeriorum cognomina sunt Maximus, & Potitus; quæ huic vni Marco propter adoptionem fortasse congruunt, & ad aliorum differentiam sunt imposita. Quatuor enim M. Valerij Maximi consulares tum erant σύγχρονοι.

Samnites societate cum Lucanis, & Bruttijs facta defecerunt. Orosius, Liuius, & alij. *Samnites denuò deficiunt à Romanis.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. //. f. //. n. Dolabella. Max. L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula.

Aediles plebis.

// // //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Papirius. //. f //. n. *Turdus.* [C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]

Tribuni plebis.

// // //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
// // // f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
// // //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
L.Cæcilius.C.f. // .n.Metellus.III.	Q.Marcius.Q.f.Q.n.Philippus.II.
C.Genucius. //.f. //. n.Clepſina.	[M.Albinius. L. f. L. nepos.]
[M.Plætorius.M.f.M. nepos.]	[C. Antius. Sp. f. C. nepos.Reſtio.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos.]	[M.Trebonius. M.f. M.n. Flauus.]
[Sp.Mæcilius.Sp.f.Sp.nepos.]	[M. Mæcilius. M.f.M.n.Tullus.]

Quæſtores vrbani.

// // // f. // n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

// // //. f. //. n. //. M.Valerij } coss. in Samnio. Lucanio.
// // //. f. //. n. //. C. Pæti } & Bruttio.

[M. Sempronius. M.f. //.n.Tuditanus.] [M. Metilius. Sp.f. Sp. nepos.]
[M. Foſlius. M. f. C. n. Flaccinator.] Conſularis viri filius,ex ratione temporis: atque illius qui bis etiam magiſter equitum fuit.
[C. Fabius. C. f. M. n. Ambuſtus.]

ANNI. P. R. C. CDLXVIII.

Conſules.

C. Claudius. //. f. C. n. Canina. M. Aemilius. //. f. //. n. Lepidus.

COſs. adferuntur à Caſſiodoro,& Mariano. C.Claudius & M. Aemilius; in tabulis Græcis & Cuſpiani, Canina & Lepidus. C. Claudium eundem opinor in ſecundo conſulatu de Lucanis,Samnitibus,& Bruttijs triumphaſſe anno CDXXC. vt monſtrat fragmentum Capitolinum,ex quo eius nomen in quantum potui,ſuppleui. Cognomen hoc Cannia,Caninia, Cinna,vel Cæcina profertur mēdosè in diuerſis auctorum exēplaribus.

C. Claudij cognomē varie in auctoribus diuerſis depravatum.

Prætor.

// // //. f. //. n. //.

Cn. Domitius. * C. f. * //. n. Caluinus.

Aediles curules.

// // //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. [T. Geganius.L. f. L. n. Macerinus]

Aediles plebis.

// // //. f //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [Q. Cæcilius.Q.f.Q.n. Metellus.]

Tribuni plebis.

// // //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

//.f.//.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.

C.Fabricius. C. f. C. n. Luſcinus. III. T.Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. [illegible].
P. Decius. P. f. P. n. Mus. II. [L.Volumnius. L. f. C. n. Flāma. Violēs.]
[M.Titinius. M. f. M. nepos.] C.Fundanius. Q. f. //. n. Fundulus.
[L. Genucius. L. f. L. n. Auentinenſis.] [C.Claudius. C. f. C. n. Hortator. II.]
[C. Mænius. C. f. C. nepos.] [P. Curatius. C. f. C. nepos. II.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C.Claudij } coss.* in Samnio. Lucaneis.
//. //. //. f. //. n. //. M.Aemilij } &. Bruttieis.*

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus.* Qui. poſtea. Caudinus. appellatus. eſt.* & Cos. de Samnitibus & Lucanis triumphauit.

[L. Papirius. L. f. //. n. Maſo.] Primi illius L. Maſonis ædilitij maior filius; de quo antè ex Cicerone diximus.

[L. Sextius. L. f. L. n. Lateranus.] [M. Antonius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDLXIX.

Conſules.

C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca. L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus.

IN Caſſiodoro & Mariano ſic ferè habentur hi Coss. ſed ſine cognominibus, quorum alterum, Tucca, Seruilio ex tabulis Siculis, ſiue Græcis adiunximus. L. Cæcilium verò patrem arbitramur fuiſſe L. Metelli Cos. anno DII. quem tabulæ Capitolinæ L. F. C. N. vocant. Hunc autem anno inſequenti (vt in vſu ferè tunc erat) prætorem factum, & à Gallis occiſum mox dicemus. Perperam in nonnullis Caſſiodori exemplaribus L. Cælius legitur; non diu enim ante Ciceronis tempora Cæliorum familia primum conſulatum adepta eſt per C. Cælium Caldum, vt Cicero teſtatur ipſe in oratione pro Murena. Cælij quando primum conſulares fuerint reperiuntur.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Aemilius.* M. f.* //. n. Papus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Sp. Papirius. Sp. f. L. n. Curſor.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepſina. L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.

Q. Marcius.

Q.Marcius.Q.f.Q.n.Philippus.III. [Ti.Minucius.Ti.f.//.n.Augurinus.]
[Q.Canuleius.Q.f.Q.nepos.] [P. Licinius. P. f. P.n.Stolo.]
[M.Licinius. C. f. C.n.Caluus.] C. Aelius.* Q.f. P. n.* Pætus. III.
[L.Domitius.L.f.Cn.n.Ahenobarbus.] M.Claudius. M. f. M. n. Marcellus.
[P.Mucius. P. f. P. n.Sceuula.II.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C.Seruilij } coss. in * Samnio. Lucania.
//. //. //. f. //. n. //. L. Metelli } &. Brutio *

Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda. Ex gente Corneliorum patricia Merendas esse, Liuius indicat libro XXII. & idem consulares fasti demonstrant; in quibus hic iungitur M'. Curio Dentato plebeio. Quem virtutis ergò corona aurea donatum, & Consulem mox factum dicemus.

C. Fabius.* M. f. M. n.* Dorso.Licinus. L. Genucius. //. f. //. Clepsina. Ambo postea ad consulatum peruenerunt; hic plebeius, ille patricius.
[M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

ANNI. P. R. C. CDLXX.

Consules.

P.Cornelius.//.f.//.n.Dolabella.Max. Cn.Domitius.* C.f.* //.n.Caluinus.

CASSIODORVS & Marianus rectè nobis referunt hos Coss. sed Cn. Domitij cognomen ille omittit: hic malè Caluum vocat. Cuspiniani tabulæ Dolabellam & Caluinum produnt; Græcæ, Dolabellam & Maximum; nescio quàm benè: nam ea duo cognomina vni P. Cornelio potiùs videntur conuenire. Cn. Domitium verò hunc alium esse ex magistratuum ordine colligimus ab illo, qui repulsam ædilitatis ante viginti annos erat passus. Temporis enim interuallum nimis magnum est. Hunc igitur ad differentiam alterius C. f. appellamus, qui censor postea primus è plebe lustrum condidit. Nominat Coss. etiam Paullus Orosius lib. III. cap. XXII. sed annorum ab Vrbe condita numerus adiunctus menda non caret. Eius verba subscribam, quia ad historiam huius anni pertinent.

Duo Cn. Domitij Caluini eiusdem temporis.

Graue bellum exortum.

Romanorum clades.

Dolabella & Domitio Coss. Lucani, Brutij, Samnites quoque cum Etruscis & Senonibus Gallis facta societate, cum rediuiuum contra Romanos molirentur bellum, Romani ad exorandos Gallos misêre legatos. Quos cùm Galli interfecissent, Cæcilius Prætor ob vlciscendam legatorum necem, & comprimendum multorum hostium impetum missus cum exercitu, ab Etruscis Gallisque oppressus interijt. Septem præterea tribuni militum in ea pugna occisi, multi nobiles trucidati, tredecim milia etiam Romanorum militum illo bello prostrata sunt. Idem D. Augustinus scribit de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. sed Prætorem non nominat. Obiter etiam in argumento lib. XII. Liuiani, ob legatos interfectos Gallis, Senonibus bellum indictum, & L. Cæcilium Prætorem cum legionibus cæsum ab hostibus fuisse legimus. Polybius autem libro II. eam cladem nouo exercitu vindicatam esse scribit; & non diu postea Boios etiam Gallos iunctis sibi Etruscis bellum Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum ad internecionem quasi cæsos fuisse. Quam postremam victoriam P. Dolabellæ Cos. adscribunt D. Augustinus de ciuitate Dei lib. III. cap. XVII. & Eutropius lib. II. Item L. Florus lib. I. cap. XIII. Post aliquot (inquit) annos omnes reliquias Gallorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit; ne quis extaret in ea gente, qui incensam à se Romam vrbem gloriaretur. Sed miror neminem ex his quos adduxi scribere, P. Dolabellam ex tam præclara victoria triumphasse: Maximi tamen cognomentum ob hanc accepisse, Onufrius opinatur.

Boij Galli ad Vadimonis lacum victi & profligati.

Prætor.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. Cum imperio extra ordinem missus contra Gallos & Etruscos in prœlio occisus est. In eius locum factus est

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.

DeL.Me-

De L. Metelli Prætoris cæde superiùs ex Orosio, Liuio, & alijs quædam retull. Polybius lib. 11. vbi Italiam describit eandem narrans historiam nonnihil ab alijs discrepat. Ait enim, Arretio à Senonibus Gallis obsesso, Romanos obsidionem amouere cupientes cum L. Cæcilio Prætore cæsos fuisse, & in eius locum suffectum esse M' Curium Dentatum. Qui cùm legatos de redimendis captiuis misisset in Galliam, violato iure gentium eosdem occisos fuisse Nouo itaque exercitu conscripto eam iniuriam vindicatam esse à Romanis, Senones ingenti prœlio victos, regione pulsos, & ciuitatem, quam incoluerant, Romanorum coloniam factam, Senamque appellatam. Et Plinius ex M. Catone scribit Senonum nomen tunc in eo tractu funditus interijsse. Ager omnis publicatus est, sed postea lege Flaminia plebi Romanæ viritim diuisus, vt suo loco dicetur. Boios autem Gallos tradit idem Polybius ista Senonum clade territos, & sibi in vicino periculo metuentes eodem mox anno ad arma venisse, & conscripto exercitu, adiunctisque Etruscis bellum etiam Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum prœlio quoque superatos fuisse. At Florus, cuius verba paulò antè citaui, non tam Boios, quàm Senones Gallos ad Vadimonis lacum deletos refert, ne quæ gens scilicet extaret, quæ Romam à se incensam gloriaretur. Senæ quidem coloniæ meminit etiam epitome Liuiana libro vndecimo.

Arretiũ à Gallis Senonibus obsessum.

Senones victi, & deleti, eorũ ciuitas capta Romanorum colonia facta est.

Boij Galli.

Sena colonia.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.	[M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Albinius. L. f. L. nepos.]	M. Plætorius. M. f. M. nepos.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. III.	P. Decius. P. f. P. n. Mus. III.
C. Iunius. L. f. //. n. Pullus.	[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.]
[Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.]	[L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.]
[L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]	[C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]
[Q. Petillius. Q. f. L. nepos.]	[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. III.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Dolabellæ cos. in Gallia. & Etruria.

//. //. //. f. //. n. //. Cn. Caluini cos. in Samnio. Lucaneis. & Bruttieis.

Sp. Furius. //. f. //. n. Purpureo. Auus L. Purpureonis Cos. a. DXLIII. vt Capitolina marmora & ratio temporum indicat. Sic ex ijsdem colligitur.

C. Sempronius. M. f. //. n. Tuditanus. Pater M. Tuditani Cos. ac Censoris postea, & ab Ennio poëta tantoperè laudati.

[Q. Lutatius. C. f. //. n. Catulus. Patruus C. Catuli illius, qui bellum Punicum primum confecit.

A. Postumius. L. f. //. n. Albinus. Pater L. Albini, qui postea Cos. Censor & flamen Martialis fuit.

ANNI. P. R. C. CDLXXI.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Q. Aemilius.* M. f. *//. n. Papus.

C. Fabricium, Q. Aemilium legimus apud Cassiodorum & Marianum; in tabulis *Græcis, Luscinum & Papum. Nominat eosdem etiam Coss. Val. Max. lib. IV. cap. IV. frugalem eorum paupertatem, & virtutes laudibus prosequens. Sed cognomina ferè passim sunt corrigenda horum Coss. in vulgatis libris: in quibus perperam Lucinus, pro Luscinus (nam à Lusco venit) legitur: & Pappus pro Papus. C. Fabricium ex secundo eius triumpho descripsi. Q. Aemilium patrem, existimant quidam, L. Aemilij Q. f. Cn. n. Papi, vt in tabulis Capitolinis habetur, Cos. DXXVIII. sed magnum illud LVII. annorum inter patris & filij consulatus duos interuallum dubitare nos facit, vtque citiùs M. Papi Dictatoris anno CDXXXII. ex filijs hunc Quintum fuisse existimari possit.

Etrusci, & Boij Galli bellũ reparant. Q. Aemilio Etruria & Gallia, C. Fabricio Samnium cum Lucanis & Bruttijs prouinciæ obuenisse videntur. Auctor namque Polybius est, postquam ad lacum Vadimonis pugnatum cum Etruscis, Boijsque Gallis fuerat, eosdem nouo delectu habito mox rebellasse, victosque iterum pacem petijsse à Romanis, anno ante Pyrrhi in Italiam aduentum tertio; vt ex hoc colligi possit, non Etruscos, nõ Boios Gallos priore clade omnino subactos fuisse. Quando item epitome Liuiana paucis verbis (sicut plerumque solet) diuturni belli varios casus comprehendere volens, referat libro XII. res aduersus Etruscos etiam à diuersis Imperatoribus prosperè gestas continere; & Io. Zonaras Tarentinos Etruscorum Gallorumque dein societati contra Romanos se iunxisse scribat. De C. Fabricij Cos. rebus paulò pòst in eius triumpho latiùs dicam. *Tarentini contra Romanos se declarant legatorum violatis,* Tarentini hoc anno, cùm classem priùs Romanam diripuissent, occiso etiam præfecto L. Valerio, legatos insuper à senatu missos, vt de iniurijs conquererentur, violarunt & pulsarunt. Liuius libro XII. Orosius libro IV. capite I. L. Florus libro I. capite XVIII. At Valerius Max. libro II. non pulsatos, sed vrina aspersos legatos scribit: in quam sententiam vadunt etiam Florus & Zonaras.

Prætor.

Primus Drusus vnde.? Vox Celtica, Drau. M. Liuius.* M. f. C. n. Denter * Drusus. Qui hoc ipso bello Gallico sub Dolabella, forsan, Cos. ducem hostium Drausum comminus trucidando, sibi posterisque suis Drusi cognomen inuenit. Is traditur etiam Propr. aurum ex prouincia Gallia retulisse, Senonibus olim in obsidione Capitolij datum; nec (vt fama est) extortum à Camillo fuisse. Eius * adnepos ob eximiam aduersus Gracchos operam patronus senatus dictus est, vt hæc memorat Suetonius in Tiberij vita. *M. Drusus patronus senatus appellatus. Suetonij locus.* In vulgatis tamen exemplaribus * abnepos * legitur; qui librariorum error videtur esse. Ingens enim temporis interuallum à primo Druso ad patronum vsque senatus non fert ipsum abnepotem fuisse, sed adnepotem benè. Quòd si ita se res habent, sanè primi huius Drusi ætas ac prætura in istud incidet bellum, quo cum imperio extra ordinem feliciter res gessit Prætor, seu Proprætore sub Q. Papo Cos. Indifferenter enim isto potestatis nomine, (vt antea quoque indicaui) sæpe vsi sunt auctores; vt Propr. vel Procos. dicatur is, qui extra ordinem imperium, vel cum magistratu vel sine magistratu obtinet. Nullum enim post illud, cum Gallis Senonibus bellum fuit, quo funditus deletos fuisse demõstrauimus. *Galli Senones in Italia excisi.* Iam M. Drusus patronus ille senatus adnepos, vt opinor, huius primi Drusi Cõsul fuit anno DCXLI. Abnepos autem C. Drusus Mamiliani. f. M. n. vt in Capitolinis tabulis appellatur, patroni senatus pater, Cos. fuit anno DCVI. De Druso Mamiliano M. f. primi Drusi pronepote nihil reperio, vt neque de nepote M. Druso, qui Mamilianum adoptauit. Ita nil etiam de primi Drusi filio, qui ad summos honores non peruenêre, sicuti nec primus hic Drusus: præturas tamen, atque alios minores magistratus gessisse hos autumo. *Liuiæ gentis summi honores.* Ex Suetonij enim verbis id verisimile fit, qui Liuiam gentem octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus, vna dictatura, ac magisterio equitum duplici honoratam; nec non claram insignibus viris, ac maximè Salinatore, Drusisque. Si igitur tot honores maximos Liuij habuerunt, dubio procul est, quin & plurimi minores magistratus continua quasi serie inter Drusos item fuerint. Quos suis annis ætate congrua interseram, vt stirpis nobilissimæ successum in tam florenti familia non interrumpamus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[Cn.Quinctilius.Cn.f.Cn.n.Varus.] [P.Quinctilius.Cn.f.Cn n.Varus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Fundanius. Q. f. //. n.Fundulus. [L.Genucius.L.f.L.n.Auentinensis.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Genucius. //. f. //. n. Clepsina. II. [M. Trebius. M. f. A. nepos.]
[L. Trebius. A. f. A. nepos.] [A. Aeutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L.f.L. nepos.] [L.Volumnius L.f.C.n.Flamma Violens.II.]
[Q. Silius. Q.f.Q.n.Nerua.] [C. Pompilius. C.f.C. nepos.]
[Cn.Sicinius.Cn.f.Cn.n.Bellutus.] [M. Titinius. M. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q.Papi cos.in.Etruria. &. Gallia.
//. //. //. f. //. n. //. C.Luseini cos.in Samnio.Lucaneis. & Bruttieis.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. Eius consulatus & dictatura sequentur.

Q. Valerius. P. f. //. n. Falto. Hic pater Q. Faltonis, qui postea Cos. anno DXIV. reperitur in marmoribus Capitolinis.

Ti. Claudius. Ap f. C. n. Nero. Vnus ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, teste Suetonio, à neruositate sic dictus, vnde Neronum cognomen manauit in Claudia gente. Quod Sabina lingua strenuos significat, vt auctor est Gellius noctium Atticarum libro XII. capite XXI. *Nerones unde dicti.*

[P. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.]

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Cos. ann. CDLXXI. de Samnitibus. Lucaneis. BRUTTIEISQVE. III. NONAS. MART.

An de Etruscis, Gallisque deuictis, & ad pacem petendam compulsis Q. Aemilius Cos. triumpharit, nihil memoriæ proditum inuenio. At C. Fabricium Cos. triumphasse hoc anno, partim ex altero eius subsequenti triumpho, qui secundus notatur in columnis Capitolinis apertè cognoscimus: partim ex literis paucis etiamnum, vt vides, in fragmento earundem extantibus supra triumphum Q. Marcij Philippi anno sequenti ductum. Triumphasse Fabriciũ de Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs annotaui, cùm ob Liuianæ epitomes verba lib XII. quibus indicatur eodem hoc tempore aduersus Etruscos, Samnites, Lucanos, & Bruttios aliquot prœlijs à compluribus ducibus prosperè pugnatum fuisse: tum quòd Valerius Max. lib. I. cap. vltimo scribat, de hac, ni fallor, Romanorum victoria faciens verba, C. Luscinum Cos. Lucanos & Bruttios Thurinam vrbem obsidentes Martis dei auxilio & hortatu aggressum, ingẽti prœlio vicisse quo XX. hostium milia cæsa sunt, & quinque milia capta cum Statio Statilio Imperatore, & viginti tribus militaribus signis. Castra item expugnata & direpta. Postero die cùm Cos. inter honorandos iuuenem quæreret vallari corona donandum, cuius virtus in prœlio, castrisque hostium opprimendis insigniter excelluerat, nec inueniretur: Martem patrem tunc populo suo adfuisse creditum est. Cui supplicationem magna cum animorum lætitia Fabricij Cos. edicto à laureatis militibus habitam esse refert. Astipulatur Valerio in his Ammianus Marcellinus

C. Fabricij primus triumphus. *De quibus populis triumpharit.* *Thurinos obsidentes vicit C. Fabricius Cos.* *Martis dei auxilio castra hostium expugnata.*

Mars in prælio visus.

libro historiarum xxiv. Extimabatur (inquit) Mars ipse, si misceri hominibus numina maiestatis iura sinunt, adfuisse castra Lucanorum inuadenti Luscino. Hocque ideo creditum est, quòd congressu flagranti scalas vehens visus formidandæ vastitatis armatus. Postridie cum recenseretur exercitus, præcipuo studio quæsitus reperiri non potuit cùm se vltro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. Eius item victoriæ

Plinij locus.

Plinius meminit libro xxxiv. cap. vi. Fabricium à Thurinis obsidione liberatis donatum statua scribens. Verum is auctor Lucanorum imperatorem Strennium Statilium vocat, ni ille error librarij sit. Locum superiùs in C. Ælij tribunatu plebis adduxi. Tam insignis igitur victoriæ triumphum ijs paucis Capitolinorum marmorū literis denotari existimo.

Brettum Tyrrhenorum vrbs.

Bruttios Græci βρεττίους, vel βρεττίους appellant. Stephanus de vrbibus Brettum Tyrrhenorum ciuitatem dicit, cuius incolæ βρέττιοι vocantur: regio, & etiā lingua βρεττία; quemadmodum probat ex Aristophane: Μελαρᾶ δ' ἐστὶ γλῶσσα βρεττία παρ' ἐμοῦ. Antiochum auctorem adfert, Italiam totam olim Brettiam, deinde Oenotriam appellatam fuisse; sed opinor, qua se magnā rum extēdebat Græcia, nempe frequētata antiquitus, & cognita transmarinis Græcis, & vetustissima philosophia celebris. Nominis originem adfert Stephanus à Bretto Herculis & Valetiæ filio. Larini autem à Lucanis vicinis nomen ijs inditum hoc volunt, & Bruttios appellatos, quasi obscœnos, rebelles, & fugitiuos. Vocabuli eius significatio nunc temporis adhuc apud Italos permanet, vt brutos appellent turpes, & obscœnos. Lucanorum verò seruos priùs fuisse, & pastores, scribit Strabo lib. vi. & clanculariam secessione abiuisse, locaque occupasse, vbi Cosentia eorum metropolis, & Pandosia; quam regionem tenuerant Ausones. Duodecim postremò Bruttiorum populos fuisse, Liuius auctor est lib. xxv. Mirum, ex tam obscura origine in tantam potentiam ac multitudinem eos excreuisse, vt Italiæ nomen dederint. Florentissimam enim gentem hanc ante Romana tempora fuisse in Italia, hinc etiam colligas, quòd pulcherrimi operis numismata varia ex quouis metalli genere adhuc temporis extent, & indies reperiantur in illa parte Italiæ, cum titulo ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Atque ita per geminum T.T, scribebant hoc nomen antiquitus, non solum Græci, sed etiam Latini; vt indicant cùm triumphi Capitolini, tum alia per Italiam marmora. Ceterum per bella postmodum Punica funditus Bruttij interiêre cum nonnullis alijs vicinis populis Romani enim victores, pulso Annibale, Italia tota denuo potiti, Bruttios, quòd primi defecissent, & nimium obstinatè partibus Annibalis fauissent, ad imum proculcabant, & funditus deletos volebant. Itaque factum, vt diutissimè coacti fuerint ignominiæ caussa lictorum viatorúmve ministeria subire, & in torquēdis plectendisque damnatis magistratuum iussu seruilem operam explere; vt inde Bruttiani dicti fuerint deinceps serui, vel ministri publici, quicunque apparebant, & seruilia præstabant officia magistratibus in prouinciam euntibus, vt apud A. Gellium legimus, & Festum. Hinc C. Silius habens belli Punici lib. xi. populos recensens, qui statim post cladem Cannensem ad Pœnos defecerunt, de his ita cecinit:

Brettiorum prisca potentia.

Numismata Bruttiorum.

Bruttiorum interitus.

Bruttiani.

> *Mox leuis, & fero pressurus facta pudore*
> *Bruttius,*

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVINTO.

Diodori Siculi, pag. 324. 329. 332. 335. 338. 340. 345. 358. 362. M. Ciceronis, 324. 375. In tabulis Græcis, 325. 334. 337. 340. 346. 349. 357. 359. 368. 382. 399. 405. 414. Io. Zonaræ 327. 348. 368. 407. Vellei Paterculi, 327. 330. 399. T. Liuij, 329. 332. 337. 338. 339. 343. 345. 349. 350. 352. 353. 357. 360. 362. 364. 367. 370. 373. 381. 383. 385. 387. 390. 395. 404. 410. Cassiodori, 329. 332. 338. 340. 345. 382. 388. 396. 399. Orosij, 333. 414. Mariani Scoti, 337. 339. 345. 395. 414. Valerij Max. 337. 346. Iulij Solini, 340. M. Varronis, 340. 411. Io. Cuspiniani, 345. Auctoris de viris illustribus, 348. Sex. Pompeij Festi, 360. 404. Ouidij poëtæ, 361. 365. 366. Pomponij iurisconsulti. 362. Iulij Frontini, 362. Plutarchi, 365. Plinij, 376. 377. A. Gellij, 377. Eusebij, 395. Nonij Marcelli, 411. Suetonij Tranquilli, 416.

FINIS LIBRI QVINTI.

ITALI IVGA. ROMA.

LIBER VI. ANNAL. POP. ROM.

STEPHANI VINANDI PIGHII, CAMPENSIS.

PRAEFATIO IN LIBRVM VI. AD

IVSTVM LIPSIVM BRVXELL. INGENII DOTIBVS, DOCTRINAEQVE RARITATE CLARISSIMVM VIRVM.

DVM ingenuis literarum ſtudijs occupor, amiciſſime Lipſi, tute mihi præſenti ſæpenumerò præſens ades: quamvis terrarum aquarumque ſpacijs longiſſimis ſemper abſis. Haud facilè perſuades, inquis. Obſtat enim non tam ἐχεμυθία tua Pythagorica, quàm pertinax multorum annotum ſilentium: adeò, vt te meum Tacitum, non Pighium appellare poſſim. Dic ſodes. An ne decennalia Angeronæ, vel tuo Harpocrati vota ſoluiſti iam diu? Vt reor, non negabis, cùm iam inſtent vicennalia. Non equidem nego. Sed vides, mi Lipſi temporum pericula, locorumq́; impedimenta tibi non minùs, quàm mihi cognita: quæ me coccyga, ſeu cuculum imitari volunt, & hîc inter Veterum ruinas in arboris annoſæ cauo latitare cogunt, proprijs ex plumis nidamentum congerere, meq́; contra feras Martiæ brumæ tempeſtates iſtas muſco folijs congeſtis tegere atque armare: donec Iuſtitiæ ſol oriens ver placidum Irenes almæ nobis proferat. Interim veteris amicitiæ noſtræ, tuarumq́ue virtutum memoria & recordatione, dum tua lego, tanquam ambroſia quadam immortali paſcor in hoc meo ſpecu aſſiduè. Quapropter cùm nobis vtriſque conſtet, animum alis ſuis Platonicis, quocunque lubet, permeare: non eſt, quód me tui, vel te mei memoriam exuiſſe penitus, exiſtimemus ambo: Meus autem, ita me Deus amet, ſuis deſiderij ac indagationis pernicibus alis ad eximium illud tuum pulchrum quàm ſæpiſſimè fertur, tibique fit proximus; ægerrimè diuellitur, & quauis occaſione lubens lubens recurrit. Amori hoc tribue, qui iteui facit, vt dum hæc ſcribo, te videam, quemadmodum ad ſuum Chromatium D. Hieronymus verè ac eleganter. Fuge quid aliud ſuſpicari de meo, quem tibi iam antè perſpectum, ac à multis annis notum eſſe mihi perſuadeo. Iam verò quid tuus? quò non vagatur gentium terrarumve? ad quas illuſtres non euolat pennis præpetibus animas? quæ nunc

Sublimi feriunt vertice ſidera.

vt elegantiſſimi poëtæ verbis hoc ferè dicam. Nec eſt, quòd de tuo ſagaci atque peruigili quid neges: aurearum enim alarum illius ſonoros ac nobiles

plausus procul absens audio, longeque persentio ferè singulis semestribus Francorum nundinis: cùm trans maria ac montes sese circumeitca rutilantibus alis rotans volat, vt formosos suos videat, & cum ijs conuersetur. Ceterùm hoc mihi inexpectatum, ac in primis mirum accidit: quòd iste tuus sublimipeta, & altiuolus Eros ad hæc ima nostra delabi voluerit, ac veterum castrorum inter veprera quærere formosulum quempiam suum, sæpiùs redire, & admodum agere familiariter. Non illi graue, sed volupe visum est, Valerium ipsius in sublime rapium coruscantibus alis gentium vbique per sacta Musarum penetralia, & tanquam Ganymeda quendam superûm pocillatorem facere ἐν ἀθανάτοισι μετεῖν, vt summi poëtæ verbis hoc dicam. O Iuste Iuste, quid non molitur, non peragit puer agilis ille tuus? Quinimò non dubitat me canum ac vetulum, non secus ac ille Siculus Rex Acestes suum Entellum,

cui gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigéntque effœta in corpore vires,

è nostris istis ruderibus protrahere in arenam publicam: atque Saturnaliorum ferijs instructum armis non suis producere in amphitheatrum, atque cum fortissimis committere, non vt palmam auferat, sed vt gloriosiùs occumbat. Trepidus igitur fugitat inuictum tuum συνδυμάνεα pusillus meus Anteros, & circumcursans quæritat Socraticam Sileni vastè barbatam laruam, sub qua tanquam Aiacis septemplice clupeo tutus latitans me iuuet, rueatutque, tuum Erota suo mormoluceîo vel procul absterreat, vel exerto pet os patulum pugno cum aduersario batuet; sicut in antiquis monumentis Amores ad pugnam instructos atque paratos sæpe spectauimus. Rides affatim mi Lipsi, video; nec non tecum mussare te puto, quod prouerbio dicitur, Ergo larua ne leonem? Scio nihil agit meus, si eum tuo panoplomacho certare velit. Sed vt seriò nunc semel tecum agam, quàm immortales tibi debeam gratias effari difficile est, eruditissime Lipsi; quòd mei tot annorum curriculis à te semper diuulsi memoriam non exuetis non solùm vnquam, verùm etiam publicis in scriptis me inter tuos classicos heroes habere, & recensere velis, qui vix inter capite censos tuos sum habendus. Certè nummum splendentem sub aqua vides, & extollis: Pighiumque tuum non è plano veraci, sed è cauo speculo depictum producis in theatrum, & è pumilione gigantem facis. Amoris profectò candidi magnum hoc argumentum in occæcandis minuendisque iudicijs perpetuò sui similis: qui tamen error, tanquam torrens limpidus ex puro fonte profluens, niueo pectori non potest incommodus aut ingratus esse. Ne tu sis igitur vsque

Cultor arenarum vates, cui littus arandum,

vt elegantissimi Ausonij verbis vtar, & vt gratæ voluntatis in te meæ fructum aliquem ex hoc agello nostro semel tandem auferas: accipe librum annalium meorum sextum, Italiiugam, scilicet, Romam, quem sub tui nominis tutela prodire in lucem, tibique dicatum cupio. Fateor equidem, leuidensæ crasso filo munusculum esse tuis indignum prorsus

Synthesibus, queis gaudet eques, dominúsque senatus.

vt poëta cecinit. Verùm amor ille tuus erga me serenus semper & candidus, vt mihi hauddubiè persuadeo, huic angulum, vbi condatur, in Musarum tuarum vestiario facilè inueniet. Sub tuo autem nomine & patrocinio potiùs, quàm cuiusquam alterius, partum hunc meum prodire lucemque adspicere volui:

voluit quia inter alia suggeret argumentum de quæstorijs Romanorum prouincijs agitatum olim inter nos non semel, sed leuiter tantùm, vt meminisse potes. Nunc verò, quantum studio, diligentiaque consequi, & ex imperij varianre statu, magistratuum ordine, prouinciarumque successu indagare colligereque potui, pleniùs à me pertractatum. In quo, quod vereor, si tuæ expectationi minùs satisfiat; imbecillitatis nostræ, non voluntatis esse puta, quod Cimmeriorum in labyrintho, vt alij ante me plures, viam rectam non inuenerim. Iam verò, quod addam, est denique. Ad quem, quæso, lubentiùs ibit hæc Italiiuga mea, quàm ad amicissimum hospitem suum? Cui meliùs, certiusque prouinciarum suarum quæstoria committet, quàm IVSTO? sub cuius æquissima bilance Latium priscum, magnaque Græcia tota ingenuarum artium suarum aurum, argentum, æs omne pensitandum posuere. Cui virtutum thesauros suos, elegantiarumque mundum vniuersum multarum prouinciarum Musæ gaudentes patefaciunt. Ad te igitur venire cupit, mi Lipsi; quam vt excipias, pro tua veteri in me beneuolentia, tueatisque aduersus dentatæ linguæ liuidos morsus, si ita merebitur, maiorem in modum rogo. Quod ad operis attinet titulum ac charactera, non est quòd multis tecum agam: ne in siluam, quod aiunt, ligna ferre: vel in excultissimis hortis Iscani tui fatuas fabrorum prandia betas plantare videar. Quare sat mihi visum, argumenti characterisque rationes malè perito priscæ philosophiæ lectori nonnihil detegere. Vale, & me, vti soles, ama. Sanctis è Traiana pridie Kal. Ianuarias anni noui ∞. D. XCVIII. quem tibi felicissimum opto.

ITALI-

CHARACTER.

LEGIBVS. ATQ. ARMIS. CRESCENS. ITALIIVGA. ROMA.
TELLVRE. IN. STABILI. SVA. MOX. POMOERIA. SVLCAT.

Roma coloniarum deductrix.

ITALIIVGAE *libri annalium sexti character ex antiqueis marmoribus & nummeis desumptus Roma Martia coloniarum deductrix est, quemadmodum hæc in habitu militari depingi solet. Sextus enim annalium liber ostendit, vt Romani, profligato extra Italiam Pyrrho Rege, Brundusio Tarentoque captis; cùm vniuersos Italiæ populos ab Arno & Rubicone inter Tyrrhenum, Hadriaticum, Epiroticum, & Siculum maria sitos bello domuissent: hanc regionem omnem sui iuris fecerint, & tanquam heredium quoddam reipublicæ, Imperijque Romani in quatuor plagas diuiserint, totidemque in his nouas prouincias ordinarint, in quas mitterentur quotannis quæstores, qui vectigalia ac omnis generis tributa populis imperata colligerent. Non vna quidem lege, conditionéve pari Romanus deuictos atque subactos bello populos in fidem, tutelamque suam recepit, nec pacem omnibus vel precio, vel gratis indifferenter largitus est: sed merita cuiusque ponderans, pœnas pro culpæ magnitudine singulis rependit. Neque enim, vt rectè Flaccus Siculus de conditionibus agrorum scribens ait, erat æquum ijs, qui sæpiùs, admisso periurio, rupissent pacem, ac bellum intulissent, idem præstari, quod fidelibus socijs, aut qui leuiter offendissent. Igitur census, delectus ad militiam, tributorum, atque vectigalium onera varia diuersimodè victis sunt imposita. Quinetiam vrbes, oppidaque suspecta fidei, præsidijs firmis tanquam propugnaculis aduersus rebellionem, atque exterorum hostium incursiones, deductis ab Vrbe fidis colonis, munire Romani nunquam destitere; tam ad Vrbis Romæ reipublicæque securitatem, quàm ad propagandum Imperium. Quem morem ab Vrbis origine ex Romuli instituto vel lege Romanus populus, durante Imperio suo, semper obseruauit; qui deuictos hostes*

Italia heredium quoddam urbis Romæ.

Varijs conditionibus Romanus subactos in fidem accepit.

Coloniarum origo.

Finis.

eam

tam maximè ob caussam locis oportunis multarè solebat agrorum parte, quanta sibi opus videbatur, uti esset, quod colonis suis ab vrbe in hostium oppida deducendis diuidere posset. Vides igitur hîc ROMAM, non secus ac olim Romulus vrbem suam condiderat, Etruscæ religionis ritu, bobus tauro vaccáque iunctis, aratro coloniarum pomœria circumscribere & designare, non secus ac disertè nobis hoc declarat M. Varro de lingua Latina libro
» quarto: Oppida condebant inquit, in Latio Etrusco ritu multa; id est, iunctis bubus tau-
» ro & vacca interiore aratro circumagebant sulcum. Hoc faciebant religionis caussa die
» auspicato, vt fossa & muro essent munita. Et rursum paullò pòst ita scribit. Quare &
» oppida, quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe, vel vrbo vrbes; & ideo coloniæ
» nostræ omnes in litereis antiqueis scribuntur vrbes, quòd item conditæ, vt Roma. Et ideo
» coloniæ vt vrbes conduntur, quòd intra pomœrium ponuntur. Hæc quidem pulchrè Varro. Verùm enimuerò victorijs & virtutum auctoritate potentior factus Romanus, nunquam cessauit proferre sui imperij fines, coloniasque deducere per terrarum prouincias in suo latifundio, atque in primis in TELLVRE. STABILI. id est, in ITALIA. Sic enim hanc vrbium multarum parentem, solidumq; hoc imperij summi tribunal appellare placuit Romano populo; quemadmodum superba quædam testantur Imp. L. Aurelij Commodi numismata. Qui & alia suæ stoliditatis testimonia in nummis reliquit, in quibus ipse cum claua & leonina pelle Herculis in habitu, bubus aratro iunctis situam tenens pomœrium vrbis Romæ videtur circum scribere, & adampliare: quam suam coloniam, Commodianam, vt & ipse Romanus Hercules conditor appellari cupiebat. Cuius amentiæ mentionem faciunt historici in eius vita Lampridius & Herodianus. Sed enim haud ociosæ sunt artis, vel vanæ significationis quæ visuntur in charactere boum humanæ facies, & caudarum extrema in spicas abeuntia. Quare, ne varijs antiquitatum imperitiores scrupis torqueant, apertiùs aliquanto hæc exponenda nobis videntur. Non ad Iouis propter Europam in taurum transformati, vel Ionis in vaccam mutatæ, Minotauríve fabulas hæc pertinent: sed ad antiquissimum condendarum vrbium coloniarumque ritum, de quo iam loquuti sumus; item ad subiugatos totius Italiæ populos, sicut in præsenti libro narratur. Magno quidem in honore bouillum pecus propter vtilitatem & commoda humano generi ex eo prouenientia fuisse apud antiquos, multorum scriptis proditum est. Vulgare fuit etenim bos symbolum non agriculturæ solùm, vel eorum quæ ex eadem feliciter prouenirent, vt est frugum ac fœtuum copia: verùm etiam ipsius magnæ matris terræ rerum animatarum nutricis, cuius culturam beatam atque propitiã à boue βουφαγεῖν Græci vocant, eandemque bouis opimi figura notare solent, cuius cauda non in crines, sed in spicas exibat. Talem me vidisse memini Romæ in subterranea Capitolini montis spelunca taurum iustæ magnitudinis, atque artis eximiæ marmoreum, cui Sol Mithras inuictus Persarum Deus insidens prostrati dorso pectus pugione transfodit. Quo per anagogen indicare videntur, solem cum in tauri signum Aprili mense scandit, terram tumentem aperire, & eius genitalia semina caloris sui radijs producere in propatulum, ad rerum animatarum omnium procreationem, ac nutrimentum. Qui rursus cum in scorpionem Octobri mense declinans transijt, eadem semina viribus amissis in terræ penetralia denuo frigus recludit. Quod scorpius tauri testes circumplexus demonstrat. Iam animalia duo serpens scilicet & canis (siue is vulpes est, haud enim facilè dignoscitur) quæ sanguinis guttas ex tauri vulnere defluentes lambunt; tam aquatilia quàm terrestria animantia terrigenis alimentis vitam suam sustentare designant. Verùm diffusiùs hæc ex antiquis auctoribus declarare, non huius est loci: sufficit ad rem præsentem, de qua nunc agimus ostendere; bouem semper apud veteres fuisse typum terræ fertilis, & agriculturæ, quæ duo vitam promouent atque sustentant. Nec magis proprium, vel aptius paradigma posset his accommodari. Bos enim extinctus corpore viuos non solùm nutrit, sed & morte sua vitarum multa milia generat; vt eleganter Ouidius Fastorum primo, ex Protei oraculo canit:

Marginal notes:
Ritus deducendarum coloniarum Etruscus.
Pomœrij circumscriptio.
Italia tellus stabilis olim appellata.
Imperij tribunal solidum.
Cõmodi Imp. stulida superbia.
Cur boues humana facie formarint in nummis, marmoribus antiqui.
Bos olim in honore summo.
Bouis symbolũ & eius significatio multiplex.
Bouis cauda in spicas desinens.
Sol Mithras bouem fodiens, quid notet.
Scorpius tauri Mithriaci testes circumplexus, item serpens & canis, quid.
Bos mortuus vitarum exordium ac nutrimentum.

Obrue

Obrue mactati corpus tellure iuuenci,
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Iussa fecit pastor, feruent examina putri
De boue, mille animas vna necata dedit.

Idem pulchrè Virgilius Georgicorum libri quarti fine,

Aspiciunt liquefacta boum per viscera toto
Stridere apes vtero, & ruptis efferuere costis.

Hinc est quòd à Græcis apes vocantur βουπαῖδες, item βουγενεῖς, quemadmodum & animæ in generationem prodeuntes appellantur teste Cælio Calcagnino. Pergit deinde bouis etiam significatio, typusque apud antiquos ab agricultura ad ipsum agricolam gnauum, atque laudatum, qui non morte, sed labore suo humanæ vitæ necessaria procurat. Antiquissimam idcirco legem apud primæuos Italiæ populos, nec non apud Græcos fuisse tradunt scriptores; quæ capite damnabat bouicidam non minus, quàm homicidam: adeò vt æquè sceleratum censeretur, bouem occidere, ac si ciuem quis occidisset. Verùm non de quadrupede boue legem istam intellexisse veteres illos Ianigenas, aut glaidiuoros Arcades, Buzygésve Cecropidas verisimile est; sed de bipede potius, vsitata tum loquendi formula, qua seruum operarium agricolam bouem appellabant. Quinetiam in veteri lege nostra Deum bobus arantibus suos operarios Apostolos comparasse, diuus Paullus testatur dicens, Numquid de bobus cura est Deo? an propter nos vtique dixit? quia debet in spe, qui arat, arare; & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Os igitur bobus suis ita triturantibus obligandum non esse, mandabat in lege Deus. Eiusmodi tauros & boues Isaiam Prophetam cap. XXX. mysticôs intelligere, testatur diuus Hieronymus, Apostolos scilicet, & viros apostolicos; qui euangelico aratro Dei patris agricolæ per orbem terrarū agros Christi iugo submissi peragrantes sulcant. Suffragatur & Hesychius Hierosolymitanus, adfirmans diuinarum scripturarum locis multis bouem pro homine iustitiæ operibus addicto poni. Constat itaque symbolicas istas locutiones priscis illis temporibus in vsu frequēti fuisse, non solum apud Iudæos & Aegyptios: sed vbique ferè gentium, non omnino barbararum, vti luce clariùs patet ex sacris Biblijs Platone, Plotino, Iamblicho, Porphyrio, & alijs diuersis; qui veterum religiones & instituta suis scriptis memoriæ mandarunt. Vt autem ad boues à Roma subiugatos veniamus, testantur M. Varro in rerum humanarum libris, & Timæus historicus de rebus populi Romani, vt A. Gellius noctium Atticarum lib. XI. cap. I. scribit, Italiam, quæ priùs Hesperia vel Oenotria vocabatur, à bobus nomen habere; quod Græca veteri lingua boues ἰταλοὶ vocitati fuerint. Huic item opinioni astipulatur Hesychius Milesius, qui in suo lexico docet Italos, & Romanos, & tauros significare Græcis: & rectè, cum iam dudum Itali omnes ciuitate donati Romani nominarentur totaque Italia quasi suburbanum quoddam esset vrbis Romæ. Cur autem apud Græcos olim, hoc nomine celebrari cœperint, fabulas quasdam adfert Dionysius Halicarnassæus antiquitatum libro primo: sed veras causas ex Varronis & Columellæ de re rustica libris, item ex Plinio, alijs diuersis facilè animaduertimus. Quarū præcipua est summa regionis fertilitas, pecorum nobilium eximia pulchritudo, ac omnis generis frugum, quibus vita sustentari potest, propter cæli clementiam, elementorum omnium benignam & amicam temperiem, copia admirabilis: vt numine deûm, teste Plinio, videatur electa quæ sparsa congregaret, regeretque imperia, ritusque molliret barbararū gentium, humanitatem legibus, & institutis suis homini daret, & denique cunctarum gentium vna in toto orbe patria fieret. Itaque terrarum alumna, quamdiu floruit, deorumque sedes appellari meruit: quam Ianum, Saturnum, Faunum aliosque heroes inhabitasse, & Herculem aureis suis Hesperidum pomis ditasse, nec non bobus Geryonis purpureis excoluisse fabulantur poëtæ. Verùm, non tanquam bubulcus, aut ouium pastor hanc intrauit Hercules, vt Dionysius Halicarnassæus censet: sed forti & expedito variarum gentium ac Hispanorum imprimis comitatus exercitu, cuius potentia Cacum, id est, prauum dominum tyranno-

Bonus agricola per bouem significatur.

Lex antiqua cōtra bouicidas.

Bos bipes operarius seruus in agro.

Apostoli, & sacerdotes mysticè boues dicti in sacris literis.

Boues à Roma subiugati cur humana facie formati.

Boues, Itali Græcis olim dicti.

Ἰταλὸς, βουβαλος (?), καὶ ταῦρος.

Caussa istius nominis.

Italia dicta eximia.

Italia terrarū alumna, deorumq; sedes dicta.

Hercules in Italiam beneficia.

tyrannorum in Italia sustulit, Euandrum, ac bonos ab iniurijs liberauit, leges æquas populis dedit, sacrificia & deorum cultum collapsum restituit, & ampliauit, coloniasque illustres plures deducens, oppida desertis in locis condidit, vt vult Dionysius. Quicquid tamen egregium, ac immortali memoria dignum à quopiam principe viro gestum priscis illis seculis fuit, cuius nomen temporum obliuione periJt; idipsum Herculi consecrasse poëtas & eidem attribuisse, tanquam prudentiæ & fortitudinis typo, multorum est opinio. Boues igitur, quos purpureos, id est, maiestate quadam decoros Herculem canunt cum pompa & gloria per Italiam duxisse, sunt iustitiæ, pacis, & agriculturæ studia: quæ ne prauorum iniurijs semper manerent obnoxia, legibus æquis inter populos constitutis, religioneque deûm iniecta, prouisum fuisse, atque ita Cacum ab Hercule, id est, à bono principe occisum, multaque alia vitiorum monstra sublata fuisse volunt. Et quia tales Herculei boues rerum omnium, quæ ad hominum vitam felicem faciunt, ciuitatibus magnam facultatem adferunt, non immeritò beata illa Italia nomen ab his accepit. Quæ quidem fœcundissima mater, quàm diu visum fuit superis, nunquam cessauit sua prole terrarum orbis prouincias ciuilibus populis multiplicare; & tanquam ex opimi corpore bouis politicarum apum producere examina, quibuscum aluearia coloniarum suarum vbique gentium adimpleret. Non igitur ociosè, vel ineptè veteres illi disciplinarum, atque artium omnium peritia præcellentes bouem sentli humana facie decorum, cornibus pandis & curtis, vultu insuper Ionium quid præ se ferente figgarunt in suis numismatibus. Quo repræsentare volebant symbolo laudatum ciuitatis ac reipublicæ suæ statum, cuius caput, consilium scilicet & senatus rationis vel iustitiæ iugum detractare non solet; corpus reliquum, vel populus ad opera validus non sibi magis, quàm reipublicæ laborat, pacis atque agriculturæ studio addictus. Cùm igitur in numismate taurus aut bos signatus cornibus non ferox, non cernuus, aut rebellis apparet, pacem atque tranquillitatem reipublicæ totiusque ciuitatis ostendit. Adiecere veteres plerumque parerga quædam ad argumentum idem pertinentia, vt in meo Calenorum supra bouem cythara est, æquitatem legum atque ordinum concordiam designans. Sub bouis ventre M. litera posita principis reipublicæ nomen, cuius auspicijs numisma cusum, vel tale quid aliud notare videtur. In cuius nummi altero latere, formosissimum Apollinis intonsi caput extat, capillis sub laurea in collum decorè defluentibus: qualem Orpheus ἀκερσεκόμην, Pindarus ἀκερσεκόμην, καὶ χαίταν appellant; quasi sine tonsura iubatum. Quibus epithetis poëtarum antistites illi quàm elegantissimè solis iubar ac radios elementa temperantes, terræque fructus quoscunque vitali fomite promouentes descripsere, nec non agitationem & motum igneum diuini luminis animos humanos illuminantem, & ad rationis opera propellentem intelligere voluerunt. Et quidem hi effectus à poëtis Apollini tribuuntur, qui inde Phœbus vocatur, ἀπὸ τὸ φῶς καὶ βίος, quòd lumen animis, vitam animatis omnibus præstare videatur, vnde βιοδότης in hymnis sacris canebatur. Pastor itaque non ineptè Maroni in Georgicis & Nomius Græcis appellatur, fingiturQ. boues pascere, dum cytharam suam pulsando Musarum choreas ducit, numerosóve cælorum harmoniam motu temperat, elementaque ad generationem adaptat. Quapropter summa cum ratione Nomium hunc Apollinem in primis coluisse Caleni videntur, sicut eorum testantur numismata cum Apollinis, & cythara supra bouem posita: cùm Italiæ generosissimam incolerent regionem inter Massicum montem & agrum Falernum cæli solisque temperie beatam, ideoque pecoris, vini, olei, & omnigenæ frugis nobilitate copiaque præclaram. Similis etiam argumenti plures Campaniæ, magnæque Græciæ ciuitatum celebrium nummos alios me vidisse memini antiquæ philosophiæ doctrina non minùs excultos. De quibus hîc nihil adferam, quia vereor, me iam nimis diu characteris huius nostri explicatione studiosum lectorem detinuisse atque fatigasse. Ad operis igitur suscepti pensum meum, vt reuocem pedem, necesse est; argumentumq; libri huius, vt isti dissertationi subnectam, ordo postulat.

Cacus sublat°, Euander malo liberatus.

Herculis prudentiæ & fortitudinis typus.

Boum Herculis pompa per Italiam ducta.

Ab Herculis bobus purpureis Italia nomen, id est, à vitulis herois.

Italia mater fœcunda, prole sua satisficans orbis terrarum prouincias multas.

Bos humana facie cur in nummis signatus.

Calenorum nummus.

Apollo intonsus.

Quid significet.

Cur Phœbus dictus.

Apollo pastor, & Nomius dictus vnde.

Cur Apollo bouum pastor à Calenis cultus.

ARGV-

ARGVMENTVM. LIBRI. VI.

ANNALIVM. ROMANOR.

LIBER *sextus annorum dumtaxat sedecim exequitur historiam, ab accessione noui belli Tarentini sumens exordium, & exponens, quomodo Romanus domi legum atque virtutum vigore robustior factus Italiæ repugnantes populos omnes subplantarit. Et vt Herculis instar non vnum Acheloi cornu fregerit, sed totum Italum bouem ceruice cornibusque geminis contusis, prostratum subiugarit, suæque potestatis suo Marte fecerit, tanta cum animi magnitudine & constantia, vti præsentata Pœnorum auxilia recusarit, quamvis multorum hostium armis simul in diuersis locis oppugnaretur; & aduersarij Regis potentissimi amicitiam præsentatam non semel repudiarit. Prosequitur autem hic liber, vti bello cum Etruscis nondum confecto Samnites rebellarint, quos Tarentini in suam societatem pellexerant; & quomodo Tarentini classe Romanorum direpta, legatisque eorum violatis, se hostes declararint. Explicatque in primis, & conciliat auctorum aliquot locos discrepantes diuersimodè scribentium de anno belli Tarentini primo, quem Capitolini triumphales fasti nobis insinuant Vrbis fuisse* CDLXXII. *quando Consulibus L. Barbulæ Samnites, & noui hostes Tarentini cum Sallentinis; & Q. Philippo Etruscum bellum prouinciæ decretæ fuerũt. A Q. Philippo* COS. *bellum Etruscum eodem anno confectum, subactis hostibus fuisse testantur iam dicti fasti, & L. Aemilium Barbulam in maiore noui belli materia primùm anno sequenti Pro cos. de Tarentinis triumphum reportasse. Hinc est, quòd ab Vrbis anno* CDLXXII. *liber hic sextus ordine consueto memorat magistratuum res gestas, quarum hæc ferè summa est. Nouum bellum cum Tarentinis eorumque socijs L. Aemilio Barbulæ Consuli euenit, qui cum his prosperè sæpiùs pugnauit, & Pro. cos. de ijsdem triumphauit. Aduersus Pyrrhum Regem, qui cum exercitu & elephantis Tarentinis auxilio in Italiam venerat, circa Pandosiam primus pugnauit P. Valerius Leuinius Consul infeliciter turbatus elephantorum insusitata specie militum ordinibus. Post prælium Pyrrhus cùm occisorum corpora perlustraret, & Romanorum omnia in hostem versa vidisset, gentis inuictam animorum fortitudinem stupefactus, cœpit metuere & venerari. Legio Campana Rhegium missa petentibus ciuibus in præsidium duce Iubellio præfecto rebellis facta, occisis, & profligatis Rheginis ciuibus, vrbem occupauit. Census actus Romæ, & lustrum trigesimum secundum condidit primus ex plebe Cn. Domitius Censor, quo censa ciuium capita* CCLXXIIX. ∞. CCXXII. *Princeps senatus lectus Q. Fabius Maximus Rullianus. Ti. Coruncanius Consul, Etrusco bello confecto, de Vulsiniensibus & Vulcientibus triumphauit. Hinc Tarentinorum antiquitas & potentia prisca declaratur. Pyrrho Regi per legatum Cyneam petenti pax ex Ap. Claudij Cæci sententia negata est. Ad Asculum deinde Consules ambo contra Pyrrhum dubio euentu ad noctem vsque pugnarunt: in quo prælio Pyrrhus vulneratus, & P. Decius Consul occisus est. Cum Pœnu quartò fœdus renouatum. Insidias medici Regem Pyrrhum veneno se sublaturum dato præmio offerentis detexit Consul C. Fabricius cum indicio ad Regem misit; monuitque per literas, vt sibi caueret. Rex ne videretur ingratus, captiuos Romanos sine precio remisit, & denuò pacem ac amicitiam per legatos petijt. Quæ illi, donec Italiam cum exercitu reliquisset, negata fuit. Pyrrhus in Siciliam vocatus à Suracusanis cum magna copiarum parte traiecit; interim Fabricius Consul victis Lucanis, Bruttijs, Tarentinis, & Samnitibus triumphauit. Sequentes Consules Tarentinos, Lucanos, Bruttios, ceterosque coniuratos hostes, continuis cladibus ita persequuti sunt, vt Pyrrhum Regem per legatos reuocare coacti fuerint. M'. Curius Dentatus Consul, cùm delectum haberet Romæ, & vnus ex tribu Polia citatus ad nomen non responderet, ipsum & bona eius sub hasta vendi-*

Italia duobus promontorijs tanquam taurino cornibus protenditur in mare.

Romana magnanimitas Pyrrho Epirotarum Regis amicitiam Romani recusant.

Quomodo bellum inceperint Tarentini.

De anno belli Tarentini primo scriptores.

Bellum Etruscū à Q. Philippo Cos. anno belli Tarentini primo confectum.

L. Barbula Cos. victoria de Tarentinis.

Pyrrhus Regis in Italiã aduẽtus.

P. Valerius Leuinus Cos. à Pyrrho Rege victus.

Romanorũ inuictus animus.

Legionis Campanæ rebellio.

Census & lustrum vrbis XXXII.

Ti. Coruncanij Cos. triũphus.

Tarentinorum antiquitas & prisca potentia.

Pyrrho Regi pax negatur.

Alterum atrox cum Pyrrho prælium.

Fœdus cũ Pœnis quartò renouatur.

Aequitas & iustitia Romana.

Pyrrhus Rex in Siciliã proficiscitur.

Reuocatur à Tarentinis.

Ciuis Romanus militiã detrectans cũ bonis suis sub hasta venditur.

vendidit. Lustro condito censa sunt ciuium capita CCLXXI. ∞. CCXXIV. *C Fabricius censor P. Rufinum qui bis Consul, & Dictator fuerat, senatu mouit, quòd decem argenti facti ponda possideret. Pyrrhum ex Sicilia reuersum, cum exercitu M'. Curius Consul in campis Arusinis extremo prœlio vicit, & castris exuit, & Italia expulit. Curius victor primus elephantos captos Romam in triumphum duxit. Cum Samnitibus, Lucanis bellum continuatum. Tarentini interim cum Milone Pyrrhi præfecto, quem in arce cum præsidio reliquerat, varia fortuna dimicauere. Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex missa Romam magnifica legatione fœdus ac amicitiam cum populo Romano fecit. Coloniæ deductæ Pæstum vel Posidoniam & Cossam. Census actus & lustrum conditum* XXXIV. *Tarentini morte Pyrrhi cognita, Pœnorum implorauerunt auxilium, qui classem misére Tarentum, titulo quidem contra Milonem Pyrrhi præfectum; tacitè tamen, vt Romanorum impedirent victoriam; in quo frustra laborarunt. Nam Milo cum Romanis & L. Papirio Consule paciscens arcem Romanis aperuit, & Tarentini ad deditionem compulsi sunt; quibus classis adempta, & vrbis muri diruti; pax tamen & libertas ciuibus est à senatu data. Legio Campana Rhegi à L. Genucio Consule obsessa, & tandem capta, securi Romæ percussa est. Cum Vmbris & Picentibus bellari cœptum est. Lollius Samnitium obses Romæ fuga elapsus, ex suæ regionis castello munito, nouum moliri bellum latrocinando cœpit, quod Consulum diligentia propediem oppressum fuit. Eodem tempore Romani auctis opibus argenteos nummos primùm signare cœperunt: ac deinde multa de monetæ cudendæ modo, nummorumque pondere, valore, forma, signis, ac notis, diligenter explicantur. Picentibus victis pax data est, & coloniæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio; & suffragij ferendi ius Sabinis datum est. Cum Sallentinis & Vmbris bella continuantur à Consulibus, qui tandem victi, & in deditionem accepti sunt. Sallentini quòd Pyrrhum recepissent, & bello iuuissent, victi prœlio, atque subacti sunt. Brundusiumque simul captum. Itaque de his ambo Consules M. Atilius & L. Iulius triumpharunt. Cum Apolloniatibus fœdus ac amicitia iuncta est, quorum legatos ad senatum missos, cùm ædiles quidam iuuenes pulsassent, capti, atque Apolloniatibus dediti sunt, qui deditos sine noxa liberos domum remisére. Census actus & Lustrum Vrbis* XXXV. *conditum est, quo censa sunt ciuium capita* CCXII. ∞. CCXXIV. *Quo tempore quæstorum item numerus est duplicatus, vt creantur quotannis octo. Subacta iam Italia, & accedentibus deditorum populorum nouis vectigalibus atque tributis. Quas ob res etiam nouæ quatuor per Italiam prouinciæ quæstoriæ sunt institutæ, vti latiùs in huius libri fine declaratur.*

Census & lustrum vrbis XXXIII.

Pyrrhus Rex extremo prælio victus & ex Italia pulsus.

Elephantes primùm Romam ducti in triumphum.

Ptolomæus Aegypti Rex fœdus ac amicitiã cum populo Rom. fecit.

Census & lustrum vrbis XXXIV.

Pœnitentia fœdus violant. Tarentum subactũ.

Legio Campana rebellis capta & punita.

Vmbricum ac Piceni bellum.

Argenteus nummus primum Romæ signari cœpit.

Colonia deducta.

Vmbri, & Sallentini deuicti, & de his Brũdusio capto triumphatũ est.

Cũ Apolloniatibus transmarinis fœdus ac amicitia.

Census ac lustrum vrbis XXXV.

Quæstorũ numerus duplicatur.

Quatuor nouæ per Italiã quæstoriæ prouinciæ sunt institutæ.

PAullo Orosio, Eutropio, Io. Zonara, A. Gellio, C. Plinio maiore, Corn. Nepote, Pausania, Plutarcho, L. Floro, Iustino, Solino, Lucretio poëta, Næuio poëta, Cassiodoro, Tabulis Græcis, Tab. Cuspiniani, Mariano Scoto, Columnis triumphalibus, Valerio Maximo, Cicerone, Iornande, Marmoribus fastorum Capitolinis, Corn. Tacito, Tabulis ancia antiquis, T. Liuio, Ennio poëta, Velleio, Ptolomæo, Stephano Byzantio, Nummis antiquis, Seruio grammatico, Horatio poëta, Porphyrione grammatico, Acrone grammatico, Strabone, Virgilio poëta, Sex. Pompeio Festo, Dionysio Halicarnassæo, Pomponio Mela, Polybio historico, Claudio Quadrigario, Quinctiliano, Iulio Frontino, Diuo Augustino, M. Varrone, Sosipatre, Q. Terentio Scauro, Nonio Marcello, Seneca philosopho, Auctore de viris illustribus, Columella, Eusebio Pamphilo, Carulo Sigonio, Aristophane, Sophocle, Nicandro poëtis, Macrobio. Inscriptionibus marmorum antiquis, Silio Italico poëta, Io. Cauchio, Verrio Flacco, Remæo, vel potiùs Timæo historico, Ouidio poëta, Lactantio Firmiano, Iuuenale poëta, Oro Apolline, Aeliano, Aristotele, Ammiano Marcellino, Manilio, Sigismondo Gelenio, Lapo, Biblijs sacris, Iosepho, Phlegonte. Michaële Apostolo, Suetonio, Vlpiano Iurisco. Theophilo Iurisco. Dione Cocceiano, M. Catone.

ITALI IVGA. ROMA.

LIBER. SEXTVS.

ANNALIVM. ROM. STEPHANI VINANDI. PIGHII CAMPENSIS.

BELLVM. TARENTINVM. ET REGIS. PYRRHI.

QVO ANNO primùm inceperit bellum Tarentinum inter famosa bella ab omnibus historiæ Romanæ scriptoribus relatum, nõnihil scrupuli est: quòd nullibi Consules annotentur, ab his qui nobis reliqui sunt, & Capitolinis item fastorum in marmoribus desiderentur. Interim (nescio qua sorte) contigit, vt annorum numeri apud omnes qui annotarunt, hoc tempus, corrupti librariorum culpa ferè reperiantur. Vt in primis in Orosij lib. IIII. cap. I. quum anno ab Vrbe condita CDLXIIII. Tarentinos classem Romanam diripuisse scribit, vnde prima belli origo. Eutropius eodem tempore, quo P. Dolobella cum Gallis debellauit, incepisse affirmat. Nec adeò malè, quando iam tum (vt Zonaras auctor est) cum Gallis, Etruscis, alijsque Romanorum hostibus secretò coniurassent. Gellius libro XVII. capite vltimo, bellum cum Pyrrho Rege sumptum fuisse tradit anno Vrbis CDLXX. qua tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Citticensis philosophi celebres erant. Id quod Eutropio conueniet, si Tarentinum & Pyrrhi bellum indifferenter pro eodem accipiamus, vt fecisse videntur auctores quidam; sicut Plinius (vt exemplum adferam) vbi ex Cornelio Nepote refert scandulis contectam Romam fuisse vsque ad Pyrrhi bellum, annis CDLXX. Sed vuo anno plerumque discrepat, à Capitolinis tabulis, vt sæpe diximus. Item Zonatas, scribens Tarentinos, vt primùm cum Romanis bellum decreuissent, suis viribus diffidentes, Pyrrhum per legatos, & munera accersiuisse. Sed ex Atticis Pausaniæ constat Pyrrhum Regem anno belli Tarentini secundo transportasse exercitum in Italiam, cum quo P. Læuinus Cos. primùm manus conseruit, Orosio, Plutarcho, L. Floro, Zonara, & Iustino auctoribus. Suffragatur item Plinius libro VIII. capite VI. cùm ait, Italiam primùm vidisse elephantes Regis Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos anno Vrbis CDLXXII. qui in Capitolinis fastis est CDLXXIII. Plinio congruit C. Iulius Solinus cap. XXVIII. Elephantes, in-
" quit, Italia anno Vrbis conditæ CDLXXII. in Lucanis primùm bello Epirotico vidit, & bo-
" ues Lucas inde dixit. Item Lucretius poëta non semel elephantes boues Lucas appellat.
" Et celebre est illud Næuij comici. Atque priùs pariet locusta bouem Lucam. Sed vt ad
" Tarentinum bellum reuertamur, ex iam dictis fit verisimile, anni CDLXX. fine classem Romanam direptam à Tarentinis, subsequenti anno legatos violatos, anno autem CDLXXII. bellum Tarentinum L. Aemilio Consuli decretum fuisse.

De anno belli Tarentini primo cur discrepare videantur auctores.

Orosij locus.

Tarentinorum cũ hostibus Romanorũ coniuratio.

Epicurus, & Zeno Citticus philosophi quando.

Roma scandulis ad tẽpus hoc vsque cõtecta.

Quando Pyrrhus in Italiam cum exercitu venerit.

Elephãtes quãdo primùm in Italia visi, & quare boues Lucæ vocati à rudi milite Romano.

ANNI. P. R. C. CDLXXII.

Consules.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus:

L. AEMILIVM, Q. Marcium Coss. prodit Cassiodorus: Barbulam & Philippus tabulæ Græcæ, & Cuspiniani: L. Aemilium Barbulam, Q. Marcium Philippum Marianus. Ego nomina eorum ex columnis triumphalibus descripsi.

Etrusco bello nondum confecto prouincia Etrusci Q. Marcio obuenit, L. Aemilio Tarentini simul cum Samnitibus, Salentinis, aliisque vicinis hostibus; quemadmodum ex columnis triumphalibus & Zonara colligere possumus. Carthaginenses centum ac triginta nauium classem in auxilium contra Tarentinos, ac Pyrrhum Romanis Ostiam vltro

Nouum bellum cum Tarẽtinis. Suspecta Pœnorum amicitia magna prætentata.

Animosa senatus Romani fiducia. miserunt. Attamen ex S. C. non recepta est oblatio: sed missi ad eorum ducem legati, qui, actis gratijs, dicerent populum Romanum bella suscipere solere, quæ suo milite gerere posset. Auctor est Val. Max. libro III. cap. VII. Iustinus libro XVIII. aliquantò tardiùs hoc accidisse indicat.

Prætor

//. //. //. f. //. n. //.
P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[M. Fossius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
[Ti. Minucius. Ti. f. //. n. Augurinus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[L. Titius. L. f. L. nepos.] [M. Genucius. M. f. M. n. Aucntinensis.]
P. Licinius. P. f. //. n. Varus. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]
[C. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus.] C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.
[P. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [T. Popillius. T. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Marcij cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Barbulæ cos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus
Quorum consulatus suo ordine sequentur.
Q. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio. Duorum Geminorum pater, de quibus Cicero in Lucullo; velut postea dicemus.
[C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.

Q. MARCIVS. Q. F. Q. N. PHILIPPVS. AN. CDLXXII.
COS. DE. ETRVSCIS, K, APRIL.

Victoria de Etruscis. Prosperè hoc anno cum Etruscis pugnatum fuisse, & Q. Marcium Cos. triumphasse, ex Capitolinis solummodo fragmentis in tanta historiæ eius temporis penuria & incertitudine cognoscimus. Quando nemo, ni fallor, auctorum extat nunc temporis, quorum scriptis hæc bella posteritati exactiùs sint enarrata. Nihil igitur est quod addam hic ampliùs; nihil quod ex qualibuscunque libri XII. historiæ Liuianæ reliquijs certiùs constet, nisi cum Etruscis æquè ac Lucanis & Bruttijs hoc ferè tempore plures Romanorum duces prosperè pugnasse. Astipulatur item Zonaras, vbi Tarentinos, Etruscorum, Gallorum, Samnitiumque societati se iunxisse scribit; exceptis Tarentinis, ceteros mox ab alijs atque alijs Romanis Coss. deuictos fuisse. E quibus hunc Q. Marcium fuisse autumo. Addit Iornandes, Etrusco bello nondum finito, Tarentinum quoque incepisse.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDLXXIII.

Consules.

P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.

P. VALERIVM & Ti. Coruncanium Coss. suggerunt Cassiodorus & Marianus: λαβῖνος καὶ κορυγκάνιος tabulæ Græcæ. In cognomine Valerij conueniunt Liuius, Florus, Orosius, & Eutropius, quod per diphthongum exprimunt Capitolina marmora. Et ratio est, nam à Læuo deriuatur, vt Rufinus à Rufo. In Plutarcho mendosè Albinus vocatur, & in Zonara Lauïnius: alij omnes rectè Læuinum appellant, modò diphthongus restituatur librariorum negligentia passim omissa. Ti. Coruncanium ex triumphalibus columnis desumpsi. Is cognomen non habuit, est ortus enim obscurè; sed Romæ virtutis ergò per omnes honorum gradus euectus, viam (vt dixi) plebeijs quoque ad pontificatũ maximum aperuit: Quo sæculo labor, industria, consilium, & frugalitas in ciuitate florebant, & in precio habebantur. Coruncanios autem Camerio municipio oriundos esse testatur Tacitus in oratione Claudij Imperatoris pro ciuitate Gallorum, item Cicero municipem fuisse dicit in oratione pro Sulla. Ceterùm in Planciana Tusculo natum Ti. Coruncanium videtur indicare. Quod mirum profectò. Verba quidem eius sunt hæc: Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Coruncanio municipe suo, * num de tot Fabijs gloriari? Atqui locus hic vt mutilus, & incorrectus meritò notari poterit. Cur enim Camerinum Coruncanium Tacitus, & Claudius Cæsar, cuius adhuc extat oratio tabulis publicis insculpta antiquitus apud Lugdunenses; & Cicero in Planciana Tusculanum diceret, atque Fabios item? Quando constat Fabios cum ipso Romulo Remoque Vrbem quasi condidisse, & ab initio reip. inter primos fuisse, ante municipij ius inuentum, & antequam Tusculum Romanis pastoribus aliquo necessitudinis, vel societatis iure iunctũ erat. Cui ciuitati in Latio antiquissimæ nihil ante Tarquinij Superbi tempora quicquam cum Romanis commercij fuit; immo tunc principes suos habebat Manilios à conditore suo Telegono Vlyssis & Circes filio natos. Itaque latet haud dubiè vitium in eo Ciceronis loco difficile, ac nisi sola veterum exemplarium fide corrigendum. Veri tamen sensus coniectura forsan poterit ita colligi ab historiæ peritis, quando Cicero familiarum è vicinis vrbi & antiquis municipijs ortarum mentionem faciat, quæ consulatus, ac curules magistratus Romæ sunt adeptæ, si ita legamus, & verba à librarijs prætermissa suppleamus. Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Coruncanio municipe suo Camerinum, num de tot Fuluijs Tiburtem gloriari? Nam de Fuluijs plebeijs & obscuris primùm, non Fabijs illustribus & patricijs loqui Ciceronem autumo; qui municipio Tibure oriundi videntur. Nam in oratione pro domo sua scribit, ab Hercule perfuncto laboribus sacra didicisse Fululos.

Leuinus cognomen unde. — *Aureum sæculum.* — *Coruncanij unde.* — *Locus Ciceronis mutilus sed diligenter considerandus.* — *Fabia gentis antiquitas.* — *Tusculanorum principes Manilij.* — *Fuluia gens Tibure oriunda.*

P. Læuino Tarentini, Coruncanio Etrusci prouinciæ obtigerunt: quo tempore Pyrrhus Rex Epirotarum à Tarẽtinis in auxilium vocatus venit cum exercitu atque elephantis in Italiam. Aduersus quem P. Læuinus Cos. non satis prosperè inter Pandosiam & Heracleam ad Sirim amnem pugnauit, elephantorum inusitata facie & insultu turbatis ordinibus. Pyrrho tamen haud incruenta fuit victoria, qui postea sibi cõiunctis Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs Campaniam populatus Præneste peruenit Romæ inuadendæ consilio. Sed cùm Romæ nouo delectu habito, omnia in armis esse intelligeret, Ti. Coruncanium Cos occurrere, P. Læuinum à tergo instare: dubitans ne posset ab hostibus circumueniri, in Campaniam retrocessit, atque inde Tarentum. Vnde postea pacem per legatos tentauit, quæ vnius Ap. Claudij Cæci consilio ei negata est. Vide historiam latiùs apud Iustinum libro XVIII. Plutarchum in Pyrrhi vita, Io. Zonaram, L. Florum libro I. capite XVIII. Liuij epitomen lib. XII. & XIII. Orosium, Eutropium, & Pausaniam in Atticis, qui in ea historia nonnihil discrepat ab alijs. Neque pœnitebit legisse, quæ Ennius apud Ciceronem in primo de Officijs.

Pyrrhus Rex Epirotarum Tarentinis auxilio venit in Italiam. — *Pyrrhi Regis prima victoria de Romanis.*

Eodem anno legio Campana Rhegium missa in præsidium D. Iubellio præfecto auctore, occisis ciuibus, eam vrbem occupauit. Liuius libro XII.

Legionis Campanæ rebellio.

Cens. //. //. //. f. //. n. //. Cn. Domitius. * C. f. * //. n. Caluinus. Qui primus de plebe. lustr. fec. XXXII.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges.

Lustrum urbis XXXII. à plebe conditum.

Lustrum trigesimum secundum hoc anno posui, vt quinquennio distaret à censura C. Fabricij subsequente. Cn Domitij censoris collega qui fuerit, obscurum nobis est: ipsum verò legimus in epitome Liuiana lib. XIII. post pacis à Pyrrho oblatæ, atque ab Ap. Claudio dissuasæ mentionem, primum è plebe condidisse lustrum, quo censa sunt ciuium CCLXXVIII. ∞. CCXXII. quod munus videtur priùs apud solos patricios censores auspiciorum titulo mansisse: licet per annos plus minùs septuaginta plebeijs etiam communicata censura iam ante fuisset. Cn. Domitium consularem opinor hunc censorem fuisse, atque ita prænomen eius corrigendum esse, quod perperam variatur in exemplaribus Liuianis Eius, vt dixi, collega non reperitur. Subiungemus igitur ex Onufrij Panuini coniectura nobilem patricium eius temporis consularem, qui etiam Plinio teste lib. VII. cap. XL. princeps senatus fuit postea. Atque is est Q Fabius. Q f. Maximus. Gurges. Ait enim raros honores recensens, in vna Fabiorum familia tres continuos principes senatus fuisse: nempe M. Fabium Ambustum, Fabium Rullianum filium, & Q Fabium Gurgitem nepotem. Ex quibus Ambustum, & Rullianum censores antea habuimus. Quare verisimile est, Gurgitem censorem hoc tempore etiam fuisse, cùm ferè non nisi ex censorijs hoc tempore principes senatus legi soleant. At isto quidem lustro, Q. Fabium Rullianum patrem senatus principem fuisse continuatum adhuc, ex ijsdem Plinij verbis manifestum fit.

Fabiorum rari honores.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //. Ex omni iuuentute atque vrbana multitudine delectum habuit, nouas legiones conscripsit, atque vrbem præsidijs firmauit. Plutarchus, Zonaras, & alij iam dicti.

L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui postea Caudinus. *	[L. Papirius. L. f. //. n. Maso.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.]	[Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. III.	[Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluinus.]
[C. Atinius. C. f. K. n. Longus.]	[C. Plautius. C. f. C. n. Decianus. II.]
[Q. Petillius. Q. f. L. nepos. II.]	[C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo Visolus.]
[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.]	[M. Albinius. L. f. L. nepos. II.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos. II.]	[Q. Anicius. Q. f. //. n. Prænestinus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ti. Coruncanij cos. in Etruria.

//. //. //. f. //. n. //. P. Læuini Cos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

Cn. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio. Duorum Geminorum patruus, atque Cn. Cæpionis pater, qui Cos. anno D. fuit, sicut ex Capitolinis tabulis fit verisimile.

Sp. Caruilius. C. f. * C. n. * Max. Ruga. Pater Sp. Caruilij bis Cos. qui primus Romæ diuortium fecit, veluti ex successione temporis colligere est.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. Bis Cos. & triumphalis postea, qui demum à Pœnis captus vigilando crudeliter necatus est.

L. Po-

L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus. Pater duorum Publiciorum Lucij & Marci, qui in ædilitate plebis Floralia ludos, & circum instituerunt. Quorum alter Marcus extat Cos. in Capitolinis tabulis.

Prouincia.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Procos. Samnium. Tarentum. ac. Sallentinos, prouinciam prorogato imp. obtinuit. Prorogatum Aemilio imperium ex consulatu fuisse, triumphus eius Capitolinus ostendit, qui mox sequitur, vbi de rebus ab ipso in prouincia gestis nonnulla explicabimus.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. L. Barbulæ Procos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

Q. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. n. Cos. an. CDLXXIII.

De Vulsiniensibus. et Vulcientib. K. Febr.

Huius triumphi mentionem auctores, qui ad nostra tempora peruenerunt, fecisse non reperio. Attamen Ti. Coruncanium Cos. belli Etrusci reliquias sustulisse, & res prosperè contra eos hostes gessisse, ex Liuij XIII. colligimus. Res enim contra Etruscos, Bruttios, & Samnites prospere hoc tempore gestas, ipsum eo libro complexum fuisse docet epitome. Quin aliquantò apertiùs hoc Zonaras tradit. Pyrrho Regi cum exercitu ad vrbem properanti Tiberium Cos. rebus in sua prouincia benè gestis, & fœdere Etruscis reddito, obuiam iuisse scribens. Hac igitur victoria in ditionem redijsse, atque quieuisse Tusci videntur: neque enim vlla belli cum Etruscis mentio postea fit vel in Liuio, vel in alijs historiæ scriptoribus ante vltimum Faliscum. *Bellum Etruscum confectum.*

Vulsinienses Vulcientesque Etruriæ sunt populi Faliscis vicini. Ptolomæo Volsini vocantur, Plinio Volsinienses, & Volcientes, vt libro III. cap. V. legimus: & meminit ibidem Cossæ Volciensium, quo Romanorum colonia non diu post deducta est, quemadmodum ex Velleio, & Liuij XIIII. percipimus. *Volsinienses & Volcientes qui. Cossa colonia. Rom.*

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. an. CDLXXIII. Pro. Cos. de. Tarentineis. Samnitibus. et. Sallentineis. VI. Idus. Quint.

L. Aemilio Cos. superioris anni prorogatum fuisse imperium dixi, & ex hoc eius triumpho liquet, cuius nescio an quisquam auctorum faciat mentionem. Ex Zonara res illius superiore, & hoc anno gestas contra Tarentinos breuiter intelligere possumus. Ipsum agros hostium, scilicet, late vastasse, hostesque in prœlium progressos fudisse, vt deinceps impune fuerit Romano prædas agere, & oppida expugnare. Denique cùm per hyemem Tarentum aggredi non posset, in Apuliam duxisse exercitum. Interim Tarentini vt Pausanias tradit, suis ac sociorum viribus diffidentes; externi Regis Pyrrhi Epirotarum, quem antea classe contra Corcyræos iuuerant, implorare coacti sunt. Qui hoc anno in Italiam, vt dixi, exercitum traiecit, & cum Aemilij successore P. Læuino pro Tarentinis belligerare cœpit. De triumpho tamen Aemiliano nihil Zonaras, ad reliquum nempe eius belli festinans. Tarentini Stephano ταραντῖνοι, veluti & Græcis omnibus. Nam vrbis nomen Τάρας antiquitus fuit, quemadmodum adhuc in antiquis extat numismatibus. In finibus Italiæ sita est, Sallentinis proxima. Nomen habuit (vt scribit Seruius in tertium Æneidos Virgilij) à Tara filio Neptuni conditore. Alij à flumine vicino eiusdem nominis volunt appellatam, nonnulli aliam originem afferunt. Iustinus ex Trogo Pompeio lib. III. pulchrè narrat, vt eam vrbem postea Parthenij Spartanorum soboles duce Phalanto, expulsis incolis, occuparint, & ampliorem, potentioremque reddiderint. Cuius meminerunt etiam Porphyrio & Acron Horatij interpretes Ode VI. carminum libro II. de Tarento. *L. Barbula Pro. cos. victoria contra Tarentinos. Tarentum. Taras Neptuni filius. Phalantus Parthenorum dux Tarentum occupat.*

Dulce pellitis ouibus Galesi
Flumen, regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Floruit aliquandiu ciuitas illa claris ingenio atque eruditione viris, & in primis Pythagorica philosophia, quæ Platonem, aliosque multos studio literarum celebres viros cō traxit. Sed de eius vrbis origine, situ, diuitijs & luxu vide Strabonem lib. VI. L. Florum lib. I. cap. XVIII. Ptolomæum, Plinium, & alios. Sallentini per geminum ll. scribebāt antiquitus Romani, sicut testantur columnæ triūphales. Stephanus item Sallentiam Messapiorū vrbem & populum Sallentinū dicit. Cretenses autē origine fuisse, Strabo auctor est, verū à Lycijs prouenisse, scribit Solinus. In quā iuit quoque sententiam Virgilius III. Æneidos ita canens *Tarentum Pythagorica philosophia celebre. Sallentinorum origo.*

Et Sal-

Et Sallentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus.

Situs regionis.

Iapygium promontorium.

A salo vel mari nomen habuisse tradit Sex. Pompeius, quia in salo amicitiam Idomeneus & Cretenses contraxissent. Eorum regio campestris forma peninsulæ intra Tarentinum agrum & Adriatici maris littus extenditur, isthmo se iuxta Brundusium & Rudias contrahente non amplius quadringentis stadijs lato, sicut Ptolomæi ostendunt tabulæ. In eo est, Iapygium promontorium, quod & Sallentinum dicitur. Regionem Sallentinos campos ob planiciem appellant non solùm Virgilius, sed etiam Dionysius Halicarnassæus, & Pomponius Mela. Vide de his plura apud Strabonem libro quinto, Plinium libro tertio, capite v. & xi. & xiv.

ANNI. P. R. C. CDLXXIV.

Consules.

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. P. Decius. P. f. P. n. Mus, In prœlio, occisus, est.

P. Decij Cos. agnomen Pyrrhicus unde.

Pietas in patriam, & trium eorum mortes in Decijs.

CONSULES P. Sulpicium, P. Decium nominat Cassiodorus, Sauerrionem & Murem tabulæ Græcæ. Mariano P. Sulpicius Sauerrio, & P. Decius Pyrrhicus appellantur. Verum nescio correctum ne dici possit Decij cognomen hoc, si modò non agnomen est potiùs ab euentu mortis suæ, ad differentiam patris ac aui huic adiunctum, quòd in bello contra Pyrrhum ceciderit. Habet eosdem Eutropius, sed perperam pro P. Decio Mure, legitur Decius Mummius: quem Cicero Tusculanarum quæstionum libro primo, P. Decij nepotem dicit, qui bello Latino: & filium alterius, qui in prœlio contra Gallos & Etruscos semet pro rep. deuouere. Hunc auctorem sequutus P. Decium Cos. in prœlio occisum scripsi, quia satis apertè rei eius mentionem facit in Tusculanis, loco iam memorato, his verbis de tribus Decijs scribens: Si mors timeretur, non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruscis filius, etiam cum Pyrrho nepos se hostium telis obiecissent. Atque iterum libro II. de finibus, magis apertè primi Decij bello Latino se deuouentis mentionem faciens. Quod quidem (inquit) eius factum non esset imitatus quarto consulatu suo filius, neque porrò ea eo natus cum Pyrrho bellum gerens Cos. cecidisset in prœlio, seque ex continenti genere tertiam victimam reip. præbuisset. Ex his Tullij verbis colligere est, P. Decium hunc Cos. in prœlio ad Asculum paterno, auitoque exemplo pro rep. se deuouisse, mortemque oppetijsse: quamuis Plutarchus, Florus, Eutropius, alijve hoc omnino prætereant. Zonaras quidem annalium libro II tradit P. Decium Cos. ad deuouendum se paratum fuisse, eamque famam non parum terroris incussisse hostium exercitui. Non tamen scribit ipsum in prœlio occubuisse, vt videatur eò necessitatis minimè peruentum fuisse, cùm dubio euentu pugna sit diremta, sicut narrant plures. Sed ad ipsum auctorem te remitto, quem eo loco legisse non pœnitebit.

Pax & amicitia Pyrrho negata, quam dum in Italia cum exercitu esset.

Insigne prælium cum Pyrrho ad Asculum.

Fœdus quartò cum Carthaginiensibus.

Eius anni initio ea Ap. Claudij Cæci sententia in senatu Pyrrho pax negata est, cuius conditiones lectica senex in curiam delatus magnifica oratione confutauit, & discussit: quam decimo septimo post alterum consulatum anno ipsum dixisse scribit M. Tullius in Catone. Consulibus ambobus bellum cum Tarentinis, & Pyrrho Rege decretum est. Ad Asculum dubio euentu ad noctem vsque armis concursum est. Quo è prœlio Regem saucium à satellitibus elatum, quidam memorant: aliqui postridie pugnam iterasse, & elephantorum præsidio vicisse volunt. Vide Zonaram, Eutropium, Orosium libro IIII. cap. I. & Iustinum libro XVIII. In Liuij epitomis nil aliud habemus lib. XIII. quàm dubio euentu iterum cum Pyrrho pugnatum fuisse, fœdus cum Pœnis quartò renouatum esse, cuius & Polybius meminit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda. C. Fabius. M. f. M. n. Dorso. Licinus.

Aediles

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[M. Trebius. M. f. A. nepos.] [Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Genucius. // . f. // . n. Clepsina. [L. Trebius. A. f. A. nepos.]
[P. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.] [A. Acutius. A. f. A. nepos. II.]
[L. Villius. L. f. L. nepos. II.] [L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma Violens. III.]
[Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua. II] [C. Pompilius. C. f. C. nepos. II.]
[Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus. II.]

Quæstores vrbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . P. Sulpicij } coss. in Tarentino. Samnio.
// . // . // . f. // . n. // . P. Decij } & Sallentino.

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cuius pater, vt autumo, templum Salutis depinxerat, vt antea in triumpho, C. Iunij Bubulci diximus ex Plinio, & Valerio Max. Itaque Pictor ille primus duos filios consulares reliquit, vt ex fastis colligimus; hunc, scilicet, Caium, & Numerium Fabium.

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. Consulem, & Censorem postea habebimus.

Q. Mamilius. Q. f. // . n. Turinus. C. Turini Cos. a. DXIV. pater, vt marmora Capitolina, & ratio temporum subindicant.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio. Bis Cos. & Censor deinde sequetur, etiam in tabulis Capitolinis expressus.

ANNI. P. R. C. CDLXXV.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. II. Q. Aemilius. * M. f. * // . n. Papus, II.

ANTEA simul Coss. fuerant, vt apertè testatur etiam Cicero de amicitia. Itaque apud hos in Cassiodoro sunt numeri adiungendi. Tabulæ nostræ Siculæ Græcæ Luscinum II. & Papum II. rectè proferunt. Marianus, C. Fabricium, Q. Aemilium II. Frequens horum est mentio apud auctores Val. Max. Plutarchum, A. Gellium, & Ciceronem, qui etiam in oratione pro Balbo scribit, cum Heracliensibus Fabricium Cos. Pyrrhi temporibus singulare fœdus icisse. Ex cuius verbis notum fit, Heracleam, hoc anno fœderatam in Italia ciuitatem esse factam. *Amicorum par singulare Consulum istud collegium.*

Consulibus ambobus Tarentinum & Pyrrhi bellum prouincia fuit. Cùm castra vicina hostibus haberent, transfuga quidam literas à medico Regis attulit, in quibus offerebat venenum se Regi daturum, si præmium daretur. Fabricius misso ad Pyrrhum indicio, per literas admonuit, vt sibi caueret ab insidijs; Romanos virtute non dolo partam victoriam velle. Earum literarum exẽplum ex Claudio Quadrigario recitat Gellius lib. III. cap. VIII. Narrat & Plutarchus in Pyrrhi vita. At L. Florus, contra aliorum sententiam omnium à M'. Curio Cos. medici insidias Regi detectas fuisse scribit. Ceterùm Pyrrhus hoc generoso Coss. facto attonitus, iustitiamque ac virtutem Romanorum admiratus captiuos gratis remisit, & per legatos denuò amicitiam petijt. Quæ illi, donec Italiam reliquisset, est negata. Ipse non diu post vocatus à Syracusanis cum magna exercitus parte in Siciliam abijt. Vide de his Zonaram, Iustinum, Pausaniam, Eutropium, Orosium, Florum, Val. Maximum libro sexto, capite quinto, & alios. *Hosti Pyrrho Regi Coss. proditionis oblata periculum ipsi impendens detexere.* *Pyrrhi Regis gratitudo.* *In Siciliam proficiscitur Pyrrhus.*

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Titius. L. f. L. nepos.] [T. Popillius. T. f. //. nepos.]
P. Licinius. P. f. //. n. Varus. [C. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Titinius. M. f. C. nepos. II.] [M. Titius. L. f. L. n. Rufus.]
[N. Sextius. N. f. N. n. Sextinus.] [C. Curatius. P. f. P. nepos.]
[L. Furius. L. f. L. nepos.] [T. Veturius. T. f. T. n. Caluinus.]
[T. Minutius. T. f. //. n. Augurin. II.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluin. II.]
[M. Aulius. M. f. M. n. Cerretan. II.] [C. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabricij } cos. in Samnio. Lucaneis.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Papi } Brutticis. & Tarentino.

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus. Hic ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, consularis, & triumphalis postea.

Ti. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus. Pater Ti. Gracchi Cos. an. DXV. vt ratio temporum, & marmora Capitolina indicant. Antiqua hæc Semproniæ gentis plebeia familia iam ab hoc tempore nobilitari cœpit in ciuitate, trahens originem nominis à Sempronio quodam, qui ab euentu natiuitatis difficilis ac tardæ Gracchus est cognomine dictus. Sic enim florentiore sæculo cognomen hoc scripsere Romani, vt testantur plures nummi & antiqua marmora. Prisca tamen huius temporis ætas aspirationem omisisse, consonantemque c. non duplicasse testantur item nummorum ac marmorum tituli vetustissimi. Vsum tamẽ aliter obtinuisse postea palam est, & astipulantur Grammatici veteres. Caussam huius cognominis hanc produnt ex M. Varrone Sosipater, & Q. Terentius Scaurus. Graccus, inquiunt, negat Varro aspirandum esse, quoniam à gerendo primus Gracus est vocatus, quòd mater duodecim menses eum in vtero gessent.

L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [T. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.]

C. FABRICIVS. C. F. C. N. LVSCINVS. II. ANN. CDLXXV.
COS. II. DE. LVCANEIS. BRVTTIEIS. TARENTIN.
SAMNITIBVS. IDIBVS. DECEMBR.

Prælia cũ Pyrrho priusquam abiret in Siciliam.

L. Flori locus suspectus.

Plutarchus alios sequutus annales post detectas Regi Pyrrho à Coss. insidias, amicitiamque negatam rursus ad Asculum scribit dubio euentu pugnatum fuisse, ad occasum solis vsque, Regem in brachio vulneratum, eundemque paulò pòst desperata victoria, & relicta Italia, cum parte copiarum traiecisse in Siciliam. L. Florus item a Curio, Fabricioque Coss. ad Asculum dimicatum fuisse scribit. De Fabricio conuenit cum Plutarcho, de

Curio

Curio nihil apud alios legi; atque in eo capite viriatum Florum suspicor librariorum culpa historias suomet iudicio corrigere & conciliare volentium. Verùm hæc Plutarchi, & Flori ferè omnia iam dicta Liuianis epitomis, Zonaræ, Eutropio, & alijs antè citatis non congruere, colliget facile, qui auctores conferre volet. Neque hic Fabricij Capitolinus triumphus indicat, cum Pyrrho, ipsum conflixisse hoc anno; nam nulla eius rei mentio est, quemadmodum nec in M'. Curij triumpho, qui postea sequetur. Eutropius autem post Regis in Siciliam abitum Fabricium Cos. victis Lucanis, & Samnitibus triumphasse scribit. Eò etiam respiciunt verba, quæ in XIII Liuianæ historiæ epitomis post Pyrrhi in Siciliam profectionem narratam legimus. „Res præterea contra Etruscos, Lucanos, & Samnites prosperè gestas continet.

Fabricij victoria & triumphus de Pyrrho fictus.

ANNI. P. R. C. CDLXXVI.

Consules.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. II. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus. II.

P. Cornelium, C. Iunium Coss. habet Cassiodorus. Rufinum & Bubulcum tabulæ Græcæ, Zonaras Iunium & Rufinum produnt. Ambo semel antea Coss. fuerant, quare certum est, in Cassiodoro, & alijs iam dictis numeros desiderari. Rectè igitur Marianus, qui P. Cornelium Rufinum II. & C. Iunium Brutum II. Coss. adfert. Suffragantur etiam Gellius, & Valerius Max. vt postea docebo. Ceterùm qua ratione Rufinus, vt arte bellica clarus, ita auaritia infamis & odiosus C. Fabricij, qui Cos comitijs præerat, studiò ad consulatum hunc peruenerit, pulchrè narrat Cicero libro II. de Oratore, cuius verba refert etiam Gellius libro IV. capite VIII. item Quinctilianus libro XII. capite I. Nam cùm Fabricius adnixe proueheret, contra alios competitores non adeò belli peritos, hunc Rufinum sibi licèt exosum ob vitia, omnibus id mirum videbatur. Is tamen facetè admodum se excusauit, dicens: „Non mirum videri debere, difficilibus se temporibus compilari, „quàm vendi malle.

Cur C. Fabricius P. Rufinum prouexerit ad hunc consulatum.

Consules ambo Tarentinos cum socijs prouinciam obtinuerunt. Samnium collatis viribus depopulati sunt ab incolis desertum; qui res suas in abruptos montes, auiosque scopulos contulerant. Vide Zonaram libro II.

Absente Pyrrho prosequuntur bellum Romani Coss.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui postea Caudinus. *

Aediles curules.

[P. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.] Q. Valerius. P. f. //. n. Falto.

Aediles plebis.

[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus.	[Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. II.]
[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga. II]	[Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos. II.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]	[M. Liuius. M. f. //. n. Denter.]
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus. II.]	[Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus.]
C. Sempronius. M. f. //. n. Tuditanus.	[C. Atinius. C. f. Cn. n. Labeo.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Rufini } coss. in Tarentino. Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. C. Bruti } Lucaneis. &. Bruttieis.

C. Papirius. L. f. //. n. Maso. Pater C. Masonis, qui Cos. primus in monte Albano triumphauit, vt marmora testantur Capitolina. Eum hoc anno magistratus occepisse, ex annorum interuallo colligere est.

A. Postumius. A. f. L. n. Albinus. Pater L. Albini bis Cos. qui designatus tertium à Gallis Boijs cum exercitu occisus est, initio belli Punici secundi.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. Patrem habuit consularem & triumphalem, vti suo loco dictum est. Atque filius huius item postea Cos. est factus anno DXXIV. deque Illutijs triumphauit, vt sequetur.

[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Maior frater C. Duilij, qui primus naualem de Pœnis egit.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BRVTVS. BVBVLC. AN. CDLXXVI.
COS. II. DE. LVCANEIS. ET. BRVTTIEIS. NON. IAN.

De hoc triumpho nihil apud alios auctores reperi. Immo Zonaras vtrumque Cos. Samnium vastasse scribit, damniq; non parum, multis Romanorum occisis vel captis, accepisse: cum hostes montium abruptorum præsidio semet tutantes, temerè aggrederetur. Inde discordiæ nonnihil inter Coss. ortum, cùm alter alteri hoc culpæ daret; segregatisq; exercitibus, Iunium partem Samnij vastasse, Rufinum verò Lucanos & Bruttios afflixisse, & Crotonem, quæ defecerat, præsidio Epirotarum recepto, dexteritate & pulchro quodam strategemate recepisse. Quod etiam narrat Frontinus libro III. Ceterùm auctores qui triumphos Capitolinos concinnarunt, alios videntur sequi annales; quando C. Iunium de Lucanis, & Brutijs triumphasse scribunt, non P. Rufinum.

Crotonem recepit P. Rufinus.

ANNI. P. R. C. CDLXXVII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. II. C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

GVRGITEM & Clepsinam proferunt tabulæ Græcæ, Q. Fabium, & C. Genucium Cassiodorus. Q. Fabij Gurgitis hic secundus est consulatus; igitur rectè Marianos Q. Fabium II. & C. Genucium prodit; sic etiam Orosius libro IV. cap. II. Fabio Gurgite II. (inquit) & C. Genucio Clepsina Consulibus, pestilentia grauis vrbem, & fines eius inuasit; quæ cùm omnes, tum præcipuè mulieres pecudesque corripiens, necatis in vtero fœtibus futura prole vacuabat, & immaturis partibus cum periculo matrum extorti abortus projiciebantur. Diuus item Augustinus libro III. de ciuitate Dei capite XVII. eius pestilentiæ meminit. Atque in strage (inquit) tanta bellorum etiam pestilentia grauis exorta mulierum. Nam priusquam maturos partus ederent, grauidæ moriebantur. Vbi se, credo, Æsculapius excusabat, quòd archiatrum se, non obstetricem profitebatur. Habet & epitome Liuiana de signo Iouis Capitolini fulmine deiecto prodigium, vbi mutilus locus apparet.

Pestis in vrbe grauis.

Aesculapius. Iupiter Capitolinus fulmine deiectus.

Samnium cum Lucanis, & Bruttijs sortiti videntur huius anni Coss. qui mox hosteis ita bello grauarunt, vt Pyrrhum ex Sicilia per legatos reuocare coacti fuerint. Vide Iustinum libro XXIV.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. Dict. } //. claui figendi caussa.
//. //. //. f. //. n. //. Mag. eq. }
C. Aelius. P. f. P. n. Pætus.

P. Cornelium Rufinum, quem C. Fabricius censor anno insequenti senatu mouit, bis Cos. & Dictatorem fuisse, testantur omnes, qui eius notæ mentionem faciunt, vt paulò pòst clarius patebit. Verùm quo anno, vel cuius nam rei caussâ Dictator creatus, quisve magister equitum fuerit, obscurum nobis est. Coniectant nonnulli non absurda fortasse coniectura, claui figendi caussa factum fuisse ob prodigiosam eius anni pestem, veluti

Dictator claui figendi caussa dictus propter pestem & prodigia.

sæpius

sæpiùs antea constat accidisse. Quando tamen nihil certi ex auctoribus probatis adferre de ea re possum: in incerto etiam hæc, & al a suis notis distincta relinquere visum fuit. Censuræ Fabricij præponenda est omnino hæc dictatura; an huic tamen anno includi debeat, asserere difficilè est.

Prætor.

// // //. f. //. n. //

Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda.

Aediles curules.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus. [C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.]

Aediles plebis.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. [P. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]

Tribuni plebis.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //
// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus [M. Fulvius. M. f. Cn. n. Pætinus.]
C. Atinius. C. f. K. n. Longus. II. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
T. Popillius. T. f. //. nepos. II. [Q. Petillius. Q. f. L. nepos.]
[C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. III.] [Q. Lutatius. C. f. //. n. Catulus.]
[Cn. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

// // //. f. //. n. // // // //. f. //. n. //

Quæstores militares.

// // //. f. //. n. // Q. Fabij } coss. in Samnio. Lucaneis.
// // //. f. //. n. // C. Clepsinæ } & Bruttiis.

M. Fulvius. Q. f. M. n. Flaccus. Cuius triumphus reperitur in Capitolinis actus anno CDXXCIX. de Vulsiniensibus.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. L. Iulius. L. f. L. n. Libo. Ambo postea Coss. quorum nomina sic extant etiam exarata in Capitolinis marmoribus.

Cn. Apronius. * C. f. C. n. Limo. * Aedilitius demum ob iniurias legatis illatas deditus Apolloniatibus.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. MAXIMVS. AN. CDLXXVII.
GVRGES. II. COS. II. DE. SAMNITIBVS.
LVCANEIS. BRVTTIEIS. QVIRINALIBVS.

De Q. Fabij Gurgitis secundo hoc triumpho nihil memoriæ est proditum ab alijs, quod sciam, auctoribus, quorum scripta ad nostra peruenerunt tempora. Ex Plutarcho tantùm, Zonara, & Liuij epitomis colligere est, non cessasse Romanos absente Pyrrho confœderatos eius Samnites, Lucanos, & Bruttios bello cõtinuo persequi & subiugare, vrbibus expellere, & passim profligare; adeò vt necesse ijs fuerit Pyrrhi reditum ex Sicilia litoris sollicitare. Zonaras autem posteaquam narrasset, quibus artibus anno superiore P. Rufinus Cos. Crotonem recepisset, adijcit. Sequente anno Romanos expeditionem contra Samnium, & Lucaniam suscepisse, & Bruttios bello adortos fuisse; sed nõ nominat Coss. Porrò res ibidem gessisse feliciter Q. Fabium Coa. ex solis Capitolinis triũphis cognoscimus.

Belli cõtinuatur cum Pyrrhi Regis confœderatis socijs.

ANNI. P. R. C. CDLXXVIII.

Consules.

M'.Curius.M'.f.M'.n.Dentatus.II.L.Cornelius.Ti.f.Ser.n.Lentulus.*Qui in hoc.hon.Caudinus appel.est*

CONSVLVM nomina ex triumphorum fragmento descripsi,Cassiodorus M'.Curium, & L. Lentulum refert;Dentatum & Lentulum tabulæ Græcæ,Cuspinianus verò tabulæ Dentatum II.& Lentulum, rectè. Nam hic secundus M'. Curij Dentati consulatus est, sicut & Marianus annotauit;qui M'. Curium Dentatum II. & L. Cornelium Lentulum recenset.Nominat Coss.etiam Plutarchus in Pyrrho,& Eutropius lib. II.

Pyrrhus ex Sicilia rediens & Rhegium oppugnans vulneratur. Prouinciæ Coss.fuerunt bellum cum Pyrrho Samnitibus alijsque fœderatis. Pyrrhus cum exercitu ex Sicilia reuersus Locros recepit, Rhegium frustra oppugnauit; nam & ipse vulneratus multos etiam ex suis amisit, vt auctor est Zonaras. Plutarchus Regem in Italiam redeuntem à Pœnis Mamertinisque primo transgressu valdè impeditũ,& infestatum fuisse narrat; vulneratum quoque, & duos elephantes cum multis ex exercitu perdidisse. *Disciplinæ militaris exemplum insigne.* Interea M'.Curius Dentatus Cos Romæ,cùm delectum haberet,& quidam citatus ex tribu Polia ad nomen non respondisset, bona eius hastæ primum subiecit. Inde appellantem tribunos plebis frustra, & ipsum quoque vendidit. quemadmodum scribunt M. Varro in Sene didascalo, citante Nonio Marcello,& Val.Max.lib.VI cap.III Liuius lib.XIIII. Qua seueritate obsequentiorem nactus militem, cum L.Cornelio collega ad bellum profectus *Pyrrhus insigni prælio victus, castris exutus, & Italia pulsus.* reuersum ex Sicilia Pyrrhum excepit ad Beneuentum,vt Plutarchus,vt alij verò,in Arusinis Lucaniæ campis,vbi extremo,& ingenti prœlio eum vicit,castris exuit,& Italia expulit.Hæc tertia,vel quarta,vt quidam volunt,cum Pyrrho pugna fuit;qua fine controuersia penes Romanos victoria stetit,& Italiæ imperium simul redditum est. Eam describunt latiùs Zonaras,& Plutarchus; item Eutropius,Florus,& Orosius.

Cens. C.Fabricius.C.F.C n.Luscinus. Q.Aemilius.*M.f.*//.n. Papus. Lustrum fecerunt XXXIII.

Eodem anno,quo Pyrrhus Italia pulsus (vt apud Zonaram legimus) C. Fabricius, & Q.Aemilius Papus censores facti cum alios equitum, senatorumque Romanorum, tum *P. Rufinum senatu motum, & notatum ob auaritiam. Magistratibus in prouinciam iturus viaticum, & annulus è publico cur.* P.Rufinum,quamuis Dictator,& bis Cos.fuisset, senatu mouerunt; quòd decem pondo argentea vasa possideret. Itaque paupertatem Romani non in paruum habendo,sed in multum concupiscendo positam putauerunt. Qua de causa magistratibus, alijsque in prouinciam abeuntibus viaticum,& annulus è publico dabatur. Hæc ferè Zonaras.Cui suffragatur etiam Liuiana epitome libro XIV. M'. Curij de Pyrrho victoriæ continuo hanc C. Fabricij censuram subiungens his verbis. Fabricius censor P.Cornelium Rufinum consularem senatu mouit,quòd decem argenti pondo facti haberet. Idem scribunt Plutarchus in Sulla,Gellius libro IV capite VIII.& libro XVII capite vltimo; item Valerius Max.libro II. capite IX qui bis Cos.& Dictatorem fuisse asserunt, caussamque notæ scriptam à censoribus ita fuisse adijciunt. Quòd cum comperissent argenti facti mensæ gratia decem pondo habere; idcoque malo exemplo luxuriosum & auarum ordine senatorio indignum existimarunt; *Insignis abstinentia frugalitasque laudatissimorum censorum Romanorum.* cùm censores ambo in ædibus suis argenti nihil præter patellam & salinum sacrificij caussa haberent, vt pulchrè Valerius iam dictus libro IIII. capite IV. de paupertate laudata. "In C.verò Fabricij (inquit) & Q. Aemilij Papi principum sæculi sui domibus, argentum fuisse confitear oportet. Vterque enim patellam deorum caussa, & salinum habuit. Sed eò lautior Fabricius quòd patellam suam corneo pediculo sustineri voluit. Papus quoque satis animosè, qui cum hæreditario nomine ea accepisset, religionis caussa abalienanda non putauit. Hæc Valerius admodum graphicè frugales ac sanctos eius sæculi mores describens. Meminerunt etiam L.Florus libro primo, capite XVIII, & Seneca ad Lucilium libro XV. ep. XCIX. Fabricius (inquit) diuitias Imperator reiecit, censor notauit. Collegas verò Fabricium Aemiliumque in censura quoque fuisse, non solum Val.& Gellius,libro XVII. exprimunt;sed etiam Cicero in Lælio de amicitia. Vidimus (inquit) Papum Aemilium C.Luscino familiarem fuisse, sic à patribus accepimus, bis vna Coss.& collegas in censura. tum etiam cum ijs,& inter se coniunctissimos fuisse M'. Curium, & Ti. Coruncanium,memoriæ proditum est. Demum lustro à censoribus condito,censa fuisse capita ciuium CCLXXI∞.CCXXIV.Liuiana epitome testatur. Principem verò senatus adhuc remansisse Q. Fabium Rullianum opinari possumus.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio. * Q. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

[M. Titius. L. f. L n. Rufus.] [N. Sextius. N. f. N. n. Lateranus.]

Tribuni plebis

Appellati à iuuene quodam Poliæ tribus militiam ac delectum detrectanre, Cos. ac Imperatoris actionibus se moram non facturos responderunt. Itaque Cos. M'. Curius ipsum quoque iuuenem cum bonis subhastatis vendidit; præfatus, non opus esse eo ciue reipublicæ, qui parere nesciret. Valerius Max libro VI. capite III. Non. Marcellus in Tenebrione.

Militiā fugiens, & ad nomen in delectu citatus non respondens, [illegible] lege Ser. Tullij Regis cum bonis sub hasta venditur.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus.
[Q. Considius. M. f. M. nepos.] [L. Auicius. Q. f. //. n. Prænestinus.]
[L. Trebius. A. f. A. nepos. III.] M. Trebius. M. f. A. nepos. II.]
[L. Lucerius. L. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] Ti. Villius. * P. f. L. n. * Tappulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

M'. Curij Cos. iussu tenebrionis militiam detrectantis corpus, & bona subhastarunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Liuius, & alij suprà nominati.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij cos. in Samnio. &. Tarentino.
//. //. //. f. //. n. //. L. Lentuli cos. in Samnio. &. Lucaneis.
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.
Fratres, quorum alter Manius Cos. fuit, & eius nomen extat in tabulis Capitolinis.
[L. Quinctius. L. f. L. n. Capitolinus.] [L. Papirius. M. f. M. n. Crassus.]

M'. CVRIVS. M'. F. M'. N. DENTAT. IV. A. CDLXXIIX.
COS. II. de SAMNITIBVS. ET. REGE. PYRRHO.
//. //. FEBR.

Hic quartus est M'. Curij triumphus, vt volunt fasti Capitolini, & Auctor de viris illustribus. Attamen illius ouationē de Lucanis alij non videntur numerare; vt in primis Plutarchus in Catone maiore, M'. Curium post tres honestissimos triūphos in villa habitasse, & agrum fodisse scribens. Item Cicero in dialogo de senectute, vbi de rusticæ vitæ laudibus disserit. Ergo (inquit) in hac vita M'. Curius cùm de Samnitibus, & Sabinis triumphasset, & de Pyrrho, consumpsit extremum tempus ætatis. Vt ad historiam porrò Curijque triumphum præsentem veniamus, Pyrrho (vt refert Florus) bis castris exuto, bis saucio, &
» in Græciam suam fugato; tanta de opulentissimis tot gentibus spolia sunt relata, vt victo-
» riam suam Roma non caperet. Neque enim vllus pulchrior ante eum diem, aut speciosior
» triumphus in vrbem intrauit; quæ nihil nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, car-
» penta Gallorum, fracta Samnitium arma viderat antea. Tum si captiuos aspiceres, Moloſ-
» si, Thessali, Macedones, Bruttij, Appuli, atque Lucani occurrebant: Si pompas, aurum,
» purpura, signa, tabulæ, Tarentinæque delitiæ portabantur. Sed nihil lubentiùs populus

De triumphis M'. Curij Dentati.

M'. Curius triumphalis agricola.

Pompa triumphalis prælata.

Elephantes primum Romam in triumphum ducti.

** VI. fortè rectius ex Capitolinorum fastorum calculo, qui annum ex Pliniano fuit supputatione. At qui Cos. suum collegam sextū illum annum produnt Pyrrhum cum Romanis gessisse bellum.*

M'. Curij modestia, & abstinentia singularis.

Romanus aspexit, quàm illas, quas timuerat, cum turribus suis beluas; quæ non sine sensu » captiuitatis summissis ceruicibus victores equos sequebantur. Hęc ferè ad verbū ex L. Flo- » ro, qui eleganter & breuiter hunc triumphum depingere mihi visus est. Romam verò in triumphum deductos primùm elephantos consentit Plinius, * VII. postquā Italia primùm eos vidit anno, & boues Lucas (vt antè dictum) appellauit. Seneca insuper ad Paulinum de breuitate vitæ memorat idem Primus (inquit) nauali prœlio Duilius vicit, primus Curius » Dentatus in triumpho duxit elephantos. Eutropius autem cæsa in eo prœlio hostium XX- » III. milia dicit, Curium in consulatu triumphasse, ac primùm elephātes quatuor Romam duxisse. Zonaras tamen octo fuisse captos, suis annalibus inseruit. Meminit huius etiam triumphi Cicero in oratione pro Murena. M'. Curio autem ob ingentia in remp. merita, post tot triumphos, & totius Italiæ imperiū pop. Rom. fundatum, cum senatus agri iugera quinquaginta decerneret, vel, vt Auctor de viris illustribus, quingenta, cū domo ad Tifatam; aspernatus prærogatiuam, popularis assignationis modum, qui septenum erat iugerum, excedere noluit. Addidit orationem modestia, & continentia sua dignam: perniciosum reip. intelligi ciuem, cui septena iugera non essent satis; quiq; eo, quod reliquis tribueretur, non esset contentus. Idemque ex præda regia, qua exercitum, vrbemq; ditauerat, nihil attigit, præter guttum faginum sacrificij caussa seruiturum. Hæc apud Columellam libro I. Val Max libro IV. cap. III. Plinium lib. XVI. cap. XXXVIII. & lib. XVIII. cap. III. & Auctorem de viris illustribus cap. XXXVIII qui nonnihil ab alijs discrepat.

L. Cornelius. TI. F. SER. N. LENTVL. AN. CDLXXIIX.
Caudinus. COS. DE. SAMNITIBVS. ET,
Lucaneis. K. MART.

L. Lentulum Cos. Samnites & Lucanos ingenti prælio ad Caudium vicisse.

Plinij loc. mendosus docet fortè Caudio.*

Caudinus agnomen inter Lentulos vnde primum.

Desyd. agnomen Lentuli in marmoris Capitolini fragmento.

Præter Capitolini marmoris paucas has reliquias nihil de hoc triumpho habemus; apud alios enim auctores vix vlla est mentio victoriæ, tanto minùs triumphi. M'. Curij enim insignis de Pyrrho victòria, & amplissimus triūphus L. Lentuli collegæ res gestas forsan obscuriores reddidit. Ex Plutarcho dumtaxat colligere est. L. Lentulum Cos. in Samnio, & Lucania bellum gessisse, cùm Pyrrhus à M'. Curio collega prœlio vinceretur. Refert enim, Pyrrhum misisse partem exercitus in Lucaniam, vt alterum impediret Cos. ne Curio iungeretur. Plinius item lib. XXXIII. cap. II. haud paruam L. Lentuli Cos. in Samnio fuisse victoriam, subindicat his verbis. L. Lentulus Cos. auream coronam ex præda dedit Ser. Cor- » nelio Merendæ * Samnitium oppido capto Equidem vix dubito, quin nomen oppidi ibi- » dem in Plinio librariorum culpa perierit: quòd Caudium fuisse suspicor, ob Lentulorum agnomen familiare Caudinus: quod huius etiam filijs duobus L. & P. Lentulis adscribi videmus in tabulis Romanis tam magistratuum quàm triumphorum anno XVI. XVII. & XIX. post B. Adeo vt mihi fermè videatur pater hoc bello adeptum sibi, posterisq; illud agnomen vsurpasse, ob veteris ignominiæ memoriam abolitam, vltámve Caudio expugnato, vel diruto. Adiuuat coniecturam nostram, quod ex fragmento triumphi huius præter Lentuli cognomen alterum desiderari, facilè videamus; quod non aliud fuisse opinor, quàm Caudinus; quando illud idem obtinuerunt & filij.

ANNI. P. R. C. CDLXXIX.

Consules.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. III. Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda.

M'. Curio cur continuatus honor fuerit.

Cum Pyrrhi socijs bellatum.

Tarentinorum dissidium cum Milone Pyrrhi præfecto quē in arce reliquerat.

SER. Cornelium & M' Curium Coss. adfert Cassiodorus, Dentatum II. & Merendam tabulæ Græcæ. Verùm hic III. est Dentati consulatus, quemadmodum ex superioribus constat, atque etiam ex Mariano Scoto, qui Ser. Corneliū, & M'. Curium III. prodit Coss. Continuatum Curio honorē verisimile est ob remp. rectè superiore anno domi forisq; administratā: Ser Merendam ob fortitudinis meritū consulatu honoratū, nam eundem esse existimo, quē L. Lētulus Cos paulò antè corona aurea donarat, sicut ex Plinio docuimus.

Nihil ferè certi est de Coss. prouincijs, Samnitium, Bruttiorum, Lucanorúmve bello, quod cùm ijs populis continuatū absente etiam Pyrrho fuisse, docet epitome Liuiana. Tarentini quidem à Pyrrho destituti tunc à Romano bello quieuisse videntur: immo (vt Zonaras obiter memorat) cum præsidio Pyrrhi, quod, tanquam rediturus, Milone præfecto reliquerat in arce, venisse in dissidium, & aliquaudiu varia fortuna dimicasse.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cn.Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
D. Iunius. D. f. D. n. Pera.	Q. Mamilius. Q. f. //. n. Turinus.
[M. Minucius. M. f. //. n. Fessus.]	[M. Titinius. M. f. C. nepos. III.]
[C. Curatius. P. f. P. nepos. II.]	[P. Furius. P. f. P. nepos.]
[Q. Papirius. Q. f. //. n. Turdus.]	T. Veturius. T. f. T. n. Caluinus.
[C. Minucius. C. f. C. n. Augurinus.]	[C. Minucius. //. f. //. n. Rufus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij } coss. in Samnio, Bruttieis,
//. //. //. f. //. n. //. Ser. Merendæ } & Lucaneis.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. Fratrem Ap. Cæci fuisse testantur Gellius, & Auctor de viris illustrib. cap. XXXVII. & Fasti Capitolini id ipsum demonstrant. Rationem noui cognominis reddit pulcherrimi Seneca de breuitate vitæ. Caudicem idcirco vocatum fuisse, quòd primus per mare Romanum exercitum ex Italia transfretauit in Siciliam paruis nauiculis, quas caudices appellabant antiqui. *Cur Ap. Claudius Caudex sit appellatus.*

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Consulem postea sic reperimus in Capitolinis tabulis descriptum.

[L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

L. Flaminius. //. f. //. n. Chilo. Cuius extant antiquissimi denarij bigati, cusi cùm esset IIII. vir primus flandi argenti. de quibus paulò pòst suo loco latiùs agemus.

ANNI. P. R. C. CDXXC.

Consules.

C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus. C. Claudius. //. f. C. n. Canina. II.

ALTER Coss. in ambiguo est, nam mirè variatur apud auctores. Cassiodorus C. Fabium, & C. Claudium nominat: Velleius Fabium Dorsonem, & Claudium Caninam. Sed Eutropius C. Fabricium Luscinum, & C. Claudium Caninam Coss. memorat; cui accedũt Græcæ & Cuspiniani tabulæ, Luscinum & Caninam suggerẽtes, item Marianus Scotus, qui C. Fabricium, C. Claudium Coss. adducit. Error in annalibus posset videri inductus ex similitudine nominum Fabricij & Fabij; item cognominum Luscini & Licini. Nam hoc in Fabia gente etiam fuisse constat, & paulò pòst fasti consulares demõstrabunt. C. Caninam antea Cos. habuimus anno CDLXIIX. Erit igitur hic eius secundus cõsulatus. *Error ex similitudine nominum natus in auctorum exemplaribus.*

His Coss. vt auctor est Eutropius, legati Alexandrini à Ptolomæo Ægypti Rege missi, petitam amicitiam obtinuerunt. Scribit idem Eusebius in Chronico, nec non Zonaras libro annalium II. addens Romanos ea Regis comitate delectatos vicissim legatos misisse; qui magnificè ab eo donati, munera Romam redeuntes in ærarium tulere. Sed senatus regiæ liberalitati locum dans munera ipsos habere iussit. Pulchrè hæc etiam Valerius Max. libro IV. cap. III. narrat, vbi legatorum Romanorum nomina quoque recenset: quorum *Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex per suos legatos Romam missos Alexãdrina fœdus ac amicitiã cum senatu ac populo pepigit.*

princeps Q. Fabius Gurges bis Cos. fuerat, bisque triumpharat. Alij duo ædilitij, ac vnus quæstorius, sicut ex sequentibus eorum consulatibus colligere est. Fratres enim fuisse duos hos Fabios Pictores Caium & Numerium ex tabulis Capitolinis paulò post luce clariùs constabit: quorum Caius cum Q Ogulnio Cos fuit anno CDXXCIV. Numerius triennio postea. Sed quia principum virorum eius sæculi sanctissimos mores, probitatem, & abstinentiam, reipublicæque amorem accuratè repræsentet Valerius, eius verba adducere hîc non pigebit. Q. Fabius Gurges C. N. Fabij Pictores, Q. Ogulnius legati ad Ptolomæum „ Regem missi, munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium, & quidem priùs, quàm „ ad senatum legationem referrent, detulerunt: de publico, scilicet, ministerio nihil cui- „ quam, præter laudem benè administrati officij, accedere debere iudicantes. Iam illud hu- „ manitatis senatus, & attentæ maiorum disciplinæ indicium est: data sunt enim legatis, „ quæ in ærarium reposuerant non solùm patrum conscriptorum decreto, sed etiam populi „ permissu, eaque legatis quæstores promptè vnicuique distribuerunt. Ita in ijsdem Ptolo „ mæi liberalitas, legatorum abstinentia, senatus ac pop. Rom. æquitas debitam probabilis „ facti portionem obtinuit. Non præterijsse hanc legationem Liuium cognoscimus ex pau- „ cis lib XIV. verbis hisce, quibus in epitome huius anni historia attingitur, eaque sunt hæc. Cum Ptolomæo Ægypti Regi societas iuncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti, „ viua defossa est Coloniæ deductæ Possidonia & Cossa. Orosius item, Sextiliæ Vestalis „ damnationem refert libro quarto, cap. II. De colonijs autem iam dictis ita Velleius. At „ Cossa & Pæstum deductæ abhinc annos fermè trecentos Fabio Dorsone, & Claudio Canina Coss. Cossam Volcientium fuisse, superiùs ex Plinio dixi; Pæstum autem esse Possidoniam, declarat idem auctor libro tertio, cap. V. vbi Lucanorum vrbes enumerat. Oppidum Pæstum (inquit) Græcis Possidonia appellatum.

Abstinentia legatorum populi Romani.

Aequitas senatus ac populi Romani.

Sextilia virgo Vestalis viua defossa.

Possidonia & Cossæ coloniæ.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[T. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.] Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Fuluius. M. f. Cn. n. Pætinus.] Q. Lutatius. C. f. //. n. Catulus.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Mamilius. • Q. f. M. n.* Vitulus. [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus.]
[M'. Iuuentius. M'. f. M'. n. Thalna.] Sp. Caruilius. C. f. * L. n. * Max. Ruga.
[Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus.]
[L. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.]
[Cn. Flauius. Cn. f. Cn. nepos.] [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Legatis Romanis munera à Ptolomæo Aegypti Rege donata, & in ærarium delata ex S.C. & populi iussu ipsis reddiderunt. Val. Max. lib. IV. cap. III.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabij } coss. in Samnio. Lucaneis.
//. //. //. f. //. n. //. C. Claudij } Bruttieis. &. Sallentino.

M. Cor-

M. Cornelius. *M.* f. *M.* n. Cethegus. Auus C. Cethegi. Cos. anno DLVI. velut temporum ratio, & Capitolina marmora significant.

T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus. T. Capitolini Torquati filius, qui Cos. anno CDLIV. fuit; & pater T. Torquati bis Cos. & Censoris postea, qui de Sardeis triumphauit, & Ianum II. clausit, sicut ex temporum ratione colligimus.

T. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. Consulem ita describunt Capitolina marmora.

[Q. Ogulnius. Q. f. A. n. Gallus.] Filius Q. Ogulnij illius quem antea tribunum plebis, atque ædilem habuimus.

C. Claudius. *M.* F. C. N. CANINA. ANN. CDXXC.
COS. II. de LVCANEIS. SAMNITIBVS.
Bruttieisque. QVIRINALIBVS.

Triumphatum quoque hoc anno fuisse, & res prosperè in Samnio gestas esse à C. Canina Cos. ex his solis reliquijs Capitolinorum marmorum manifestum fit. Quibus respondere dumtaxat videntur Liuianæ epitomes lib. XIV. verba hæc. Res præterea contra Lucanos, Samnites, & Bruttios feliciter gestas continet. Aliud quod adferam in tanta historiarum eius temporis inopia non habeo.

ANNI. P. R. C. CDXXCI.

Consules.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. II. Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. II.

CASSIODORVS Coss. suggerit L. Papirium Cursorem, & Sp. Caruilium: tabulæ Græcæ Cursorem, & Maximum. Ambo quidem Coss. fuerunt iterum hoc anno, quapropter tabulis & Cassiodoro numeri vtrinque adiungendi sunt. Ego nomina ex ante actis eorum magistratibus descripsi. Meminit Coss. etiam Frontinus de aquæductibus, licet malè ibidem Sp Caluisius legatur pro Caruilius. Item Liuius libro XXIV. scribit, Papirium & Caruilium Coss aduersus Samnites, Bruttiosque, & Lucanum cum Tarentino populum declaratos esse.

Consulibus itaque Tarentini cum Samnitibus, Lucanis & Bruttijs prouinciæ decretæ, qui bellum Samniticum quod per annos LXXI. durauerat, confecerunt, & Tarentinos insuper ad deditionem coëgerunt. Quibus pax & libertas data est, vt Liuius auctor. Et hac quidem victoria, debellatis etiam paulò antè Etruscis, & Gallis, Italiæ magna pars in potestatem Romanorum redacta est. Sed vide Zonaram, Orosium, & alios. *Samniticum bellum LXXI. annorū hoc anno confectum. Tarentini ad deditionē compulsi.*

Cens. M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. L. Papirius. *Sp. f. L. n.* Cursor.
Lustrum fecerunt. XXXIV.

Ex Frontini auctoritate censores istos posuimus. Is enim in libello de aquæductibus Anienem veterem anno XL. post Appiam aquam deductam scribens, Anno; inquit, CDXXCI. M'. Curius Dentatus qui censuram cum L. Papirio Cursore gessit, Anienis qui nunc dicitur vetus, aquam perducendam in vrbem ex manubijs de Pyrrho Rege captis curauit. Sp. Caruilio, L. Papirio Coss. Astipulatur Frontino Auctor de viris illustr. cap. XXXIII. dum tradit M'. Curium post prædam omnem hostilem in publicum redactam, Anionem deinde aquam ex manubijs hostium in vrbem reduxisse. Et congruit quidem Frontini supputatio cum fastis Capitolinis: nam hic annus ab Ap. Cæci censura XL. est, qui Appiam aquam inducere tum cœpit. Annus tamen Vrbis conditæ fallit, error enim est in numero, vbi punctus extremus in x. denarij notam excreuit: qua ratione perperam signatur annus Vrbis CDLXXXIX pro CDLXXXI. Quamuis autem Frontinus Dentati collegam L. Papirium minimè discernat à Cos. huius anni, non idem tamen existimandus est: inusitatum namque tunc fuit, vt qui Cos. idem censor simul esset. Quare censorem hunc L. Papirium Cursorem ex ratione temporis suspicamur potiùs fuisse L. Cursoris quinquies Cos. nepotem ex maiore filio Sp. Papirio Cursore, & huius anni Consulem, eius fuisse patruum. Nisi malis cum Sigonio opinari, patrem Cos. censorem hunc fuisse, nempe senem illum honoratum, quem verisimile est post tot decora triumphorum, amplissimorumque magistratuum gessisse & censuram. Licet intercedat interuallum XL. ferè annorum inter hanc, & priores

priores eius magistratus, quando in alijs non dissimile adeò reperiamus eo sæculo contigisse. Quare suum cuique sit in re obscura iudicium. Lustrum autem hoc fuisse xxxiv. demonstrat xxxv. quod sequitur in Capitolinis tabulis. Principem verò senatus fuisse lectum Q. Fabius Gurgitem, patre Rulliano iam mortuo, ex Plinio constat, cuius locum antea in Gurgitis censura adduxi ex lib. vii. cap. xi.

Lustrū xxxiv Princeps senatus Q. Fabius Max. Gurges.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus.   [Q. Considius. M. f. M. nepos.]

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus.   D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. II.   [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

T. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus.   Cn. Fulvius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumal.

[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus.   [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. II.]

[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus.   [Q. Pœtelius. Q. f. C. n. Libo Visolus.]

[M. Allienius. M. f. L. nepos.]   [L. Considius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //.   //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij cos. in Samnio, Lucaneis, Bruttieis, & Tarentino.

//. //. //. f. //. n. //. Sp. Caruilij Cos. in Samnio, Lucaneis, & Bruttieis.

Q. Fabius. * M. f. M. n. Ambustus. * M. Ambusti nepos fortè, qui magister equitum fuit anno CDXXXI. Hunc Q. Fabium Zonaras senatorem, Val. Max. ædilitium fuisse scribunt, cùm anno ab hinc sexto dederetur Apolloniatibus, vt tum dicemus latiùs.

M'. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui postea Messalla appellatus est, vt in eius consulatu dicemus latiùs.

*Cn. *Minucius. *M. f //. n. Fessus. Is Prætor postea sequetur.

C. Duilius. M. f. M. nepos. Hic deinde Cos. primus Pœnos nauali prœlio vicit, & amplissimum triumphum ex ea victoria retulit, quemadmodum suo loco declarabimus.

Sp. Caruilius. C. f. C. n MAXIMVS. II. AN. CDXXCI.
COS. II. de Lucaneis. Bruttieis. Samniribus. &
TARENTIneis. //. //. //.

L. PAPIRIVS. L. f. Sp. n. Cursor. II. AN. CDXXCI.
COS. II. DE. TArentineis. Samnitibus. Lucaneis.
BRVTTIEISQUE. //. //. //.

Coss.

Coss. ambo de Tarentinis, Lucanis, Bruttijs, & Samnitibus bello confecto triumpharunt, quemadmodum ex reliquijs Capitolinis cognoscere licet. Alius enim nemo, quod sciam, auctorum eius rei mentionem facit, quamvis plures sint, qui victoriam hanc describant. Zonaras auctor est, Sp. Caruilium Cos. Samnites subegisse; Papirium Lucanos, & Bruttios, eundemque Tarentinos domuisse. Qui cum Milonem Pyrrhi praefectum expellere conarentur, Pyrrhi morte cognita, Carthaginensium opem implorarunt. Milonem in discrimen redactum (Romanis terra tam urbem quàm arcem, Carthaginiensibus arcem mari prementibus) cum Papirio pepigisse, vt sibi cum militibus & pecunijs incolumi discedere liceret, arcem Romanis traderet. Quo facto, Carthaginienses deinde, vt Romanis foederatos, item abiuisse. Vrbem à Papirio in deditionem acceptam, armis & nauibus ablatis, muris dirutis, tributoque imposito, in potestatem redactam fuisse. Et haec ferè Zonaras. Verùm Liuius, victis Tarentinis, vt dixi, pacem ac libertatem datam refert. Iulius Frontinus Stratagematum libro III. capite III. scribit, Milonem Cos. Papirio non arcem solùm tradidisse, sed etiam ciuitatem prodidisse; dum ipse Consuli clàm reconciliatus legati intercessoris munus nomine ciuitatis susciperet, speciosisque pactorum promissis ciues in securitatem resoluendo vrbem incustoditam Papirio offerret. At Liuius lib. XIV. & Orosius libro IV. cap. III. Carthaginienses non tam contra Milonem quàm contra Romanos Tarentinis auxilio venisse, atque ita foedus violasse memorant. Caeterùm quod ad L. Papirij hunc triumphum attinet, cum ob fubactos Tarentinos, ac maritima ciuitate illa in potestatem redacta (cuius conditor Neptuni filius Taras equestris item velitationis inuentor fama ferebatur fuisse) Romae Conso, id est, equestri Neptuno aedem statuisse; & in eadem triumphi ibi picturam reliquisse, ex Sex. Pompeij quodam loco colligimus, cuius verba nos deinde in annali CDXXCIX. adducemus. Extat item huius victoriae atque triumphi memoria in argenteis nummis cusis postea, vel ab ipso Papirio, vel ab eius filio in honorem patris atque familiae. Habent enim in fronte caput Romae tectum galea alata; cuius in vertice conus est rostrum nauis aduncum & dentatum. Quo symbolo notatur Romam Tarentinis subactis, classe & imperio maritimo potentiorem factam. In tergo numismatis Victoria quadrigam agitans signat terrestribus & equestribus, item praelijs victricem Romam. Circumscriptus est titulus. L. PAPIRI. L. F. SP. N. CVRSOR. ROMA. Sub vngulis autem equorum expressus scorpius, qui vel vrbis inter aquas marinas arcuatim cum portu suo protensae formam atque situm repraesentare videtur: vel proditorem vrbis Milonem simul deuictum ostendit. Scorpius enim dolosi, & fallacis hominis γλυφικὸν antiquis fuisse, discimus ex Aristophanis, Sophoclis & Nicandri versibus, qui adagium nobis tale ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει. Sub omni scilicet lapide cubare scorpium. Quo monemur, ab insidijs ac dolis fallacium magnopere cauendum esse. Quin & Punicam fraudem detectam & conculcatam notare poterant; quòd Poeni se non contra Romanos, sed tantùm contra Milonem Tarentinis auxilio venisse simulabant.

Quadruplici bello confecto Coss ambo triumpharunt.

Tarentini Milonem Pyrrhi praefectum expellere conantur Poenos in auxilium vocant. Milo Romanis arcem prodit. Vrbs deditur Papirio Cos.

Carthaginienses foedus Romanum violant.

Consi aedes Romae.

Denarij ex praeda Tarentina cusi.

Roma classe & imperio maritimo potentior.

Scorpius quid signet in glyphicis.

ANNI. P. R. C. CDXXCII.

Consules.

C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus. L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

CASSIODORVS & Marianus C. Quinctium, & L. Genucium Coss. nominant: tabulae Siculae, & Cuspiniani Claudum & Clepsinam, quae cognomina eorum opinamur fuisse. Apud alios auctores hos non reperio.

Octaua legio Campana, quae defecerat aduentante in Italiam Pyrrho, & Rhegium expulsis vel occisis ciuibus occupauerat, à L. Genucio Cos. obsessa est. Et vrbe tandem in deditionem accepta, ciuibusque restituta, perfugae omnes statim supplicio affecti sunt: legionis verò ipsius milites omnes residuos Cos. Romam misit: qui populi iussu in foro virgis caesi, & securi percussi sunt. Polybius libro I. quatuor milia fuisse scribit, duce Iubellio Campano, sed trecentos tantùm in deditione captos, reliquos in oppugnatione caesos fuisse. Val Max. libro II. capite VII. quinquagenos singulis diebus virgis caesos, & securi percussos ait, vt res minore cum inuidia peragerentur. Attamen corpora mandare sepulturae, mortuosque lugere prohibitum fuit. Meminit item Liuiana epitome libro XV. Rufus in oratione P. Scipionis ad milites rebelles, ac seditiosos libro XXVIII. Liuius idem meminit, vbi legionem totam milium quatuor virgis & securi caesam dicit, cui astipulatur Orosius libro IV. cap. III. Quem vide, atque Zonaram libro II.

Legio rebellis [illegible] punitur.

Iustitiae exemplum praeclarum.

Praetor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
L. Iulius. L. f. L. n. Libo. N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
Q. Mamilius. Q. f. //. n. Turinus. [M. Minucius. M. f. //. n. Fessus.]

Tribuni plebis.

Senatus ac populi Romani in puniendis perfidis & administranda iustitia uirtus.

M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. Senatusconsulto de puniendis octauæ legionis militibus intercessit, denunciauitque ne in ciues aduersus morem maiorum animaduerteretur. Tribuni tamen conatibus apud populum præualuit senatus auctoritas, cuius iussu de perduellibus supplicium est sumptum: quo populus Romanus perfidiæ scelus vindicasse diceretur, & suam erga socios ac fœderatos fidem quantum fieri posset, confirmaret. Val. Max. lib. II. cap. VII.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. II. Cn. Apronius.* C. f. Cn. n. Limo.*
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] [C. Plætorius. L. f. M. nepos.]
[C. Raeilius. L. f. L. nepos.] C. Apustius. C. f. //. n. Fullo.]
[Sex. Statius. Sex. f. T. nepos.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]
L. Flaminius. //. f. //. n. Chilo.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Quinctij } coss. in Samnio. Lucaneis,
//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij } &. Bruttieis.

L. Postumius. L. f. L. n. Megellus. L. Valerius. M. f. L. n. Flaccus.
Ambo postea Coss. ita leguntur in Capitolinis marmoribus: quorum hic consularem filium quoque reliquit P. Flaccum: illius pater post tertium, vt antè diximus, consulatus damnatus fuit.

D. Iunius. D. f. D. n. Bruttus. Scæua. Qui postea cum Marco fratre primùm munus gladiatorium Romæ dedit in honorem defuncti patris, vt suo loco dicemus.
C. Aquillius. M. f. C. n. Florus. Qui item extat in tabulis Capitolinis, vbi Cos. plebeij locum obtinet.

ANNI. P. R. C. CDXXCIII.

Consules.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. II. Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

C Genvcivs, & Cn. Cornelius Coss. sequuntur in Cassiodoro, in tabulis Siculis siue Græcis nostris nõ habentur. Cuspinianus cognomina ex suis tabulis adiecit Clepsinam

nam & Blæsum. Sed Cn. Cornelium Blasionem appellari debere potiùs existimo, quem censorem sequenti lustro habebimus in fastis Capitolinis. Blæsi namque cognomen in Cornelia gente peregrinum est. A Mariano L. Genucius Clepsina II. & Cn. Cornelius Asina adscribuntur: non tamen L. Genucio continuatum superioris anni consulatum arbitror, sed potiùs C. Genucio diu ante Cos. hoc anno iteratum fuisse. Atque huius collegam nunc Cn. Cornelium Blasionem fuisse verisimile est, non Asinam; cuius consulatus primus decennio post sequetur in Capitolinis marmoribus.

Hiems asperrima, sic vt arbores exaruerint, Tiberis in summã altitudinem glacie astrictus fuerit. Hinc summa deinde penuria sequuta est, vt iumenta quoque ex pabuli inopia perierint. Auctor est Zonaras. De eadem re scribere videtur etiam D. Augustinus de ciuitate Dei libro tertio, capite XVII. cùm dicit: „Quid hiems illa memorabilis tam incredibili „immanitate sæuiens, vt niuibus horrenda altitudine etiam in foro per dies XL. manentibus, Tiberis quoque glacie duraretur? *Hiemis summa intemperies & asperitas.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //

[L. Quinctius. L. f. [illegible] n. Capitolinus] [L. Papirius. M. f. M. n. Crassus.]

Aediles plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. II. M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.
[A. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
[C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.] [C. Metilius. C. f. T. nepos.]
[A. Sellius. A. f. M. nepos.] [C. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]
[Q. Racilius. L. f. L. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Genucij } coss. in Vmbria.
//. //. //. f. //. n. //. Cn. Cornelij }

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Filius alter D. Bruti Scæuæ, ni fallor, qui cum fratre Decimo primos ludos gladiatorios Romæ exhibuit in funere patris.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Asina. Bis Cos. ac triumphalis postea, vt apparebit. Noui huius agnominis, rationem reddit pulchrè Macrobius libro I. Saturnalium. Quòd nimirum, empto fundo; seu, vt alij volunt, filia elocata, cùm sponsores ab eo solemniter poscerentur, asinam pecunia onustam produxerit in forum ad tribunal, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Eamque ob caussam illi agnomen ab asina sua à vulgo fuit inditum. *Asinæ agnomẽ in Scipionum domo vnde.*

A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus. Bis Cos. Censor & Dictator. deinde, atque inter principes ciuitatis cum Coruncanio, Curio, Fabricio, & Papo numeratus aureo *A. Calatini laus.*

illo

illo sæculo; qui tum abstinentia, consilio, auctoritate, & cunctis virtutibus domi militiæque florebant, & clari habebantur. Sanè huius in monumento tale elogium fuisse insculptum legimus in Ciceronis Catone, & de finibus lib. II.

Eius elogium in monumento.

VNO. ORE. PLVRIMAE. CONSENTIVNT. GENTES.

PRIMARIVM. POPVLI. FVISSE. VIRVM.

Iure igitur grauis Calatinus, cuius de laudibus omnium esset fama consentiens, quemque vix vnquam Tullius sine honoris præfatione nominat.

Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus. Frater C. Paterculi consularis, qui de Pœnis & Sardis triumphauit, vt suo loco.

Cn. CORNELIUS. L. F. Cn. n. Blasio. an. CCXXCIII.
COS. DE SASSINATIBUS. //. //. //.

Videmus paucissimas in columnis Capitolinis literas, Cn. Cornelium Cos. de Sassinatibus triumphasse nobis indicare: sed auctorum neminem habemus, ex quo illud diffusiùs declarare possumus. Cum Vmbris tum bellari cœpisse apparet, cuius & Liuius in xv. meminit. Hos enim populos Vmbris adiungit Polybius lib. II. vbi Romanorum copias enumerat, & Sarsinates appellat, quemadmodum & Plinius lib. III. cap. XV. Ciuitas Sarsina dicta, Plauti comici poëtæ patria, vt vulgò receptum est. Et Festus affirmat: Atium scribunt poëtam, quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planicie initio Plotum, postea Plautum esse dictum, quòd Vmbri Plotos appellant, qui planis sunt pedibus. Sarsina diues lactis, inquit, Silius Italicus. Apud antiquos tamen per duplex SS. Sassinam scribi solere, non solùm ostendunt triumphales columnæ: sed etiam aliæ, quas ex eo municipio habuimus, inscriptiones antiquæ marmorum.

Bellum cum Vmbris. *Sassinates Vmbriæ populi.* *Atij Plauti poëtæ patria. Cur Plautus dictus.*

ANNI. P. R. C. CDXXCIV.

Consules.

Q. Oguloius. L. f. A. n. Gallus. C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

CASSIODORVS, & Marianus hos Coss. vel omisisse videntur; vel aliquo casu ex eorum tabulis perierunt. Hunc enim annum desiderari ex Velleio cognoscimus cùm scribat libro I. Claudium & Sempronium sequentes Coss. quinquennio post C. Claudium Canidam, & Fabium Dorsonem fuisse. Idem ex Plinij libro XXXIII. apertum est, annis quinque antè bellum Punicum primum. C. Fabio Cos. argentum Romæ signatum fuisse referentis. Vbi sanè suspicor collegæ nomen (Ogulnio) librariorum exscriptorum imperitiâ è libris euanuisse, prænomen Q. sequentis Fabij verum prænomen C. loco detrusisse. Cur enim tanti negocij memoriam ac tempus vnius dumtaxat Consulis nomine præter morem, quæso, signasset Plinius? Sed librariorum hæc, me hercle, lata culpa est, non Plinij; qui Consulis alterius nomen, quod vix legere potuerunt, tanquam inauditum ac barbarum prætermisere. Quod etiam apud alios auctores monstrosè deprauatum vbique locorum extat: sicut in Eutropio, vbi hos Coss. sic expressos legimus. Quintio Gulone, „ C. Fabio Pictore Coss. Picentes bellum commouere. In exemplari manuscripto monaste- „ rij S. Amandi in Belgica, quod vir eruditissimus Io. Cauchius Vltraiectensis contulit, habetur, Quinto Culneo, C. Fabio Coss. Quod magis placet, quàm Quintus vel Quintius Gulo. Ex hac enim lectione in coniecturam venio, Q. Ogulnium Gallum esse hunc Cos. quem postea Dictatorem reperimus in tabulis Capitolinis XII. ab hoc anno. Item inter legatos ante triennium ad Regem Ptolomæum missos à Valerio Max. nominari vtrumque Cos. paulò antè dixi suo loco; etiamsi mendosa ibidem sint exemplaria. Denique suffragantur his etiam Zonaras, Q. Gallum, & C. Fabium Coss. memorans, & tabulæ Græcæ, cum ijs item quas citat Cuspinianus; Gallum & Pictorem Coss. in hunc annum suggerentes. Narrat autem Orosius libro IV. cap. IIII. plura atque obscœna prodigia, quæ eodem anno hoc, ante Sempronium & Claudium Coss. subsequentes contigere, sed Coss. istius anni non nominat.

Plinij locus suspectus. *Eutropij locus corrigendus.*

Picentibus bellum indictum est, vt auctor Eutropius. Lollius Samnis obses Romæ fuga elapsus ex munito suæ regionis castello cum perfugis latrocinari, & prædas agere cœpit. Sed à Coss. citò comprehensi sunt. Castellum tamen Caricinum, in quod prædas conuexerant, non sine difficultate expugnatur. Hæc refert Zonaras, additque eodem tempore

Bellum cum Picentibus. Lollius Samnis obses fugiens cum suis perfugis opprimitur.

pore Romanos auctis opibus argenteos nummos signare cœpisse. Confirmat idem hoc Plinius, vt dixi, libro XXXIII. cap. III. Q. Fabio (inquit) Cos. argentum signatum est, annis quinque ante primum Punicum bellum. Addit annum Vrbis conditæ, sed suspectus nobis est locus, vt iam dixi, corruptus etiam Fabij Cos. prænomen: si Valerio Max. Eutropio, & Zonaræ potiùs, quàm exemplaribus Plinij credendum, qui C. Fabium appellant.

Argenteus nummus Romæ primum signatus.

De argento primùm in vrbe signato fit etiam mentio in XV. Liuiani epitome, & Eusebij chronico. Lubet item hic adijcere studiosorum antiquitatis in gratiam, ea quæ de huius instituti primordijs colligi posse videntur cùm ex auctoribus, tum etiam ex primis denariorum formis, atque notis. Populo Rom. placuit ab initio denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinque, qui idcirco quinquessis item est dictus, quia quinque valebat asses librales. Sestertius verò, qui quarta pars denarij est, pro dupondio & semisse soluebatur. Hinc à libralium assium numero nomina his indita sunt; quòd & numeri in nummis ipsis notati ostendunt: in denarijs scilicet X. vel ✳ in quinarijs. V. vel Q. id est, quinque, quasi medius est denari°. In sestertio quæ quarta eius pars est, HS. id est, duo & semis tertius; vt M. Varro declarat de lingua Latina libro IV.

De moneta cudenda modo et instituto quodam.

Denarij argentum valor pretium Quinquessis. Sestertius.

Nota.

Asses librales bello Punico primo cum impensis respublica non sufficeret, imminui cœpere, & sextantario pondere cudi; & postea Annibale vrgente Q. Fabio Max. Dictatore, vnciales asses facti sunt; placuitque denarium XVI. assibus, quinarium octonis, sestertium quaternis permutare. Atque ita respub. quasi dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus est datus, vt affirmat libro XXXIII. cap. III. Plinius: eni asstipulantur etiam numeri nota X. denarijs antiquissimis singulis impressa. Eadem ferè videtur scribere Sex. Pompeius ex Verrio Flacco, sed in hoc discrepat à Plinio, quòd sextantarios asses in vsu esse cœpisse dicat Annibalico bello, atque tū primùm ex libralibus factos esse sextantarios, id est, ex singulis senos, qui tantundē valerent, vti declarat idem, vbi de graui ære. Vitium suspicor in vtriusque auctoris exemplaribus: verisimilior tamen mihi sententia Plinij, vti opinor primo Punico bello propter classium naufragia, & bellicas clades, non sufficiente impensis republica, sextantarios primùm asses fuisse factos: & bello secundo postea, vrgente Annibale, vnciales, vti sedecim explerent libræ pondo, denariumque valerent vnum.

Pondere ac valore imminuta.

Aes quidem rude primùm Romæ in vsu fuisse vsque Ser. Tullij Regis tempora, Plinius ex Remæo quodam auctore memorat: alij tamen æs Ianum signasse, alij Numam Regem volunt. Nota prima fuit pecudum, vnde pecunia dicta est: item Ianus bifrons, atque Saturni nauis, causas pulchrè Ouidius fastorum primo, atque Macrobius in Saturnalibus exponunt. Argenti verò primum signati notæ fuerunt, deorum, atque in primis Romæ deæ, necnon heroum, & vrbium celebrium imagines in vno latere: in altero, vel bigæ, vel quadrigæ, vel gemini Castor & Pollux in equis decurrentes, item victoriæ varijs formis expressæ. Vnde & numismatum diuersa prouenēre nomina; vt bigati, quadrigati, & victoriati sint dicti.

Aes rude.

Aeris nota prima.

Argenti nummi nota prima.

Bigati. Victoriati. Quadrigati.

Temporum deinde successu multis modis variarunt nummorum typos Romani, vel ex arbitrio magistratuum, quorum auspicijs excudebantur: vel præfectorum rei monetariæ, qui aliquando postulante reipub. statu vel V. viri, vel IIII. viri, vel III. viri huic negocio à senatu præficiebantur. His visum fuit, & nomina & titulos, curasque suas singularibus notis tanto cum ingenio in nummis exprimere; vt hieroglyphicis Aegyptiorum cum literis certare non solùm, verùm etiam in multis illas elegantia & doctrina exuperare videantur. Nam caussas, cur cusi fuerint, tacitis signis sæpiùs exprimunt, prouinciarum, gentium, & familiarum origines, stirpes, nobilitatemque priscam ostendunt, atque plurimum ad historiæ Romanæ intellectum, & antiquæ doctrinæ scientiam conferunt.

V. viri IIII. viri. III. viri monetarij.

Docta & ingeniosa nummorum glyphica nota.

Ex argenteorum igitur denariorum singularibus notis colligere videmur, è senatu quatuor viros fuisse lectos, qui flando argento primi præfuere. Extant enim adhuc temporis antiqui bigati cum Victoria palmifera bigam regente, & Iunonis Monetæ facie, quàm Iunonem Reginam esse, ex frontali diademate noscimus. Atqui Liuius, Tullius, Val. Max. Lactantius Firmianus, & alij satis indicant, Iunonem captis Veijs aduectam à Romanis duplici cognomine diuersis templis cultam fuisse: Reginam in Auentino, & Monetam in Capitolio. Quæ sic vocata fuit à monendo, vt Cicero de diuinatione libro I. quod populum aliquando, quæ procuranda forent, voce monuerit. Ad idem hoc argumentum respicit historiola, quam in Suidæ lexico legimus, vbi ex antiquo quodam annalium scriptore sic ferè scribit. Cum bello Tarentino Pyrrhique Regis Romani indigerent pecunia, Iunoni voto facto sacrificarunt. Quæ illis monendo respondit. Si armis cum iustitia vterentur, pecuniam eis non defuturam. Quod cùm Romanis succederet feliciter, voti compotes facti coluerunt Iunonem Monetam, hoc est, consultricem ac benè monentem; atque in eius rei argumentum, vti moneta ad Iunonis ædem in arce cuderetur, custodireturque decreuerunt. Hæc

Quatuorviri primi flando argento præfecti.

Iuno duplici cognomine Regina & Moneta.

Moneta cur dicta.

Iunonis oraculum.

Cur ærarium ad Iunonem in Capitolio.

Libri lintei magistratuum Romanorum.

quidem Suidas. In eadem seruabantur item libri lintei magistratuum Romanorum aucto-ritatis antiquissimæ, quos aliquoties citarunt historiæ Romanæ scriptores Q. Tubero, Licinius Macer, T. Liuius & alij. Aedem hanc in area Manliana Capitolina ad arcem Tarpeiam extitisse sub tempore ex voto L. Furij Camilli Dictatoris constructam testatur idem Liuius lib. v. & vii.)

Pecunia cur moneta voce tur. Pecunia dea. Regina dicta.

Simili de caussa pecuniam Romani à monendo monetam vocarunt, quod auctoris & precij similiter notis impressis moneat: quam inter deas ex M. Varronis rerum diuinarum libris recenset, item D. Augustinus de ciuitate Dei libro iv. cap. xxi. & Ouidius poeta Iunonis cognomine Reginam Pecuniam vocans, genus & formam donat; ac canit quam Iuuenalis Satyra prima, sanctam: Pecunia templo nondum habitare scribat, ad vulgatas vrbis sacras ædes & aras respiciens non reclusa Pontificum Romanorum mystica volumina, sicut M. Varro fecerat, excutiens. Caeterum, vt ad Monetæ argumentum, a quo deflexeram, reuertar, non temere videntur Romani confecto Tarentino bello, & Pyrrho repulso, Iunonis Monetæ, sua cultum ad honorem extulisse, deæque imaginem impressisse, vt in priscorum nummorum, in argenteis denarijs quemadmodum in bigatis factum videmus, in quibus & nomine extat epigraphe, ... quod talis est: L. FLAMIN. CHILO. IIIVIR PRI. FL. hoc est, quatuorvir primus flando, scilicet, argento præfectus. Qui titulus indicare videtur, hunc L. Flaminium primum vel sorte, vel suffragio creatum inter quatuorviros, qui argenti signandi prouinciam obtinuere primi. Equidem, nisi fallor, & extant aliqui eius solo nomine sic inscripti ... Habent in vna parte Victoriam, quæ bigam regit: in altera prisci Romani numismatis notam Romæ deæ caput, & nomen adscriptum ROMA. & denarij nota X. Deæ columnam ornatissima premit galea, bellatricem namque deam ac Martiam colebant vi ... vt & eius statuas omnes Amazonum muliebrium habitu ... formabant. Galea eius semper à temporibus vtrimque supra aures alarum ... , significantes, sublimia, & expedita consilia cum executione celeri semper imperio & rebus bellicis præsentia, & parata esse debere. Similes huic nummi ... inter antiqua numismata patroni mei Illustrissimi Cardinalis Granuellani: qui postea videntur cusi fuisse ab hoc, ni fallor, maiore filio in quæstura: in quibus eius nomen signatum est. L. FLAMIN. L. F. CHILO.

Roma dea habitu. Galea Romæ alata.

Inter quatuor viros monetales primos vtili huius anni Consules fuisse videntur.

Colligere est insuper ex antiquissimis eius seculi denarijs huius anni & sequentium aliquot Consulibus primam curam argenti signandi fuisse datam, atque additos his duos collegas è senatu, qui susciperent vnà ... negotio præessent, quatuor viros que sic factos. Reperimus enim quosdam Consulum auctoritate & auspicijs cusos cum eorum, vt apparet, nominibus. Sunt enim quidam ita notati. C. FABI. C. F. EX. A. PV. hoc est, ex argento publico.

C. Fabij Consulis denarij ex argento publico. Regis Ptolomæi.

Qui habent insuper & alia signa quæ videntur indicare, publico quónam ex argento cusi fuerint nummi, ex illo, quod Ptolomæus Aegypti Rex Romanis dono miserat per legatos suos, cum vt suo loco diximus, fœdus ac amicitiam cum eis pacisceretur ante triennium; ac munera quidem tunc plane regia Romano populo misisse, Zonaras auctor est.

Alexandria vrbs turrita facies.

Signati autem sunt cum effigie matronæ velo, & corona turrita decoræ; quæ Alexandria est Aegypti præcipua regia. In altero latere visuntur item Aegyptia sacra symbola quædam sub biga Victoriæ, Ibis, scilicet, auis, & annulus in dyade, inter duo puncta, scilicet, dependens ab vno, & vergens in alium.

Ibis Aegyptia.

Ibis autem in Aegyptijs hierogly phicis inter alia notat & Regem, & Aegyptum ipsam, quia huic regioni propria & familiaris est. In ea namque sola nascitur, nec eius fines excedit, & exportata moritur inedia. Pro hac quidem patria sua pugnat contra serpentes & venena. Vt Orus, Aristoteles, Aelianus de animalibus, & Ammianus Marcellinus accuratius scripsêre.

Regis officium.

Quare Regem quoque designat, cuius officium est amare, & non deserere patriam; eandemque defendere à noxijs, & expurgare à criminum venenis. Cor quoque maius quàm pro corporis magnitudine habet, ideoque Mercurio Aegyptiorum ter maximo numini sacrata auis habebatur, cordis atque orationis rectori, in cuius hasta vel sceptro regio, vt & in Apollinis, caput Ibidis formatum videmus in ænea tabula hieroglyphica xii. deorum Bembiana. Verum hæc exponere diffusius, non est huius loci.

Ibis cur Mercurio sacra apud Aegyptios.

Annulus binario clausum fœderis, fidei signum.

Annulum autem binario clausum fœderis, fidei, atque societatis inter plures vinculum notare, manifestum est, quia binarius est numeri multitudinis atque multitudinis, ac primum vinculum iustitiæ & societatis. In matrimonijs contractis annulis sane pronubus, amoris, fidei, atque societatis æquæ vinculum legitimum semper significasse, palam est.

Q. Ogulnij Cos. alius denarij. Castor & Pollux.

Alterius autem Cos. Q. Ogulnij auspicijs argentum item signatum fuisse testantur denarij cum eius nomine sic inscripto. Q. OGVLNI. L. F. GAL. ostendunt in vno latere Romæ caput galea sua tectum, & nomen ROMA. X. In altero Castor & Pollux gemini fratres in equis decurrunt, quorum capita pileolis ex ouius ... diffissa factis tecta, geminæ

minæ stellæ Zodiaci illustrant. Caussæ cur in hunc modum formentur patent ex fabulis. Sunt alij etiam denarij argentei eiusdem, sed alterius formæ, cum inscriptione nominis Q. OGVL. GAL. & notis VER. CAR. Item ærei cum Iano bifronte laurea coronato & CGVL. CAR. VER. *(Nota obscura.)* Sed hæc Oedipum me hercle, flagitant interpretem. Diuinare tamen ex instituto meo cogor sæpissimè in hoc opere, non quòd mihi persuadeam, sic esse singula, quæ profero; sed esse sic posse, sieri quodam modo verisimile. Coniecturasque meas crebras in maxima historiæ veteris inopia in eum solummodo finem euulgare non piget, vt excitem ingenia doctiora ad vlteriorem veritatis inquisitionem ignorantiæ sub tenebris abstrusæ. Ex huius igitur temporis historia colligere forsan poterimus notas ac imagines in nummis istis expressas tacitè respicere ad VER. CAR. id est, versutæ Carthaginis Pœnorumque suspectam Romanis fidem; *(Versuta Carthago.)* quemadmodum, vt paullò antè declaraui, in alijs C. Fabij denarijs signa impressa Ptolomæi Regis & Alexandrinorum certam amicitiam atque fidem ostendunt. Nam reos tunc agebant Pœnos Romani, Liuio teste, fœderis rupti, violatæque fidei; quòd Tarentinis hostibus classe venissent auxilio, cùm vrbem L. Papirius Cos. & arcem, quam Pyrrhi defuncti præfectus Milo ciuibus inuitis, tenebat, oppugnaret. *(Pœni à Romanis profligati apud Tarentum.)* Paciscitur clanculum cum Consule Milo à ciuibus Tarentinis & Pœnis ex vrbe & mari æquè pressus; vt saluus cum suis & præda Romanorum auxilio discederet, arcem ipsis traderet. Ex qua cùm Romanus vrbem oppugnat, Pœnus Tarentinos, à quibus in auxilium vocatus erat, defendere volens, & ipse victus est, vt auctor est Orosius libro IV. capite III. Cuius hæc sunt verba. „Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitant, Carthaginensium auxilia per legatos poscunt, atque accipiunt. Conserto prælio vicere Romani; vbi iam tunc Carthaginienses, quamvis nondum hostes adiudicati, vinci tamen à Romanis se posse, senserunt. Zonaras quidem hoc præterit, obiterque tantùm refert, Pœnos, cùm arcem Milo Romanis tradidisset, tanquam fœderatos discessisse, ciues vrbem deinde dedidisse. Verùm vt ex Liuianis epitomis, & Orosio colligimus, non sponte, sed prælio profligati discessere Carthaginienses. Hinc odiorum exordia inter potentissimos duos populos. *(Odiorum exordia inter Romanos & Pœnos.)* quorum vnicuique suspecta tum erat alterius potentia; quam partes ambæ sibi periculosam arbitrabantur, nec suam quæque, nisi altera fracta, saluam diu esse posse putabat. Romanus igitur, vt apparet, cùm ex manubijs Tarentinæ victoriæ signaret argentum, leuitate Pœnorum offensus, denarios cum nota VER. CAR. quasi versuti Carthaginiensis ex manubijs cusos euulgare voluit. *(Romanus versutia notã Pœnis publicè videtur inussisse.)* Quòd ex symbolis impressis discimus. Ostendunt enim in vno latere Dium Fidium publici custodem fœderis atque fidei Iouis filium, quem indigenæ Sabini antiquitus Sangum, Romani à sanciendo Sanctum, atque Semipatrem appellabant, vt Ouidius Fastorum libro VI. eleganter cecinit. *(Dius Fidius. idem Sangus, vel Sanctus.)* Dionysius Halicarnassæus antiquitatum Romanorum IV. Dium Fidium Græcè Iouem Pistium vocat; *(Iupiter Pistius.)* quod eius interpretes Latinè Iouem fidei præsidem Sigismundus Gelenius, sponsorem Lapus transtulere. Caput est adolescentis imberbe laurea coronatum, sub cuius collo fulmen trisulcum iacet: quod telum Iouis est vltrix fraudis atque periurij. *(Fulmen vltrix.)* Nouensilium deorum hic vnus apparet multis, quos Varrone de lingua teste, translatos è Sabinis T. Tatius Rex Romam migrans in Capitolio consecrauit. *(Nouensiles dij.)* Nouem numero Manilius esse vult, quibus solis Iupiter iaciendi sui fulminis potestatem permiserit. In altero denariorum latere vides supra literas Iouem in quadriga, qui fulmen dextra vibrat. *(Iupiter fulminator.)* Currentes autem quadrigæ bigæve solent significare numinis illarum rectricis vim agentem & promouentem in effectum aliquem boni vel mali. *(Quadrigarum, bigarumque cursus.)* Quod igitur hic fulmen vibrat, Iupiter est Dij Fidij pater: qui pœnas intentat versutis, atque fœdifragis. Cuius in Capitolino templo fœderum æneæ tabulæ cum populis, Regibus, & ciuitatibus initorum custodiebantur. *(Fœderum tabulæ æneæ in templo Capitolino seruabantur.)* Testatur hoc Polybius historiarum III. scribens, suo etiam tempore Carthaginiensium fœderum tabulas æneas Romæ in templo Iouis Capitolini diligentissimè ab ædilibus conseruatas fuisse. Hoc idem nobis constat ex Machabæorum, & Iosephi Iudaicarum antiquitatum libris, fœdera & pacta publica cum exteris populis in Capitolio sanciri sub dio, & tabulas fœderum in templo ibidem custodiri solere. *(Fœdera & pacta publica sub dio sanciebantur.)* Cæterùm de hisce iam satis multa, de quatuorviris, quod reliquum est, huic argumento necessarium nunc adferamus. Ex quatuorviris igitur argenti signandi primis quartus deesse nobis videtur, qui forsasse fuit N. Fabius frater, C. Fabij huius anni Consulis, tunc ædilitius; *(N. Fabius Pictor.)* legatorum vnus qui ante triennium ad Regem Ptolomæum missi fuerant, vt suo loco declaraui ex Valerio Max. Cùm eius etenim nomine reperimus argenteos ita inscriptos N. FABI, C. F., M. N. PICTOR. ROMA. *(Eius denarij.)* Habent in antica Dianam armatam arcu & pharetra, cui pro frontali cornuta lunula, & coma in vertice binis cincinnis reuincta est: quemadmodum à Romanis etiam poëtis Dianæ Venatricis habitus

 graphicè

graphicè depingitur. Et hi videntur quidem cusi biennio postea, in memoriam duplicis triumphi Numertani, qui tum sequetur. Verùm de his iam nimis multa, ad magistratus reuertamur oportet.

Prætor.

// // // f. // n. //
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. [L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Ti. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Q. Mamilius. Q. f. M. n. Virulus. [C. Plætorius. L. f. M. nepos. II.]
[Q. Considius. M. f. M. nepos. II.] L. Considius. L. f. L. nepos. II.]
[M. Alienius. M. f. L. nepos. II.] L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus. II.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. II.] [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. III.]
[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus. II.] [C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Longus.]

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // //. f. // n. // C. Fabij } coss. in. Piceno. &. Samnio.
// // // f. // n. // Q. Ogulnij }

L. Apustius. C. f. //. n. Fullo. Pater L. Fullonis Cos. anno DXXVII. sicut marmora indicant Capitolina.

C. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Serranus. Qui postea ex agro, dum semina spargit, vocatus est ad consulatum, quemadmodum Cicero in oratione pro Sex. Roscio. Val. Max. libro IV. cap. IV. & Plinius libro XVIII. cap. III. testantur. Vnde Serrani cognomen ab hoc propagatum est. Zonaras dicit M. Reguli à Pœnis occisi fratrem, sed non germanum fratrem fuisse marmora Capitolina demonstrant.

Serrani vnde dicti primùm in Atilia gente quidam.

[L. Manlius. L. f. //. n. Torquatus.] Filius L. Torquati legati ab Vmbris occisi anno CDLVIII.

[L. Pinarius. L. f. L. n. Natta.]

ANNI. P. R. C. CDXXCV.

Consules.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

POST anni superioris Consules, vt Eutropius auctor est, sequuti sunt P. Sempronius, & Ap. Claudius. Eosdem ita reddunt etiam Cassiodorus & Marianus. In tabulis Siculis toties à me citatis cognomina habemus, Sophum, & Rufum. Sophus proculdubio

Sempro-

Sempronij est, vt ex censura illius Capitolina liquet, & antiquis nummis. Nam ambo Denarij Cōsulum auspicijs
Coss. in argenteis bigatis extant, ipsorum auspicijs, qui cusi tum fuēre. Sempronius cum hoc anno, vt
Sophiæ facie & titulo. P. SEMPRON. SOPVS. Claudius cum Romæ capite & titulo. apparet cusi.
AP. CLAVD. CRAS. Verùm hic Cos. in tabulis Græcis pro Rufo (cùm illud cognomen Sophiæ facies.
in gente Claudia, maximè patricia nondum repererim) Crassus vocari debet. Nam Ap. SOPVS antiquè, sine spi-
Cæci, qui ante cæcitatem familiari cognomine Crassus vocabatur, filium fuisse, Velleius ritus nota, quā
docet, vbi hos Coss. ita citat. At Cossam, & Præstum ab hinc annos fermè trecentos Fa- Romani serius
bio Dorsone, Claudio Canina Coss. interiecto quinquennio, Sempronio Sopho, & Ap- vsi capere.
pio Cæci filio Consulibus Ariminum & Beneuentum coloni missi, & suffragij ferendi ius Coloniæ deductæ
Sabinis datum. Ex huius verbis facilè colliges, superiores, vt dixi, Coss. in Cassiodoro de- Ariminum
siderari. De Beneuento & Arimino colonijs item Eutropius, & Polybius libro II. mentio- ac Beneuentū.
nem faciunt, & Liuiana epitome libro XV. rem paucis sic attingit. Picentibus victis pax
data, coloniæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. Cum Vmbris Cum Vmbris
item hoc anno bellatum fuisse Liuiana epitome subindicat, & idem ex Valerio Max. lib. bellatum.
VI. capite V colligere possumus. Hunc enim Claudium (quamvis Publius in multis exem-
plaribus vocetur) fuisse suspicor, qui Camarinum in Vmbria cepit, & ciues sub hasta in-
iustè vendidit; quos populus Romanus maxima cura conquisitos redemit, & prædia eis Populi Rom.
restituit. Sed vide Valerium, quàm piè, iusteque se tum pop. Rom. in restauranda Cameri- iustitia.
norum clade gesserit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. C. Apustius. C. f. //. n. Fullo.
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] [C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. [M. Flauius. M. f. M. nepos.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.] L. Acilius. //. f //. n. Glabrio.
[M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]
[C. Aelius. C. f. P. n. Pætus.] C. Lælius. //. f. //. nepos.
[M Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus.] [L. Caruilius. Sp. f. C. n. Maximus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sempronij } coss. in. Piceno.
//. //. //. f. //. n. //. Ap. Claudij } &. Vmbria.

L. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Frater Cn. Scipionis Asinæ, & pater duorum Scipionum, qui in Hispania bello Punico secundo perierunt. Hic autem in primo bello Cos. aduersum Sardos, Corsos, & Annonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit, vt dicetur.

C. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus. Qui Cos. item de Pœnis & Sardis postea triumphauit. Huius extant denarij cusi in eius, vt apparet, quæstura propter Coss. triumphos de Picentibus. Repræsentant in vna parte Romæ caput, in altera Iouem cum fulmine & sceptro triumphantem in quadriga. Subscriptum nomen
C. SVLP. PATERCVL. Q.

M. Lætorius. M. f. M. n. Plancianus. Magister equitum adducitur in Capitolinis, & extat item in argenteis bigatis. M. LAETORI. PLANCIAN. Videmus itaque iam etiam quæstores argenti signandi munus subire cœpisse.

Q. Cædicius. Q. f. Q. nepos. In consulatu postea mortuus anno CDXCVII. Et extat ita in Capitolinis sine cognomine. Sic item in denarijs antiquis argenteis cusis in memoriam istius præclaræ victoriæ, qua pop. Rom imperium suum Picentibus victis, atque in deditionem acceptis, auxit, insigniter Potentem quidem ac populosam gentem fuisse iam tum, constat ex Plinio, qui CCCLX. hominum milia in fidem populi Rom. venisse scripsit, vt paulo pòst indicabo. Expressit igitur in istis denarijs Cædicius in vno latere Picum Saturni filium gentis conditorem atque ductorem capillis cincinnatis facie iuuenili decora, quemadmodum heroes, quos immortales nō senescere credebant, pingere solebant. In altero latere stat Cos aut Prætor Rom. togatus magistratus insigne securim virgis alligatum iuxta se habens, qui Picenti tunicato dextera iuncta fidem dare videtur. Circumscriptus titulus. Q. CAEDICI. Q. F. EX. S. C. ROMA. Igitur ex S. C. deditionis huius memoria in nummis sic etiam publicata fuit.

Picenum CCCLX milia in fide pop. Rom. simul venere. Picum Saturni filium in denarijs Q. Cædicij. heroum memoria immortales non senescens.

P. SEMPRONIVS. P. F. P. n. Sophus. cos. an. CDXXCV.
DE. PEICENTIBVS. //. //. //.

AP. CLAVDIVS. AP. F. C. n. Crassus. an. CDXXCV.
COS. DE PEICENtibus. //. //. //.

Eutropij tantùm auctoritate horum triumphorum fragmenta comprobare possumus. Etenim Picentes scribit à Coss. P Sempronio, & Ap. Claudio victos, & de his esse triumphatum. Bellum & victoriam cruentam, plures attingunt, vel Frontinus strategematum primi, cap. XII. Sed perperam Ti. Sempronius Gracchus, ibidem à librarijs suppositus, pro P. Sempronio Sopho: sciolo fortasse cuidam nomen Gracchorum celebrius magis placuit. Idem, quod Frontinus, scribunt L. Florus lib. I cap. XIX. & Orosius lib. IV. cap IV. domitos esse duce Sempronio Picentes, & caput gentis Asculum expugnatum, & directa vtrinque ad prœlium acie terram tremuisse; Sempronium verò Cos æde vota Tellurem deam placasse, & adhortatum attonitos stupore miraculi milites, eosque vix tandem ad pugnam impulisse. Vicisse Romanos, sed atroci & cruento prœlio, maiore exercitus parte amissa.

Victoria cruenta de Picentibus.

Telluri deæ vota ædes.

Sabinis oriundi sunt Picentes. Ex voto enim veris sacri ob abundantem domi multitudinem, cùm foras proficiscerentur, Asculum regionemque vicinam occupaturi, picus Martius eorum vexillo insedit. A quo auspicio nomen habuerunt, vel, vt alij volunt, à Pico Saturni filio. Regionem vocant Picenum; Stephanus ex Phlegonte [illegible], populos Πικεντίνους. Terminos eius regionis ponunt ab Aterno fluuio vsque ad Aesim: inde ab Apennino vsque ad mare superum, idque spacio in longitudinem quàm latitudinem ampliore. Verùm hoc quasi tempore, de quo agimus, Gallis Senonibus deletis, coloniaque Ariminum deducta, productus est, vt Piceni & Vmbriæ, necnon Italiæ terminus ad Rubiconem esset. Cæterùm Piceni descriptionem habent satis dilucidam, Strabo lib. v. Plinius libro III. cap. XIII. qui insuper adijcit Picentium CCCLX. milia simul in fidem populi Rom. venisse, & numerosæ multitudinis regionem tunc Picenum fuisse.

Picentes Sabinis oriundi.

Picus Saturni filius gentis conditor.

ANNI. P. R. C. CDXXCVI.

Consules.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Iulius. L. f. L. n. Libo.

CONSVLVM nomina ex columnis triumphalibus desumpsi. Marianus quidem M. Atilium, L. Iulium habet: item Cassiodorus, sed perperàm L. Iunius legitur pro Iulius. Quemadmodum in Eutropio quoque, vbi M. Atilius Regulus, L. Iunius Libo nominantur. Tabulæ nostræ Siculæ Regulum & Libonem produnt.

Cum Sallentinis & Vmbris bellatum, vt ex Liuio, Eutropio, & Zonara manifestum fit. Er neque ab his Coss. bella ista confecta fuisse, anni sequentis triumphi in Capitolinis columnis extantes demonstrant. Bellum cum Salentinis.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
M'. Valerius. M. f. M. n. Maximus. — L. Postumius. L. f. L. n. Megellus.
Qui postea, Messalla appell. est.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. — [C. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Minucius. M. f. //. n. Fessus. — C. Duilius. M. f. M. nepos.
[C. Cæcilius. C. f. C. n. Metellus.] — [Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus.
[Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.] — [T. Iuuentius. T. f. M'. n. Thalna.]
[Q. Terentius. Q. f. C. n. Arsa.] — [M. Minucius. M. f. //. n. Fessus. II]
[C. Aebutius. //. f. //. n. Carus.] — [P. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Reguli } coss. in Sallentino
//. //. //. f. //. n. //. L. Libonis } & Vmbria.

Ti. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Frater C. Blæsi bis Cos. & triumphalis.

Ser. Fuluius. M. f. M. n. Pætinus. Nobilior. Cos. & Procos. postea naualem egit triumphum de Pœnis & Cossurensibus, vt marmora produnt Capitolina, & suo loco nos declarabimus.

[Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos. Dictatoris Hortensij, qui legem in Esculeto de plebiscitis tulerat, filius.

[A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

M. ATILIVS. M. F. L. N. Regulus. ann. CDXXCVI.
COS. DE SALLENTINEIS. VIII. K. Februar.
L. IVLIVS. L. F. L. N. LIBO. COS. ANN. CDXXCVI.
DE SALLENTINEIS. VIII. K. FEBR.

"M. Atilio Regulo (inquit Eutropius) & L. Iulio Libone Coss Sallentinis bellum indi- Brundusium
" ctum est, captique sunt cum ciuitate simul Brundusini, & de his triumphatum est. In ex- captum.
" emplari autem vetusto, quod Io. Cauchius vir antiquitatis studiosissimus, mihique amicissimus habuit, legitur. Et de his iterum triumphatum est. Non male. Nam L. Aemilius Barbula Procos. anno CDLXXIII. de Sallentinis antea triumphauerat, vt testantur columnæ Capitolinæ. Auctor de viris illustrib. cap. XL. M. Atilium Regulum Cos. asserit fusis Sallentinis triumphasse. Astipulatur Cicero de Finibus libro II. de M. Regulo scribens his verbis: Bella magna gesserat, bis Cos. fuerat, triumpharat. Item Silius Italicus

Manubiæ de Salentinis.

libro VI. huius Atiliani triumphi meminit, spolia hostium parietibus domus ipsius affixa fuisse dicens; cum captiuus Romam mitteretur à Pœnis legatus, atque vbi vxorem, liberos, & familiam, ad hostes redire rebus infectis volens, visitaret, atque ijs valediceret. Tum enim

Affixi clypei, currus, & spicula nota,
Aedibus in paruis magni monimenta triumphi
Pulsabant oculos.

Quinetiam triumphorum signa repræsentāt nobis denarij argentei ex manubijs istius victoriæ forsitan cusi: quos expressit in fastis suis Hubertus Golzius, in quibus eos vidêre studiosum licebit. Atilianus enim habet Romæ galeatæ caput, & ipsum Regulum in quadriga triumphali, qui coronatur à Victoria. Et Regulum esse, monstrat subscriptus iste titulus. M. ATIL. M. F. L. N. REGVLVS. Alter Libonis Dianæ pharetratæ caput refert, & victoriam cum lauri ramo in biga, sub qua item titulus L. IVLI. LIBO. Hæc sunt, quæ de Sallentinis triumphis istis repperi. Victoriæ meminerunt & alij, vtpote, prœlio fusos fuisse Sallentinos M. Atilio duce, narrat L. Florus libro I cap. XX. caputque regionis Brundusium captum. Et in hoc prœlio, inquit, victoriæ præmium templum sibi pastoria Pales vltrò poposcit. Verùm addamus etiam quæ pulchrè Zonaras de eius belli caussa memoriæ ita prodidit. Deinde regioni, quam Calabriam nunc appellant, arma intulerunt Romani: prætextu quidem, quòd Pyrrhum iuuissent, & recepissent, & socios infestassent; re vera tamen, vt Brundusium occuparent, quippe portuosam vrbem, ex qua facilis est in Illyrium & Græciam traiectus. Eodem enim ventro inde enauigare, & rursum appellere sæpe licet. Hæc ferè Zonaras lib. II. addens etiam, vt vrbe potiti Romani colonos eo miserint. Liuij tamen est alia opinio, vt paulò postea dicemus.

Pales dea.

Belli cū Sallentinis caussa.

Brundusiū Romanis opportunum.

ANNI. P. R. C. CDXXCVII.

Consules.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

CASSIODORVS & Marianus Coss. nobis proferunt D. Iunium, & M. Fabium: tabulæ Græcæ Fabium Pictorem & Peram. Cæterùm correctiùs habentur horum nomina in columnis triumphalibus, ex quibus ea descripsimus. In auctoribus enim prænomen Fabij penè intercidit librariorum inscitia, qui Numerius, prænomen sibi ignotum ac rarum, in Marcus, vel, Cneus, mutarunt. Frater C. Pictoris fuit hic N. Fabius, & ambo simul inter legatos ad Ptolomæum Regem fuerant, sicut ex Valerio Max. retulimus. Itaque correctiùs etiam reperiuntur horum Coss. nomina sic in antiquis argenteis expressa.

N. FABI. C. F. PICTOR. & D. IVNI. PERA.

Vmbri & Sallentinorum deuicti.

Bellatum & hoc anno est cum Vmbris, & Sallentinis eorumque socijs: qui tunc penitus victi, in deditionem venerunt, quemadmodum ex Liuiana epitome libro XV. & triumphis eius anni Capitolinis colligimus. Cum Apolloniatibus fœdus & amicitia iuncta est.

Prætor.

// // // f. // n. //

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex.

Aediles curules.

// // //. f. // n. //

L. Valerius. M. f. L. n. Flaccus. Q. Fabius. M. f. M. n. Ambustus.
Coactus abdicauit ex S. C.

Aediles plebis.

// // // f. // n. //

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Cn. Apronius. C. f. Cn. n. Limo.
Coactus abdicauit ex S. C.

Ex Zonaræ autem historia discimus, post Sallentinos deuictos, & Brundusium in potestatem redactam, hoc anno ante Q. Gurgitem, & L. Manilium Coss Apolloniatibus deditos ex S. C. fuisse, qui legatos eorum Romæ violauerant. Is enim scribit ita; Quæ
,, cùm perfecissent, non clatiores facti sunt: sed Q. Fabium senatorem, ob contumeliam
,, legatis factam, Apolloniatibus in sinu Ionio habitantibus dediderunt. Quem illi ac-
,, ceptum domum remiserunt. Ergo dumtaxat vnum fuisse deditum ait Zonaras. Attamen Liuius, & Valerius Max. plures fuisse consentiunt; adeò vt ille mihi Zonaræ locus videatur animaduersione & inquisitione dignus, an ne alterius, Apronij scilicet, nomen ibi librariorum negligentia perierit. Nam Valerius Max. hoc idem in fidei publicæ exemplum adducens, Q. Fabio adiungit Cn. Apronium; atque eos ambos ædiles
,, tum fuisse dicit. Cuius verba sunt hæc libro VI. capite VI. Repræsentemus etiam illud
,, senatus nullo modo prætermittendum opus. Legatos ab vrbe Apollonia Romam mis-
,, sos. Q. Fabius, Cn. Apronius ædiles orta contentione pulsauerunt. Quod vbi compe-
,, rit, continuò eos per feciales legatis dedidit; quæstoremque cum his Brundusium ire
,, iussit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent. Ex quibus Val. verbis intelligimus item, Brundusium iam tum in Romanorum potestatem peruenisse, cùm hæc acciderunt: quæ quidem anno superiore, vt antè probatum, capta erat, vbi Coss. hoc item anno exercitus habebant. Epitome autem Liuiana eiusdem rei mentionem facit; sed deditos non nominat, nec eorum honores exprimit. Cùm legatos,
,, inquit, Apolloniatum ad senatum missos quidam iuuenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatibus. Cæterùm quando constat ex alijs iam dictis auctoribus senatores & ædiles fuisse, eorum quoque magistratus ad suos annos retulimus.

Apolloniatibus dediti Romani ædiles qui eorum legatos violauerant.

Zonaræ locus.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
// //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. II.	C. Aquillius. M. f. C. n. Florus.
D. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Scæua.	[L. Memmius. C. f. C. nepos.]
[C. Cædicius. C. f. Q. n. Noctua.]	[M. Antonius. L. f. M. nepos.]
[C. Manilius. C. f. Sex. nepos.]	[L. Manilius. C. f. Sex. nepos.]
[C. Antonius. L. f. M. nepos.]	[M. Aquillius. M. f. C. n. Florus. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Eorum alter ex S. C. Brundusium cum Apolloniatum legatis, & deditis ædilibus missus est, vt ex Val. Max. iam diximus.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. D. Iunij }
//. //. //. f. //. n. //. N. Fabij } coss. in Vmbria, & Sallentino.

L. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus. Bis Cos. postea, & in primo consulatu naualem triumphum de Pœnis egit, vt suis in annalibus declarabitur. Extant huius denarij cum Romæ facie, & geminis Castoribus decurrentibus; sub quibus nomen L. MANL. A. F. VVLSO. Item asses cum Iano bifronte & naui rostratæ sic inscripti L. MANLI. A. F. VVLSO. LONG.

C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Hic item bis Cos. & triumphalis sequetur.

[A. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus.] Frater L. Manli Vulsonis iam dicti.

[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.] Patre Q. Philippo, qui initio belli Tarentini Consul Etruscos subegerat, & de ijs triumphauerat. Videri poterunt ab hoc

cusi

cusi denarij, in quibus legitur Q. PILIPPVS sub equite armato decurrente. Agnoscimus priscam eius sæculi Latinitatem & orthographiam, qua post consonantes spiritus notam, H. non admittebant, TRIVMPVS. TROPÆVM. GRACCVS. BROCCVS. PILIPPVS scribentes: quòd non solùm nummi & marmora, verùm etiam Cicero & Quinctilianus oratores, item veteres Grammatici plures testantur. Eques decurrens subscripti cognomen declarat. Nam ab equorum amore Philipporum nomen apud Græcos ortum est, quod ipsum hoc fere tempore videtur non diu ante bellum Tarentinum ad Romanos profluxisse, & pro cognomine vsurpari cœpisse à Marciæ gentis quibusdam equestris disciplinæ cultu nobilibus, atque ita clarissimæ huic familiæ dedisse exordium. Quàm verò plures Marciæ gentis cognomine Philippi, atque etiam Censorini tali studio gloriam sibi captarint, testantur nummi varij ipsorum auspicijs publicati: in quorum multis extant equitum decursiones & equi exultantes. Quin etiam L. Philippus in suis nummis inclyti illius Macedonum Regis Alexandri Magni patris Philippi equorum studiosissimi faciem imprimere voluit, &, vt nosceretur, nota Græca Φ nomen eius Philippus, signauit. Est autem tectum caput, id est, galea Macedonica bucculata, & obuinctum diademate largo, ex quo exurgunt cristæ incuruæ binæ ex equinis iubarum cirris, vt apparet, formatæ. Verùm de his per occasionem latius alibi forsan disserere dabitur. Restat in Q. Philippi huiùs adducto nummo, cur cicadam erectas alas siccantem, cur post equitẽ formarint, inquirere. An populorum aut vrbium hæc est nota, quorum ex vectigalibus aut tributo id genus monetæ primùm cusum fuit. Rheginorum in nummis cicadam expansis alis sedentem in Copiæ cornu prostratum iuxta citharam me vidisse quondam Romæ apud Franciscum Diazium meum reperio in meis aduersarijs. Vicinosque Locrenses eadem vsos nota fuisse, Strabo facit, vt verisimile fiat, apud quem libro geographiæ sexto legimus, Eunomum citharœdum à ciuibus suis Locrensibus statua celebratum cum cicada citharæ imposita; quòd eius animalculi cantu citharam iuuantis auxilio Pythiorum in musico certamine Rheginensem Aristonem citharœdum superasset, sicut ex Timæo fabulam latiùs refert; & cùm Locrensium in agro cicadæ stridulæ atque sonoræ reperiantur, & in vicino Rheginensi vltra flumen prorsus mutæ sileant omnes: Magis tamen in precio habuere suas mutas Rhegini, quàm Locrensium musicas atque canoras: qui cicadam suam non in cithara, sed in Copiæ deæ cornu positam celebrare voluerunt, vt eorum testatur numisma; professi, se non adeò studiosos esse musices, vt eius amore necessaria vitæ negligendo mutari inedia velint in cicadas, quarum in Phædro mentionem facit Plato. Talem verò voluptatem vicinis suis Locrensibus se non inuidere declarant Rhegini, quorum cicadæ mutæ in cornu Copiæ positæ sint fertilitatis agrorum indices, qui pingues, vmbrosi, & roscidi semper cicadarum alas atque membranulas humidas mollesque semper teneant, vt strepitum edere nequeant: cùm è contrà Locrensium solis æstu siccus & apricus cicadarum alas & pelliculas arefactas induret, vt facilius sonent, garrulæque fiant. Igitur ex Rheginorum atque Locrensium tributo cusus hic Q. Philippi nummus cum cicadæ nota videri poterit, vel etiam ob rei memoriam quòd illius ductu Romani equites altero postea anno ex harum ciuitatum portubus & continenti primùm extra Italiam armati traiecerint in Siciliam, ac Hieronem Pœnosque vicerint. Quod T. Liuium non prætermisisse demonstrat eius epitoma lib. XVI. vbi sic habetur: Transgressis tum primùm mare equitibus Romanis, aduersus Hieronem sæpiùs benè pugnatum.

Antiquã scribendi formam post consonantes H. literam non admittere. Philippi unde dicti.

Philippus Macedonum Rex.

Cicada signũ quid in nummo. Rheginorum nummus.

Locrensium cicada garrula.

Rheginorum cicada muta.

D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SASSINATIBVS. V. K. OCT.
N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SASSINATIBVS. III. NONAS. OCT.
N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. II. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. K. FEBR.
D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. II. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. NON. FEBR.

Coss triumphi.

Bis eodem anno ab vtrisque Coss. triumphatum fuit; vt in Capitolinis columnis traditum est. Mense videlicet Octobri, & paulo antè, de Sassinatibus, id est, Vmbris: deinde Februario sequenti de Sallentinis & Messapijs. Tum denique finis bellis Italicis impositus est. Nam quod cum Vulsiniẽsibus anno sequenti est gestum, non tam fuit bellũ, quàm

auxilium

auxilium sociis præstitum. De his porrò triumphis nihil addere possum ex aliis auctoribus. Repertuntur tamen denarij argentei antiqui vtriusque Cos. titulo quadrigati & bigati cum Romæ capite & victoriis, vel cusi ex manubiis huius victoriæ, vel ab eorum posteris in memoriam istorum triumphorum. Eos etiam adducit Goltzius noster in fastis suis, vt particulatius hic describere operæpretium minimè videatur. Meminit Liuius tantummodo bellorum in fine epitomes lib. xv. Vmbros ac Sallentinos deuictos in deditionem venisse scribens.

Salinates autem Vmbriæ populos fuisse iam antea docui. Messapios verò esse, quos antea Iapyges dicebant, Strabo tradit libro vi. Quos nomen habuisse a Messapo Bœotio, qui cum Græcis eam partem Italiæ ad Lacinium promontorium maritumam Sallentinis vicinam occupauit. Auctores sunt Solinus, & Seruius in viii. Æneidos. Postmodum Calabria omnis ea regio appellata est. Sed vide iam nominatos, & Plinium lib. iii. cap. xi.

Salentini Vmbri
Messapi, Iapyges
Messapia Salentina Calabria

ANNI. P. R. C. CDXXCVIII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. iii. L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus.

HVNC tertium Q. Fabij Gurgitis consulatum existimo, in quo ipsum Volsiniensibus libertatem restituisse refert L. Florus libro i, cap. xxi. In altero Cos. discrepant auctores. Immo in pluribus Cassiodori exemplaribus ambo penitus omittuntur, sed errore proculdubio; nam hunc annum auferri non posse, Capitolini triumphi tam superioris anni, quam alterius post hunc sequentis ostendunt, si consulatus animaduertas. Cuspinianus ex quodam suo exemplari nobis rectè huius anni reddidit Coss. Q. Fabium, & L. Mamilium; adiecitque ex tabulis suis antiquis cognomina, Maximum & Vitulum. Eadem & nos reperimus in tabulis Græcis. At Zonaras nominat in hunc annum Coss. Q. Fabium & Aemilium; sed librariorum hoc esse vitium arbitror, cum duos patricios Coss. ea tempora needum admitterent. Mamilium enim esse debere, cognomen Vitulus arguit, quod in tabulis iam citatis habetur. L. Mamilium Vitulum igitur alterum hunc Cos. appellandum puto, & fratrem esse Q. Mamilij Vituli triennio postea Cos. qui extat in tabulis Capitolinis.

In Cassiodori multis exemplaribus desunt hi Coss.

Error in Zonara.

Volsiniensibus libertorum & seruorum coniuratione oppressis, cùm Romanorum opem per legatos implorassent, Q. Fabius Gurges Cos auxilio missus est, vt auctores sunt L. Florus, & Zonaras. Auctor tamen de viris illust. cap. xxxvi. nescio ex quibus nam annalibus P. Decium Murem Volsiniensibus succurrisse scribit. Zonaras autem Floro, vt dixi, conueniens Q. Fabij eam prouinciam fuisse refert; eundemque post prœlio fusos seruos in vrbis obsidione mortuum esse ex vulnere. Ab alio Cos. cuius nomen præterit, vrbem fame expugnatam, veteribus ciuibus restitutam esse, sumpto de seruis, rebellibusque libertis supplicio. Quæ historia fastis Romanis benè congruit, qui belli confecti gloriam cum triumpho Consuli insequentis anni M. Fuluio adscribunt; vt Fabius vel in huius anni fine decessisse videatur, designatis iam nouis Coss. vel fortasse sequenti anno, cùm iam inijssent, & prouincias inter se sortiti erant. Historiam latius vide apud eundem Zonaram, Orosium libro iv. capite v. vbi etiam de biennali peste, qua continuè fuit afflicta Roma. Item Valerium Max. libro ix capite i. L. Florum libro i. cap. xxi. & Auctorem de viris illustribus capite xxxvi.

Volsinienses à suis libertis & seruis oppressi Romanorum auxilium implorant.

CENS. CN. CORNELIVS, L. F. CN. N. BLASIO. C. MARCIVS. C. F. L. N. RVTILVS. II. QVI. IN. HOC. HONORE. CENSORIN. APPEL. EST. LVSTR. FEC. XXXV.

Capitolina marmora repræsentant nobis hoc anno lustrum vrbis xxxv. simul cum censoribus, adduntque C. Marcium Rutilum censorem iterum factum, & in hoc honore Censorini cognomen obtinuisse. Caussam existimo, quòd egregiè hoc magistratu bis perfunctus sit; vel quia eidem non petenti censura nouo exemplo sit iterata. Hinc Censorinorum cognomen inter Marcios postea. De hoc quidem Censore Valerius Max. pulchrè libro iv. cap. i. moderati animi exempla recensens. „Marcius Rutilus Censorinus (inquit) „iterum Censor creatus ad concionem populum vocatum quàm potuit grauissima oratione cor-

Vnde Censorinorum cognomen in Marcia gente.

Summa modestia C. Marcij.

ne corripuit; quòd eam potestatem bis sibi detulisset; cuius, maiores, quia nimis magna " videretur, tempus coarctandum indicassent. Vterque rectè, & Censorinus, & populus: " alter enim vt moderatè honores crederent, præcepit; alter se moderato credidit. Plutar- " chus in Coriolano è Marciorum gente Censorinum nominat, à populo censorem iterum non petentem creatum: quo suadente legem deinde latam fuisse dicit, ne cui bis eum ambire magistratum liceret. Lustrum conditum anno insequenti Liuiana epitome lib. XVI. indicat, & censa ciuium fuisse capita CCXCII. ∞. CCXXIV. Suffragatur Liuio Eutropius. Anno (inquit) CDLXXVIII. cùm iam clarum vrbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: tum inuenta sunt ciuium CCXCII ∞. CCXXIV. quanquam à condita vrbe nunquam bella cessassent. Aliter Orosius libro IV. capite V. Pestilentiam Romæ vltra biennium perdurasse dicit, ideoque censum indictum fuisse; vt non quantum hominum deperisset, sed quantum superfuisset, inquireretur. Principem senatus hoc lustro quidem potuisse Q. Fabium Gurgitem declarari, auctoritate Plinij ductus Onufrio nostro suffragor. Sed aliquot sequentibus deinde lustris continuatum fuisse, contra Zonaram, qui eum in obsidione Volsiniensi mortuum scribit, non ausim asserere.

Martia lex de censura magistratu iterum non petendo.

Lustrum vrbis XXXV.

Princeps senatus Q. Fabius Max. Gurges Cos.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Asina. [Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus.]

Aediles plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. [C. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.]

Tribuni plebis.

Titia lex de quæstoriis prouinciis.

C. Titius. C. f. Sex. nepos. Legem de quæstorum numero duplicando, & prouincijs quæstorijs augendis, sortiendisque ex S. C. tulit. Vt octo quotannis crearentur quæstores, & his quatuor nouæ in Italia prouinciæ constituerentur, vt octo prouinciarum sortes quæstoribus quotannis mitti possent. Quarum duæ ex lege Valeria semper essent ærarij Saturni, duæ consulares lege Sempronia, & quatuor nouarum Italicarum prouinciarum. Meminit legis Cicero in oratione pro Murena, sed admodum leuiter, vt vulgò notam, attingens; cuius verba paulò pòst adducemus. Nos verò legem ita concinnauimus ex historia.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.
[Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus. II.] [C. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[L. Caruilius. Sp. f. C. n. Maximus. II.] C. Lælius. //. f. //. nepos. II.
[C. Aelius. C. f. P. n. Pætus. II.] [Cn. Domitius. Cn. f. C. n. Caluinus.]
[M. Claudius. M. f. //. n. Marcellus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Mamilij cos. in Italia.

C. Aurelius. L. f. C. n. Cotta. Extat in Capitolinis marmoribus. Primus enim ex ea gente ad ſummos honores peruenit, de Pœnis triumphum duxit, bis Cos. & Cenſor fuit, ſeuetiſſimus militaris diſciplinæ cuſtos, & ſummus Imperator.

Q. Aemilius. Cn. f. //. n. Papus. Pater L. Papi conſularis & cenſorij, vt marmora volunt Capitolina, & temporum ratio ſubiudicat.

[C. Claudius. C. f. //. n. Canina.] Patrem bis Cos. habuit & triumphalem, ſicut ex ſuperioribus annalibus patet.

[M. Horatius. C. f. L. n. Puluillus.]

QVAESTORES. PRIMVM. OCTO. IN. ANNVM. SEQVENTEM. CREATI.

Quatuor hactenus quæſtores creati quotannis ſolebant, ſicut antea ex Tacito, & Liuio ſuis in annalibus demonſtrauimus. Iam verò Liuiana epitome in fine xv. lib. tradit poſt Vmbros Sallentinosque victos, & in deditionem acceptos quæſtorum numerum ampliatum fuiſſe. Quod quidem hoc anno, mox ante bellum Punicum primum, apparet contigiſſe, cuius initia & cauſſas, cum Carthaginis origine ſtatim à capite libri ſequentis xvi. latiùs enarrat Liuius. Nam anno ſuperiore Saſſinates, Sallentinos, atque Meſſapios eſſe ſubiugatos, Capitolini triumphi teſtantur: & Vmbros omnes cum Saſſinatibus ſimul veniſſe in deditionem, illud eſt argumento, quod nuſquam poſtea apud auctores hiſtoricos belli cum Vmbris geſti fiat mentio. Cornelius Tacitus annalium etiam lib. xi. vbi de quæſtorum origine differit, aſtipulari videtur; hoc quaſi tempore duplicatum quatuor quæſtorum numerum fuiſſe, ſtipendiaria iam, vt ait, Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Nec de alijs, quam Italicis prouincijs loqui Tacitum veriſimile eſt; quia tunc temporis extra Italiam Romanis aliæ nullæ parebant. Rurſum congruit hoc argumenti, quod Eutropius ſcribat, vt dixi, ſubacta iam ſuperiore anno Italia tota, atque armis necdum extra eam motis cenſum (quem hoc anno habemus in Capitolinis faſtis) idcirco fuiſſe factum: vt cognoſceretur, quæ copiæ, quæ vires bellicæ populi Romani eſſent. Quis neſcit, tum quoque ſimul annua vectigalia, decimas, tributaque ciuitatum ſub haſta publicanis elocari, atque in quæſtorias tabulas redigi ſolere? Quod cùm, tot nouis prouincijs nuper adiunctis, tot populis ac ciuitatibus per Italiam, pro cuiuſque merito vectigalibus, ac tributo grauatis, videretur impoſterum propter quæſtorum paucitatem fore difficile: eadem occaſione quæſtorum numerum ampliatum fuiſſe veriſimile eſt, vti ſufficerent, qui à publicanis & ſtipendiarijs in Italia ciuitatibus vectigalia, decimas, & tributa annuatim colligi curarent, acciperent, & in rationum tabulas referrent. Ad id etenim vſque temporis, vt quatuor quotannis quæſtores creabantur; ita quatuor ſolummodo ſortes quæſtoriarum erant prouinciarum. Duæ, ſcilicet, ærarij Saturni, quæ ſortes vrbanorum quæſtorum erant ex lege Valeria Poplicolæ primi. Duæ militares ex lege Sempronia A. Atratini tribuni mil. Cos. pot. anno cccxxxiii. qui Conſulibus ad belli miniſteria præſtò eſſe cogebantur: quas conſulares etiam vocabant; ſicut harum meminit Cicero ad Verrem dicens actione tertia. „Quæſtor ex S.C. prouinciam ſortitus es, obtigit tibi con„ſularis, vt cùm Cos. Cn. Carbone eſſes, eamque prouinciam obtineres. Itaque hæ quatuor tunc prouinciæ, & ſortes fuerant quæſtoriæ, quo tempore ſubiugatam penitus Italiam (in qua præter agros publicos ac vectigales omnis generis ampliſſimos, & portoria in circuitu Italiæ infinita, etiam erant triginta coloniæ ſtipendiariæ, quas Liuius libro xxvii. nominatim recenſet) in quatuor quæſtorias prouincias diuiſiſſe videntur; vel nouis quatuor quæſtoribus ordinariæ quædam eſſent prouinciæ, quæ annuatim in ſortem ijs mitti poſſent. Qui in eum finem initiò creati eſſe videntur, non vt Romæ ius haſtæ, aut Saturni ærarium curarent, non vt Coss. ad miniſteria belli præſtò eſſent, exercitùsve ſequerentur: ſed vt vectigalia, portoria, tributa, decimas olei, vini, fructuum, frugumque; ac denique omnes populi Rom. reditus per Italiam ex agris, ſyluis, & paſcuis publicis colligerent in ſua quique prouincia, pecunias facerent, & in vſum reipublicæ expenderent, & rationes pecuniasque non expenſas ad ærarium deinde deferrent. Quos quidem reditus Italiæ antiquos ornamenta pacis, ac ſubſidia belli M. Tullius appellat in agraria prima, & ſecunda contra P. Rullum;

Quo anno quæſtores octo primùm creari cœperint.

Cur quæſtorũ numerus auctus.

Quatuor prouinciarũ quæſtoriarum primæ ſortes.

Valeria lex. Sempronia lex.

Italia ſubiugata in quatuor prouincias quæſtorias diuiſa fuiſſe videtur ab hoc tẽpore.

Quatuor Italicorum quæſtorum officia.

Reditus Italiæ antiqui, ornamenta pacis, & ſubſidia belli.

P. Rullum; & docet eos, alijs amissis, vel intermissis, remanere semper, & non conquiescere. In pace nitere, in bello non obsolescere: militem sustentare, hostem non pertimescere. Cum cætera vectigalia ac reditus extra Italiam bellorũ difficultatibus sæpissimè affligantur. Itaque hoc initio efflorescentis imperij erant honoratissimæ veteres istæ Italicæ prouinciæ quæstoriæ; quas idem Tullius tacitas & quietas in oratione pro Murena appellat, quippe quòd militaribus molestijs ac bellicis motibus essent tunc maximè tẽporis vacuæ. Sed tamen cum mox accederent imperio ditissimæ atque amplissimæ prouinciæ externæ, illarumq; etiã aliquot quotannis mitterẽtur quæstoribus in sortem quæ prætoribus etiam in prouincias cum imperio mittendis erant decretæ, quò suus imperatorem quemque comitaretur quæstor: profectò Italicæ ab ambitiosis & auaris hominibus minùs appeti, & contemni cœperunt, quoniam difficilior ex his ad honorem ac diuitias videbatur esse adscensus, & maiorem molestiam haberent, quàm gloriæ, & emolumentorum materiam, vel Ciceronis ipsius iudicio. Nam erant ferè semper pacatæ, earumque reditus certi, & ex censorijs tabulis passim omnibus ita noti, vt in his fraudi vix vllus esset locus. Itaque cùm viliores tandem haberentur, aquariæ vulgò vocitari cœperunt per ludibrium & contemptum: adeò vt cùm prouincias sortirentur quæstores, & earundem sors aliqua prodiret, a circumstante multitudine per lasciuiam magno strepitu & cachinno acclamaretur, Ad aquas. Reuera quidem, quòd portoria curare debebant istarum prouinciarum quæstores, & sæpe in portubus adesse: attamen obscura quadam allusione in lautos, ignauos, & ociosos; qui plerunque ad aquas, & amœna Italiæ loca solent exspaciari. Sicut lepidè Cicero in Planciana de se refert. Quomodo ex Siciliensi quæstura decedens, & Puteolos fortè veniens ex itinere, inter lautissimos vrbis Romæ ciues inciderit, qui in ijs locis esse frequentes solent. Et cum omnibus præter spem suam ibi ignotus esset, quanquam ex celebri magistratu ac prouincia recens decessisset magistratu diligentissimè functus, & Romam versus tenderet; se non quæstorem Siciliensem amplius, sed vnum ex ijs ociosis reputare coactus fuit, qui ad aquas venissent, & nihil rerum curarent. Rursum erat allusio in viles artes, & quæstus sordidos obscuriorum hominum. Nam qui ministeria quæcunque aquaria lucri caussa obibant, habebantur veluti infames, vt qui naulo viuebant in portubus & statiuis; qui in balneis, thermis, arenis, aut circis aquas suppeditando inopiam suam sustentabant. Nec solum Romæ tales habebantur nullius, sed per omnem quoque Græciam. Immo & Athenis prorsus repudiabantur vt viles, & bonæ famæ non magis indigos, quàm rei, qui ad clepsydras litigantibus aquas subministrare consueuerunt. Vnde antiquum quoque prouerbium remansit tale, ἐφ' ὕδωρ κακός. Ad aquam malus. Atque ita interpretatur adagium hoc Michael Apostolus parœmiarum scriptor. Iam apud Romanos item aquarioli vocabantur antiquitus, Sex. Pompeio teste, impudicarum mulierum adseclæ; quo genere hominum nihil vilius excogitari posset. Verum de his iam satis multa. Mihi quidem veri haud dissimile fit, iactari eiusdem generis plura quoque iocularia pro temporum statu solere: cùm Consules etiam, atque Prætores sortirentur suas prouincias: maximè cùm cuipiam auaro, gloriosoque manubiarum atque triumphi cupido bolus è dentibus ereptus erat; nimirum, quando tali homini præter spem prouinciæ pacatæ quietæque sors obuenerat, ex qua parum aut nihil prædæ, nullam ex rebus bellicis gloriam posset expectare. Non dubium mihi, quin in tristeis & attonitos sua tali sorte plebes Romana, vt erat libertimæ linguæ, tunc scommata protulerit, non minus quàm in quæstores aquarios; atque siluas callesq; sortem ipsorum esse, ridendo clamitarit. Quod quidem mihi facilè persuadet vel vnus Suetonij Tranquilli locus, qui in Iulio Cæsare, capite xix. scribit, quomodo per fas per nefas Cæsar largitionibus profusis plebem sibi conciliando consulatum ambierit, atque obtinuerit: patribusque metum incusserit, nihil non ausurum in summo magistratu hominem audacissimum, imperijque cupidissimum. Eandem (inquit) ob caussam opera optimatibus data est, vt prouinciæ futuris Coss. minimi negocij, id est, siluæ callesque decernerentur. Et his quidem verbis video Suetonium prouincias minimi negocij, hoc est, pacatas atque tranquillas vocare siluas & calles: idque, nisi fallor, ex vulgari prouerbio, vel dicterio, quo dicaculi, atque vrbani homines ridere solebant auaros atque ambitiosos magistratus, qui prouinciæ alicuius pacatæ sortem nacti manubiarum præda, victoriarum gloria, quas spe sua iamdudum deuorarant, frustrabantur; quia nil esset ipsis militiæ reliquum, quàm siluas & saltuum calles prædonum & fugitiuorum latrocinijs expurgare. Duplex namque semper prouinciarum præsidibus cura fuit imposita militaris. Vti, scilicet, pro maiestate populi Romani (si bellum esset in prouincia) rem gererent, hostesque subigerent: si minùs, vti socios & amicus prouinciales ab iniurijs, & damnis latrociniorum defenderent. A quibus rarò liberæ prorsus esse solent pacatæ

Italiæ prouinciæ quæstoriæ honoratissimæ ab initio.

Cur contemni, & ita coeperint.

Italicæ prouinciæ cur aquariæ postea dictæ vulgò fuerint.

Ad aquas, vulgare prouerbium clamatum, aut circumstantibus apud Romanos antiquitus, item in ociosos, ignauos & fur[...]

Aquaria ministeria quæcunque inhonorata, & vilia fuisse.

Ad aquam malus.

Aquarioli.

Libera in libera ciuitate lingua.

Siluæ callesq.

C. Cæsaris Dict. ambitio.

Quid Suetonius per siluas & calles intelligat.

Duplex militarium cura præsidum prouinciarum.

pacatæ prouinciç propter seruorum immensam multitudinem, atque ergastulorũ nimiam frequentiã; quibus victor Romanus imperio pollens, potensque repleuerat Italiã, & prouincias suas vbique gẽtium. Nam horum fugitiui in siluis atque mõtium saltibus inaccessis magno numero confluentes non solùm excursionibus, & latrocinijs infesta reddebant itinera; verùm etiam villis, pagis, oppidis, immo prouincijs, ac regionibus integris extrema sæpenumerò minitabantur pericula. Extant exempla multa insignia in veterum monumentis, quæ hic referre longum foret. Docuerunt Romanos bella seruilia Sicula, Viriatus in Hispania, Spartacus gladiator in Italia; quid damni atque periculi pacatis prouincijs inexpectatò possunt inferre seruitiorum coniurationes, & fugitiuorum confluxus, cùm antesignanum audacem, aut ducem fortem nanciscuntur. Itaque non dubito, quin senatus more maiorum magistratibus cum imperio in prouincias pacatas abituris hoc in primis officij commendarit: vti ius sanctè religioseque dicerent, & vti prouinciam quisque suam ab iniurijs, latrocinijs, atque tumultibus pro populi Rom. maiestate defenderent; loca suspecta, id est, siluas & calles perpetuis excubijs obseruarent. In eum finem imperium ipsis esse mandatum, vti pacem acceptam tuerentur, simulque iniurias à subditorum ceruicibus depellerent. Pacatas igitur, & quietas tales prouincias Cæsari ac Bibulo futuris Coss. optimates voluisse decernere, puto Suetonium scribere: quæ minimi, vt ait, forent negocij, hoc est, in quibus nil bellicæ materiæ reliquum aliud, quàm vt prouinciam quisque suam præsidijs ordinarijs contra latrocinia, subitosque tumultus tutaretur. Quales Cæsar despexit, legiones multas, maximaq; bella, non pacem quærens. Voti denique compos, inuitis etiam optimatibus est factus; & auxilio tribuni plebis à populo Gallias, quas optabat, ex omni prouinciarum copia rogatione Vatinia obtinuit. Si loco iàm antè citato Suetonius de quæstorijs prouincijs decernendis loqueretur, commoda atque ingeniosa satis videretur quorundam doctissimorum hominum commentatio: qui per siluas & calles Suetonium significare volunt solam siluarum atque saltuum administrationem publicam in Lucanis, Bruttijs, & Apulia: hoc est, curandi prouinciam, ne quid respublica damni in re sua lignaria, pecuariaque patiatur. Equidem decernendarum quotannis prouinciarum designandis Coss. & Prætoribus potestatem Sempronia, Corneliaque legibus eo tempore penes senatum fuisse, donec Cæsar ipse postea potestatem omnem reipub. totius disponendæ vi armata inuaderet, non dubito: contra leges tamen dictas (quæ populi Rom. prouincias cum imperio administrandas, & Consulibus Prætoribusque in sortem dandas quotannis ante comitia senatum ordinare iubebant) Cæsari & Bibulo siluas & saltus, velut quæstoriam quandam procurationem prouinciarum loco decernere, summique magistratus dignitatem ab equis, quod aiunt, ad asinos senatum traducere voluisse, pro mei ingenioli captu dubitare cogor. Verùm de his iudicent doctiores, & nos ad quæstorias prouincias redeamus. Cæterùm quænam fuerint istæ quatuor veteres quæstoriæ prouinciæ Italicæ, parum in tanta antiquitate nobis hactenus explicatum est. Hæc enim, vt palàm omnibus nota tunc erant; ita negligenter admodum qui nobis residui sunt auctores eius temporis, ac nisi per occasionem aliquam, in suis scriptis attigisse videntur. Idque etiam admodum leuiter & parcè, vt vix quædam vestigia nobis remanserint inter tot rudera & ruinas veteris imperij quæ nobis viam indicent huius nouæ institutionis, ex qua tamen successus & ordo prouinciarum deinceps magna ex parte dependet. Adiungam hic tamen quid mihi ex diligenti historiæ Romanæ obseruatione in mentem veniat, & quid potuerim ex veterum monumentis de istarum prouinciarum ratione colligere, vel suspicari; ne quem locum huius historiæ in tam pulchro reipub. contextu linquam obscurum, hiulcum, vel sine lumine aliquo veritatis, aut saltem probabilis coniecturæ fulcris destitutum. Sperans non ingratum hoc fore lectori candido, qui amplissimæ istius reipublicæ politicas rationes exactius cognoscere cupiet. In primis M. Cicero vnam nominat ex præcipuis Ostiensem prouinciam, & nobis viam aliquam aperit ad alias item inueniendas. De hac enim dubitare profectò quempiam non oportet, quin & præcipua, & suburbana fuerit, atque ex primis Italicis quatuor. Cùm enim constet ex Taciti loco iam antea citato lib. xi. ab hoc anno, quo primùm octo, stipẽdiaria iam facta Italia, creati sunt, nullam in eo magistratu mutationem ad L. Sullam Dictatorem vsque factam esse: & Ciceronem demonstret, L. Appuleium Saturninum, qui propter seditionem in tribunatu plebis occisus est, annis ferè triginta ante Sullam Dictatorem fuisse quæstorem Ostiensem; sanè prouinciam ex primis istis quatuor Italicis vnam fuisse existimare omnino poterimus. Sed Ciceronem audiamus, qui in oratione pro P. Sextio Q. Metelli Numidici per iniuriam ex vrbe pulsi, & suum non dissimilẽ casum examinat, & sui exilij auctores L. Pisonem, A. Gabinium, P. Clodium, cum C. Mario, & L. Saturnino, qui Numidicum expulerant, confert;

Italia, prouinciæq; onerata seruitiorum ergastulis.

Fugitiuorum latrocinia.

Bella seruilia [illegible]

Quomodo senatus prouincias commendare præsidibus solet.

Optimates Cæsari & Bibulo non siluas callesq;, sed pacatas prouincias decernere voluisse.

Quid per siluas & calles quidam intelligant.

Leges Sempronia & Cornelia de prouincijs.

Quæstoriarum prouinciarum tenebræ magnæ.

Excusat coniecturarum suarum necessitates.

Ostiensis prouincia quæstoria Italica.

probare volens sibi cum multò tetrioribus monstris negocium fuisse, quàm Numidico.

L. Pisonem. A. Gabinium Coss. notat.

Habebam, inquit, inimicum non C. Marium terrorem hostium, spem, subsidiumque patriæ: sed duo importuna prodigia, quos egestas, quos leuitas, quos improbitas tribuno plebis constrictos addixerat. Nec mihi res erat cum Saturnino, qui, quòd a se quæstore Ostiensi per ignominiam ad principem & senatus & ciuitatis M. Scaurum rem frumentariam translatam sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequebatur: sed

P. Clodiū trib. pleb. notat.

cum scurrarum locupletium scorto, cum sororis adultero, cum stuprorum sacerdote, cum venefico, cum testamentario, cum sicario, cum latrone. Atque his tam splendidis coloribus Clodium suum, duosque Coss. aduersarios Pisonem & Gabinium depingit hîc Cicero. Cæterùm quam memorat caussam, propter quam L. Saturninus à senatu atque optimatibus ad plebem defecit, eandem rursus adfert in oratione de aruspicum responso. Saturninum, inquit, quòd in annonæ caritate quæstorem à sua frumentaria procuratione senatus amouit, eique rei M. Scaurum præfecit, scimus dolore factum esse popularem. Ex his itaque Tullij verbis constat, Ostiensi suam adiunctam fuisse frumentariam procurationem; non secus ac cæteris extra vrbem quæstorijs prouincijs omnibus id oneris incumbebat, vt reor, in Italia, sicut ante dictum est. Nominat eandem istam Ostiensem in defensione L. Murenæ contra Ser. Sulpicium Rufum Iurisconsultum ambitus accusatorem; vbi vtriusque magistratus, & res pro repub. gestas examinat & comparat, & aperte ostendit, ambos eodem anno quæstores fuisse, duasque eiusdem conditionis prouincias esse sortitos, &, ni fallor, ex hisce quatuor italicis, si quid ex eius verbis colligere est. Cæterùm Ostiensis nomen, quæ Ser. Sulpicij fuit, cùm exprimat, alterius L. Murenæ cur prætereat, mirum videtur; adeò vt locum illum plures docti mutilum iudicēt, & asterisco notādum putent. Sed eam, inquiens, præterit vt iudicibus notam. Cur non igitur & Sulpicianam quoque, magis quippe notam ac suburbanam? At Murenianæ nomen, vt obscuriùs ac ignotius, velut ociosum quid fortasse librariorum inscitia in exēplaribus est omissum. Ver-

Ciceronis locus suspectus.

ba autem Ciceronis sunt hæc ad argumentum facientia. Sed quæstura vtriusque propemodum pari momento sortis fuit. Habuit hic lege Titia * prouinciam tacitam & quie-

Ad aquas.

tam: tu illam, cui, cùm quæstores sortiuntur, etiam acclamari solet, Ostiensem: non tam gratiosam & illustrem, quàm negociosam & molestā. Consedit vtriusque nomen in quæstura; nullum enim vobis sors campum dedit, in quo excurrere virtus, cognoscique posset. Ex his Tullij verbis fit manifestum, L. Murenæ prouinciam, cuius nomen vel interijt librariorum culpa, vel ipse neglig&etilde;ter prætetit, eiusdem fere sortis ac conditionis fuisse cum Ostiensi, atque ex nouis quatuor Italicis vnam quando probari potest, ex reliquis quatuor primis non fuisse.

Quæstura vrbana prouincia ærarium lege Valeria dabatur.

Vrbanam enim quæsturam obtinuisse, non possumus dicere; nam vrbanorum quæstorum prouincia ærarium Saturni non lege Titia, sed Valeria primi Poplicolæ erat instituta, quemadmodum ex Plutarcho priùs demonstrauimus. Et quia hæc duorum vrbanorum quæstorum prouincia erat antiquissima, & ad quam alij quæstores omnes referre rationes suas debebant, haud dubiè honorata tenebatur & illustris.

Ad ærarium quæstores omnes referre rationes suas cogebantur.

Militares item duæ veteres ordinatæ primùm fuerunt non lege Titia, sed Sempronia, vt antè diximus ex Liuio. Cæterùm hæ militares, atque aliæ omnes imperatoriæ extra Italiam quæstoriæ prouinciæ erant item gratiosæ, & campum habebant, in quo virtus tam bellica quàm ciuilis excurrere, & cognosci posset, vt ipsius Ciceronis dicam verbis.

Militares prouinciæ quæstoriæ dabantur lege Sempronia; Italicæ lege Titia hoc anno latæ.

Qui simul eodem loco, ne Sulpicium anctoritatis summæ virum nimis offenderet, obliquè duntaxat subindicat, Ostiensem illam suam inter aquarias & contemptas vulgò fuisse tunc habitam: quod arte quadam rhetorica dissimulat in altera sui Murenæ, quem defendit, ipsam tacitam & quietam fuisse obiter dicens. Verùm Ostiensi prouinciæ etiam acclamari solere, cùm quæstores sortiuntur contendit: quasi diceret hanc magis vilem & obscurā fuisse, quàm illa sui Murenæ.

Lege Cornelia L. Sullæ Dictatoris quæstoribus prouincias mitti in modum auctas fuisse.

Nec mirum, cùm eo tempore ex lege Cornelia L. Sullæ Dictatoris præter has octo iam dictas, amplissimæ & ditissimæ terrarum orbis prouinciæ numero plusque quindecim quæstoribus mitti in sortem quotannis solerent. Quòd in caussa, vt Italicæ quatuor vulgò posthaberentur, & parum æstimarentur, sicut ante dictum est. Sed rogabit fortasse quispiam, quo pacto quæstores octo sufficere, tot sortibus externarum prouinciarum sensim accedentibus, potuerint ad Sullam vsque Dictatorem? Huic respondebitur, non plusquam octo prouincias quotannis in sortem mitti quæstoribus solere:

Successionis ordo in prouincijs quæstorijs.

quarum semper, vt opinor, duæ consulares & duæ vrbanæ erant; & quatuor ex ijs, quas senatus mutare è repub. ducebat. Reliqui quæstores in prouincijs suis manebant proquæstorio titulo, donec successores ipsis mitterentur, adeò vt plures vltra annum petitionis noui magistratus legitimum, qui ab inita quæstura plerumque solebat esse quartus, retenti in prouincijs fuerint, sicut ex annalium nostrorum ductu deinceps manifestum fiet. Iam

vetò

Ostiensis prouincia quæstoriæ fines.

Quæstorium Italicum primum Ostiæ Latij.

verò reuertamur ad Ostiensem, cuius fines prouinciæ difficile est determinare; cùm nemo, quod sciam, particulariùs hæc literis mandauit. Illud tamen ex Tacito solo fit verisimile, Italiam stipendiariam totam in æquales ferè prouincias distributam nouis quatuor quæstoribus hoc anno creatis dari in sortem lege Titia cœpisse. Quod si ita, profectò quæstori Ostiensi (quem ita vocatum opinor, quod eius quæstorium Ostiæ in antiquissima quippe Latij veteris colonia, & ob viciniatem vrbis commodissima, nec non in præcipuo vrbis Romæ portu fuerit ab initio constitutum) cedent Etruria, vtrumque Latium, cum adiunctis Cisapenninis ac Mediterraneis populis, nempe Sabinis atque Vmbris Etruriæ vicinis à fontibus Tiberis ad Narem fluuium cum Vestinis, Hernicis, Marsis, Pelignis Latio iunctis, atque etiam omnis ora marituma Thyrreni maris cum portubus, nauiumque statiuis inter Arnum & Lirim amnes. Cuius vniuersæ plagæ stipendia, vectigalia, portoria, decimæ, & scripturæ ad Ostiense quæstorium & eius tabulas referebantur. Nam ab Arno ad Tiberim vsque extenditur secundum mare Etruria, & à Tiberi ad amnem Vfensem & ad Circeium promontorium est Latium vetus, cui includuntur item Volsci & Aequi. Deinde à Circeijs atque Vfente ad Lirim amnem & Vestinos vsque Latium nouum prolatum erat; in quo item Ausones, & Osci. Verùm quo tempore, quáve occasione termini hisce descriptum est Latium, Strabo, Plinius, alijque veteres, quos habemus auctores, vt rem minimè obscuram, silentio prætereunt. Ex ipso tamen historię ductu non malè colligere videtur vir vt doctissimus, ita antiquitatis omnis peritissimus Carolus Sigonius in libro de antiquo iure Italiæ, hoc videlicet inter Tarentinum & Punicum primùm bella factum esse: cùm haud dubium sit, neque bello Punico primo, neque Gallico cisalpino, neque ipso Punico secundo, quod difficillimum tamen fuit, mentionem vllam fieri auxiliorum, quæ vel à Volscis, Ausonibus, vel Oscis missa sunt; nihilominus populorum quibus Latium cingitur memoria sæpius celebretur apud Polybium, ac Liuium; Etruscorum nempe, Sabinorum, Vmbrorum, Marsorum, Pelignorum, Picentum, & Campanorum. Ex qua re colligit Sigonius alios illos iam tum Latinorum populis immixtos, & eodem nomine nuncupatos fuisse. Cuius opinioni haud illubenter accedo, quandoquidem & mihi videatur verisimile, in ista nouarum quæstoriarum prouinciarum constitutione Latij terminos fuisse prolatos, vt in æquales ferè partes quatuor Italia tota quæstoribus diuideretur; & duas non admodum impares longitudine prouincias inter Apenninum & Thyrreum mare porrectas Liris discerneret. Quarum prima, vt iam diximus, erat Ostiensis vrbi Romæ vndequaque circumfusa. Eam sequitur ab altera Liris fluuij ripa secundi quæstoris prouincia, quem Calenum nuncupatum à Calibus vrbe antiquissima Campaniæ principe ante Capuam, quod ipsum monstrant plurimi antiquissimi nummi atque artificij elegantis cum Martis capite, gallo, & titulo Calenorum. Quam conditam ibi ferunt post Argonautarum reditum à Calai Boreæ filio; quemadmodum testatur & Silius Italicus:

Calenus vel Campanus prouincia quæstoria Italica secunda.

> *Quem genuere Cales: non parua conditor*
> *Vt fama est, Calais Boreæ.*

Quæstorium Italicum secundum Calibus Campaniæ.

Calena prouinciæ quæstoriæ fines.

Quia in hac vrbe quæstorium eius ab initiò videtur constitutum fuisse, nempe in pulcherrima Campaniæ plaga, vrbique Romæ vicina, & propter ostium Vulturni, portumque Misenum vehementer opportuna. In hac igitur secundi quæstoris prouincia quadrans alter Italiæ fuit, si, vt ex Tacito cognoscimus, Italia pro quæstorum numero est diuisa. Complectebatur autem Campaniam, Samnium, Lucanos, Bruttios, Oenotrios, atque omnem illum tractum magnæ Græciæ, vsque Metapontum, & ad sinum Tarentinum. Per oram verò maritumam Thyrreni, Siculi, atque Ionij maris vrbes, portusque nobiles, ac nauium stationes frequentissimas à Minturna colonia & ostio Liris amnis Tarentinum vsque sinum. Atque ista quidem prouincia inter Italicas quatuor meritò florentissima semper est habita, propter cæli temperiem, & summam vbertatem in primis Campanæ regionis, ex qua certissimi vrbis Romæ reditus in vectigalibus, scripturis, decimis, ac portorijs, nec non propter vicinitatem commodissimi prouenicbant, quemadmodum ex Ciceronis contra Rulli agrariam orationibus palàm intelligere est. Appellat enim non vno loco Campanum agrum, & Stellatem campum patrimonij publici capita, pulcherrimamque populi Romani possessionem, subsidium annonæ, horreum belli, sub signo, clauſtrisque reipublicæ positum vectigal, atque ita securum, vt domi sit, & omnibus præsidijs oppidorum tegatur. In quibus orationibus ostendit summus orator, quantopere interfuerit reipublicæ vectigalia atque agros Italiæ publicos à maioribus relictos seruare, reditus-

Campanus ager Campus Stellas.

Qui in Italia reditus perpetui fuerunt vrbis Romæ.

q́ue eorum annuos quæstorum cura & diligentia in ærarium colligere. Eas enim hæreditares virtute & sanguine partas à maioribus reipublicæ in perpetuum esse relictas, quarum subsidio necessitatibus publicis semper subueniri posset. Iam enim ab initio vrbis, idq́ue ex Romuli instituto, quos agros ab hoste captos non partiebatur colonis, vel ciuibus suis populus Romanus: eos vel limitibus actis ærario suo publicabat, atque per censores, aut quæstores (si illi in republica non erant) sub hasta priuatis locabant. Vel si eos publicare non visum esset, certo ac perpetuo vectigali imposito, quod stipendiarium, teste Cicerone, dicebatur, ciuitatibus deuictis reddebat. Vel etiã cum onere vectigalis imposito per quæstores sub hasta quibuscunque priuatis vendebat. Quapropter agri sic vectigales & stipendiarij proprietate populi Romani semper manebant; vsu tamē fructu priuatorum ac prouincialium erant, & idcirco à possessoribus mancipio dari non poterant, quemadmodum à ueteribus Iurisconsultis Vlpiano, Theophilo, alijsq́ue memoriæ proditum est. Sed redeamus ad quæstores eorumque prouincias. Caleni quidem quæstoris expressam mentionem reperio apud Tacitum lib. IIII. vbi indicat, antiquam quæstorum Cales fuisse prouinciam. Nec eorum coniecturæ possum subscribere, qui locum corrigere, & pro voce (Cales) ex Suetonio (calles) substituere volunt. Ait enim ita: Erat ijsdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more Cales euenerat. Sed aduerte Lector historiam, & Taciti sequentia verba, quibus eundem quæstorem belli seruilis noua semina per Campaniam exorta militum classiariorum portus Miseni, quorũ stationes, & castra ibidem erant, manu subitò contracta scribit disiecisse. Quod anno vrbis DCCLXXVI. contigit, veluti suo in annali declarabo. Facilè igitur ducor ad opinandum, rectè Tacitum istam quæstoriam prouinciam Campanam, Cales appellare; cuius quæstor Curtius cum vicinis Misenensibus suæ prouinciæ classiarijs militibus cœptantem seruorum coniurationem dispulit. Et hanc sanè puto P. Vatinij quæstoriam fuisse prouinciam, quam Cicero in sua inuectiua (vbi omnes Vatinij magistratus, & omnia acta illius exagitat, & improbat) per contemptum, vt vulgò tunc solebant, aquariam appellat. Alioquin & à Dione Cales etiam maritima vocatur prouincia, propter celebritatem, ni fallor, portuum, è quibus Puteolanus ad Misenum promontorium celeberrimus erat. Sed ipsum videamus Ciceronis locũ, quo etiam docemur, Vatinium Cicerone Consule quæstorem fuisse. Eius verba sunt hæc. Quæro ex te, teneas ne memoria, cùm P. Sextius quæstor sit cunctis suffragijs factus; tunc te vix inuitis omnibus, non populi beneficio sed Consulis, extremum adhæsisse? In eo magistratu, cùm tibi magno clamore, aquaria prouincia sorte obtigisset, missus ne sis à me Consule Puteolos, vt inde aurum exportari argentumq́ue prohiberes? In eo negotio cùm non custodem ad cõtinendas, sed portitorem ad partiẽdas merces missum putares; cumq́; omnium domos, apothecas, naueis furacissimè scrutarere, hominesq́ue negotij gerenteis iudicijs iniquissimis irretires; mercatores è naui egredienteis terreres, conscendenteis morarere; teneas ne memoria, tibi in conuentu Puteolis manus esse allatas? ad me Consulem Puteolanorum querelas esse delatas? Ex quibus item verbis animaduertere possumus, P. Vatinij prouinciam, quam aquariam appellat, fuisse Campanam siue Calenam, & non aliam: quandoquidem non credendum est, quæstorem Vatinium extra prouinciam suam in alienam fuisse missum, cùm Puteolos à Consule Cicerone mitteretur; nec verisimile sit, Vatinio infami tantùm honoris, & alteri cuiquam tantùm iniuriæ ab ipso factum esse. Cæterùm hæc dumtaxat de duabus ad Apennini, & maris mediterranei latus quæstorijs Italiæ prouincijs ex veterum scriptis indagare hactenus potuimus; restant aliæ duæ ab altero Apennini & maris Adriatici latere, æquali item ferè spacio extensæ. Quarum vnam appellatam fuisse Gallicam inuenio apud Dionem, Tacitum, & Suetonium; qui scribunt Claudium Cæsarem quæstoribus curam ærarij Saturni, quæ ante plures annos ab Augusto ad prætorios prætorésve translata fuerat, reddidisse pro Ostiensi & Gallica prouincijs. De qua re nos diffusiùs suo loco disseremus, auctorumque verba ipsa excutiemus accuratiùs. Sufficit hîc dixisse, ex ijs colligi posse, Gallicam illam prouinciam inter antiquas Italicas fuisse numeratam, non secus ac Ostiensem. Nuncupatam verò putamus ab agro Gallico inter Aesim & Rubiconem, quem Romani, vt antè diximus, Senonibus Gallis funditus deletis, occuparant, publicarantq́ue: & duabus ciuium Romanorum colonijs præcipuis, Sena, & Arimino firmarant; atque Vmbriæ, cui à Gallis ademptus ante fuerat, restituerant, sublato Senogalliæ nomine, & prolatis in ea parte finibus Italiæ ab Aesi ad Rubiconem vsque, quemadmodum à Polybio, Strabone, Plinio memoriæ proditum est. Itaque in hoc tractu multus ager publicus & vectigalis populo Romano remansit, vt meritò prouinciæ quæstoriæ tertiæ nomen dederit. Eius autem magnam cis Ariminum partem cum Piceno plebi Romanæ, senatu inuito, diuisisse C. Flaminium tribunum plebis, suo in

annali

Agri bello capti quomodo publicari solerent.

Stipendiarium quid.

De Caleni quæstore Taciti locus.

Caleni quæstoris prouincia maritima.

Vatinius quando quæstor.

Tertia prouincia Italica quæstoria in Vmbria.

Cur Gallica dicta, cuius fortasse Quæstorum Ariminī.

Italiæ fines prolati ad Rubiconem vsque.

Ager Gallicus plebi Romanæ diuisus lege Flaminia Romanæ decicapit.

annali declarabo latiùs. Et Gallicum appellat agrum illum M. Varro de re rustica libro I. Ager Gallicus, inquit, Romanus vocatur, qui viritim cis Ariminum datus est. Vbi ex Catonis originibus Varro demonstrat, agri Gallici partem plebi diuisam tunc quoque Romanam vocari cœpisse. Verùm vt quadrantem Italiæ tertium absoluar, Gallica hæc prouincia præter Vmbriæ maiorem partem, quæ ab Apennino ad mare Adriaticum vsque extenditur inter Æsim & Rubiconem, & Gallis erat adempta, ad eandem puto pertinuisse Picenum, & Frentanorum agrum cum Prætutianis, Marrucinis, vsque ad Fiternum amnem, & Apuliæ terminos. In qua item portus, & stationes, vrbesque maritimæ plures à Rubicone, vt diximus ad Garganum vsque comprehendebantur. Iam restat quarta prouincia, residuum videlicet Italiæ orientem versus Adriatico & Ionio mari contermina: cui includuntur Apuli, Hirpini, Pediculi, Sallentini, Messapij, Iapyges, Peucetij, cum Tarentinis, Compsauis, alijsque. Quorum populorum antiquorum regionem Zonaras suo tempore Calabriam vocari solere dicit. Huius autem prouinciæ ora maritima à Tiferno ducitur vsque ad Galesum amnem & sinum Tarentinum: in qua vrbes sunt celebriores Sipontum, Brundusium, Hydruntum, Tarentum, & portus inclyti, sinus ac stationes nauium commodissimæ. Verùm huius prouinciæ nomen proprium quod fuerit, non liquet nobis; vix tamen dubiũ, quin exemplo aliarum ab vrbe coloniáve aliqua oportuna, in qua quæstorium ab initiò constitutum erat, ea etiam nuncupata fuerit. Quod verisimile est in limitibus Apuliæ Dauniorum fuisse, vbi summa agrorum fertilitas, decimæque idcirco frugum & fructuum vberiores proueniebant. Nec inter Apuliæ colonias Lucceria commodiorem, vel propinquiorem inuenio. Quippe edito loco posita veluti speculum per circumiectos Apuliæ campos latissimum prospectum porrigit; & eius ager vino, tritico, hordeo, cæterisque frugibus abundat. Denique duabus in Campaniam vijs iter præbebat, adeò vt nunc etiam frequens emporium sit mercatibus annuis duobus, ob commoditatem conuehendorum mercimoniorum ex Illyrico, Græcia Sicilia, atque omni Italia. Erat quidem iam antea Romanorum colonia potens & valida Samnitibus, qui eam vrbem diu tenuerant, erepta C. Sulpicio, M. Pœtelio Consulibus, & duobus milibus & quingentis colonis anno CDXXXIX. firmata. In agro tamen Dauniorum eam vrbem fuisse Polybius libro III. testatur, quemadmodum & Plinius libro item tertio, cap. II. Ab hac igitur colonia, cuius & sæpe Liuius meminit, quartæ prouinciæ quæstoriæ ex aliarum imitatione nomen dabimus; non quòd penitus ita constet, sed vt historiæ nostræ contextum; magistratuum, atque prouinciarum ordinem obseruemus, Lectorem candidum rogando simul, vt coniecturas has nostras, donec quid certiùs in lucem prodeat, boni consulere velit.

Quarta prouincia Italica quæstoria in Calabria.

Calabria.

Prouinciæ quartæ propriũ nomen non liquet.

Quæstorium quartum Lucceria an Samnio fortassis.

Lucceriæ mercatus annui duo.

Lucceria Romanorum colonia facta quando.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO SEXTO.

Orosij, pag. 429. Plutarchi, 431. Zonaræ, 431. 459. 461. Ciceronis, 431. 468. T. Liuij, 432. 438. Eutropij, 434. 443. 456. 457. L. Flori, 436. Plinij, 442. 450. Tabulæ Græcæ, 443. 447. Mariani, 443. 439. 450. Frontini, 445. 456. Tabulæ Cuspiniani, 448. Caßiodori, 450. 456. 461.

FINIS LIBRI SEXTI.

APPROBATIO.

Hi Annales magistratuum & prouinciarum S. P. Q. R. ab vrbe condita ex Auctorum Antiquitatumque varijs monumentis suppleti per R. D. & doctißimum virum Stephanum Vinandum Pighium Campensem, nihil continētes fidei Catholicæ contrarium, aut bonorum morum offensiuum, quinimo multam eruditionem habentes, omnibus humani Iuris & Antiquitatum studiosis vtilißimi futuri, cum fructu imprimi poterunt. Datum Antuerpiæ III. Calend. Maias. anno M. D. XCVIII.

Siluester Pardo S. Theologiæ Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Antuerp. Canonicus, librorumque Censor.

PRIVILEGII CÆSAREI SVMMA.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris semper Augusti, publico Edicto cautum & sancitum est, ne quis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut commentarijs aucta & illustrata, Christophorus Plantinus, ciuis & typographus Antuerpiensis, primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs, intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per se vel suos, adiumento Magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere poterit In cuius rei fidem ipsi Edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Cæsarea Maiestas. Datum in ciuitate Viennæ Austriæ, die vigesima prima mensis Februarij, anno Domini M. D. LXV.

Subsign.

Maximilianus.

Ad mandatum sacræ
Cæs. M. proprium.

Haller.

SVMMA PRIVILEGII REGIS HISPANIARVM.

PHILIPPI II. *Hispaniarum Regis, Brabantiæ Ducis, &c. Priuilegio cautum est, ne quis citra Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, consensum,* Libros Annalium magistratuum & prouinciarum S. P. Q. R. auctore R. D. Stephano Vinando Pighio Campensi, *vllo modo imprimat, aut alibi impressos in suas ditiones venales importet: vt latiùs patet in litteris Bruxellæ datis.*

Signat.

I. de Buschere.

Series Chartarum.

* ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

Omnes sunt Terniones, præter E, & M, Duerniones.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
ANNO M. D. XCVIII.

ABORE ET
CONST
TIA

FINE